

186
A
~~83~~
A6

XVI

8

87

R. P.

ANTONII

RVVIO RODENSIS,
DOCTORIS THEOLOGI

Societatis IESV, Sacrae Theo-
logiae Professoris,

COMMENTARII IN LIBROS

*Aristotelis Stagyrta de ortu, & interitu rerum
naturalium; seu de generatione, & corruptione
earum: una cum dubijs, & quaestionibus
hac tempestate in Schola
agitari solitis:*

NUNC PRIMUM IN GALLIA EDITI.

Cum duplici Indice, quorum vnus capita, & quaestiones
eodem ordine quo agitantur; alter res omnes
alicuius momenti continet.

LVGDVNI,
APVD IOANNEM PILLEHOTTE,
sub signo Nominis IESV.

M. DC. XIV.
CVM PRIVILEGIO.

[Faint, illegible text or markings, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

ILLVSTRI ADMODVM,

NEC NON SAPIENTISSIMO
viro, omniumque virtutum splendore clarissimo
D.D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritensi Ar-
chidiacono in sacra Ecclesia Toletana, eiusdem-
que Canonico, & Archiepiscopali Senatui præfidi
dignissimo, Doctor Antonius Rubio Societatis
Iesu Theologus æternam precatur fœcilitatem.

QUOD habebam in votis (vir præstantissime) quod optan-
dum maxime, quarendumque fuit, id sanè modo fœlici
forte videmus oblatum; etenim ex quo illa exiit (anti-
quior vitam) necessitudo nostra, cum mihi extitisset unum,
ut debitum maxime, ita & optatum, atque hoc unum esset mei erga
te animi, vel leue signum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod
erat tandem expetitum. Huius autem accensi studij, ac debiti officij
tres simul præ aliis extitere causa cum primis nobiles, & illustres.
Qua licet omnibus magna ex parte innotescant, ut à me sunt præ
multis observata, ita & præ aliis à me pariter commemoratas volui,
Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorum æimia dignitati,
tuarum virtutum laudi, & gloria singulari. Hac una causa est, quæ
multorum animos tui amore ardentissimo tenet accensos: atque ut
alias omittam, civitatem, & loca, in quibus hæc viget fama claris-
sima; in Ecclesia certe, atque urbe Toletana virtutum splendor est
maximus, laus creuit, sumitque semper incrementa gloria. Clamant
in ea pauperes, orbat, & afflicti, qui omnes in te uno, non tam patro-
num agnoscunt quàm patrem, ut qui in eorum subveniendis mise-
riis, nec laboribus parcas, nec sumptibus. Diuites hoc laudant, & no-
biles, quos vera nobilitatis munera, rectumque diuitiarum usum
exemplo doces potius quàm sermone, nec illuc certe omittam, quod in
Ecclesia illustri Toletana, in qua (ut tua sunt merita) inter primas
dignitates locum tenes; eam de te viri omnes gravissimi opinionem
imbiberunt, ut quæ sese offerunt negotia, & causa, in quibus mul-
torum communes, seu totius etiam Ecclesia res aguntur, tua præ ca-
teris fidei, prudentiæ, authoritatique commissa velint. Testatur hoc
idem, nec verbis tantum, sed factis etiam ostendit Illustris. Cardi-
nalis eiusdem Ecclesia Toletana spectatissimum caput, qui eius quem
habet Senatus, in quo totius Diœcesis graves deciduntur causa, ite

unum habet praesidem dignissimum, cuius vel maxime sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hac sint, atque maiora, quam qua à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, qua non ad me solum, vel ad nostra Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quae vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toletanam prouinciam, ignota sunt nemini; hac sanè sunt, qua non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vendicant tuo, vel maxime obsequio nos omnes omniàque nostra esse dicata.

Quoniam vero ita indulgendum est debitis laudibus, ut singularis etiam tua modestia consulatur: quamuis longa texenda orationis suppetebat copia, unum tui erga nos animi signum perstringam breui. Atque hoc quidem est à me non raro obseruatum, quod cum de rebus nostris lubens saepe loquaris, adeo te nobiscum exhibes coniunctum, ut qua solum nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerans communi appellatione appelles nostra. Cum Societatis nominas parentem Ignatium, Ignatiū eundem parentem nostrum vocas, ac rursus cum de Societate exoritur sermo (quasi unus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostram dicere soleas Societatem. Accedit tandem (vir praestantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quaque inter nos amicitia, coniunctioque intercedit, nam si tuus erga omnes nostra Societatis ardentissimus amor, ut complectitur omnes, ita & singulos commouere debet. Quid quaeso maiorem apud me vim habeat oportet, quam à te, non communi erga omnes amore, sed peculiari etiam studio prosequi & amari? Qua propter cum ex Philosophicis voluminibus, quae non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitarem, eandem volui tuo semper nomini consecratam, hoc mei erga te animi vestigium, & signum, hac litteraria munuscula exigua satis (si dignitatis tua ducatur ratio, mei tamen animi monumenta clarissima qua praeclarus es benignitate suffice, qui iam semper optimarum artium studia fecisti: quod si tibi (ut spero) gratum extiterit, quod mihi grauius erat, & opari-
us obinuisse videbor. Vale.

INDEX

*INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM
quæ in hoc primo libro continentur.*

 Aput primum.	fol.6	nem, & intensionem.	92
Caput secundum.	8	Quæst. 4. An intensio semper, & necessariò sit continua.	104
Caput tertium.	10	Quæst. 5. An intensio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto.	113
Caput quartum.	13	Quæst. 6. An omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis sint omnino similes, & eiusdem perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles, atque essentialiter subordinati.	128
Quæstio 1. An dentur in rerum natura generatio, & corruptio substantialis.	16	Quæst. 7. An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis.	137
Quæst. 2. quid sit generatio substantialis.	19	Quæst. 8. De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum.	153
Quæst. 3. quisnam sit terminus ad quem generationis, à quo habeat speciem.	24	Quæst. 9. An omnia accidentia proxime inhaereant substantiæ, vel quædam non, nisi mediis aliis.	181
Quæst. 4. quodnam sit subiectum proprium generationis.	34	Quæst. 10. An omnia accidentia immediate inhaereant in substantia, vel quædam non, nisi mediis aliis.	187
Quæst. 5. An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta.	38	Quæst. 10. An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis.	189
Tractatus secundus de corruptione substantiali.	46	Quæst. 11. An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter.	196
Quæst. 1. An sit, & quid sit corruptio substantiæ, & an naturalis sit rebus sublunariis.	46	Caput quintum.	203
Quæst. 2. An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura.	53	Tractatus de nutritione, & augmentatione.	209
Quæst. 3. An verum sit, & in quo sensu, quod generatio vnius sit corruptio alterius.	58	Quæst. 1. An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid vtræque sit.	209
Quæst. 4. An in corruptione substantiali fiat resolutio, vsque ad materiam primam.	61	Quæst. 2. An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter.	217
Quæst. 5. An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eos ordo prioris, & posterioris.	72	Quæst. 3. An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea.	223
Breue dubium. An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia.	78	Quæst. 4. An nutritio sit continua.	243
Tract. tertius de alteratione.	78	Dubium de secundo sensu quæ-	
Quæst. 1. An sit, & quid sit alteratio, & quemodo distinguatur à generatione substantiali.	78		
Breue dubium. An si impossibilis esset generatio, impossibilis quoque alteratio censeretur.	81		
Quæst. 2. An alteratio sit motus continuus.	84		
Quæst. 3. Quonam modo continuetur alteratio secundum extensio-			

tionis, an semper fiat nutritio.	245	resistentia.	362
Quæst. 5. An materia alimēti prius vniatur materiæ corporis viuētis, quam fiat conuersio, vel nutritio, aut simul ac sit, vniatur.	248	Quæst. 2. Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus acti- uitas, & resistentia.	370
Quæst. 6. An augmentatio sit per se motus ad quantitatem.	257	Quæst. 3. An necesse sit actionem semper procedere à proportionem ma- ioris inæqualitatis.	382
Quæst. 7. An augmentatio fiat se- cundum omnes partes viuētis, ita, vt dum augentur viuens, quælibet eius pars augetur.	268	Quæst. 4. An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis ex- cedat resistentiam passi excessu de- terminato, vel indeterminatus suffi- ciat.	389
Quæst. 8. An augmentatio duret toto tempore vitæ.	278	Quæst. 5. An simile possit agere in omnino simile.	395
Quæst. 9. An corpus viuens toto tempore vitæ, quo nutritur, perma- niam idem numero, silem secundum aliquos partes, vel secundum omnes varietur.	283	Dubium primum. An maior den- sitas corporis inuēt ad agendum, & quomodo.	398
Quæst. 10. An augmentatio, & di- minutio distinguantur specie.	296	Quæst. 6. An agens possit produ- cere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intensionis.	402
Dubium secundum. De modo di- stinguendi augmentationem, & di- minutionem.	299	Quæst. 7. An idem possit agere in se ipsum actione vniuoca.	413
Tractatus secundus de rarefactio- ne, & condensatione.	302	Dubium primum. An qualitas per antiparistatim intendatur, & quonam modo.	414
Quæst. 1. An per rarefactionem ac- quiratur noua quantitas, & per con- densationem deperdatur.	302	Quæst. 8. An qualitas in medio exi- stens intendatur per reflexionem, & à qua causa.	425
Quæst. 2. An rarefactio, & conden- satio, per se primo ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu lo- calem præsentiam.	313	Dubium primum. A qua nā causa procedat maior intensio luminis pro- ducta in medio per reflexionem.	430
Quæst. 3. An corpus paruum, cui nihil materiæ, neque quantitatis ad- ditur, possit fieri magnum sine rare- factione per potentiam Dei absolu- tam.	327	Quæst. 9. An omne agens, dum agit, reputatur à suo contrario, circa quod agit.	437
Caput. 6.	335	Caput 10. de mixtione.	449
Quæst. 1. Vtrum agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium.	337	Tractatus de natura, & ratione mixtionis.	453
Quæst. 2. An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potentiam Dei absolutam.	348	Quæst. 1. An mixtio sit, vel an sit possibilis.	454
Caput septimum.	355	Quæst. 2. Quidnam mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatio- ne, & ceteris mutationibus.	458
Caput octauum.	358	Dubium primum. Quomodo distin- guatur mixtio à generatione, & cete- ris actionibus, & mutationibus.	461
Caput nonum.	360	Quæst. 3. Quenam sit causa per se, & immediata mixtionis.	464
Tractatus de actione, & reactione corporum naturalium, & de his quæ ad eam pertinent.	362	Quæst. 4. An elementa maneat in mixto secundum proprias formas substantiales.	467
Quæst. 1. Quid, & quotuplex sit		Dubium primum. Quisnam sit elementa	

I N D E X.

ementa virtualiter contineri in mixto. 474

Quæst. 5. An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto. 476

Quæst. 6. An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita ut ex duobus, qui miscentur, resultet tertium ab utroque distinctum. 481

INDEX, CAPITVM, & questionum, qua in hoc secundo libro continentur.

Caput primum. fol. 489

Caput secundum. 492

Caput tertium. 496

Tractatus de primis qualitatibus elementorum. 499

Quæst. 1. An quatuor qualitates elementorum sint primæ. 500

Quæst. 2. An in mixtis reperiantur aliæ qualitates præter elementares. 506

Quæst. 3. An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales. 511

Quæst. 4. An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates. 516

Quæst. 5. An contrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis. 523

Quæst. 6. An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis. 531

Quæst. 7. An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ. 547

Quæst. 8. Quænam sit causa maximæ frigiditatis, quam habet aer in media regione. 553

Quæst. 9. In quo nam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas. 560

Quæst. 9. An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contrariæ. 567

Quæst. 10. An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdem speciei. 572

Caput quartum. 576

Caput 5. 578

Caput 6. 583

Tractatus de mutua generatione elementorum. 586

Quæstio 1. An quodlibet elementum possit ex quocumque alio immediate generari. 586

Quæstio 2. An facilius sit transitus inter elementa symbola, quam inter dissymbola. 594

Quæst. 3. An vnum elementum possit producere aliud a se diuersum. 601

Caput 7. 608

Caput 8. 611

Tractatus de mixtorum temperamentis. 612

Quæst. 1. Quidnam sit, vel in quo consistat temperamentum mixtorum, ibidem.

Quæst. 2. An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus. 617.

Quæst. 3. An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas, 628

Caput 9. 633

Caput 10. 635

Caput 11. 639

Tractatus de reproductione eiusdem rei secundum identitatem numericam. 642

Quæst. 1. An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit. ibidem.

Quæst. 2. An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus. 651

Quæst. 3. An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit. 655

Quæst. 4. An res per se successiuæ semel extinctæ possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam. 663

COMMEN

LICENTIA SVPERIORIS.

EGO Bartholomeus Perez de Nueros, Prouincialis Societatis I E S V in Prouincia Toletana, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiuia Præposito nostro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Aristotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis I E S V compositi, & grauium Doctorumque hominum nostræ Societatis iudicio approbati. In cuius rei fidem has litteras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus, 28. Septembris anni 1608. in domo nostra I E S V del monte Complutensis collegij.

Bartholomeus Perez de Nueros.

A P P R O B A T I O.

SVPREMI SENATUS iussu perlegi commentaria in duos libros Aristotelis de ortu, & interitu rerum naturalium, siue de generatione & corruptione earum doctissimi Doctoris Antonij Rubij Societatis I E S V, laudo maximi authoris ingenium, & eruditionem, ac commentaria digna iudico, velut undique accuratè rimata, vt cum magna securitate, vtilitate, & laude typis mandari possint. Apud sanctum Philippum de Madrid die 25. Octobris anno 1608.

Christophorus de Fonseca.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis I E S V in Prouincia Lugdunensi.

ANTONIUS Suffrenus Prouincialis Societatis I E S V, in Prouincia Lugdunensi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. die 10. Maij, 1583. & Henrico IIII. 20. Decembris, 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque illorum permissione imprimant: Permittit Ioanni Pillehotte Lugdunensi Bibliopolæ, vt R. P. Antonij Ruuio Rodensis Commentarios in libros Aristotelis de generatione, & corruptione in sex proximos annos imprimere, ac libere diuendere possit. Datum Lugduni die 1. Octobris. 1613.

Ant. Suffrenus.

COMMENTARIORVM IN DVOS LIBROS

Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu
rerum naturalium, seu de gene-
ratione, & corruptione
carum,

P R O O E M I V M.

 MINIA ferè, qua in principio cuius-
que operis inquire solent, atque explicari,
per se sunt de hoc manifesta. Nam in-
scriptio (ut solet) à principali affectione
corporis naturalis sumitur, qua est gene-
ratio per quam incipit esse; & corruptio,
per quam desinit. Ordo etiam huius operis cum ceteris par-
tibus Philosophia naturalis per se est manifestus; sunt enim
libri isti tertia pars huius scientia post primam, & secun-
dam, nempe octo libros Physicorum, in quibus disputatum
est de ente naturali in communi, prout principia motus con-
tinet: & libros de Cælo, & Mundo, in quibus egit Aristo-
teles de eodem ente naturali, simplici quidem, ut habet prin-
cipium motus ad certum locum, vel ubi; quod ex naturali
constitutione rotius uniuersi ei conuenit. In tertio verò loca
agitur de eodem corpore, ut habet in se principium genera-
tionis, & corruptionis.

Diuisio verò non est minus facilis, nam duo explicat
Aristoteles in toto hoc opere. Primum, naturam genera-
tionis, corruptionis, alterationis, augmentationis, & mix-

tionis; per quas mutationes, vel motus aliquam formam acquirat corpus naturale, nempe substantialem, a qua habet esse simpliciter; vel accidentalem, per quam habet esse tale. Secundum naturam corporum simplicium, & qualitatum eorum, qua vocantur prime, in quantum per eas unum in aliud transmutari potest, vel duo in tertium. Et ideo in duos libros diuiditur ab Aristotele, ita ut primum in primo libro explicet, & secundum in secundo.

Solum potest esse dubium de subiecto, seu obiecto adequato huius partis; nam sicut tota Philosophia habet subiectum totale, sub quo comprehenduntur omnia, de quibus agit; ita singula partes eius habere debent partialia subiecta sibi adequata, sub quibus comprehendantur omnia, de quibus agitur in singulis; quod autem sit obiectum huius non est certum inter expositores Aristotelis.

- 2 Sed prima opinio asserit obiectum esse corpus simplex, seu elementum, in quantum moueri potest, non quidem secundum locum, vel ubi; nam hoc modo egit Aristoteles de illo in libris de Cælo, & Mûdo; sed secundum formam absolutam, & inherentem substantialem, vel accidentalem. Ita Albertus Magnus tractatu 1. de generatione capite 1. Auerroes 1. lib. de Cælo comm. 3. & Alexand. lib. 1. Methæo. in principio. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Sensu, & sensibili cap. 4. ubi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione: quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particulari; hoc est de simplici, & composito, ut habet in se principium mutationis, & motus; sed in libris de Cælo egit Aristoteles de corpore simplici, ut habet principium motus ad locum, ergo in hac tertia parte agit de eodem, ut habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalem, hoc est ut alterari, augeri, & generari potest, quod solum habere

bent elementa. Probatur consequentia, quia in nulla alia parte totius Philosophia agit de corpore simplici sub hac ratione vniuersali, ut per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex inscripotione: nam si de generatione, & corruptione inscribitur: ergo de his tamquā de propria, & adequata materia agitur, & consequēter tamquam de adequato obiecto.

Tertia opinio est quorundam modernorum asserentium³ subiectum esse corpus naturale, commune quidem ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia sicut hac pars continetur sub tota Philosophia, ita obiectum eius debet contineri sub adequato obiecto totius Philosophia, & ab eo distingui sub aliqua ratione speciali, per quam contrahatur. Sed utramque conditionem habet corpus naturale, ut generabile, & corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum.

Vltima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali: per formam intelligens absolutam, ut excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quantum inhaeret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehenditur: sed de corpore naturali, ut habet principium motus ad Vbi, per se agitur in libris de Cælo. Hec est communis, & vera sententia. Quam tenent Diuus Thomas, Agidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione aliarum. Quia subiectum adequatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientia per se agitur, & si sit scientia partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integra scientia; sed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita ex-

plicatum : ergo hoc solum erit obiectum adequatum huius partis. Probatur minor, primo de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo evidens est non comprehendere omnia, quae tractantur in hoc opere : in quo agitur per se de generatione, & corruptione omnium corporum, & non solum de elementis : imo per se etiam agitur de augmentatione, quae non conuenit propriè elementis, sed mixtis uiuentibus tantum : ergo elementum non potest esse adequatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quae tractantur in hoc opere, corpus ut generabile, & corruptibile quod ponit pro obiecto tertia opinio, quia ratio sub qua agitur de corpore naturali uniuersalior est, nempe ut habet principium non solum generationis, & corruptionis, sed alterationis, & augmentationis : ergo solum ut generabile, & corruptibile non potest esse adequatum obiectum, sed ad summum principale : quia generatio praecipua mutatio est ad quam aliquo modo ordinantur caetera. Sed nec eadem generatio, & corruptio quas ponit secunda opinio, habent primam conditionem, quia non continentur directè, & per se sub obiecto totius Philosophiae, quod est ens naturale, sed proprietates quadam, vel accidentia eius sunt, ut per se est manifestum : ergo repugnat esse obiectum huius operis. Vnde sequitur solum esse ens naturale, ut habet principium motus ad formam, quia in eo tantum concurrunt duae illae conditiones : nam directè, per se, & formaliter continetur sub obiecto totius Philosophiae naturalis, quod est ens mobile, aut ens naturale : & formaliter continet omnia, quae in hac parte tractantur.

§ Ad testimonium primae opinionis concedendum est : quod de elementis appelletur ab Aristotele opus hoc : sed neganda est consequentia, quod ideo sit adequatum obiectum, quia satis est de elementis aliquo modo agere, ut tale possit appellari aliquando opus : non requiritur, quod de eis tamquam de obiecto adequato agatur. Et eodem modo concedenda est tota ratio

tota ratio eiusdem opinionis: sed neganda consequentia ultima, quod de corpore simplici, ut mobili ad formam agatur in hac parte Philosophia, vel in alijs tanquam de obiecto adequato, sed in hoc agitur per se tanquam de parte obiecti adequati.

Ad argumentum secunda opinionis concesso antecedenti, quod de generatione inscribatur opus, neganda est consequentia, quod generatio, & corruptio sint obiectum adequatum, sed solum sunt ratio quaedam obiecti principalis, a quo sumitur denominatio.

Ad argumentum tertia opinionis concedenda est maior, & minor, sed neganda consequentia: nam illa due conditiones non sufficiunt ad constituendum adequatum obiectum, quia non continent omnes rationes sub quibus, in hoc opere agitur de ente naturali: sufficere tamen possunt ad obiectum principale, quod concedimus esse ens naturale, ut generabile, & corruptibile.

Diuisio primi Libri.

Quamuis decem habeas capita liber primus, in quatuor precipua membra diuidi potest: quia quatuor sunt precipua in eo explicata ab Aristotele, nempe alteratio, generatio, augmentatio, & mixtio, ad quae reducuntur actio & reactio, passio, & approximatio agentis ad passum necessario ad illas requisita.

LIBER PRIMVS

ARISTOTELIS DE ORTV,

& interitu rerum naturalium, seu de

generatione, & corruptio-

ne earum.

CAPVT PRIMVM.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*De generatione autem, & corruptione, quæ natura
generantur, & corrumpuntur, &c.*

Breuis expositio textus.

7 **V**NIVERSALE intentum Aristotelis est in qua-
tuor capitibus primis huius libri probare, quod de-
tur generatio substantialis, per quam res naturales
secundum substantiam de nouo fiant, & ostendere,
quid sit hæc generatio substantialis & quomodo à cæteris mu-
rationibus, præsertim ab alteratione distinguatur. Vt autè hoc
efficiat, proponit prius sententias antiquorum Philosopho-
rum; quibus refutatis ex propria vtrumque docet.

Intentum igitur huius primi capitis est afferre duas opinio-
nes antiquorum Philosophorum de principiis rerum natura-
lium, secundum quas, quidam eorum non poterant distingue-
re generationem ab alteratione; alij verò distinguere quidem
poterant; sed verè non solum non distinguebant eas, sed alte-
rationem omnino tollebant; & sibi erant contrarij in his, quæ
asserant: & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in prio-
ri assertur, & refutatur prima, in posteriori secunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum natura-
lium fuit, quod vnum tantum esset principium immobile, &
perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, at-
que completum, vt ex 1. lib. Phys. constat. Hos verò Philoso-
phos ait, non posse distinguere generationem ab alteratione;

quod

quod ita probat. Si vnum tantum datur principium immobile, & perpetuum, quod sit ens actu, ergo non potest transmutari secundum substantiam, quia iam desineret esse: solum ergo posset transmutari secundum diuersas qualitates. Probatur consequentia, quia si erat immobile, non poterat mutari secundum locum; & cum esset vnum semper manens, non poterat mutari secundum quantitatem, quia mutatio secundum quantitatem, quæ est augmentatio simul fit cum mutatione substantiali, quæ est nutritio; quare iam susciperet mutationem secundum substantiam, & ideo non esset omnino inuariabile substantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio secundum diuersas qualitates est alteratio; ergo quidquid fiebat ex illo, per solam alterationem fieri posset, & hæc esset generatio, & ideo non distingueretur generatio ab alteratione.

Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quædam corpuscula indiuisibilia, quæ vocabantur atomos, vt ex eodem 1. lib. Physicorum patet. Et isti bene poterant distinguere generationem ab alteratione (inquit Aristoteles,) quia per cōgregationem elementorū in quoddam chaos, (quam vocabat amicitiam) dicebat Empedocles res generari; & per separationem ab eodem chaos (quam vocabat litem corrumpti): & ab illo chaos procedere diuersas, non solum secundum substantiam; sed etiam secundum qualitates, quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca, & dura: diuersitas autem secundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non distinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales eorū, & ex alia parte asseribat non transmutari elementa secundum formas substantiales, quia sunt prima principia immutabilia, ex quibus cætera fiunt: præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectum permanens sub terminis contrariis, inter quæ versari debet; sed Empedocles non ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa: ergo nec potest ponere alterationem. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundum qualitates.

Probat tandem Aristoteles, quod in his, quæ Empedocles dicebat, continebatur cōtradictio, quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per coniunctionem in chaos illo, generari vero, atque procedere diuersa ex eodem chaos, vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non transmutari

secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero; sed non possunt fieri vnum quid per coniunctionem in chao, nisi corrumpantur; cum ex propria natura sint diuersa & contraria, uce possunt procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vno generentur, quod est generari, quodlibet ex altero: ergo sibi ipsi contrarius est.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Omnino itaque de generatione, & corruptione simpliciter dicendum est, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius capituli est tradere duas alias opiniones antiquorum Philosophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit utramque opinionem, asseritque minus falsam esse secundam, quam primam: in secunda affert rationem secundæ, & soluit falsitatem quæ eiusdem opinionis ostendit.

- Communem ferè sententiam fuisse asserit antiquorum Philosophorum, res omnes generari per congregationem quarundam magnitudinum indiuisibilium, & corrumpi per separationem earum. Sed Plato, & eius discipuli dicebant has magnitudines esse superficies indiuisibiles; Democritus verò, & Leucippus esse indiuisibilia corpora, quæ vocabant athomos. Quorum sententiam minus esse falsam docet, quam sententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio physica intelligi potest ex ea; quod sic probat. Ex superficiebus congregatis non potest fieri aliquod ens physicum, sed solum figuræ mathematicæ abstrahentes à materia sensibili, quemadmodum neque ex lineis, nisi triangulus, vel quadrangulus, & ex consequenti nec aliqua mutatio physica circa corpora; ergo non est intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere potest: nam cum ex paruis corporibus res naturales componi doceat, asserere potest, quod per diuersam dispositionem, & conuersionem athomorum transmutentur secundum diuersa accidentia, ut secundum diuersos colores, aut figuras, quemadmodum diuersi colores apparent in collo columbæ ex diuersa

uerſa diſpoſitione, aut modo ſe habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere eſſe permanens in corporibus, ſed variari ſecundum diuerſas poſitiones, aut conuerſiones athomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

Ratio autem, qua Democritus probat res omnes naturales componi ex quibusdam corporibus indiuiſibilibus, quæ athomos vocabat, euidens apparet: procedit autem ſic. Vel componuntur res ex corporibus indiuiſibilibus, vel ex diuiſibilibus; ex his non poteſt componi; ergo neceſſario dicendum eſt, quod ex illis componatur. Minorem probat, quia ſi componitur ex corporibus, vel partibus diuiſibilibus in infinitum; cum poſſibile poſito in eſſe nullum ſequatur inconueniens, poterit eſſe actu diuiſum in omnes ſuas partes; & tunc ex omni diuiſione actu facta: vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum eſſe poteſt; ergo nec poſſibile eſt poni in actu diuiſionem continui; & ex conſequenti non componetur ex partibus, aut corporibus diuiſibilibus, ſed ex athomis indiuiſibilibus. Probat iterum minorem, quia ſi in nihilum reſoluatur diuiſio corporis; ergo ex nihilo erit factum; nam eodem modo ſe habet res ad corruptionem, ſicut ad generationem; ſed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnabit in nihilum reſolui. Quod vero non reſoluatur in ſola puncta, probatur; quia ſequeretur ex ſolis punctis eſſe compoſitum; quod repugnat; nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec poteſt fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandem reſoluitur continuum per diuiſionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neque in eas poteſt reſolui: ſecundo, quia ſi in ſolas qualitates reſolueretur, darentur ſeparatæ à ſubiecto; ſed repugnat (ſaltem naturaliter) dari accidens ſeparatum à ſubiecto; ergo repugnabit diuiſionem corporis in ſolas qualitates reſolui.

Huic argumento reſpondet Ariſtoteles hac diſtinctione: cum dicitur corpus eſſe diuiſibile in quamlibet ſui partem, vel in infinitum, aut in ſemper diuiſibilia: dupliciter intelligi poteſt, complere, vel incomplete, aut ſimul, vel ſucceſſiue: ſimul, aut completè fieri diuiſionem eſt, quod poſſit dari tota diuiſio eius facta, & completa, & in hoc ſenſu non eſt verum, vt patet in ſucceſſiuis; nam in prima parte horæ verum eſt omnes alias partes eiſdem horæ eſſe poſſibiles, ſed non eſt poſſibile, quod ſint ſimul exiſtere: & materia poteſt recipere omnes formas, ſed repugnat naturaliter omnes ſimul habere. Succeſſiue autem, vel incomplete fieri eſt, quod nunquam detur, nec dari poſ-

set completa, aut totaliter facta, sed quod semper sit aliquid eius factum, & aliquid restet semper faciendum; & in hoc sensu verum est. Ex quo non sequitur continuum resolui per diuisionem in nihilum, nec in solas qualitates, nec etiam in indiuisibilia corpora, vel athomos, sed in corpora, vel partes diuisibiles in infinitum, ex quibus componitur, & non ex athomis, vt asserbat Democritus.

C A P V T I I I.

T E X T V S A R I S T O T E L I S.

Determinatis autem his, primo speculandum vtrum sit aliquid, quod generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

PROPOSITIS iam, atque refutatis opinionibus antiquorum Philosophorum circa generationem substantialem, quam vult Aristoteles distinguere ab alteratione, intendit in hoc tertio capite ostendere, quod detur talis generatio substantialis, per quam aliquid dicatur generari simpliciter. Diuiditur autem caput in tres partes; in prima proponit quaestionem hanc, vtrum aliquid generetur simpliciter? hoc est, an fiat, cum prius non esset simpliciter; vel nihil generetur simpliciter; sed tantum secundum quid, ita vt prius esset simpliciter, fiat autem sub aliquo accidenti, nempe album, vel sciens. In secunda proponit, & soluit duo dubia valde necessaria ad solutionem eiusdem quaestionis. & in tertia soluit quaestionem, & respondet argumento.

Quaestio igitur est, an verum sit aliquid simpliciter generati, hoc est fieri cum prius non esset simpliciter? Et videtur (ait Aristoteles) quod non, propter hoc argumentum: quia si aliquid generatur simpliciter; ergo fit simpliciter ens: sed quod fit, debet fieri ex suo contrario: ergo ens simpliciter fit ex non ente simpliciter, hoc autem est impossibile: ergo repugnat quod generetur ens simpliciter. Probat hanc vltimam minorem; quia id ex quo aliquid fit, permanet in re facta; & haec de illo praedicatur. Quoadmodum lignum ex quo fit statua, permanet in ea, & eadem statua praedicatur de ligno, dum dicimus, lignum est statua. Sed non ens simpliciter non manet in ente simpliciter, neque hoc praedicatur de illo, cum sint contradictorie opposita; ergo non poterit ex eo generari. Et hoc in prima parte capituli. Vt autem melius soluere possit

possit hanc questionem, proponit in secunda parte duo dubia; primum est, quanam sit causa ob quam generatio sit semper, ita ut nunquam cessent generationes? & ait, se non inquirere causam efficientem, quia 8.lib.Physicorum eam tradidit; probans dari vnum primum motorem semper mouentem, & vnum primum mobile semper motum, ex cuius motu perpetuo causatur perpetuitas generationum; sed causam materialem, quam probat non dari hoc argumento. Sicut in generatione sit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpliciter in non ens: ergo desinit in nihilum, quare aliqua entitas consumitur in singulis corruptionibus: sed tota entitas ex qua constat mundus est finita; ergo tandem consumetur, & cessabunt proinde generationes: probatur consequentia, quia omne finitum per ablationem finiti tandem consumitur. Et si dicatur primo, materiam ex qua fiunt res naturales esse actu infinitam, ut dixerunt quidam ex antiquis Philosophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nunquam consumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis generationibus. Contra hoc est, inquit Aristoteles, quod non est possibile dari infinitum actu, ut in 3.lib.Phys. probatum est. Et si dicatur secundo, quod licet materia sit actu finita, non consumeretur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus, sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper res generantur, quam prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, ut patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest, licet actu sit finitum, quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales, sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones consumitur aliquid materiæ, & per singulas generationes aliquid extrahitur, licet sit semper minor pars, quæ consumitur, & extrahitur, distincta tamen omnino ab ea, quæ prius consumpta, atque extracta fuit, & non includens eam; quare necesse est consumi materiam per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & non per proportionales, sicut fit diuisio continui; & ideo tandem consumi, cum actu finita sit.

13

14

His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles, generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnius rei est corruptio alterius, ita ut non introducatur vna forma in materia per generationem, quin ab eadem expellatur alia per corruptionem permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia sufficit

pro perpetuis generationibus, quia nihil eius definit, aut consumitur.

- 15 Secundum dubium est, si generatio vnus est corruptio alterius, quare quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non, nisi secundum quid? vt dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum definit homo, & fit cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secundum quid generari. Atque etiam dum fit homo sciens, vel albus, non dicimus hominem generari simpliciter, vel fieri; sed fieri scientem, vel album. Et responderet, hoc iudicandum esse ex termino ad quem generationis, hoc est ex re, quæ generatur, vel corrumpitur, non solum in his, quorum vnum generatur ex alio, vel corrumpitur in aliud, sed etiam in aliis, quorum nec vnum generatur ex altero, neque in illud corrumpitur; nam si id quod generatur est ens perfectum, dicitur simpliciter generari, vel corrumpi, si verò sit imperfectum, non nisi secundum quid. Vt dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter, licet corrumpatur embrio: atque etiam dum definit homo, dicimus aliquid simpliciter corrumpi, & non dicimus aliquid simpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo est perfecta substantia, & perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationem accipiunt simpliciter; embrio verò, & cadauer imperfecta, & quasi incompleta, & quæ nec denominant generationem, nec corruptionem simpliciter, vel etiam dum fit ens sensibile, vulgo dicitur generari simpliciter, non verò si fiat ens, quod sensu non percipitur, vt si fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter, si vero fiat aer, (qui non sentitur) non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant, non esse entia, nisi ea, quæ sensu percipiuntur; cum tamen contrarium potius verum sit, quod minus sensibilia sunt entia magis perfecta: in his etiam, quorum vnum non fit ex altero, dicitur aliquid simpliciter generari, si generetur id, quod simpliciter est ens, nempe substantia, & non nisi secundum quid, si generetur accidens, quia non est ens simpliciter, sed secundum quid, & supponit subiectum iam factum, quod est substantia, & ens simpliciter. Vt dum fit homo, vel equus, dicimus generari simpliciter: dum vero fit album, vel sciens, non nisi secundum quid, quia supponitur homo, vel corpus, & solum fit sub albedine, vel scientia, quod est fieri secundum quid.

- 16 Ex solutione horum dubiorum respondet in vltima parte ad questionem in principio propositam, nempe, an aliquid dicatur

dicatur generari simpliciter : affirmatiue, quod aliquid generatur simpliciter. Quod probat: quia productio entis simpliciter, nempe substantiæ ex materia tanquam ex subiecto, & ex priuatione formæ existente in eadem materia, tanquam ex termino à quo est generatio simpliciter; sed talem productionem dari constat, dum fit ignis ex materia ligni, in qua est priuatio eiusdem formæ ignis; ergo verum est aliquid generari simpliciter. Probat minorem, quia ignis, qui fit, est substantia, & ideo ens simpliciter; & eius productio simpliciter generatio.

Ad primum autem argumentum in contrarium propositum 17 respondet, generari ens simpliciter ex materia, quæ est non ens simpliciter, hoc est, non ens actu, sed est ens secundum quid, hoc est ens in potentia: quare non generatur ex omnino non ente, sed solum ex non ente actu, vel tali, & proinde non ex nihilo: & hoc ens in potentia ex quo generatur manet in re genita, eam componens: neque hoc repugnat, quia solum opponuntur contradictoriè ens, & non ens, quod est nihil. Sed aduersus hanc solutionem arguit Aristoteles hoc modo. Si ens simpliciter generatur ex ente in potentia, & non ex ente in actu; ergo generatur ex non substantia; vel ergo hæc materia, quæ est non substantia actu, est aliquod aliorum prædicamentorum actu, nempe quantum, vel quale, aut non; si nihil horum sit; ergo nihil est actu, & ideo ex nihilo fiet id, quod generatur; & si aliquid horum actu sit, cum non sit substantia actu erit accidens, & dabitur accidens extra subiectum. Et respondet, materiam non esse ita substantiam in potentia, ut nullo modo sit actu substantia, sed est substantia in suo ordine determinata, sed completa solum in potentia; per generationem vero fit substantia actu in eodem ordine secundum naturam formæ, cui coniungitur, & eadem materia secundum se est entitas substantialis actualis receptiua formæ, quod est esse potentiam realem ad illam, nec est actuale quid aliorum prædicamentorum.

CAPVT IIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*De generatione autem, & alteratione dicemus
quid differunt, &c.*

Breuis expositio textus.

- 18 **I**ntentum huius capituli est assignare differentiam inter generationem, & alterationem. Diuiditur autem in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio: in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alterationem.

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectum, & passionem, seu qualitatem ei inhaerentem diuersa esse, ut homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadem albedine, sicque de cæteris subiectis, & qualitatibus. Secundum fundamentum est, circa utrumque fieri mutationem, nemque circa subiectum, & qualitatem: & circa subiectum quidem fit, quando substantia producit per generationem, ut quando producit ignis, vel aqua: circa qualitatem vero, quando producit in subiecto præexistente, ut quando dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera; ut dum aqua calefit, cum prius esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore: & quia substantia corporea est habens accidentia, per quæ sentitur, verum est in alteratione permanere idem subiectum sensibile. Generatio vero est mutatio circa substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, sed corrumpitur, & fit aliud nouum, ut dum ex ligno generatur ignis, mutatio fit circa substantiam ligni, quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, *Generatio est mutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili subiecto permanente eodem.* Hoc est mutatio huius substantiæ in hanc substantiam non permanente eadem, sed corrupta vna, & genita alia. Tunc autem maxime fieri generationem asserit secundum opinionem vulgi, quando ex substantia insensibili, vel parum sensibili fit substantia sensibilis, vel magis sensibilis, ut dum ex aëre, qui minus sensibilis est, fit aqua: putat enim vulgus magis sensibilem substantiam perfectiorem esse.

- 19 Sed quia posset aliquis dubitare, an in generatione fiat mutatio solum circa substantiam, vel etiam circa qualitates? Respondet Aristoteles in secunda parte capituli, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempe circa eas, quæ diuersæ rationis sunt in genito, & corrupto; aut etiam contrariæ: circa alias verò, quæ sunt eiusdem rationis non fieri mutationem: gratia exempli, si

pli, si ex aëre fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariam qualitatem, videlicet in siccitatem, sed cum esset in aëre, permanet in aqua; mutatur tamen calor, qui erat in aëre in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in utroque eodem numero, vel eadem tantum specie, statim disputabitur.

Assignat tãdem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem; prior est ex parte termini per vtraique producti; posterior ex parte subiecti: ex parte quidem termini producti differunt, quia quando per mutationem producitur quantitas, est augmentatio; quando producitur Vbi, est latio; seu localis motus; quando producitur qualitas, est alteratio; & quãdo producitur forma substantialis constituens substantiam, est generatio, vt quando ex aëre producitur aqua. Itaq; alteratio est mutatio ad qualitatem, & generatio est mutatio ad substantiam. Secundò differunt circa subiectum, quia sicut materia prima, quæ est pars substantiæ, est primum subiectum susceptivum formæ, ita est subiectum immediatè susceptivum generationis, alteratio vero non habet pro immediato subiecto materiam primam nudam, sed iam informatam forma substantiali, quo pacto vocatur materia secunda.

Tractatus 1. De generatione substantiali.

IDeo sententia Arist. horum capitum à primo vsque ad quartum simul à nobis explicata est, quia in omnibus agit de generatione & corruptione; vt explicata natura vtriusque eas distinguat ab alteratione, quæ ideo non potest plenè intelligi, nisi integra sententia eius percipiatur. Circa hæc igitur quatuor capita tres tractatus instituimus; primum de generatione substantiali, in quo suo ordine explicabuntur, quæ ad naturam eius pertinent, atque etiam modus, quo ab alteratione distinguatur: secundum, de corruptione etiam substantiali; postremum vero, de his, quæ ad alterationem pertinent. Licet autem nonnulli ex modernis alium sequantur ordinem, prius de alteratione disputantes, posteriùs vero de generatione, & corruptione, quia alteratio tempore præcedit generationem; cum per eam disponatur materia ad receptionem formæ, & generationem compositi: nos vero ordinem potius Aristot. sequimur, qui prius de generatione, & corruptione egit; deinde vero de alteratione: & merito quidem, quia non solum nobilior est generatio, sed ex explanatione eius melius intelligitur natura alterationis.

QVÆSTIO I.

An detur in rerum natura generatio, & corruptio substantialis?

- 21 **P**rima sententia communis satis inter Philosophos Platone, & Aristotele antiquiores fuit, quod nulla detur generatio, aut corruptio substantialis. Ita Anaxagoras, Empedocles, Leucippus, Democritus, & alij, quos citat Aristot. hoc loco, & 1. lib. Physicorum in principio. Quorum potissimum fundamentum erat, quod unum tantum principium rerum naturalium datur; vel si plura, illa sunt entia, actu, & corpora quædam, quæ variis transmutationibus subduntur secundum congregationem, vel separationem inter sese, aut secundum rarefactionem, vel condensationem, non verò secundum substantiam, ita ut unum corrumpatur secundum substantiam, vel desinat esse, & aliud de nouo generetur substantialiter. Ex quo factum est, ut mutationem substantialem non cognouerint, sed accidentales tantum secundum diuersas qualitates, quæ verè appellantur alterationes, & hoc est, quod asserit Aristoteles in his capitibus eos non distinxisse generationem ab alteratione. Argumentum igitur eorum hoc erat; res naturales secundum substantiam non sunt compositæ ex multis principijs substantialibus quasi ex partibus, sed substantia earum simplex est: ergo necesse est, vel totam desinere, vel totam permanere; sed si tota desinat, nihil eius permanebit; ergo desinitio eius ad nihilum terminabitur. Et etiam si tota fiat per generationem substantialem, ex nihilo sui fiet: ex nihilo autem nihil potest fieri, neque in nihilum potest res desinere; ergo impossibile est naturaliter, quod aliquid generetur, vel corrumpatur secundum substantiam; sed solum mutari poterunt res naturales secundum diuersa accidentia quæ ex congregatione, vel separatione in eis fiunt, vel secundum raritatem, aut densitatem; & ex consequenti impossibile est generatio substantialis, sed accidentalis solum.
- 22 admittenda est. Et si dicatur res naturales non esse simplices, sed compositas ex materia, & forma. Contra hoc est, quia res composita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producantur, à quibus habet esse: sed materia saltem non potest produci de nouo, dum res generatur; sed supponitur producta à solo Deo per creationem: ergo non est producibilis per generationem substantia composita: & cum repugnet magis substantiam simplicem generari, non erit possibilis generari

generatio substantialis. Secundo probatur : quia si datur generatio substantialis : produceretur per eam substantia , quæ est ens simpliciter : sed ens simpliciter non potest produci , nisi ex non ente simpliciter : cum quodlibet debeat fieri ex suo opposito , & ex non ente simpliciter non potest aliquid generari : ergo impossibile est generatio. Probatur minor , quia non ens simpliciter est nihil , & ex nihilo nihil generari potest. Tertio , quia vel per generationem producitur substantia secundum essentiam , vel secundum existentiam : neutro modo produci potest : ergo nec erit possibilis generatio. Probatur minor , quia essentia sunt perpetua : ergo non possunt produci de nouo substantia quantum ad essentiam : existentia vero extra essentiam substantia est : nam vel est accidens , vel ad summum modus substantialis : ergo si solum producuntur res quantum ad existentiam , nulla substantia noua produceretur , sed accidens eius , vel modus.

Secunda sententia asserit ponendam esse generationem ; & corruptionem substantialem , per quas res naturales fiunt de nouo secundum substantiam , & etiam substantialiter desinunt esse. Ita Plato in Timæo , Aristot. 1. 5. & 8. lib. Phys. in his quatuor capitibus , & pluribus aliis sue doctrinae locis , & cum eo tota eius schola Peripatetica. Probatur primo ex tribus principiis 1. lib. Phys. tamquam certissimis in Philosophia naturali præsuppositis , & explicatis. Primum est , res naturales compositas esse ex duobus principiis distinctis , nempe materia , & forma , quorum primum se habet tamquam potentia , aliud vero tamquam actus. Secundum principium est , materiam non esse producibilem per generationem , quia est primum subiectum , ex quo fiunt omnia , & ideo à solo Deo producibilis ex nihilo per creationem : tertium , formas omnes educi de potentia eius , præter animam rationalem , quæ creatur à Deo in eadem materia disposita ab agente naturali. Ex his autem principiis hoc argumentum colligitur : forma substantialis distincta à materia educitur de potentia eius , & per educationem acquirit nouum esse actuale : cum prius solum haberet esse in potentia materiae , sic autemeducta recipitur in eadem materia , cui coniungitur , tanquam actus substantialis potentiaæ substantiali , & ideo ex coniunctione vtriusque resultat compositum substantiale nouum , quod prius non erat : hæc autem educio formæ , & unio substantialis cum materia est mutatio substantialis eiusdem materiae à priuatione eiusdem formæ ad eandem formam , & compositum ex unione resultans : ergo est generatio substantialis totius nouæ substantiaæ : quare necesse est dari generationem substantialem ,

- 34 Probatur secundò euidenti experientia, quia videmus granum tritici terræ mandatū putrefieri, & corrumpi; atque ex eo corrupto pullulare spicam, & in ea noua quædam alia grana distincta à corrupto non solum secundum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnius substantiæ, & generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens est dimanare à substantia rerum, quibus conueniunt; sed constat euidenti experientia proprietates, seu passionēs, & operationes, quas vna res habuit; non solum ei iam non conuenire, sed nec conuenire posse per virtutem totius naturæ: ergo necessario concedendum est rem illam substantialiter definere; cui eo modo deficiunt proprietates, & operationes: & in aliam substantiam transisse per corruptionem & generationem substantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis per quam factum est, vt corpori remanenti iam non conueniant propriæ passionēs sensibilitatis, aut risibilitatis, vel admirationis: nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi, nec esse potestatem in tota natura per quam ei possint restitui vllò vnquam tempore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ prius erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationem substantialem.

- 35 Ad argumentum antiquorum Philosophorum neganda est maior, quod res naturales sint substantiæ simplices, vel quod vno tantum simplici principio consent: sed vtrumque horum est aperte falsum, quia experientia constat proprias passionēs, & operationes rei naturalis, quæ à forma, & substantia eius tamquam à radice procedunt prorsus deficere, & ex consequenti deficere formam substantialem: aliquid tamen eiusdem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantum principio substantiali constare, sed duobus, nempe forma, & materia: nec esse simplices substantias, sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles, & corruptibiles: quare necesse est dari generationem, & corruptionem substantialem.

Ad aliud vero de partibus neganda est maior, quod necesse sit, vt totum dicatur produci de nouo, quod omnes eius partes de nouo producantur: imo etiam si nulla pars producat de nouo, produci potest totum: cuius ratio est, quia totum est substantia illa completa, quæ resultat ex substantiali vnione partium, de qua verum est, quod ante vnionem non erat, licet essent omnes partes, ex quarum vnione resultat. Quod manifestum

stum est in resurrectione: per quam verum est hominem de nouo incipere, quia iam non erat, licet essent partes eius separatae, nempe anima, & corpus.

Ad secundum distinguenda est minor ex parte illius termini, ex non ente simpliciter, qui duobus modis sumi potest; primo, ut est negatio totius entitatis; secundo, ut solum negat ens in actu: & in prima significatione conuertitur cum nihilo; & verum est quod ex non ente simpliciter nihil possit fieri per generationem: falsum verò quod ens simpliciter, hoc est substantia, debeat fieri ex non ente simpliciter. In prima autem significatione concedendum est, quod ens simpliciter, vel substantia debeat fieri ex non ente simpliciter, hoc est ex non ente in actu; sed solum in potentia, quod est materia prima: negandum verò quod ex non ente simpliciter sic acceptum nihil possit fieri per generationem.

Ad tertium neganda est minor, quod nec fiat substantia per generationem secundum essentiam, nec secundum existentiam, sed utroque modo fit; ita quidem ut essentia sit terminus factus, existentia verò modus sub quo fit, vel ratione cuius fit extra causas. Et cum dicitur essentias esse aeternas, distinguendum est, quia dupliciter potest sumi essentia; primo secundum connectionem prædicatorum essentialium abstrahentium ab existentia actuali; imò ab entitate reali extra causas; secundo, pro natura reali extra causas ex suis principiis essentialibus composita, & sub prima acceptione perpetuae sunt essentiae, & de nouo fieri non possunt: sub secunda verò perpetuae non sunt, sed de nouo possunt incipere, atque de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta earum naturam, & conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid sit generatio substantialis?

VT intelligatur sensus questionis, explicare oportet diuersas acceptiones generationis. Primo enim accipitur prout commune quid est ad generationem substantialem, & accidentalem, in qua significatione loquitur de ea Aristor. 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 7. dicens esse mutationem de non subiecto in subiectum: hoc est à termino à quo negatiuo in terminum ad quem positium: ut à non esse simpliciter ad esse simpliciter, vel à non esse tali ad esse tale: & hæc nō est propria acceptio eius. Sed secundo accipitur proprie pro sola substantiali, siue per eā fiat substantia viues, vel non viues, ut ignis, vel animal. Tertio pro sola

generatione viuientium. Et quæstio præsens non procedit de generatione in prima, & tertia acceptione; non quidem in prima, quia secundum eam non distinguitur ab alteratione, à qua eam intendit distinguere Arist. hoc loco; sed nec in tertia, quia de omni generatione substantiali intendit agere, & non de sola generatione viuientium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philosophiæ. Solum ergo disputamus de generatione in secunda acceptione, prout ad solas substantiales cõmunis est.

- 18 Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis, vt cæteras omittamus. Prima habetur 8. lib. Phys. cap. 7. text. 2. *Generatio est mutatio de non-ente ad ens, siue de non esse ad esse.* Secunda habetur cap. 4. huius libri textu 23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente.* Tertia vero capit. 5. eiusdem libri text. 25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu.* Et omnes istæ definitiones continent eundem sensum, nam per generationem producitur substantia composita ex materia, & forma, ita vt materia præsupponatur tanquam subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formam de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat compositum, quod est principalis terminus productus per eandem generationem, forma verò est terminus formalis, quo atque ab utroque sumit speciem suo modo generatio: & tandem quia materia est ens in potentia, dicitur fieri per generationem ens ex non ente, hoc est ex non ente in actu, vel
- 19 quod idem est ex ente in potentia. Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum est materia, & esse mutationem de ente, vel substantia in potentia, quod est eadem materia carens forma, ad ens, vel substantiam in actu, nempe ad compositum substantiale per eandem generationem productum, quod est ens actu, vel substantia actu. In secunda autem definitione dicitur generationem esse mutationem totius in totum, non quia totum fiat per se ex toto; cum notum sit ex sola materia carente forma per se fieri, atque adeo ex non ente; quod euidenter probatur ex eo, quod si daretur materia separata ab omni forma, in quam ignis posset operari, & inducere propriam formam, produceret alterum ignem per veram generationem, & non esset talis generatio mutatio totius in totum, sed solius materiæ à priuatione formæ ad eandem formam, ex qua simul cum materia totus ignis generaretur. Vnde sequitur per accidens esse ad generationem, quod totum fiat ex toto, per se verò, quod fiat ex materia,

teria, sed quia naturaliter materia numquam est sine aliqua forma, ideo naturali modo fit semper totum ex toto; numquam tamen per se; & ideo solum differt secunda definitio à prima, & tertia, quòd istæ explicant id quod est per se in generatione, illa verò illud etiam, quod contingit naturaliter, & non per se pertinet ad generationem. In eadem etiam definitione secunda additur, nullo sensibili subiecto permanente, hoc est, nullo ente completo, quia in generatione substantiali compositum præcedens semper corrumpitur, & aliud nouum fit, per quod distinguitur ab alteratione; nam in hac eadem substantia completa permanet in utroque termino à quo, & ad quem, & mutatur ab vna qualitate in alteram, vt aqua à frigore in calorem sub utroque permanens.

*An definitiones istæ, vel aliqua earum
sit essentialis?*

His definitionibus sic explicatis difficultas quæstionis à so-
lis modernis excitata consistit in hoc, an omnes, vel ali-
qua earum sit essentialis? Circa quam est prima opinio quo-
rundam modernorum, nullam esse essentialem, quia ad essen-
tiam generationis non pertinet, quòd sit mutatio, licet modo
naturali fiat cum mutatione materiæ ab vna forma in aliam.
Itaque existimant solum esse intrinsecum generationi, quod
per eam educatur forma de potentia materiæ, & ei vniatur, vel
quod iam producta per creationem vniatur eidem materiæ; vn-
de sic esse definiendam essentialiter. Generatio est actio educti-
ua formæ substantialis, vel vnionis eius cum materiâ. In qua
non includitur mutatio, sed pro generatione ponitur actio: per
alias vero particulas distinguitur à creatione, & cæteris actio-
nibus, quibus producuntur accidentales formæ.

Probant duplici argumento: primò, quiaeductio formæ
substantialis de potentia materiæ, vel vnio eiusdem formæ
cum materia, est generatio; sed hæc potest saluari sine muta-
tione materiæ ab vna forma in alteram, vel à priuatione vnus
formæ ad eandem formam: ergo mutatio non pertinet ad
essentialiam generationis. Probatur maior: quiaeductio for-
mæ, & vnio eius cum materia est productio totius compositi
substantialis, & non est creatio: cum non sit productio ex
nihilo, sed ex materia: ergo est generatio, quia non datur
productio substantialis præter generationem, & creationem.
Minorem vero sic probant: Si Deus crearet aliquam materiam
sine omni forma, ex qua in eodem instanti educeretur ignis,

vel ipse Deus formam ignis, eamque vniret eidem materia: taliseductio, vel vnio esset vera generatio ignis, & non esset mutatio, cum materia illa nec sub alia forma, nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset: ergo ad essentiam generationis non pertinet mutatio. Secundo, quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materia: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis; & consequenter nec de essentia generationis totalis, quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis, ad quarum corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem instanti; & per talem vnionem producit substantia partialis composita ex anima rationali, & noua illa materia, sed absque mutatione eiusdem materia: ergo mutatio non est de essentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ, alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti, vel eandem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnius formæ ad eandem formam.

Secunda opinio tenet primam saltem, & tertiam definitionem Aristotelis essentialem esse, nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt contingit modo naturali: vtramque autem illam definitionem sub hac posset includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eandem formam substantialem, atque compositum.* Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicantur subiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur species eius; per quam distinguitur à mutationibus accidentalibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma substantiali, & composito ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia, quam videntur sequi Conimb. i. lib. de generatione quæst. 9. art. 1.

32 Et probatur testimonio Aristotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo sentit essentialem esse generationi. Sed respondent moderni, non definire generationem præcise secundum essentialia, sed vt modo naturali fit. Contra hoc tamen est aliud testimonium expressum eiusdem

eiusdē Aristotelis 5. lib. Phys. text. 7. Vbi distinguens essentialiter mutationem à motu ita ait: *Qua igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundum contradictionem (hoc est de non esse ad esse) generatio est.* Sentit ergo expresse mutationem esse prædicatum essentialē generationis, in quo conuenit cum motibus, sed ab eis distinguitur essentialiter, quia inter contradictorios terminos, vel priuatiuē oppositos versatur, nempe inter esse, & non esse.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria sunt principia generationis intrinseca, materia, forma, & priuatio; materia tanquam subiectum, forma, & priuatio tanquam terminus à quo, & ad quem; vt docet, atque probat Arist. 1. lib. Phys. ergo repugnat dari veram generationem sine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam: ergo intrinsecum est generationi esse mutationem substantialem materiæ inter hos duos terminos. Et si dicatur hæc tria principia concurrere ad generationem solum vt fit modo naturali ab vna in aliam formam, & ideo hoc tantum modo esse mutationem, & non essentialiter: sed dari posse generationem, etiam si materiā non fuerit sub priuatione per solam educationem formæ de potentia eius, vel vnionem cū ea, & ideo sine mutatione. Probo hoc esse falsum. quia ex eo sequitur euidenter priuationem non esse principium per se generationis: probatur consequentia, quia quod per se conuenit alicui, omnibus eiusdem essentix conuenire debet: sed priuatio non est principium cuiuscunque generationis: ergo non est principium generationis per se, vel si est principium per se, necesse est cuiunque veræ generationi conuenire.

Secundò probatur, quia essentialis ratio generationis non 33 consistit in sola educatione formæ de potentia materiæ, & vnione cum ea, vt affirmat alia sententia: ergo vltra hoc requirit quod materia præcesserit sub priuatione eiusdem formæ, & ab ea mutetur ad eandem formam: probatur antecedens, nam formæ cælorum educæ fuerunt de potentia materiæ in principio mundi, vt efficaciter probaui 2. lib. Physic. quia in esse, & fieri dependent à suis materiis, & etiam fuerunt vnitæ eisdem materiis: & talis educio, & vnio non fuit generatio, quia corpora cælestia non sunt generabilia; ergo generatio non consistit essentialiter in sola educatione formæ, & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt præcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formam, & ita sit essentialiter mutatio.

Ad primum argumentum alterius sententiæ neganda est maior, quòd sola educio formæ, vel vnio cum materia sit generatio, nisi materia præcedat sub priuatione formæ. Et cum dicitur

non esse creationem, concedendum est; sed esse actionem substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutationis, quam generatio dicit essentialiter. Et si dicatur habere eundem terminum ad quem, nempe formam, & compositum, & ideo esse eandem actionem, quia actiones habent speciem à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda est consequentia, quia diuersum modum essentialem habet actio, quæ est mutatio, à sola actione; & ideo licet habeat eundem terminum ad quem materialem, diuersum habet formalem, quia diuerso modo productum; & hoc sufficit ad differentiam specificam actionis nudæ, à mutatione. Quod hoc exemplo explicari potest, nam si Deus solus produceret calorem extra subiectum, talis productio specie differret à motu alterationis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter modum essentialem diuersum mutationis, & motus, quæ non habet actio Dei, licet haberet eundem calorem secundum speciem pro termino.

Ad secundum respondeo, non esse certum, quod nutritio ex speciebus sacramentalibus fiat per creationem nouæ materiæ; sed ita fiat, negandum est, quod sit vera generatio partialis, sed est productio partialis substantiæ à generatione, & creatione distincta; à generatione quidē, quia non est mutatio, à creatione verò, quia non est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

*Quisnam sit terminus ad quem generationis
à quo habeat speciem?*

- 34 **D**E termino à quo generationis supposito quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationem formæ, à qua mutatur materia in eandem formam recipiendam; sed de termino ad quem; à quo actiones, mutationes, & motus speciem fortiuntur, non est certum quisnam sit. Vt autem questio intelligatur, & diuersæ authorū opiniones; explicare oportet quot, & quæ producantur per generationem. Et in primis certum est formam educi de potentia materiæ; educi autem est suo modo extra causas fieri; cum prius solum haberet esse in eis, hoc est in potentia actiua agentis, & passiua materiæ. Fit etiam unio substantialis, per quam eadem forma coniungitur materiæ. Et tertio fit compositum ex materia, forma, & modo unionis constans. Hoc autem compositum duplex est, nempe natura & suppositum,

vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioannes, qui sunt supposita: & compositum, quod est natura, resultat immediatè ex materia & forma vnitis; suppositum vero non ex his immediatè, sed ex natura ex his constituta, & subsistentia tanquam termino eius: & hæc quidem omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma humana, nempe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad 35 quem generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum; quam citant Conimb. lib. I. de generatione cap. 4. quest. 15. art. 1. asserit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnã per quam generatur compositum, alteram per quam producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quam vnitur materiæ: & terminum prioris actionis esse compositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionem. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producat; sed compositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; & ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondentis. Secundo; generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idem realiter cum termino per eam producto: sed forma, & compositum distinguuntur realiter; ergo non possunt per eandem actionem produci; probatur consequentia, quia non potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

Secunda opinio aliorum modernorum nõ ponit duas actio- 36 nes pro forma & composito, quia educta forma de potentia materiæ, & eidem vnita, non est necessaria alia actio pro composito; & ratio huius est, quia compositum non est res distincta à materiæ, & forma vt vnitis, sed eadem; ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, cæsetur productum compositum. Pro forma tamen, & modo vnionis ponit duas actiones, quasi partiales, ex quibus integratur vna totalis nomine generationis significata in his generationibus, in quibus forma educitur de potentia materiæ: nam in generatione hominis solum datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò: quia forma, & modus vnionis sunt distinctæ entitates quasi partiales per se productæ, & per se concurrentes ad totum compositum efficiendum; ergo quælibet petit suam actionem quasi par-

rialem, ex quibus vna generatio totalis integratur: sicut ex forma ipsa, & vnione simul cum materia integratur compositum. Secundò, quia prius ratione, vel natura educitur forma de potentia materiae, quam ei vnatur: ergo prior natura est actioeductiua, quam vnitiua: sed idem non est prius natura seipso: ergo non potest esse eadem actioeductiua, & vnitiua: sed distinctae ponendae sunt, vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnicam tantum ponit actionem in generatione, quae sit productio totius compositi: formam vero asserit non fieri per se, sed quasi per comitantiam, in quantum totum compositum per se productum non potest sine forma constare. Itaque haec sententia sicut ponit vnam tantum actionem in generatione, ita ponit vnum terminum per se eius, nempe totum
 37 compositum. Probatur primò, quia illud tantum per se producit, quod per se habet esse: sed formaeducta de potentia materiae non habet esse per se, sed inhæret materiae, compositum vero per se subsistit, cum sit suppositum: ergo per se producit, & forma quasi comitatur productionem eius. & ideo illud solum terminat per se generationem. Secundò, idem est terminus ad quem generationis, & terminus à quo corruptionis: sed corruptio non habet pro termino à quo per se formam, sed solum compositum: ergo nec generatio habet pro termino ad quem per se formam, sed compositum. Probatur minor, quia terminus à quo corruptionis est non esse rei: sed aliquando non desinit esse forma per corruptionem, sed compositum tantum: vt patet in corruptione hominis: ergo non est terminus per se eius forma, sed solum compositum: quare hoc, & non illa erit terminus per se generationis. Pro solutione huius questionis duplex terminus generationis in primis distingui debet, vnus tanquam quod, & est res illa, quae producit: alius tanquam quo, & est id à quo, vel per quem habet esse eadem res producta, vt quod: & ideo ille dicitur terminus completus, vel totalis: sed terminus, quo, dicitur formalis, & quasi incompletus: quilibet tamen est terminus per se in suo ordine.

38 Secundo, notandum est duobus modis posse considerari generationem: primò, via, aut ordine intentionis: secundo, via, aut ordine executionis: ordo intentionis consideratur ex eo, quod praecipue intendit natura tanquam finem generationis: ordo vero executionis ex his, quae primo exequitur, vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis, quae imitatur naturam: artifex enim ordine intentionis prius intendit edificare domum, deinde ligna, & lapides collocare, & tandem eos preparare, vt suis locis collocare possit: vnde ordine intentionis constructio

constructio domus prior est, collocatio vero lapidum, & lignorum posterior, sed preparatio eorum ultimum locum tenet. Sed ordo executionis quasi oppositus est, secundum quem prius est preparatio lapidum, & lignorum, deinde sequitur collocatio eorum, & postrema est constructio domus. Eodem modo ordine intentionis totum compositum est primum, quod natura intendit, deinde sequitur unio formæ cum materia, & postrema esteductio eiusdem formæ de potentia materiæ. Sed ordine executionis prior esteductio formæ, deinde sequitur unio, postremum est compositum, quod ex materia, & forma unitis resultat. Sed compositum duplex est, primum est natura, quæ immediatè resultat ex unione formæ cum materia, postremum est suppositum, quod ex natura, & subsistentia tanquàm ex proprio termino eius constat.

Quibus explicatis, huius sententia tribus assertionibus continetur. Prima est, in generatione non dantur plures actiones partiales, nec totales, sed per unicam actionem indivisibilem educitur forma de potentia materiæ, unitur eidem materiæ, & fit utrumque compositum, nempe natura, & suppositum modo explicando in secunda assertionem. Probatum hoc argumento. Forma materialis non habet propriam subsistentiam, sed inhæret materiæ: ergo per eandem actionem, per quam educitur de potentia materiæ, fit in materia, & fit inhærens materiæ. Probatum evidenter consequentia: quia per eandem actionem per quam fit accidens, fit in subiecto, & fit inhærens subiecto: cuius ratio est, quia esse accidentis non est esse per se, sed inesse subiecto, ex quo necessario sequitur, ut per eandem actionem, per quam fit, fiat in subiecto, vel inhærens subiecto, & non possint multiplicari duæ actiones, una per quam fiat, & alia per quam fiat in subiecto: ergo cum esse formæ materialis non sit per se, sed inhærens materiæ, non minus necessario sequitur quod per eandem actionem, per quam fit, fiat in materia, vel inhærens materiæ. Ulterius formam inhære materiæ est esse unitam materiæ, quia per inhærentiam ei unitur: ergo per eandem actionem per quam fit in materia, vel inhærens materiæ, unitur eidem materiæ, & non potest per aliam distinctam uniri: & ideo nec per aliam distinctam fieri unio, sed per eandem. Probatum secundum, quod per eandem actionem, per quam forma educitur de potentia materiæ, & ei unitur, fiat compositum. Primum, quia compositum non est alia entitas distincta à materia, & forma, ut unitis; sed eadem, ut in I. lib. Phys. probauimus, ergo per eandem actionem realem, per quam forma fit, & unitur materiæ, fit etiam natura ex utraque composita. Secundum, quia id tantum fit per se per actionem, quod habet esse per se, sed compositum tantum habet esse per se,

ergo

ergo actio per se solum terminatur ad compositum tanquam ad id, quod fit, & hoc est vnum: ergo fit per vnicam actionem. Deinde compositum includit formam, & vnionem: ergo per eandem actionem per quam fit compositum, fiunt forma, & modus vnionis, quare non sunt ponendæ plures actiones pro forma, & vnione, sed per eandem fit vtraque suo modo cum composito. Et si dicatur id tantum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiam si non habeat esse per se, sed fit pars eius, quod habet esse per se. Contra hoc est, quod actio quæcumque terminatur ad esse rei, cum per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus vnionis habent esse per se, sed in materia, & composito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendæ actiones partiales pro eis, sed per eandem fieri debent, per quam fit compositum.

- 41 Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, vt quod adequatus, & principalis, & ordine intentionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intentionis est primum simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem. 7. lib. Metaph. cap. 7. vbi docet formam non fieri, sed compositum, quod si non fit, ergo non est terminus, qui fit: sed hoc solum conuenit composito. Idem etiam docet D. Thom. 1. p. q. 45. art. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis, vt quod per eam fit, quod per eam habet esse: sed solum compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus. Probatur minor, quia forma, & modus vnionis, per quem vnitur materiæ, non dicuntur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quod verò sit primarius terminus ordine intentionis, euident est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, vt autem consequatur hunc finem, educit formam de potentia materiæ, & producit modum vnionis, per quem eam vnit eidem materiæ, & eadem ratione dicitur terminus principalis: adequatus vero, quia continet quidquid vno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex vnione materiæ, & formæ est terminus adequatus immediatus: pro supposito vero est terminus vltimatus, & quasi remotus, quia totum, quod primo resultat ex vnione materiæ, & formæ per generationem productum, est natura, ex qua tandem, & substantia eam terminante resultat suppositum, vt Petrus, vel Ioannes.

Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & vt quo, 42
atque etiam primarius ordine executionis, est forma cum modo
vñionis substantialis, per quem vnitur materia. Hæc colligi-
tur efficaciter ex Arist. 1. lib. Physic. vbi docet formam esse prin-
cipium generationis tamquam terminum, non à quo, quia ter-
minus à quo est priuatio; ergo tamquam terminus ad quem,
non qui sit, cum hoc sit compositum; ergo formalis, & vt quo.
Et lib. 2. cap. 1. text. 14. asserit generationem esse viam ad natu-
ram, hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum natu-
ræ, vt exponunt interpretes eiusdem loci. Sed illud in quod
tendimus per viam, est terminus eius; ergo forma est terminus
proprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia
forma tribuit esse specificum composito, & est ei ratio essendi,
sed compositum est terminus, qui sit per generationem: ergo
forma erit, quo sit compositum, quod est esse terminum for-
malem, & vt quo. De modo vero vñionis probatur, quia est
id, quo forma vnitur materiæ, & ideo quo medio constituit
compositum; ergo pertinet etiam ad terminum formalem ge-
nerationis. Et quod tandem forma cum modo vñionis sit ter-
minus immediatus ordine executionis, euidens est, quia pri-
mum, quod natura exequitur, vt compositum constituat, est
eductio formæ de potentia materiæ, & vñio eius cum materiæ:
ergo vtrique pertinet suo modo ad terminum generationis
ordine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, vtra-
que tamquam terminus formalis, ita vt ex vtrique tamquam
ex partiali constituatur vnus terminus formalis, vel sola for-
ma, tamquam terminus formalis, modus vero vñionis tam-
quam conditio statim explicabitur.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguenda est 43
maior, nam vel entitas realis per se fieri petit, vel in alio inclu-
ditur, quod per se fit: & si primo modo se habeat, distinctam
petit actionem ab alia, sic etiam se habent: si vero in alia in-
cludatur, quæ ex eius productione resultat, per eandem actio-
nem cum ea fieri potest: & sic se habet forma in ordine ad cõ-
positum, quod ex eductione eius de potentia materiæ, & vñio-
ne cum eadem materia resultat, quare non indigent distinctis
actionibus, sed per eandem fieri possunt, vt probatum est.

Ad secundum, neganda est maior, quod actio sit eadem en-
titas realis cum termino, præsertim cum terminus est substan-
stantia, vt in generatione est manifestum: sed distinguuntur ex
natura rei, quia actio est accidens de prædicamento actionis:
accidens verò, & substantia non possunt esse eadem entitas rea-
lis, vt à nobis probatum est in prædicamento ad aliquid, atque
etiam

etiam in 3. lib. Phys. sed distingui debet à substantia saltem distinctione modali.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est anteedens, quòd forma, & modus vnionis sint duæ entitates distinctæ, sed neganda est consequentia, quòd per diuersas actiones produci debeât, sed potius necesse est per eamdem produci, vt probauimus; quia forâ nō fit per se, sicut nec habet esse per se, sed fit inhærens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cum inhære materiæ sit esse ei vnitam, per eandem actionem educationis, per quam producit in materia, producit etiam modus vnionis, per quem ei vnitur.

- 44 Ad secundum, concedendum est anteedens, quòd prior natura sit forma, quàm modus vnionis, propter rationem causæ, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formalis; & consequenter, quod prius ratione sit formam educi, quàm vniri: sed neganda est consequentia, quod distinctæ actiones sint educitio, & vnio, sed vna, & eadem, quia cum per educationem producat in materia inhærens materiæ, per eandem producit vnita: & ideo eadem actio educitiua est etiam vnitiua: solum hoc potest esse verum, quòd prius natura terminetur ad formam, quàm ad vnionem, & ideo prius natura sit educitiua, quàm vnitiua, non quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formam, vel esse educitiuā eius, sit causa suo modo eius, quod est esse vnitiuam, vel terminari ad modum vnionis: nec mirum hoc est, quod sicut forma, & vnio sunt duæ entitates, quarum vna est prior altera, & causa eius, ita sit prius actionem terminari ad vnā, quàm ad alteram, non tempore, sed natura, vel ratione: hoc enim non est aliud, quàm prius esse causationem vnus, quàm alterius. Quemadmodum eadem generatio terminatur ad naturam, & suppositum, sed prius ad illam ordine executionis, quàm ad suppositum.

D V B I V M.

- 45 **E**X resolutione huius quæstionis resultat quoddā dubium prius explicandum, quàm ad sequentem transeamus: nam si per eandem actionem educitur forma de potentia materiæ, eique vnitur & ex vnione vtriusque resultat compositum, tamquam præcipuus, & adequatus terminus eius: merito poterit quis dubitare, à quonam horum trium rationem generationis sortiatur: vel in quo potius, quàm in alijs ratio generationis cōsistat. Et prima opinio quorundā recentiorum tenet actionem, per quā prædicta omnia fiunt, formalem rationem generationis habere, nō ex eo, quod est educitio formæ de potentia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius cōpositi, sed ex eo, quod est

est vnitio formæ cum materia. Et probatur primum, quod non consistat formalis ratio generationis in eductione formæ, hoc atqumto. Vera, atque formalis generatio datur sine eductione formæ de potentia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo non habet rationem formale generationis ex eo, quod est eductio formæ: euidenter est cõsequentiã: sed probatur antecede in productione hominis, quæ vera generatio est apud Aristotelẽ 2. Phys. c. 2. text. 26. asserentẽ, *Sol. & homo generat hominẽ*; atque etiã apud omnes eius interpretes, per quam tamen nulla forma educitur, vel producitur; sed anima rationalis, quæ vera forma hominis est, creatur à Deo immediatẽ; ergo formalis ratio generationis non potest cõsistere in eductione, vel productione formæ. Secundo, quia si fieri posset, vt agens naturale educens formã de potentia materiæ non vniret eam materiæ, sed separatam produceret, talis eductio non esset generatio, quia nullum compositum generaretur: ergo formalis ratio generationis non cõsistit in eductione, vel productione formæ.

Quod vero non cõsistat in productione cõpositi, probatur, 46 quia productio cõpositi non petit distinctã actionem ab ea, per quã forma educitur, vel vnitur materiæ, sed educta forma, & vnita materiæ productum censetur cõpositum; cum non sit alia entitas à materiã, & formã, & vnione: ergo cum generatio sit actio, per quã res generatur, non dicitur generatio ex eo, quodd sit productio totius cõpositi. Secundo, totum compositum non minus produci potest per aliã actionẽ, quæ nõ sit vera generatio, quam per verã generationẽ: ergo generatio nõ dicitur talis formaliter, quia est productio cõpositi, nã si ex eo talis diceretur, omnis productio cõpositi esset generatio; quod patet esse falsũ. Sed nostra sententia est, rationẽ formalem generationis habere ex eo, quod est productio cõpositi per vnionẽ formæ cum materia, quæ primo explicanda est, deinde probanda: pro explicatione vero oportet præsupponere id, quod in hac eadem quæstione dictum est, nempe eandem actionẽ realem esse eductionem formæ de potentia materiæ, vnitionem eiusdem formæ cum materia, & productionem cõpositi; quare tria hæc sola ratione differunt, & tria ipsa nomina singulas, atque diuersas rationes eiusdem actionis realis exprimunt, dubium vero postulat, in quam illarum consistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorum habeat talem rationem formalem: & prima opinio recentiorum asserit, non habere rationem formalem generationis ex eo, quod est eductio formæ, nec productio cõpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia, vnde tenet cõsequenter terminum formalem generationis non esse formalem.

formā, sed modum vnionis, quod videtur necessariò dicendum supposito priori, nam si ex sola vnitione habet talis actio formalem rationem generationis, sequitur hanc esse veram, vnitio est formaliter generatio, ergo quod est terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis: sed vnio, vel vnionis modus est terminus formalis, vnitionis, quia vnitio per se, & formaliter tendit ad vnionem: ergo idem modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationem formalem generationis habere ex productione compositi per vnionem materiæ cum forma. Et ex consequenti terminum formalem generationis esse formam, & non modum vnionis.

- 47 Præsupponendum est aliud, quod superius etiam docuimus, videlicet terminum per se, & primarium generationis, quem vocant, ut quod, esse primum compositum resultans ex vnione formæ cum materia, quod est natura, nam suppositum quod est quasi secundum compositum, terminus remotus est, atque vltimatus: gratia exempli, quia per generationem ignis id quod immediate producit, & in quod immediate tendit generatio, est natura ignis resultans ex vnione formæ substantialis cum materia, & ideo hæc est terminus primarius per generationem productus: quis vero sit formalis, & ut quo, nempe forma ipsa, vel modus vnionis, prima opinio tenet non esse formam, sed modum vnionis: nos vero asserimus non modum vnionis, sed formam: duo itaque continet nostra sententia, primum est, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo, quod est productio compositi, nempe naturæ ex vnione formæ cum materia. Secundum, quod terminus formalis generationis sit forma, & non modus vnionis. Probat, primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita: sed res genita non est modus vnionis, sed compositum, nam humana natura est genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producit, & non à modo vnionis: ergo ex eo est formaliter generatio talis actio, quia est productio compositi, non quia est vnitio formæ cum materia: quod facile intelligitur, si consideremus, quod quemadmodum ad educationem formæ de potentia materiæ requiritur vnitio eiusdem formæ cum materia, quia non educitur forma, nisi inherens materiæ, & ideo nisi vnita materiæ, sed non propterea dicimus talem actionem, per quam educitur forma, habere rationem formalem educationis à modo vnionis, vel ex eo, quod sit productio eius, sed potius à forma ex eo, quod per eam exiit in actum: cum prius solum esset in potentia actiua agentis, & passiva

passiua materiæ: vel si non sit educta de potentia materiæ, per talem actionem fit, vt informet materiam, & constituat cum ea compositum, tamquam vera forma eius. Eodem modo vt producatum compositum per generationem, requiritur tamquam conditio omnino necessaria, & secundum rationem præsupposita vnio per quam producatum modus vnionis, & modus ipse vnionis, per quem vniantur materia, & forma, quia forma non producit, nisi in materia, & inhærens materiæ, inhærentia vero est modus vnionis per quem vnitur eidem materiæ, ex quo non sequitur actionem per quam generatur compositum, habere rationem formalem generationis à modo vnionis, sed ab eodem composito per eam genito ex vnione formæ cum materia: modus vero vnionis solum fit conditio necessaria, vt generatio dicatur per productionem compositi, tamquam per rationem formalem talis denominationis.

Probatúr secundum, quòd forma sit terminus formalis generationis, & non modus vnionis, sed solum conditio intrinseca eiusdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, vt quod generatur, est compositum pro natura: ergo ille erit terminus formalis, vt quo, qui est ratio formalis constitutiua eiusdem naturæ, sed talis est forma, non modus vnionis: ergo illa erit terminus formalis generationis, & non iste: minorem probo, quia natura constituitur per formam, & non per modum vnionis, quamuis iste sit conditio necessaria, vt constituatur, quia forma non constituit, nisi vnita materiæ: & si dicatur, forma non est terminus generationis, nisi vt vnita materia: ergo vnio erit terminus formalis, potius quàm forma; distinguendum est antecedens, quia si redupliciter rationem formalem terminandi, falsum est: si vero conditionem intrinsecam, verum: & si rursus dicatur animam rationalem esse terminum creationis, ergo non generationis, quia cum sint distinctæ actiones, debent habere distinctos terminos. Respondeo diuersa ratione esse terminum vtriusque actionis, creationem terminat secundum propriam entitatem ex nihilo productam, est autem terminus formalis generationis, vt constituit compositum genitum per informationem materiæ, & vnionem cum ea, ita tamen, vt sicut informatio solum est conditio necessaria, ad terminandum, & non ratio terminandi; ita modus vnionis. Ad illud vero argument, pro contraria opinione, qua probabatur, actionem non esse necessariam nouam actionem, per quam producatum compositum præter vnionem formæ cum materia, sed productum per eam modo vnionis statim resultare idem compositum, res-

pondeo verum id esse, quod sine noua actione sequitur compositum, nihilominus virtute eiusdem vnitionis fieri, & ex eo sortitur vnitio rationem formalem generationis.

Q V Æ S T I O I I I I.

Quodnam sit subiectum proprium generationis.

P Ræsupponendum est tanquam certum, vt quæstio intelligatur, quòd sicut omne agens creatum operatur per aliquam potentiam, aut virtutem, quæ sit accidens superadditum substantiæ eius in prædicamento qualitatis, etiam operatur per actionem mediam inter ipsum, & effectum, quæ sit etiam accidens de prædicamento actionis: vnde sequitur, quod agens naturale educens formam de potentia materiæ, vel eam vniciis eidem materiæ, generansque compositum per veram actionem id efficiat, quæ sit accidens de prædicamento actionis, & talem esse generationem certum est; nec est minus certum omne accidens reale habere subiectum proprium, cui inhæreat, & à quo sustentetur: & ideo inquirimus, in quonam subiecto sit hoc accidens, quod est generatio, in materia, in forma, in vnione, vel composito?

Circa quam quæstionem, primò refutanda est sententia illorum, qui vt superius vidimus, ponunt in generatione duplicem actionem partialem, vnam, quæ siteductio formæ de potentia materiæ, alteram, quæ sit vnitio eiusdem formæ cum materiâ; & illam dicunt esse immediatè in eadem forma, quæ educitur; vnitionem vero in eodem modo vnionis per eam productò: sed quia tam forma, quàm modus vnionis sunt in materia, vtramque actionem mediatè etiam recipi in materia. Hæc tamen sententia falsa est, primo, quia falsum est, quod supponit dari duas illas actiones in generatione, vt probauimus: secundò, quia etiam si darentur, deberent recipi immediatè in materia, & non in forma, & modo vnionis; quod sic probo: Actiones istæ procedunt ab agente circa materiâ, tãquam circa subiectum, de cuius potetia educit tam formam, quàm modum vnionis: ergo materia se habet ad illas actiones tanquam passum: & sunt actiones transeuntes, quæ oriuntur ab agente, & transeunt ad passum, in eoque recipiuntur: ergo tales actiones immediatè transeunt ad materiam, in eaque tãquam in passo proximè recipiuntur, quod est recipi in ea tanquam in subiecto proximo: & tertio, quia duæ illæ actiones sunt viæ ad formam, & modum vnionis tanquam ad proprios terminos, & versantur circa materiam tanquam

tanquam circa subiectum, de cuius potentia educuntur iidem termini: ergo ordine naturæ præsupponunt materiam tanquam subiectum, & antecedunt formam, & unionem, quare non possunt esse in eis tanquam in subiectis, sed in sola materia.

Hæc sententia refutata; prima opinio distinguit triplex sub- 50
iectum generationis, nempe denominationis, inhesionis, & eius circa quod exercetur generatio; asseritque materiam non esse subiectum denominationis ipsius generationis, quia non dicitur genita, nec etiam inhesionis, quia generatio est accidens, & nullum prorsus accidens, siue sit completum, siue incompletum; siue sit absolutum, vel relatio, potest recipi in materia tanquam in subiecto inhesionis: Sed materiam concedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur; quemadmodum ait mobile esse subiectum circa quod exercetur motus; nam generans exercet suam actionem circa materiam, ut ex potentia eius educat formam, eamque uniat eidem materiæ, & ex unione resultet compositum, quod intendit producere. Ita Bañez. 1. lib. de generatione ca. 4. q. vlt. ubi nullam aliam rationem pro hac sua sententia attulit. Sed nec docet quodnam sit subiectum, in quo inhaereat generatio, quamvis sentire videatur inhaerere in composito genito, sicut cætera accidentia.

Nos tamen eam probauimus duplici argumento. Primò, quia generatio est accidens, ergo debet sustentari à subiecto in quo inhaeret, illique tribuere propriam denominationem; sed utrumque repugnat materiæ; ergo repugnabit etiam, quod sit subiectum, cui inhaereat generatio. Probatur minor, quia subiectum sustentat accidentia per esse proprium ac per se; sed materia nullum esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionem formæ, non poterit sustentare generationem, nec denominationem propriam eius suscipere, sicut nec proprium effectum formalem, nempe genitam esse vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis, ut in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus.

Secundò, materia est potentia substantialis; ergo prius respicit formam substantialem, quàm accidentalem; sed quod prius respicit, prius etiam recipit; cum eo sine respiciat utramque formam, ut eam in se recipiat; ergo non potest prius recipere formam accidentalem, quàm substantialem; & constat generationem habere modum accidentalis formæ, quia est verum, & reale accidens; ergo repugnat, quod in materia recipiatur prius, quam forma substantialis; atque adeo, quod vlla materia sit subiectum inhesionis eius: & certe si prius reciperetur generatio in materia, quam forma substantialis, efficeret cum ea compositum

accidentale, & hoc esset prius, quam compositum substantiale, quod cum forma constituit; quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

- 52 Secunda opinio tenet, proprium, atque immediatum subiectum, cui generatio inhæret, esse materiam primam. Ita expressè Aristoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capitis his verbis: *Est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptible.* Ita etiam D. Thomas non solum in commentariis horum verborum, sed etiam in 2. distinct. 1. q. 1. artic. 2. & dist. 12. q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Venetus ibidem text. 24. Cajet. 3. p. q. 35. art. 5. Toletus q. 5. huius primi lib. & est communis, & vera. Probatur primò, quia generatio, ut superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur, tamquam in subiecto, ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. text. 12. his verbis: *Quoniam cui inest, illud mutatur*; ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit à priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, ut per se est manifestum. Secundò, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius; ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quàm terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quàm in termino, quod est prius recipere in se generationem, quàm formam, esseque subiectum inhæsionis eius. Quod euidenter sequitur ex eo, quod Bañez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem generationis exerceri circa materiam nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhæsionis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam tamquam circa passum; ergo tanquam circa recipiens, & subiectum.

- 53 Ad primum argumentum concedendum est primum entymema, quantum ad eam partem; quæ asserit subiectum proprium sustentare accidentia, sed neganda est minor, quod materiæ repugnet sustentare generationem, habet enim propriam existentiam, & subsistentiam partialem, ut probauimus in 1. lib. Physic. per quas eam sustentare potest; quod vero ab aliis dicitur materiam semper esse coniunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse, & per illud sustentare generationem, non videtur

videtur mihi soluere argumentum; quod sic probō. Materia in instanti generationis est coniuncta nouæ formæ, & tempore immediatè præcedenti fuit coniuncta formæ antiquæ; sed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit sustentare generationem materia, per illud esse, quod recipiebat ab illa forma: in instanti vero generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius non potest sustentare generationem. Probat̃ur efficaciter, quia prius natura, quàm recipiat formam, recipit generationem: ergo ratione alicuius esse prius debet eam sustentare, & consequenter nec ratione vnius formæ, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriæ existentie, & subsistentie; quam à se habet, & non à forma. Quod vero dicitur in eodem enthymemate, non posse materiam esse subiectum generationis, quin effectum formalem eius recipiat, atque etiam propriam denominationem genitæ distinguendum est: quia vt ex D. Tho. 3. p. q. 35. art. 1. ad 2. colligitur, generatio duo habet, & quod sit mutatio, & talis mutatio, nempe substantialis, quæ dicitur generatio, & primum habet in ordine ad subiectum secundum in ordine ad terminum, nam subiectum est, quod propriè mutatur; & à termino accipit eadem mutatio rationem specificam; ratione ergo primi, quod habet in ordine ad subiectū, tribuit ei effectum formalem, & denominationem; & ideo dicitur materia mutata per generationem; sed ratione secundi, quod habet in ordine ad terminum denominat eum genitum, non ergo sequitur materiam esse genitam licet sit subiectum generationis, sed solum esse mutatam, terminum vero eius esse genitum.

Ad secundum respondent aliqui materiam in genere causæ efficientis prius respicere generationem, quàm formam, quia generatio est quasi effectio, vel causatio formæ, sed in genere causæ materialis prius respicere formam, quia eam respicit tanquam actum substantialem, generationem verò tanquam actum accidentalem, qui est posterior. Et quia recipere dicit genus causæ materialis, prius recipit in se formam, quàm generationem. Hæc tamen solutio nec vera est, nec satisfacit argumento: Probat̃ur hoc modo: Per actionem agentis educitur forma de potentia materiæ; & fit in materia: ergo prius natura versatur actio generationis circa materiam, quàm sit forma, & vniatur materiæ, sed versatur circa illam, tanquam circa passum, atque subiectum: & ratio subiecti genus est causæ materialis: ergo adhuc in hoc genere materia prius respicit generationem, quàm formam ordine executionis, & consequenter prius natura eam recipiet. Et secundò, quia si prius reciperet

formam, iam non esset nuda materia subiectum generationis, sed informata forma; quod patet esse falsum, quia subiectum motus, vel mutationis nudum, atque distinctum debet esse ab
 55 utroque termino, cum ex eo mutetur quod vnum demittat, & accipiat alterum. Respondetur ergo distinguendo maiorem, quod materia prius respiciat formam substantialem, quam accidentalem: nam forma accidentalis duplex est, vna completa, quæ sequitur compositum, vel saltem formam substantialem in materia, & eam posterius respicit, quam formam: alia est incompleta tanquam via ad formam, & talis est generatio, quam ordine executionis necesse est prius respiciat: & ideo prius in se recipiat, ut per receptionem educatur forma substantialis de potentia eius; nam ut in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus propria causalitas materiæ in ordine ad educationem formæ est passio, hoc est actio generantis, ut in se recepta, quare prius eam debet recipere, quam formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere causæ ad educationem eius. Quod vero componat cum ea totum accidentale imperfectum statim desinens per aduentum formæ, nullum est inconueniens, quia ex hoc non sequitur prius esse simpliciter adhuc compositum hoc accidentale, sed solum secundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, est via ad substantialem, per quam fit compositum substantiale.

Q V Æ S T I O V.

An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

56 **P**rima opinio non ponit actionem aliquam necessariam ad educendam formam substantialem de potentia materiæ, neque ad eam vniendam eidem materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quam disponitur materia, educi formam, & vniiri materiæ, generarique compositum naturali sequella absque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendam formam ignis per calefactionem, & exsiccationem, & cum iam perfectè disposita est, non est necessaria noua alia actio, sed in ultimo instanti harum alterationum virtute earum expellitur forma ligni, &educta censetur forma ignis, atque vnita materiæ ligni, genitusque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neque actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3. & de

& de ente, & essentia q. 17. Herueus in tract. de unitate formarum q. 17. Probatur primo, quia agens naturale non potest concurrere ad aliquam actionem, nisi mediis accidentibus, ut ignis medio calore, & aliis qualitatibus: nam substantia creata non est per se ipsam operatiua, sicut Deus, sed per accidentia superaddita: ergo nec potest educere formam de potentia materiae, & eam vnire materiae, nisi mediis eisdem accidentibus, per quæ disponit eandem materiam; sed hæc accidentia, vel dispositiones non sunt iam in instanti generationis; præsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito, tanquam in subiecto inherere, cum quo etiam corrumpuntur: ergo impossibile est in eodem instanti generas agere, vel ab eo procedere actionem, per quam educatur forma de potentia materiae, & producatur compositum; sed virtute alterationum præcedentium produci censendum est.

Secundo, quia ita operantur secundæ causæ per accidentia; ut 57 non præstant alium concursum ad actiones, & effectus substantiales, præter eum, quem per illa præstant, ut 2. lib. Phys. docuimus, & probauimus; sed in instanti generationis nullum est iam accidens, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subieciuntur: ergo non potest concursus aliquem actualem præstare generans, nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere. Probatur consequentia; quia repugnat actionem procedere ab agente, nisi per actualem concursum. Quod clarius ostendo in generatione viuentium, ad quam non concurrunt viuens, nisi per virtutem seminalem, tanquam per instrumentum; sed virtus seminalis procedens à forma seminis corrumpitur necessario cum eo: ergo sicut semen non manet iam in instanti generationis, in quo iam est anima vnita materiae eius; ita nec potest manere virtus seminalis: quare nulla erit causa secunda, à qua possit actio procedere in illo instanti; nam viuens, aut iam non est, ut contingere solet, vel non est præsens: vnde non potest per se concurrere ad talem actionem, sed nec per instrumentum proprium, quod est virtus seminalis: repugnabit ergo, actionem ab eo procedere, sed effectus dicetur fieri virtute alterationum præcedentium.

Tertio per alterationes præcedentes disponitur materia, & 58 expellitur sufficienter forma substantialis ab ea, cum non possit naturaliter cum eis permanere, ut forma ignis cum summo calore, sed expulsionem formæ præexistens sequitur naturaliter introductio nouæ: ergo alterationes præcedentes sufficiunt ad expulsionem vnius formæ, & introductionem alterius, quod est sufficere ad generationem; & ideo non erit necessaria

alia actio in instanti generationis, quæ sit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem instantaneam, per quam educatur forma, vniatur materiæ, fiatque compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione; vocatque generationem substantialem. Hæc est communis, & vera, sententia, quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thoni. quæst. 3. de potentia artic. 3. Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 9. Henric. quodlib. 9. quæst. 4. Auerroes 4. lib. Phys. comm. 29. Simpl. lib. 3. text. 8. Capreol. in 2. distinct. 13. q. 1. art. 3. Alexand. Alensis 3. p. quæst. 7. memb. 6. & moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 9. & 10. & cap. 5. text. 51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiam probat, quia motus versatur inter terminos positivè contrarios, ut dealbatio inter album, & nigrum, generatio vero non nisi inter terminos contradictorios, vel privativè oppositos, ut inter esse, & non esse: sed alterationes præcedentes generationem, ut calefactio, aut infrigidatio sunt motus; ergo generatio distinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

- 59 Probatur etiam ratione ex parte subiecti, nam subiectum generationis substantialis est materia, alterationis vero compositum, ut docet expresse Aristot. 5. lib. Phys. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa finem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, ut quod calefit, vel dealbatur: quod vero mutatur per generationem à privatione formæ substantialis ad eandem formam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta realiter distincta: ergo generatio, & alteratio sunt mutationes distinctæ realiter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualitas: per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per alterationes præcedentes, non est eo ipso educta de potentia materiæ nova forma substantialis, neque unita eidem materiæ; ergo requiritur nova, atque distincta actio, per quam educatur, & vniatur. Probatur antecedens, quia eductio formæ substantialis, & unio eius cum materia, est novus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde alterius ordinis à qualitatibus per alterationes productis: ergo petit novum, atque distinctum fieri, novam, atque distinctam actionem, non successivam, ut sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantia totum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, ut qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in instanti.

instanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, esse actionem instantaneam, ab alterationibus præcedentibus specie, ac realiter distinctam.

Propter argumenta pro alia sententia posita (quæ vere difficillima sunt) dixerunt moderni quidam, causas secundas non posse quidem agere nisi mediis accidentibus, sed præter concursum, quem accidentia præbent, proprium habere, quem cum præsentibus non sunt, suppletur à Deo, à quo procedit actio instantanea eductiua, & vniuersa formæ, tanquam à causa supplente concursum secundæ, & ideo maiorem præstante, quam ad alias actiones, ad quas concurrunt causæ secundæ, quæ ad generationes viuientium nec per se, nec per instrumenta occurrere possunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen sententiam refutauimus 2. lib. Phys. quia expressè contradicit principiis Aristotelis, & inter alia inconuenientia habet hæc: primum, quod nullum viuens generet sibi simile, sed à solo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrat ad generationem per se, nec per instrumentum: ergo nullo modo est causa rei genitæ, sed solus Deus, qui supplet causalitatem eius: secundum, quod nulla detur generatio vniuersa viuientium: cum causa proxima eius, quæ est Deus, sit diuersæ rationis, & ordinis ab effectibus: tertium, quod nulla detur relatio paternitatis, & filiarionis in hominibus; cum relationes istæ fundentur in eo, quod vnus homo genuerit alterum, & iste sit genitus ab illo, vt docet expresse Aristoteles in prædicamento ad aliquid.

Secundo, possent respondere, qui tenent, accidentia recipi in materia prima tanquam in proprio subiecto, permanere accidentia impressa materiæ per alterationes præcedentes in instanti generationis, sicut permanet materia, in qua sunt: & ideo posse generans illis mediis agere ad eductionem, atque vniuersam formæ substantialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodem instanti. Sed hæc solutio in primis non est forma, quia solum tenet supposita illa opinione de subiecto accidentium: cuius opposita magis consonat principiis Aristot. & fortè est probabilior, vt in hoc lib. ostendimus. Deinde non habet locum in generatione viuientium, in quibus euidentè est apud omnes opinantes semen, ac virtutem seminalem corruptam esse in instanti generationis, in quo verum est dicere nouum viuens iam esse productum per introductionem animæ rationalis in materia seminis, atque adeo semen iam non esse, & ex consequenti, nec virtutem seminalem cum forma eiusdem seminis, cuius erat propria percurre, propter impossibilitatem, quam habet cum anima rationali, & perfecta organizatione corporis.

Quo supposito nullum datur agens, à quo possit procedere actio generandi in illo instanti; quia aut viuens, à quo decifum fuit semen, iam non est, vel est separatum à loco generationis; quare nec per se, nec per virtutem seminale agere potest.

- 62 Quare alij respondent, ad rationem Physici instrumenti non requiri quod in eodem instanti sit, in quo sequitur effectus, vel actio ab eo procedens; sed satis est in tempore immediato fuisse, & tunc aliquid fuisse operatum, ex quo in instanti terminatio illius temporis sequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter, quia virtutē eius, quod immediatē fecit, sequuntur actio, & effectus. Gratia exempli, semen dicitur instrumentum generantis ad generationem viuētis, vt Aristot. & cum eo tota schola docet, quia materiam disponit, & organizat, & virtute huius dispositionis, & organizationis sequitureductio formæ de potentia materiæ, vel saltem unio eius cum materia, atque etiam productio totius compositi, nec requiritur quod actus existat in instanti generationis, sed satis est tempore immediato fuisse; ex quo Physicē loquendo censetur quasi actus existere, hoc est ita effectum, & actionem virtutē eius sequi, ac si in eo instanti existeret, nec maiorem similitudinem cum effectu petit causalitas Physica, de cuius intrinseca ratione solum est operari ex determinatione ad unum; quod vero actus existat causa dum operatur, vel tempore immediatē præcedenti sufficit ad causalitatem; nec est possibilis naturaliter alius modus causandi in his instrumentis generationis viuētiū: cum non sit completa causalitas eorum usque ad vltimum instans terminatiū temporis, quemadmodum sacramenta dicuntur habere modum causalitatis Physicē, nec tamen causare usque ad vltimum instans, quia usque ad illud non est completa significatio verborum, quæ tamen in illo instanti, iam non existunt: quare vel negandum est omnino viuētia generare sibi similia, vel admittendū, quod virtualis simultras causæ cum effectu sufficiat, quam habet per actualem existentiam, & causalitatem in tempore immediato, sicut ad similitudinem causæ moralis sufficit simultras moralis, hoc est non nisi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus censetur simul esse cum alio, quod non nisi per modicum spatium, vel tempus ab eo distat.

- 63 Quo supposito actio generandi, & effectus procedunt, ac dependent in instanti generationis formaliter à prima causa, non quidem supplemēte concursum secundæ, & ideo nec maiorem, a distinctum concursum tribuentē, quàm si causa secunda per se, vel per instrumentum esset præsens, sed eodem prorsus; quia

concurfus,quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter : a causa vero fecunda procedunt virtualiter propter virtutalem modum dependentiæ,quem habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio,& effectus in instanti terminatiuo eiusdem temporis.

Sed hæc etiam sententia difficilè potest sustineri, quod sic probos; actio dicit ab intrinseco actualem egressionem, ac dependentiam ab agente; sed ab eo,quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundò, non potest agens agere, nisi per actualem cõcursum & influxum in effectum; sed influxu actualem, vel concursum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probat minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neque influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumentum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

Nostra igitur sententia est; causam secundam per se, vel per ⁶⁴ suum instrumentum actu existere, & præsens esse, actuque influere in instanti generationis, & ideo actionem instantaneam, quæ est generatio, ab ea procedere. Quod in generationibus rerum non viuentium satis est manifestum: cum ignis à quo generatur alius ignis ex ligno in instanti generationis permaneat; atque etiam calor in eo existens, quo utitur tanquam instrumento ad generationem: quod vero non permaneat calor, & alia dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens est, quia valde probabile est non concurrere effectiue ad generationem ignis, sed solum in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiue concurrerent, necessarium non esset, quod in eo instanti permanerent: sed satis est permaneat instrumentum coniunctum, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eadem dispositiones præcedentes. In generatione autem viuentium permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, qua media, tanquam instrumento producit actionem generandi, & effectum. Quod ut intelligatur, notandum est ex doctrina D. Thomæ 2. lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quæst. 3. de potentia art. 9. & 11. semen duplices partes habere, quasdam crassas, alias vero tenues, & quasi spirituosas in quibus

in quibus sunt spiritus quidam similes vaporibus, & in his spiritibus contineri virtutem seminalem, per quam disponitur, & organizatur materia earundem partium subtiliorum, ex qua sola educitur anima, vel ei soli vnitur (si rationalis sit) & non ex materia partium crassiorum, sed istæ corrumpuntur, vel resoluuntur in aliud compositum non viuens. Et huius distinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & alijs seminibus, in quibus videmus virtutem seminalem, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani contineri, sed in quibusdam distinctis ab alijs; distinctio autem in semine animalium per spiritus illos cognoscitur, quia partes quidem seminis distinctæ sunt ab illis, quarum materia organizatur, atq; disponitur pro introductione animæ in ea: & ideo possunt in illas agere per virtutem seminalem, quam continent actione reali, cum distinguantur realiter. Possunt etiam spiritus illi simul cum virtute seminali perseverare in instanti generationis, & re vera permanent, quâvis corrumpantur reliquæ partes seminis, in quarum materia introducit anima: permanens vero virtus seminalis potest actu concurrere ad generationem, & compositum genitum tamquam instrumentum generantis, & consequenter potest noua actio generationis instantanea ab ea procedere in instanti generationis, post eâ vero spiritus illi, in quibus residet virtus seminalis, resoluuntur, & pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute seminali existente in semine deciso a viuente pro generatione alterius similis in specie, dicendum est in reliquis generationibus, quæ sunt quasi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embrionis sub vita plantæ, & deinde sub vita sensituiæ, si verum est (vt Aristoteles & D. Thomas docent) in generatione hominis prius introduci animam vegetatiuam in materia, deinde animam sensituiam, & tandem rationalem: tunc enim pro singulis formis ponenda est virtus seminalis cuiuslibet formæ propria, ac proportionata residetis in partibus distinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ; à qua virtute tamquam ab instrumento generantis procedunt alterationes, per quas præparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formam recipiendâ, atque etiameductio formæ de potentia materiæ, vel vnio eius cû materia, vt copiosius explicabitur 2. lib. de anima, vbi ex professo agemus de generatione viuientium, nunc enim solum de generatione substantiali in communi agit Aristoteles.

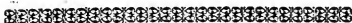
66 Et ex hac doctrina facile soluantur argumenta primæ opinionis,

nionis, nam ad primū distinguenda est minor, quod in instanti generationis non permancant accidentia; sunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educēda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, vt in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdem ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidentibus concedi potest, quod non permaneant, in instanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionem totius ligni: sed negandum de posterioribus, quibus mediis tanquam instrumentis potest actio generationis procedere in instanti generationis ab agēte suppositis alterationibus præcedētibz.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quod in instanti generationis corrupta sint accidentia, per quæ agere possit generans, vt in generatione viuentium, quod corrupta sit virtus seminalis, cum sit corruptum semen, in quo erat; nam virtus seminalis non est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocantur spirituosæ, ex eo quod in eis resident spiritus quidam continentes virtutem seminalem, & cum hi spiritus sint partes distinctæ, etiam ab eisdem, in quibus resident; sicut spiritus vitales, qui resident in sanguine, distinguuntur ab eo, possunt per eandem virtutem seminalem agere, in easdem partes, quibus adiunguntur, vsque ad corruptionem earum, cum quibus tamen non corrumpuntur, sed permanent in instanti generationis, post illud verò resolvuntur in res alias.

Ad tertium, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod non requiratur noua alia actio, in instanti terminatio alterationum præcedentium, pro introductione nouæ formæ, nam cumeductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel unio eius cum materia sit nouus effectus substantialis distinctus à dispositione materiæ, & per se productus, requirit nouam, ac distinctam actionem substantialem, per quam producat, præter alterationes præcedentes; per quas licet dispositiue expellatur forma substantialis præcedens, non tamen formaliter nisi per formam substantialem nouam atque eductam de potentia eiusdem materiæ, vel ei unitam. Non est ergo bona consequentia; forma substantialis præcedens non potest permanere cum dispositionibus contrarijs, ergo ab eis expellitur sufficienter, sed ad formalem expulsionem eius requiritur introductio nouæ, à qua sola expellitur formaliter, ab agente effectiue, à dispositionibus vero solum dispositiue, vt inferius ostendetur.

Et ex doctrina huius quæstionis constat generationem esse actionem, vel mutationem distinctam realiter ab alteratione, propter distinctionem realem effectus per utramque producti; & præterea distinguuntur ex parte subiectorum, nam subiectum alterationis est compositum, quod ei præsupponitur, & circa quod agens operatur: subiectum vero generationis est materia prima, ut probabimus. Distinguuntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis est qualitas, generationis vero substantia de nouo producta. Et hæc distinctio est specifica, quia species actionum, & mutationum, & distinctio earum specifica à terminis ad quos accipienda est, ut lib. 5. Phys. probauimus.

TRACTATVS SECVNDVS.

De corruptione substantiali.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus?

68 **Q**uatuor inquit titulus quæstionis eodem ordine explicanda, primum, an sit corruptio substantialis; secundum, quid sit; tertium, an sit naturalis, vel violenta; quartum an intendatur per se à natura? Et circa primum, quod detur in rebus naturalibus corruptio substantialis, eisdem prorsus testimonijs Aristotelis, Platonis, & aliorum Philosophorum, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod detur generatio substantialis; quia, ut inferius ostendetur, generationi naturali vnius rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideo non est modò probandum, sed tamquam certum præsupponendum.

Circa secundum vero: Quid sit corruptio substantialis? sic est corruptio definienda: *Corruptio est mutatio ab esse substantiali forma in materia ad non esse eiusdem.* In qua definitione ponitur mutatio, non tamquam genus, ut in definitione generationis, sed loco generis; quia generatio, & corruptio non conueniunt vniocè in ratione mutationis, sed conuenientia quadam analogica, cum generatio sit vera, ac positiua mutatio, corruptio verò non positiua, & ideo nec vera, sed negatiua, & per similitudinem, vel attributionem ad generationem; & per mutationem

tionem ita explicatam excluduntur omnes actiones, quæ non sunt mutationes, vt creatio & annihilatio (si veræ actiones sunt) atque etiã primaeductio formarum substantialium de potentia materiæ, in qua cum non præceſſerit materia sub priuatione formæ, non est mutatio: & ideo neque est generatio, vel corruptio sed actio productiua substantiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quẽ corruptionis: ille quidem, tamquam necessaria conditio mutationis, iste verò tamquam id, à quo habet speciem. Dicitur autem terminus à quo esse formæ in materia, quia sicut esse formæ in materia est terminus formalis ad quem generationis, ista est terminus formalis à quo corruptionis: sed substantia composita est terminus totalis, atq; completus, terminus verò ad quem eiusdem corruptionis est non esse eiusdem formæ in materia, non quidem purè negatiuè sumptum, sed priuatiuè: quod est dicere, priuationem eiusdem formæ in materia esse terminum formalem, à quo habet speciem, quanuis non esse totius substantiæ completæ sit terminus adæquatus, atque completus, & per hanc particulam sic explicatam distinguitur corruptio substantialis à generatione substantiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus est non esse formæ accidentalis in subiecto. Et ex his constat corruptionem substantialem esse in rerum natura, & quid sit.

An corruptio sit naturalis?

PRius quàm diuersas opiniones afferamus, duo sunt explicanda: primum, quot modis sumatur naturale; secundum, in qua significatione nunc accipiat. Primo modo accipitur, prout oppositum supernaturali, & artificiali: neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, sed supra, vel præter illum dicuntur esse: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certum est corruptionem substantialem nec supra naturam esse, nec ad artem pertinere. Secundo modo accipitur pro eo, ad quod inclinatur natura: in qua significatione naturale est materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam, atque etiam est naturale lapidi moueri deorsum: & in hac significatione opponitur violento, vt docet Aristoteles 5. lib. Phys. cap. 6. tex. 7. Tertio modo accipitur pro eo quod aliquo modo conuenit naturæ rei, vel ei consentaneum est, vt dicimus, cælo conuenire, quod non habeat aliquam ex primis, vel secundis qualitatibus: accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus.

Secundò notandũ est corruptionem cum tribus posse comparari,

parari, nempe cum materia, cum forma, & composito; nam materia est subiectum eius, sicut generationis; forma vero, & compositum pertinent ad terminum à quo, & non esse totius ad terminum ad quem, modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria asserit. Primum, quod si corruptio comparetur, ad materiam nullo modo est ei naturalis. Probat hoc argumento; certum est materiam nullam habere virtutem actiuam naturalem, per quam concurrat efficienter ad corruptionem, sicut nec ad generationem; ergo non est ei naturalis corruptio tamquam principio actiuo: sed nec tamquam principio passiuo: ergo nullo modo est ei naturalis. Probatur minor, quia si materiam esset naturalis corruptio, ut principio passiuo, maxime quia dum habet vnā formam appetit aliam, & ad eam recipiendam inclinatur, & quia eam non potest recipere, nisi expulsa illa, quam habet, & corrupto composito inclinatur suo modo ad corruptionem; sed materia solū appetit formam amissibilem in communi, & nullam in particulari, satiata est enim ea, quam habet; ergo in materia nulla est inclinatio passiuā ad corruptionem; nec potest esse naturalis ei corruptio.

- 70 Secundo, quia corruptio per se vel ratione sui non potest esse naturalis materiam, sed solum propter generationem nouæ formæ: sed nec generatio nouæ formæ est naturalis materiam; ergo multo minus est ei naturalis corruptio. Probatur maior, quia corruptio tendit ad non esse formæ, quam materia actu habet, sed materia non appetit non esse suæ formæ, quin potius ea gaudet, ac delectatur; ergo non appetit per se corruptionem. Et eodem modo probanda est minor, quod non ratione generationis, quia nulla potest assignari idonea ratio, propter quam materia appetat formam, quam non habet potius quam eam, à qua informatur: immo necesse est magis inclinetur in hanc, à qua accipit esse cum dispositionibus proprijs: ergo nec appetit educationem nouæ formæ ex propria potentia, quæ est generatio.

Tertio, quia materia habet esse à forma eam actu informante: ergo amissio eius, nec potest esse secundum inclinationem materiam, nec naturam eius sequi, atque adeo non potest esse ei naturalis primo, nec secundo modo. Probatur prima consequentia, quia amissio formæ est opposita esse naturali, quod materia habet ab ea; non est ergo secundum propriam inclinationem, nec villo modo ei naturalis, quia non esse proprium nulli est naturale.

- 71 Secundum, quod asserit eadem opinio est, corruptionem non esse naturalem compositis non viuentibus, aut formis eorum.

Quam

Quam sic probant; non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecum actiuum, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; sed tale principium non possunt habere res istæ vlllo modo; ergo nec possunt efficienter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à propriis formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi compositi, sed potius ei conueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ substantiali, atque etiam qualitatibus eius, quibus mediis operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuum corruptionis compositi, vel formæ eius. Gratia exempli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ, à qua procedit; & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius; & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui: & cum probatum sit non esse naturalem ex parte materiæ, sequitur non esse ei vlllo modo naturalem; sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agentibus semper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad non esse horum compositorum, sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius; ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi vlllo modo naturam eorum, vel esse ei consentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse vlllo modo conforme, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertio, rebus naturalibus viuentibus naturalem esse corruptionem solum à principio intrinseco actiuo, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione consumitur humidum radicale, & ipse etiam calor reparitur agendo, ac debilitatur, & tandem deficit, & consequenter compositum actione eius consumptum.

Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur. 72
Prima est; si naturale sumatur primo modo pro eo, quod res appetit, vel in quod inclinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum, vel formam; benè tamen comparata

ad materiam. Probatur prima pars hoc argumento. Corruptio tendit per se ad non esse formæ in materia, quod etiam est non esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & conseruationem in eo: ergo corruptio non potest esse naturalis formæ, vel composito.

Secunda vero pars, quod sit naturalis materiæ, sic probanda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnā, appetit aliam, & naturaliter potest eam recipere, sed non potest recipere, quam non habet, nisi expulsa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi, atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quod materia appetat quamlibet formam etiam in particulari, & non solum rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quam cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionem solum cum forma in communi, sed cum qualibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solum vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde pro qualibet in particulari recipienda potest disponi: ergo quamlibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnā sine expulsionē alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

- 73 Secunda conclusio. Naturale accepto secundo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probatur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum potest ex sua natura corrumpi. Probatur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis, quod hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo inamissibili, atque perpetuo informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili; & propterea compositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas, quod imperfectionis est, ideo modo amissibili, & non perpetuo informant;

formant; & vnione sua natura dissolubili vniuntur eidem materię. Ex quo sequitur compositum constituere sua natura corruptibile, & cui corruptio naturalis erit; quia vnio formę cum materia; & informatio eius, atque conseruatio in materia dependet ex certis quibusdam dispositionibus, vt permanentia formę ignis in materia ex calore, & siccitate; sed dispositiones istę habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt à subiecto; eis verò expulsi impossibile est naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio compositi, cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formę; quod sic probo: Formę eductę de potentia materię non subsistunt per se, vt probatum est 1. lib. Phys. tract. de forma, sed inhaerent materię dependenter ab illa; sed talis vnio dissolubilis est, vt probauimus: ergo tales formę naturaliter sunt corruptibiles. Probatur consequentia, quia separata à materia non possunt consistere, sed statim desinunt esse. Et sicut à dispositionibus contrariis expelli possunt naturaliter propria, quibus mediis conseruantur formę in materia, consequenter expelli possunt formę ipsę, & per expulsionem corrumpi: corruptio igitur cōposito, & formis de eductis potentia materię naturalis est, tanquam consequens naturam eorum, atque etiam animę rationalis, licet non quantum ab substantiam, sed quantum ad informationem corporis. Et tandem, 74 quod materię sit hoc modo naturalis, sic probatur. Materia sua natura potest recipere omnes formas, etiam in particulari, & pro eis disponi; sed naturaliter est impossibile recipere vnā, sine expulsionē alterius, & corruptione compositi: ergo ex propria natura est subiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quā illa est ei naturalis, tanquam consequens naturam eius.

Veritas denique huius conclusionis speciali ratione ostendi potest in viuētib; quorum substantia prima, in qua primo generantur, perfecta, atque consistens censetur; & temperamentum naturale eius, cum quo conseruatur, est humidum, ac frigidum, & ideo appellatur humidum radicale; in hac vero substantia incessanter agit calor naturalis calefaciendo, & exsiccando illam, & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partes eiusdem substantię, quę cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari: ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuētia corpora noua sumptione sibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in

substantiam, indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris; qui cum repatiatur ab eodem humido radicali, & à qualitatibus alimenti sibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita ut licet in principio vitæ possit plus alimenti conuertere in substantiam, & viuens seipsum augere, in statu vero non iam maiorem, sed æqualem tantum substantiam potest conuertere, & tandem non æqualem, sed minorem; & ita paulatim consumitur viuens, & moritur: & ecce mors, vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa vero corruptio, quæ à causis extrinsecis, tam viuentibus, quam non viuentibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem, naturalem, & violentam 5. lib. Phys. cap. 6. text. 57. Ex cuius principiis colligitur doctrina hæc, atque etiam ex D. Thoma 1. p. quæst. 57. artic. 4. & ex Scoto in 2. distinct. 9.

- 75 Ad primum argumentum primæ opinionis desumptum ex parte materiæ, neganda est minor, quod materia sublunaris non appetat formas in particulari, sed solum in communi, & quod satiata sit forma, quam habet, vtrumque enim falsum est, quia cum habeat naturalem capacitatem, & potentiam passiuam recipiendi omnes formas in particulari, necesse est omnes appetere, & nulla satiari, ut probatum est.

Ad secundum, negandum est, quod materiæ non sit naturalis generatio nouæ formæ, & corruptio eius, quam habet; nam per se non minus appetit nouam formam, quam præsentem, & cum dentur agentia naturalia, à quibus possint nouæ introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cum non possit fieri sine corruptione formæ præsentis: naturalis censetur ei corruptio, quam licet per se non appetat, bene tamen per accidens.

- 76 Ad tertium respondeo, quod licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma præsentī, etiam est ei naturale aliud esse, quod potest recipere ab alia forma, quā cum possint agentia naturalia in eandem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod cum non possit recipere, nisi per corruptionem eiusdem esse præsentis, & expulsionem præsentis formæ: vtrumque dicitur appetere per accidens, & esse ei naturale.

Ad primum desumptum ex parte compositi, & formæ, neganda est maior, quod composito non viuenti non possit esse naturalis corruptio, nisi à principio intrinseco actiuo: potest enim esse naturalis ex parte vnionis naturaliter dissolubilis, propter modum amissibilem informandi harum formarū sublunarium.

Ad secundum, concedenda est prior pars eius, quod non viuentibus

uentibus non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quod non sit naturalis, tanquam consequens naturam. Et cum dicitur, non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi rei, distinguendum est; naturale ex inclinatione esse non posse, bene tamen ut consequens eandem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad easdem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcumque, sed debile, ac sua natura defectibile per dissolutionem unionis formæ cum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quod possit deficere, & ex consequenti corruptio tendens ad non esse naturalis dicitur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem ut consequens naturam eius defectibilem ex propria conditione.

Tertium vero quod asserit eadem sententia, & argumentum, quo illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II.

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

PRima opinio asserit corruptionem non esse per se intentam à natura, sed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem sequi. Ita videtur loqui D. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 19. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum asserit non per se intendi, sed per accidens sequi in operationibus, & cum corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quod non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquuntur Henricus in Summa art. 41. Caietan. in eisdem locis primæ partis, & Capreolus in 2. dist. 4. quæst. 1. art. 3. & dist. 34. quæst. 2. art. Et probatur ratione; primo, quia natura per se intendit, esse, rerum naturalium, tanquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum: ergo non potest per se cadere sub intentione naturæ.

Secundo, quia natura non est aliud, quam naturales causæ, à quibus producuntur effectus; sed nulla causa naturalis intendit per se corruptionem; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tam vniuersales, quam particulares solum intendunt per se educere formam de potentiâ materiæ, vniere eam materiæ, & producere compositum ex unionem resultans: expulsio verò formæ præexistentis per accidens sequitur, quia accidit esse in materia, & esse contrariant formæ.

introducendæ, quæ non minus introduceretur, & generaretur compositum, si non adesset in materia alia forma: ergo à nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

- 78 Hanc sententiam sequuntur Conimb. 1. lib. de gene. cap. 4. quæst. 16. artic. 5. & eam explicant hac distinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primo, ita ut non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundo, intenditur per se, ita ut sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectum electionis infirmi, quamvis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primo, corruptionem non intendi per se primo modo: in quo conveniunt omnes, quia quod per se ita intenditur, finis tantum est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positiva, qualem non esse corruptionem evidens est; cum sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur. Secundo asserunt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malum non potest esse obiectum terminans intentionem cum nemo intendens ad malum operetur, ut testatur D. Dionysius in lib. de divinis nominibus cap. 4. & Aristot. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obiecto aliquid esse, vel bonum: corruptio autem est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifestum: in quibus certum videtur peccatum non intendi per se à peccante, sed bonum aliquod, utile, vel delectabile, malitiam vero per accidens sequi, propterea quod peccatum privatio quædam est, ut destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio: quare non potest per se intendi à natura.

- 79 Ut autem nostram sententiam explicemus, duplex intentio naturæ distinguenda est, primaria & secundaria. Primaria intentio naturæ illa dicitur, quam primo habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimum, quod potest. Secundaria vero versatur circa ea, quæ necessario coniuncta sunt effectui per se primo intento, vel quæ eum naturaliter consequuntur, ut in generatione per se intendit natura primaria intentione producere rem naturalem secundum substantiam: secundaria verò producere passiones, vel proprietates eam naturaliter consequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cum omni perfectione sibi debita, iuxta primariam intentionem, intendit eam producere saltem imperfectam intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur apud

Aristotelem, primum quidem 7. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Circulus tunc maxime secundum naturam est, cum maxime circulus.* Secundum vero habetur 2. lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primo marem intendere, sed dum non potest id assequi, producere feminam, quæ est quasi latus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio feminæ ad secundariam. Eandem distinctionem posuit expresse D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primaria intentione, bene tamen secundaria. Primum tanquam certum recipiunt omnes: & probatur euidenter argumentis primæ opinionis. Secundum vero expressum est apud D. Thomam in 4. dist. 36. quest. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Nihil prohibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam, ut dicitur in 2. cæli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non potest conservare esse in uno, conservat in altero, quod generatur corruptione alterius: & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem intendit ad minorem.* Quod etiam tenet Ferrus 2. lib. contra Gent. cap. 40.

Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primo intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessario, vel per se includitur, aut sine quo esse non potest, vel ex eo necessario sequitur, siue negatio sit, siue privatio, vel defectus aliquis: consequenter vero intendi est per se secundo intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primo intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione: ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundo, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primo intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem.

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandum est, sic se habere primariam intentionem, & secundariam, ut id quod per secundariam intenditur respectu eius, quod intenditur primaria intentione, non per se, sed quasi per accidens intentum reputetur, & etiam quasi per accidens subsequi dicatur, &

merito quidem, quia illud solum dicitur per se intentum simpliciter, quod primaria intentione respicitur, quod vero secundaria, quasi per se secundum quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Aristotelis, diui Thomæ, & aliorum antiquorum Philosophorum aliquando asserentium, defectus naturales, cum quibus res generantur, atque etiam corruptiones; immo & in generatione viuientium productionem formæ quasi occasio-nata esse, & per accidens sequi, vel non esse per se intenta à natura: loquuntur enim de primaria eius intentione, respectu cuius verum est; sed aliis locis etiam asserunt per se intendi cum addito quidem, hoc est non primaria, sed secundaria intentione.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam corruptio vnius rei, vel formæ dupliciter considerari potest, nempe secundum se, vel vt necessario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non potest introduci vna forma sine expulsionem alterius, & consequenter, nec vnum generari sine alterius corruptione. Et primo modo considerata non potest per se intendi à natura, vt probat argumentum; sed nec secundo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tanquam necessario coniuncta cum generatione per se primo intenta.

- 81 Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nam de primaria intentione verum est, nihil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compositi, falsum tamen de secundaria, quia cum non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti, & per se secundo intendunt expulsionem eius. Quod vero additur per accidens esse ad introductionem vnius formæ, quod alia sit in materia, & ab ea sit expellenda: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam sumptam per accidens esse, ad eandem verò, vt modo naturali, hoc est secundum ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens, sed per se secundo; quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtuali sunt contrariæ; contraria vero per se respiciunt idem subiectum, à quo nata sunt se expellere, quare introductio vnius necessario coniuncta est cum expulsionem alterius, & propterea intendi non potest per se primo, vel primaria intentione naturæ, quia expulsio ex consequenti, ac per se secundo intendatur.

Ad aliud denique, quod obiicit prima sententia: videlicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguendum est ratione sui, vel ratione boni, cui necessario coniunctum

functum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo verò modo non solum malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intentionis, sed etiam malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primo terminare intentionem, potest tamen per se secundo: quia eo ipso, quod per se primo appetitur bonum, cui necessario coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eam terminare; quæ coniunctio cum sit per se, vel necessaria, per se secundo dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessario necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus vero res est clarior, quia voluntas peccantis per se primo appetit bonum delectabile, vel utile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum est, sed quia tale bonum apprens tantum est, verè tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, necessario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui coniuncta est; & ideo non per se primo, vel primaria intentione, sed per se secundo, vel intentione secundaria.

Ex quibus intelligitur alia distinctio, qua alio modo soluitur idem argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima fit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis necesse est, sit per se bonum, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectum per se electionis, non est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatem participatam à fine quomodocunque eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pto medio respectu generationis, quia non potest vnā formā introducere in materiam, nisi media expulsionē alterius: corruptio ergo licet secundum se sit malum naturæ, sed in quantum medium quodammodo ad generationem tanquam ad finem ordinatum, participat bonitatem ab eadem generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autem participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatio realis, sufficiens quidem, vt per se intendatur à natura, non tanquam finis: & ideo nec primaria intentione, sed secundaria tanquam medium. Et potest dari exemplum in moralibus, quia voluntas non potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione mali: sed bene potest velle vnum peccatum tanquam medium ad alterum: quod alterum vult sub ratione boni apparentis.

quod contingere ait D. Thomas in peccatis ex malitia commissis, in quibus homo videns furtum esse malum eligit illud, vt consequatur adulterium, nec ramen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi quam participat ab adulterio, quod appetit tanquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationem deriuatur ad furtum, vt sic possit esse obiectum electionis.

QVÆSTIO III.

*An verum sit, & in quo sensu, quod generatio
vnius sit corruptio alterius?*

- 83 **E**iusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habetur apud Aristotelem. 3. lib. Phys. text. 73. & cap. 3. huius libri, text. 17. Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primo, quia non in sensu formali; cum generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendunt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdem; sed nec verum esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positiva, corruptio negatiua; positium autem, & negatiuum non possunt esse idem realiter: ergo non erit verum in sensu reali, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandem secundum comirantiam, vel consequentiam, ita vt corruptio vnius rei necessariò comiretur generationem alterius, vel eam consequatur, nam aliquando contingit corrumpi vnam formam, & non generari, aut fieri alteram, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimenti, & non generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimenti; ex opposito vnam formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdem hominis generatur forma cadaueris, & nulla corrumpitur, cum permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescunque nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introductæ sunt dispositiones; cum quibus non posset conseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco eorum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationem producit noua substantia partialis,

partialis, sine corruptione alterius substantiæ. Et tandem in accidentibus sæpè generatur vnum absque corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpè etiã corrumpitur vnum absque alterius generatione, vt conitat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptione eorũ. Ex quibus sequitur in nullo sensu vniuersaliter verum esse, quod generatio vnius sit corruptio alterius.

Secundo probatur quia si in aliquo sensu verum esset, sequeretur res naturales, nec augeri posse, nec diminui secundũ numerum, sed tot esse indiuidua quarumlibet specierum vno tẽpore, atque alio; quod euidenti experientiæ repugnat; sed probatur consequentia, quia si generatio vnius semper habet coniunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quot generantur, & ita idem semper erit numerus indiuiduorum.

Circa sensum huius axiomatis non conueniunt interpretes 84 Aristotelis, præsertim Nominales, quos citat Toletus i. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 3. eorum tamen opiniones non refero, quia nullum habent fundamentum in vera Philosophia: sed eis omissis tria dicenda sunt in hac re, in quibus omnes ferè conueniunt. Primum est non esse verum eiusmodi axioma in sensu formali, vel identico, ita vt generatio vnius rei sit eiusdẽ speciei cũ corruptione alternis, vel idẽ realiter, vt probat primum argumentum, sed semper differunt specie & realiter, non quidem distinctione specifica, vel reali positiua, sed negatiua, quia corruptio nõ est mutatio positiua, sed negatiua; cum procedat ab esse rei ad non esse eiusdem. Inter esse autem, & non esse solum potest esse distinctio realis, & specifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonem mortuum, aut quid simile; & ita distinguendæ sunt duę istæ mutationes; quo supposito nec verum esse potest, quòd generatio vnius formaliter sit corruptio alterius, nec etiam realiter.

Secundo dicimus, verum esse in sensu causali, vel naturalis connexionis, aut consecutionis, quia esse vnius formæ in materia est causa formalis expulsionis alterius, & non esse eiusdem, vel in se, vel saltẽ in materia; & ex cõsequenti esse vnius cõpositi necessariò infert non esse alterius. Ita D. Thom. in 2. dist. 34. art. 2. ad 5. & q. 28. de veritate, art. 1. & 6. Ferra. 2. contra Gent. cap. 41. Fonseca 5. Metaphy. cap. 2. q. 14. sect. 5. ad 4. Et est cõmunis sententia interpretum Aristotelis sic intelligenda, vt dum dicimus generatione vnius esse corruptione alterius, causalis, & à priori sit sensus; & ex opposito dum dicimus; corruptionem vnius esse generationem alterius ab effectu potius, & à posteriori.

- 85 Fundamentum autem huius veritatis duplex est, primum, conseruatio naturalis rerum sublunarium, ex quibus constat vniuersum hoc, quarum species non possunt conseruari, nisi in indiuiduis corruptibilibus, ad quorum corruptionem, nisi noua generentur, consumuntur tandem omnia, & peribunt consequenter species: propterea necessarium est, quod ad corruptionem singulorum indiuiduorum generentur alia, vt ita per incessabilem transmutationem indiuiduorum conseruetur vniuersum, & vicissitudine generationum, & corruptionum eadem possint species conseruari. Secundum fundamentum sumitur ex natura materie sublunaris, cui tria hæc naturaliter cōueniunt, primum, quod semper eadem maneat expulsis his formis, & de nouo introductis alijs: secundum quod non possit esse sine vlla forma: tertium, quod non possit plures simul habere. Ex quibus euidenter sequitur non posse vnum compositum corrumpi, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec posse generari vnum, quin aliud corrumpatur, alioqui plures simul habebit formas.

Sed notandum est, verum esse idem axioma in prædicto sensu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc est à causis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & secundum ordinem naturalem constitutum inter eas. Vnde si per miraculum aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præsuppositi, non est necessarium fieri cum corruptione alterius: & ita contingit in nutritione hominis ex speciebus sacramentalibus, quæ non fit modo naturali, sed virtute miraculi præsuppositi, quo quantitas permanet sine subiecto. Sed adhuc modo naturali intellectū axioma alio modo verum est de generatione, & corruptione comparatis ad compositum, & ad formam, nam si de corruptione formæ loquamur, certum est vnam posse generari sine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris sine corruptione animæ rationalis; & ex opposito potest corrumpi vna sine generatione alterius, vt in nutritione eiusdem hominis. Vnde sequitur in hoc tantum sensu verum esse, vt generatio vnius formæ sit corruptio alterius, vel expulsio eius ab eadem materia: & corruptio vnius sit generatio alterius, vel saltem sit vnio substantialis eius cum eadem materia.

- 86 Sed comparatis generatione, & corruptione ad compositum, sine vlla exceptione verum est vniuersaliter, quod generatio vnius compositi inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non est vniuersaliter verum, nam in his, quæ contrario carent, manifestum est, posse generari vnum sine corruptione alterius

alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrumpi vnum sine alterius generatione, vt impulsus, & sonus desinunt esse per subtractionem concursus primæ causæ, sine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum nõ petit diuturnam conseruationem, sed ad modum breuem; & ideo prima causa accommodans suum concursum naturæ earum, cum subtrahit, & per solam hanc subtractionem desinunt esse, sine noua alterius rei generatione, vt 8. lib. Phys. agentes de impulsu ostendimus. Nec etiam in his accidentibus, quæ habent contrarium, verum semper est, quod generatio vnius sit corruptio alterius, nam dum mixtum generatur ex multis elementis sese corrumpentibus, consequenter producuntur in eo primæ qualitates in eo temperamento, quod postulat natura eius, atq; etiam secundæ, vt odores, sapores, albedo, aut nigredo sine corruptione aliarum.

Ex his patet solutio argumentorum; nam ad primum concedimus non esse verum, quod generatio vnius sit corruptio alterius in sensu formali, vel identico, sed tantum in sensu causali: diuerso tamen modo in formis, atque in compositis; nam in formis solum est verum, quod generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel saltem expulsionem ab eadem materia: & ex opposito quod corruptio, vel expulsio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compositis semper est vtrumque verum naturali modo loquendo. Argumentum vero de speciebus sacramentalibus præsupponit miraculum, & ideo in eo casu fit generatio substantialis sine corruptione substantiali. In accidentibus verò concedimus non semper, aut necessario verum esse, nec ab Aristotele fuisse de eis prolatum, aut intellectum, sed solum de generatione, & corruptione substantiali.

Ad secundum neganda est consequentia, quod numerus indiuiduorum non augeatur, vel diminuatur, quia sæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel hordei: & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum. 87

QVÆSTIO IIII.

An in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam?

Resolutio Physico modo accepta, vt accipitur in titulo quæstionis, idē est, quod desinitio realis, vel corruptio: vnde scus

sensus quæstionis est, an in corruptione substantiali fiat resolutio vsque ad materiam primam: id est, an dum corrumpitur compositum substantiale, præter materiam permanentem cætera omnia definant esse simpliciter, vel definant esse in materia, ita vt sola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma substantialis, aut accidentalis perseveret in eadem materia, & maneat etiam in nouo cõposito? Et de formis substantialibus non disputamus modò, an præter propriam, quam habet cõpositum, & à qua cõstituitur in specie athoma, dêtur aliæ cõmunes genito, & corrupto: vt forma corporeitatis (quam posuit Scotus præter animam in quolibet viuente) quæ corrupto cõposito perseverat in materia, vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullam talem dari formam, sed quodlibet compositum habere vnâ tantum, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltem definit informare materiam, vt anima rationalis: & idem in corruptione fieri resolutionem omnium substantialium formarum, ita vt nulla perseveret in materia. Quæstio igitur solum procedit de formis accidentalibus, an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia substantialis: vel corrumpantur omnia, & ita materia sola, & nuda permaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio, an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & an eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto: permaneant in genito, vel alia diuersa numero fiant. Non est tamen eadem quæstio cum alia de subiecto inhæssionis accidentium, an sit materia prima, vel compositum, quamuis aliquo modo ab ea dependeat.

- 86 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, sed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadem numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. sufficientiæ c. 7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxonie 1. lib. de generatione quæst. 7. Héricus quodlib. 15. q. 7. Gregorius in 1. diit. 12. quæst. 2. art. 1. Gabriel. dist. 16. quæst. vnica. OKam quodlib. 2. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pererius lib. 5. sui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui distinguunt duplicia accidentia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quæ procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt propriæ passiones, vt in homine risibilitas: & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionem compositi: nõ ex eo, quòd sint in eo tamquam in proprio subiecto inhæssionis, sed quia sunt in materia tamquam in proprio subiecto, non tamen nuda,

da, sed vt informata tali forma : & ideo corrupta tali forma, vel desinente informare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia vero sunt cōmunia accidentia, vt quātitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiendā talē formā, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes : & hæc sunt in materia tāquā in subiecto inhæſionis, nec ei cōueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanent corrupto composito; & hanc affirmant esse sententiam D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris asserentis, dimensiones interminuatas (hoc est trinam dimensionem corporis de prædicamento quantitatis) esse perpetuas in materia, neque vñquam ab ea recedere, licet corrumpatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiecti onem, vbi concedit post mortem hominis manere eandem materiam cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadem numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. vbi docet, quod in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia idem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus sequitur sentire D. Thom. quod eadem numero accidentia, quæ præfuerunt in corrupto, permaneant in genito, & ex consequenti, quod in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiam primam.

Probant primò, testimonijs Aristotelis, deinde experientia, & tandem ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, 89
quod dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permanet idem accidens, in quo assimilantur in vtroque, vt dum ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo sentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri resolutionem vsque ad materiam primam. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate, quàm ex dissymbolo, vel dissimili, vt idemmet aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationem huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quod omnes qualitates corrumpantur, sed illatantum, quæ dissimilis est, vt ad generationem aquæ ex aëre solus calor aëris corrumpi debet, non humiditas, quia hæc communis est aquæ, & aëris. Si ergo qualitas, in qua assimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & consequenter non fit in corruptione, ex mente Aristot.

Aristot. resolutio vsque ad materiam primam.

Experientia etiam euidēti probatur, quia videmus eandem cicatricem, eundemque calorem, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit resolutio vsque ad materiam primam. Et si dicatur eadem numero apparere iudicio sensus, non tamen esse eadem numero, sed eadem tātum secundum speciem, & ideo falli sensum, & corrigendum esse ab intellectu, sicut quando iudicat Solem minorem esse terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Contra hoc est, primo, quod sensus circa proprium sensibile debite approximatum non fallitur, sed in cadauere debite approximato iudicat visus eandem numero permanere cicatricem, & tactus eundem numero calorem: ergo hoc iudicium non potest esse falsum; quare contra experientiam est, negare quod eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto, permaneant in genito. Secundo, quia non potest esse alia cicatrix, neque alius calor, ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor est dispositio necessaria in materia ad formam cadaueris introducendam, sed omnino impertinens: ergo si corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non est vlla necessitas ponēdi aliam numero distinctam in cadauere: & cum certum sit in eo permanere, iudicandum est, quod sit eadem numero, & non alia: nec est agens, à quo alia cicatrix, aliusve calor producat in cadauere, quia agentia naturalia solum producant accidentia necessaria ad introductionem, vel conseruationem formæ, ad quam constat non pertinere cicatricem: ergo neque ab agente particulari, nec ab vniuersali produci potest. Et si dicatur, propter necessitatem materiæ produci: quia cum præcesserit in homine alia cicatrix, petit materia, vt alia similis sequatur in cadauere. Hæc necessitas sine ratione fingitur, quia eodē modo dum generatur ignis ex ligno, deberet produci humiditas, vel frigus in igne genito, quia aliæ similes qualitates erant in materia ligni, quod tamen est falsum.

Probatur tandem ratione, primo, quia si in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, sequitur numquam posse expelli formā præ-existentem, neque introduci nouam: & ideo impossibilem esse generationem. Probatur consequentia, quia toto tempore præcedente primum instās generationis non sunt sufficientes dispositiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, sed simul cum ea permaneant: sed nec in instanti generationis possunt eam expellere, quia iam non sunt, sed illud instans est primum

primum non esse earum; ergo nunquam possunt formam expellere, nec nouam introducere, quare nec erit possibilis generatio.

Secundo, quia si dispositiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodem ligno, manetque materia ligni nuda omni accidenti, sequitur non esse magis determinatam ad formam ignis, quam ad aliam quamcunque recipiendam. Probatur consequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales dispositiones, sed non permanent in materia in instanti generationis: ergo nec possunt eam determinare, immo nec disponere, quod idem est. Et si dicatur, satis esse, quod tempore immediato præcesserint in materia, ut eam sigillatam reliquerint, hoc est ordinatam ad talem formam ignis; quod est relinquere eam sufficienter dispositam. Contra hoc est, quod talis sigillatio nihil reale potest esse in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquatur, sed ad summum denominatio quædam extrinseca, per quam nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formam, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, ut sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionem omnium usque ad nudam materiam.

Secunda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionē usque 91 ad materiam primam, ita ut in instanti generationis definant esse in ea, vel corrumpantur forma substantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cum ea præcedentes; & nuda prorsus permaneat, & in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 2. p. summæ de homine, (quem falsò citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 57. memb. 4. Ægidius 2. lib. de generatione text. 25. Herueus de vnitae formarum quæst. 16. & 17. Caietan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 81. Iauel. 8. Metaphy. q. 7. Sonzinas ibidem quæst. 9. Capreol. in 2. dist. 13. quæst. vnicæ, artic. 3. Hispal. in 1. distinct. 5. quæst. 1. artic. 4. Bañez 1. lib. de Generatione cap. 4. quæst. 10. Conimb. ibidem quæst. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inhærere materiæ tantquam subiecto, quod, sed composito; atque etiam qui asserunt inhærere quidem materiæ, non nudæ, sed ut informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, prorsus corrumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quæst. 75. artic. c. 6. lib. de generatione lect. 10. ubi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens sed id, quod prius erat, corrumpitur per*

accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c. Immo in eisdem locis citatis ab alia sententia id docet expresse: nam 4. contra Gentes cap. 81. licet prius ex sententia commentatoris dixerit; quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, vt esset individualis materia; tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas; prout est forma accidentalis, secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitatis, & sic corporeitas nihil aliud est, quam tres dimensiones, quæ corporis rationem constituunt; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 3. parte, quæstion. 9. articul. 3. ad 1. vbi asserit: Eandem numero dispositionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpi. Loquitur expresse non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea; cum dicat, permanere cum noua forma tanquam effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum nouæ formæ, quam tempore præcedit. In 4. denique dist. 44. loquitur etiam secundum opinionem Auerrois, vt ex verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia vt bene Ferrar. adnotauit capit. illo 81. vbi de resurrectione corporum agit Diu. Thomas, ex sententia illius loquitur de quantitate coæua materiæ; & nunquam ab ea separanda; eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea vrgentius aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, vt propriam D. Thom. & magis consonam principiis Aristotelis, & rationi sequimur.

92. Probatur testimonio Aristot. cap. 4. huius primi libri textu 2. vbi ait: Generationem, & corruptionem substantialem esse, dum totum aliquod transmutatur nullo manente sensibili, vt subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nulum permanere accidens in materia, sed corrumpi omnia cum composito substantiali. Probatur consequentia, quia si aliquod permanet accidens: ergo permanet materia cum eodem accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum aliquo accidenti est sensibilis: ergo manet sub vtraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub vtraque forma est subiectum generationis, & corruptionis: ergo permanet in corruptione aliquid sensibile, vt subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sententiæ, per aliquid sensibile, vt subiectum, non intelligere Aristotelem aliquid habens accidentia, sed compositum substantiale, vt substantiale est, nam hoc est, quo

est, quod sentitur, & ab hoc tanquam à subiecto procedunt actiones, & passionēs; quare hoc solum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum accidentibus. Hæc tamen explicio probatur falsa, quia compositum substantiale, vel suppositum, ut quid substantiale est, non est sensibile, quia substantia, ut substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solum potest sentiri per accidentia: ergo per aliquid sensibile ut subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere, nisi aliquid affectum accidentibus, sed permanet materia affecta dispositionibus, & aliis accidentibus: ergo permanet aliquid sensibile tanquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quā ponit 93 Aristoteles inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap. 4. text. 24. quod alteratio non est circa substantiam rei, sed solum circa accidentia, quæ vocat passionēs eiusdem substantiæ, & passionēs contrarias, quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passionēs, ut inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio versantur circa substantiam rei, nam substantia est, quæ corrumpitur, & generatur; Quando ergo (inquit Aristoteles) in transmutatione manet idem subiectum passionum, vel accidentium, circa quæ versatur, alteratio est, ut quando manet idem homo, cuius passionēs sunt musica, & in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & materia maximè quidem, & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, &c. Ex qua differentia sic arguo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub utroque termino subiectum passionum, vel accidentium; in generatione vero, & corruptione nihil permanet, cuius sint passionēs, vel accidentia: ergo nec permanent passionēs ipsæ, quæ sunt qualitates, nec vllum accidens, sed materia nuda, quæ est ens in potentia, & subiectum generationis, sicut est subiectum formæ. Probatur consequentiā, quia si non permanet subiectum, non possunt permanere accidentia ei inhærentia. Deinde si permanent passionēs, & accidentia: ergo subiectum generationis non est nuda materia, sed affecta accidentibus; nec ens in potentia, sed ens actu, quia materia cum accidentibus est ens actu, & cum illis permanet sub utroque termino: ergo ens actu est subiectum generationis, immo ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens est.

Secundo, quia primum, quod intelligimus, in materia est 94

esse potentiam substantialem; & primum, quod respicit potentia substantialis, est actus substantialis; & primum, cui nata est vniri, est idem actus substantialis: ergo primum, cui vnitur. Probatur consequentia, quia eo ordine vnuntur actus potentiis, quo ab eis respiciuntur, cum respiciantur propter vnionem; sed forma substantialis est actus substantialis, & forma accidentalis est actus accidentalis: ergo primo vnitur materia substantialis formæ, quam accidentalis; ex quo sequitur in corruptione non manere vllum accidens in materia, quia si maneret aliquod, prius esset materia ei vnita, quam formæ substantiali aduenienti; quod constat esse falsum. Sed respondent materiam ordine intentionis prius respicere formam substantialem, ad quam ordinatur tanquam ad finem potentia eius, sed ordine executionis prius accidentalem tanquam dispositionem ad substantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vnitur accidentali, quia substantialis non introducit nisi ip̄ materiam dispositam, quod etiam est manifestum in generatione; quæ licet sit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia, quam forma substantialis, cum sit via ad illam: ergo eadem ratione prius recipiet materia dispositiones, quæ sunt quasi viæ ad formam. Contra hoc tamen est, quod materia, non solum ordine intentionis, sed executionis vnitur materiæ immediate per se: ergo non medio aliquo accidenti: sed si prius ordine executionis vniretur formæ accidentali propter substantialem ad quam disponit, illa media vniretur substantiali, & non immediate per se: ergo nulla forma accidentalis potest prius vniri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec est necessarium vt disponatur ad receptionem formæ substantialis, quod in ea recipiantur dispositiones tanquam in proprio subiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compositum: sed per receptionem accidentium in eodem composito tanquam in proprio subiecto disponitur ad receptionem nouæ formæ, vt suo loco explicabitur. Generatio verò non est forma accidentalis propriè loquendo, quia non est quid completum, sed est via ad formam substantialem, & fieri eius: ideo prius in materia recipitur, quam forma. Ex quo non sequitur, quod alia accidentia, quæ propriæ formæ sunt habentes esse completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compositum, quia nec sunt via ad formam substantialem, nec fieri eius.

- 95 Probatur eadem communis sententia, quia subiectum proprium, & immediatum, cui inhærent accidentia, est compositum, vt inferius probabitur, sed destructo subiecto destruuntur acciden-

accidentia eius: ergo in corruptione, per quam destruitur compositum, nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia, quare usque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis responderet D. Thomas in commentariis illius, cuius verba citauimus, sensum eius esse, non de identitate numerica, sed specifica, ita ut dum generatur aqua ex aëre, alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium responderetur verum esse quod asserit Aristoteles, facilius generari vnum elementum ex alio sibi simili in qualitate aliqua, quod vocatur symbolum, quàm ex omnino dissimili, ut facilius aqua ex aëre, quàm ex igne. Et potissimam esse rationem, qua id probat, quia in generatione ex symbolo pauciora corrumpuntur, sed intelligendum hoc esse de corruptione per se, hoc est à suo contrario, non de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti: quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, solum vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non contrariantur, sed conueniunt: quare hæc non potest per se corrumpi, quia non est contrarium à quo corrumpatur, nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo inhærebat, tanquam in proprio subiecto: sed in generatione vnius elementi ex alio dissymbo- lo, ut ignis ex aqua, vtraque qualitas aquæ per se corrumpitur, quia vtraque habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpendis, quia ratione ipsarum pugnant elementa inter se, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione non pugnant, sed potius conueniunt, ideo suam habet efficacitatem ratio Aristotelis, licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eandem numero qualitatem, in qua sunt similia elementa, permanere.

Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quod non permaneat eadem numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, sed alia similis consequatur. Et dum dicitur sensum iudicare, quod sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum sequatur, & corrigi debere à se ipso iudicante potius secundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito inhære- re, tanquam in proximo, & adæquato subiecto, quod non est idem numero, sed aliud, intellectus iudicat, non esse eandem numero.

cicatricem, sed aliam; valdè tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debitè approximatum, & cum aliis circumstantiis propositum non falli, concedendum est; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuersitas accidentis sit proprium sensibile, quia vel non pertinet ad obiecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Conimbricenses cap. 4. huius libri quæst. 17. art. 4. sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicabunt esse eandem numero cicatricem, (si rectè iudicent) vel quod verius puto esse idem numero accidens, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamen vt proprium sensibile alicuius; sed vt sensibile commune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idem numero, vel numero diuersum, & quod sit vnum, vel duo, esse autem vnum, vel duo ad numerum pertinet, quem Aristoteles 2. lib. de anima textu 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia vero communia etiam debitè approximata constat posse falli sensus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat sensus, quod corpus debitè approximatum moueatur, dum verè non mouetur, vel quod non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostenderis duo oua valde similia vnum post alterum, facile iudicabit esse idem. Fallitur ergo circa communia sensibilia, & tunc ab intellectu debet corrigi; & ita sentiendum est, quod si sensus iudicat cicatricem hominis, & cadaueris eius esse vnam, & eandem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

- 97 Secundo dicimus cicatricem numero distinctam produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidem tanquam effectus per se, sed per accidens; producitur autem propter necessitatem materiæ sic organizatæ: hæc autem necessitas est, quia dum res naturalis corrumpitur, non transfert eam natura de extremo ad extremum sine medio, sed per media quædam similia: & ideo dum animal corrumpitur, non statim fit elementum, quia elementum est corpus homogeneum; animal vero, etetogeneum. Sed succedit animæ expulsiæ à corpore alia forma similis, quæ dicitur cadaueris, hæc verò ex se petit simile organizationem ei, quam habet corpus animalis, quia ex se nata est succedere animæ in corpore; quod euidenter probat communis experientia: nam quod semper ita fit in naturalibus, censemus per se fieri; sed semper sequitur forma cadaueris expulsionem animæ; ergo per se sequitur eam, & quia ex tali consecutione petit similem organizationem, similemque figuram corporis, per se
eam pe

eam petit : cicatrix vero efficit deformitatem quandam in eadem materia ita organizata, & in figura corporis, ad quam pertinet, & propterea dum contingit esse in corpore viuo, sequitur similis alia in cadauere, ne similitudo intēta à natura in forma succedente, atque etiā in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verò permanens in eodem cadauere produciūtur ab eo, quem habent sanguis, & alij humores; qui cum non informantur ab anima, sed proprias habeant formas, non statim corrumpuntur, ac animal moritur; & cum colorem habeant proprium, possunt eum imprimere in cadauere : vnde non sequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argumentum neganda est prima consequentia, quod nunquam possit expelli vna forma, nec introduci alia. Negandum est etiam, quod dispositiones antecedentes non sint sufficientes ad expellendam formam, nam, vt in sequentibus dicitur, dispositiones tempore præcedentes non expellunt formam contrariam efficienter, sed materialiter tantum, in quantum disponunt materiam ad introductionem nouæ formæ, à qua expellitur formaliter ; & cum sufficienter disponant materiam, ita vt in instanti terminatio alterationis necessario sequatur introductio formæ, sufficienter dicuntur expellere formam in eodem genere materialis causæ, sufficienter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius explicabitur; & cum hoc præstent tempore immediatè præcedente, nihil refert, quod in instanti generationis non permaneant, quia in eodem introducitur noua forma, à qua sufficienter expeditur in genere causæ formalis, & ab agente in genere causæ efficientis.

Ad secundum, concedendum est antecedens, quod corrupta 98 re naturali, corrumpantur omnes dispositiones antecedentes, atque etiam quod sola, & nuda maneat materia in instanti generationis. Sed neganda est consequentia, quod non maneat determinata ad hanc, vel illam formam, sed indifferens ad omnes; manet namq; determinata, & ratio huius determinationis sunt alterationes præcedentes cum dispositionibus per eas inductas, quæ cum ab agente ordinentur ad expulsionem formæ ligni, & introductionem formæ ignis, petunt naturaliter expulsionem eiusdē formæ in instanti terminatio alterationis, & à tali forma eis consentanea, vel cui ipse consentaneæ sunt, & ad quam introducendam ordinantur ab agente, ita vt nisi per miraculum nō possit nō sequi expulsio eiusdē formæ, nec etiā possit ab alia, quā à forma ignis expelli, quia ordine naturæ talis debet sequi

generatio, & talis corruptio, qualem intendit agens naturale per tales alterationes, & dispositiones naturaliter ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ, & introductionem quoque talis formæ eis consentaneæ. Et hanc consecutionem naturalem talis formæ in materia sic disposita vocauerunt plures discipuli D. Thomæ sigillationem eiusdem materiæ, videntes metaphora sigilli impressi; quod vt verum sit, non sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecum in materia relictum ex præcedentibus alterationibus, & dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem, quibus tempore proximè præcedenti affecta fuit materia, eas namque necessitate naturæ sequitur in instanti terminatio earundem alterationum expulsio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alterius, de quo inferius copiosius dicetur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

- 99 **P**rioritas, atque simultas, vt quæstio intelligatur, duplex est, vt docet Aristoteles in postprædicamentis capite de modis prioris, & capite de modis simul. Vna est temporis, altera naturæ. Illa dicuntur simul tempore, quæ in eodem tempore existunt, vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus. Illud vero dicitur prius tempore alio, quod aliquo tempore existit, in quo non existit aliud, vt ea, quæ existunt hodie, prius tempore dicuntur esse his, quæ incipiunt esse die crastino. Illa etiam dicuntur simul natura, quæ sunt simul tempore, & vnum non est causa alterius, vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præsentis consideratione; quod licet simul tempore cum alio existat, aliquo modo est causa eius, vt Sol prius natura dicitur lumine à se egrediente. Quibus expositis certum est quæstionem non intelligi de simultate, vel prioritate temporis, quia certum est generationem, & corruptionem esse in eodem instanti, cum nec forma præcedens expulsa sit ante instans generationis, nec forma subsequens introducta: si enim esset expulsa ante instans generationis: cum expellatur in instanti, daretur materia sine forma, quia ante instans generationis non est noua forma introducta: ergo si ante illud sit præcedens expulsa, sequitur tempore aliquo

aliquo dari materiam sine vlla forma. Veritas ergo est in eodem instanti introductam esse nouam formam, & expulsam esse antiquam; & cum introductio nouæ sit generatio, & expulsio antiquæ corruptio, in eodem instanti erunt corruptio, & generatio. Quæstio igitur procedit de simultate, aut prioritate naturæ: & sensus eius est, an corruptio sit aliquo modo, vel in aliquo genere causæ prior natura generatione, vel generatio prior corruptione, aut sint simul natura.

Et prima opinio, quam sequuntur plures moderni, tenet, generationem in genere causæ formalis esse priorem corruptione, hanc vero in nullo genere causæ esse priorem generatione, sed posteriorem omnibus modis. Probant primò, quia vna forma substantialis non expellitur ab altera, nisi ratione impossibilitatis, quam habent in eadem materia, nam simul in ea esse naturaliter saltem repugnat; & ideo eo ipso, quod vna introducit, alia expellitur. Ex quo sequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam: quare non potest villo modo intelligi, quod hæc sit prius expulsa, quàm illa introducta: sed expulsio vnius est corruptio vnius compositi; & introductio alterius est generatio: ergo repugnat corruptionem villo modo intelligi priorem. Secundò, effectus secundarius alicuius formæ non potest intelligi ante primarium & multo minus potest intelligi effectum esse priorem sua causa villo genere prioritatis. Sed expulsio formæ præcedentis est effectus secundarius formæ sequentis, & etiam est effectus introductionis eius, & introductio est generatio, expulsio verò est corruptio: ergo impossibile est hanc esse villo modo priorem illa. Antecedens pro vtraque parte est certum, quare non indiget probatione, sed explicatione, explicatur autem sic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducit in materia ligni, est esse ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius vero effectus est expulsio formæ ligni, quare non potest esse prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia est generatio ignis, & hæc eadem est causa expulsionis formæ ligni, quæ est corruptio eiusdem ligni. Nam agens producendo viam formam in materia efficienter expellit ab ea aliam impossibilem: ergo corruptio est effectus generationis, & ideo omnibus modis ea posterior.

Secunda opinio distinguit diuersa genera causarum, efficientis, & materialis, asseritque introductionem nouæ formæ, quæ est generatio, priorem esse expulsionem antiquæ, quæ est corruptio, ex parte efficientis, sed ex parte materiæ priorem esse purgationem materiæ à forma præcedente, quàm receptionem

nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiuæ, & receptio nouæ formæ quasi passiuæ generatio, priorem esse ex parte materiæ corruptionem. Ita tenet expresse D. Thomas 1.2. quæst. 113. art. 8. ad 1. his verbis: *Ex parte Soli prius est illuminari, quàm tenebras remouere; ex parte autem aëris illuminandi prius est purgari à tenebris, quàm consequi lumen ordine natura, licet utrumque sit simul tempore.* Et hæc est ferè communis in schola, & vera: sed quia veritas rerum aliquando obscura est, prius explicanda est, deinde probanda. Pro explicatione autem notandum est, generationem, & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passi. Et primo modo considerata sumuntur per modum actionis: secundo vero modo per modum passionis; & cum ipsum circa quod operatur agens ad introductionem nouæ formæ, & expulsionem antiquæ, sit materia, considerari possunt ex parte agentis, & ex parte materiæ, non tamen sunt comparanda, vt considerantur ex parte agentis ad se ipsas, vt considerantur ex parte materiæ, neque hoc modo potest esse in eis ordo prioris, & posterioris, quia agens, & materia continent diuersa genera causarum, & ideo non habent ordinem prioris, & posterioris, nisi in quantum causæ possunt esse sibi inuicem causæ, vt 2. lib. Phys. ostendimus; solum ergo comparari possunt, vt se tenent ex parte agentis inter se, & etiam vt se tenent ex parte passi inter se; quo pacto possunt habere ordinem prioris, & posterioris. Sed vt considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio nouæ formæ, quia agens intendit formam introducere ad generationem compositi: corruptio vero vocatur expulsio formæ præcedentis, quia agens per introductionem actiuam nouæ formæ, actiue etiam dicitur expellere præcedentem. Sed vt se tenent ex parte materiæ, generatio dicitur receptio nouæ formæ, corruptio vero purgatio, vel emundatio à forma præcedente siue passiuæ expulsio eiusdem formæ præcedentis: integra vero ratio generationis vtramque includit, nempe introductionem formæ in materia, & receptionem eiusdem formæ in eadem materia, vt ex eo est manifestum. Et integra ratio corruptionis includit actiuam expulsionem formæ præcedentis à materia, & purgationem eiusdem materiæ ab apposita forma, siue passiuam expulsionem eius.

102 Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum est, generatio, vt se tenet ex parte efficientis, prior natura est corruptione. Secundum, vt se tenet ex parte materiæ, posterior: & ideo in genere causæ efficientis, & absolute prior, sed

sed in genere causæ materialis posterior, quod est esse secundum quid posteriores. Probatur primum hac ratione. Generatio, ut se tenet ex parte efficientis, dicit introductionem nouæ formæ in materia, & corruptio expulsionem formæ antiquæ ab eadem materia: sed introductio nouæ formæ est prior natura expulsionem antiquæ: ergo generatio est prior natura corruptione. Probatur minor, quia agens per introductionem nouæ formæ operatur ad expulsionem antiquæ: ergo prius natura introducit illam, quam expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris sententiæ. Probatur etiam secundum, in quo differt nostra sententia ab alia; primo, quia generatio ex parte materiæ dicit receptionem nouæ formæ; & corruptio dicit purgationem materiæ à forma antiqua: sed prius est ex parte materiæ purgari à forma opposita, quam nouam recipere: ergo prior natura est corruptio generatione. Probatur minor duobus exemplis adductis à D. Thoma, primum est de illuminatione aëris, quæ ut se tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aëre, corruptio vero tenebrarum dicit remotionem earum; & quia Sol remouet ab aëre tenebras per illuminationem, quæ est productio luminis; ideo prior est natura hæc, & posterior illa in ordine causæ efficientis, sed ex parte aëris illuminandi prior natura est purgatio eius à tenebris, quæ est corruptio passiva, quam consecutio luminis, siue informatio eiusdem aëris, ab eo, quam dicit generatio luminis. Exemplum secundum est de aëre aperiente fenestram, & per eam ingrediente, nam ex parte ipsiusmet aëris, quod est agens, prius est ingressio actiua quam apertio fenestræ, cum fenestra aperiatur effectiue ab ingressu aëris, sed ex parte eiusdem fenestræ prius est eam aperiri, quam aërem ingredi, quia fenestra, non nisi aperta locum ingrediendi præbet aëri. Et exemplum hoc clarius ostendit vim argumenti, & veritatem nostræ sententiæ, cum per sensum sit notius.

Secundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam: ergo ex parte materiæ prius est esse aptam ad recipiendam formam, quam receptio eiusdem formæ: sed non intelligitur naturaliter sufficiens aptitudo, nisi sit expedita: ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quam recipiens formam: sed sit expedita per purgationem à forma opposita naturaliter impediens receptionem nouæ: ergo ex parte materiæ prior natura est purgatio ab illa, quam receptio huius & ex consequenti prior natura corruptio in ordine causæ materialis generatione.

Tertio,

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quam actu eam recipiens: sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis, quam purgationem, & expeditionem dicit corruptio, ut se tenet ex parte eiusdem materiæ: ergo hoc modo sumpta prior natura est receptione formæ, quam dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione: purgatio materiæ, aut expeditio eius ab impedimento formæ oppositæ fit per informationem, vel receptionem formæ: ergo illa est effectus huius: quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur consequentia, quia effectus non potest esse prior sua causa vlllo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideo non est bona: concedimus enim totum, quod in materia fit, dum res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positivos esse priores natura negatiuis, quia illi fiunt per se, & isti quasi per accidens, atque etiam isti illis medijs. Ut introductio formæ, informatio eius, & expulsio formæ oppositæ: sed cum fiant ab agente circa passum, utrumque respiciunt, & in ordine ad utrumque considerari debent, & ut considerantur in ordine ad vnum, & alterum suis proprijs nominibus significantur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicunt. Gratia exempli: generatio, ut est ab efficiente, significatur nomine introductionis formæ, & vnionis cum materia, corruptio vero nomine expulsionis, aut dissolutionis eiusdem vnionis cum eadem materia: & introductio, atque vnio cum sint effectus positivi, priores sunt expulsionem, & dissolutionem. Sed eadem introductio formæ, & eadem vnio eius cum materia, ut respiciunt passum, nempe materiam, alijs nominibus significantur, quia diuersam rationem formalem dicunt: cum aliud genus causæ significant: & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio, (si proprium effectum materiali causæ velimus significare) ut autem considerantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt comparari: & si comparentur non erit bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatem alterius consideratæ in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa genera causarum, ut talia sunt, non possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad innicem possunt mutuam causalitatem inter sese exercere; ut vidimus 2. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse bonam.

bonam illam consequentiam, purgatio materiæ à forma opposita sit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationem eius: ergo est effectus huius, quare nō potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causæ efficientis, quod dicit introductio formæ: licet enim re ipsa ab efficiente procedat utrumque. Sed sub his nominibus non comparatur utrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purgatio vero solum ad materialem: quare non est comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulsionem oppositæ in ordine causæ efficientis contentis, sed solum cum consecutione, vel receptione formæ contentis in eodem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationem vel expeditionem materiæ esse priorem natura & ex consequenti corruptionem, ut se tenet ex parte materiæ, priorem esse generationem, hoc est, receptionem formæ: quamuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendum est, nam solum colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio sit agente per introductionem alterius formæ. Ex quo solum sequitur, quod corruptio, ut se tenens ex parte agentis, dicentisque expulsionem, sit posterior generatione, ut dicit introductionem formæ: sed eadem generatio, & corruptio, ut se tenent ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionem eius; corruptio vero purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio vero à forma opposita, quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam, & aptitudinem eius, per quam recipit formam; & quædam dispositio eius, prior est in hoc ordine materialis causæ, quam consecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atque disposita. Et eodem prorsus modo soluitur argumentum, quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, ut probatum est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatem in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solum respiciunt causam efficientem; licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materialem, circa quam

quam fuit. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrunt, ut autem respiciunt materiam, diuersam rationem formalem habet, & diuerso, immo opposito modo ordinantur, ita ut corruptio sit natura prior, ut probatum est.

BREVE DVBIUM.

*An generatio, & corruptio distinguantur
realiter à materia?*

105 **E**X his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus à mobili, intelligitur solutio huius dubij, nam motus, vt ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiam substantiales, quales sunt generatio, & corruptio: & motus successiuos, vt ex communi sententia probauimus: sed probatum ibidem est vniuersaliter, quod motus distinguitur realiter à mobili; quia realiter potest ab eo separari vt euidenti experientia constat, quia videmus transeunte motu quocumque permanere subiectum, quod per eum mouebatur, aut mutabatur, ergo probatum quoque erit, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) distingui realiter à materia, à qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positiva, distinguitur distinctione reali positiva; corruptio verò cum sit mutatio negatiua, solum distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positiva, vel res iam non existens à re actu existente.

TRACTATVS TERTIVS
de alteratione.

QVÆSTIO I.

*An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur
à generatione substantiali?*

106 **P**ostquam Aristoteles explicuit rationem generationis, & corruptionis substantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus, & primo de alteratione, de qua evidenti

evidenti experientia constat, quod sit in rerum natura; cum non solum videamus, sed sensu tactus experiamur ex calefactionibus, & frige factionibus alterari corpora. Sed ut ceteram suo ordine explicemus, à nomine ipso alterationis incipiendum est, quod multas habet significationes, & iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones. Primo accipitur vniuersalissime pro quacumque mutatione, per quam res alteratur, hoc est fit altera, nam ut Porphyrius docet in prædicabilibus, cap. de differentia: sicut forma, seu differentia essentialis facit aliud, hoc est aliam substantiam; ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratum; unde alteratio hoc modo sumpta significat quolibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari, hoc est fieri alterum, & comprehendit, etiam augmentationem. Secundo modo accipitur minus vniuersaliter, pro mutatione secundum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratum, quam reliqua accidentia. Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli, quia comprehendit quascumque alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum: tales enim sunt non solum intentionales, ut sensationes, sed etiam spirituales, ut intellectiones, & volitiones, quæ improprie dicuntur alterationes, quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionem, istæ verò illud potius perficiunt. Ideo accipitur tertio pro omni, & sola mutatione Physica, per quam producit qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterum, vel alteratum, & quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur passibiles, reperitur propria contrarietas: ideo Aristoteles 7. lib. Phys. docuit propriam alterationem (quæ motus Physicus est) illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus Physicus propriè acceptus ex propria natura sit successiuus, ut docuit etiam Aristoteles 5. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successionem postulat. Et tadem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ, inter quas primò reperitur contrarietas, ut calor, frigiditas, humiditas, & siccitas: alix verò secundæ, quæ sunt ex earum permixtione, ut albedo, nigredo, ceterique calores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimo, ac propriissime potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates per quæ propriissime fit alterum, vel alteratum subiectum. Et hoc modo sumpta deseruit primò, & per se generationi substantiali: & ad eam tamquam ad finem ordinatur.

Quid sit alteratio.

Sed 3. acceptio satis propria est, & omnem, ac solam alterationem Physicam comprehendit: ideo secundum eam definienda erit hoc loco alteratio, ut intelligamus quid sit, eamque à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatione, & alijs mutationibus Physicis, à quibus per ceteras particulas distinguitur, & primo à mutationibus instantaneis, aut etiam successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed contradictoriè, vel priuatiuè tantum oppositos: alteratio uero eo ipso, quod versatur inter qualitates contrarias, versatur inter terminos posituios, quia vera contrarietas inter extrema positua solum reperitur. Distinguitur etiam à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & posituios terminos ex eo, quod ad qualitatem rēdit tamquam ad terminum ad quem: alij uero motus ad quantitatem, vel ubi; nam unitas, atque distinctio specifica motus à solo termino ad quem sumitur, ab utroque uero, nempe à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem posituios versantur, genere distinguuntur ab alijs, qui versantur inter priuatiuè, aut contradictoriè oppositos, qui nomine mutationum significari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 **P**æter uniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos contradictoriè, vel priuatiuè oppositos, inter quos numerantur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differat, tria sunt præcipua, quæ ex principijs Aristotelis manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorū ad quos tendunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia ei proxima; nam cum substantia per se careat latitudine graduati, & in indiuisibili consistat, per se petit simul, aut in instanti fieri; & non nisi per accidens successiue fieri potest: qualitas uero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiue; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiue motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, ut 5. lib. Phys. ostendi

ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistantiam contrarij vincere; hoc non tollit primum, quia considerata natura contrariarum qualitatum, & virtute naturali earum, per quam resistantia vnus vincenda est ad introductionem alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci; & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successionem postulat. Tertia differentia sequitur etiam ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem; generatio verò mutatio est circa substantiam. Sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicit circa solam qualitatem, non circa substantiam rei, quam præsupponit permanentem sub vtroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opiniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab alijs explicatas, quia tres istæ sunt præcipuæ.

BREVE DVBIUM.

An si impossibilis esset generatio; impossibilis quoque alteratio censeretur?

DVbium hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vel adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexionem cum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de alijs, hoc autem erat alteratio.* Sed ex alia parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiam, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nunquam generaretur de nouo substantia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora coelestia per illuminationem, licet non sint generabilia.

Dicendum tamen est, alterationem propriam, de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionem habere cum generatione substantiali, & ideo si hæc esset impossibilis naturaliter, etiam esset impossibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione: alteratio propria est motus Physicus, qui versatur inter qualitates propriè contrarias: ergo sua natura disponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterationis improprie, quæ potius perficit subiectum, ut sensatio, intellectio, illuminatio; sed non corrumpitur vna substantia, nisi ut generetur altera, quia natura non intendit per se primo corruptionem, sed solum propter generationem: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationem: quare si hæc non esset possibilis, nec alteratio naturaliter censeretur possibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex se ad illum ordinatum.

109 Testimonium autem Aristotelis, licet sit pro nostra sententia, adductum, longè diuersum habet sensum, ut ex contextu facile potest intelligi. Loquitur enim aduersus Empedoclem duo asserentem: primum, nunquam posse transmutari vnum elementum in aliud, nec ideo vnum ex alio generari. Secundum, qualitates elementorum tam primas, quam secundas, ut calor, frigiditas, humiditas, & siccitas, durities, mollitudo; & similes esse proprias passiones eorundem elementorum. Quo supposito euidenter sequitur non posse secundum easdem qualitates transmutari, quia impossibile est transmutationem fieri secundum proprias passiones, si non potest fieri secundum substantiam, quam naturaliter sequuntur: & cum transmutatio secundum illas qualitates verè sit alteratio, infert Aristoteles, quod sicut non est possibilis generatio substantialis apud Empedoclem; ita non est possibilis mutatio secundum qualitates apud ipsum, quæ cum re vera sit alteratio, hæc etiam erat apud ipsum impossibilis. Quid sit autem sentiendum de connexionem naturali veræ generationis, & veræ alterationis secundum se, in eo loco non docet, ex aliis verò eius principiis deduci potest; quod asserimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita, si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis quoque censenda esset naturaliter alteratio.

Probatur secundo, quia si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis etiam esset naturaliter corruptio; quæ non intenditur per se primo à natura; sed secundo, in quantum consequitur necessario generationem: ergo sublata generatione naturaliter aufertur corruptio. Quare sequitur hanc esse naturaliter impossibilem, si impossibilis esset naturaliter generatio.

Sed quid dicendū secundum potentiam Dei absolutam? Respondeo etiam hoc modo esse verum, quod si impossibilis esset generatio secundū hanc potentiā, impossibilis quoque esset alteratio propria, de qua loquimur. Probatur hoc argum. quia si implicaret contradictionē dari generationē in rerū natura, etiā implicaret dari corruptionē. Probatur euidenter ex corporibus celestibus, quibus, supposito quod repugnat omnino generari, eodē modo repugnat corrūpi: & vniuersaliter loquendo, si repugnaret materiā mutari à priuatione formę ad eandem formam, (quod intrinsecū est generationi substantiali) etiam repugnaret mutari à forma substantiali ad priuationem eius, (quod est intrinsecum corruptioni substantiali.) Probatur paritas rationis, quia eo ipso, quod posset mutari materia à forma ad priuationem eius, possibilis foret priuatio formę in materia; sed priuatio dicit negationem cum aptitudine; ergo possibilis esset aptitudo in materia ad recipiendam aliam formam. Et ex aptitudine infertur euidenter, posse eam recipere, & consequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet esse generationem; ergo possibilitas corruptionis infert necessariō possibilitatem generationis; quare si impossibilis foret generatio, etiā foret impossibilis corruptio. Ex quo etiam infertur necessariō impossibilitas alterationis, quod sic probo. Propria alteratio essentialiter habet quod inter qualitates posituę contrarias versetur, in quo distinguitur à mutationibus, quę versantur inter terminos priuatiuę oppositos, quales sunt generatio, corruptio, illuminatio; sed qualitates contrarię ab intrinseco habent, posse ab eodē subiecto mutuo se expellere, & mutua expulsio dicit intrinsecum ordinem ad expulsionem formę substantialis saltem possibilem; quam patet esse substantialem corruptionem; ergo si hæc implicaret contradictionem, etiam implicaret alteratio propria. Quod probatur secundo à posteriori, in corporibus celestibus, quę supposito quod sint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiendi accidentia proprię contraria, vt calorem, & frigus: vnde nec possunt tangi, quia omnium qualitatum tangibilium incapacia sunt. Quod ita verum esse existimo, vt nec per potentiam Dei absolutam possint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitatem omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eo fere modo, quo incapacia sunt recipiendi accidentia spiritualia: ex quo sequitur necesse capacitatem alterationis proprię ad talia accidentia contraria per se terminatę; si ergo impossibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum; impossibilis esset omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio sit motus continuus?

110 **T**itululus quæstionis intelligitur de sola alteratione propria, quæ versatur inter qualitates contrarias, & disponit subiectum ad corruptionem, qualis est calefactio, aut infrigidatio; non de impropria, quæ nec versatur inter contrarias qualitates, nec disponit subiectum ad corruptionem, qualis est illuminatio secundum suam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex est: vna vocatur extensio; alia intensio. Extensio dicitur illa, per quam extenditur qualitas per diuersas partes subiecti, vt dum calor, qui est in sola manu, se extendit ad brachium, & alias partes corporis. Intensio verò est alteratio, per quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis radicatur in eadem parte, vt si calor, qui est in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perficiatur. Quæstio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extensionis, quam intensiois, de quibus quærit, an sint motus continui, hoc est, an fiant per tempus continuum, in quo pars post partem extensionis, vel intensiois qualitatis acquiratur sine vlla interruptione.

Et prima opinio asserit vtramque alterationem esse successiuam, extensionem vero non esse vlllo modo continuam, sed fieri in diuersis instantibus temporis per partes minimas subiecti; & cum instantia temporis non sibi succedant immediatè, nec possint esse continua, sed inter quælibet duo, medium sit tempus, non esse possibile, quod alteratio quoad extensionem fiat motu continuo, quamuis fiat successiuè, in quantum vnum instans succedit post alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extensionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus disponat minimam quandam partem eius, ita vt minor nec possit disponi, nec in ea introduci calor; in instanti autem terminatio illius temporis introducat calorem in eadem minima parte, non ita vt prius eum introducat in medietatem eius, sed simul, & absque successione in tota, & singulis eius partibus. Tempore autem sequenti disponat aliam partem minimam, & in instanti terminatio eiusdem temporis, simul etiam introducat in ea calorem, & sic de cæteris instantibus, in quibus fit extensio caloris per alias partes minimas, quousque extendatur ad totum lignum, & hoc est fieri extensionem per minima, & non continuè, quia in partibus temporis intermediis non fit extensio caloris,

caloris, sed disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatio extendatur.

Eandem vero alterationem quo ad intensiorem continuam esse docet hæc sententia, quia toto tempore medio inter instantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas subiecti, intenditur in eisdem partibus. Ita vt tempore immediato post primum instans, in quo producit in prima parte subiecti, perficiatur in eadem vsque ad secundum instans extensionis ad secundam partem; in qua etiam intenditur tempore statim sequenti, & cum tempus sit continuum, continuè etiam fit alteratio secundum intensiorem. Hæc est opinio Ægidij 1. lib. de Generatione q. 16. quam videtur sequi Iandun. 8. lib. Phys. q. 8. probabitur autem simul cum sequenti.

Secunda opinio tenet alterationem, non esse continuam vltimo modo, hoc est, nec secundum extensionem, nec secundum intensiorem, sed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo discretè, ita vt sicut in tempore non extenditur calor, sed quiescit mobile ab alteratione extensiuâ, & disponitur minima pars subiecti, vt in instanti terminatio eiusdem temporis per eam simul extendatur, ita in tempore disponitur eadem pars ad intensiorem, & quiescit ab alteratione intensiuâ, & in eodem instanti terminatio simul intenditur calor in eadem parte. Ita Capreolus in 1. distinct. 7. quest. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 22. Iauellus, & Ferra. 8. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. tex. 23. vbi de omni alteratione negat expressè, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valde manifestus*. Et lib. 6. tex. 58. vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ideo in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdem corporis necessario interrumpi in puncto reflexionis, quia cum sint, contrarij, non possunt continuari. Ex altera vero parte asserit 5. lib. Physicorum in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex vtroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extensionis, & intensiorem: primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continui temporis, in quo sit, extensionem esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intensiorem esse productum: sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in

spatio horæ. v. g. per quam fit extensio, vel intensio continuè, qualitatem esse extensam, atque intensam in infinitum, hoc est ad infinitas partes subiecti; & infinitas partes intensiōis habere, & æquales quidem, vel aliquotas, quia in quolibet instanti verum est extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, atque distinctam ab ea ad quam fuit intensa in instanti præcedente, & distinctum gradum intensiōis habere ab eo, quem habuit in instanti præcedente, quæ cum falsa sint, falsum erit, quod vtraque alteratio sit continua.

Secundo, quia si tempore continuo fit vtraque alteratio; vel in singulis instantibus eiusdem temporis producit̃ur aliquid extensiōis, atque intensiōis, vel nihil; si producit̃ur aliquid, non potest successiue, neque continuè produci, quia in instanti, nec successio, neque continuitas esse potest: ergo quantum ad ea, quæ producuntur in instantibus, non potest esse alteratio continua: si vero nihil producit̃ur in instantibus: ergo quiescit in eis mobile, motusque interrumpetur, & discontinuabitur.

Tertio, de solo motu intensiōis sic probatur; quia qualitas contraria secundum omnes gradus intensiōis expellitur simul, aut in instanti à subiecto: ergo tota qualitas, per quam expellitur secundum omnes gradus intensiōis, simul introducitur in eodem subiecto; & ideo non per motum intensiōis successiuum, vel continuum. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, sunt eiusdem speciei, atque etiā idem numero, & ex consequenti sunt prorsus eiusdem rationis: ergo non est maior ratio ob quam vnus eorum prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes simul: sed expelluntur per introductionem caloris: ergo omnes etiā gradus caloris simul introducuntur, & non successiue per motum continuum.

- 113 Tertia opinio asserit alterationem semper esse successiuam, atque contiguam, siue secundum extensionem, siue secundum intensiōem accipiatur. Hæc est communis, quam sequuntur omnes ferè interpretes Aristot. 5. & 6. lib. Phys. locis inferius citandis; atque etiā cap. 4. huius lib. & est vera, & tenenda, nam primo colligitur euidenter ex principiis eiusdem Arist. qui tria docet de motu. Primum est, motum propriè dictum, vt distinguitur à mutatione tres tantum habere species, nempe alterationem, augmentationem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Relinquitur secundum qualitatem, & quantitatem, & ubi, motum esse solum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum esse continuum, text. 39. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum,*

*unum, & continuum esse, necesse est. Quod confirmat text. 41. ubi agens de unitate numerica motus asserit, motum esse unum numero, si sit continuus; continuum verò esse, si fiat tempore continuo, si autem interrumpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse iam eundem numero motum, sed alium numero distinctum. Ex quibus hoc argumentum euidentius colligitur; omnis motus apud Aristotelem est continuus, & sit tempore continuo; sed alteratio tam secundum extensionem, quam secundum intensionem est propriè motus; ergo utroque modo est continua. Tertiò asserit quod sicut in instantibus non est tempus, nec in punctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiam motus non est in instanti, neque componitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum. 6. lib. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus euidentius colligitur aduersus primam, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non fit in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quam secundum intensionem est verè, & propriè motus: ergo falsa est utraque opinio, quæ asserit fieri in instantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiam modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.*

Probatur deinde ratione utramque opinionem esse falsam: 114
primo, quia si agens approximatum passo in instanti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut non: non agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec potest asserri alia ratio ad probandum, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatum: qua ratione ergo dicitur agere in instanti. probatur euidenter agere tempore statim sequenti: si vero agit; ergo aliquid producit circa passum. Probatur euidenter consequentia, quia non potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem: ergo falsum est, quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quam productio qualitatis. Sed dicunt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non eandem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illam, ut si agens sit ignis, non producit tempore sequenti calorem, sed raritatem quandam disponentem

lignum ad recipiendum aliud minimum caloris in instanti terminatio eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est, & argumento non satisfacit. Probo esse falsum, quia vel ignis simul producit utramque qualitatem, nempe calorem, & raritatem; cum per utramque qualitatem in se existentem naturaliter operetur, vel si aliquam producit prius, hæc erit calor, quia fortior est calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quam raritas; ergo prius producet calorem, quam raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentem ad recipiendum calorem. Probatur hoc esse falsum, & contra experientiam, quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit à Sole, vel igne, & non rarefit, quia statim plenum vas confringeretur: ergo producit calor per alterationem sine raritate præuia; quare falsum est, quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequenter, quod ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentem, & non calorem. Quod verò non satisfaciat argumento, etiam si verum esset, raritatem in tempore producere, ita probo. Raritas est qualitas quædam, ut docet expressè Arist. multis locis, & concedit utraque opinio & est qualitas habens contrarium, nempe densitatem; ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore intermedio, & non in instantibus, nec per minima modo indiuisibili: sed vere continua, sicut tempus, in quo fit. Hæc igitur solutio non solum argumentum non soluit, sed ex ea probatur falsam esse utramque opinionem, quod alteratio non sit continua.

- 115 Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per se sit successiua, hoc tamen habet per accidens, quia luminosum approximatur corpori opaco per motum localem successiuum, ut patet in Sole illuminante hunc emispherium: ab ea itaque tale argumentum desumitur. Agens naturale quo propinquius est passo, fortius agit in ipsum: ergo quo Sol propinquior sit per motum localem huic emispherio, intensius illud illuminat: quod etiam est experientia notum, cum constet meridiano tempore intensius producere lumen, quam matutino: sed motus localis Solis est successiuus, & continuus, ut fatentur aduersarij: ergo approximatur agens passo motu successiuo, atque continuo: vnde sequitur illuminationem esse successiuam, atque continuam, & à fortiori alterationem propriam, quæ veratur inter qualitates contrarias, quia resistentia contrarij non potest in momento, aut simul superari, sed successiue, & continuè. Nec potest vlla ratio probabilis afferri propter quam Sol approxi

approximatus aëti, cum non illuminet tempore intermedio, sed necessario concedendum est agens naturale eo tempore, quo approximatum est passio, nihil in ipsum agere: cum non habeat locum in illuminatione dispositio raritatis, ad eam minime requisitam.

Ad primum testimonium Aristot. hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus continuus. Primus sensus est, quod nunquam interrumpatur, sed sine principio, & sine tendat mobile, vel saltem à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione temporis moueatur, atque etiam sine vilo termino, in quo quiescat. Secundus sensus est, quod licet motus non semper duret, sed aliquando interrumpatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, continuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius continuis. Aristoteles ergo loco citato in argumento de solo primo modo continuitatis loquebatur intendens probare corpora non esse in continuo motu, hoc est, non semper moueri, sed aliquando interrumpere motum aduersus quosdam antiquiores Philosophos; & in eodem sensu asseruit, quod qui dicit alterationem fieri continuè, aduersatur valde manifestis; cum experientia constet aliquando interrumpi. Quod verissimum est, sed non tollit esse continuam in secundo sensu, nam continuè fieri eo tempore, quo durat, omni motui propriè sumpto necessario cōuenit, vt idemet Aristoteles locis pro nostra sententia citatis expresse docet, in quibus eundem sensum tenet, non primum.

Secundum testimonium nihil probat contra nostram sententiam, nam in omni motu à contrario in contrarium reperitur productio vnius qualitatis, & corruptio alterius, vt in calefactione productio caloris, & corruptio frigoris, quas dicimus esse continuas in se, non inter se, hoc est, quamlibet esse continuam per proprias partes aliquo modo copulatas, non tamen esse continuam cum alia; ita vt calefactio continuetur cum corruptione frigoris, hoc enim benè probatur repugnare ex verbis Aristotelis, in quibus non negatur propria continuatio cuiuslibet motus per suas partes, & indiuisibilia.

Ad primum argumentum, negandum est, quod in instantibus temporis producantur partes qualitatis intensionis, vel extensionis, quia sicut in instanti non datur alteratio, nec motus, ita nec producit pars qualitatis; sed licet non producat pars in instanti, verum est in eo esse productam per partem motus præcedentem, & cum instantia sint actu infinita, videtur adhuc probare argumentum quod infinita qualitas producat secundum intensionem, & extensionem, si alteratio

continuè fiat in partibus temporis. Cui respondent Conimb. cap. 4. huius libri q. 2. art. 3. non fieri alterationem per partes proportionales, nam si per has fieret, tam intensio, quam extensio procederet in infinitum: cum partes proportionales qualitatis productæ in infinitum procedant, & ita intendèretur, & remitteretur qualitas in infinitum, quod est falsum, sed fieri per partes aliquotas, quarum quælibet habet certam dimensionem, & omnino est extra aliam, ut in quantitate se habent palmi, vel digiti. Et cum istæ partes, siue intensiois sint, siue extensionis, finitæ sint, quælibet alteratio est finita, & quælibet etiam qualitas finitam habet intensioem, & extensionem. Hæc tamen solutio nec omnino vera est, nec satisfacit argumento. Primum statim probabitur. Secundum vero sic probo. Siue fiat per partes proportionales, siue aliquotâs alteratio, necessarium videtur, quod argumentum assumit; nempe in quolibet instanti temporis, quo durat, verum esse, quod producta sit maior pars qualitatis intensiois, vel extensionis; nam licet in instanti non producat pars qualitatis, producit tamen in parte temporis, quam terminat, & ideo verum est, in instanti esse productam: adhuc ergo restat soluendum argumentum.

- 117 Pro cuius solutione notandum, intensioem, & extensionem qualitatis, immo etiam productionem cuiusvis termini motus fieri per partes proportionales, atque etiam per æquales, vel aliquotas, diuersa ratione, quia eodem modo diuiduntur tempus, in quo fit motus, qualitas per motum acquisita secundum partes intensiois, & extensionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vnde sequitur, quod sicut in parte aliquota temporis, fit pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producit pars aliquota intensiois, vel extensionis qualitatis, & in parte proportionali producit etiam proportionalis, ut si in dimidia hora producit unus gradus caloris, in quadrante produceret medietas eiusdem gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionem, cum motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, ut per se est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quam motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cum singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tempore finito, & motu finito, non sequitur inrentionem, & extentionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo definiuntur, & certo etiam tempore absolui, ita

vt alte

ut alterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet instanti temporis, in quo fit alteratio, plus qualitatis esse productum secundum intentionem, vel extensionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus, verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiorem, eodem modo includuntur infinita instantia, quibus terminantur, in quibus non est verum plus qualitatis esse acquisitum, quam in vno illo instanti terminatio eiusdem partis aliquotæ: & ideo non est bona illa consequentia; instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuam erit qualitas intensæ, vel extensæ in infinitum, quia non est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extensam, sed solum in instantibus terminantibus partes temporis aliquotas. Vnde finita semper intensio, atque extensio erit, cum tempus sit actu finitum, atque etiam alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extensio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus temporis.

Secundum argumentum copiosius soluendum est quæstione sequente, ubi de modo, quo alteratio sit continua disputabitur; nunc vero dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod sit pars intensiois, vel extensionis eius, sed indiuisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non est propriè successiua alteratio; sed ratione partium eiusdem qualitatis, quæ producuntur in partibus temporis, & quæ continuantur per eadem indiuisibilia in instantibus producta, ut quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferius disputandam, nempe, an gradus intensiois eiusdem qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdem perfectionis nullam habentes subordinationem naturalem. Et qui tenent primum, asserunt primum gradum ordine naturæ prius produci, ita ut non possit produci secundus, nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauum gradum prius expelli, deinde septimum, & ita vsq; ad primum. Alij vero alio modo respondent sic distinguentes; gradus qualitatis, vel cōparantur ad virtutē secundæ causæ

in se considerata, vel ad eandem, vt determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, & non alterum: si ergo considerentur gradus qualitatis primo modo, concedendum est non esse maiorem rationem ob quam vnus gradus expellatur prius quam alter; si vero considerentur secundo modo, ille prius expellitur, ad quem expellendum determinatur causa secunda à prima: & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeant, vel nullum, sed successiue expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modum prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, vt quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quonam modo continuetur alteratio secundum extensionem, & intensionem?

- 119 **P**Ræsupposito ex quæstione præcedenti, quod alteratio secundum extensionem, & intensionem sit continua, inquitur in præsentī modus, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur. Et quidem de extensione non est res adeo difficilis, quia cum qualitas corporea extendatur per superficiem corporis: & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nempe puncta, atque lineas, facile intelligitur partes extensionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiē quasi per accidens, sicut per accidens extensa est, vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdem superficiē inhæreant; illo enim modo continuari dicunt, qui soli quantitati concedunt proprias partes, & indiuisibilia, substantiæ vero, & qualitatis, nec partes, nec indiuisibilia; sed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationem, & eodem modo ac ille continuatur. Sed de intensione res est difficilior, quia cum fiat circa eandem partem subiecti, immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationem ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensionis qualitatis à partibus superficiē, cum non fiat intensio circa diuersas partes, sed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdem superficiē: cum fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensionis, propriaque indiuisibilia concedere quali

qualitati, per quæ continuetur, & consequenter alterationi, per quam intenditur, sed adhuc hoc supposito difficile est continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum asserit intensionem non continuari per propria indiuisibilia, quia vel illa non habet, (ut quidam eorum opinantur) vel etiam habeat, non potest proprie continuari per illa, sed solum per immediatam successionem, quam habet una pars eius post aliam. Quod hoc argumento probant. Impossibile est partes alicuius rei actu copulari termino communi, nisi actu existant, sed partes intensionis, cum sint successivæ, non existunt in instanti: quod est propria mensura indiuisibilium eiusdem intensionis: ergo non possunt per hæc indiuisibilia continuari. Probatur utraque pars antecedentis simul: quia non potest indiuisibile realiter copulare partes, ut punctum partes lineæ, nisi utramque actu, & realiter attingat, sed indiuisibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & subsequentem eiusdem motus: ergo nec potest eas actu, & realiter copulare, vel continuare. Probatur minor, quia indiuisibile motus solum durat per instans, in quo iam non est pars præcedens, subsequens vero nondum est, ergo neutram potest actu, & realiter attingere, neque continuare. Probatur hæc ultima consequentia, quia non potest attingi reali, & Physico contactu, id quod actu non est. Et propter hoc idem argumentum vniuersaliter asserit hæc opinio successivæ omnia, ut tempus, & motus non posse alio modo continuari, quam per immediatam successionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus, & vnum motum. Hæc tamen sententia in principiis Aristotelis, & in vera Philosophia prorsus est improbabilis. Probatur primum, quia Aristoteles 3. libr. Phys. text. 39. & 40. tria asserit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos esse, quorum ultima sunt vnum. Secundum, idem esse quod motus sit vnus numero, atque continuus. Tertium, illos motus, qui immediatè sibi succedunt, non esse continuos, sed contiguos, & consequenter se habere. Ex quibus sequitur primo falsam esse prædictam sententiam, quod partes motus, & temporis continuantur per solum immediatam successionem partium. Probatur, quia immediatè sibi succedentia consequenter se habent: ergo non sunt continua, sed contigua. Probatur consequentia, quia vel ultima eorum (si ultima habent) simul sunt, quod est definitio contiguorum, vel consequenter se habentium, vel si non habent ultima, non possunt esse vllò modo continua, quia ultima eorum non sunt vnum. Secundo sequitur, quod si immediata successio partium

partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diuersi possent hoc modo continuari. Probat Aristoteles hanc consequentiam his verbis: *Postquam enim cucurrit aliquis, statim ferocitare potest*. Consequens autem patet esse falsum: ergo prædicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

- 121 Sed probatur idem habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniantur, & impossibile est actu, & realiter vniri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediatè per se, aut per aliquem modum vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eandem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingunt per instans, nec per indiuisibile motus, quia cum neutra sit, dum est instans, non possunt ab eo attingi, nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus erit vnum, sed tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia ceteri omnes recentiores conueniunt in eo, quod intensio qualitatis continuetur proprijs indiuisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensionis, & propria indiuisibilia etiam intensionis, quibus continuatur. Sed non omnes sentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indiuisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhærere partibus, à quibus separari repugnat, & non per alios modos vnionis, ponunt in motu duplicia indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua asserunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producat suo indiuisibili terminata, sed quia indiuisibilia hæc non possunt permanere sine partibus, quas modificant, necesse est desinere esse cum illis, & produci de nouo alia continuatiua, quibus vna pars motus continuetur cum alia, & ideo continuatiua hæc sunt modi vnionis, & distinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur, non tamen producuntur per partes motus eadem continuatiua, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente, & successiuè receptæ in eodem mobili in singulis instantibus temporis mensurantibus motum, & per has mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus, producuntur indiuisibilia qualitatis, continuatiua partium intensionis eius, vel in alijs motibus partium

tium termini per motum dducti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

Quæ probatur hoc argumento. Repugnat produci partem 123
termini, nisi suo indiuisibili terminatam: ergo repugnat etiam
produci partem motus, nisi suo indiuisibili terminatam. Pro-
batur consequentia, quia eadem est proportio inter partem
motus, & termini per eam producti: unde sequitur tot dari
indiuisibilia terminatiua partium motus, quot sunt partes in
eodem motu: & per easdem partes motus produci ab eodem
agente, sicut per easdem partes motus producuntur partes ter-
mini suis indiuisibilibus terminatæ. Hæc autem indiuisi-
bilia terminantia sunt modi earundem partium, quas termi-
nant: ergo ita terminant, ut non sint continuatiua. Probatur
consequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum sunt partes
motus sequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus,
quia quod non est, non potest realiter coniungi alteri, nec po-
test dici, quod copulare eas poterunt, dum fuerint, quia de ra-
tione intrinseca modi duo sunt: & quod actu modificet, &
quod non possit separari à re, quam modificat: ergo si eas actu
non copulant, repugnat posse eas copulare, immo repugnat
esse modos earum: cum semel ab eis inueniantur realiter se-
parata. Quare necesse est desinere cum partibus motus, quas
terminant, & produci noua alia indiuisibilia, quibus continen-
tur partes motus: cum non possint per terminatiua conti-
nuari, & necesse sit continuas esse per aliqua indiuisibilia. Se-
cundo, quia terminare, & continuare sunt diuersa officia: cum
continuatiuum sit modus vnionis duarum partium: termi-
natiuum vero solum vni parti adhæreat: ergo non possunt of-
ficia hæc in eodem indiuisibili concurrere, sed diuersa secun-
dum speciem, & entitatem postulant. Et cum duo indiuisi-
bilia non possint esse immediata, repugnat terminatiuo succe-
dere immediatè continuatiuum, nisi corrupto eodem termi-
natiuo, quare necesse est tot ponere terminatiua, quot conti-
nuerunt, sed corrumpi illa per immediatam successionem
horum.

Sed hæc etiam sententia falsa est, quia multiplicat infinita 124
indiuisibilia sine necessitate: quod sic probatur: eadem indiuisibi-
lia possunt terminare partes motus præcedentes, & copula-
re eas cum sequentibus: ergo sufficiunt indiuisibilia continua-
tiua pro utroque officio terminandi, & continuandi: quare fru-
stra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes.
Probatur antecedens, quia indiuisibile continuatiuum etiam
in successiuis, ut docet expresse Aristoteles, 8. lib. Physicæ, 69.
idem

idem est secundum rem tangens utramque partem, sed ratione diuersum, quia finis præcedentis est, & initium sequentis, ut instans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ est, & initium futuræ. Esse autem finem partis præcedentis est esse terminum eius: ergo indiuisibilia continuatiua sufficerent terminant partes præcedentes, quare frustra ponuntur infinita terminatiua diuersa à continuatiuis pro eis terminandis. Secundò probatur falsitas eius argumèto ad hominem, quia indiuisibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non possunt esse continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum sequentibus, quia dum hæc indiuisibilia actu sunt, nondum sunt partes motus sequentis: ergo non possunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non est, non potest attingi, neque copulari realiter; & ideo, debent poni alia indiuisibilia (his corruptis) quæ sint mutationes instantaneæ, per quæ contingeretur pars præcedens cum sequenti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia indiuisibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non possunt continuare partes motus: ergo frustra ponuntur. Probatur antecedens eadem ratione, quia hæc indiuisibilia sunt mutationes instantaneæ, & ideo in instanti sunt, & tantum durant per instans: sed, in instanti, in quo sunt, non sunt partes motus præcedentes, nec etiam sequentes, quia nulla pars motus datur in instanti, ergo non possunt eas continuare. Probatur cōsequentia eodē modo, quo probatur ab eis de indiuisibilibus terminatiuis. Quia, quod non est actu, non potest actu, nec realiter attingi: ergo nec potest actu, & realiter copulari cum altero, etiam non existente actu, & realiter: sed pars motus præcedens non est in illo instanti, sed præcessit, pars vero sequens nondum est, cum sit futura: ergo non potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro indiuisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes indiuisibilia non esse modos partium, sed res distinctas ab eis, & ideo non adhærere per se eisdem partibus, sed per alios modos vnionis, non distinguunt in motu indiuisibilia terminatiua à continuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedentium, & eas simul copulare cum sequentibus: immò quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indiuisibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed ultra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio: quam sic probant: frustra fiunt per plura, quæ per pau-

ciora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus, & possunt etiam terminare totum motum, si in eis sistat: ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod non sint modi partium eius, sed res à partibus distinctæ: quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

Hæc tamen sententia satis probabilis posset reputari, si verum esset, quod præsupponit, nempe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nunc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 1. lib. Physicorum text. 3. *Continua sunt, quorum vltima sunt vnum.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium; cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum: ergo partes non continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immo nec per illa possunt immediatè terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non per modos, quia quodcumque indiuisibile vnitur diuersis partibus: ergo per diuersos modos vnionis: quare non erit vnus modus duarum partium: per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earum non erunt vnum, sed multa. Quod vero non continuentur per indiuisibilia ipsa, iam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertio sequitur ex eadem sententia indiuisibilia in continuo esse immediata, contra Aristotelem, & omnes. Probatur consequentia, quia modi per quos indiuisibilia adhærent partibus, non minus sunt indiuisibiles, quàm ipsa; & tamen sunt immediati respectu eorū cum per ipsos vniantur partibus: ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandem hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdem indiuisibilibus, atque etiam à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est) per se vnientur partibus, & non erit necessarium multiplicare alios modos.

His igitur sententiis refutatis, nostram explicamus tribus conclusionibus præsupponentibus indiuisibilia omnium continuorum, siue successiuorum, vel permanentium modos partium

esse, & non res ab eis distinctas, vt nunc probatum est, & in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intensiōis, quibus continuantur partes intensiōis eius, & his indiuisibilibus correspondent propria indiuisibilia in motu intensiōis, quibus partes eiusdem motus continuantur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secunda vero ex refutatione primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensiōem; sed motus intensiōis non potest esse continuus per solam successionem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cum fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile: ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuantur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensiōis, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secundæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicantur terminatiua: ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua: ergo hæc sufficiunt. Minorem sic probo. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus. vnit partem præcedentem cum sequenti, tanquam finis illius, & principium huius; sed esse finem, & terminum idem profus sunt: ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex aliis continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponuntur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præcedentis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicantur alia, immo nec multiplicari possunt; ergo nec multiplicanda sunt in motu.

- 116 Secunda pars eiusdem conclusionis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendum esse vltimum terminatiuum. Quam probo, ex continuis permanentibus, in quibus communis sententia Philosophorum, & Mathematicorum ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in

sunt in medio, ut in linea duo puncta, & in superficie duas lineas: ergo in motu ponendum est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile. Probatur consequentia ex similitudine omnium, & ex Aristotele 6. libro Phys. text. 45. & 49. vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis, non solum secundum entitatem, sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem. Quod sic probatur. Terminare, & continuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire; ergo distinguuntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partium, ut supponimus, sed de ratione intrinseca modi est, actu modificare, & inseparabilem esse à re, quam naturaliter modificat: ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vnionis actu copulantem vnā partem cum altera; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actuale terminum non vnien-
127
s, sed solum finiens rem, cuius est: ergo neque terminans potest continuare, alioqui separaretur realiter à re, quam continuare potest, cum eam actu non continuet, neque etiam continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vnionis, quod est ratio intrinseca continuatiui. Dixi autem continuatiuum non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partem præcedentem, cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequenti, ut docuit expressè Aristoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solum est terminare secundum quid: sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter coincidere.

Sed contra has duas conclusiones est argumentum satis difficile; quia substantia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, ut videmus in Christo, in quo vnica substantia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; & probabile est, posse substantiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei absolutam; ergo datur modus, qui vnum officium exercet actu, & aliud potest exercere in potentia & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si substantia

creata terminaret alienam naturam, posset etiam illam dimittere, & solum terminare propriam. Respondetur tamen concessio antecedenti, quod subsistentia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur, à qua non potest separari, sed negando quod respectu alienæ sit modus, nam licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediatè, sed per alium modum vnionis, quem ponunt communiter Theologi in vnione Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vnione naturæ creaturæ ad suppositum creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistens in actuali modificatione. Itaque subsistentia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum, respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter terminat, motus: respectu vero alienæ, res, cui per alium modum vnionis vnitur, & quam separabiliter terminat. Daturque exemplum in linea, & superficie, quæ respectu suarum dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore; sed respectu alterius sunt modi vnionis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quantum indiuisibilis est modus vnionis, per quem continuantur partes superficiei, & superficies modus vnionis, per quem copulantur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officiis naturalibus eorum, quia cum sint purè indiuisibilia, sicut punctum; & modi vnionis partium non possunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuisibile terminatum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodem duo hæc officia, vt ex propriis rationibus satis est manifestum.

Vltima conclusio, indiuisibilia motus intensionis, & cuiuscumque alterius non producantur per partes motus, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodem agente à quo est motus in instantibus temporis mensurantis motum, & per illas producantur in eisdem instantibus indiuisibilia termini. Probatur, quia si indiuisibilia motus producantur per partes motus, per easdem producantur indiuisibilia termini; sed partes motus sunt in partibus temporis, & non in instantibus: ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producit. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale, sed solam denominationem extrinsecam. Probatur consequentia, quia indiuisibile motus est mutatum esse, sed mutatum esse est in instanti, & non in tempore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus temporis,

poris, tanquam in propria, & adæquata mensura; quare si in instantibus temporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pettinens ad motum, sed solum dicetur in eis, mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola denominatio extrinseca. Secundo, si indiuisibilia motus, & termini produciuntur in tempore cum partibus motus, & termini, sequitur partes motus non alio modo continuari, nisi per immediatam successionem, quod tanquam improbabile reieciimus supra. Probatur consequentia, nam si cum parte motus producitur continuatiuum eius: ergo in tempore erit, sicut pars ipsa motus; unde sequitur, quod sicut in instanti sequenti post partem temporis, in qua est pars motus cum suo continuatiuo, iam non est eadem pars motus, sed desinit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodem instanti temporis, neque aliquid eius: ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodem instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pettinens, vel eas attingens continuari, sed solum dicentur continuæ per immediatam successionem. Et ex his infertur veritas nostræ conclusionis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tanquam in propria mensura, & non in tempore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continentur, & indiuisibilia termini producantur, sicut partes eiusdem termini produciuntur per partes motus. Quod vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successionem motus fluentes, non est inconueniens, cum sint modi quidam imperfectissimi; sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia temporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continentur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitum, sicut nec in partibus proportionalibus eorundem continuorum, nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarum opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est permanens, & successiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens.

Dum ergo dicitur in instanti non esse partes motus, nec temporis, concedendum est tunc non habere esse permanens, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiam fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instanti; habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quantum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit ut utramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluente; quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successuum, & adæquatè fluens, habensque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentem. Quod in flumine constat evidenti experientia, nam si iuxta illud permaneat homo, evidens est totam aquam transactam ab eo puncto, quo cœpit esse in eo loco, fuisse ei præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens præsentia permanenti, cum nulla iuxta eum permaneret; sed per continuum fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur ei præsentem omnes præsentia fluente, aut successiva, & ita de motu, & tempore sentiendum, cuius partes attingunt indivisibilia tactu fluente, in quantum quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est antecedens cum prima consequentia, quod non producat pars motus, nisi suo indivisibili terminata; sed neganda est secunda consequentia, quod dentur indivisibilia terminativa in medio motus distincta à continuatiuis, quia quodlibet continuativum sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principium partis sequentis, ideo superfluum est indivisibilia terminativa diuersa à continuatiuis, & propterea non sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indivisibilia motus, sed sunt mutationes instantaneæ succedentes partibus motus, quia si per partes motus producerentur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tanquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solam denominationem extrinsecam à parte motus præcedente, quod est falsum.

- 119 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est, esse ultimum, in quod res finitur, vel definit, ita ut alterius non transeat, ut extremum punctum, vel ultimus terminus ultra quem non transit motus, dicuntur

dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, ultra quem non transit, sequitur tamen alia pars immediatè, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, ut punctum quodlibet in medio lineæ, & instans temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantum præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & continuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuum simpliciter, & continuatiuum distinguuntur specie; terminare vero secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tanquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicitur esse modum vnionis duorum, ita ut vnus sit finis, & alterius principium. Unde sequitur omne indiuisibile continuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundo sequitur indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solum ex natura rei, sed specie; terminatiua vero secundum quid, hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cum vnum sit tantum indiuisibile terminatiuum totius motus, & duo tantum terminatiua continuorum permanentium, hæc solum multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentum tertie opinionis concedenda est maior, quod non sunt plura multiplicanda, quando pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cum dicitur; quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarum partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod non habebit si in eo sistat motus, & ideo necesse est, dum mobile sistit, loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur, si continuaretur motus, dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab aliis, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuersi officij. Ut autem detur hoc indiuisibile terminatiuum, numquam est necessarium corrumpi continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dum sistit mobile, non sequitur alia pars motus, & ideo nec præcedens cum ea vnitur: ergo non datur modus vnionis pro ea vnienda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus præcedentem productum non per partem motus præcedentem, sed quod sit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuo temporis.

- 130 Notandum denique est doctrinam à nobis traditam in hac quaestione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his, quæ de eisdem indiuisibilibus diximus in 6. lib. Phys. vbi primo dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundo, omne indiuisibile continuatiuum posse esse terminatiuum. Tertiò, omnia produci per partes motus præcedentes, & non per mutationes instantaneas. Nunc verò (re melius considerata) dicimus non esse eadem indiuisibilia continuatiua, & terminatiua totius motus, sed diuersa, atque specie distincta. Secundo, nullum continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertiò, omnia indiuisibilia motus esse mutationes instantaneas, & nullum indiuisibile termini produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas produci indiuisibilia termini eiusdem motus; per hæc igitur corrigi debent, quæ eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO IIII.

An intensio semper, & necessariò sit continua?

- 131 **P**rius quàm diuersas sententias proponamus, explicanda sunt diuersa indiuisibilia continuatiua necessariò ponenda in motu alterationis, atque in termino per eam producto, qui est qualitas corporea habens partes, vel gradus intensiōis, & extensionis, sicut per motum intensiōis, & extensionis producibilis est cum expulsionē contrarij. Indiuisibilia autem motus, per indiuisibilia termini explicanda, atque intelligenda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extensionis, & cum sit vna numero extensa per totum subiectum, debet esse continua secundum extensionem, quia vnum numero, & vnum continuū idem sunt. Ideo debet habere continuatiua suæ extensionis, quæ sint indiuisibilia secundum extensionē, quia continuatiuum extensionis extensione carere debet. Hæc autem indiuisibilia continuatiua extensionis recipiuntur in indiuisibilibus continuatiuis quantitatis, in qua proximè extenditur qualitas, vt in punctis; sed hæc eadē indiuisibilia qualitatis continuantia extensionē eius in subiecto, intensiōem possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extensa potest intēdi, hoc est perfici in eisdem partibus subiecti; ita indiuisibilia extensionis eius possunt secundū gradus intensiōis perfici circa eadē indiuisibilia quantitatis, in quibus inhærēt. Et sicut intensio partium qualitatis successiua, atque continua, ita intensio eorundem indiuisi-

indiuifibilia ad eundē motū continuum pertinens debet eſſe ſucceſſiua, atque continua; ita ut in eodem tempore in quo intenduntur partes extensionis qualitatis inhærentes in partibus ſubiekti, intendantur indiuifibilia eius inhærentia in punctis eiſdem ſubiekti: itaque hæc indiuifibilia extensionis habent latitudinem gradualem intenſionis, quam neceſſe eſt eſſe continuam & indiuifibilem in hoc genere; & ideo propria indiuifibilia habere, quibus continuetur. Et hæc indiuifibilia extensione carent, quia ſunt continuatiua intenſionis rei inextenſæ, hoc eſt illius indiuifibilis, quod continuat extensionē partium, carent quoque intenſione, quia ſunt continuatiua intenſionis eiſdem. Et propterea vocari poſſunt indiuifibilia omnino, quia partibus omnino carent, hoc eſt tam extensionis, quam intenſionis; & recipiuntur in eiſdē indiuifibilibus ſubiekti, ut in punctis, quia circa fidem ſubiektū perficiuntur indiuifibilia qualitatis, ſicut partes extensionis eiſdem qualitatis, quas continuant, perficiuntur circa eaſdem partes ſubiekti. Præter hæc duo genera indiuifibilium, quæ recipiuntur in indiuifibilibus ſubiekti, ut in punctis, neceſſe eſt ponere alia, quæ ſint continuatiua intenſionis, quam habet partes eiſdem qualitatis extenſæ per partes ſubiekti; cum notum ſit partes caloris ut vnum extenſas per omnes partes ſubiekti, perfici poſſe in eiſdem partibus ſubiekti, ita ut ſint intenſæ ut duo, ut tria, vel ut quatuor. Et de hac intenſione partium qualitatis certum eſt ſucceſſiuè, atque continuè fieri: quare ſua indiuifibilia habere debet, per quæ continuetur; & eiſmodi ſunt illa, quæ vocantur gradus intenſionis, ut calorem in his partibus eſſe ut vnum, velut dimidium, aut ut tertiam partem vnius gradus; & ſic de cæteris partibus minoribus eiſdem gradus, atque etiam de aliis gradibus ſuperioribus cum ſuis partibus, ut de calore ut duo, ut tria, vel ut quatuor. Et hæc dicuntur indiuifibilia intenſionis continuantia intenſionem partium qualitatis, quas habet in diuerſis partibus ſubiekti, & ideo intenſione carent eadem indiuifibilia, quia quod intenſionem continuat, intenſione carere debet; cum ſit ſub tali ratione intenſionis indiuifibile. Sunt tamen diuiſibilia ſecundum extensionem, quia calor ut vnū per totam manū extenditur, & ſimiliter calor ut duo, & ut tria, atq; etiā ut dimidium, vel ut tertia pars, aut quarta vnius gradus, & ideo ſicut caret partibus intenſionis, quia eſſe ut vnū, vel ut duo conſiſtit in indiuifibili, ita habent partes extensionis; cum idem gradus intenſionis in hoc genere indiuifibilis ſit extenſus per partes ſubiekti, & propterea vocantur indiuifibilia intenſionis tantum, per quæ cōtinuatur intenſio partiū qualitatis extenſæ per partes ſubiekti;

sed diuisibilia secundum extensionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nempe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extensio horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis continuatiuis, quæ sint indiuisibilia utroque modo, nempe secundum extensionem, & intensionem simul; & sint in eisdem indiuisibilibus subiecti; non tamen sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro continuatione intensionis indiuisibilium extensionis, ut inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibilium esse ponenda; & non plura: primum genus est indiuisibilium extensionis pro continuanda extensione partium intensarum qualitatis: Secundum, indiuisibilium, tam intensionis, quam extensionis pro continuanda intensione indiuisibilium primi generis. Hæc duo genera indiuisibilium debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibilium intensionis tantum pro continuanda intensione partium eiusdem qualitatis, diuisibilia vero secundum extensionem, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdem subiecti, in quibus extenduntur. Præter ea vero non est aliud genus indiuisibilium multiplicandum, quia non restat aliud officium continuandi in intensione, & extensione partium, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, ut consideranti erit manifestum.

- 133 His suppositis prima opinio recentiorum distinguit duplicem intensionem qualitatis; ynam, quæ conuenit indiuisibilibus extensionis existentibus in partibus subiecti, & cōtinuantibus extensionem partiū qualitatis in partibus subiecti factā, & aliam, quæ conuenit partibus eiusdem qualitatis extensis ad partes subiecti, quam simpliciter vocamus motū intensionis; & de intensione indiuisibilium dicunt semper, & necessario esse cōtinuam. De intensione vero partium distinguendum esse; nam vel hæc fit simul cum extensione earundem partium qualitatis, vel fit sine illa: & si primo modo fiat, asserunt non esse continuā, bene tamen si fiat sine extensione. Quod probant primo, quia ut motus sit continuus debet habere cōtinuatiua, quibus pars posterior continuetur cū priori, & continuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, qua continuant partes, & per ea debent produci indiuisibilia cōtinuatiua partiū termini, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus: ergo sicut partes motus producuntur successiue, & ita in tempore, ita indiuisibilia debent produci simul; & ideo in instāti, ut sic in instātibus tēporis continuantibus tēpus sint mutata esse motus cōtinuantis motū, sed intensio partiū qualitatis simul facta cū extensione eā non habet, nec habere potest in partibus subiecti: ergo non est motus
conti

continuu. Probatur minor: quia indiuisibilia intensiōis partiū sunt diuisibilia secundū extensionē, vt probatum est supra: ergo dum intensio, & extensio partiū qualitatis simul fiūt, simul etiam fiūt eadē indiuisibilia intensiōis, & simul ac fiūt, extenduntur per partes subiecti, in quibus recipiūtur tāquā in subiectis: hæc autem extensio indiuisibiliū fit successiue, & in tēpore, cū fiat per partes subiecti extensas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extensa successiue fiēt, & non in instanti. Ex quibus euidenter sequitur nihil posse fieri in instantibus tēporis mensurātis intensiōē partium qualitatis; & ideo in eisdē instantibus nihil esse per quod partes eiusdē intensiōis cōtinuētur, sed per omnia instātia tēporis hanc alterationē intensiūā interrūpi: quare non posse esse continuā, nisi fiat sine extensione: tunc enim indiuisibilia intensiōis non recipientur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdem, nec habebunt extensionem ratione cuius successiue fieri debeant.

Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensiōis produ- 134 cuntur in partibus subiecti cum expulsiōe contrarij, hoc est cum expulsiōe indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdem partibus subiecti; sed productio vnius cum expulsiōe alterius contrarij ab eodem subiecto non potest fieri in instanti, sed successiue, & in tempore, vt patet in productione eiusdem qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci.

Hæc sententia duo asserit falsa. Primum est, quod intensio qualitatis possit fieri sine extensione (loquitur enim de intensiōe quæ est motus Physicus, & per quem acquiritur qualitas corporea, nam intensio spiritalis qualitatis non pertinet ad Philosophū naturālē.) Probatur autē hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeū inhærens substantiæ media quantitate, ergo non potest naturaliter recipi, nisi in subiecto extenso: sed intendi est perfici in eodem subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intēdi sine extēsiōe. Probatur cōsequētia, quia perfici in eodē subiecto, vel in eadē parte eius, est perfici cū extēsiōe. Secūdo, quia alteratio, per quā producitur qualitas corporea, vel sumitur pro prima productione eius, per quā mouetur subiectū immediatē ab vna qualitate cōtraria in alterā, vt à frigore in calorem, vel pro sola intensiōe eiusdē qualitatis prius productæ: vt si calor vt vnū prius existēs in ligno intēdatur vsq; ad calorem vt duo: sed quocūq; ex his modis fiat, necesse est extēsiōē simul reperiri cū intensiōe: ergo nō est possibile naturaliter separari intensiōē ab extensione. Probatur minor, quia dū incipit produci, in subiecto extēso incipit produci:

produci:ergo simul incipit intendi, atque extendi. Probatur consequentia, quia simul incipit intendi in subiecto extenso: ergo simul intendi, atque extendi. Quod non minus euidenter probatur in potteriori modo intensionis: nam si calor ut vnum olim productus in ligno, vel parte eius hoc tempore intendatur, non est aliud intendi, quam perfici circa idem lignum, vel eandem partem eius vsque ad secundum gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perficitur, est extensa: ergo non potest perfici in ea sine extensione. Probatur consequentia, quia intendi in subiecto extenso idem est, ac intendi, & extendi simul, ut per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadem sententia est, intensionem simul cum extensione factam, non esse continuam; bene tamen dum sit sine illa. Hoc autem probatur falsum, primò ex falsitate primi, nam si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extensione, ut probauimus; non habet locum talis distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos authores nunquam esse intensionem continuam: immo naturaliter repugnare, quòd continua sit. Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos: sed probatum est, semper & necessariò fieri simul: ergo conuincuntur concedere, quòd semper, & necessariò sit discontinua.

- 135 Solum restat argumento eorum respondere, quòd licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quo intenditur, & extenditur simul qualitas in eodem subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò, atque etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensionis: producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum, vel partem eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales, graduales, & infinita indiuisibilia intensionis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intensio vnius gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquoties, singulæ etiam partes aliquoties, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quam in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensionis. In eodem etiam tempore, quo producitur vnus gradus intensionis, producitur in aliqua parte subiecti circa quam fit intensio, quamuis vniformiter difformiter secundum maiorem, vel mi-

norem approximationem partium eius respectu agentis, ut alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessario simul facta cum intensione, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantam intensiorem eiusdem qualitatis, atque etiam eandem intensiorem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse: & cum tanta intensio consistat in indiuisibili, atque etiam tanta extensio, & ad illas sit peruentum in instanti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionem alterius partis gradualis intensiorem, atque etiam extensionem eiusdem partis intensiorem ad eandem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus temporis produci indiuisibilia intensiorem in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantam intensiorem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensiorem, nisi sit terminata per indiuisibile intensiorem, neque motus intensiorem tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile: necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extensionis eiusdem qualitatis productum in indiuisibilibus subiecti, ut in punctis: itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atque adeo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verum est in instantibus eiusdem temporis produci indiuisibilia intensiorem, quia verum est ad tantam intensiorem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensiorem continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensiorem productam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indiuisibile intensiorem in parte illa, in qua sit intensio. In eodem etiam tempore intensiorem, & extensionis qualitatis in parte subiecti, verum est illa indiuisibilia extensionis producta in indiuisibilibus subiecti, quibus continuatur extensio partium qualitatis, intendi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indiuisibilia continuant extensionem partium qualitatis simul intensarum: ergo necesse est ipsa quoque habere propriam intensiorem. Probatur consequentia, 136 quia cum indiuisibilia, siue modi sint partium, quas continuant, & ideo per se immediate eis vniantur: siue sint res vnite partibus per suos modos, certum est esse continuatiua partium, hoc est vnitiua earum, sed non possunt eas vnire, nisi habeant suo modo eandem perfectionem, quam habent partes ipsæ, ut indiuisibile caloris non potest esse continuatiuum partium intensiorem eiusdem gradus, nisi eandem cum ipsis habeat intensiorem gradualem: ergo necesse est indiuisibilia extensionis partium

partium intensarum posse habere suo modo intensiorem circa idem subiectum indiuisibile, sicut partes, quas continuant, habent eam circa easdem partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quod intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas continuant, cum constituent eandem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extensam. Vnde sequitur habere alia indiuisibilia, quibus continuatur intensio propria, quæ vocantur omnino indiuisibilia, hoc est tam secundum intensiorem, quam secundum extensionem. Et hæc etiam produci in instantibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primum respondent aliqui intensiorem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indiuisibilia omnino, quæ ponuntur in indiuisibilibus subiecti pro continuanda intensiōe indiuisibilium extensionis continuantium extensionem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indiuisibilia secundum intensiorem; sed hæc indiuisibilia sunt talia secundum intensiorem, & ex alia parte sunt indiuisibilia intensiōis eorundem indiuisibilium extensionis, à quibus continuatur extensio earumdem partium qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensiorem earumdem partium. Hæc tamen solutio non potest esse vera, neque sufficiens: Probo primum, quia intensio partium qualitatis, & intensio indiuisibilium eipsæ sunt distinctæ realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indiuisibilia continuatiua distincta realiter. Quare non possunt indiuisibilia intensiōis indiuisibilis continuatiui continuare intensiorem partium: sed sicut distinguuntur partes intensiōis à partibus etiam intensiōis, necessarii debent distinguui realiter continuatiua vnius intensiōis à continuatiuis alterius. Probatur antecedens quia partes qualitatis, & indiuisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indiuisibilia in indiuisibilibus: ergo distinguuntur realiter: quia indiuisibilia continuantia intensiorem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indiuisibilia secundum extensionem, & intensiorem non sunt in partibus, sed in indiuisibilibus eiusdem subiecti, ut probauimus: ergo non possunt continuare intensiorem partium. Probatur antecedens, quia calor ut vnum, atque etiam ut dimidium, sicque de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensiōis partium, extensa sunt per partes subiecti, ut per se est manifestum: ergo in eis debent esse tæquam in subiecto. Quod vero sit insufficiens, probo; quia non
affligat

assignat immediatum continuatiuū intensiōis partium qualitatis: ergo nō erit talis intensio per se inmediate cōtinuatiua, quod est falsum. Probatur antecedēs, quia illa indiuisibilia omnino per se inmediate continuant intensiōem indiuisibilis: ergo non possunt per se inmediate continuare intensiōem partium distinctam realiter.

Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intensiōis, vt gradus, dimidiū gradus, vel tertia pars, sicque de cæteris, continuare intensiōem partium. Et cū dicitur, hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, concedendum est: sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcumque indiuisibilia producat̃ in tempore, & in eodem tempore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verum est de ea, & qualibet eius parte esse primò productam, quia esse primo productum aliquid in indiuisibili consistit, & simul esse dicitur, & cum habeat esse productū quælibet pars gradualis intensiōis nō per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principiū partis sequentis, & ideo continuatiuum vtriusque fit, vt in instantibus producantur indiuisibilia continuantia intensiōis partium, & cum intensio eadem partis qualitatis fiat in parte subiecti, verum est in eisdem instantibus, in quibus primo producta est quælibet pars gradualis intensiōis productum esse in eadē parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verum productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile continuatiuum partium intensiōis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensiōis contrariarum qualitatum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia continuatiua motus intensiōis: corrumpi vero in tempore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo non esse necessariam successiōem in productione contrariorū indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrariarū qualitatum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsiōem: sed sicut habet esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensiōis eorum non impedit simultaneam corruptionem, quia sicut in instantibus producantur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdē instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdem instan

instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

138

Sed restat explicandū à quibusnam indiuisibilibus continetur extensio horum indiuisibilium intensiōis partium qualitatis per partes subiecti; cum enim successiuè extendatur quilibet gradus indiuisibilis intensiōis per partem subiecti, in qua fit intensio eius, & extensio hæc sit continua, necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extensio continuetur, sicut assignata sunt pro continuatione extensiōis partium. Et videtur, quod per eademmet indiuisibilia extensiōis, per quæ continuatur extensio partium qualitatis, continuetur extensio indiuisibilium intensiōis earundem partium. Quod sic probari potest: extensio partium intensarum, & extensio indiuisibilium intensiōis earum fit per easdē partes subiecti: ergo per eadem indiuisibilia extensiōis in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensiōis partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibilium intensiōis earum, & non oportebit quærere alia; præsertim cum continuatiua vtriusque extensiōis debeant recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probo. Continuatiua extensiōis rei indiuisibilis secundum intensiōem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroque modo, sicut indiuisibilia continuatiua intensiōis indiuisibilium extensiōis debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt per se est manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia continuatiua extensiōis partium intensarum sunt indiuisibilia intensiōis, & ideo res intensæ: ergo extensio earum non potest continuari per indiuisibilia extensiōis tantum, & diuisibilia secundum intensiōem, sed per indiuisibilia vtroque modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extensiōem horum indiuisibilium continuantium intensiōem partium, continuari per illa eadem indiuisibilia, quibus continuatur intensio indiuisibilium extensiōis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eisdem instantibus temporis producta, quibus continuatur tempus, in quo fit extensio successiua eorum, vt ostendimus, & in eodem instanti, atque, in eisdem indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensiōem indiuisibilium partium intensarum; quod non habent indiuisibilia extensiōis, quibus continuatur extensio earundem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensiōem.

QVÆSTIO V.

*An intensio qualitatis fiat per additionem vnius gradus
ad alterum, vel per maiorem radicationem
eius in subiecto?*

SVpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qua-
litas ad diuersas partes subiecti, quàm secundum inten-
sionem circa eandem partem sit motus continuus, explican-
dum est, quonam modo qualitas ipsa per eam producat in
subiecto; & de extensione certum est fieri per productionem
noui gradus, vel partis eiusdem qualitatis circa diuersas partes
subiecti, quia alia pars caloris producit in manu (dum ca-
lescit homo) distincta realiter ab ea, quæ producit in bra-
chio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio
per maiorem radicationem extensiuam, sed etiam per additio-
nem noui gradus, aut nouæ partis eiusdem qualitatis, quæ
educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas
extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensione, per
quam perficitur qualitas circa eandem partem subiecti, an fiat
per additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem quali-
tatis, aut solum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars,
quæ prius fuit producta, magis radiceatur in eadem parte, quod
est querere, an sicut producit per extensionem noua pars,
vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis
partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de
cuius potentia educitur, ita in intensione producat in
eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua
entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistente
in eadem parte. Vt dum manus in qua prius fuit productum
aliquid caloris ab igne, iterum calescit, per hanc secundam ca-
lesfactionem, quæ dicitur intensio caloris, producat in ea
noua entitas realis partialis distincta à præexistente, & edu-
cta de potentia eiusdem manus, vel solum fiat per secundam cale-
factionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, &
non alia noua magis radiceatur in eadem manu, hoc est, for-
tius, aut firmitus ei inhæreat, quàm antea, quod est solum fie-
ri nouum modum eiusdem entitatis, non vero nouam entita-
tem partialem.

Et prima opinio asserit, intensiorem fieri per additionem
nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus
superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum

corrumptur. Vt dum intenditur calor in manu, qui prius erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque informat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensificationis tanquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius debent proportionari; sed constat partes motus intensificationis sic se habere, vt adueniente posteriori definat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intensificationem productæ. Ita sentit Durand. in 1. distinct. 17. quæst. 7. num. 23. & sequentibus, nam quæst. 25. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit.

Probat autem multis argumentis, quorum hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus versatur inter contrarios terminos, & ita per aduentum termini ad quem expellitur à subiecto terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus: ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente, vel non; hoc secundum est falsum, quia si nihil distinctum producit; ergo per intensificationem non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac prius, quod est contra experientiam: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & constat esse eiusdem speciei, vt calor remissus, & intensus: ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequentia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

141 Hæc tamen sententia falsa est. Quod probò primo ex propria natura intensificationis, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eandem partem subiecti, vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdem caloris, qui prius erat imperfectus in eadem manu: perficitur ergo calor præexistens per calorem, vel modum superuenientem eidem parti subiecti per intensificationem: ergo non destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perficit aliud, non destruit illud, sed potius in modo perfectiori essendi constituit, & relinquit. Secundo probatur ex augmentatione, nam si verum esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, sequitur ita contingere in augmentatione, quæ verus motus est, quod

quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati præexistenti coniungitur superueniens, & cum ea permānet: non est ergo necessarium in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & idēo nec intensiōe, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intensiōe corrumpitur gradus qualitatis remissæ adueniente gradu intensiori, dabitur actiō sine agente, & effectus sine causa, vel produceretur effectus ab agente contrario, quæ sunt manifestè falsa. Probatur consequentia in reductione aquæ calidæ ad pristinam frigiditatem hoc modo. Calor aquæ non simul, sed successiue, & paulatim deficit, vt euidenti experientia constat; tunc ergo, si vera est sententia Durandi, quod tota qualitas remissa præexistens corrumpitur, sequitur quod etiam in remissione corrumpetur tota qualitas intensa, & produceretur alia remissa; sed in reductione aquæ ad pristinam frigiditatem non est agens, à quo possit produci calor remissus, vt corrumpatur intensus: ergo non fiunt intensio, & remissio, vt putauit Durand. Probatur minor, quia recedente igne, non est agens naturale, præter aquam, à qua possit produci calor remissus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum est produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intensiōem qualitatis fieri, non per 141 productionem alicuius nouæ entitatis pertinentis ad substantiam eius, sed ad existentiam, ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissæ, tanquam imperfecta, & producatur alia existentia perfectior in eodem gradu præexistenti omnino immutato secundum essentiam. Hanc sententiam citauit, atque impugnauit Durand. ubi supra, quam tamen sequitur Astudillo 1. lib. de generatione quæst. 9. & ratio eius videtur esse hæc. Qualitatem intendi est perfectius inhaerere subiecto, sed inhaerentia accidentis non est aliud, quam existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto adueniente autem perfectiori existentia corrumpitur imperfectior, quia repugnat eandem rem simul existere perfecte, & imperfecte: ergo intensio qualitatis non fit secundum essentiam eius, sed solum secundum existentiam perfectiorem corrupta imperfecta, quam habebat prius qualitas remissa.

Hæc etiam sententia non est minus falsa, quam præcedens, quod sic probo. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione, hoc est certum, quod essentia habet esse

reale extra causas per illam : ergo repugnat corrumpi existentiam, quin eo ipso desinat esse realiter extra causas essentia, quare falsum est, quod intensio fiat per corruptionem existentia qualitatis remissa, salua essentia eiusdem. Secundo, existentia est idem realiter cum essentia, vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadem emanare tanquam naturalem terminum ; sed repugnat ab eadem essentia præsertim inuariata emanare diuersas existentias, nempe imperfectam, atque perfectam : ergo repugnat intensiorem fieri per corruptionem existentia imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atque distinctæ, inuariata essentia, vt asserit hæc opinio.

- 143 Tertia igitur sententia docet per intensiorem nullum gradum nouam qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitatis, vel entitatis eius, sed præexistentem qualitatem magis radicari in eadem parte subiecti, magis autem radicari nihil aliud esse, quam magis educi de potentia eius, & perfectius ab eo participari, itaque per intensiorem nihil nouum acquirit qualitas præexistens, aut illa pars subiecti, in qua inhærebat, nisi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia, si calor erat in manu remissus, & intendatur ab igne, intendi non est nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, sed solum, quod antiquus magis radicans sit in eadem manu, magis eductus de potentia eius, fortiusque, aut firmitus ei inhæreat. Et hoc est intensiorem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem in subiecto. Ita Henricus quodlib. 5. quæst. 5. & in summa artic. 66. quæst. 2. Herbeus quodlib. 6. quæst. 11. Ægidius 1. lib. de generatione quæst. 19. & omnes Thomistæ, Sonzinas 8. lib. Metaph. quæst. 21. Iauell. quæst. 6. Flandria. quæst. 6. Caiet. & Medina 1. 2. quæst. 52. art. 1. & 2. & 1. 2. qu. 24. art. 4. & 5. Bañez, & Aragon. 2. 2. q. 14. artic. 4. & 5. Sotus capit. de qualitate in prædicam. & 4. lib. Phys. text. 84. & hi omnes asserunt esse sententiam D. Thomæ duobus locis citatis, atque etiam in 1. d. 13. q. 1. & de virtutibus q. 1. artic. 11. in quibus negat expresse intensiorem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per solam maiorem radicationem in eadem parte subiecti fieri.

Probatur testimonio Aristotelis 4. lib. Phys. text. 85. vbi ita ait : *Ex calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidum, fit magis calidum nullo facto de nouo calido : ergo nullo

nullo facto de nouo calore; euidens est consequentia à concre-
to ad suum abstractum; deinde, si nullo facto de nouo calore,
ergo per intensionem nihil caloris noui aduenit præexistenti,
quod est intensionem non fieri per additionem alicuius gradus,
vel partis eiusdem qualitatis ex mente Aristotelis.

Probatur etiam ratione. Primo, quia si qualitas augetur per
additionem gradus, vel talis additio sit ei secundum essentiam, 144
vel solum secundum existentiam, hoc secundum est impossi-
bile, quia cum existentia sit idem realiter cum essentia, vel si
distinguaturs realiter, oriatur ab ea, repugnat intendi qualita-
tem secundum existentiam, quin etiam intendatur secundum
essentiam, vt probauimus contra secundam opinionem: ergo
primum est necessarium, quod fiat additio qualitati secun-
dum essentiam, sed hoc est impossibile: ergo impossibile est
etiam intensionem fieri per additionem. Probatur minor,
quia essentiae rerum consistunt in indiuisibili, sicut numeri, vt
docet Aristoteles 4. Metha. text. 10. & ita sicut non potest fie-
ri additio alicuius unitatis, quin varietur species numeri, ita
nec essentiae qualitatis aliquid potest addi, quin mutetur, &
diuersa fiat: ergo si additio fieret essentiae qualitatis, essentia
qualitas intensa diuersae speciei à remissa, quod patet
esse falsum.

Secundo, si intensio sit per additionem vnus gradus ad alte-
rum, vel gradus superueniens distinguitur specie à præexistenti
vel solo numero, vtrumque est falsum: ergo etiam est falsum,
quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod non
differant specie, quia intensio est vnus motus numero, & specie:
ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, præter
quam, quod magis, & minus non variat speciem, sed qualitas
intensa; & remissa solum differunt secundum magis, & minus
in ordine ad subiectum, vt per se est manifestum: ergo non di-
stinguuntur specie: sed nec solo numero quia accidentia, præ-
sertim absolutà, ex quibus est qualitas, distinguuntur numero
per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo nume-
ro in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per inten-
sionem est in eadem parte subiecti cum præexistente: ergo non
potest distingui ab eo solo numero.

Vltima opinio tenet intensionem fieri per additionem vnus 145
gradus, aut partis ad alterum, ita vt sicut per primam calefa-
ctionem, vel per primam partem eius aliquotam sit primus
gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & ter-
tiam fiat alia pars caloris distincta realiter à prima, & ei vnita
in eadem parte subiecti, intenditur in ea calor, sicque additur.

semper pars parti, & gradus gradui per totam intensiorem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radiationis in eadem parte subiecti: quem non negat hæc opinio, sed tanquam necessarium ponit: negat tamen eundem modum posse acquirere qualitatem per intensiorem, sine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexistente in eadem parte subiecti constituat eandem numero qualitatem intensam magisque perfectam, ita Scotus in 1. distinct. 17. quæst. vltima. Gregor. ibidem quæstion. 4. artic. 1. Gab. & Okamus quæst. 6. Antonius Andreas 8. Metaph. quæst. 6. Venetus in summa de generatione capit. 1. Nimphus 8. Metaph. disput. 11. Toletus 4. libro. Phys. quæst. 11. & est iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, sed nullo modo contraria doctrinæ D. Thomæ.

Et primo probanda est veritas eius, secundo ostendendum, quòd non sit contra D. Thomam Veritas probatur testimonio Aristotelis eodem loco citato pro tertia opinione, vbi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eadem quæ erat in potentia, sic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus sic arguo. Subiectum fit calidum ex frigido per eductionem caloris de potentia eius, & fit magis calidum ex minus calido eodem modo per eductionem caloris de potentia eiusdem subiecti, vel eiusdem partis illius ex mente Aristotelis: ergo sicut prima calefactio, vel prima pars aliquota eius est eductio caloris de potentia subiecti, ita secunda calefactio, vel secunda pars aliquota eius, per quam intenditur idem calor, est noua eductio caloris de potentia subiecti: sed eductio prima caloris est productio caloris: ergo etiam eductio secunda: quare sicut per primam calefactionem producit calor, ita per secundam, quæ est intensio, & ita fit ex mente Aristotelis per additionem vnius caloris, vel vnius gradus ad alterum. Et si respondeatur secundam calefactionem esse eductionem caloris de potentia subiecti, non secundum entitatem, sed solum secundum nouum modum intensiorem. Contra hoc sic arguo. Non datur alius modus producendi formam naturalem secundum suam entitatem, præter eductionem eius de potentia materiæ, vel subiecti, vt patet euidenti inductione in omnibus: ergo idem est formam educi de potentia materiæ, & produci secundum entitatem in rerum natura: quare repugnat educi de potentia materiæ, & non produci secundum entitatem, sed solum secundum modum. Secundo, eductio formæ de potentia materiæ idem est ac produci secundum entitatem: quia idem est ac fieri actu extra causas; cum prius esset solum in potentia earum. Sed per pri

per primam calefactionem producit qualitas secundum entitatem: quia educitur de potentia subiecti ex mente Aristotelis: ergo per secundam magis producit secundum entitatem, quia magis educitur de potentia subiecti, vel materiæ, quod est magis produci secundum entitatem: & hoc non potest esse verum, nisi producat per intensiōem noua entitas eiusdem qualitatis.

Vt autem rationibus ostendatur veritas nostræ sententiæ, & falsitas oppositæ, tria probanda sunt. Primum, quod per intensiōem addatur qualitati præexistenti aliquid reale. Secundum, quod hoc reale additum sit realiter distinctum ab ea. Tertium, quod non sit solus modus, sed entitas eiusdem qualitatis: quibus probatis constabit intensiōem fieri per additionem vnius gradus, vel partis ad alterum. Probatur ergo primum, quia intensio est motus realis, & distinctus sæpe realiter, & numero à prima productione eiusdem qualitatis, ut patet in calore primo producto ab aliquo igne, & post tempus aliquod intenso ab eodem igne, vel diuerso; sed motus realis producit terminum realem: ergo intensio caloris producit aliquid reale in eadem parte subiecti, & hoc reale non habebat subiectum, dum erat remissæ calidū: ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secundo, qualitas intēsa habet plures, & diuersos effectus reales, quos non habebat dū erat remissæ; ergo habet aliquid reale nouū per intensiōem. Probatur cōsequētia, quia idē in quantū idem semper facit idem; ergo si est omnino idē realiter, non potest aliqū effectū realem facere, quod prius non faciebat, & si nouū effectum realē facit, non potest non esse variatū realiter.

Probatur secundum, quod hoc reale nouum, quod additur qualitati remissæ per intensiōem sit realiter distinctum ab ea, primo, quia illud, quod separatur ab alio realiter, distinctum debet esse realiter ab eo, & non solum per intellectum, sed illud, quod additur qualitati remissæ separatur ab ea realiter, cū prius esset sine illo, & per remissionem illud amittat: ergo distinguitur realiter. Probatur maior, quia separatio realis datur ante operationem intellectus; ergo id, quod per eam separatur, distinguitur ab eo, à quo separatur ante operationem intellectus, & ideo realiter, nam separata sunt distincta: ergo separata ante operationē intellectus debent distingui ante operationē intellectus, vel dabitur realis separatio ante operationē intellectus, per quam nihil reale separetur, quod repugnat. Probatur tertiū, quod hoc reale distinctū additū qualitati remissæ per intensiōem, nō sit solus modus maioris radicationis, sed noua entitas eiusdē qualitatis: primo, quia virtus agendi in qualitate est ipsamet entitas qualitatis, & non modus, vel aliquid super-

additum entitati, vt virtus calefaciendi in calore non est aliud, quàm entitas ipsius caloris: ergo maior virtus agendi est maior entitas qualitatis; sed qualitas intensa habet maiorem virtutem agendi, quàm remissa: cum producat effectus perfectiores, vt patet in calore intenso; ergo habet plus entitatis additum per intensiorem, quare fiet intensio per additionem nouæ entitatis, & gradus. Secundo, quia magis esse radicatum in subiecto qualitatem per intensiorem est magis, aut fortius, vel firmitus ei inhærere: ergo extensio fit per additionem alicuius realis pertinentis ad inhærentiam qualitatis in subiecto; sed repugnat fieri additionem ex parte inhærentiæ, quia fiat per additionem ex parte naturæ, & entitatis eiusdem qualitatis: ergo fit per additionem nouæ entitatis. Probatur minor, quia inhærentia actualis accidentis promanat naturaliter à natura eius, sicut subsistentia substantiæ ab eius natura: ergo repugnat qualitatem perfectius inhærere subiecto, quin sit perfectior secundum naturam, & entitatem. Et consequenter repugnabit fieri intensiorem per maiorem radicationem in subiecto, quin fiat etiam per additionem nouæ entitatis, vel gradus. Tertio, quia si qualitas intensa, & remissa solum differunt per maiorem radicationem in subiecto, sequitur quòd si separentur à subiecto per diuinam potentiam, non erunt distinctæ vllò modo, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia separatæ à subiecto non possunt retinere modum actualis inhærentiæ, vel radicationis. Et si respondeas adhuc esse diuersas, quia intensa est apta perfectius inhærere subiecto, vel magis radicari in eo, quam aptitudinem non habet remissa. Contra hoc est, quod talis aptitudo est realis; ergo est entitas realis, quare differunt iam in entitate reali, & non in solo modo maioris radicationis. 148 Probatur tandem, nam si per intensiorem non producur entitas qualitatis, sed solus modus maioris radicationis, sequitur numquam produci qualitatem, sed modum tantum, & ideo qualitatem nihil esse præter modum, quod patet esse falsum. Ad probandam consequentiam præsuppono id, quod tota fere schola sequitur, & inferius probabitur, videlicet non dari minimam intensiorem qualitatis factam per mutationem instantaneam, sed intensiorem esse motum ita successiuum, sicut lationem, & alterationem non habentem primum mutatum esse, nec primam partem ex parte principij: sed ante quodlibet mutatum esse dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse, vt docuit expressè Aristoteles 6. lib. Physic. & nos ibidem ostendimus. Hoc supposito, probatur consequentia hoc modo. Productio qualitatis, & intensio eius

simul

simul incipiunt cum sint idem motus realis : & cum sit per se successivus, sicut non datur prima pars, aut primum mutatum esse productionis, sic neque intensiois ; sed per intensioem non producitur qualitas secundum entitatem, sed solum secundum modum maioris radicationis : ergo numquam datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realis, quæ non sit realis intensio ; sed per realem intensioem non producitur entitas qualitatis, sed solus modus : ergo numquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eundem esse motum realem productionis, & intensiois, sed ut productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, ut intensio verò ad eandem qualitatem sub modo maioris radicationis. Contra hoc sic arguo ; per alterationem, ut productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, ut est productio, est etiam motus per se successivus ; ergo ut talis habet partes, in quibus produceretur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur : sed posterior pars perficit priorem, cum producat novam partem qualitatis secundum entitatem circa eandem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis ; ergo posterior pars est intensio respectu prioris ; quare per intensioem producitur qualitas secundum entitatem, & non tantum secundum modum maioris radicationis.

Probata iam veritate nostræ sententiæ, restat probandum, 149 quod non sit vlllo modo contra D. Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationem in subiecto, & non per additionem gradus, ut asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducuntur ad duas, & utraque est contra D. Thomam, & in se falsa ; ergo non est ei attribuenda, sed intelligendum, quod oppositum senserit, nempe intensioem fieri per productionem novæ partis entitativæ caloris ; & reddenda est ratio propter quam in modo loquendi id videatur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D. Tho. intensioem fieri per maiorem radicationem in subiecto, idem sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmitus, atque tenacius ei inherere ad similitudinem arboris, quæ tunc dicitur magis radicari, quando profundiores radices in terram emittit ; profundiores verò radices emittit qualitas intensa in subiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis complet potentiam eius, magis illud actuat, magisque illud sibi subicit ; & ut clarius dicatur magis educitur de potentia eius, magisque in eo perficitur per informationem perfectiorem,

non quia aliquid nouum habeat pertinens ad essentiam, vel entitatem propriam, sed quia perfectius terminat potentiam subiecti, dum habet intensiorem ut tria, quam dum habebat intensiorem ut duo, & dum remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur, sed sola terminatio ut tria, & producitur de nouo terminatio, ut duo. Ita Bañez ubi supra, & Caiet. ex Sonzinate, Iauel. 8. Metaph. q. 6. Sed hæc expositio expresse est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. in quaestione de virtutibus. art. 11. & 2. 2. q. 24. art. 4. ad 3. ubi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed hi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ip[s]am secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum: unde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita, ut esse incipiat, aut esse desinat in subiecto: sed ita, quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat.* Hæc D. Thomas. Quibus expresse docet charitatem, & qualitates alias duobus modis augeri, vel (quod idem est) intendi, primo quidem secundum essentiam, non quidem ita, ut nouum aliquod prædicatum essentiale eis proueniat per intensiorem, hoc enim impossibile est, quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia; atque species; sed ita, ut entitas, vel substantia augeatur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius, sine aliqua substantia, aut entitate partiali noua patet esse impossibile: ergo ex mente D. Thomæ noua entitas qualitatis producitur per intensiorem. Secundo augetur per maiorem radicationem in subiecto fundatam in maiori, ac noua entitate, quia impossibile est (ut iam probaui) magis radicari in subiecto sine noua entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquuntur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatem non intendi primo modo sed solum secundo per maiorem radicationem in subiecto; & vocem intensiouis videntur ignorare, ut asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum quam remissa, ut patet in calore ut quatuor magis vrente, quam calor, ut vnum: sed virtus operandi non est aliud, quam entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensiorem.

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum; negari non posse, quod qualitas intendatur, secundum essentiam;

tiam, ita ut noua ei proueniat entitas per intensionem, non tamen distincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remissa, sed sola ratione. Et quia additio vnius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negauit D. Thomas intensionem fieri per additionem vnius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio est non minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falsa, quam præcedens. Probatur, quia D. Thomas probauit qualitatem intendi secundum substantiam, quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes; sed virtus operandi est ipsamet substantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo distinctam realiter à priori, quam habebat, dum erat remissa. Probatur consequentia, quia ea, quorum vnum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguuntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam, & etiam falsa.

Mens igitur D. Thomæ satis clara est; qualitatem non intendi per solam radicationem maiorem in subiecto, sed quia noua entitas ei aduenit, & ex eo, quod intenditur secundum entitatem, fit ut intendatur per maiorem radicationem in subiecto, ut docuit expressè idem Doctor sanctus, quia eius esse est inesse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo, nec magis illud actuare, aut fortius ei inhaerere, seu perfectius terminare potentiam eius, magisque illud sibi subiicere, & actuare, perfectiusve informare, nisi plus entitatis per intensionem ei adueniret. Vnde sequitur non differre Scotū, & alios (quorum sententiam sequuti sumus) à D. Thoma in re ipsa, sed solum in modo loquendi, quia D. Tho. noluit uti verbo, additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solum dixit fieri per maiorem radicationem in subiecto, cuius rationem reddit 2. 2. q. 24. art. 5. in principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (proprie loquendo) præsupponit distinctionem vtriusque, aut in re existentem, aut saltem præintellectam; & ideo si dicatur intensionem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur significari, quod per additionem vnius formæ ad alteram fiat, specie, vel numero ab ea distinctam, quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensione formarum, nam in extensione earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solum partialiter; per continuationem vero partium subiecti fieri
vnam,

vnam, & similiter in augmento quantitatis, sed in intensione cum fiat circa eandem partem subiecti, difficilius intelligitur continuatio gradus, vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videtur significari distinctio formatum, proprius autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intensiorem, quia hoc verbo clarius significatur vnitas formæ, per intensiorem perfectæ, & intensio proprius dicitur nouaeductio formæ, quam additio. Cæteri vero authores ad rem solum attendentes verbo additionis vtuntur satis esse intelligentes, vt pars vel gradus qualitatis productæ per intensiorem partialiter distinguatur ab altero, & per continuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet continuatio ipsa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem prorsus sentiunt.

- 152 Solùm restat argumenta aliarum opinionum soluere, & ad primum Durandi distinguenda est maior, quod motus versatur inter terminos contrarios; nam duplex est contrarietas, propria, & impropria; illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundum proprias entitates, quia per eas opponuntur, vt calor, & frigus. Contrarietas vero impropria, est, quæcumque repugnantia, vel impossibilitas secundum aliquam rationem, & hæc sufficit ad proprium motum si sit positiua, & cum latitudine successiue, & non simul percurrenda, vt patet in motu locali, & motu augmentationis, in quibus sufficit talis impossibilitas terminorum, vt mobile non possit vnum assequi, nisi relinquendo alterum: non enim potest corpus simul esse sub maiori, & minori quantitate, nec tendere ad adquirendam vnam præsentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessarium vt termini hoc modo contrarij se expellat, nisi ratione impossibilitatis, quam habent, ita vt si impossibiles sint secundum proprias entitates, hoc modo se expellant; si vero solum secundum aliquem modum, satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alterationis primæ, quæ versatur inter qualitates propriè contrarias, atque etiam termini motus localis, & ideo secundum proprias entitates se expellunt. Termini vero augmentationis, & intensiōis se habent secundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas intensa, & remissa non opponuntur, nec sunt impossibiles secundum proprias entitates, vt calor intensus, & remissus, sed solum secundum modos intensiōis, & remissiōis, & eodem modo maior, & minor quantitas, quia remissa qualitas vt talis dicit quandam negationem intensiōis, non ita, vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam
modus

modus eſt includens negationem perfectionis, quam dicit in-
tenſio. Hoc ſuppoſito neganda eſt minor eiufdem argumenti,
quod intenſa qualitas debeat expellere remiſſam ſecundum
entitatem eius, ſed ſatis eſt eam expellere ſecundum modum
remiſſionis imperfectum, ratione cuius ſunt impoſſibiles,
quod euidenter probatur in augmentatione, quæ verus motus
eſt, & tamen maior quantitas, quæ eſt terminus ad quem non
expellit minorem, quæ eſt terminus à quo, niſi ſecundum mo-
dum imperfectum minoris, ratione cuius ſunt impoſſi-
biles.

Ad ſecundum concedendum eſt primum antecedens, quod 153
agens intendens qualitatem in ſubieſto, aliquid formæ produ-
cit nouum, atque diſtinctum à gradu eiufdem formæ remiſſæ,
& eiufdem ſpeciei, nam ſecundus gradus caloris eiufdem ſpe-
ciei eſt cum primo. Sed neganda eſt conſequentia, quod non
poſſint ſimul permanere in eodem ſubieſto. Et dum ruruſ di-
citur duas formas abſolutas eiufdem ſpeciei non poſſe ſimul
eſſe in eodem ſubieſto, abſolutè debet concedi, quia non ap-
pellantur duæ formæ eiufdem ſpeciei, niſi totales ſunt, & diſtin-
ctæ numero. Primus autem, & ſecundus gradus caloris ei ſu-
perueniens per intenſionem non ſunt duæ formæ abſolutè lo-
quendo, quia non ſunt totales, & numero diſtinctæ, ſed ſunt po-
tius partes eiufdem formæ totalis, quam componunt integra-
liter per cõtinuationem, ſicut pes, & manus non ſunt duæ ſub-
ſtantix abſolutè loquendo, ſed pòtius duæ partes eiufdem ſub-
ſtantix eam integraliter componentes per continuationem
Phyſicam. Vnde ſequitur permanere poſſe primum, & ſecun-
dum gradum caloris in eadem parte ſubieſti, quia non diſtin-
guuntur numero, niſi partiali, & efficiunt eandem numero formam
totalem, quamuis multa accidentia totalia, & abſoluta eiufdem
ſpeciei non poſſint eſſe ſimul in eodem ſubieſto, non ergo pro-
bat argumentum Durandi quod ſecundus gradus caloris de-
beat corrumpere primum.

Ad argumētum ſecundæ opinionis diſtinguenda eſt minor,
quod adueniente perfectiori inhærentia accidentis in ſubieſto
corrumpenda ſit imperfecta; nā ſi intelligatur corrumpendam
eſſe ſecundum entitatem, falſum eſt, quia ſecundum entitates
non ſunt impoſſibiles, ſed ſolum debet corrūpi ſecundum
modum imperfectionis, vt dictum eſt de entitate, vel eſſentia
qualitatis remiſſæ.

Teſtimonium autem Ariſtotelis adductum pro tertia opi-
nione apparentem quamdam difficultatem habet, ſi ſolum in-
ſpiciantur verba; ſi vero contextus loci, nullam. Senſus igitur
verbo

verborum est secundum expositionem D. Thomæ, & aliorum, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia, vel corpus frigidum ei superueniat sed quia calor educitur de potentia eiusdem corporis, in quo prius erat frigus; eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, sed ex eo solum, quod calor magis educitur de potentia eiusdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem secundum easdē partes, in quo proprie consistit intensio eiusdem caloris.

- 154 Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedentis, quod in intensione fit additio secundum essentiam, sed quod essentia non possit suscipere additionem, distinguendum est, quia essentia duo dicit, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rem in genere, & specie, ac prædicamento, ut calorem esse qualitatem passibilem talis speciei, dicit præterea entitatem realem extra causas, in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialium non potest suscipere additionem, quia consistit hoc modo in indiuisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam a thomam, ut si ei addatur aliud, vel alia differentia, mutetur essentia in aliam, sicut numerus variatur addita unitate, & ideo in hoc sensu dixit Aristoteles species esse sicut numeros. In hoc etiam sensu non intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam, sed bene secundum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: quia sicut animal, dum augetur, additur noua substantia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat, quam prius: eodem modo additur qualitati per intensionem noua entitas, cui conueniunt eadem prædicata essentialia, ut calori nouus calor, & hoc est intendi qualitatem secundum essentiam; ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eandem speciem, ac prius.

Ad secundum neganda est maior secundum utramque partem, videlicet quod gradus adueniens per intensionem distinguatur specie, vel numero à præexistenti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex utroque eadem forma numero, nam ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem sunt; solum ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistēti, sicut distinguuntur numero partiali diuersæ partes substantiæ, ut manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tamquam ex partibus integrantibus compo

componitur eadem forma totalis numerica calor.

Quid tandem sentiat D. Thomas, non solum diximus, sed probauimus, nihil sentire contrarium, sed idem prorsus, nempe qualitatem non solum intendi per maiorem radicationem in subiecto, sed etiam secundum essentiam, ita ut aliquid essentiae nouum producat, & coniungatur qualitati præexistenti, modo tamen loquendi additionis vtendum non esse; sed solum maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

Seo contra hoc videtur esse id, quod sæpe docet D. Thomas, 155
qualitatem, vel formam separatam à subiecto, non posse intendi, vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in concreto suscipere magis, & minus, non in abstracto, ut iustum dicitur magis, vel minus iustum, iustitia vero non. Ex quibus hoc argumentum desumitur. Ea, quæ conueniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto, ut de albedine, quod sit qualitas talis speciei: quæ vero conueniunt ei, ut inhaeret subiecto dicuntur in concreto, ut disgregare visum de albo; si ergo qualitas in abstracto non suscipit intensionem, sed solum in concreto: ergo non intenditur secundum essentiam, sed solum, ut est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum, sed solum per maiorem radicationem in subiecto ex mente Aristotelis, & D. Thomæ. Huic argumento respondendum est ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. 2. quæst. 53. artic. 2. ad 3. ubi ait accidens quocumque modo significatum, hoc est, siue in concreto, siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum: diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectum, ut incipientem ab ipsomet accidenti, & terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto, significatæ, & ideo dicimus albedinem esse, qua aliquid est album, sicut dicimus humanitatem esse, qua aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati non ponitur subiectum tamquam prima pars, quæ est genus, sed tamquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tamquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eundem ordinem ad subiectum, sed ut incipientem ab ipso subiecto, & terminatum in idem accidens. Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine. Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quæ est prima pars definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus sequitur

sequitur (ait D. Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione subiecti solum ei attribuuntur, vt significato in concreto, non in abstracto; & talis est intensio, & remissio, quæ conueniunt accidenti secundum essentiam quidem, sed præcisè, vt est aliquid subiecti de potentia eius eductum, & hoc modo significatur accidens secundum propriam rationem accidentis. In abstracto vero non tam significatur vt accidens, quam per modum substantiæ, & ideo intenditur eius essentia, in quantum magis actuat subiectum, & magis illud perficit, quod constat non posse habere, nisi per educationem nouæ partis, vel gradus de potentia eiusdem subiecti, nam de essentia accidentis, vt talis est esse aliquid subiecti, vel substantiæ. Et hæc est ratio propter quam non attribuuntur qualitati intensio, & remissio, vt significatæ in abstracto, sed in concreto: quod adeo verum est, vt si per impossibile qualitas esset forma sua natura separata à subiecto, non posset vilo modo intendi vel remitti; & ratio est manifesta, quia tunc non esset accidens, sed substantia, cui repugnat suscipere magis & minus. Nihilominus intensa qualitas separata à subiecto per diuinam potentiam retinebit eandem intensionem, quam tamen non potest naturaliter accipere, nisi in subiecto, & per maiorem radicationem in eo, supernaturaliter vero posset produci à Deo extra subiectum cum tota sua intensione, per vnicam creationem si cum tota simul produceretur, vel per plures, si diuersis temporibus, vel instantibus producerentur diuersi gradus eius. Et hæc etiam distinctio D. Thomæ explicat sensum verborum Aristotelis, quamuis non sint ab eo scripta ex mente propria, sed referente sententiam aliorum, vt legenti fiet per se manifestum.

QVÆSTIO VI.

An omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis sint omnino similes, & eiusdem perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles, atque essentialiter subordinati?

156 **E**X quæstione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intensionem habere plures gradus, vel partes in sua entitate, ex quibus vnitis per continuationem indiuisibilium tamquam ex partibus integrantibus componitur vna numero

numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, ut calor ignis, quem vocamus ut octo, componitur ex octo gradibus tanquam ex partibus integrantibus suam latitudinem, & aliquoris quidem, seu æqualibus, nam quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intensiōis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas suæ extensionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo supposito quærit titulus quæstionis, an sicut partes quantitatis, ut lineæ, vel superficiei, non solum sunt eiusdem speciei, sed etiam eiusdem rationis indiuidualis, ut omnes palmi, nec vnus subordinatur alteri, aut illum necessario præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intensi, à primo vsque ad octauum, vel aliquo modo sint dissimiles in ratione indiuiduali partiali, & diuersæ perfectionis, naturaliterque subordinari, ita ut secundus sit perfectior indiuidualiter primo, eumque necessario præsupponat, nec possit produci in subiecto, in quo non præsupponatur ille productus, & secundum hanc subordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter contineat; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis, & solum inter iuniores interpretes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intensiōis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiant plures. Probant multis argumentis ad impossibile ducentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendī. Si gradus intensiōis essent omnino similes nullam habentes subordinationem, sequitur primo intensiōem posse procedere in infinitum; ita ut eadem qualitas numero possit habere gradus intensiōis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes, non est difficilius producere secundum, quam primum, nec tertium, quam secundum, & sic de cæteris: ergo quodlibet agens quantumcumque remissum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque poterunt produci gradus infiniti, quia postquam produxit vnum, potest producere alterum in infinitum, cum non postulet maiorem virtutem in agente vnus gradus, quam alter, eo ipso, quod non habet maiorem perfectionem. Secundò sequitur, posse aliquid agere ultra suam perfectionem, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia calor, ut vnum potest producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo potest illos omnes calores producere in eodem, quòd si fiat.

producet calorem ut duo, ut quatuor, & ut octo, qui erit
 longè intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum con-
 sequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero: ergo
 non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quam
 plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quam in di-
 uersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quam in di-
 uersis, & accidentale prorsus est eis; quod in eodem, vel di-
 uersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodem,
 quam in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadem
 ratione sequitur posse duo calida ut vnum se inrendere vsque
 ad octo, immo posse mutuo se corrumpere, atque conuertere
 in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest pro-
 ducere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis
 alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest produ-
 cere vnum, potest duo, & sic vsque ad octauum, cum possit eos
 157 producere in diuersis corporibus. Sequitur tertio qualitatem
 intensam non posse remitti, immo nec vilo modo corrumpi à
 contrario. Probatur consequentia, quia cum omnes gradus,
 quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes,
 non est maior ratio ob quam ab vno potius, quam ab alio in-
 cipiatur corruptio: ergo nec poterit omnino incipere, nec pote-
 rit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere
 ab ultimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei
 opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectio-
 ne incipit, ut dissolutio domus à culmine. Non soluitur argu-
 mentum, primò, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima
 eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui
 cum non ponatur inter gradus ipsos, non postulabit corruptio
 qualitatis ab vltimo incipere, potius quam à primo, sed per
 accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à
 neutro per se incipere poterit. Secundò, quia potest contin-
 gere, ut non prius vnus gradus, quam alter producat, sed
 simul, & in instanti omnes, ut videmus in lumine simul pro-
 ducto secundum omnes gradus intensiōis, quia illuminatio
 non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non erit
 maior ratio propter quam ab vltimo potius, quam à primo
 incipiat remissio luminis, quare non poterit vniquam incipe-
 re. Vltimo sequitur intensiōem non esse aliud, quam co-
 acervationem plurium entitatum sine ordine, & qualitatem in-
 tensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Pro-
 batur consequentia, quia ex intensiōe nihil aliud resultat,
 quam vnum ex multis entitatibus non ordinariis: ergo non est
 aliud qualitas intensā, quam cumulus quidam entitatum non
 ordina

ordinatarum, quod est esse vnum per accidens.

Secunda opinio est communis, quod gradus qualitatis intensæ sint eiusdem rationis, & omnino similes, nullam habentes subordinationem essentialem, ita ut posteriores necessario non præsupponant priores, sed solum constituent vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intensiōis, quæ sunt modi vniōis, nam vniō hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendam vnam numero formam, quemadmodum plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia continuati efficiunt vnam numero formam extensam per totum subiectum, quia tam in intensiōe, quam in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 5. lib. Phys. vnum continuum, & vnum numero idem esse. Ita sentiunt omnes fere antiqui, & grauiores Theologi in 1. dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D. Bona. in 2. parte distin. art. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 2. q. 2. Okam. q. 6. Gab. & Greg. ibidem Marf. in 2. q. 1. art. 1. suppositione 8. Nymphus 8. Methaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. Toletus 1. lib. de generat. cap. 3. q. 4. & Conimb. 1. lib. de generatione cap. 4. q. 2. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Quæ primo probanda est ex refutatione oppositæ hoc modo. Posterior gradus intensiōis sic est dissimilis priori, & sic eo perfectior, ut totam eius perfectionem, & virtutem contineat, non solum eminenter, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quate adueniente posteriori corrumpi debet, ut Durand. questione præcedente à nobis refutatus asserbat, quia natura nihil superfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit posteriorem gradum eminenter continere perfectionem prioris, & si non contineret, non esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probo, quod etiam contineat formaliter, nā continere formaliter est continere per modum formæ informantis subiectum, ut patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ sensitiuæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talem ei gradum tribuentis formaliter, sed ita continet gradus posterior perfectionem prioris: ergo formaliter. probatur minor, quia continet tanquam forma subiecti, quod constituit perfectius calidum formaliter: ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro simul; nam ideo sufficit vna forma sensitiua in equo, & vna rationalis in homine adtribuendum corpori omnes gradus essendi priores, atque imper-

fectiores, vt gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectionem prioris, non solum eminenter, sed etiam formaliter; quia per modum formæ informantis materiam, & ideo tribuit corpori gradus, quos ipsa tribueret. Vnde sequitur superfluum esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittenda. Et hæc est potissima ratio, propter quam non admittitur forma corporeitatis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum, quam alij ponunt in eodem composito, vt 1. lib. de anima ostendemus. Sed gradus posterior caloris continet eminenter, & formaliter totam perfectionem prioris, quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causæ formalis constituendo illud perfectius calidum formaliter, vt probauit: ergo eo adueniente superfluit omnino prior, & corrumpi debet. Et eadem ratione probatur, superfluas esse omnes partes priores cuiuscumque gradus, & corrumpi debere adueniente vltima parte aliquota eiusdem gradus; quia sicut gradus posterior continet totam perfectionem prioris, ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectionem prioris, & vltima perfectionem omnium.

Secundo probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia si gradus posterior continet eminenter virtutem prioris: ergo si produceretur separatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere posset, quem producit vterque simul existens in subiecto; sed eandem virtutem habet posterior existens cum priori, ac haberet separatus ab eo: ergo sufficit ad producendum, quidquid producitur ab vtroque, & cum virtus eius sit naturalis, agit in quantum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo, & ideo corrumpi debet. Et confirmo argumentum, quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus, & ideo potest similem alium gradum producere, erit causa æquioca eius, & non vniuoca, quod est falsum. Probatur consequentia, quia causa æquioca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectum eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiam sequitur posteriores gradus differre specie à prioribus, probatur consequentia, quia id quod est calor vt vnum eminenter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnum formaliter.

- 152 Tercio probatur ex intensiōe, vel augmento charitatis, & gratiæ per sacramenta, in quo difficile potest defendi opposita sententia; duo enim sunt certa in receptione sacramentorum. Primum per dignam receptionem cuiuslibet sacramenti intendi gratiam, & charitatem, si eam prius habebat recipiens, etiam si cum remississima dispositione recipiatur. Secundo sacramenta

cramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam secundum mensuram dispositionis, ita ut tanta, & non maior conferatur, quanta est dispositio recipientis. Ex quibus sic arguo, si posterior gradus gratiæ perfectior sit priori secundum entitatem individualement, sequitur per sacramentum cum minori dispositione receptum dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per sacramentum receptum cum æquali dari maiorem, quod est contra secundum præsuppositum. Probatur primum, quia fieri potest, ut ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per sacramentum cum tanta dispositione, iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiet secundum gradum gratiæ, vel aliquam eius partem, quæ perfectior est, & maior secundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet; immo sequitur per hoc secundum sacramentum nullam recipere gratiam contra primum præsuppositum. Probo consequentiam, quia sacramentum receptum à diuersis cum eadem dispositione eundem gradum gratiæ tribuit; sed sacramentum receptum ab eo, qui non habet gratiam cum remississima dispositione, non conferret nisi primum gradum, qui est minor secundum entitatem, & perfectionem, quam secundus; ergo in habente iam primum gradum non posset conferre secundum, quia non est maioris virtutis in uno, quam in alio. Sed probo secundum, quia sacramentum receptum cum dispositione ut unum, producit gratiam, ut unum in eo, qui nullam habebat; & in eo, qui habebat iam primum gradum, producit secundum; qui maior est, atque perfectior primo: producet ergo maiorem, & perfectiorem gratiam receptum cum eadem dispositione. Probatur tandem in augmento eorundem habituum per actus meritorios: ad quod probandum suppono opinionem magis iam receptam in schola, etiam ab autoribus oppositæ sententiæ, videlicet gratiam, & charitatem augeri, vel intendi per actus quantumlibet remissos ab eis procedentes. Ex quo ita arguo. Si quis eliciat actum charitatis ut duo, meretur primum; & secundum gradum charitatis, & si postmodum eliciat alium actum longe remissiorem, non dabitur illi per eum tertius gradus; neque aliquid eius; ergo per talem actum remissum non angebitur in eo charitas, contra præsuppositam sententiam. Antecedens probatur; quia calidum ut unum non potest augere calorem ut unum existentem in eodem, nec in alio subiecto, secundum oppositam sententiam, non solum, quia iam reperit productum in subiecto totum calorem, quem ipse habet, sed præcipue; quia calor ut duo maior est, atque perfectior secundum entitatem individualement: ergo

actus meritorius ut vnum non poterit meteri tertium gradum charitatis, in eo, qui habet duos. Probatur consequentia, quia tertius gradus maior, & perfectior est duobus primis: ergo non potest dari pro actu meritorio ut vnum. Et si respondeas diuersam esse rationem in agentibus Physicis, & per modum meriti, quia illa operantur secundum modum Physicæ virtutis, quam non possunt excedere, hæc vero non operantur modo Physico, sed morali longe diuerso. Probatur nullum esse discrimen quantum ad hoc, nam etiam quæ operantur per modum meriti producant perfectiorem effectum, vel imperfectiorem secundum modum, quo mouentur per auxilium diuinæ gratiæ, & secundum modum affectus, & conatus cum quo operantur: ergo actui remisso procedenti ex minori auxilio gratiæ, & elicitio cum minori affectu, atque conatu non potest correspondere tam perfectus gradus gratiæ per modum meriti, ac illi actui, qui à maiori auxilio procedit, & cum maiori affectu, atque conatu fit; quare non poterit ei correspondere tertius gradus gratiæ in eo, qui habet primum, & secundum, nec poterit charitatem in eo augere. Probatur consequentia, quia sicut agens naturale non potest agere ultra virtutem suam naturalem, ita agens morale per modum meriti non potest agere ultra suam virtutem moralem.

- 161 Ut autem veritas nostræ sententiæ propria ratione proberetur, meliusque intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, explicanda est differentia inter intensionem, & extensionem in eo consistens, quod per extensionem perficitur eadem forma in diuersis partibus subiecti, ita ut partes extensionis formæ educantur de potentia diuersarum partium subiecti; sed per vnionem continuationis efficiant vnā numero formam extensiuè perfectam. Per intensionem verò, perficitur forma in eadem parte subiecti, ita ut de potentia eius educantur nouæ partes; vel gradus, atque etiam in eadem vniantur per continuationem suorum indiuisibilium, & per talem vnionem efficiant vnā numero formam magis eductam de potentia subiecti, & ideo perfectius illud informantem, & actuantem potentiam eius, & ex hoc magis in eo radicatam, & habentem perfectiorem modum essendi. Probatur hoc duplici argumento. Primò, quia totam perfectionem, quam habet forma in diuersis subiectis, habet in eodem; sed in diuersis subiectis habet longè maiorem perfectionem indiuidualem, cum in quocumque habeat perfectionem realiter distinctam ratione indiuidualis differentiæ diuersæ: ergo cum has omnes perfectiones simul vnitas, & efficientes vnā habeat in eadem parte

parte subiecti, sequitur euidenter maiorem perfectionem indi-
uidualem habere formam intensam in eodem subiecto, quam
diuisam in diuersis secundum diuersos gradus. Quod hoc
exemplo ostendi potest, nam calor ut vnum productum in duo-
bus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem rea-
liter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua per-
fectio realis, saltem modalis, habebit duplicem perfectionem
realem: si vero in vno tantum subiecto esset indeminet
calor ut vnum, non haberet, nisi vnam differentiam indiui-
dualem eiusdem perfectionis, ac eam habebat in singulis; er-
go minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vrer-
que gradus per intensionem vnatur in eodem subiecto, ha-
bet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum
vnius, quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem
habere, quam in diuersis subiectis. Secundo, quia virtus vni-
ta fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnitur in
eodem subiecto eadem virtus, quæ in diuersis subiectis disper-
sa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus
gradibus vnitis in eodem subiecto per intensionem, quam
esset si dispersa foret, hoc est diuisa secundum vnum, & alte-
rum gradum in diuersis subiectis: sed esse fortioiorem non est
aliud, quam esse potentioiorem ad operandum; & esse poten-
tiores ad operandum repugnat, nisi perfectior sit, vel perfe-
ctiorem modum essendi habeat: ergo eadem forma caloris in-
tensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quam haberet
diuisa in diuersis secundum diuersos gradus; ad quod asse-
rendum non est necessarium ponere diuersam perfectionem
indiuidualem, nec subordinationem aliquam in eisdem
gradibus.

Et ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad proban- 161
dam veritatem communis sententiae. Sicut non sunt multipli-
candæ entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multi-
plicari debent perfectiones reales in eisdem rebus; sed sine mul-
tiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem
gradus intensionis saluatur propriissima intensio qualitatis di-
stincta ab extensione: & cætera omnia, quæ in intensa qualita-
te esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum aequales
esse omnes, & secundum se non subordinatos. Probatur mi-
nor, quia perfectio intensionis consistit in eo, quod qualitas
verè sit magis radicata in subiecto, quam prius, magis actuet
potentiam eius per informationem perfectiorem, & tan-
dem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat: sed hæc
omnia habet qualitas intensa per gradus omnino similes,

omnino æqualis perfectionis unitos in eadem parte subiecti, ut probatum est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inæqualitas graduum cum essentiali subordinatione, quam ponit opposita sententia, nec ullo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile soluitur argumentum eius, & quia multa afferebat inconuenientia, quæ ex nostra sententia sequuntur, ad singula per se respondendum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intentionem procedere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remissio intendi calor: & cum dicitur non esse necessariam maiorem virtutem in agente ad producendum secundum gradum caloris, quam primum, distinguendum est; nam ad producendum illum in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo est primus gradus propter perfectiorem modum essendi, quem habet uterque gradus unitus in eadem parte subiecti, iam explicatum. Negandum est etiam, quod sequatur secundum inconueniens, videlicet, quod agens possit agere ultra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remissum posse producere diuersos gradus caloris in diuersis subiectis: ergo posse eos omnes producere in eodem. Concesso antecedenti, neganda est consequentia, quia uniti in eodem subiecto perfectiorem effectum constituunt propter perfectiorem modum essendi indiuidualem resultantem ex unione omnium in eadem parte subiecti, ut probatum est. Et propter eandem rationem negandum est, quod duo calida ut vnum possint sese intendere usque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte subiecti, sed deficit virtus ex parte utriusque agentis, quia neutrum potest intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus, & secundus gradus sint omnino similes, & æquales, sed ex eis simul unitis in eodem subiecto longe perfectior effectus secundum rationem indiuidualem resultat, quam neutrum potest attingere, nec utrumque simul, cum virtutem utriusque in diuersis sub-

163 iectis diuersam, excedat. Ad tertium inconueniens bene respondent Conimbr. ubi supra; negando, quod remissio qualitatis efficiatur impossibilis ex nostra sententia: & cum dicitur non esse maiorem rationem, ob quam remissio incipiat à corruptione vnius gradus, quam alterius, distinguendum est, nam comparando gradus ipsos cum causa secunda naturali, verum est, quia ex se non determinatur ad singulares has actiones & effectus, potius quam ad alios, sed indifferens est ad omnes, & solum ad speciem determinata, sed à causa prima determinatur ad talem actionem singularem, ad talemque effectum producendum,

cendum, potius quàm ad alterum, vt in 2. lib. Phys. agentes de modo concurrenti primæ causæ cum secundis docuimus, neque hoc est pro libito recurrere ad primam causam, sed naturale, ac necessarium in quibuscumque effectibus producendis à causis secundis naturalibus. Ita ergo in remissione caloris contingit, vt à prima causa determinetur, secunda ad corruptionem huius gradus, potius quàm alterius; & ita incipit, atque procedit semper remissio, sicut etiam intensio, & neutra redditur impossibilis. Solutio autem illa de inceptioe remissionis ab ultimo gradu producta in tali subiecto tanquam à culmine totius ædificij insufficiens est, & bene impugnata in argumento. Ad ultimum tandem incommodum, quod inferebatur, videlicet intensionem, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, cum constet ex pluribus gradibus non ordinatis, facile soluitur hac distinctione; nam multis modis contingit resultare vnum per se ex multis, nempe tamquam ex potentia, & actu; quo pacto ex materia, & forma, aut ex genere & differentia resultat vnum per se essentielle. Secundo, tamquam ex per se ordinatis, vt ex multis vnitatibus resultat vnus numerus per se. Tertio tamquam ex multis partibus integrantibus per continuationem vnitatis, etiam si non sint vlllo modo subordinatæ, vt ex multis partibus integrantibus substantiæ, & quantitatis resultat vna substantia per se, vt vna aqua, vel ignis, aut vna linea, vel superficies absque vlla subordinatione, & ita resultat vna qualitas intensa ex multis partibus gradualibus suis indiuisibilibus vnitatis, etiam si non sint vlllo modo subordinati.

QVÆSTIO VII.

An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis?

Questio hæc solet tractari in 1. aut 6. lib. Phys. vbi de terminis magnitudinis, & paruitatis rerum naturalium agitur. Ego vero in commentariis Physicis eam remissi in hunc locum tanquam sibi proprium. Vt autem sensus questionis intelligatur, distinguenda est duplex qualitas naturalis, & supernaturalis: naturalis qualitas ea est, quæ conuenit substantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis vero, quæ non à natura, sed per infusionem ab agenti supernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali

præcipue procedit quæstio, quia hæc sola pertinet ad considerationem Philosophiæ naturalis, quamvis vno verbo dicemus in fine quæstionis, quid de terminis qualitatis supernaturalis sentiendum sit. Qualitas autem naturalis dupliciter consideratur, nempe quoad intensiorem, & quoad extensionem. Et primo de intensiōe eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intensiōem, duplicem considerationem habet, nam primo consideratur secundum se, deinde ut est dispositio ad formam substantialem introducendam in materia, & contrariam expellendam. Et difficultas præcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intensiōem secundum se consideratam, nam ut est dispositio ad formam substantialem facile intelligi potest, quoniam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorum quantum ad magnitudinem; & paritatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. ubi copiose explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus paritatis, minimum quod sic; extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intensiōem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quantitatis. Ex quibus iam patet sensus nostræ quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intensiōem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita ut ad talem gradum intensiōis possint pervenire, ut maiorem intensiōem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum; ita ut aliquem gradum intensiōis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad paritatem habeant terminum intrinsecum ita parvum, qui sit tam minima intensio, quā non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intensio, quam habere non possunt, bene tamen quamcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam de eisdem, ut sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secundum se sumptas, habere terminum intrinsecum magnitudinis, & paritatis in sua intensiōe, ita ut ad talem gradum intensiōis possint pervenire, ut ultra illum non possint intendi, etiam per potentiam Dei absolutam, versus paritatem quoque petunt minimam quamdam intensiōem, sub qua primo producantur, ita ut sub minori non possint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1. d. 4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Vbi loquitur de termino

termino magnitudinis, & in 2. d. 1. q. 9. in solutionibus argumentorum, ubi loquitur de termino paruitatis, de quo idem tenent cum eo Conimb. 8. lib. Phys. com. 23. Greg. in 1. d. 17. q. 1. art. 3. Capreol. ibidem. q. 2. art. 2. Sonzin. 8. Methaph. q. 21. ubi pro eadem sententia citat D. Tho. Aegid. 1. lib. de gener. q. 25. Iandun. 6. lib. Phys. q. 15. Tolet. 1. lib. de generat. q. 6. Sed diuerso modo explicatur iste terminus intrinsecus paruitatis à Toletò & Sonzinate: nam Toletus minimum illum gradum intensiōis non ponit acquisitum per motum, vel partem eius, ne compellatur ponere primam partem in motu contra expressam sententiam Aristotelis 6. lib. Phys. ubi ante quodlibet mutatum esse motus asserit dari partem motus, & ante quamlibet partem motus dari mutatum esse & ita motum non habere primam partem, nec primum mutatum esse, atque etiam contra rationem continui, quod cum sit diuisibile in infinitum, non potest habere primam partem, & ita repugnat motum habere primam, cum sit continuum, & consequenter repugnabit qualitatē habere primam partem productam per motum. Ideo ponit qualitatem secundum minimam illam intensiōem habere modū essendi indiuisibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo indiuisibilem, à qua tanquam à termino à quo incipit motus intensiōis per vltimum non esse. Sonzinas vero per motum produci asserit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum esse eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinsecum magnitudinis hoc argumento. Qualitas secundum essentiam habet terminum intrinsecum magnitudinis: ergo etiam secundum intensiōem. Probatur consequentia, quia intensio est modus consequens naturam, & essentiam qualitatis: ergo habet proportionem cum ea. Antecedens vero euidens est, quia qualitas, sicut res quælibet determinatum habet gradum perfectionis essentialis, sicut determinata prædicata essentialia, vltra quæ non potest crescere, nam eo ipso quòd aliquod prædicatum essentialē addatur calori, variabitur essentia, atque species eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intensiōem vltimam peruenire potest, & hanc habet in igne, ita vt maiorem habere repugnet: sicque de cæteris qualitatibus secundum proportionem, necessàriò dicendum erit.

Probatur secundo, quantum ad terminum intrinsecum paruitatis ex Aristotele 6. lib. Physicorum text. 69. ubi vniuersaliter docet cuiuslibet rei permanentis dari primū esse in instanti productum, sed qualitates non solū secundum esse, sed etiam secundum intensiōem sunt res permanentes; cum constet calorem,

calorem, & reliquas permanere postquam producta sunt: ergo habent primum esse sue productionis; in quo verum est dicere, nunc primo calor est in aqua, & immediate ante non erat, & necesse est habere aliquam intensiorem, quia non est producibilis qualitas in subiecto, sine aliqua perfectione, & ideo nec sine aliqua intensiōe: ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristotelem, qua non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatur etiam ratione primo, quia dum primo producit calor in aqua, ubi prius non erat certum est expelli frigus per primum non esse, ita ut verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua, & immediate ante non erat, non quidem totaliter, sed secundum aliquam eius partem, quia cum expellatur successivè, evidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea. Si igitur verum est nunc, aliquid frigoris expulsam esse ab aqua: ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea. Probatur consequentia, quia non expellitur unum contrarium, nisi ad introductionem alterius; sed illud caloris non potest introduci, nisi per motum, vel mutationem instantaneam: ergo necesse est dari primum esse motus alterationis, ut asserit Sonzinas, vel mutationem instantaneam præcedentem eundem motum alterationis, per quam producat calor minimus secundum intensiorem, ut asserit Toleus. Secundo, si talis intensio minima simul, & primo producta non datur, sed quælibet intensio qualitatis est diuisibilis in infinitum, sequitur nec dati qualitatem ita remissam, quin remissior alia in infinitum detur. Ex quo etiam infertur remissionem procedere in infinitum, & ita nullum terminum, vel finem habere, sed postquam semel incipit, esse perpetuam versus finem, quod est absurdum. Probatur hæc ultima consequentia, nam si intensio caloris versus parvitatem est diuisibilis in infinitas partes proportionales, ergo diuisio eius procedit in infinitum, sed sicut diuiditur, sic etiam corrumpitur per remissionem per partes non æquales, quia iam daretur ultima, & hæc esset maxime remissa, ultra quam non daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, ultra quam non daretur minor: ergo fit remissio qualitatis per partes proportionales, sicut eius diuisio. Vnde sicut diuisio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

467 Secunda opinio duo asserit. Primum, qualitates secundum intensiorem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, sed per potentiam Dei absolutam posse intendi in infinitum: Secundum; versus parvitatem quoque nullum habere terminum.

terminum suæ intentionis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis conuenit cum Scoto in vno, & differt in alio; conuenit quidem in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter; differt vero secundum potentiam Dei absolutam, quo pacto etiam Scotus concedit eis eundem terminum intrinsecum. Secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum, sed existimat signato quocumque termino posse ultra illum inrendi in infinitum. Quantum ad terminum vero paruitatis omnino contraria est Scoto, & alijs. Sed eam sequuntur Scotus. 2. lib. Phys. q. 4. art. 3. concl. 5. Conimb. ibidem. q. 1. Franciscus Suarius. 2. tomo suæ Methaph. disp. 46. sect. 4. & moderni ferè omnes, & videtur nobis probabilior, & sequenda.

Probatur primum, quod de potentia Dei absoluta non habeant terminum intrinsecum magnitudinis, sed dato quocumque gradu intentionis, possint habere maiorem in infinitum hac ratione. Dato quocumque gradu intentionis, non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potentiæ, nec ex parte ipsiusmet qualitatis, nec ex capacitate subiecti: ergo semper potest crescere intentio, quod est nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis. Antecedens ex parte diuinæ potentiæ euidens est: sed probatur ex parte ipsiusmet qualitatis, quia intentio est perfectio quædam accidentalis eius, non pertinens ad essentialia prædicata, sed solum ad entitatem, in qua fundantur vt superius ostendimus: ergo quātumeumque crescat intentio, non variantur essentialia prædicata eiusdem qualitatis: quare non repugnat essentiæ eius quælibet intentio quantumcumque magna, sed maior poterit dari semper in infinitum; ex hac parte. Quod vero non repugnet ex parte subiecti probatur, quia licet capacitas subiecti sit finita in ordine ad essentialia qualitatis, sicut essentia ipsa finita est; nihilominus sicut essentiæ qualitatis finitæ non repugnat maior intentio in infinitum, quia non variat essentialiam eius, ita capacitati subiecti, ad quam essentia qualitatis ordinatur, non repugnat quæcumque intentio qualitatis finitæ, quia capacitas subiecti proportionatur formæ recipiendæ.

Probatur deinde secundum, quod intentio qualitatis non habeat terminum intrinsecum paruitatis, ita vt via generationis producatur qualitas sub minima intentione, qua non sit habilis minor alia, sed necessarium esse, vt quacumque intentione data prius sit producta sub minori in infinitum. Primo ex illo principio Aristotelis, quod habetur 6. lib. Physic. cap. 6. text. 33. & 34. in omni motu propriè sumpto, nec dari primam partem,

partem, nec primum mutatum esse, ex parte principij, sed ante quamlibet partē dari mutatum esse indiuisibile, & ante quodlibet mutatum esse dari partē motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum esse, sed solum habere initiatiuum extrinsecum, nempe contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio est propriè motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas, & intensio qualitatis est idem motus, per quem incipit qualitas produci, quia non potest produci de nouo, quin producat cum aliqua intensione: ergo non datur prima pars qualitatis producta quoad intensiōem. Probatur consequentia, quia partes termini per motum producti correspondent partibus motus, per quas producuntur, & indiuisibilia termini indiuisibilibus motus: sed non datur prima pars motus intensiōis, nec primum mutatum esse: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intensiōem, nec primum indiuisibile eius, sed ante quamlibet intensiōem quantumlibet paruam datur minor in infinitum. Secundo probatur, quia motus intensiōis realiter est continuus, vt superius probauimus, & qualitas etiam quoad intensiōem habet latitudinem continuatam suis proprijs indiuisibilibus; sed repugnat continuo habere minimam partem, cum quælibet pars eius sit diuisibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intensiōem qualitatis, quin sit habilis alia minor in infinitum. Istæ rationes efficaciter probant aduersus Sonzinatam asserentem minimam illam qualitatem quoad intensiōem produci per motum. Sed probatur duabus alijs, quod non sit naturaliter producibilis per alterationem instantaneam. Primò, quia quilibet gradus qualitatis productæ quantumcumque paræ intensiōis diuisibilis est secundum eandem intensiōem, & ideo suam habet latitudinem, non minus, quàm alij gradus maioris intensiōis, & præterea habet contrarium sine cuius expulsiōe non potest produci in subiecto, vt calor non potest produci in aqua sine expulsiōe frigoris: ergo non potest naturaliter produci in instanti, sed necessariò successiue, sicut cæteri gradus maioris intensiōis. Probatur consequentia, quia propter has duas causas tantum repugnat quemlibet alium gradum eiusdem qualitatis produci in instanti, vel per mutationem instantaneam. Vnde si primus gradus caloris potest produci per alterationem instantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in instantibus temporis per mutationes instantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus; quod ostendimus esse falsum. Sed respon-

det Toletus qualitatem habere distinctam productionem ab intentione, ita ut alia sit alteratio, per quam producitur secundum entitatem, vel substantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem instantaneam præcedentem motum intentionis produci qualitatem simpliciter, & simul, non successiue in subiecto, & sic producta vocatur minima: diciturque consistere in indiuisibili, quia caret omni intentione, ratione cuius est diuisibilis. Hæc tamen solutio supponit falsum, nempe quod productio qualitatis in subiecto sit distincta realiter ab omni eius intentione. Quod vero idem sit motus realis, per quem producitur in subiecto, & per quem producitur cum aliqua intentione; sic ostendo: impossibile est produci qualitatem in subiecto extenso, quin producat cum aliqua extensione ad partes eius; ergo impossibile est, quod producat sine aliqua intentione: antecedens euidentius est, quia pars subiecti, in qua producitur, extensa, ac diuisibilis est: ergo qualitas in ea producta habet esse extensum, & diuisibile: & ita producta est, ut prius sit producta in medietate illius partis agentis proxima, quam in alia medietate remota. Consequentia vero sic probatur, agens naturale agit vniformiter deformiter in subiectum extensum, in quo inhaeret contrarium; ita ut prius, & fortius agat in partem magis sibi propinquam, quam in remotiorem: ergo perfectiorem effectum producat in ea, & consequenter intensiorem, quam in remotiori, quod verum est de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem, quin producat cum aliqua intentione.

Secundo, quia si minima qualitas producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum: ergo falsum erit principium illud ex Aristotele adductum, quod non detur primum mutatum esse in motu, sed ante quodlibet mutatum esse detur pars motus. Probatur consequentia, quia per illam mutationem instantaneam verum est mutatum esse mobile, & tamen nondum mouetur: ergo datur mutatum esse ante motum: quod repugnat, quia mutatum esse non est aliud, quam mobile peruenisse ad talem partem, vel gradum termini acquisiti, ad quam non peruenit, nisi per motum: ergo repugnat dari mutatum esse præcedens totum motum. Et si dicatur mutatum esse motus, hoc est indiuisibile terminatiuum, vel continuatiuum partium eius, non posse præcedere totum motum, bene tamen mutatum esse per mutationem instantaneam, & Aristotelem solam loqui de mutato esse motus, non de alio, quare non erit contra doctrinam Aristotelis ponere minimam qualitatem acquisitam per mutationem præcedentem motum
in instau

in instanti, quod est vltimum non esse eiusdem motus. Contra hoc est, quod in cæteris moribus, nempe augmentatione, & latione, neque Aristoteles, neque alius vñquam posuit talem partem minimam termini productam per mutationem instantaneam, nec est naturaliter possibilis, quod sic probo. Impossibile est in rebus ad quas per se terminatur motus, vllam partem earum simul, aut in instanti produci, sed necessariò in tempore, & cum successione; ergo falsum est in alteratione ponere minimam qualitatem simul, & in instanti productam per actionem instantaneam; probatur consequentia, quia non est minus diuisibilis qualitas acquisita per alterationem versus principium, quam versus medium, & finem; sed nulla datur pars in medio, & sine acquisita in instanti, aut simul; ergo nec dari potest in principio. Non est etiam minus diuisibilis qualitas, quàm termini aliorum motuum, sed per cæteros motus nulla pars termini acquiri potest in instanti; ergo neque in motu alterationis. Et tãdem probatur, quia aliæ partes eiusdem qualitatis non possunt simul, vel in instanti produci, quia producuntur in subiecto eum resistentia contrarij, sed eodem modo producitur prima, vt per se est manifestum; eum sit eiusdem rationis, & eodem modo habeat contrarium in subiecto; ergo non potest simul, sed successiuè produci, & ideo non potest dari prima.

- 171 Sed contra hoc est difficile argumentum, quia qualitas producta per alterationem est res permanens, continua quoad intensionem, & finita: ergo est cõtinuum finitum, sed omne cõtinuum finitum, & permanens habet duo indiuisibilia extrema quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis: ergo quælibet qualitas intensa debet habere duo indiuisibilia intensionis, quibus finita eius intensio sit terminata, videlicet primum, & vltimum: sed primũ non potest produci per partem motus eum præcedat totum motum: ergo producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum; & non potest produci separatim ab omni parte eiusdem qualitatis; ergo producitur cõiunctum alicui parti: hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intensionem simul, & in instanti producta per alterationem instantaneam præcedentem totum motum intensionis. Respondetur tamen primo negando antecedens, quod qualitas producebilis per motum sit res omnino permanens, sed aliquid successiuè habet ex modo suæ productionis, & ideo vocari potest successiua quantum ad fieri. licet sit permanens in facto esse. Et quia ex modo, quo producitur, debet sumi modus, quo terminatur intensio eius, talis modus termina

terminationis similis est ei, quem habet motus, per quem fieri nata est. Et de motu constat non habere terminum intrinsecum versus principium, sed extrinsecum tantum, intrinsecum vero versus finem: ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet nisi vnum extrinsecum intrinsecum, & positivum, nempe versus finem, ex parte vero principij solum terminatur negativè intensio eius, quia verum est à contrario incepisse, & ideo principium habere intensiorem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secundo respondetur habere quidem primum indivisibile intensiōis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationem instantaneam, sed per primam partem aliquotā motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod non potest esse verum de aliquo alio indivisibili termini, quia omne aliud indivisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per quam producitur eadem pars termini, & non potest per eam produci, sed per mutationem instantaneam subsequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indivisibile intensiōis non presupponit partem intensiōis productam, sed est initium primæ partis aliquotæ, & propterea simul cum ea producitur per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, sed quasi ex consequenti, & inadæquatè.

Ad primum argumentum oppositæ sententiæ, quod probabat qualitates secundum se habere terminum intrinsecum magnitudinis suæ intensiōis; respondetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non esse contra nos, qui concedimus modo naturali terminari intrinsecè intensiōnem qualitatis, per maximum quod sic, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiam per potentiam Dei absolutam, ut videtur inrendere Scotus, quia licet consona sit naturæ harum qualitatum determinata intensio, ultra quam non amplius possint intendi ab agenre naturali, sed non repugnat essentiæ earum maiorem habere posse in infinitum, sicut non repugnat quantitati maiorem semper esse posse in infinitum, ideo per potentiam Dei absolutam, dato quocumque termino ultra illum possunt intendi in infinitum.

Ad testimonium Aristot. pro termino parvitatatis intrinsecæ adductum respondetur, qualitates producibiles per motum esse quidem permanentes in suo esse, sed aptas fieri successivè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum esse dum fiunt, sed per ultimum

non esse produci ad modum rerum successuarum. Aristoteles ergo dum asserit res permanentes habere primum esse, solum loquitur de permanentibus in esse, & fieri quales sunt perfectæ substantiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile est successiue fieri, vt aqua, vel ignis, & ideo non habere primum esse.

Ad primum argumentum pro eadem minima intensiōe negandum est antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel desinat frigus per primum non esse, sed absque dubio desinit per vltimum sui esse. Quod sic probō; motus calefactionis incipit per vltimum non esse, & nullo modo per primum esse: ergo verum est dicere de calore, qui per eum producitur, nunc non est, & immediatē post erit; sed productio caloris est expulsio frigoris; & ideo esse caloris in subiecto est non esse frigoris in eo; ergo verum erit de frigore, nunc esse in subiecto, & immediatē post non esse, quod est desinere per vltimum esse. Et si dicatur desinere per vltimum esse, non absolutē, sed sub esse tanto, nempe in eodem gradu, in quo incipit esse calor, & hoc esse possibile, quia frigus vt tantum, hoc est, sub tali gradu vt vnum, vel vt dimidium habet modum indiuisibilis incipientis, & desinentis simul, & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediatē post, & frigus etiam desinit immediatē post: sed immediatē post non dicit instans, nec determinatum tempus, sed tempus indeterminatum; sed in tempore indeterminato repugnat produci calorem, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indiuisibili, sed solum producitur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolutē futurum immediatē post, & non cum additione aliqua: ergo absolute verum est, quod desinat per vltimum sui esse. Quod yero dictum est 6. lib. Phys. res omnes diuisibiles desinere per primum non esse, & non posse desinere per vltimum esse, intelligi debet dum res ad cuius inceptionem desinunt, incipit per primum sui esse; tunc enim necessarium est, sed non est minus necessarium easdem res desinere per vltimum esse, si res aliæ, ad cuius inceptionem desinunt, incipiant per vltimum non esse, vt consideranti est manifestum.

- 173 Ad secundum, neganda est consequentia, quod remissio qualitatis procedat in infinitum, quamuis diuisio eius secundum intensiōem procedat in infinitum; & ratio differentię est, quia diuisio fit per solas partes proportionales, & ideo nullum prorsus terminum habet, nec habere potest remissio cum sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus illæ continentur, ita vt per partem motus æqualem
infinitas

infinitas proportionales habentem, & partem temporis finitam mensuratam producat etiam pars æqualis intensiōis habens infinitas proportionales, & cum partes aliquotæ, seu æquales motus, & qualitatis productæ, atque etiam temporis sint finitæ, & nihilominus quælibet contineat proportionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter; ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu locali probat Aristoteles aduersus Zenonem 6. & 8. lib. Physicorum, quod non procedat in infinitum, sed tempore finito absoluitur, quia non procedit per solas partes proportionales, sed etiam per æquales, in quibus infinitæ proportionales includuntur, facientes nihilominus partes aliquotas actu finitas, & totum motum actu finitum, per quem omnes partes aliquotæ spatij actu finitæ, & totum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile.

*Quomodo terminentur qualitates quoad intensiōem,
ut sunt dispositiones formarum substantialium.*

Explicatum est iam quomodo terminentur qualitates secundum se consideratæ, quantum ad intensiōem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo terminetur intensio earum, ut sunt dispositiones formarum substantialium, in quo minor est difficultas. Et ideo breuiter explicanda est. Primo quidem quantum ad terminum magnitudinis, quem dicimus habere intrinsecum, ita ut ad tantam possint peruenire intensiōem, ut maiorem habere naturaliter repugnet, ut ignis petit intensiōem caloris ut octo, ita ut maiorem non possit habere naturaliter, siccitatem verò fortè ut sex, vel quid simile; & hos gradus habent pro terminis intrinsecis magnitudinis suæ intensiōis, & eadem est ratio de cæteris qualitatibus secundum proportionem in ordine ad formas substantiales, cuius dispositiones sunt, & hoc est verum de dispositionibus simultaneis. De termino vero paruitatis via generationis, quæ consideratio pertinet ad dispositiones præcedentes introductionem formæ, diuerso modo loquendum est secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium: nam qui tenent accidentia esse in sola materia tanquam in subiecto inhæsiōis, & propterea eadem manere posse in genito, quæ erant in corrupto, dicunt dispositiones, habere terminum intrinsecum paruitatis, ita ut talis gradus intensiōis requiratur ad introductionem talis formæ, & expulsionem oppositæ, ut cum minori non possit una introduci, nec expelli altera, ut ad

introductionem formæ ignis, & expulsionem formæ ligni ex parte materiæ requiri calorem vt sex; ita vt cum minori introduci non possit vna, nec expelli altera. Qui vero putant subiectum accidentium esse compositum, & propterea non posse vlla accidentia eadem numero quæ erant in genito manere in corrupto, non possunt concedere dispositionibus terminum intrinsecum paruitatis suæ intensiōis, quia non potest esse verum cum hac opinione, quod talis gradus caloris requiratur ad introductionem formæ ignis, & expulsionem oppositæ, ita vt cum minori non possit vna introduci, & expelli altera, quia talis gradus caloris debet esse in ligno tanquam in subiecto, nam si in igne sit, non expelletur ab eo forma ligni, nec introduceretur forma ignis; in ligno autem esse non potest, quia quamdiu est in ligno, non potest esse expulsa forma eiusdem ligni, nec introducta forma ignis; vnde sequitur intensiōem disputationum non posse cum hac opinione habere terminum paruitatis intrinsecum, sed extrinsecum tantum, ita vt verum sit, cum tali gradu caloris non posse permanere formam ligni, sed expulsam esse, & introductam formam ignis, cum quacumque tamen minori non esse expulsam illam, nec introductam hanc, sed expelli in fieri, hoc est, toto tempore, quo dispositiones non attingunt illum gradum agere causam efficientem ad expulsionem vnius, & introductionem alterius; vno igitur, vel alio modo loquendum est de termino paruitatis secundum diuersas opiniones de subiecto accidentium. Itaque vniuersaliter verum est, intensiōem qualitatū, vt sunt dispositiones formarum substantialium, terminari ad certum gradum, tam versus magnitudinem, quam versus paruitatem; sed versus magnitudinem termino intrinseco, qui dicitur *maximum quod sit*; versus paruitatem vero termino etiam intrinseco, qui dicitur *minimum quod sit*; vel saltem extrinseco, qui vocatur *maximum quod non*. Probatur vtrumque hoc argumento. Quælibet forma substantialis habet perfectionem determinatam, non solum secundum speciem, sed etiam secundum differentiam indiuidualem: ergo petit pro suo esse, atque introductione in materia determinatum gradum dispositionis, quantum ad intensiōem. Probatur consequentia, quia inter formam substantialem, & dispositiones ad eam requisitas debet esse proportio, præcipue secundum gradum intensiōis, à quo sumitur determinata perfectio qualitatis, vt est dispositio ad formam.

De termino intensiōis qualitatum supernaturalium.

Qualitates supernaturales vocantur gratia, & charitas, ac 171
ceteræ virtutes, quæ cuni eis infunduntur nobis à Deo,
vt ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis; vi-
delicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorum, si
dignè recipiantur, vel per nostros proprios actus bonos in gra-
tia, & charitate factos; & quamuis ad Theologiam propriè
pertineat agere de intensiōe harum qualitatum, sicut de qua-
litatibus ipsis, vt tamen completa sit disputatio de terminis
qualitatum quantum ad intensiōem, breuissimè agendum est
de terminis intensiōis earum; habent enim suos gradus, vel
graduales partes intensiōis qualitates istæ proportionales, &
aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitum, sicut qualita-
tes naturales, & corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt
dispositiones ad formas substantiales, sed solum sunt superna-
turales quædam participationes diuini esse supernaturalis, per
quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruita-
tis earum nullum video dubitantem, sed omnes tenent non
esse eis concedendum intrinsecum, ita vt tam minima detur
gratia, vel charitas in anima, vt minor, vel minus intensi da-
ri non possit, sed data quacumque, potest dari alia minus in-
tensi in infinitum; quod absolutè verum est de his qualitati-
bus secundum se sumptis: sed quia per sacramenta infundun-
tur animæ secundum mensuram dispositionis, contingit ali-
quando, vt nulla sit dispositio in anima, vt in pueris baptizatis
ante vsum rationis, & tunc datur eis minima gratia determina-
ta per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non absolu-
tè, & secundum se, quia secundum se minor esse potest, sed acci-
dentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam
habens dispositionem. Solum potest esse dubium de termino
magnitudinis earum quantum ad intensiōem, an intrinsecus
sit; ita vt ad talem gradum intensiōis peruenire possint, ultra
quem non possint intendi, vel dato quocumque gradu maio-
rem habere possint in infinitum.

Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secundum pro- 176
priam naturam habent terminum intrinsecum suæ intensiōis
versus magnitudinem, ita vt ad talem gradum peruenire pos-
sint, ultra quem repugnat intendi etiam per potentiam Dei ab-
solutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiam ha-
bitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia
maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. distinct.

13. quæst. 4. §. *Ad primam quæstionem dico.* Quem sequuntur Durand. ibidem, & Caiet. 3. parte, q. 7. art. 12.

Probatur primò, quia si accipiamus gratiam ut vnum, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutam; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatum gradum intensiōis, & talis gradus erit *maximum quod sit* intensiōis eius; cum non possit amplius intendi: vel non habebit determinatum gradum intensiōis; sed intensiōem actu infinitam, quod est impossibile, cum infinita intensiō, sit infinita perfectiō repugnans creaturæ. Secundo, si gratia, & charitas non habent terminum intrinsecum suæ intensiōis, sed dato quocumque gradu possunt maiorem intensiōem in infinitum suscipere, sequitur posse esse actu infinitas secundum intensiōem. Probatur consequentia, quia totam intensiōem, quam possunt habere successiue, potest Deus per absolutam potentiam simul eis tribuere; sed intensiō earum potest successiue esse maior in infinitum: ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam. consequens autem probatur falsum, quia gratia actu infinita secundum intensiōem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensiōis versus magnitudinem, quem si non habeant, poterit gratia cuiuslibet hominis in hac vita existentis maiorem habere intensiōem, quam gratia cuiuscumque beati, contra illud Matthæi. 11. vbi de Ioanne Baptista, qui habuit perfectissimam gratiam, dicitur: *Qui autem minor est in regno caluym, maior est illo.*

- 177 Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinis in sua intensiōe, sed dato quocumque gradu intensiōis quantumcumque maximo posse adhuc intendi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 12. q. 14. artic. 7. & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensiō alicuius formæ solum ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensiōis, ut non possit illum excedere, quin varietur essentia eius, & in aliam speciem conuertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam limitata est, ita ut ultra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cum determinato gradu intensiōis. Sed ex nullo capite habent qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinis: ergo non est eis concedendus. Probatur minor, nā qualitates istæ
super

supernaturales sunt immediatæ quædam participaciones diuini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quem ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminum intrinsecum suæ intensiouis. Virtus etiam Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de se est infinita, vt constat; & tandem capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed auge-
tur per has qualitates, ita vt quo plus intensiouis earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo fit obiectū maioris dilectionis, per quā gratia & charitas eius inten-
di debet; ergo nulla ex parte postulat terminum intrinsecum.

Ad primum argumentum Scoti negandum est, quod suppo-
nit, nempe gratiam vt vnum posse intendi à Deo quantum pos-
sibile est, quia tota intensio, quam potest suscipere, non est de-
terminata, sed infinita in potentia, ita vt data quacumque pos-
sit semper habere maiorem, id autem, quod non habet actua-
lem terminum vltra quem procedere non possit, licet habeat
esse finitum, sed non determinatum ad talem gradum, quod
vero non habet esse sic determinatum, non potest totum simul
produci extra causas, quia quidquid producitur extra causas,
sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse
potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infi-
nita in potentia, nullum habens terminum, vltra quem proce-
dere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisio-
nes possibiles continui possit Deus simul facere; sic ergo di-
cendum est, intensiorem qualitatū supernaturalium esse
actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat to-
tam simul produci à Deo, vel intendi qualitatem, quantum
possibile est. 168

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio ha-
rum qualitatū possit esse actu infinita. Et dum dicitur posse
Deum simul facere quæcumque facit successiue, negandum
quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio
earum actuali termino careat, vltra quem non possit crescere,
impossibile est totam eius perfectionem actu produci extra
causas, quia quod non habet esse actuale determinatum
non est actu producibile totum extra causas, vt probat diui-
sio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe
capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus,
quia licet sit actu finita, ita vt non possit recipere gratiam
actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse
debeat, est tamen infinita in potentia, ita vt semper possit

intensionem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quam recipere potest, non habere terminum intrinsecum magnitudinis quoad intensionem, sed extrinsecum tantum, & terminus iste non est alius, quam gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibilis est) bene tamen quamlibet finitam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis, posse esse æqualem; immo maiorem gratia cuiuscunque beati, distinguendum est: nam secundum intensionem, æqualis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quacunque gratia viatoris, in quo sensu intelliguntur verba Scripturæ allata.

- 179 De gratia tandem Christi Domini eodem fere modo respondet D. Thomas 3. p. q. 7. artic. 12. dupliciter sumi posse; nempe secundum intensionem, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vnione naturæ humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex aliis effectibus ex eadem vnione prouenientibus. Et si sumatur secundum intensionem præcise, concedendum est, posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem in infinitum, & ideo maiorem, & meliorem secundum hanc considerationem, quam sit gratia Christi; repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadem gratia secundo modo considerata, etiam per potentiam Dei absolutam, quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vnionem, nec reperiri in persona digniori, aut in altiore finem ordinari. Et adhuc secundum intensionem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam, quamuis non sit summa. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

*De terminis qualitatum naturalium quoad
extensionem.*

- 180 Eodem prorsus modo loquendum est de qualitatibus naturalibus quoad extensionem, ac loquuti sumus de intensione earum, & ita dicendum primo, non habere terminum intrinsecum magnitudinis; sed ad quasunque partes subiecti posse se extendere in infinitum, ita ut si dari potest corpus actu infinitum, ad totum illud posse se extendere qualitatem. De termino etiam paruitatis intrinseco via generationis, dicendum est, qualitatibus non conuenire, etiam ut sunt dispositiones formarum
substantiarum

substantialium, nam licet substantiæ concedatur determinata quantitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minimo non haberet minimam extensionem talor, vel frigus, vt dispositiones sunt; sed prius in mediocritate eius proximiori agenti introduceretur, & prius in mediocritate illius mediocritatis in infinitum, ita vt nulla detur tam parua extensio eius, quin data sit prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur, prius extenduntur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, non habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paruitatis, quoad intensionem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.

*De subiecto alterationis, & aliorum accidentium
corporea substantia, an sit sola materia,
vel compositum?*

INter alias differentias, quas Aristoteles assignauit inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex alia, vna fuit ex parte subiecti, quia per generationem solum mutatur materia à priuatione vnius formæ ad eandem formam; per alterationem vero mutatur compositum secundum diuersas passiones, quæ ei possunt accidere, hoc est, secundum diuersas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatum est, an sit materia, vel compositum, ad quod terminatur, ita de alteratione dubitamus modo, an sit compositum, vel sola materia. Et cum idem debeat esse subiectum motus, & termini, quia subiectum mouetur propter terminum adquirendum, & terminus in quem tendit alteratio, sint qualitates, de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandem cum qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) inhæreant substantiæ media quantitate sicut cætera accidentia corporea in eodem subiecto, in quo fuerit quantitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus, per quas producuntur, atque etiam cum cæteris corporeis accidentibus. Propterea procedit quæstio de quantitate primo, & consequenter de qualitatibus,

cæterisque accidentibus corporeis, quæ duplicia sunt; quædam incompleta, vel quasi partialia, quæ ex propria natura parti, & non toti conueniunt, vt relationes partium inter se, & ad totum; atq; etiam generatio, & corruptio substantialis, & his similia, de quorum subiecto constat, quod non sit compositum, sed partes ipsæ, nempe forma, vel materia: quare de his nō procedit quæstio, sed de aliis, quæ conueniunt quidē cōposito, atq; etiam materiæ, vt quantitas, & reliqua accidentia corporea, de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo sint tanquam in proprio subiecto. Sed adhuc subiectum duplex esse potest, inhæ-
sionis, & denominationis, vt in similitudine constat; cuius subiectum inhæ-
sionis est nasus, denominationis vero totus homo, qui denominatur simus, à similitudine existente in solo naso: non ergo inquirimus de subiecto denominationis, sed inhæ-
sionis tantum. Quod adhuc est duplex, proximum, & remotum; pro-
ximum est, cui proximè inhærent accidentia, remotum, cui in-
hærent ratione proximi. Procedit autem quæstio de subiecto inhæ-
sionis proximo non remoto.

- 182 Et prima opinio asserit non esse compositum, sed materiam: ita Auerroes in lib. de substantia orbis, & 1. lib. Phys. comm. 63. quibus locis docet in materia prima esse quædam dimensio-
nes interminatas illi cœuas, hoc est à principio, quo creata est, ei inhærentes, & numquam ab ea separabiles, sed ingenera-
biles, atque incorruptibiles. Per dimensiones autē interminatas intelligit quantitatem, quæ quantum est ex parte ipsius mate-
riæ, in qua inhæret, nec certam aliquam raritatem, vel densita-
tem, nec certum terminum suę magnitudinis, aut paruitatis, nec aliquam determinatam figuram postulat, quamuis à parte rei determinatam semper figuram habeat, atque etiam aliquem terminum magnitudinis, aut paruitatis secundum exigentiam formæ substantialis. Quantitatem igitur interminatam asserit esse in nuda materia tanquam in proprio subiecto, & semper cum ea perseverare eandem numero in omnibus generationibus, & corruptionibus: & cum cætera accidentia corporea inhæ-
reant subiecto mediante quantitate, in eadem materia esse. Ita etiam sentiunt Simplicius. 1. lib. Phys. text. 69. Philop. 1. lib. de generat. text. 33. & 40. Ammonius in Prædicamēto quantitatis. Gregot. in 2. d. 11. q. 2. artic. 1. Aureol. apud Capreol. d. 13. q. 1. in argum. contra. 3. concl. Marfilus. 1. lib. de generat. q. 7. Venetus in summa de gen. capit. 54. Ægidius 7. Metaph. q. 4. Nimphus. 8. Meth. disp. 4. Zimara theorem. 46. & à quibusdam citatur pro hac sententia D. Tho. in 4. d. 11. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. Sed solum eam refert ad propositum illius quæstionis, nō sequitur. Sed

Sed tribus modis intelligitur hæc sententia à recentioribus, qui eam sequuntur. Multi enim solam, & nudam materiam asserunt esse subiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium; ita ut ipsa per se, & sine adminiculo formæ sufficiens sit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non esse vlllo modo necessariam, quamuis non possit esse materia in rerum natura sine illa naturaliter: & ita ad recipienda accidentia solum se habeat quasi comitanter: vnde cum non dependeat receptio accidentium in materia ex vnione formæ cum ea, nec etiam desinunt esse in materia per separationem formarum, sed eadem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem subiectum inhæSIONIS omnium accidentium esse concedunt, non tamen nudam, sed prius vnitam formæ, ita ut non possit ea naturaliter recipere sine forma: sed non ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam parziale, nam officium subiecti sola materia exercet; sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura, ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter, nisi vnita, & quasi fulcita per formam; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata, quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, ut possit esse subiectum eorum: consequenter asserunt sepatata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Coninib. 1. lib. de generat. cap. 4. quest. 4. artic. 1. & alij.

Alij denique cum primis, & secundis conueniunt in eo, 183
quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter à forma id habere docent, non tamen ut à causa formali extrinseca, ut secundi, sed tamquam ab efficiente, à qua procedit in hoc genere quantitas, & consequenter cætera accidentia, ita ut à prima forma, quam materia habuit, processerint tamquam ab efficiente, à formis vero succedentibus tamquam à conseruante in genere causæ efficientis: quia non repugnat eundem numero effectum conseruari à Deo per diuersas causas secundas sibi succedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cum corruptis intelligunt; de his vero, in quibus dissimilia sunt, asserunt, de nouo procedere à noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eadē numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quātitatē cum his, in quibus similia sūt, permanere eandem

eamdem numero : cætera vero , in quibus differunt corrumpi cum substantia ; & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadem numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem , quod materia sit subiectum accidentium, in quo omnes isti authores conueniunt testimonijs Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 24. & lib. 2. tex. 27. vbi ait, quod dum vnum elementum transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimulantur, vt quando ex aëre generatur aqua, permanent in aqua genita transparentia, & humiditas aeris; cum non sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadem accidentia, si sint in composito, tãquam in subiecto ; cum non maneat idem compositum: ergo si eadem permanent, et sunt in materia eadem numero permanente: & 2. lib. de generat. tex. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas producuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tamquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probatur etiã innumeris penè argumentis ab eisdem, ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momenti sunt. Primũ, quia vt aliquid sustentet aliud tãquam subiectum eius, hoc solum requiritur ; & sufficit, quod habeat entitatem realem extra causas, cum actuali existentia, & subsistentia, sed hæc habet materia ex se, & non à forma, vel composita, vt in 1. lib. Phys. probauimus : ergo sufficiens est ex se ad sustentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus confirmari potest, quas materia sustentat, tamquam proprium subiectum earum, in quo inhærent, & à quo dependet, non minus, quam accidentales, & hoc ratione propriæ existentia, & subsistentia, sine quibus non posset eas sustentare, quia quod non existit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneum subiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probant compositum non posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguant; quantitas non potest esse in toto homine tãquam in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedens quantum ad animã euident est, nam cum sit spiritualis, atque indimifibilis, non est capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia

quia repugnat accidens immediatè vnire composito per in-
hæſionem,quin immediatè etiã attingat ſua vnione materiam,
& formam per modum vnus, nam ex his vnitis conſtat com-
poſitum, & ſecundum probabiliorem ſententiam non eſt alia
entitas realis, præter materiam formam, & vnionem: ſed
repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere ani-
mam rationalem, aut ei vilo modo inhærere: ergo non minus
repugnabit inhærere composito cuius ipſa eſt forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non poteſt
agere, niſi in ſubiecto quanto, atque extenſo: ſed agens à quo
procedit generatio ſubſtantialis, agit circa materiam, tamquam
circa proprium ſubiectum generationis: ergo generationi præ-
ſupponitur materia quanta, & extenſa, non ſolù toto tempore
alterationum præcedentium, ſed in ſtanti generationis. Pro-
batur conſequentia, quia in illo ſtanti agens naturale expel-
lit à materia vnã formam, & introducit alteram: ergo agit
circa illam. Et præterea in illo ſtanti materia eſt ſubiectum
generationis, quæ eſt actio extenſa, atque diuiſibilis, & ideo
non poteſt recipi, niſi in ſubiecto diuiſibili: in illo autem in-
ſtanti non habet materia quantitatem præcedentis compositi,
quod iam non exiſtit, nec proinde accidentia eius, ſi in eo ſub-
iectantur, ſed nec poteſt præcedere in materia quantitas com-
poſiti tunc geniti, quia generatio eſt via ad illud ergo prior
natura via executionis introductione formæ ſubſtantialis, &
ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex
quibus ſequitur materiam ſecum afferre quantitatem, tamquam
ſibi coæuam, & proprium eius ſubiectum eſſe, aliorumque ac-
cidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, niſi in 185
materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per
diſpoſitiones præcedentes: ſed nõ poteſt eſſe materia diſpoſita,
nec determinata in ſtanti generationis, in quo introducitur
forma, ſi accidentia non ſint in ea tamquam in ſubiecto, ſed in
composito: ergo ita ſentiendum eſt. Probat minor, quia licet
toto tempore alterationis præcedentis intelligi poſſit materia
diſponi receptis diſpoſitionibus in composito corrumpendo;
ſed in ſtanti generationis hoc iam non eſt: ergo non perma-
nent diſpoſitiones præcedentes; ſed nuda intelligitur materia
omni forma ſubſtantiali, & accidentali: nuda autem materia non
poteſt eſſe diſpoſita, nec magis ad hanc, quàm ad illam formam
determinata, ſed indifferens ad omnes. Quod manifeſtum eſt
in generatione animalis, ad quam requiritur materia organi-
zata; cum anima ſit actus corporis Phyſici, & organici: eſſe autem
organi

organizata in instanti generationis repugnat, cum sit nuda, & organizatio non sit intelligibilis sine quantitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali una potius forma, quam altera propter defectum determinationis, immo neque vlla poterit introduci propter defectum dispositionum. Et si dicatur primo sufficere dispositiones immediate præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarum, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quam alia recipienda, quod est, dispositam simul, & determinatam esse. Cōtra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale intrinsecum est in materia in instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione cuius, nec disposita, nec determinata: tunc erit materia, quia dispositio, & determinatio non fit, nisi per aliquid reale intrinsecum in re disposita, ac determinata: ergo esse actu dispositam, & determinatam non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & intrinsecum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedentibus dispositionibus adquisita. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiam, atque organizatam in instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficientis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, ut præparant materiam pro introductione eiusdem formæ præcedere possunt ordine naturæ. Contra hoc est, quod effectus in nullo genere causæ potest esse prior sua causa efficiente, à qua recipit esse, & quam proinde supponit iam existentem in rerum natura: ergo cum dispositiones istæ sint effectus eiusdem formæ, à qua procedunt, necesse est eam præsupponant existentem in rerum natura, atque adeo informantem materiā, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

- 186 Probatum tandem multis experiētijs, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eandem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit viuis: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respondent non permanere eadem numero, sed specie; videri autem eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur, atque corrigitur cum iudicat solem, vel stellam longe minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset vrgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non esse

esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta; sed non solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde urgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensuum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt in cadauere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, necesse est assignare aliquam causam determinatam, & particularem à qua producantur: constat vero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue violenta, à causa extrinseca intreat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouum calorem, & cicatricem, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaueris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationem nouam. Recursus autem ad vniuersales causas, vel ad primam, à quibus producantur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri solitus à causis particularibus, sit à solis vniuersalibus, vel à prima, nisi urgente necessitate, & deficiente causa particulari, in proposito vero nulla urget necessitas, ut per se est manifestum: ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur urgentem rationem esse, quod accidentia subiectantur in composito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiant, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione asseratur id, de quo est tota controuersia.

Secunda opinio asserit, quantitatem, & cætera accidentia corporea esse in composito tamquam in proprio adæquato, atque immediato subiecto inhæsionis, ad materiam vero quadam tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim questione vnica de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in summa de homine par. 2. questione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. conclus. 6. Caietan. in opus. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Sonzin. 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. capit. 8. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & videtur nobis, si non facilius, probabilior tamen, & magis conformis doctrinæ, & principijs Aristotelis.

Probari posset hoc secundum multis testimonijs Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substantia in prædicamentis. Postquam probauit tam prædicata substantialia, quam accidentalia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares,

lares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Non ergo existit nichil primis substantiis impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non solâ vniuersalia, & substantialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expressè docet subistere primas substantias, ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidentia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipue probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto composito eadem numero accidentia permanere. Sed respondent primo, non loqui Aristotelem de primis substantiis in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc solutio valde aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantiis particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionem substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secundo respondet loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totam suam entitatem, ita vt non solum forma desinat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantiis impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minus est contra mentem Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totam entitatem, quia hæc est annihilatio: ergo non potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse 1. lib. Phys. esse incorruptibilem; ergo non putauit possibile, quod prima substantia corrumpereetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis: probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantiis, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam.

- 128 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub utroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ versatur

versatur alteratio: vt subiectum calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum vero generationis substantialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quando inuante subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondent subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui propriissime loquitur de subiecto inhesionis, totum vero ratione partis non est subiectum inhesionis, sed solum denominationis, vt in similitudine constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhesionis homo ratione totius, quia similitudo non inhaeret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhaerentiam accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhaerere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo non est subiectum inhesionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto inhesionis loquatur, euidenter est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in propriis passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit. Sed clarius hoc idem constat ex 5. lib. Phys. cap. 1. text. 3. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum; horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, & adæquatum subiectum motus, sed compositum, materia vero ad summum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod proprie, & adæquate suscipit in se effectum formalem eius, vt subiectum proprium, & adæquatum albedinis, quod formaliter,

absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adequatè recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet, & consequenter sensationes ipsæ, quamquam ad aliud etiam transeant quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiuidem materiæ ab eodem organo,

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumento satisfacere potest, quod probo primo à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnā partem tantum, & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summam, quam habent producendo in eam frigiditatem anissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tanquam pars in toto, Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnā potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tanquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio procedens ab anima per aliā, includitur in anima ipsa tanquam aliquid eius: ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tanquam pars eius: satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllō modo, quod maneat in principio agente: ergo nec erit vllō modo verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllō modo principium actuum sensationis, cum non possit esse principium actuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus; nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena sunt,

Probatur

Probat^{ur} tandem ex parte omnium, quæ concurrunt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressæ, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentia^æ tanquam virtuti acti^{on}æ, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo non inhæret in materia tanquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probat^{ur} consequentia, quia materia non est principium actiuum sensati^{on}is per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio actiuo ad operandum, ex eo, quod inhæret materia^æ eius, probatur hoc non esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium actiuum operationis cum ea; sed non potest sic vniri per solam adhærentiam cum eo, & inhærentiam in materia: ergo falsum id est; atque insufficiens. Probat^{ur} minor, quia species debet vniri principio sentienti tanquam actus determinans potentiam, & constituens eam sufficienter in actu primo tanquam repræsentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem; nam per solam adhærentiam non potest efficere vnum principium vitalis cognitionis, sed tanquam forma extrinsecâ se habebit, necesse est ergo ei vniri tanquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per veram, & realem inhærentiam, quare organo debet inhære species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materia. Secundo, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinsecam dicat vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo: ergo in eo debet inhære tanquam in subiecto. Probat^{ur} minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquatum sentiens, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vnio sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probat^{ur} tandem ex parte potentia^æ sensitiuæ,

eamdem numero : cætera vero , in quibus differunt corrumpi cum substantia , & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadem numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficientibus procedere.

Probant autem , quod materia sit subiectum accidentium, in quo omnes isti authores conueniunt testimonijs Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 24. & lib. 2. tex. 27. vbi ait, quod dum vnum elementum transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimilantur, vt quando ex aëre generatur aqua , permanent in aqua genita transparentia, & humiditas aëris; cum non sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadem accidentia, si sint in composito, tãquam in subiecto; cum non maneat idem compositum: ergo si eadem permanent, et sunt in materia eadem numero permanente: & 2. lib. de generat. tex. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas produciuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tamquam in subiecto , circa quod operatur agens.

Probatur etiã innumeris penè argumentis ab eisdem , ex quibus hæc videntur mihi seligenda , quæ maioris momenti sunt. Primũ, quia vt aliquid sustentet aliud tãquam subiectum eius, hoc solum requiritur ; & sufficit , quod habeat entitatem realem extra causas, cum actuali existentia , & subsistentia , sed hæc habet materia ex se, & non à forma , vel composita , vt in 1. lib. Phys. probauimus : ergo sufficiens est ex se ad sustentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus confirmari potest, quas materia sustentat, tamquam proprium subiectum earum, in quo inhærent, & à quo dependet, non minus, quam accidentales, & hoc ratione propriæ existentia , & subsistentia, sine quibus non posset eas sustentare , quia quod uon existit, nec subsistit in se , & ex se , non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneum subiectum omnium accidentium.

- 184 Secundo, probant compositum non posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis , & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguunt; quantitas non potest esse in toto homine tãquam in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. Antecedens quantum ad animã euidens est, nam cum sic spiritualis, atque indiuisibilis , non est capax quantitatibus, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia

quia repugnat accidens immediatè vnire composito per in-
hætionem,quin immediatè etiã attingat sua vnione materiam,
& formam per modum vnus, nam ex his vnitis constat com-
positum, & secundum probabiliorem sententiam non est alia
entitas realis, præter materiam formam, & vnionem: sed
repugnat quantitatem, & accidentia corporea attingere ani-
mam rationalem, aut ei vllò modo inhærere: ergo non minus
repugnabit inhærere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non potest
agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo
procedit generatio substantialis, agit circa materiam, tamquam
circa proprium subiectum generationis: ergo generationi præ-
supponitur materia quanta, & extensa, non solù toto tempore
alterationum præcedentium, sed in instanti generationis. Pro-
batur consequentia, quia in illo instanti agens naturale expel-
lit à materia vnā formam, & introducit alteram: ergo agit
circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum
generationis, quæ est actio extensa, atque diuisibilis, & ideo
non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili: in illo autem in-
stanti non habet materia quantitatem præcedentis compositi,
quod iam non existit, nec proinde accidentia eius, si in eo sub-
iectantur, sed nec potest præcedere in materia quantitas com-
positi tunc geniti, quia generatio est via ad illud ergo prior
natura via executionis introductione formæ substantialis, &
ideo prior etiā quantitate ab eadem forma procedente. Ex
quibus sequitur materiam secum asferre quantitatem, tamquam
sibi coæuam, & proprium eius subiectum esse, aliorumque ac-
cidentium materialium.

Quartum, agens naturale non introducit formam, nisi in 185
materia iam determinata ad illam, potius quàm ad aliam per
dispositiones præcedentes; sed nō potest esse materia disposita,
nec determinata in instanti generationis, in quo introducitur
forma, si accidentia non sint in ea tamquam in subiecto, sed in
composito: ergo ita sentiendum est. Probatur minor, quia licet
toto tempore alterationis præcedentis intelligi possit materia
disponi receptis dispositionibus in composito corrumpe-
do: sed in instanti generationis hoc iam non est: ergo non perma-
nent dispositiones præcedentes; sed nuda intelligitur materia
omni forma substantiali, & accidentali: nuda autem materia non
potest esse disposita, nec magis ad hanc, quàm ad illam formam
determinata, sed indifferens ad omnes. Quod manifestum est
in generatione animalis, ad quam requiritur materia organi-
zata; cum anima sit actus corporis Physici, & organici: esse autē
organi

organizata in instanti generationis repugnat, cum sit nuda, & organizatio non sit intelligibilis sine quantitate, & accidentibus corporeis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali una potius forma, quam altera propter defectum determinationis, immo neque vlla poterit introduci propter defectum dispositionum. Et si dicatur primo sufficere dispositiones immediate præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarum, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quam alia recipienda, quod est, dispositam simul, & determinatam esse. Cōtra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale intrinsecum est in materia in instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione cuius, nec disposita, nec determinata: tunc erit materia, quia dispositio, & determinatio non fit, nisi per aliquid reale intrinsecum in re disposita, ac determinata: ergo esse actu dispositam, & determinatam non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & intrinsecum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedentibus dispositionibus adquireta. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiam, atque organizatam in instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficientis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, ut præparant materiam pro introductione eiusdem formæ præcedere possunt ordine naturæ. Contra hoc est, quod effectus in nullo genere causæ potest esse prior sua causâ efficiente, à qua recipit esse, & quam proinde supponit iam existentem in rerum natura: ergo cum dispositiones istæ sint effectus eiusdem formæ, à qua procedunt, necesse est eam præsupponant existentem in rerum natura, atque adeo informantem materiâ, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

Probatur tandem multis experiētijs, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eandem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit vivus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respondent non permanere eadem numero, sed specie; videri autem eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur, atque corrigitur cum iudicat solem, vel stellam longe minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset virgens aliqua ratio probans prædicta accidentia non esse

Cap. IIII. Tract. III. Quest. VIII. 159

esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta; sed non solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensuum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debent. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt in cadauere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quæ erant in eodem homine viuo, necesse est assignare aliquam causam determinatam, & particularem à qua producantur: constat vero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue violenta; à causa extrinseca intereat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quantitatem, nouam figuram, nouum calorem, & cicatricem, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaueris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationem nouam. Recursus autem ad vniuersales causas, vel ad primam, à quibus producantur, nullum habet fundamentum, quia nullus effectus fieri solitus à causis particularibus, fit à solis vniuersalibus, vel à prima, nisi vrgente necessitate, & deficiente causa particulari, in proposito vero nulla vrget necessitas, vt per se est manifestum; ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur vrgentem rationem esse, quod accidentia subiectantur in composito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiant, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione afferatur id, de quo est tota controuersia.

Secunda opinio asserit, quantitatem, & cætera accidentia corporea esse in composito tamquam in proprio adæquato, atque immediato subiecto inhæsionis, ad materiam vero quadam tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim quæstione vnica de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in summa de homine par. 2. quæstione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Capreol. in 2. d. 13. q. 1. concl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. conclus. 6. Caietan. in opus. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Sonzin. 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. capit. 81. q. 2. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & videtur nobis, si non facilius, probabilior tamen, & magis conformis doctrinæ, & principijs Aristotelis.

Probari posset hoc secundum multis testimonijs Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substantia in prædicamentis. Postquam probauit tam prædicata substantialia, quam accidentalialia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares,

lares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, vt homo, animal, viuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Non ergo existit nobis prima substantia impossibile est aliquid aliorum esse.* Nomine autem aliorum, non solâ vniuersalia, & substantialia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expressè docet substare primas substantias, ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidentia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipuè probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita vt in ratione subiecti non dependeat à forma, vel composito, & ideo corrupto composito eadem numero accidentia permanere. Sed respondent primo, non loqui Aristotelem de primis substantiis in particulari, sed vniuersaliter de omnibus, ita vt sensus sit, destructis omnibus primis substantiis, & non genitis de nouo aliis nullum accidens earum permanere. Sed hæc solutio valdè aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantiis particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionem substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secundo respondet loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totam suam entitatem, ita vt non solum forma desinat esse, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantiis impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minus est contra mentem Aristotelis, quàm præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundum totam entitatem, quia hæc est annihilatio: ergo non potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expressè 1. lib. Phys. esse incorruptibilem: ergo non putauit possibile, quod prima substantia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis: probatur esse falsum, quia loquitur expressè de primis substantiis, quæ verè corrumperuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam.

- 128 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub vtroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ versatur

versatur alteratio; vt subiectum calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passiones, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur: subiectum vero generationis substantialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tanquam in proprio subiecto. Verba eius sunt. *Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondent subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui propriissime loquitur de subiecto in hæssionis, totum vero ratione partis non est subiectum in hæssionis, sed solum denominationis, vt in similitudine constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum in hæssionis homo ratione totius, quia similitudo non inhaeret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per in hæssionem accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhaerere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo non est subiectum in hæssionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto in hæssionis loquatur, euidenter est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in propriis passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit. Sed clarius hoc idem constat ex 5. lib. Phys. cap. 1. text. 3. vbi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alterum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum; horum autem aliud quidem, quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestum est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, 189
& adæquatum subiectum motus, sed compositum, materia vero ad summum inadæquatum, & remotum. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatum accidentis, quod proprie, & adæquate suscipit in se effectum formalem eius, vt subiectum proprium, & adæquatum albedinis, quod formaliter,

& adæquatè est album; sed compositum suscipit in se primo, & adæquatè effectum formalem motus: materia verò, non nisi inadæquatè, & quasi remotè: ergo compositum, & non materia est primum, & adæquatum subiectum motus. Probatür minor, quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse album: sed quod primo, & adæquatè mouetur quocumque genere motus est compositum: materia verò siue nuda accipiatür, siue informata forma inadæquatè tantum sicut pars, & ratione totius compositi: ergo hoc, & non illa est subiectum primum, & adæquatum motus, & ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum, quia idem est subiectum motus, & termini.

Secundo probatur eadem sententia ex potentiis, & actibus vitalibus, ut ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corporea, ponuntur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod verò sint potius in composito, tenet expresse Aristotel. 1. lib. de Anima textu 66. ubi in hoc ait distingui in homine potentias sensitivas, tam cognoscitivas, quam appetitivas ex vna parte, ab intellectu ex altera; quod intellectus non est potentia organica, hoc est, in organo corporeo inhærens, sed spiritalis inhærens immediatè in anima rationali; appetitus autem sensitivus, & sensus, quorum cognitionem sequitur, sunt potentie organice, non inhærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo, hoc est, in quadam parte determinata corporis, ut visus in oculo; unde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi compositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma; in quo residet potentia sensitiva, ut videre, & audire sunt actus oculorum, & aurium; siue potentie auditivæ intra aures ipsas, ut in suo proprio organo residentis; ita ut à potentia ipsa sensitiva in illa parte residente eliciantur, & in eadem permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colliguntur. Primum est: potentie sensitivæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore, & anima; nam ideo vocantur potentie organice: ergo immediatè inhærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tanquam à principio proximo, operante virtute potentie, & recipiuntur etiam in eo: ergo sunt in toto coniuncto tanquam in proximo subiecto, ut potentia visiva, & actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, ut asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus, quod istæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agente diversum, & in illo tanquam in proprio subiecto inhærent, ut calefactio

calefactio procedit ab igne tanquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tanquam in subiecto recipitur: immanentes vero procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manent tanquam in proprio subiecto, sed actiones sensitiuæ sunt immanentes, vt Aristoteles, & vniuersa schola fatetur: ergo recipiuntur in eodem principio actiuo, à quo immediatè procedunt, vt visio in oculo: sed principium à quo proximè eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secundum se nullā habens actiuitatem respectu harum actionum; nec etiam materia prima vt informata anima, quia neque hoc modo sumpta elicit actum videndi, nec per potentiam sensituiam; sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma; vt docuit expressè Aristoteles, quod patet realiter esse distinctum à materia, etiam vt informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tanquam in proprio subiecto, & non in materia.

His argumentis ex eadem radice præcedentibus, respondere conantur aduersarij distinguendo actionem transeuntem hoc modo. Actio transiens duplex est, vna quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solum ab eo distinctum realiter, sed extra illud existens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquam, quæ est res alia extra ignem, & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud transit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum, quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agens ipsum permanet; transiens vero secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamuis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitua, vel organo per ipsam sentiente eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhaerentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadem materia intra ipsum est, quamuis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actus, secundum quid possint transeuntes vocari, quia ad aliud transeunt quodammodo extra ipsum propter distinctionem realem. Quod vero Arist. asserit has actiones, sicut potentias, à quibus eliciuntur, esse totius coniuncti, hac distinctione explicari debet, nempe esse totius coniuncti, vt principij operantis, à quo procedunt, non tamen vt subiecti recipientis, sed solius materiæ: quod vero vocantur immanentes, verum est.

absolutè loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adequatè recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet, & consequenter sensationes ipsæ, quamquam ad aliud etiam transcant quodammodo extra organum existens propter distinctionem realem eiusdem materiæ ab eodem organo.

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumento satisfacere potest, quod probo primo à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnā partem tantum; & postquam sic est calefacta, remoueatur ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summam, quam habent producendo in eam frigiditatem amissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes sentitur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tanquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnā potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tanquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motio procedens ab anima per aliam, includitur in anima ipsa tanquam aliquid eius: ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tanquam pars eius: satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vllō modo, quod maneat in principio agente: ergo nec erit vllō modo verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vllō modo principium actuum sensationis, cum non possit esse principium actuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus; nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc veto ab imperfectione materiæ aliena sunt.

Probatum

Probat^{ur} tandem ex parte omnium, quæ concurrunt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressæ, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentia^æ tanquam virtuti acti^{uæ}, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo non inhæret in materia tanquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probat^{ur} consequentia, quia materia non est principium acti^{uæ} sensati^{onis} per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si fortè respondeant vniri quidem organo operanti per potentiam tanquam principio acti^{uo} ad operandum, ex eo, quod inhæret materia^æ eius, probatur hoc non esse verum, nec sufficiens, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium acti^{uum} operationis cum ea; sed non potest sic vniri per solam adhærentiam cum eo, & inhærentiam in materia: ergo falsum id est; atque insufficiens. Probat^{ur} minor, quia species debet vniri principio sentienti tanquam actus determinans potentiam, & constituens eam sufficienter in actu primo tanquam repræsentans obiectum: ergo per realem, & veram vnionem, nam per solam adhærentiam non potest effitere vnum principium vitalis cognitionis, sed tanquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei vniri tanquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per veram, & realem inhærentiam, quare organo debet inhære species per se immediatè, & non sufficit, vt inhæreat materia^æ. Secundo, probatur ex parte speciei expressæ, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiuè, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediatè per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos opinandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tanquam rationem intrinsecam dicat vnionem formalem eiusdem speciei expressæ cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo: ergo in eo debet inhære tanquam in subiecto. Probat^{ur} minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquaturn sentiens, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huic ergo debet vniri formaliter species expressa, vt vitalis vnio sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhærentiam in eo. Probat^{ur} tandem ex parte potentia^æ sensitiuæ,

& ipsiusmet actus sentiendi, hoc est, actionis realis sentiendi, si hæc interuenit in sensatione, quia repugnat accidens recipi in aliquo tanquam in subiecto inhesionis, quin ei tribuat proprium effectum formalem; sed materia non est capax effectus formalis potentia sensitiva, neque actionis sentiendi: ergo repugnat, quod in ea recipiantur accidentia hæc tanquam in subiecto adæquato. Minorem sic probabo, effectus formalis potentia sensitiva est constituere subiectum formaliter potens sentire, atque cognoscere sensibile obiectum, quod est esse formaliter potens elicere sensationem, ut principium actuum eius. Et effectus formalis sensationis est constituere subiectum ut actu, & formaliter sentiens, sed materia non est formaliter potens elicere sensationem, ut principium actuum eius, nec etiam formaliter sentiens, sed utrumque effectum formalem recipit adæquatè organum quod est compositum: ergo composito, & non materiae insunt hæc accidentia tanquam subiecto adæquato.

- 191 Propterea recentiores alij his argumentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atque etiam species sensibiles impressas, & expressas non recipi in materia tanquam in subiecto, sed in composito, nec priorem sententiam defendi posse de his accidentibus, sed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi (mea quidem sententia) probabilis non est, quia destruit imprimis vnicum fundamentum eiusdem sententia, quod omnes pattoni eius præsupponunt, & vi innituntur, nempe quantitatem esse coævam materiæ, & prorsus inseparabilem ab ea, qua media omnia accidentia corporea inhaerent eidem materiæ tanquam adæquato subiecto, in eaque permanent destructis formis substantialibus, atque compositis; vnde sequitur vel nullum medium admittendum esse de his, vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admissum destrui, cum eodem modo se habeat in omnibus; idcirco modus iste medium ponens omni autoritate caret; & cum probabile sit, quod pluribus, vel sapientibus apparet, ut docet expressè Aristoteles, sequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione esse apertè falsum argumentum ad hominem, præsupposito illo principio, quod cum cæteris omnibus admittunt recentiores istæ: videlicet omnia accidentia corporea inhaerere substantiæ media quantitate, ex quo sic arguo. Potentia vitales cum suis actibus, atque speciebus non inhaerent materiæ, tanquam subiecto adæquato, sed composito: ergo cætera omnia accidentia corporea inhaerent etiam composito, & nullum inhaerebit materiæ, quod est contra ipsos. Probatur consequentia, quia accidentia hæc corporea sunt: ergo inhaerent composito

composito media quantitate; ex quo euidenter colligitur eandem ipsam quantitatem inhaerere etiam eidem composito, & proinde cætera omnia accidentia corporea. Probatur hæc ultima consequentia, quia omnia debent inhaerere media quantitate: ergo eidem omnino subiecto, cui inhaeret quantitas, quod est compositum. Nec potest solui argumentum, si dicatur probare quidem de omnibus aliis accidentibus, quæ sunt in animalibus, ut de quantitate, & cæteris ea media inhaerentibus, non tamen de eadem quantitate, & cæteris inhaerentibus in reliquis corporibus non sentientibus; nam hoc apertè falsum est, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ sunt in animalibus, præter vitales potentias, actus atque species sunt eiusdem prorsus naturæ, & rationis, ut quantitas corporis sensibilis, & insensibilis eiusdem naturæ sunt, & similiter primæ qualitates, atque secundæ; ergo omnes postulant idem subiectum. Quare si ea, quæ sunt in animalibus, postulant pro subiecto compositum; euidenter sequitur, quod ea quæ sunt in cæteris corporibus insensibilibus, idem compositum postulent, & in materia esse repugnet.

Probaturn tandem ex augmentatione viuientium, de qua duo docet Aristoteles. Primo, quod sit verè, & propriè motus terminatus per se ad quantitatem. §. lib. Physic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus sit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis produciatur quantitas: quod non potest esse verum, si quantitas sit in materia prima tamquam in subiecto, nam si ita sit, necesse est quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam conuertitur alimentum, & vniri viuenti cum ipsamet carne per mutationem productam; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; sed non potest viuens simul adquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert secum materia alimenti, non potest produci alia per motum augmentationis contra expressam sententiam Aristotelis. Respondent tamen pro opposita sententia iuniores, augmentationem esse propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, sed resultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Aristotelem vnquam dixisse, quod per augmentationem producaturn quantitas. Itaque existimant motum augmentationis habere pro termino productum vnionem vnus quantitatis ad alteram, & consequenter maiorem quantitatem ex vnione resultantem; sicut generatio hominis habet pro termino productum modum vnionis animæ cum corpore, & ideo totum hominem ex

materia, & forma vnitis constantem: hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersi; nam quidam præter indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatis, qualia sunt puncta in linea, ponunt modum alium diuisibilem coextensum partibus, quo vniantur partes indeterminate quantitatis; & hunc modum vnionis dicunt produci per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimenti quantitati viuientis corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimenti augeri corpus viuens. Hæc tamen sententia non solum est falsa, sed expresse contra Aristotelem, qui vbicumque de quantitate, vel continue loquitur, nullum aliud continuatiuum ponit præter indiuisibile, quod vocat terminum communem, quo medio vniantur, & continuantur partes. Quod vero sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminate, ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniantur, vel continuantur per modos vnionis indiuisibiles, eisdem vniri debent partes proportionales, vel indeterminate, & non debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis indiuisibiles, & diuersos ab indiuisibilibus, quibus vniantur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus modis: ergo diuersis indiuisibilibus vniri debent, quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem produci indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimenti quantitati viuientis, & fit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitam viuens augeatur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est, qui nunquam somniauit per motum augmentationis produci indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum; est etiam falsa, quia indiuisibile quantitatis non potest produci per se motu successiuo, cum careat latitudine: nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent produci diuersi termini partiales, & continui; sed vnum indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiuus, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi recentiorum de productione indiuisibilium per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia, sed in sola imaginatione eorum.

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, 194
 quod per augmentationem non producat quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. ubi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex utroque est, ut quanta caro, sic quidem augeat: etenim quantum oportet generari, & carnem; secundum autem, quod solum caro est, nutrit, &c.* Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmentationis in quantum in potentia est caro quanta, & compositum ex utroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam ut caro in potentia est materia nutritionis, & ut in potentia quantum est materia augmentationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiam actu quantum per augmentationem. Probatur consequentia, quia utrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmentationem. Sed fieri actu carnem per nutritionem, est produci carnem per eandem nutritionem: ergo fieri actu quantum per augmentationem, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quantum per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam, compositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnum compositum resultare ex utroque, non potest autem vnum compositum resultare ex duobus, nisi inter se unitis: ergo sentit quantitatem uniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima evidentissimum est: ergo ex mente Aristotelis quantitas unitur composito, & non potest uniri ei, nisi ut forma subiecto per realem inhaerentiam, sicut nec albedo unitur corpori, nisi ut subiecto ad compositionem albi: ergo quantitas ex mente Aristotelis unitur composito immediate, cum quo componit totum quoddam accidentale, non vero materia, nisi remote, & inadæquate. Quod vero sit contra rationem probo, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis solum per se produci punctum indiuisibile, quo uniuntur duæ quantitates; quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatiuum, vel terminatiuum partium, non est per se producibile per motum, ut euidenter patet in cæteris motibus: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini, quam continuat, vel terminat. Secundo sequitur, quod si per motum 195
 augmentationis non producit quantitas, sed præexistens in

materia alimenti vnitur quantitati viuientis per continuationem, & fit vna numero, augmentatio viuientis, solum fit quædam iuxta positio vnus quantitatis ad alteram, sicut augmentatio ignis per iuxta positionem lignorum, vel vnus aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus impropriissimam augmentationem ponunt, per iuxta positionem, propriam vero in solis viuentibus. Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus, quia non fit per quamcunque iuxta positionem, sed per intus sumptionem, & secundum omnes partes viuientis, per quas distribuitur alimentum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuentibus non fit iuxta positio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intus sumptionem; & ideo pura quædam iuxta positio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: nam quod iuxta positio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones sunt extrinsecæ respectu augmentationis, in quibus non consistit propria ratio eius, sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuientis, quam deperditum fuerat, vel quàm prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuientis, ab improprio non viuentium. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio viuientis non esset productio partialis substantiæ per virtutem potentiæ vitalis, sed solum vnio substantiæ iâ productæ etiam viuientis, impropriissima esset, etiamsi fieret per omnes partes viuientis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnâ substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe non specialis, vt patet in vnione alicuius partis abscissæ corpori viuenti: ergo multo minus erit propria augmentatio, si non sit productio quantitatis. Probatur consequentia, quia nec ad vniendam vnâ quantitatem alteri per continuationem etiam secundum omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes; non erit minus impropria augmentatio eius, ac est modo. Veritas ergo huius rei est, quod primo, & per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditione consequuntur aliæ, sicut augmentatio consistit in eo, quod producatur partialis substantia viuentali modo: & ex hoc probatur efficaciter non dari propriam augmentationem, quam in viuentibus posuit vbiq; Aristoteles; posita quâritate in materia
prima

prima tamquam in subiecto, quia non potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc nostra sententia melius intelligatur, & argu- 166
menta oppositæ commodius solvantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. text. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamentis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, non est substantia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potentia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cum materia fit completa substantia distincta realiter ab utraque. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substantia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiam plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secundum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substantiæ non sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione formæ substantialis. Gratia exempli. Petrus, vel Ioannes est substantia quædam completa composita ex materia, & forma, quæ est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quemlibet gradum essendi sequuntur quædam proprietates, vel accidentia, ut gradum substantiæ esse susceptiuam accidentium, vel ea posse sustentare, gradum corporis, trina dimensio quantitativa, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeæ, quia eo ipso quod substantia corpus substantiale est, immediatè est susceptiuum corporis quantitatis, per quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietas generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substantiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ sequitur gradum corporis, quantitas: risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed pars hominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inhæret tamquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substantiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quantitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, & ab eis realiter distinctæ, & ideo nec inhæret materiæ tamquam

tamquam proprio subiecto, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, quia hæc sola est, quæ proximè, & adæquatè suscipit effectum formalem eius, nempe extensam esse, ac diuisibilem in partes extensas.

- 197 Ad testimonia Aristotelis pro eadem sententia adducta respondeo, in primo loqui de eisdem accidentibus secundum speciem, quæ non corrumpuntur per se, quia non corrumpuntur à contrario, nam dum generatur aqua ex aëre, nullum habet contrarium à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas, aut transparentia; nam similia potius sunt in aqua, sed corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti, nempe aëris, ut sæpe accidit in alijs generationibus. Nec secundum testimonium habet ullam difficultatem, quia verum est alterationes præcedentes generationem versari circa materiam, non tamquam circa subiectum adæquatum, sed in adæquatum, quia est pars ligni, vel aquæ circa quam versantur tamquam circa proximum, & adæquatum subiectum.

Ad primum argumentum neganda est maior, quod ad sustentandum aliud, requiratur, & sufficiat entitas realis cum existentia, & subsistentia: licet enim hæc requirantur, non tamen sufficiunt, sed requiritur amplius quod tale existens, & subsistens sit idoneum receptiuum eius: & quia materia est idoneum receptiuum formæ substantialis, tamquam substantialis potentia, ex qua educitur, vel cui vnitur, ideo proximè sustentat formas substantiales, & proximum est earum subiectum, non est tamen idoneum susceptiuum quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, ut probauimus, proximè oritur à substantia corporea composita ex materia, & forma, tamquam propria passio naturalis eius, cum sit proximum susceptiuum trinx dimensionis, & ideo habet se ad illam tamquam ad proprium, & immediatum subiectum, sicut ceteræ propriæ passionnes se habent ad res, vel essentias, à quibus emanant. Ad materiam vero habet se tamquam ad radicem, & quasi remotum, & inadæquatum subiectum.

Pro solutione secundi notandum est, primo, quantitatem, ut probauimus, sequi naturam corporis substantialis, vel substantiæ corporeæ: vnde non conuenit homini, vel leoni, ut homo, & leo sunt, sed ut corpora, homo autem, ut est corpus substantiale, componitur ex materia organizata, & anima rationali, ut est forma corporis. Sed istæ partes duobus modis sumuntur, aut secundum se, vel omnes simul, ut vnitæ modo vnionis substantiali. Et primo modo constat non componere totum, sed secundo modo ita componunt, ut totum non sit alia entitas realis distincta

distincta ab eisdem, ut unitis, bene tamen à quolibet, atque etiam ab omnibus secundum se acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum subiectum postulare cui primo inhæreat, & cum quantitas inherens homini, ut corpus est, sit vnum accidens completum, vnum postulat subiectum, ita ut in multis inhæreere primo repugnet; & hoc subiectum, cui primo inhæret, est compositum ex materia, & forma corporis, & consequenter inhæret eisdem partibus, ut copulativè, & unitè accipiuntur, vel ut constituentes compositum omnibus quidem non tamen singulis, etiam ut copulativè sumptis, & unitis, quia singulæ etiam, ut unitæ alijs distinctâ entitatem realem continent ab omnibus ut unitis, & cōsequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis, non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atque etiam omnes partes, ut simul unitæ ipsum constituentes recipiunt effectum formalem quantitatis, per quem fiunt extensa, ac diuisibiles in partes integrantes eodem modo ex eis compositis, sed quælibet harum partium etiam ut unita alijs, non participat eundem effectum quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est materia quidem tamquam, primum, licet inadæquatum subiectum: ex quo etiam primo tamquam ex radice educuntur omnes formæ: forma vero, si materialis sit, non tamquam subiectum, sed tamquam aliquid receptum in materia extensa, quia quantitas non est accidens consequens formam, sed materiam: ideo non potest recipi in forma tamquam in subiecto etiam partiali. Si vero non sit materialis, sed spiritualis, atque indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessarium est. Quod notissimis exemplis probatur ab authoribus primæ opinionis necessario concedendis; nam ipsi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas substantiales in eadem materia extensa receptas, atque etiam extendi compositum, etiam si sit corpus humanum, inhilominus negat animam rationalem, etiam si recipiatur in materia extensa, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis: ergo non mirum est, si extenso composito, tamquam proprio subiecto quantitatis, non extendatur anima, quæ pars eius est, quia partes compositi non participant effectum formalem in eo receptum, nisi sint capaces, vel secundum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minus evidenti probatur, nam verum est compositum ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctâ ab eisdem partibus, ut simul sumptis

& unitis

& vnitis: nec est minus verum idem compositum esse substantiam corpoream, vel corpus vt quod. Et tandem verum est eadem partes, vt simul sumptas, & vnitas realiter, & vt quod, esse corpus, & substantiam corpoream. Et ex hoc non sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam vt quod partiale, sicut verum est de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum est, quia ea, quæ conueniunt realiter composito, atque etiam partibus copulativè sumptis, & vnitis, non conueniunt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo quo concutunt ad constitutionem eiusdem compositi; & quia materia concutit tamquam primum, & radicale recipiens omnes formas, ita conueniet ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vt quod partiale ita etiam conuenit ei esse extensum, quod esse primo recipit compositum à quantitate, formis vero materialibus conuenit alio modo longe diuerso, nam quia de potentia materiæ vt primo recipienti educuntur, continent eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solum vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiæ, & cum ea tamquam quo formali concurrenti ad constitutionem totius: extensio vero tamquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tamquam habentibus partes substantiales integrantes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animæ denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia, tamquam quod etiam partiale, sed solum, vt quo: quia verum est constituere corpus, vel corpoream substantiam, tamquam formam eius; & ideo verum est etiam esse corpoream substantiam vt quo, quod non est aliud, quam esse formam corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporea substantia. Extensio vero non potest ei conuenire tamquam subiecto, etiam partiali; cum hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt receptæ in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, materialis non est, sed spiritualis; ideo non habet partes substantiales integrantes, quarum ratione coextendatur materiæ, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea absque participatione extensionis propter eius incapacitatem: solum ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiæ gradum corporis, quem sequitur tamquam propria passio quantitas, & extensio.

Ex quibus ad formam argumenti neganda est minor, quod non possit quantitas recipi in homine, in quantum est corpus substantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine
neces

necessario attingere vnionem animæ cum materia, distinguendum est, nam primo, & per se non attingit vnionem sicut neque formam, etiam materialem, sed quasi secundario, in quantum modus ipse vnionis educitur de potentia materiæ, & in ea recipitur eo modo, quo de formis eductis de potentia materiæ dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo inferatur, nempe debere etiam attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatiue sumptas, & vnitas, non sequitur attingere quamlibet, etiam vt vnitam alijs, nam compositum eadem entitas est cum omnibus partibus, vt copulatiue sumptis, & vnitis, non tamen cum qualibet, etiam vt vnita alijs, sed à qualibet etiam vt vnita distinguitur realiter, vt satis notum est secundum communem sententiam de distinctione totius à partibus: ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vnita alijs realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessario effectum formalem, quem tribuit quantitas composito. Quod exemplo signi vniuersalis copulatiue sumpti in materia Summularum facile ostendi potest, nam omnes Apostoli copulatiue sumpti sunt duodecim, & tamen non sequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatiue sumptum cum alijs esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere, nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionum, quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationum, per quas introducit dispositiones pro expulsiōe vnius formæ, & introductione alterius; & actiones istæ, cum sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporales inhaerentes subiecto media quantitate, in eodem composito recipiuntur cum eisdem qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodem subiecto recipi motum, & terminum, actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tamquam circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadæquatum: circa compositum vero corrumpendum tamquam circa proximum, & adæquatum, & vtrumque extensum est, extensione quantitativa compositum quidem primo, tamquam proximum, & adæquatum subiectum quantitatis: materia vero tamquam remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum est, earum, per quas non producuntur accidentia, sed forma substantialis educitur de potentia materiæ, & vnitur formæ, sitque ex vtraque compositum; & talis est generatio, quam propterea merito vocant actionem substantialem: quæ cum habeat pro termino formali substantialem formam vnitam materiæ, in eadē materia recipitur cū ea, non quidem, vt actu quanta, vel
extensa,

extensa, sed vt subiecto disposito toto tempore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis compositi; cæteraque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima, circa quam versatur generatio substantialis, tamquam circa proprium, & adæquatum subiectum, semper est quanta, & extensa, quantitate præcedentis compositi, vel sequentis, non tamen recipit in se actionem media quantitate, vel eius ratione, sed ratione sui, atque immediatè, sicut ratione sui, & immediatè recipit substantialem formam ad quam ordinatur per se, & immediatè eadè generatio tamquam ad terminum formalem: commitanter ergo tantum se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tamquam ratio recipiendi. Quod vero dicitur generationem esse accidens extensum, etiam est distinguendum, nam si intelligatur ita esse extensum, vt media quantitate recipiatur in subiecto, sicut cætera accidentia materialia, atque extensa, falsum est; cum immediatè, & per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si vero intelligatur esse extensum, quasi à posteriori, ita vt per quantitatem consequentem compositum in eodem instanti generationis, coextendatur materiæ, sicut coextenduntur formæ materiales eductæ de potentia eiusdem materiæ per eandem generationem, verum est: habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitativas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quantitas, & cætera accidentia sint in materia tamquam in proprio subiecto.

101

Ad quartum respondetur concessa maiori, quod non potest agens naturale introducere suam formam; nisi in materia disposita, & determinata pro tali forma; sed neganda est minor, quod nec sit disposita, nec determinata per dispositiones, quas habuit compositum corrumpebatur tempore præcedente instans generationis, nam licet illæ non maneant in instanti generationis, satis est immediatè præcessisse; cum verum sit virtute earum expulsam esse formam præcedentem, & introductam sequentem; quod sic ostendo: instans generationis est primum non esse alterationis, & dispositionum, quas per eandem alterationem induxit agens, est etiam primum non esse formæ substantialis, quæ corrumpitur, ergo virtute earum expellitur forma, etiam si non existant in instanti generationis; euident est consequentia, quia si Deus suspenderet consecutionem nouæ formæ, & vellet conseruare materiam sine vlla forma, non minus sequeretur naturaliter expulsio formæ, quā modo sequitur per intro

per introductionē nouæ:ergo sequitur sufficienter fuisse expul-
sam virtute earum. Sed probatur antecedens, quia vel cum dis-
positionibus præcedentibus tempore immediato potest natura-
liter permanere in materia forma corrumpenda, in instanti ter-
minatiuo alterationis, vel nō potest: si potest, ergo illud instans
non erit primum non esse eius in materia, quod patet esse fal-
sum, cum supponamus contrarium, suspendente Deo consecu-
tionem alterius, & volente conseruare materiam sine forma; si
vero non potest permanere in eodem instanti terminatiuo alte-
rationis, sed necessariō est expulsa, sequitur naturaliter esse ex-
pulsam virtute dispositionum præcedentium, quia non est aliud
medium, per quod potuerit expelli ab agente, vt per se est ma-
nifestum. Ex quo infertur primo virtute etiam dispositionum
præcedentium modo introduci nouam formam. Probatur con-
sequentia, quia expulsionem vnius formæ, sequitur naturaliter
introductio alterius. Secundo infertur virtute earundem dis-
positionum sequi introductionem talis formæ determinatæ, vt
ignis, exempli gratia, si dispositiones sint calor, siccitas, & rari-
tas. Probatur consequentia, quia impossibile est naturaliter,
quod expulsionem formæ ligni à materia virtute talium dispo-
sitionum sequatur alia forma, nisi ignis, nam tales dispositiones
eam expellentes dicunt determinatum ordinem ad eam tan-
quam ad finem, in quem ab agente naturali ordinantur, & re-
pugnat cuicumque alteri formæ. Tertio sequitur materiam sic 102
dispositam per tales dispositiones præcedentes sufficienter
esse determinatam ad talem formā in specie, & ad talem etiam
in individuo: primum iam probatum est, quia si expulsionem
talīs formæ per tales alterationes, & dispositiones non potest
sequi, nisi forma ignis, determinata erit materia ad eandem, &
non aliam suscipiendam virtute talium dispositionum. Sed pro-
batur etiam secundum, quia mediis talibus dispositionibus, &
alterationibus præcedentibus à tali agente, à tali proximo, &
tali tempore, ex quibus sequitur in tali instanti terminatiuo
eius expulsio talis formæ, determinatur idem agens naturale
proximum à primo ad talem formam introducendam; cum ex
se esset indifferens ad quamcumque aliam suæ speciei, & con-
sequenter manet materia ex parte sua ordinata, ac determinata
ad talem formam, & non aliam suscipiendam. Hic autem or-
do, & hæc determinatio solum fundatur in ordine naturalis
consecutionis, quem habent formæ inter sese respectu eiuf-
dem materiæ dispositæ talibus dispositionibus, atque etiam in
ordine naturali, quem habent dispositiones ipsæ, ex eo, quo pro-
cedunt à tali agente, & dispositiue expellunt à materia formam,

quam habet, ad formam introducendam ab eodem agente eiusdem speciei cum ipso tanquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quod vero naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producuntur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, ut patet in anima, & cadauere, atque etiam in forma vini, & aceti, nam ut docet Aristoteles acetum non potest fieri, nisi ex vino: & quod sigillatio appelletur in materia talis determinatio, vel non quæstio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam sufficienter esse dispositam in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneant: satis est enim virtute earum expelli formam oppositam, & introduci nouam, ut dicatur disposita, ac determinata, ut probatum est: permanentia vero, vel præsentia earum non solum non iuvat introductionem nouæ, sed impedit modum unionis substantialis eius cum materia, quia si illis mediis permanentibus in eadem materia uniatur forma, accidentaliter erit unio secundum modum cum mediis accidentibus prius unitis eidem materiæ fiat, quod non est admittendum, ut ergo substantialis sit, non solum secundum rem, sed etiam secundum modum necesse est, puta materiæ uniatur forma, hoc est, nullo accidenti medio actu in ea existente, & prius natura ei unito. Quod vero dicimus virtute dispositionum præcedentiū expelli vnā formam, & introduci alteram, non ita intelligimus, ut tales dispositiones aliquid agant, in instanti, in quo non sunt, quia nec dum sunt, dicuntur aliquid efficere, sed solum in genere causæ materialis disponere materiam pro recipienda noua forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam, & formam antiquam expulsam, id tantum esse dicimus, quod est, per immediatam præcessionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tempore illo instanti terminato, nec posse formam antiquam permanere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introduci, quia talis est ordo præcedentiæ, & consecutionis inter formas, & dispositiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura constitutus, ut post dispositiones has, & hanc formam non possit alia sequi in materia.

463 Ad vltimum, in quo afferuntur experientiæ, de quantitate, organizatione, signa, cicatrice, & calore permanentibus in cadauere, negandum est antecedens, quod permaneant eadem numero,

numero, sed permanent solum eadem specie, valde tamen similia, & propter maximam similitudinem iudicant sensus esse eadem numero, quemadmodum contingeret, si vidente aliquo onum quoddam, supponatur eo infcio loco illius alterum valde simile in eodem loco, vel distantia, ac situ, certum est iudicare esse idem numero, iudicio quidem sensus falso. Quod absque dubio contingit, quia identitas, vel diuersitas numerica non est proprium sensibile, sed commune, sicut numerus. Circa sensibile autem commune, etiam debite approximatum falli possunt sensus externi: cum non sit proprium obiectum eorum, à quo specificantur: quare corrigi debent ab intellectu, vel intellectus ipse sequens ductum sensuum corrigi debet à seipso iudicante potius secundum naturas rerum, quam secundum ea, quæ apparent sensibus. Ita ergo dicendum est in proposito, sensus decipi, vel intellectum sequentem ductum eorum, & iudicantem esse eadem accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo, & rationem deceptionis esse maximam similitudinem eorum. Decipi vero satis probabiliter existimamus, propter rationes, quibus confirmata est nostra sententia, quibus fit valde probabilis, & ferè expressa in doctrina Aristotelis. Circa causam vero, à qua producantur diuersa numero accidentia, non est maior difficultas, quam circa causam, à qua producit forma cadaueris, nam plures ex eis sunt dispositiones eiusdem formæ, causam vero cadaueris non minus tenetur assignare opposita sententia, quam nostra. Ad educendam igitur formam cadaueris de potentia materiæ in instanti corruptionis viuientis corporis, & productionem totius compositi, quod vocamus cadauer, omnes ferè concedunt concurrere vniuersales causas, vt Deum, & corpora caelestia. Tota autem difficultas est, an præter causas vniuersales habeat aliquam particularem per se concurrentem cum illis, vel à solis vniuersalibus educatur illa, & fiat hoc. Et quidam ex authoribus oppositæ opinionis, qui tenent eadem numero accidentia, quæ fuerunt in genito, permanere incorrupto, asserunt ab eisdem dispositionibus, à quibus expellitur, anima tanquam ab instrumentis vniuersalium causarum educi formam cadaueris, & generari cadauer: ita sentiunt Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quaest. 12. artic. 1. & quaest. 18. artic. 3. Sed hæc sententia innititur duobus valde incestis: Primum est, quod eadem numero accidentia permaneant in genito, & in corrupto. Secundum, quod dispositiones præcedentes in materia, non solum dispositiue, & quasi materialiter, sed efficienter cōcurrant ad educationem, & introductionem sequentis formæ, vt calor, qui producit in ligno ad productionem

ignis ex eo, Et hoc secundum, non solum est incertum, sed expresse contra D. Thomam, & communem sententiam, ut inferius ostendetur. Ideo alij dicunt, non ab his dispositionibus, sed à causa particulari eas conseruante instrumentaliter produci: hanc autem causam imprimis esse corpora intrinseca ambientia, ut aërem, vel aquam iuxta temperamentum corporis: deinde partes quasdam non viuentes admixtas viuensibus, ut sunt humores, & spiritus vitales, & animales, & plura alia, quæ omnia cum non viuant, nec informenrur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere possunt ad eductionem formæ cadaueris, tanquam similem animæ, cui pro materia, & instrumentis deseruiant. Sed hæc sententia non videtur habere fundamentum in vera Philosophia: quod sic probo. Spiritus vitales, & animales sunt propria instrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero sunt quasi partes secundariæ eiusdem viuentis ordinatæ à natura ad putritionem, nempe, ut in partes viuentes conuertrantur, ut patet de sanguine, atque etiam ad conseruationem vitæ, ut patet de eodem sanguine, & ceteris humoribus: ergo per se ordinantur omnes ad vitam, & conseruationem eius: sed forma cadaueris est impossibilis in materia cum anima, & quodammodo ei opposita, à qua expellitur, atque etiam quasi terminus corruptionis vitæ: ergo repugnat spiritus vitales, & animales, sanguinem, & alios humores ordinari per se ad eductionem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ effectiue educatur, iam enim agerent ad corruptionem corporis viuentis. Dicendum igitur est de formâ cadaueris idem prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ sunt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nempe talis organizatio, talis figura, tale remperamentum, & aliæ: nec dari causam efficienrem particularem, à qua producatur, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus cum eisque concurrente produci.

205 Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secundo experientia, quia repentinæ mortis iugulari nulla datur verisimilis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorum, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad eductionem formæ cadaueris, sed respectu causarum particularium efficientium omnino per accidens sequitur: solum ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & concursu naturæ vniuersalis, hoc est, vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet eductio formæ iuxta exigentiam materiæ sic

riæ sic dispositæ, in qua talis forma præcessit; ita vt quemadmodum forma aceti non potest introduci in aliâ materia, ab ea, in qua præcessit forma viui; sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter, nisi alia quodammodo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut corpus mixtum compositum ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius tendit in elementa, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & non potest naturaliter aliquid transire de extremo, ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus; & medijs, vt per eas transiret materia ad elementa dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ eductis, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus viuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales produciunt similia accidentia; eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & similis etiam calor aliquando propter nimiam radiationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac questione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ soli materiæ, vel soli formæ conueniunt, quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genita, ex his, quæ fuerunt incorrupta.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia proximè inhæreant substantiæ, vel quadam non nisi medijs alijs?

Prima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substantia, sed quodcumque ei inhæretere media potentia receptiua, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti cum ipso met accidenti recepto, vt qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Sonzinas 12. lib. Metaph. quæst. 26. conclusione 2. & Lauellus quæst. 8. Probât testimonio Aristotelis, &

D. Thomæ: nam Aristoteles 12. lib. Metaph. text. 26. asseruit, *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vt sicut substantia habet tria principia, Physica nempe materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Aristoteles, nam principium albi (inquit) tanquam forma est albedo, tanquam priuatio, nigredo, tanquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis, hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento est propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D. Thomas 1. parte, quæstione 77. artic. 1. ex eisdem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic enim ait: *Cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: & ideo si actus non est in genere substantia potentia, qua dicitur ad illum actum, non potest esse in genere substantia, &c.* Probatùr etiam ratione, quia potentia specificatur ab actu: ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illum ordinata debet esse accidentalis: ergo omnis potentia substantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundò, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem: ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiuâ inquirò, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

207 Hæc tamen sententia falsa est. Probatùr primo ex natura substantiæ, quæ in duobus consistit; primum est, vt ei debeatur subsistentia per se, & independens ab alio; secundo, vt per hanc subsistentiam per se possit subsistere omnibus; idco de prima substantia in se, & per se substante asseruit Aristoteles in primo prædicamento; primo, per se, principaliter, & maximè subsistere

substare, quia ratione sui substat, non solum accidentibus, sed secundis substantiis, hoc est, vniuersalibus prædicatis substantialibus: sed substare ideum est, ac sustentare tamquam subiectum cætera: ergo substantia sua propria virtute, & sine adiniculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia esse subiectum non est aliud, quàm sustentare id quod in se recipit. Secundo probatur argumento ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustentare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdem prædicamenti, ut asserit hæc sententia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia; nam potentia illa accidentalis per quam sustentat quantitatem, est accidens eiusdem prædicamenti quantitatis: ergo vel immediatè inheret substantiæ, vel media alia potentia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam conceditur, substantiam immediatè sustentare aliquod accidens contra eandem opinionem; si vero secundum, de illa secunda potentia per quam recipitur prima in substantia eadem est quæstio, an immediatè recipiatur, vel per aliam potentiã accidentalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediatè recipi in substantia tamquam in subiecto. Tertio, quia non solum debet admitti processus infinitus, sed adhuc eo admissio, probatur non minus euidenter, quod aliquod accidens recipiatur immediatè in substantia, nam admissio processu infinito, de tota illa collectione infinita accidentium verum est, quod sit in alio tamquam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidentia; sed illud aliud in quo debet esse tamquam in subiecto, non est accidens; cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidentium, vel aliquod saltem eorum.

Nostra igitur sententia est, quod non omne accidens recipiatur in substantia medio alio accidenti sui, vel alterius prædicamenti, sed aliquod sit immediatè in ea receptum; hoc est, nulla media potentia, quæ sit accidens reale distinctum ab ea ex naturâ rei. Ita Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Pater Suarius. 1. tom. suæ Metaph. disp. 14. sect. 5. num. 8. & 9. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele cap. 5. antepredicamentorum, & pluribus aliis suæ doctrinæ locis, in quibus diuidit ens reale in substantiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediatè opposita, & consequenter immediatè comparari inter sese; sed ratio intrinseca accidentis est esse in alio tamquam in subiecto saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidens à toto (ut aiunt) genere, vel vniuersaliter

immediatè comparari ad substantiam, tamquam ad subiectum, & immediatè ei inhaerere. Probatur etiam testimonio D. Tho. 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 5. ubi ita ait: *Si accidens accipitur secundum quod diuiditur contra substantiam: sic nihil potest esse medium inter substantiam, & accidens, quia diuiduntur secundum affirmationem, & negationem, scilicet secundum esse in subiecto, & non esse in subiecto, &c.* Ex quibus colligitur potentias animæ, ut intellectus, & voluntas, cum sint accidentia in secunda specie qualitatis, non esse realiter substantiam animæ, sed immediatè ei inhaerere, tamquam subiecto: sentit ergo aliquod accidens immediatè inhaerere in substantia sine ulla media potentia, quæ sit accidens.

Probatur deinde ratione, ex natura accidentis, nam accidens est extra rationem, & entitatem substantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprii esse, & ut per illud possit præstare plura, quæ per se immediatè non potest, ut operationes, & alia: ergo necessariò debet concedi in ipsamet essentia, & in ipsomet esse substantiæ capacitas naturalis respectu talis ornatus, alioqui non esset ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam recipitur, est potentia passiva recipiendi: ergo non potest esse res distincta ab ipsamet substantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiua in substantia, quæ sit accidens reale distinctum ex natura rei ab ea, sed realiter per seipsam immediatè recipiet aliquod accidens. Secundo probatur, nam substantia Angeli essentialiter est intellectiua, & anima nostra essentialiter est rationalis: ergo utraque substantia per se immediatè capax est potentiæ ad intelligendum, & ratiocinandum; sed hæc potentia, ut alibi ostendetur, est accidens, superadditum substantiæ creatæ ad operandum in secunda specie qualitatis: ergo immediatè, & per se illud recipit substantia Angeli, & animæ rationalis.

- 109 Ad testimonium Aristotelis respondeo, ita esse quod eadem sunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum secundum proportionem, ita ut res quæcumque tria illa principia habeat suo modo, substantia quidem verè, & propriè habet tria principia in fieri, nempe materiam, formam & priuationem; accidentia vero solum per similitudinem; nam quodlibet dum fit, habet aliquid, quod se habet tamquam materia, quod est subiectum, & aliquid, quod se habet tamquam priuatio in subiecto, videlicet carentiam sui, vel formam oppositam includentem quandam rationem priuationis eius; sed non est necessarium, quod hæc tria principia sint eiusdem generis,

generis, vel prædicamenti secundum entitatem; sed hoc solum habet verum in substantia, in qua repetiuntur propriè; in cæteris vero prædicamentis secundum aliquam saltem denominationem; ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentalis in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione nigredinem, sed pro materia substantiam, quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba, quia potest recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma, & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis, quod substantia recipiat albedinem, vt subiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ sit accidens ex natura rei ab ea distinctum, sed per propriam entitatem eam recipit; quæ tamen entitas, per quandam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde sequitur male intellexisse verba Aristotelis authores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis, ita vt si sit qualitas habeat præter formam, & priuationem, potentiam receptiuam, quæ secundum suam entitatem sit qualitas, hoc enim non est ex mente Aristotelis, nec in doctrina eius potest sustineri; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

Aliud verò axioma, quod ex eodem testimonio videtur colligere D. Tho. nempe actum, & potentiam esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatem, sed saltem secundum eandem denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ, ita vt corpus substantiale sit album, in potentia, in quantum potest habere formam albedinis ipsum actu, & formaliter denominantem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2. d. 26. q. 1. potentiam esse eiusdè generis cum actu, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantum ab intellectu apprehenditur habere formam, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantum apprehenditur posse habere albedinem dicitur pertinere ad prædicamentum qualitatis, & speciem albedinis, & ex hoc dicitur habere potentiam obiectiuam respectu talis actus, vel formæ, non vero potentiam passiuam realem, quæ sit accidens de prædicamento qualitatis. Nam si de potètia passiuæ, aut actiuæ reali eiusdè prædicamenti intelligatur idem axioma, aperte falsum erit: cum potentia quælibet actiuæ

realis, & accidentalis sit in secunda specie qualitatis, & actus eius in prædicamento actionis, ut patet de gravitate, risibilitate, & cæteris. Et si in substantia corporea daretur potentia passiva realis, quæ esset reale accidens, in prædicamento qualitatis deberet collocari: ubi collocantur omnes potentie naturales ad agendum, vel recipiendum, & tamen actus eius, qui est quantitas, est in alio prædicamento.

- 211 Ad primum argumentum distinguendum est antecedens, quod potentia specificetur ab actu, nam de his, quæ per se ordinantur ad actum, verum est, & in hoc sensu prolatum ab Aristot. 2. lib. de Anima, cap. 4. de his vero, quæ non per se, sed per accidens ordinantur ad aliquem actum, non potest esse verum; quia quæ sunt per accidens, non conferunt speciem; entitas vero substantiæ habet quidem capacitatem, & potentiam recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa, quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocumque accidenti, & etiam quodcumque accidens sit extra essentialem, & completam rationem eius, non ordinatur per se ad ea recipienda, sed per accidens: quare nec potentia passiva eius accipit speciem ab actu, seu forma accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in ante prædicamenti ex mente Aristotelis, & D. Thomæ, ex potentia substantiæ ad recipiendum accidens, & ex ipso accidenti recepto non fieri unum per se, sed per accidens, & ideo excludendum à prædicamento, quia talis potentia non est per se ordinata ad actum accidentalem, quia repugnat rei unius prædicamenti per se ordinari ad rem alterius prædicamenti.

Ad secundum concedendum est primum enthymema, nempe substantiam per se immediatè recipere formam accidentalem, & per se immediatè esse capacem recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitas hæc, seu potentia passiva sit substantialis, vel accidentalis; respondeo realiter, & entitatiuè esse substantialem, quia non distinguitur ex natura rei à substantia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solum dicitur potentia, vel capacitas eadem entitas substantiæ denominatione quadam accidentali, in quantum per accidens, hoc est, propter quemdam ornatum, quem ab accidentibus nata est suscipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen non sit realiter accidens, sed substantia, ut dictum est. Negandum est igitur, quod sit potentia substantialis, hoc est, ordinata ad substantialem actum, sed solum potest dici entitatiuè substantialis, quia entitas substantialis est, denominatiuè vero accidentalis potentia vocatur ab actu, vel forma accidentali, quam per accidens suscipit, ut expositum est.

QVÆSTIO X.

An omnia accidentia inhæreant immediatè in substantia, vel quadam, non nisi medys alijs?

Prima opinio tenet accidentia esse in duplici differentia, 213
nam quædam sunt congenita substantiæ, qualia sunt, quæ per naturalem emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo fit, vel generatur: nam ex hoc dicuntur congenita, ut proprietates, & potentiæ naturales ad aliquem actum elicendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instanti, quo creatur à Deo, & risibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, vel mutationem, aut actionem, vel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus potentiarum, ut sensationes, intellectiones, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatè recipi in substantia; alia vero non nisi media potentia reali, & accidentali. Ita Caienus ubi supra; cuius rationem videtur posuisse 1. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, ut aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, ut intellectus intellectiones, & sensus sensationes: dicuntur autem actus substantiæ, non propriè, sed solum secundum communem rationem accidentis, reliqua vero accidentia propriè dicuntur actus. Vnde sequitur propriè postulare potentias, in quibus immediatè recipiantur; potentias vero ipsas non postulare alias potentias, in quibus recipiantur; sed absque vlla media potentia receptiva inhærere in substantia; cum ipsæ sint secundum proprias rationes essentielles potentiæ, & solum quadam ratione communi, & impropria dicantur actus.

Hæc tamen sententia Caietani insufficiens est, quia licet verum sit, accidentia congenita inhærere in substantia absque aliqua media potentia receptiva, quæ sit accidens reale, non est tamen vniuersaliter verum de alijs, quæ possunt acquiri per actionem, & passionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inhæreant substantiæ, nam quantitas imprimis vtrumque habet, nempe congenitam esse substantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentationis, & amitti per diminutionem, & tamen non indiget potentia receptiva accidentali, sed sine illa, atq; per se immediatè inhæret substantiæ: & relationes identitatis, & diuersitatis non sunt necessariò congenitæ substantiæ, sed acquiri possunt;

possunt, & amitti per actionem, & passionem, saltem secundario, & quasi per accidens, & nihilominus inhaerent substantiae sine aliqua potentia accidentali receptiva, sed immediate per se. Idemque de simplici praesentia ostendi potest, quae videtur immediate conuenire substantiae, & tamen posse acquiri, & amitti per motum: alia ergo regula sufficiens assignanda est, ut in particulari intelligi possit, quae accidentia immediate per se inhaereant substantiae, & quae non nisi media potentia reali receptiva, quae regula à nemine, quem viderim, praescribitur.

213

Nostra igitur sententia est, sufficientem regulam ex effectu formali, quem accidentia tribuunt substantiae, desumendam esse: erit autem talis. Omnia illa accidentia, quae tribuunt proprium effectum formalem substantiae absque ullo medio inhaerent ei, & absque ulla potentia receptiva reali accidentali praesupposita in ea. Ratio huius regulae manifesta est, quia vniuersaliter vetum est accidens tribuere subiecto suum effectum formalem (loquimur enim de solis intrinsecis) media actuali inhaerentia in eo; ut albedo constituit corpus formaliter album media inhaerentia, sicque de ceteris; ergo eo modo, quo tribuit effectum formalem substantiae, ei inhaerebit, si per se immediate, eodem modo ei inhaerebit, si vero medio alio, non immediate, sed illo medio dicetur inhaerere. Potest etiam probari inductione in quibuscumque: nam quantitas per se immediate facit substantiam extensam extensione mollis, quia evidens est nullo indigere ad eam extendendam, & ideo absque ulla potentia receptiva reali, & accidentali: sed per se immediate ei inhaeret. Relatio etiam identitatis specificae per se immediate constituit substantiam relatiuam, & ideo absque ullo medio ei inhaeret; intellectus etiam, & voluntas idem habent, sicque de ceteris ostendi potest. Cetera veto accidentia, quae non per se immediate, sed medio alio tribuunt suos effectus formales substantiae, non dicuntur ei inhaerere per se immediate, sed media potentia receptiva reali accidentali. Sed circa hanc partem eiusdem regulae quaedam distinctio notanda est: nam dupliciter contingit accidens tribuere suum effectum formalem substantiae medio alio, nempe tamquam subiecto, vel solum tamquam conditione sine qua non. Et quotiescumque tribuitur medio alio, ut subiecto, non potest immediate per se inhaerere, sed media potentia receptiva reali accidentali. Si vero ad tribuendum effectum formalem non indigeat alio medio, ut subiecto, sed ut conditione tantum, semper inhaerebit per se immediate. Quando veto vno modo & quando alio effectum tribuat: ex eo intelligitur, quod si eidem medio tribuat proprium effectum inhaerebit substantiae

substantiæ eo medio vt subiecto, & ideo non immediatè per se, sed media potentia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhærebit eo medio tamquam subiecto, sed solum vt conditione: & ex consequenti immediatè per se inhærebit substantiæ, & non media potentia reali accidentali: exemplis fiet res manifesta. Albedo inhæret substantiæ media superficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhæret illi media superficie vt subiecto, & non per se immediatè: risibilitas inhæret homini media quantitate, cum sit accidens extensum, sed non tribuit quantitati proprium effectum formalem, nec enim verum est quantitatem esse risibilem, & ideo non inhæret media quantitate, vt subiecto, sed vt conditione: quare non tollit, quin inhæreat per se immediatè substantiæ hominis, & absque vlla media potentia receptiua reali accidentali: & sic de cæteris accidentibus iudicandum est, quod faciliè iudicari, & intelligi potest.

QVÆSTIO X.

*An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum
alterius accidentis.*

R Estat explicandum, an vnum accidens verè, & propriè sit 214
subiectum inhæSIONIS alterius accidentis: Circa quod omnes conueniunt in eo, quod aliqua accidentia inhæreant substantiæ medijs alijs, vt accidentia corporea media quantitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ, medijs potentijs intellectus, & voluntatis: supposito quod iste potentiæ sint accidentia realia superaddita substantiæ animæ: sed quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, dupliciter potest intelligi. Primo, ita vt in eo recipiatur, & verum genus causæ materialis circa illud exerceat. Secundo, non ita, vt illud in se recipiat, nec verum genus causæ materialis circa illud exerceat, sed vt sit dispositio necessariò requisita ex parte substantiæ ad illud recipiendum, vel conditio necessaria: & si primo modo vnum accidens inhæreat medio alio, erit in eo tamquam in subiecto immediato. Si verò solum secundo modo, non erit in eo tamquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substantia medio alio, vt subiecto, duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt solum sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum, quo. Secundo, ita vt sit etiam cui proximè inhæreat, & hoc solent vocare subiectum, quod,
immediatè

immediatum. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhaerendi alteri, & non inhaereat ei, vt subiecto, quod, proximo, omnia accidentia erunt in substantia tamquam in subiecto, quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius; si vero vnum accidens sit in substantia medio alio, cui inhaereat tanquam, quod, non omne accidens erit in substantia tamquam in subiecto proximo, sed illa, quae hoc modo in ea fuerint medijs alijs erunt in eis tamquam in proximo subiecto, & in substantia tamquam in primo, atque remoto.

Secundo certum est, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens posse esse subiectum quod alterius, tamquam per se illud sustentans quod ex extrinseca ratione substantiae, & accidentis probatur euidenter; nam sola substantia est ens per se, & ei soli debetur existentia, & subsistentia per se, ratione cuius ei soli conuenit substare ceteris, hoc est, ea in se sustentare; accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura, nisi inhaerendo alteri, & ab eo sustentatum, naturali modo loquendo. Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidens posse esse subiectum per se sustentans alterum proxime, vel remote, sed hoc soli substantiae conuenire. Solum ergo potest esse dubium, an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est, qui dubitet, quin quantitas sit subiectum aliorum accidentium sustentatum à Deo per miraculum. Communis namque sententia est in schola, quod cetera accidentia specierum sacramentalium non existant per se, sed quantitati inhaereant, & ab ea sustententur, sicut prius à propria substantia.

215 Et circa hoc dubium sic explicatum est prima opinio asserens nullum accidens posse esse subiectum alterius vlllo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam, qua media inhaeret substantiae tamquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1. d. 12. q. 2. art. 2. & videtur esse sententia Nominalium, quos citauit pater Suarius in 3. tomo tertiae partis disp. 56. sect. 3. Probatur testimonio Aristotelis 4. Metaph. tex. 14. expresse id asserente his verbis. *Accidens enim non est accidens nisi quia utrumque eidem accidit, dico autem veluti album est musicum, & hoc album, quoniam utrumque homini accidit sed non ita Socrates musicus; quoniam utrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat vlllo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actiuans subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere causae formalis; ergo omne accidens est forma

forma subiecti, & subiectum exercet eam materiale respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, confundentur causa formalis, & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhærere substantiæ medio alio, non tamquam subiecto, cui inhæreat, sed solum ut ratione inhærendi substantiæ, vel quod idem est, solum ut subiecto, quo, non ut subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumento, quia si vnum accidens est subiectum quod alterius: ergo substat illi; substat vero alteri non est aliud, quam sustentare illud: ergo vnum accidens sustentat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest sustentare se ipsum, sed necesse est ab alio sustentetur: ergo multo minus poterit sustentare aliud. Secundum, quia substat alijs est proprium substantiæ quarto modo: ergo repugnat conuenire alijs, quare nullum accidens potest substat alteri, nec ideo esse subiectum, cui alterum inhæreat, sed ad summum potest esse ratio inhærendi alteri, quod est esse subiectum, quo.

Nostra vero sententia duo asserit. Primum est, quod vnum 216 accidens inhæreat substantiæ medio altero, ut subiecto, quod proximo; substantiæ vero, non nisi tamquam subiecto remoto. Vtrumque tenet Durand. in 1. d. 8. p. 2. q. 4. num. 15. Pater Suario tomo 1. Methaph. disp. 14. sect. 4. num. 6. & recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de anima tex. 121. vbi potentias sensitivas asserit esse susceptivas formarum sine materia, hoc est, specierum sensibilium, quæ ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, ut exponunt omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species. Sed quod recipit aliud est subiectum, quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tamquam in subiecto quod. Probatur consequentia, quia si tantum esset ratio recipiendi, non esset susceptivum. De sensatione etiam, quæ est actus earumdem potentiarum, asserit esse quoddam pariter; si eiusdem libri, quod non potest esse verum, nisi recipiatur in eisdem potentijs tamquam in subiectis proximis ut quod: nihil enim pateretur potentia, si solum esset ratio recipiendi actum, & non reciperet illum. Probatur etiâ testimonio D. Thomæ 3. p. q. 77. ar. 2. ad primū & secundū, vbi docet vnum accidens non esse subiectum per se alterius, ita ut per se illud recipiat, & per se illud sustentet, quia hoc soli substantiæ conuenit; ab alio tamen sustentatum potest esse subiectum alterius, sicut superficies ait esse subiectū caloris, quod non potest esse verum, si solum

si solum est ratio inhærendi, & propterea 1. 2. q. 7. ar. 1. ad 3. & q. 56. ar. 1. ad 3. asserit expresse vnum accidens inhære alteri; inhære vero alteri non dicitur, nisi illud, quod in eo recipitur, quod est esse subiectum, quod eius.

Probatur deinde ratione, quia vt D. Tho. in eodem loco. 3. p. & cum eo tota schola docet, in accidentibus Eucharistiæ nihil est de nouo factum per transubstantiationem, nisi circa quantitatem, quæ cum prius inhæreret substantiæ panis, desinente illa habet esse per se diuina virtute, & ideo per se sustentat reliqua accidentia, hæc vero non sunt separata ab eadem quantitate, sed ei coniuncta, sicut prius. Itaque non prius separata ab ea, & postea nouo modo coniuncta, sed eodem semper modo ei coniuncta. Ex quo efficacissimum hoc argumentum colligitur pro nostra sententia: albedo, & cætera accidentia panis eodẽ modo se habent ad quantitatem eiusdem panis post transubstantiationem, & ante illam; sed post transubstantiationem sunt in quantitate, tamquam in subiecto, cui inhærent; ergo ante illam erant eodem modo in ea. Solum potest esse discrimen ex parte ipsiusmet quantitatis, quod ante consecrationem erat subiectum proximum, cui inhærebant, non à quo sustentabantur, nisi vt ab alio sustentatum, nempe à substantia panis, post consecrationem vero sunt subiectum cui inhærent, & à quo sustentantur, in quantum quantitas ipsa diuina virtute sustentatur, vel per nouum modum perfectioris ei cõcessum, vel per nouum concursum diuinum, quo Deus in genere causæ efficientis supplet materialem concursum substantiæ panis.

- 117 Secundo probatur de intellectu, & voluntate, & cæteris potentijs sensitiuis, de quibus verum est recipere in se intellectiōnem, & volitionem tamquam proxima principia earum, & tamquam proxima subiecta, quæ quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis suscepta, nam verum est, & ita ab omnibus pronuntiatur, intellectus intelligit, sensus sentit, voluntas, vult: verum est etiam obiecta agere in his potentijs cognoscitiuis, & eis imprimere proprias species: quas apud se conseruat intellectus, & sensus internus: & voluntas producit in se actus, & habitus, eosque conseruat, non minus ac intellectus: ergo istæ omnes potentia sunt subiecta, quæ patiuntur ab eisdem obiectis, vel ab aliqua alia potentia actiua, vt intellectus possibilis ab agente, & quæ in se recipiunt species, actus, & habitus, eosque sustentat ab anima sustentant: & ex consequenti sunt subiecta proxima eorum, anima vero solum eos recipit tamquam subiectum remotum, in quantum potentias ipsas proximè recipit, & ideo accidentia in eis proximè recepta. Probatur consequen

consequentia, quia potentia ipsa sunt proxima subiecta passionum, per quas species, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari potest de figura, praesentia locali, de relationibus etiam aequalitatis, & similitudinis; nam illae conueniunt quantitati, istae vero qualitati, ut proximis subiectis, quibus inhaerent, & solum remote substantiae.

Sed restat dubium, an ita sit vnum accidens subiectum proximum alterius, ut ipsum solum exerceat genus causae materialis circa illud, dum fit, & conseruatur, & non substantia; sed praeter genus causae materialis, quod eadem substantia exerceat circa accidens medium dum recipitur, & sustentatur ab illa, nullam aliam causalitatem materiale exerceat circa alia, quae eo mediante recipit. Gratia exempli: albedo recipitur in quantitate tanquam in proximo subiecto, dubitamus, an sola quantitas exerceat genus causae materialis circa illam, dum fit dum recipitur, & sustentatur; substantia vero nullum concursum materiale praebet circa illam, vel etiam simul cum quantitate concurrat tanquam materialis causa ad productionem, receptionem, & sustentationem eius; nam si primum dicatur, consequenter erit dicendum, caetera accidentia praeter illa, quibus mediis inhaerent substantiae, non educi de potentia eiusdem substantiae, sed de potentia solius accidentis, quo medio inhaerent: immo verè, & propriè his solis inhaerere, & non substantiae, quod videtur falsum.

Quidam distinguunt diuersa accidentia, quaedam composita, & haec aiunt componi ex duplici accidenti: ut praesentia localis videtur composita ex praesentia substantiae, & praesentia quantitatis: alia simplicia, quae non componuntur ex duplici entitate accidentali, ut albedo, calor, &c. Et de compositis dicunt adaequatè esse in subiecto composito ex substantia, & accidenti, & ideo non solum accidens, quo medio inhaerent praestare concursus materiale respectu eorum, sed etiam substantiam. De simplicibus vero solum accidens, quo medio inhaerent, substantiam vero nullum praestare concursus materiale ad receptionem eorum. Alij vero de solis actibus vitalibus probabile esse dicunt, postulare concursus materiale, non solum potentiarum, quibus mediis inhaerent animae, sed etiam substantiae eiusdem animae. Et ratio horum est, quia principium efficiens immediatum actus vitalis non est sola potentia, sed etiam anima ipsa cum potentia, sed actus vitales, cum sint immanentes, debent recipi in eodem principio à quo eliciuntur: ergo non in sola potentia, sed etià in anima debent recipi, tanquam in subiecto proximo, & ideo non sola potentia praestabit

concursum materiale ad receptionem eorum, sed substantia animæ; de cæteris vero asserunt à solo concursu materiali accidentis, quo medio in hærent dependere, substantiam vero nullum præstare.

Utraque tamen hæc distinctio impertinens est, quia dubium hoc non habet locum, nisi ubi duo sunt subiecta accidentium, proximum, & remotum; tunc enim merito dubitatur, an verumque concurrat tanquam materialis causa eorum, nec in accidentibus compositis (si verè dantur) nec etiam in actibus vitalibus (si principium proximum non est sola potentia, sed etiam anima) sunt duo subiecta, proximum, & remotum, sed proximum tantum ex substantia, & accidenti compositum; ergo non potest esse dubium, quin ex concursu materiali utriusque componentis proximè dependeat, sicut reliqua accidentia, siue simplicia sint, siue diuersa ab actibus vitalibus; valeat ergo distinctio hæc, nihil ad rem conferens. Qua refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ in hærent substantiæ mediis aliis, dependent ex concursu materiali substantiæ præsupposito non quidem per accidens, sed per se, & necessariò naturali modo loquendo. Secundum, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solum attingente accidens illud, cui proximè in hærent. Ita Durand. ubi supra; & probatur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectum quod alterius primo, & per se; vt ex communi consensu omnium adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, non potest sustentare aliud, nisi ipsummet ab alio sustentetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed in hærens substantiæ; ergo non potest sustentare aliud, nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea sustentatum, sed ad sustentandum ipsum necessarius est concursus materialis substantiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia quæ medio illo in hærent, postulant concursum substantiæ necessariò præsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod vero non dependeat ex concursu materiali substantiæ circa se exereito, probatur: quia accidens sustentatum à substantia immediatè recipit aliud, & hoc ei in hæret tanquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud sustentandum præsupposito concursu substantiæ, quo ipsummet sustentatur; quare superfluous erit concursus substantiæ circa illud; immo & impossibilis, nam cum non in hæreat proximè substantiæ, nec in ea proximè recipiatur, impossibile est, quod substantia exerceat suum concursum materiale circa illud. Probatu consequentia, quia concursus materialis in receptione ipsa consistit.

consistit. Et signum evidens huius veritatis est, quod ablata substantia conservatur eadem in hærentia eorum in quantitate, absque nouo concursu primæ causæ immediatè circa illa exercito, sed solum per nouum concursum, vel modum sustentandi quantitatem, vt probauimus in accidentibus Eucharistiæ: ergo non erat necessarius concursus actualis substantiæ circa illa, sed præsuppositiuè tantum, & ideo non posset conservari in hærentia eorum in quantitate, nisi talis concursus substantiæ præsuppositus suppleretur à Deo. Ita ergo se habet substantia in quibuscumque aliis accidentibus, medio alio sibi in hærentibus.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum con- 210
cedenda est consequentia, quod accidentia omnia, quæ in hærent medio alio tanquam subiecto, educuntur de potentia eiusdem sustentari à substantia, & non ex potentia ipsius substantiæ, vt de speciebus intelligibilibus, & sensibilibus satis est per se manifestum, quod educantur ex intellectu, & sensibus, & non ex potentia substantiæ: itaque ad educationem horum accidentium non requiritur nouus concursus substantiæ materialis, sed præsuppositus sufficit, per quem sustentatur subiectum eorum immediatum. Quod ex eisdem accidentibus Eucharistiæ probatur. Nam si calefiat hostia, educitur nouus calor de potentia quantitatis absque nouo miraculo, sed præsupposito primo: ergo Deus non præstat nouum concursum ad talem educationem, præter generalem, quem præstat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculosam conservationem quantitatis præsuppositam supplendo concursum substantiæ panis: ergo nec substantia ipsa panis, si adesset, præstaret alium concursum præter eum, quo sustentaret quantitatem in genere causæ materialis; nec in hærent talia accidentia substantiæ propriè loquendo, sed remota quadam ratione, in quantum ei in hæret tanquam subiecto proximo illud accidens, quod est proximum subiectum eorum, & ab ea sustentatur. Et hoc sufficit, vt dicatur substantia primum, & per se subiectum omnium accidentium, & eorum prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi suscipiat, potius quàm accidens, quo medio in hærent, quod constat non esse subiectum primum, quia nec est subiectum per se eorum.

Ad testimoniū Aristotelis adductum pro opinione illorum, 221
qui omnino negant vnum accidens in hærent substantiæ medio alio, vt subiecto proximo. Respondetur ex D. Thoma in commentariis eius, solum negare Aristotelem, quod vnum accidens alteri accidat, tanquam subiecto primo, & per se; nam hoc

modo soli substantiæ, accidere potest, cum non possit alteri in-
hærere, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eius-
dem primi accidentis in substantiâ, & virtute eius, à qua susten-
tatur. Bene tamen potest ei inhærere, vt subiecto proximo su-
stentato à primo, vt expositum est. Et secundo dici potest non
solum agere ibi Aristotelem de inhærentia accidentali, sed spe-
cialius de modo prædicandi omnino per accidentis vnius acci-
dentis de altero, vt cum musicus dicitur albus, & hunc modum
prædicandi asserit non procedere ex eo, quod vnum accidens
alteri accidat, sed potius ex eo, quod casu coniungantur in ali-
quo tertio, vt in homine: quare non omnino negat, quod vnum
accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædi-
cari, sicut prædicatur de substantia, sicut dicimus superficiem
esse albam, vel calidam, intellectum intelligere, & oculum
videre.

Ad argumentum vero concedendum est primum enthime-
ma, quod accidens sit forma actuans subiectum, & tribuens ei
suum effectum formalem in genere causæ formalis. Sed negan-
da est posterior consequentia, quod vnum accidens non sit sub-
iectum proximum alterius; ex quo non sequitur confundi ge-
nus causæ formalis, & materialis, quia non conueniunt eidem
respectu eiusdem, sed diuersorum, vt accidenti, quo medio aliud
inhæret substantiæ, conuenit esse causam formalem respectu
substantiæ, cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi in-
hærentis conuenit esse causam materiale: vt quantitas respec-
tu substantiæ habet rationem causæ formalis, & respectu al-
bedinis est causa materialis, in quo satis per se constat nullam
esse repugnantiam, nam anima rationalis respectu corporis,
quod informat, est causa formalis, & respectu intellectus, quem
in se recipit, materialis.

QVÆSTIO XI.

*An dispositiones præcedentes in materia efficienter concu-
rant ad expulsionem forma præsentis, & intro-
ductionem sequentis, vel solum
materialiter?*

121 **V**T intelligatur quæstio, distinguendæ sunt duplices dis-
positiones in generatione naturali cuiuslibet rei, quædam
tempore præcedunt generationem ipsam, & producantur in
composito corruptendo, aut materia eius per alterationes
præceden

præcedentes, ut disponatur pro noua forma generanda, talis est calor productus ab igne in ligno, & alia similes. Alia sunt dispositiones non præcedentes, sed simultaneæ, quæ producuntur cum forma substantiali noua, & composito in instanti generationis pro conseruatione eiusdem formæ substantialis nouæ in materia, ut calor summus, & siccitas maxima, quæ producitur cum igne in instanti generationis eius. Et de his dispositionibus simultaneis certum est apud omnes, non concurrere effectiue ad productionem formæ ignis. Cuius ratio est manifesta, quia dispositiones istæ procedunt effectiue ab eadem forma, & in eodem instanti generationis: ergo sunt effectus eius; sed quod effectus est alicuius in aliquo genere causæ, non potest esse causa eius in eodem genere: ergo repugnat tales dispositiones effectiue concurrere ad generationem ignis, vel ad educationem formæ eius. Quæstio igitur solum procedit de dispositionibus tempore præcedentibus generationem, an effectiue concurrant ad productionem nouæ formæ. Supponimus autem communem sententiam scholæ, quod accidentia in virtute substantiæ, cuius accidentia sunt, possunt effectiue concurrere ad productionem substantiæ tanquam instrumenta, ut calor ad productionem ignis.

Et prima opinio asserit dispositiones præcedentes efficienter concurrere ad educationem nouæ formæ de potentia materiæ, & productionem eius. Ita Toletus 1. lib. de gener. cap. 4. q. 7. & Conimb. ibidem q. 18. art. 3. Soto 2. lib. Phys. q. 3. & cum his iuniores quidam, qui pro eadem sententia citant D. Tho. 1. p. q. 77. & 3. p. q. etiam 77. art. 3. immerito tamen; cum his locis solum loquatur D. Tho. in cõmuni de accidentibus asserens posse attingere productionem substantiæ tanquam instrumenta; de quo non procedit quæstio præsens, sed id supponit tanquam verum: inquit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque disponentibus pro noua forma in ea introducenda. Potest tamen adduci pro hac sententia aliud testimonium D. Thomæ 2. 2. quæst. 24. art. 10. ubi expresse docet peccatum expellere ab anima effectiue charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius sententia etiam calor, & quælibet alia dispositio producta ab agente in materia expellet aliam dispositionem contrariam in eadem materia existentem, & consequenter formam substantialem, cuius est dispositio: sed ad expulsionem formæ substantialis, sequitur introductio nouæ: ergo effectiue concurret ad productionem eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probant. Primo, quia agens non potest producere effectum in passio distante, nisi ei coniungatur per aliquam

virtutem à se emissam, vt patet de Sole, qui non potest producere effectum in his inferioribus, nisi eis coniungatur per lucem circa ea productam; & ideo talis lux est instrumentum eius, quo effectiue operatur: sed quodlibet agens coniungitur passo per virtutem suam circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt si illum non imprimat ligno non possit idem lignum corrumpere, nec igne ex materia eius generare: ergo agit per talem calorem ligno impressum tamquam per instrumentum ad producendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secundum communem sententiam effectiue concurrat ad generationem alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiue concurrere, nisi coniungatur eidem ligno per alium calorem in eo productum: ergo non est minus verum de calore producto in ligno, quod effectiue cōcurrat ad productionem nouæ formæ, quam de calore existente in igne.

Secundo, quia in generatione viuētis concurrat effectiue virtus seminalis existens in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent cæteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem contrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur cōsequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existentem in eodem semine tamquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contraria, & educenda propria ex potentia materię eius.

- 224 Tertiò, quia contraria se expellunt effectiue ab eodem subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis substantialis contrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiue corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formam substantialem ligni. Tunc ultra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producit etiam efficienter alia ei succedens: ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab eisdem dispositionibus præcedentibus, quas producit ignis in eodem ligno; ita producet efficienter noua forma ignis: nam, quod sint in eodem subiecto, non obstat, quominus possint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute seminali circa propriam materiam operante, & de potentiis vitalibus circa seipsas.

Secunda opinio est opposita, negans, quod tales dispositiones præcedentes in materia effectiue concurrant ad expulsionem contrariarum, vel formæ substantialis corruppendæ, atque

arque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compositæ, sed asserit solum concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno nõ expellit efficienter frigus in eo existens, sed formaliter, nec expellit formam ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis, & non efficientis. Hæc est expressa sententia D. Thom. q. 8. de veritate art. 7. ad 5. argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod dispositio, non facit aliquid ad formam effectiue sed materialiter tantum, in quantum per dispositionem materia sit congrua ad receptionem formæ.* Et 1. 2. q. 85. art. 6. ad 4. vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiue in subiectum, agit tamen formaliter in ipsum, eo modo loquendo, quo dicitur, quod albedo facit album.* Ita etiam Patet Suarius tomo. 1. Methaph. disput. 28. sectione. 1. num. 29. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectum, in quo recipiuntur toto tempore præcedente; nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectiue ad productionem formæ. Euidens est consequentia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectiue dispositiones contrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad eductionem nouæ formæ de potentia materiæ: ergo nihil effectiue operantur. Antecedens conceditur ab aduersariis quantum ad expulsionem effectiuam dispositionum contrariarum, & formæ. Et probatur hæc ratione. Agens naturale non intendit per se primo corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primo intenta à natura, sed solum secundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum positium, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi inedia productione alicuius effectus positiui, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positium efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit nouum calorem in eadem parte subiecti, alioqui seipsum intenderet, quod constat esse impossibile; ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos constat non

expellere in genere causæ efficientis, quia repugnat solam expulsi-
 onem fieri ab aliquo agente, sed solum in genere causæ
 formalis, sicut vna forma expellit alteram ab eodem subiecto,
 vel materia. Sed multo minus potest habere effectum positi-
 uum in instanti generationis: primo, quia si subiectatur in
 composito, iam non est: secundo, quia etiamsi subiectetur in
 116 materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere ali-
 quid caloris in eodem ligno, vt probatum est, nec etiam for-
 mam ignis, vt instrumentum; quia accidens non attingit pro-
 ductionem formæ substantialis, nisi producendo aliud acci-
 dens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel inten-
 sionem sequitur forma substantialis in materia: vt calor ignis
 non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel
 intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor
 existens in ligno.

Sed respondent aliqui nobiscum tenentes, quod dispositio-
 nes istæ subiectentur in composito posse eas in instanti gene-
 rationis agere, quamuis in eo non sint, quia satis est tempore
 immediate præcedente fuisse, & ratione illarum dispositam fuisse
 materiam pro introductione nouæ formæ: ex hoc enim fit, vt
 virtute illarum sequatur generatio eius in instanti, quod est
 primum non esse earum; nam agens naturale non agit per exi-
 stentiam, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium
 actu existere, dum effectus sequitur, sed sufficit immediatè exi-
 tisse virtutem eius, & immediatè egisse, vt effectus, qui sequitur
 in instanti terminatiuo temporis, in quo extitit, & egit, ei tri-
 buatur, vt causæ efficienti virtualiter agenti. Hæc tamen solu-
 tio iam est à nobis in superioribus refutata, quia licet actua-
 lis existentia efficientis causæ non sit ei ratio agendi, est tamen
 conditio adeo necessaria ad agendum, vt non sit intelligibile
 actu agere tempore, vel instanti, in quo non existit. Primo, quia
 in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur
 actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus pro-
 ducitur; sed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod
 non est; dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum
 non est in rerum natura. Secundo, quia actio realis dicit rea-
 lem, & actuaalem dependentiam effectus à sua causa efficiente,
 sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo,
 quod non habet esse reale in rerum natura: ergo nec est intelli-
 gibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur con-
 sequentia, quia non est intelligibilis dependentia, nisi à princi-
 pio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia,
 nisi à principio reali, & actuali: constat autem in instanti gene-
 rationis

rationis non dari principium reale, nec actuale: ergo nec potest dari realis, & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis; etiam si tempore præcedenti extiterit agens.

Ad testimonium D. Thomæ respondeo cum Caietano in 227 eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod sit actio quædam, & quod sit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D. Thomas de peccato commissionis) & in quantum est quædam actio, potest expellere gratiam effectiue, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones vero solum sunt formæ quædam, & non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectiue, sed solum formaliter, sicut una forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causæ formalis.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens non attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor, quia virtus emissa ab agente duplex est, quædam emissa per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguum passio. Illudque tangit, ut patet de luce Solis emissa per aërem usque ad terram. Alia est virtus emissa ab agente, hoc est producta in eodem passo. Et inter has duas virtutes hæc est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secundam, & ideo illa est instrumentum, vel efficiens causa; quia se tenet ex parte agentis, hæc vero non nisi effectus per eam productus, quia se tenet ex parte passi; illa est principium actionis, hæc vero terminus eiusdem, per quam non dicitur operari agens tamquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eum non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei coniungitur per calorem emissum per aërem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipsum: per illum ergo calorem in se existentem, & per medium emissum agit ignis in lignum tamquam per instrumentum, non per calorem in eodem ligno productum ullo modo.

Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit 228 ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum; coniungitur enim per calorem in se existentem, si sit contiguus cum eodem ligno; si vero sit distans ab eo, per calorem productum in aëre idem lignum tangente, & hæc est coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productum in ligno non est agentis, ut agens est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem.

Ad secundum concessio antecedente de concursu effectiuo virtutis seminalis ad illa omnia, neganda est consequentia, quod ita concurrant ceteræ dispositiones productæ in passo; est enim manifesta differentia ex his, quæ superius diximus de modo concurrendi virtutis seminalis: non enim operatur circa materiam, vel subiectum, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdam partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda est anima; dispositiones vero præcedentes alias generationes (de quibus loquimur) sunt in eodem passo, in eademque materia, in qua introducenda est forma, circa quam nihil operantur, nec operari possunt, & ideo nec possunt effectiuè expellere dispositiones contrarias, sed solum formaliter; ad expulsionem vero formæ præsentis, & educationem aduenientis solum possunt concurrere disponendo materiam pro noua forma; à qua expellenda est antiqua formaliter, talis autem modus concurrendi earum, non est efficientis causæ, sed ad materialem potius reducitur, ut per se est manifestum.

229 Ad vltimum distinguenda est maior, nam contraria duobus modis considerari possunt. Primò, in quantum se tenent ex parte agentis, & passi, ut calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquæ, vel è contra. Secundo in quantum comparantur ad idem subiectum, in quo inhaerent tamquam formæ contrariæ; & sub vtraque consideratione se expellunt ab eodem subiecto, sed sub prima efficienter, sub secunda, non nisi formaliter, tamquam formæ naturaliter impossibiles in eodem subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparantur ad contrarias in eo existentes tamquam formæ impossibiles in eodem subiecto, & non ut se tenent ex parte agentis, non possunt eas expellere efficienter, sed solum in genere causæ formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantum, nec solum pro expulsionem formali, quia repugnat se expellere efficienter, quin etiam se expellant formaliter, sed pro vtraque simul; & quia dispositiones præcedentes in subiecto solum comparantur, ut impossibiles formæ, solum potest eis conuenire formalis expulsio; effectiua verò conuenit eis sub alia consideratione; nam propria contrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito vero, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substantialem solum materialiter, ut probauimus, non possunt effectiuè concurrere ad generationem nouæ formæ. Quod vero dicitur, non obitare, quòd idè non possit agere in seipsum, distinguendū est: nam actione trans

transeunte, & vniuoca repugnat idem secundum eandem partem in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passo, & in vniuoca seipsum intendere, & cum calefactio, aut quæuis alia alteratio propria, qualis est illa, per quam posset excogitari dispositiones antecedentes, agere, sit actio transiens, & vniuoca, repugnat exerceri circa idem omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumento assumptum. De virtute vero seminali aliam esse rationem ostendimus, ideo nihil probant contra nostram sententiā.

C A P V T V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De augmentatione autem reliquum est dicere, & quonam differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

Explicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsentis fati diffuso augmentationem, & diminutionem ab eadem generatione, & hoc est intentum capitis. Quod vt consequatur tria proponit tractanda de augmentatione, Primum, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quonam modo fiat augmentatio, & diminutio rerum naturalium. Tertium, quibus modis differant nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum trium explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primo differunt ex parte terminorum, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmentatio vero tendit ad quantitatem: & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent vnitatem, & distinctionem specificam à terminis ad quos, vt 5. lib. Phys. docuit Aristoteles. Secundo differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, non necessario mutat locum: vt patet cum ex ligno fit ignis, vel cum calefit aqua permanentibus in eisdem locis: id autem, quod augetur necessario mutat locum, non quidem ita vt totaliter deserat locum, quem prius habebat, & acquirat alterum; hoc enim modo

modo non est necessariū mutare locum, sed ita vt ad maiorem locum necessariō extendatur. Itaque necessariū est, quod nouas partes loci acquirat, quas prius non habebat, non tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, vt patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessariō se extendens ad maiorem, quam habebat prius, & opposito modo id, quod diminuitur, necessariō mutat locum, non totaliter deserens eum, quem habebat prius, sed aliquas partes eius, reducens se ad alias, & ideo ad maiorem locum. Et hæc de explanatione primi.

- 2 Vt explicet secundum, proponit duo dubia, & soluit: & tandem duo supponit. Primum dubium est, an id, quod augetur, augeatur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et respondet necessarium esse, vt illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimentum, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore, separatam esse repugnat, quia nec esset in loco, sicut punctum, nec esset aliquid sensibile. Probatur consequentia, quia vtrumque habet res quælibet per quantitatem, nempe in loco esse, & sentiri posse, esse autem insensibile, & extra locum illud, ex quo aliquid augetur, impossibile est, quia cum id, quod augetur, sit corpus naturale, & ex consequenti sensibile, & in loco, augeri non potest per additionem rei insensibilis, & sine loco. Sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine, & sit in aliquo corpore, nam vel esset pars eius, vel accidens, quod patet esse impossibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati, vel magnitudini eius: ergo repugnat sic esse in corpore, & non habere magnitudinem. Vel esset in corpore, ita vt nec esset pars eius, nec accidens, quod non esse minus impossibile probat, quia ex hoc sequeretur tria absurda. Primum, quod generatio vnius non esset corruptio alterius, sed posset aliquid generari ex alio non corrupto, sed permanente. Nam ex tali materia existente in alio corpore posset generari aliquid, vt ex alimento existente in aqua aer, sed nihil aquæ corrumpere, quia talis materia alimenti in ea existens, nec est pars aquæ, nec accidens eius: ergo potest separari ab aqua sine vlla eius corruptione. Secundo sequeretur, quod in eodem composito possent esse infinitæ materiæ alimentorum, quia si non sunt partes eius, nec accidentia, non se impediunt, nec vna excludet alteram: qua ratione potest esse vna, poterunt esse infinitæ. Tertio sequeretur, quod dum generatur aliquid
ex ali

ex aliquo, vt aer ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vase absque vlla mutatione eiusdem aquæ. Et ex eisdem argumentis asserit probari, quod ex indiuisibilibus quantitatis, vt ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentum corporis naturalis: ideo concludit necessarium esse, quod alimentum, seu materia: ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primo, quia materia non potest esse separata ab omni forma substantiali, & qualitatibus, per quas forma conseruatur in materia: sed repugnat esse vnitam formæ substantiali sine quâritate omnino necessaria ad diuersas formas substantiales recipiendas: ergo non minus repugnat esse sine magnitudine. Maiorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam substantialem, per cuius expulsionem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materiam permanere sine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quæ non est generatio corporis, sed additio nouæ quantitatis ad eam, quam habebat prius: ergo necesse est quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium: an supposito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniunt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimentum, & illud, cui de nouo aduenit alimentum, quod est corpus viuens, quodnam horum corporum augeatur, primum vel secundum. Vt autem dubiū soluat, proponit tres condiciones necessariò seruandas in augmento, & etia inconuenientia vitanda, vt bene fiat. Prima conditio est, vt illud, quod augetur, vel diminuitur, secundum omnes suas partes augeatur, vel diminuatur. Secunda, vt omnibus, & singulis partibus eius aliquid nouum addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, nisi aliquam suscipiat additionem, vel minui, nisi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui secundum omnes partes, nisi nouo aliquo recepto in eis, vel ex eis amisso. Tertia conditio est, vt illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, sed idem numero permaneat ante, & post eam, immo sub vtroque termino eius, à quo, & ad quem, nempe sub minori quantitate, quæ est terminus à quo, & etiam sub maiori, quæ est terminus ad quem, & mutatio eius solum fiat secundum maiorem, & minorem quantitatem. In qua conditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiam in alteratione manet idem corpus sub contrarijs qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtroque termino à quo, & ad quem,

nam ab vna mouetur ad aliam mutatione eius solum facta secundum easdem qualitates. Conueniunt etiā in alio, videlicet, quod sicut virtus augmentatiua est in eo, quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutem esse in eo, quod alteratur: quo autem modo hoc sit intelligendum in quæstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falso à quibusdam antiquioribus admittebatur, putantibus non posse recipi, nisi admissio vacuo. Vacuum vero non esse admittendum, probatum est in 3. lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertiū, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius entis, magnitudine, sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitandis, respondet dubio proposito, in augmentatione non augeri cibum seu alimentum adueniens, sed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur, non corrumpatur secundum substantiam, sed idem permaneat, ante & post augmentationem, mutatione solum facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuentis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmentum vt docet experientia: ergo alimentum non est, quod augetur, sed corpus viuens per conuersionem eius in propriam substantiam.

- 4 Duo tandem supponit tamquam certa. Primum est per augmentationem primo augeri partes similes corporis viuentis, & harum ratione partes dissimiles. Quæ sint autem partes similes, & quæ dissimiles docet Arist. ipse 1. lib. de historia animalium cap. 1. dicens, Similes esse, quæ constant ex particulis eiusdem rationis, & nominis cum toto, quod proximè componunt, vt caro, & os. Vocantur similes, quia quælibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiam quælibet pars ossis est os. Partes vero dissimiles sunt, quæ ex similibus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constant, nec sunt eiusdem rationis, & denominationis partes earum cum ipsis, quia pars brachij non est brachium. Secundo supponit partes corporis viuentis dupliciter considerari posse, aut secundum materiam, aut secundum formam, quia materia,
- & forma

& forma suo modo constant, sicut torum; ut manus hominis constat materia partili, & anima eam informante. Augmentationem vero fieri secundum partes formales, non secundum materiales, quia id, quod augetur, debet manere idem ante, & post augmentum, sed vivens non manet idem secundum materiam, quia partes materię fluunt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmentum, sed potius secundum formales, quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam & materiam, & quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est, explicabitur vero, in quaestionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum, quo fiat augmentatio, fit enim accedente de novo alimento, atque conuerso in substantiam corporis viventis, additoque omnibus, & singulis partibus corporis viventis, ita ut per augmentum omnium partium augeatur totum corpus vivens idem permanens secundum substantiam, & sola mutatione facta circa quantitatem, sed mutato substantialiter alimento, ita ut in principio augmentationis dissimile sit corpori viventi, tam secundum formam substantialem, quam secundum qualitates, ut patet de sanguine, ex quo augetur animalia, sed in fine iam fit factum simile secundum utrumque per diuersas alterationes, & substantialem conuersionem in substantiam eiusdem corporis viventis, in fine namque augmentationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, parsque substantialis animalis eiusdem rationis cum ceteris; & hæc de explicatione secundi.

Ut autem explicet tertium, nempe discrimen inter nutritionem, & augmentationem, proponit aliud dubium: qualis naturæ, vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus vivens. Respondet vero, actu quidem diuersum esse debere, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei dissimile. Probat, quia per sui corruptionem debet augere illud: ergo debet esse diuersum, ac dissimile actu, alioqui nec pati posset, nec corrumpi; cum nihil patiatur, neque corrumpatur, nisi à diuerso, & dissimili, sed potentia debet esse idem, & omnino simile, quia in idemmet corpus vivens conuertitur, & formam eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quamdam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem alicuius præsupponar, cui eadem corruptio succedat: cum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius, ut superius probatum

probatum fuit. Sed hanc generationem (inquit) ad augmentum requisitam diuersam esse à generatione , cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit , nam per illam generatur totum quoddam substantiale separatum à quocumque alio, & per se consistens, vt patet in generatione hominis , vel leonis: per generationem vero ad augmentum requisitam non generatur totum substantiale, sed pars quædam substantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio simpliciter, sicut illa, sed aggeneratio quædam substantialis, atque etiam nutritio.

- 5 His explicatis asserit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnam per quam materia alimenti suscipit formam substantialem viuentis, & amittit propriam, & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio alteram per quam corpus viuens maiorem acquirit quantitatem, quam habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus. Conueniunt quidem in eo, quod vtræque sit per additionem rei quantæ, nempe alimenti conuersi in substantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiæ, ex qua fiunt, nempe alimenti; nam vtræque sit ex eo diuerso modo sumpto, augmentatio quidem ex eo, vt potentia quanto, nutritio vero ex eodem, vt est potentia caro, vel os; hoc est, vt in substantiam rei viuentis, conuertri potest. Secundo differunt ex parte subiecti, quia nutritio durat toto tempore vitæ, nam verum est corpus viuens semper nutriri, quandiu viuunt; augmentatio vero non durat semper, sed augetur corpus viuens vsque ad certum tempus, quod appellatur status, & non ultra, nutritur tamen semper, & huius ratio est, quia virus vitæ in prima vitæ ætate fortior est ad conuertendum plus alimenti in substantiam propriam, quàm sit deperditum de eadē propria substantia, per continuam actionem caloris naturalis, post vero debilitatur, ita vt non possit tantum conuertere, quantum consumptum est: & ideo non potest iam viuens augeri, sed potius diminuitur, semper tamen conuertit
 aliquid, & ideo semper durat nutritio, sed
 non durat semper augmentatio:
 & hæc est sententia totius capituli.

TRACTATUS DE NUTRITIONE ET augmentatione.

QVÆSTIO I.

*An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura,
& quid utraque sit?*

VT à nomine ipso augmentationis incipiamus, tribus modis accipi solet. Primo communissimè pro qualibet mutatione, per quam aliquid crescere, vel augeri dicitur in quocumque genere rerum, hoc est, siue in substantia, siue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in sola extensione ad maiorem locum. In qua significatione dici solet, calorem, ac cæteras qualitates augeri secundum intensiorem, & extensionem. Secunda acceptio minus vniuersalis est, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique superadditur, & per additionem eius augeri dicitur. In qua significatione ignis, aqua, & cætera elementa augentur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel simul productæ, vt aqua augetur, dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combustibilia in se conuertit. Tertio modo accipitur specialius, ac proprius pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuersione alimenti in substantiam aliti vitali modo facta, hoc est, per virtutem intrinsecam viuientis, & per eius additionem viuens efficitur maius secundum omnes suas partes: & de augmentatione hoc tertio modo sumpta agit Aristoteles capite præsentis, & secundo libro de anima à textu 41. vsque ad 50. & nos quoque de illa sic sumpta agemus in præsentis tractatu. Nutritio vero duobus tantum modis sumitur. Primo pro quacumque conuersione nutrimenti in propriam substantiam: in qua acceptione non solum viuentibus corporibus attribuitur, sed etiam non viuentibus, nam ignis nutritur per conuersionem olei, aut etiam lignorum, vel stupæ, quæ dicuntur pabulum, vel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuersione nutrimenti, quæ sit virtute vitali, atque intrinseca secundum omnes partes viuentis, ita vt singulis distribuatur secundum exigentiam propriæ naturæ, & hæc sola est, quæ concurrit ad propriam augmenta-

tionem viuientium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Aristotele, & prius quam de augmentatione, quia ex notitia eius pendet notitia augmentationis.

- 7 De qua primo inquit quaestio, an sit in rerum natura? Et prima opinio negat veram nutritionem dari in viuentibus. Quam tacito nomine authoris refert D. Thom. 1. par. quaest. 119. artic. 1. sed eam tenuit Magister sententiarum in 2. d. 3. duobus ultimis paragraphis, ubi asserit, viuens nunquam adquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit per primam generationem, conseruari per totam vitam: cibo tamen, vel alimento indigere, non ut illud conuertat in propriam substantiam, sed ut sit pabulum, vel fonsentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam substantiam viuentis eam consumat. Per operationem vero caloris naturalis circa illud (ait) solum conuerti in excrementa, quae per virtutem expulsiuam eiusdem viuentis à corpore expelluntur. Quam sententiam videtur sequi Albert. Magn. in summa de homine q. 1. art. 2. differt tamen non parum à Magistro, quia non solum veram nutritionem tollit, sed etiam veram augmentationem, asserens non augeri viuens per additionem alicuius nouae quantitatis, sed ex eo solum, quod quantitas illa, quam in prima generatione accipit, rarefit, & ad maiorem locum se extendit: Magister vero non videtur veram augmentationem tollere per acquisitionem nouae quantitatis.

Probat autem Magister non dari veram nutritionem testimonio Christi Domini Matth. 5. ubi sic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quasi dicat, nihil aliud efficere calorem naturalem circa cibos, nisi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum conuerti in substantiam viuentis, & consequenter, nec ex eis fieri veram nutritionem. Quod potest etiam probari hoc argumento: si fieret vera nutritio per conuersionem alimenti in substantiam aliti, necessarium esset, quod anima vniretur materiae eiusdem alimenti virtute caloris naturalis, vel nutritiuae potentiae, cuius instrumentum est; sed impossibile est nutritiuam virtutem attingere vnionem animae cum materia alimenti: ergo impossibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequentia cum maiori, quia si datur vera nutritio, debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine; quia impossibile est aliquid attingere vnionem extremorum, nisi attingendo extrema ipsa; sed virtus nutritiua, cum sit potentia corporea, non potest attingere substantiam animae rationalis, quae est spi

est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materia. Nec solum anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam vnio debet esse in re vnita tanquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporea, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiua corporea, quare nec nutritio erit possibilibis.

Hæc tamen sententia falsa est, & principiis Aristotelis expresse contraria. Probatur hoc secundum, quia principium Aristotelis est capite præsentis expressum, atque etiam 2. lib. de anima text. 46. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuenti, sed in fine eiusdem nutritionis omnino simile, quia per conuersionem in substantiam aliti suscipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viuens per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur primum, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solum partem sanguinis, sed substantiæ, in qua geniti sunt deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipuè ostenditur dum grauem aliquem patiuntur morbum: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiam deperditam substantiam aliquo medio reparari, vel cito consumi corpus: nullum est autem medium excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conuersionem alimenti in sanguinem, & substantiam aliti, quæ verè, & propriè est nutritio: ergo necessariò admittenda est. Et eam tanquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis tam antiqui, quàm recentiores duobus locis citatis: & præter eos D. Augustin. in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. cap. 40. in principio his verbis. *Alimenta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Tho. 1. p. q. 119. artic. 1. non solum id asserit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse affirmat. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non detur vera augmentatio, quæ sit acquisitio nouæ quantitatis, sed solum per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur crescere animalia: quod sic probo. Euidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quam ante illud, siue fiat vno modo, siue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem non solum non crescunt vires, sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio.

Probatum minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per rarefactionem magis est dispersa, vt constat: ergo debilior, quam prius. Secundo, quia eadem experientia docet membra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quam in pueris: ergo euident signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionem nouæ quantitatis, quam necesse est acquirere supposita acquisitione nouæ partis substantiæ per nutritionem. Tanquam certum igitur tenendum est, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

9 Ad testimonium ex Euangelio respondet D. Thomas 1. p. q. 119. artic. 1. ad primum, sensum illius propositionis non esse quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in ventrem vadant, & in secessum emittantur; sed quod ex cibo quocumque aliquid emittatur, nempe terrestre illud, atque impurum, quod relinquitur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibis, sed in ordine ad partes eorum indefinita. Et est legitima expositio verborum, si contextum capituli inspiciamus, quia cum Pharisei pro delicto opposuissent discipulis, quod illotis manibus manducarent, Christus respondit nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit, hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturales sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, vel ablutis manibus sumatur, ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc, & non illa inquinare animam: ad hoc autem institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur: quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum sensum.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, vniionem animæ rationalis ad corpus esse spirituales, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censeo. Primo, quia isti solum ponunt vnicam vniionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ: ex quo sequitur attingi à virtute corporeæ agentis naturalis. Secundo, quia si non attingeretur: ergo neque verum esset, quod homo generaret hominem, neque quod efficienter se nutrirer, quod est falsum. Probatum consequentia, quia homo non attingit animam à solo Deo creatam,

neque

neque attingit vnionem eius cum corpore : ergo nec attingit hominem, vel substantiam factam per generationem, & nutritionem, quia homo nihil est realiter distinctum à corpore, & anima, vt vnitis. Probatür tandem, quia homo generans hominem producit modum vnionis, vel falsum est cum generare, cum nihil ad eum pertinetis producat : sed non producit modum vnionis ex nihilo per creationem : ergo ex præsupposita materia, quare necesse est illum educere de potentia eius, sed quidquid educitur de potentia materiæ, est inateriale, & corporeum : ergo repugnat modum vnionis esse spirituale, & ideo repugnat esse in anima rationali, tanquam in subiecto. Sed respondent educi quidem de potentia materiæ, sed transire ad animam, & non permanere in materia : hoc tamen aperte falsum est, & argumento non satisfacit. Probatür esse falsum, quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea non permanere : primo, quia educi de potentia materiæ est fieri in materia : ergo necesse est simul fieri, & materiæ inesse, atque adeo in ea esse tanquam in subiecto. Secundo educi de potentia materiæ est dependere ex materiali concursu eius, vt subiecti præsuppositi : ergo est in ea fieri tanquam in subiecto ; & proinde in ea permanere, vel de subiecto in subiectum migrare. Quod vero non fiat satis argumento, euident est, nam si semel concedatur educi de potentia materiæ, vt conuincit argumentum, & conceditur ab his, materialis debet esse, & ideo non poterit in anima rationali recipi tanquam in subiecto. Negandum igitur est, quod vnio sit spiritualis, sed verè corporea est, vt suo loco ostendetur. Quod vero dicitur esse in anima, vt in subiecto, falsum est, sed solum adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat rei corporeæ : & ita dicimus, agens naturalem eandem vnionem attingere per virtutem corpoream tanquam per instrumentum in generatione, & nutritione : & ex hoc verum est quod homo generat hominem, & efficienter se nutrit.

Quid sit nutritio, & quid augmentatio?

VT intelligatur in quam actione consistat nutritio ; & in qua augmentatio, notandum est nutritionem viuentium plures alterationes alimenti præcedere ; & prima fit in ore, vbi non solum conteruntur cibi, sed verè alterantur per admisionem saluæ, quæ magnam habet virtutem alterandi, & resoluendi, vt testatur Galenus 1. lib. de simplicibus capit. 6. & colligitur ex colore, odore, & sapore ; quos mutasse constat

cibos post attritionem ; ab ore deferuntur cibi in ventriculum, vel stomachum , vt docet idem Galenus 4. lib. de vsu partium capit. 5. vbi fit secunda alteratio quæ est prima concoctio , vel digestio eorum , & per quam magna pars excrementorum ab eis extrahitur , & in inferiorem partem intestinorum reijcitur, sicque permanent cibi magna ex parte expurgati sub forma cuiusdam substantiæ liquidæ , & colore albæ , quam chylum vocant. Ex ventriculo vero trahitur ad iecur per venas mesaricas , vbi fit tertia alteratio & secunda digestio , vel concoctio, maioremque expurgationem cibus accipit ; nam terrestriores chyli partes ibi subsident , & leuiores aliæ quasi spuma supernantant ; aliæ denique sunt mediæ. Et terrestriores quidem sunt naturæ atræ bilis, seu melancoholiæ , descenduntque à iecore ad lien , vt ex eis magis ab eo expurgatis nutriatur : leuiores vero sunt naturæ cholericæ , seu flauæ bilis ascenduntque ad folliculum , seu vesicam felleis. Denique partes mediæ colorem rubeum ibi acquirunt similem colori iecoris , habentque naturam sanguinis. Circa sanguinem vero in iecore factum diuerso modo opinantur Medici ex vna parte, & Aristoteles ex alia, nam Aristoteles 2. lib. de partibus animalium cap. 4. & lib. 3. de historia animalium cap. 19. asserit officinam sanguinis esse cor , non iecur , sed à iecore dimitti , & in corde recipi , vt ibi vltimam expurgationem recipiat , & ad singulas partes corporis per venas derinetur. Medici vero præsertim Galenus 6. lib. de placitis capit. 17. ex opposito affirmant officinam sanguinis esse iecur , à quo deriuatur per venas ad cor , & cæteras partes corporis , vt in eis vltimam expurgationem accipiens conuertatur in substantiam aliri , & præcipuè in corde summam recipiat expurgationem, & purissimus euadat , ita vt in spiritus vitales conuerti possit, quos certum est apud omnes in corde fieri ex purissimo sanguine , quia certum est in corde residere virtutem seu facultatem vitalem tanquam in fonte totius vitæ. Vnde & in eodem residet pulsartix virtus, vt ostendit continua agitatio , & morus eius , & ab eodem etiam deriuatur per arterias , & ita sentitur in brachiis , & aliis partibus corporis , in quibus ostenditur , & morborum signum est. Et videntur hanc sententiam desumpsisse Medici ex Platone in Thimeæo , ex Philone Iudæo in libro de victimis, quos sequuri sunt D. Greg. Nissenus in lib. de creatione hominis cap. vltimo D. Nemæsius in lib. de natura hominis capit. 23. D. Theodor. sermone 3. de prouidentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei capit. 14. Richar. in 2. d. 3. qu. 2. ad 5. Maior ibidem quæst. 5. Et eodem ferè modo differunt quantum ad spiritus animales, nam Aristoteles 1. lib.

de gene

de generatione animalium cap. 4. & lib. 2. de partibus animalium cap. 7: putat in corde etiam esse principium sensitivæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cateri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitivæ primo in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensoriis eiusdem capitis pro externis; unde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent, ita ut à corde quidem derivetur pars quædam spirituum vitalium, & per quasdam obli-
 quas, atque angustas vias perveniant ad cerebrum, ubi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales absque corruptione substantiali per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarum perfectissimæ, quibus deferuiunt spiritus animales perfectiores, sunt vitalibus, & ideo, perfectioribus, ac tentioribus spiritibus indigent; hi, ergo spiritus animales à cerebro derivantur per nervos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ sensitivæ, quales sunt sensationes, & motus progressivi. Itaque ut brevissermone hæc expli-
 centur, spiritus non est aliud, quam substantia quædam tenuissima facta ex putissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extracti: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefactiva extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantiæ quasi de natura aëris, ita in mundo parvo, hoc est, in corpore animali, vel huthano, se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aëris, & ideo vocantur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moveri possunt, & suo motu facile discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitales, ut nutritioni, & augmentationi deferuiunt, atque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitivæ, ut sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarij autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent alimēto, non posset idem alimentum omnino derivari: necesse est ergo aliquam partem earum vacuum esse, sed spiritibus plenā, ne detur vacuum, & cum spiritus facile cedant, facile etiam decurrit alimentum, & ad partes corporis deferitur. Deferuiunt præterea ad motum eiusdem alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta

quædam vitalis virtutis; & animales deseruiunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumenta virtutis motiue vitalis: nec tamen differunt substantialiter, sed solum accidentaliter, quia animales subtiliores sunt, & magis attemperati, & ideo ex vitalibus transeunt in animales per alterationem, vt explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, vt quadam saltem imperfecta ratione cognoscatur natura, & officium eorum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo fiunt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes derivatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentum, quia nondum est conuersum in substantiam aliti; immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & nervos, aliasque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quam corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem unionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus, & cum non possit produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius, simul ac producuntur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiam cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo aduenientes, cum materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quantitatis de nouo aduenientes vniuntur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuentis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

- 14 Ex quibus iam intelligitur in quam actione consistat nutritio, atque etiam augmentatio, & quid vtraque sit: nutritio quidē consistit non in aliqua alteratione præcedenti, per quam cibus præparatur in ore, aut ventriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erat igitur nutritio, *Mutatio substantialis, per quam materia alimenti mutatur ex priuatione forme viuentis*

*viuentis ad formam ipsam. Vel erit, Productio partialis substantia viuentis ex conuersione substantiali alimenti. Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantia productæ cum substantia ipsius viuentis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuentis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuentis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiri: *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis; an sint in rerum natura nutritio; & augmentatio, & quid vtraque sit.*

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter.

Sequitur secundo disputandum, an nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter, vel vna & eadem secundum diuersas rationes formales, aut considerationes distincta. Et prima opinio iuniorum tenet non esse mutationem distinctam, sed eandem realiter; distinctam vero ratione, quia conuersio alimenti in substantiam, in quantum dicit productionem partialis substantiæ ex vnione animæ ad materiam alimenti, est nutritio, ex vi autem nutritionis præcise absque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri, & ideo augmentatio non est actio distincta à nutritione, sed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens nouam quantitatem. Hanc sequuntur plures, sed non omnes eodem modo illam defendunt, sed antiquiores quidam ideo dicunt facta nutritione, sine alia noua actione acquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ, propria autem passio non fit noua, aut distincta actione ab ea, per quam producit eius subiectum, sed naturali quadam resultantia sequitur, vt risibilitas non fit alia actione distincta ab ea, per quam fit homo, sed ex eadem resultat naturaliter. Ita Pererius lib. 8. suæ Philosophiæ cap. 13. ad quartum, Marsilius 1. lib. de generatione q. 10. Albertus Saxonie ibidem quæst. 9. Venetus. cap. 6. eiusdem

- libri, Valles §. Phys. cap. 2. & controuert. 29. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eandem sententiam tria supponunt. Primum dari motum per se ad quantitatem, vt docet expresse Aristoteles §. lib. Phys. cap. 2. quod tamen præsuppositum, licet sit apud Aristotelem certum, negatur tamen ab aliis omnibus citatis. Secundo supponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam, sed eandem, quam habet alimentum transire ad corpus viuens cum materia eius,
- 16 in qua est ramquam in proprio subiecto. Secundo supponunt, prius saltem natura, quam alimentum conuertatur in substantiam viuentem, vñiri materiam eius materiæ eiusdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones proprias, atque distinctas, sed in his vnionibus non consistere nutritionem, nec augmentationem, sed supponi ad conuersionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idem alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuersione consistentem, qua facta, & acquisita partiali substantia eo ipso absque noua actione incipit viuens habere in se quantitatem alimenti, per quam augetur, & sit maius. Itaque conuersio substantialis alimenti, quæ est productio partialis substantiæ viuentis, duplicem terminum habet, in-
trinsecum, & primum, nempe substantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod sit nutritio: alium vero non factum per ipsam, neque vnitum, sed acquisitum supposita vnione, & productione partialis substantiæ, & ideo extrinsecum, & secundarium, à quo denominatur augmentatio extrinseca tantum denominatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præsentiam localem, quam in se acquirit mobile; & iste est primarius; atque intrinsecus, à quo habet speciem: extrinsecum, & secundarium, nempe locum circumscribentem, & iste est secundarius, & extrinsecus, quia locus non est formaliter in corpore locato. Et quemadmodum acquisito, vbi, per motum, absque noua alia actione, vel motu sequitur acquisitio loci, pari ratione acquisita partiali substantia, absque noua actione, vel motu, sequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non est noua alia mutatio, sed eadem sub quadam alia denominatione extrinseca considerata.
- 17 Hanc sententiam ita explicatam probant testimonio Aristotelis capite præsentis, vbi ita ait: *Etenim sic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.* Et statim in translatione Vatabli sequuntur hæc verba. *Nutritio idem, quod accretio existit, ratio*

tamen est diuersa. In translatione vero antiqua eodem ferè modo dicitur. Et nutrimentum augmentatione idem est quidem, esse autem aliud. Probât deinde ratione, primo, quia supposita vnione materiæ alimenti cum materia viuents, atque etiam vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuents; & tandem vnione substantiali animæ cum materia eiusdem alimenti, absque vlla noua actione verum est quantitatem alimenti esse eandem numero cum quantitate viuents, & eidem viuenti propriam, sicut materia eiusdem alimenti facta est ei propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuens acquisisse nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum est maius, & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentationem: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratione.

Secundo probant à sufficiente diuisione, quia augmentatio non consistit in productione nouæ quantitatis, sed in additione eius, quam secum affert materia alimenti, vt supponitur; neque in vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuents, quia talis vnio præsupponitur augmentationi: ergo solum potest consistere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuents. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmento viuents, sed receptio formæ viuents in materia alimenti est ipsa nutritio, vt ex præcedenti quæstione est manifestum: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

Secunda opinio asserit, nutritionem & augmentationem esse actiones, & mutationes realiter distinctas. Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 5. lib. Phys. cap. 2. & 2. lib. de anima textu 42. vsque ad 50. tam antiquorum, quam recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citauimus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso etiam modo eam defendunt, qui opinantur subiectum quantitatis, & aliorum accidentium esse compositum: & alij, qui putant esse materiam primam; nam illi ideo dicunt augmentationem esse distinctam actionem, vel mutationem à nutritione, quia per eam producitur maior quantitas, quæ cum sit accidens distinctum realiter à substantia partiali producta per nutritionem, petit distinctam actionem, per quam producat. Alij vero quamuis non admittât, per augmentationem produci quantitatem, sed eam, quam secum affert materia alimenti, asserant vniri quantitati viuents, dicunt tamen augmentationem consistere in hac vnione quantitatis cum quantitate, quæ cum fiat per modum vnionis realis de nouo productæ, necess: est, fiat

fiat quoque per nouam actionem, & distinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouam, & realem actionem postulat. Et nos hanc sententiam tanquam probabiliorē, & valde consonam principiis Aristotelis sequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solum probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admittētibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmentatio; nam aduersus antiquiores alios, hanc speciem motus non admittentes; sed ex eo negantes distinctionem realem inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per se motū ad quantitatem duas tantum ponentes species motus, nempe alterationem, & lationem cum Platone, & Galeno, inferius agemus disputantes de augmentatione, an sit per se motus ad quantitatem.

- 19 Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5. libr. Phys. cap. 2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione, & latione; & admissio à recentioribus illis, probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. libr. Phys. tex. 16. vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est.* ex quibus probo augmentationem addere supra nutritionem entitatem realem atque intrinsecam formaliter denominantem subiectum proprium, nempe viuens, quod augetur, & non solam denominationem extrinsecam, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmentatio est motus per se ad quantitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex vtroque colligitur esse actum viuētis, quod augetur tamquam subiecti existentis in potentia ad illum; sed actus alicuius, vt subiecti debet esse in eo formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecè columnam, quæ ideo non est actus eius, sed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tamquam denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali, & positiua, atque intrinseca, & inhærens mobili.

- 10 Probatur secundo ex separatione, quia ea, quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam, distinguuntur realiter: sed augmentatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter. Probatur minor, quia nutritio est productio partialis substantiæ vnitæ viuēti ex conuersione alimentis: sed

sed facta conuersione alimenti, & producta partiali substantia, atque vnita viuenti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atque suspendere augmentationem viuentis, ita vt nutriatur, & non augeatur: ergo dabitur nutritio sine reali augmentatione. Respondent possibile hoc esse, & dari tunc nutritionem sine augmentatione, sed adhuc nihil reale intrinsecum separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solam denominationem extrinsecam, ex qua habeatur nutritio rationem augmentationis, & ideo non probari ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hanc tamen solutionem esse falsam sic probō, in casu illo separationis euident est separari augmentationem à nutritione, cum sit euident permanere nutritionem sine augmentatione, sed augmentatio realiter, & formaliter est motus, & nutritio realiter, & formaliter est mutatio; ergo separatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, vt motus realis est, & vt distinguitur à mutatione, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum formaliter afficiens mobile: cum sit actus eius, vt subiecti, & vt existentis in potentia; ergo separatur à nutritione tamquam entitas realis positiua, & intrinseca mobilis, & ideo distinguitur ab ea realiter vt talis entitas realis positiua, atque intrinseca mobilis. Probatur tandem, quia nutritio formaliter est mutatio substantialis, & augmentatio formaliter est motus; sed rationes formales mutationis, & motus sunt positivæ, & formaliter denominantes subiectum, ergo distinguuntur tamquam duæ rationes formales, positivæ, atque intrinsecæ, & vt tales sunt separabiles; ergo falsum est, quod augmentatio solum distinguatur à nutritione tamquam denominatio extrinseca, falsum quoque, quod solum addat supra illam extrinsecam denominationem; & falsum tandem, quod si suspendatur adeo augmentatio permanente nutritione, solum separetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinseca.

Testimonium Aristotelis, quod iuniores pro se adducunt, 21 difficile visum est verba solum considerantibus, & non contextum litteræ, quod considerans D. Thomas in Commentarijs eius egregie illud exposuit, & expositio eius difficultatem prorsus tollit. Notandum est ergo nutritionem, & augmentationem tribus modis differre apud Aristotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, seu subiecti, vel obiecti, circa quod versantur, quod est alimentum, circa quod operatur virtus, seu potentia vitalis; alimentum vero duo habet: primum, esse substantiam viuentem in potentia, & ita consideratum est obiectum nutritionis;

tionis, secundum habet esse quantum, & ut quantum est materia, seu subiectum augmentationis, quia non potest (inquit Aristoteles) viuens augeri, nisi ex alimento quanto, & diuisibili: habent ergo idem subiectum, vel materiam diuerso modo consideratam, & ideo ex hac parte sunt idem subiecto, & differunt ratione: hæc tamen differentia rationis, cum se teneat ex parte materiae, circa quam versantur, materialis est, non formalis, sed formalis, atque specificæ necessariò præsupposita. Alia est differentia formalis, & essentialis, quæ sumitur ex parte terminorum, in quos per se tendunt, nam terminus nutritionis est partialis substantia producta ex conuersione alimenti: terminus vero augmentationis maior quantitas acquisita. Tertia differentia realis erit, quia sunt duæ mutationes reales, & separabiles inter sese, & ideo realiter distinctæ, ut probauimus, licet hoc non admittat contraria opinio, nos vero necessarium esse censemus in doctrina Aristotelis, & secundum veritatem Philosophicam, Aristoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis (inquit D. Thomas) quod est nutrimentum, & consequenter de nutritione ipsa, & augmentatione, in quantum circa illud versantur, & ideo asserit idem esse subiectum, seu materiam vtriusque, diuerso modo consideratum, & consequenter ex parte eiusdem subiecti, vel materiae sola ratione distingui easdem actiones, vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud, & hanc distinctionem voluit præ alijs explicare Aristoteles, ut ex ea solueret aliam quæestionem à multis suo tempore agitatam, an nutrimentum sit simile nutrito, vel dissimile, & an viuens nutriatur ex suo simili, vel ex dissimili. De alijs autem differentijs specifica, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quæ distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

- 22 Ad primum argumentum neganda sunt omnia, quæ in antecedenti assumuntur tamquam falsa, quia quantitas alimenti non vnitur quantitati corporis viuents, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia; & hæc est, quæ per se terminat motum augmentationis, quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminando nutritionem, realiter etiam distinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiam antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis, sed in additione eius, quam secum adducit materia

materia alimenti, nullam enim quantitatem adducit materia alimenti, sed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto, atque conuerso in substantiam aliti, quia cum esset proprium subiectum eiusdem quantitatis, necesse est corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinqui nudam omni forma tam substantiali, quam accidentali pro recipienda anima, vt capit. 4. huius libri diximus contingere semper in generatioe substantiali, in qua fit resolutio vsque ad materiam primam. Vel secundo responderi potest, quod licet non produceretur noua quantitas per augmentationem, sed solum vni-
retur quantitas alimenti quantitati viuentis, distincta actio ad talem vnionem requiritur, quæ actio propriè est augmentatio, nam apertè falsum est, & contra Aristotelem; quod augmentationi præsupponatur vnio eiusdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, sed per eam fit, vt inferius probabitur.

QVÆSTIO III,

An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea?

Quamuis nutritio, & augmentatio simul tempore, vel in eodem instanti fiant, nutritio tamen prior natura est augmentatione, sicut substantia partialis per eam producta prior est quantitate acquisita per augmentationem: ideo prius de illa agendum est in particulari, deinde de augmentatione. Quidam etiam prius de nutritione disputanda sunt cum augmentatione communia, & propterea de vtraque disputata censentur. Quærimus ergo, an nutritio fiat successiue, & in tempore, vel simul, aut in instanti.

Et prima opinio asserit simul, aut in instanti fieri, ita vt tempore aliquo disponatur materia alimenti per alterationem successiuam à calore naturali, & in instanti terminatio illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfectè disposita, conuertatur in substantiam aliti, tempore vero sequenti disponatur alia pars, & in instanti terminatio eius conuertatur, & quia anima postulat determinatam quantitatem in materia, vt introduci possit, ita vt in minori non possit, vt 1. lib. Physic. definitum est, & materia sub illa determinata quantitate appellatur minima, quod sic, ideo istæ partes alimenti, quæ in instantibus terminantibus tempus alterationis conuertuntur,

continuantur,

tuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et propterea non successiue sed simul: quamuis* in alio sensu possit vocari successiua in quantum vnum instans, in quo fit conuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non propriè successiua vocatur, sed propriè simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quæst. 11. pro se referens Augerriem, Albertum Magnum, & D. Thomam, de quo inferius ostendemus oppositum expresse sentire; Pomponatius lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphys. disp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro se Themistium, Simplicium, & D. Thomam.

- 14 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod viuientia terminantur termino intrinseco paruitatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita vt certam quantitatem postulent in materia ad introductionem animæ, & sub minori non possit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod produciitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit determinatam quantitatem, ita vt sub minori non possit introduci; sed materia sub tali quantitate minima simul, & in instanti debet esse completè disposita, & non vna pars eius prius alia, nam si ita fieret, cum non possit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima dispositio in materia, in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariò minimum alimenti, quod simul, & in instanti sit completè dispositum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quam altera; sed vltimam dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedendum est, simul, & in instanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem, & nutritionem in ea consistentem.

- 15 Huic autem argumento, aliud addere possumus longè efficacius, quia si nutritio sit successiue: ergo incipit per vltimum non esse, ita vt sit verum dicere, nunc non est, & immediate post hoc erit: quo supposito inquiri, an in illo instanti, quod est vltimum non esse conuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut non sit complera: si completa sit, necessariò debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia, sine tali forma; immo cum opposita, & consequenter fiet nutritio simul, & non successiue, aut in tempore: si vero dicatur in illo instanti nullam

nullam partem alimenti esse completè dispositam, & ideo non posse fieri in eo nutritionē, sequitur neq; in tempore sequenti posse fieri. Probatur consequentia, quia si in illo instanti non fuit completa dispositio, non potest compleri in tempore immediatè sequenti, in quo si verum est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentum secundum eam partem disincere esse, secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si definit: ergo nullum dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro conuersione illius partis. Quod præsertim necessarium est secundum communem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium, quod sit compositum, & non sola materia; nam compositum, quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponendam, & conuertendam non manet; cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum, quod deficiet ei ad conuersionem; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimento pro dispositione materiæ eius, non potest fieri conuersio, nec nutritio: ergo repugnat fieri successiuè, & in tempore, & necessarium erit fieri simul, vel in instanti. Nec minorem vim habet aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia prima tanquam in subiecto, quod sic probo, vel in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completa est dispositio, vel non si, completa sit: ergo in eodem introducetura forma viuientis in materia alimenti, & fiet nutritio in instanti; si vero non est completa: ergo compleri debet tempore immediatè sequenti, & ideo successiuè, ex quo sequitur non posse eodem tempore immediato introduci forma substantialis. Probatur consequentia, quia si tempore immediato completur dispositio: ergo non est completa, quia dum res mouetur, non est verum iam esse motam, sed in instanti sequente, & terminante tempus, in quo mouetur, & si immediatè post non est completa: ergo immediatè post manet alimentum conuertendum: & ideo non erit conuersum, nec nutritio poterit eodem tempore fieri, sed in instanti terminatiuo eius, in quo verum erit tunc primo esse dispositionem completam, & immediatè ante non fuisse completam, & consequenter tunc esse nutritionem, & immediatè ante non fuisse, & ita non per vltimum non esse incipiet; nec successiua erit, sed per primum sui esse, & erit instantanea.

Secundum argumentum, & tertium in ordine pro eadem 26
sententia præsupponit ex lib. 6. Physic. res materiales, atque corporeas non posse definere per vltimum esse naturaliter, quia ex tali modo definendi sequitur aut dari duo instantia imme-

diata, aut materiam sine vlla forma pro aliquo tempore; sed si nutritio sit successiua, sequitur alimentum desinere per vltimum sui esse: ergo non est admittendum. Minorem sic probō, si nutritio est successiua: ergo incipit per vltimum non esse, sicut reliqua successiua; & ita verum erit dicere, nunc non est nutritio, & immediatē post erit; sed quādiu non est nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere in vltimo non esse nutritionis alimentum esse, & immediatē post non esse; quia immediatē post datur nutritio, quæ cum sit conuersio eiusdem alimenti in substantiam aliti, repugnat simul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc sit, & immediatē post non sit futurum, quod est desinere per vltimum esse.

Secunda opinio tenet nutritionem ferē semper fieri successiue, quia cum alimentum sit diuisibile, & non sit æquē approximatum secundum omnes suas partes partibus viuētis, in qua residet calor naturalis, sed quædam partes eius sint proximiores eis, aliæ veto magis distantes, & agens naturale prius, atque perfectius operetur in passum sibi proximum, quam in remotum, prius etiā disponi per actionem caloris naturalis partes proximas alimenti, quā remotas; & ideo successiue omnes, atque etiam successiue conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionem successiue fieri, non tamen semper, (inquiunt) quia naturaliter potest contingere aliquam particulam sanguinis in venis, aut in poris æquē approximata esse secundum omnes suas partes carni, in qua residet calor naturalis: quo supposito, simul, & æquē perfectē disponentur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & non successiue, sed in instanti terminatione temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partialem substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primum sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferē semper fiat successiue. Ita sentiunt iuniores quidam.

- 27 Sed tertia opinio asserit semper, & necessariō fieri nutritionem successiue, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expressē, & probat 3. parte, quæst. 33. artic. 1. in corpore, & ad 4. Marf. 1. lib. de Generatione, quæst. 14. Albertus Saxonie, quæst. 13. Venetus in summa de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phys. quæst. 4. artic. 3. §. contra secundam conclusionem. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ, cap. 2. ad 7. Iandunus 8. lib. Physic. quæst. 7. & est communis inter recentiores, & vera. Quam, vt probemus primo aduersus primam opi-

nam opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi contrario fortius agit in partes eius sibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ; & illis mediis calefacit has. Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem, postulent minimum materiæ, in quo introducatur anima, ita vt in minori, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquatè introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non postulant tale minimum, immo nec materiam sic determinatam, quin in quacumque minori, & immediate cuiuslibet minimæ introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determinatam materiam ad sui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuerfas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat: per quæ tanquam per instrumenta eas exercent, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt per se est manifestum; sed nutritio supponit iam animam introductam in corpore sub debita quantitate, & proportionem omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quin in qualibet minima, atque in eius medietate introduci possit, quia quamlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introduci anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in substantiam aliti, & quodlibet minimo conuerso efficere corpus maius; quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicet adeo minimum esse polle lignum, vt non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatum: quare neque vllus sanæ mentis dicere potest, adeo minimum esse alimentum vt conuenienter approximatum calori naturali non possit ab eo conuertere in substantiam aliti.

His duobus præsuppositis probatur cõmunis sententia, quam sequimur testimonio Aristotelis 5, lib. Physic. cap. 2. vbi docet

augmentationem esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadem duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionem, consequitur naturaliter quantitas maior, per quam viuens augetur; sed de augmentatione docet expressè Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua; ergo idem sentit de nutritione.

Probatum deinde ratione ex duobus illis principiis, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, vt docuit expressè Aristoteles cap. præsentis; ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carni, & ossi alijsvè partibus viuents, in quibus residet, quia fortior est virtus eius ad minorem distantiam, quam ad maiorem: vnde sequitur citius, & perfectius disponere proximas, quam remotas, & ideo prius in illas, quam in has inducere vltimam dispositionem pro introductione animæ; sed introductio animæ in materia alimenti sequitur vltimam dispositionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertuntur in substantiam aliri. Probatum consequentiâ ex alio principio, quod anima ad quancumque minimam materiam dispositam informandam potest se extendere, postquam semel introducta est per primam generationem, & ad quamlibet minorem minimam, siue ad primam medietatem eius, vt probauimus; sed vbi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis; ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri, sed successiue, & in tempore.

- 49 Secundo probatur ratione à posteriori, qua vsus est D. Thomas vbi supra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus viuens eo ipso, quod acquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis; sed motus localis fit successiue, & in tempore ex propria natura; ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, vt probauimus: ergo de primo ad vltimum nutritio fit successiue, & in tempore, contra primam opinionem.

Vt autem probemus semper, & necessariò fieri successiue, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti in aliquo casu contra secundam opinionem iuniorum. Duo alia principia præsupponenda sunt, non minus vera, & necessaria, quam duo alia præsupposita aduersus primam sententiam. Primum autem tale est, omne corpus habet trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis; & secundum has tres dimensiones habet partes

partes, in quas diuidi potest; ita ut diuisibile sit, non solum secundum longitudinem, & latitudinem, sed etiam secundum profunditatem. Secundum præsuppositum est, alimentum quodcumque quantumvis exiguum esse verum corpus, & ideo eisdem modis diuisibile. Ex quibus probo semper, & necessario fieri nutritionem successiue, quia agens naturale fortius agit in passum sibi contrarium, quo magis est ei approximatum; sed alimentum non potest naturaliter æquè approximari secundum omnes partes, sed necessario debet esse magis approximatum secundum aliquas, quam secundum alias; ergo repugnat calorem naturalem vniuniformiter, & non difformiter agere circa omnes, & consequenter simul omnes disponere, atque conuertere in substantiam aliti; sed necesse est magis approximatas prius disponere, & prius conuertere. Probatur minor, nam cætera per se patent. Quodcumque alimentum, siue quicumque sanguis, quantumlibet paruus, in angustissimis venis, vel poris existens, est corpus naturale habens trinam dimensionem: ergo est diuisibile secundum profunditatem. Vnde sequitur, quod etiam si secundum superficies extremas omni ex parte tangat extremas partes venæ, vel pori, repugnet esse æquè eis approximatum secundum profunditatem, nam cum hæc sit diuisibilis versus omnem partem, necesse est partes eius minus profundiores esse etiam proximiores extremis superficiebus, quibus terminantur, atque etiam extremis superficiebus cuiuslibet venæ, & pori, & partes profundiores esse remotiores; & ex consequenti repugnat calorem naturalem in venis, aut poris residentem vniuniformiter, aut secundum eandem efficaciter agere in omnes, sed necesse est in proximiores citius, & fortius agere, & prius in eas ultimam dispositionem inducere, & animam ipsam, quod est prius has, quam illas conuertere, & ideo successiue omnes. Et hæc ratio non est minus efficax aduersus hanc secundam sententiam, quam illa, quæ facta est contra primam. Quare miror profecto deceptionem adeo manifestam horum iuniorum, qui cum putauerint rationem illam conuincere aduersus primam sententiam, crediderunt nihilominus, non probare, quod semper, & necessario fiat successiue nutritio, sed dari casum naturalem, in quo fiat simul, & in instanti. Et causa deceptionis fuit, quod sibi persuaserint posse naturaliter paruum corpus æquè approximatum esse agenti secundum omnes partes, quod naturaliter continet repugnantiam; nam licet per extremas superficies tangere posset vndeque superficies etiam venæ, aut pori, impossibile est, quod secundum partes profunditatis sit æquè approximatum, ut

31 probauimus. Quod euidenti experientia conuinci potest. Nam si lignum in medio alicuius ignis proieceris, ita ut per proprias superficies extremas attingat vndequaque ignem, nullus sane mentis dicere audebit æquè approximatas esse igni omnes partes profunditatis eius, quia euident est, non æquè distare à superficiebus propriis extremis, quibus tangit ignem: ergo euident est non æquè distare ab igne; etiam si illum vndequaque attingat per eandem extremas superficies. Quod verò paruum sit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumque sit eodem modo diuisibile secundum profunditatem. Vnde sicut magnum successiue conuertet in se ignis, ita & paruum, sed hoc in minori tempore. Nec minus euident est exemplum loci, nam si corpus sit in aëre calidissimo tanquam in loco omni ex parte eum circumdante: quamuis vndequaque attingeretur ab eo secundum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamen esset æquè approximatum loco secundum partes profunditatis inter sese comparatas: quia licet centrum huius corporis æqualiter distaret ab omni parte circumferentiæ; partes tamen profunditatis proximiores centro versus partem vnam remotiores essent à circumferentia, facta comparatione per eandem lineam, quam alia magis distantes ab eodem centro, ut facile potest quisque intelligere; quare repugnat æquè approximatas esse in ordine ad actionem, & passionem, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimento, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem esse rationem de paruo, & magno, quantum ad successiuam conuersionem.

32 Sed licet argumentum factum non adeò efficaciter probaret falsitatem eiusdem secundæ opinionis, posset à posteriori probari hoc modo. Certum est apud Aristotelem, augmentationem esse verè, & propriè motum, & admissum ab authoribus eiusdem opinionis: certum quoque est, motum propriè sumptum ex natura sua esse successiuum apud ipsum, atque etiam ab eisdem concessum: ergo certum est semper fieri successiue, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certum est tertio ab eisdem concessum, simul fieri nutritionem, & augmentationem; hoc est, in eadem duratione, ex quibus necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmentatio in instanti, cum sit motus; nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali; vel si fieri possit, non erit motus, qui per se est successiuus. Et tandem probo, quia eo ipso, quod corpus acquirit maiorem substantiam per nutritionem; necesse est etiam acquirat maiorem quantitatem per aug

per augmentationem; sed eo ipso quod acquirit maiorem quantitatem, necesse est moveri localiter per extensionem ad maiorem locum, & acquirere maiorem præsentiam localem: morum autem localem repugnat saltem naturaliter simul, vel in instanti fieri, sed semper, & necessario fit successivè, & in tempore: ergo de primo ad ultimum, semper, & necessario debet fieri successivè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguendum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phys. præsupponit, nempe, quod viuentia postulent terminum intrinsicum paritatis, nam via generationis verum est, ut ibidem probauimus; in nutritione vero apertè falsum: nam cum iam præsupponatur anima esse introducta in materia debite magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad opera vitæ exercenda, indifferenter nutrirî, & augeri possunt secundum quamlibet partem minimam substantiæ, & quantitatis, & sub minori minima, & sub medietate minimæ, ut probauimus, & ideo successivè, & in tempore nutriuntur, & augentur, & non simul, vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

Secundum argumentum difficillimum est in hac materia, & 33
à quibusdam putatur solui non posse ab his, qui tenent, dispositiones cum cæteris accidentibus corporeis esse in composito tamquam in subiecto adæquato, & non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successivè, quia repugnat incipere per ultimum sui non esse, ut cætera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tamquam in subiecto. Quod ut ostendam, placeat afferre, & impugnare duas solutiones, quæ adhibentur ab his. Prima asserit in illo instanti, quod est ultimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem secundum intentionem in aliqua parte alimenti, sed deficere ei aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum inferitur non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant consequentiam, quia sicut in actionibus instantaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducit forma, ita in successiuis potest in eodem tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probo. Si nutritio successiua est, & incipit per ultimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non est nutritio, & tempore immediatè sequenti

erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediato non erit. Ex quo euidenter sequitur, quod tempore immediato non possit compleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verum est tempore immediatè sequenti non esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsam, & formam viuētis esse introductam in materia eius; sed forma alimenti expellenda erat, & forma viuētis introducenda per complementum dispositionum; nam ideo non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti præcedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tunc completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum est, vnam esse expulsam, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliam expulsam sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque pater esse absurdum. Secundo probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non est completa dispositio secundum intensionem: ergo non potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua. Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intensionis, quam certum est esse diuisibilem; & si diuisibilis est, prius producet medietas eius quam tota, & successiue quidem, cum sit producenda per motum alterationis: ergo producet prius tempore, quam tota, & eo tempore, quo producit, non est completa dispositio, cum non compleatur per primam medietatem, sed per vtramque: ergo euidenter est, quod in aliqua parte prioris immediati temporis non erit completa dispositio, & ex consequenti nec introducta forma: quare nec verum erit in eadem parte temporis prioris, & immediata esse nutritionem, ex quo sequitur euidenter falsum esse, quod incipiat per vltimum non esse, cum falsum sit immediatè post hoc esse, ideo non poterit hæc solutio defendere, quod nutritio sit successiua. Et si dicatur, non esse completam dispositionem in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, sed deesse illi aliquid intensionis indeterminatum, ita vt verum sit, in illo instanti non introduci formam alimenti cum tanta intensione dispositionis, bene tamè cum qualibet maiori, & ideo immediatè post introduci, quia significatur tempus indeterminatum, & simul tempore introduci formam viuētis, licet prius natura in genere causæ materialis introducat dispositio sufficiens. Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formam substantialè introduci, quousque verum sit completam esse

esse dispositionem: sed immediate post non est verum: ergo nec introduci poterit nec nutritionē dari. Minore sic probō, immediate post completur dispositio successiue: ergo immediate post non est verum, quod sit completa. Probatur consequentia, quia repugnat fieri, & factum esse mutationis successiue omnino esse in eadē duratione, vt patet in motu quocumque: sed in tempore est mutatio ipsa, & in instanti terminante idem tempus mutatum esse, quod est terminus eius, & factum esse, vel completum esse termini: repugnat ergo immediate post esse alterationem successiuam, per quam producit complementum intensiōis indeterminatum, & in eodem tempore esse productum, vel esse completam dispositionem, sed in instanti terminatiuo temporis primo verum est esse productum, ac dispositionem completam, & non ante illud, quare nec ante illud introduci potest forma, nec dare nutritionem, & consequenter, nec immediate post illud instans, quod supponitur esse vltimum non esse nutritionis, sed necesse erit dari nutritionem in instanti, in quo primo verum est completam esse dispositionem, nec poterit cum hac solutione defendi successio eius.

Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vlti- 34
mum non esse nutritionis, completam esse dispositionem quoad intensiōem, sed deficere ei aliquid diuisibile quoad extensionem; quia dispositio (exempli gratia) intensa vt sex, quæ est sufficiens ad introductionem formæ viuētis, & datur in illo instanti, debet produci in partibus materiæ alimenti, vt in eis introducat formā: producit autem in partibus materiæ immediate post, & simul introducit formā viuētis in eisdē partibus, successiue tamen sit vtrumq; quia prius producit vltima dispositio in partibus propinquieribus, & prius etiam introducit in eisdem formā, quam in remotioribus; cum illa producat, & hæc introducat simul tēpore, & ideo successiue potest nutritio fieri. Sed non est minus falsa hæc solutio, quam prima, quod sic probō. Si in vltimo non esse nutritionis completa est dispositio secundum intensiōem, ergo in illo instanti verū est dicere, quod dispositio sit in materia alimenti, quia in ea producta est per alterationem præcedentem, sed materia alimenti, in qua est talis dispositio completa quoad intensiōem est capax formæ viuētis: ergo in eodem instanti introduceretur in ea. Probatur consequentia, quia subiectum est capax, & sufficienter dispositum, & agens approximatum: ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare aperte falsum est, & sine vllō fundamento confictum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ, vt forma introducat.

Probatur tandem, quia vel sufficiens dispositio quoad intensi-
 fionem ad introductionem formæ viuentis consistit in indiui-
 sibili, nempe in quinto, vel sexto gradu, & ideo completur in
 instanti; vel consistit in intensione aliqua diuisibili: si hoc se-
 cundum dicatur, falsum est, quod in eo instanti, quod est vlti-
 mum non esse nutritionis, sit primo completa, & immediatè
 ante non fuerit, sed ante illud instans potuit esse completa, &
 introduci forma. Si vero dicatur in vltimo nō esse primo com-
 pleti, quia consistit in indiuisibili dispositio completa, tunc in-
 quiro, an talis dispositio completa sit in aliquo indiuisibili ma-
 teriæ alimenti tamquam in subiecto, vel in aliqua parte eius.
 Et si dicas esse in parte, sequitur primo in eodem instanti intro-
 duci in ea parte formam viuentis. Probatur consequentia, quia
 est capax eiusdē formæ, & sufficienter disposita pro illa. Secun-
 do sequitur, prius fuisse productam in medietate illius partis, &
 ideo in ea fuisse iam introductam formam viuentis; quare illud
 instans, in quo dicitur esse completa, non erit vltimum non esse
 nutritionis, cum ante illud fuerit eadē nutritio. Si vero dicatur
 esse in solo indiuisibili materiæ vel illud est primū indiuisibile
 initiaticum alimenti, vel terminatiuum, aut continuatiuū ali-
 cuius partis eius. Si hoc secundum dicatur, sequitur prius fuisse
 productam talem dispositionem in alio indiuisibili proximio-
 ri, & consequenter prius in parte media inter vtrumque indi-
 uisibile, & consequenter iam erit introducta forma viuentis in
 eadem parte priori per nutritionē. Probatur consequentia, quia
 agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quam in re-
 motum. Si vero dicatur illud indiuisibile materiæ alimenti, in
 quo est sufficiens dispositio quoad intensiōem, esse primum
 initiaticum eiusdem materiæ, & ideo non fuisse prius introdu-
 ctam in alio indiuisibili, vel parte eius; sequitur prius, atque in
 instanti introduci formam viuentis in illo indiuisibili materiæ,
 quam in parte; sed introductio formæ viuentis est nutritio, ergo
 dabitur nutritio in eo instanti; & ideo falsum erit, quod sit vlti-
 mum non esse nutritionis. Probatur prima consequentia, quia
 illud indiuisibile est capax vltimæ dispositionis: ergo est capax
 formæ. Secundo, sequitur non posse introduci illud indiuisibile
 complens dispositionem immediatè post in parte materiæ ter-
 minata ab eodem indiuisibili materiæ, in quo dicitur primò re-
 cipi tamquam in subiecto; & ideo non posse introduci formam
 viuentis in eadem parte, nec dari nutritionem immediatè post.
 Probatur prima consequentia, quia vel illud indiuisibile dispo-
 sitionis introducitur in parte materiæ cū resistantia, & expul-
 sione contrarij, vel sine illa, si hoc secundo modo introducitur:

ergo

ergo in instanti, sicut lux, & ideo non immediatè post, quia immediatè post dicit tempus. Deinde, si in instanti producit: ergo in instanti sit nutritio, quia ultimam dispositionem in subiecto capaci formæ productâ naturaliter, & in eadem duratione sequitur introductio formæ. Si vero indiuisibile producit in parte complens dispositionem sufficientem cum resistantia, & expulsionem contrarij; ergo successiuè, & in tempore immediatos sed producit per actionem circa partem alimentî, ut per se est manifestum: ergo immediatè post permanet alimentû in parte materiæ terminata per primû indiuisibile; & consequenter non erit forma viuientis in ea, nec erit substantia partialis producta per nutritionem ex alimento; & tandè non erit nutritio immediatè post. Probatur prima cõsequentiâ, quia repugnat in eodem tempore esse formâ alimentî, & animâ in eadè parte materiæ.

His duabus solutionibus refutatis eorum, qui tenent acci- 36
dentia esse in materia tamquam in subiecto; sequitur solutio aliorum, qui ponunt ea in composito. Qui asserunt in instanti, quod est ultimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem sufficientem ad expellendam formam alimentî, & introducendam animam, neque à dispositionibus tunc existentibus in materia alimentî expelli vnâ, & introduci alteram, sed à dispositionibus, quas secum adducit forma viuientis, quæ licet in genere causæ efficientis sint posteriores eadem forma viuientis, sed in genere causæ materialis, hoc est, ut se tenent ex parte materiæ, priores sunt receptione eiusdem formæ in materia, quia prius est ex parte materiæ expulsio formæ oppositæ, quam receptio nouæ: prius est materiam emundari ab illa forma, quàm recipere nouam. Prius denique materiam disponi, quàm formam recipere, quia non recipitur forma noua, nisi à materia noua emundata, atque disposita: ergo sufficienter expellitur forma alimentî à dispositionibus simul introductis cum forma viuientis in materia eiusdem alimentî; sufficienterque disponitur eadem materia per illas ad eam recipiendam. Quare licet illæ dispositiones, quæ sunt in materia alimentî in ultimo non esse nutritionis, desinant esse immediatè post, expelli potest forma eiusdem alimentî ab aliis aduenientibus cû forma viuientis, eamque præcedentibus in genere causæ materialis, & ab eisdem disponi eadem materia; licet à præcedentibus non fuerit sufficienter disposita, nec alia expulsa. Huic solutioni fauet D. Tho. 2.8. q. de veritate art. 8. ubi hunc ordinem præcedendi in materia ponit ex parte dispositionum, non solum in formis supernaturalibus, qualis est gratia iustificationis, sed etiam in naturalibus; & 1.2. q. 113. art. 8. in formis supernaturalibus.

- 37 Hæc tamen solutio licet probabilis sit quantum ad modum præcedendi dispositionum ex parte materiæ, præsertim in formis supernaturalibus: sed hæc sola præcedentia non soluit argumentum propositum, quod sic probo. Primo, quia illæ dispositiones præcedentes in materia alimenti in ultimo non esse nutritionis non sunt completæ, nec suffiçientes ad expellendam formam eiusdem alimenti, & disponendam materiam pro introductione formæ viuentis, vt conceditur, sed immediatè post non possunt compleri, nec suffiçientes fieri: ergo nec potest expelli forma alimenti, nec introduci anima. Minor euident est, quia immediatè post, nec est iam alimentum, nec sunt tales dispositiones in materia; sed desinunt esse cum eodem alimento, in quo erant, tamquam in subiecto, vt supponunt sic opinantes: ergo immediatè post non agit calor naturalis circa illam partem alimenti iam non existentem, quare nec potest complere dispositiones illas, nec suffiçientes efficere: & ex hoc sequitur immediatè post non introduci formam viuentis in materia, nec expelli formam alimenti, nec fieri nutritionem. Probatur consequentia, quia non est magis disposita, quàm fuit in instanti præcedenti; sed nunc non potuit expelli vna, & introduci altera: ergo nec immediatè post; vel si potest immediatè post, potuit etiam in instanti præcedenti, quia idem in quantũ idem & eodem modo se habens semper eodem modo operatur, & semper facit idem.

- Secundò, quia calor naturalis non corrumpit alimentum in instanti, quod est vltimum non esse nutritionis: ergo neque in tempore immediatè sequenti; sed non potest introduci anima in materia eiusdem alimenti, nec proinde dari nutritio immediatè post, nisi corrupto simul tempore alimento: ergo non erit verum quod nutritio sit immediatè post; & ex consequenti, nec incipiet per vltimum non esse, nec erit successiua. Probatur prima consequentia, quia calor naturalis nõ corrumpit sua actione alimentum toto tempore alterationis præcedentis, nec in instanti reformatiuo eiusdem temporis, quod est vltimum non esse nutritionis, quia adhuc permanet in illo instanti, sed immediatè post non agit in alimentum, quia supponitur iam non esse: ergo illud non corrumpit, nec proinde dabitur immediatè post nutritio. Et si dicas corrumpere alimentum, non per actionem quã habeat immediatè post circa illud, sed virtute actionis præcedentis, quam habuit toto tempore alterationis, & in instanti reformatiuo eius; probatur hoc esse falsum, quia actio præterita non fuit sufficiens ad corrumpendum alimentum, dum erat præsens, nec dispositio producta per illam potuit præsens

præsens expellere dispositionem propriam alimenti, cum qua tunc conseruata est in materia; & consequenter nec potuit expellere formam eiusdem alimenti: ergo multo minus erūt sufficientes actio præterita, & præterita dispositio, vt earum virtute expellatur forma alimenti, & corrumpatur alimentum ipsum immediatè post; & consequenter, nec vt forma viuētis introducarur in materia, & sit nutritio. His suppositis, duabus assertionibus explicanda est summa difficultas huius rei. Et prima assertio sit, nutritionem necessario incipere per vltimum sui non esse, ita vt naturaliter non possit incipere per primum esse, & ita successiuè, atque in tempore fieri, & non in instanti, quam probo hac euidenti ratione. Duo tantum sunt modi incipiendi omnium rerum, nempe primum esse & vltimum non esse, sed nutritio non potest incipere per primum sui esse: ergo necesse est, incipiat per vltimum sui non esse. Minorem sic probo, per nutritionem extenditur anima ad informandam materiam alimenti, sed ad hanc informationem non postulat certam, aut determinatam quantitatem, sicut postulauit in prima generatione viuētis, sed ad quamlibet exiguam materiam informandam extendi potest, cum iam habeat ex prima generatione materiam sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes: ergo signata qualibet parte alimenti, verum est posse ad medietatem eius informandam prius extendi, & prius ad medietatem huius medietatis, & ita in infinitum: sed quælibet pars alimenti disponitur per alterationem à calore naturali agente vniiformiter difformiter, sicut cetera agentia naturalia, & ideo successiuè, ita vt prius sit medietas eius sufficienter disposita, quam tota: & prius medietas huius medietatis, & sic in infinitum: ergo necesse est successiuè, & non simul informari ab anima: & talis informatio est nutritio, cum sit conuersio alimenti in substantiam aliti. ergo necesse est nutritionem non esse totam simul, nec in instanti, sed vnam partem eius post alteram, & ita successiuam, atque in tempore, & consequenter non posse incipere per primum sui esse, sed per vltimum non esse, quod proprius modus est incipiendi successiuorum. Assertio posterior, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem vltima dispositio in materia alimenti pro introductione animæ, sed non datur prima pars eiusdem materiæ primo disposita per eam, quæ sit minimum quod sic materiæ sufficienter disposita, in qua possit anima simul, atque in eodem instanti introduci. Probatur, atque explicatur ratione, & exemplis, ratione quidem, quia dispositio materiæ pro introductione animæ producitur à calore naturali operante vniiformiter, diffor-

mixer, & ideo per alterationē, quæ est motus per se successiuus; sed neque in vilo instāti, nec in tempore vilo successiuo motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimū primo dispositū per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materiæ, quæ sit primo disposita per illum tanquam minimum, in quo primo productus sit talis gradus, & ex consequenti in quo primo introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti, sed solum datur vltimus gradus eiusdem dispositionis in parte eiusdem materiæ indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia, sed per vltimum non esse necessariò introducenda est.

- 39 Exemplum autem primum sit calefactionis, per quam producit̃ calor ab igne in ligno, in qua alteratione accipere possumus instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, non tamen erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solum potest esse verum, quod in eodem instanti sit primo productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sic extensionis in subiecto, in quo sit primo productus, etiam secundum gradum indiuisibilem intensiōis, sed signata qualibet parte subiecti verum est primo fuisse productum in minori, sicut nec habet minimum intensiōis in eadem parte subiecti: cum data qualibet parua intensiōe verum est prius fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse sufficientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primo productus calor, vt sex in ligno, sed non primo in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est dabile tale minimum; quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem formæ in materia, sed necesse est, quod idem instans sit vltimum non esse suæ introductionis. Pari ergo ratione in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritiōis, datur quidem alimentum vltimo dispositum pro introductione animæ, sed non datur alimentum primo dispositum, quod sit minimum, in quo primo possit introduci anima, nec proinde simul, aut in instanti, quod est dari vltimam

ultimam dispositionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio est eadem, quia talis dispositio non habet minimum extensionis in subiecto, sicut nec habet minimum intensionis in eadem parte eius, & propterea non habet primum esse in eo, sed ultimum non esse lux extensionis, & eadem est ratio de introductione animæ: cum debeat fieri secundum exigentiam, & modum dispositionis materiæ, cuius non datur minimum quod sic primo dispositum sufficienrer, in quo simul, & in instanti introduci possit. Datur vero in prima generatione eiusdē viuētis, quod nutritur, ut probauimus in 1. lib. Phys. & hæc est tota ratio propter quam anima in prima generatione viuētis habet primum esse in materia, & generatio ipsa viuētis fit in instanti, & ex opposito, quia non datur minimum in prima generatione non viuērium, nec forma habet primum esse in materia, nec talis generatio fit in instanti, sed in tempore, nec generatio ipsa, nec res genita incipit per primum, sui esse, sed utraq; per ultimum non esse, & hoc est secundū exemplum, ex quo satis aperta fit doctrina tradita, nam anima in nutritione non postulat minimū quod sic materiæ alimenti pro sui introductione: cum iam habeat materiā sufficientis magnitudinis ad exercendas proprias operationes ex prima generatione viuētis, & ideo in nullo instanti, nec in tempore vllō nutritionis verū est dari ultimam dispositionē in aliqua parte determinata, aut minima materiæ alimenti, quæ sit primo disposita sufficienter pro introductione animæ, in qua simul, aut in instanti introducatur, sed solum potest dari vltima dispositio in materia indeterminata, in qua non potest simul introduci anima, sed successiuē, & ideo nec datur instans, quod sit primū esse suæ introductionis, sed solū potest dari vltimū non esse, ita ut inmediate post introducatur, quod est in tempore indeterminato introduci sicut materiā ipsa sufficienter disposita indeterminata est.

Et ex hac doctrina constat solū esse argumentum illud difficile, nam ad formam eius dum quærit, an in illo instanti, quod est ultimum non esse nutritionis, materia alimenti sit sufficienter disposita pro introductione animæ, distinguendum est, nam sufficiens dispositio in eo instanti datur, sed non datur minimum eiusdem materiæ primo dispositum per illam, sed solū datur dispositio sufficiens, vel vltima in parte eiusdem materiæ, nec minima, nec prima, sed indeterminata, in qua non potest anima simul introduci, nec proinde in eodem instanti, sed in tempore immediato, quod indeterminatum est, & ideo per ultimum non esse, & non per primum. Et si dicatur ex hoc sequi, dari aliquando ultimam dispositionem in materia
line

sine introductione formæ, ad quam ordinatur, quod videtur absurdum: respondeo, dari quidem, non tamen in mensura adequata introductioni naturali eius, sed in mensura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, sicut repugnat introduci simul, & illud quidem absurdum esset, hoc vero absurdum non est, sed necessarium.

Ad vltimum argumentum solet responderi, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolute, sed sub determinata quantitate, vel quod alijs verbis dici solet, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolute, sed vt tantum; hoc est, vt digitale, vel quid simile, quia non est verū quod immediate post, non sit, nisi in ea quantitate, in quam conuersum erit in substantiam aliti. Sub determinata vero quantitate desinere, est quasi desinere sub modo indiuisibili, quia alimentum esse, vel non esse vt tantum, modum indiuisibilem extensionis dicit, sicut calorem esse tantum, vel sub tali gradu dicit modum indiuisibilem intensiōis eius: indiuisibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuisibilem vt talia, per vltimum esse desinūt; vt patet de indiuisibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phyf. Hæc tamen doctrina videtur mihi falsa, & minus necessaria ad solutionem argumenti. Probatur esse falsam, quia nutritio incipit per vltimum non esse: ergo verum est, nunc non esse, & immediate post esse, sed immediate post non dicit instans temporis, sed tempus; nec dicit determinatum tempus, sed quasi tempus singulare sub indiuiduo vago. Cuius ratio est manifesta, quia non datur prima pars tēporis post hoc instans, neque primum tempus: cum tempus quodlibet sit diuisibile in infinitū, sed in tempore indeterminato non producit nisi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediate post producat determinatam partem substantiæ viuētis, in qua sit alimentum conuersum: & consequenter repugnat, alimentum desinere immediate post sub quantitate determinata, sed solum potest desinere sub quadam ratione indeterminata, sicut incipit substantia viuētis, in quam conuertitur. Quare falsum est etiam, quod desinat sub modo indiuisibili, quin potius necessario debet desinere sub modo diuisibili, quia non datur prima pars desinens, sed quacumque data, datur alia prius desinens: ergo nec datur primum alimentum desinens, sicut nec datur prima substantia viuens. Quorum ratio est, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & desinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuētis, & consequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur

Probatum secundum, quod prædicta doctrina non sit necessaria ad solutionem argumenti, quia bene potest sine illa solui, concedendo, quod alimentum absolute definit per ultimum sui esse; ex quo nullum sequitur inconueniens; nam solum posset sequi vnum è duobus, vt 6. Phys. vidimus, nempe quod dentur duo instantia immediata, vel materia sine forma pro aliquo tempore; sed inconuenientia hæc solum sequitur ex eo, quod res materialis desinat per ultimum esse, dum ea ad cuius productionem sequitur desitio eius, incipit per primum sui esse, non vero si incipiat per ultimum non esse: quod hoc argumento probari potest. Nam cum primum esse rei sit instans, in quo primo est, vel hoc instans erit immediatum alteri instanti, quod est ultimum esse desitionis rei, quæ corrumpitur, vel immediatum, si immediatum, dabuntur duo instantia immediata, quod repugnat; si vero sit mediatum, cum sit primum esse formæ incipientis in materia; sequitur tempore immediate præcedenti, quod intercedit inter vtrumque instans, non fuisse in materia; sed nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrumpitur, quia idem tempus est post ultimum instans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum est iam non esse, & consequenter formam eius non esse in materia; sed materiam in tali tempore esse sine vtraque forma. Quod vero nihil horum sequatur, si res ad cuius productionem desinit, incipiat per ultimum sui non esse; euidenter potest probari, quia dum res ad cuius inceptionem desinit, incipit per ultimum sui non esse, non datur instans, in quo primo sit, sed incipit esse tempore sequenti, cum verum sit, nunc non esse, & immediate post esse; nam immediate post non dicit instans temporis, sed tempus immediate futurum; ergo non dabuntur duo instantia immediata, nec etiam materia sine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum est dicere non esse illud, quod desinit, per ultimum sui esse, & consequenter non esse formam eius in materia, verum est etiam, quod in eadem materia sit forma eiusdem rei ad cuius inceptionem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediate post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verum est etiam eodem tempore immediato esse substantiam viuentem per nutritionem productam, cum incipiat per ultimum non esse, & ideo animam tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vilo incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, absolute, & sine

addito definere per ultimum sui esse, quotiescumque res alia, ad cuius inceptionem, vel productionem definit, producitur, vel incipit per ultimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 6. lib. Phyl. ab Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter definere per ultimum sui esse, sed necessarii per primum non esse, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res alia, ad quarum productionem, vel inceptionem desinunt, producantur, vel incipiunt per primum sui esse; nam si non intelligatur sine tali limitatione, magna ex parte erit falsa, ut probauimus.

QVÆSTIO IIII.

An nutritio sit continua?

- 43 **D**Vplicem sensum habere potest id, quod quaerimus, an nutritio sit continua? Prior est, an à principio vitæ usque ad finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, quemadmodum motus cœli à principio, quo cœlum factum est, usque ad diem iudicii, sic est continuus, ut numquam interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrumpatur aliquando, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen sit, tempore continuo fiat sicut alteratio, & motus localis, vel non fiat in tempore continuo, sed solum in quibusdam instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum; ita ut hoc tempore disponatur aliqua pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instanti terminationis eius conuertatur; sicque de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua, sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt continua. Et quæstio præcipue procedit, & primo disputabitur in hoc secundo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia non fit in tempore, sed in instantibus discontinuis per minima, ut explicatum est. Ita Toletus, & Pomponarius, qui utrumque asserunt, videlicet nec nutritionem esse successiuam, ut retulimus quæstione præcedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore, & citant pro se plures alios, ut vidimus. Probant testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23, ubi de

vbi de diminutione docet non fieri continuè ; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem , & eam excauantium, non quidem continuè , ita vt si particula extracta sit aliquo tempore, dimidium eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel saltem aliqua pars eius, sed sic fieri extractionem, vt per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solum disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat ; & eodem modo ait fieri diminutionem viuentis corporis , vt tempore aliquo disponatur aliqua pars corporis viuentis, & in fine illius temporis corrumpatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, vt extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione, atque etiam de nutritione, quia eodem modo fiunt omnes, videtur expresse tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia non sunt continua, sed quodammodo discreta. Probari etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedenti nutritionem non esse successiuam, quia si successiuam non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam aliri virtute caloris naturalis facta, sed prius quam conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali ; roto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum : ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interrumpatur toto tempore alterationis.

Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc est communis, & vera, quam tenet D. Thom. 3. par. quæst. 33. artic. 1. Marsil. 1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxoniæ, ibidem quæst. 13. Venetus in summa de Generatione cap. 17. Sotus 1. lib. Physic. quæst. 4. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ cap. 2. Iandun. 8. lib. Phys. quæst. 7. & moderni ferè omnes.

Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Physic. capit. 2. ubi docet augmentationem, & diminutionem esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quantitatem; sed motus propriè sumptus est continuus, ut testatur ipse 3. lib. Physic. in principio: ergo augmentatio, & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quæ est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probatur deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem, & dispositionem alimenti, quia eo ipso, quo dispositum est, conuertitur in substantiam aliti, sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua: ergo continua erit conuersio eius, in qua consistit nutritio. Probatur minor, quia calor naturalis disponens alimentum per alterationem, est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatum uniformiter difformiter, hoc est in totum simul, quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed prius, & fortius, ac perfectius in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum, & singulas partes eius, quod est motu continuo agere, & motu continuo eas disponere; conuersio autem alimenti in substantiam aliti fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti, ita ut proximiores disponantur prius, atque perfectius, & posterius magis distantes; ita conuersio eiusdem alimenti secundum suas partes fiet successiuè. Quod etiam probari potest exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conuersionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viuientis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis conuerso in propriam substantiam.

- 46 Ad testimonium Aristotelis responderetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempe alteratione, & latione; de quibus probat non esse continuos, sed solam lationem circularem inter omnes motus continuam esse posse, hoc est perpetuam sine initio, & fine; & nunquam interruptam: in hoc enim sensu de motu continuo loquitur, non in eo in quo nos quæstionem agimus de continuatione nutritionis, concedimus ergo non esse continuam in eo sensu, in quo loquitur Aristoteles, sicut nec alteratio, aut motus localis rectus; sed negamus non esse continuam, ita ut tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima. Ita enim esse continuam augmentationem, & consequenter nutritionem docuit expressè Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor.

Physicor. locis superius citatis. Similitudo verò excauationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio alicuius particulæ non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodammodo mollificantes lapidem; nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius, ita vt si in aliquo tempore extrahitur aliqua particula, in dimidio illius temporis extrahatur medietas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota, & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahitur; ita conuersio alimenti fit quidem in tempore, sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis conuertatur medietas, sed vniformiter difformiter secundum modum dispositionis, ita vt plus conuertatur in aliqua parte temporis, quam in alia. Itaque conuersio partis alimenti non fit, quousque fuerit disposita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis: ita ergo fit nutritio simul quidem per omnes partes viuientis corporis; vt inferius ostendetur, sed successiue, & continuè in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimenti in singulis partibus viuientis, quam magis distantes; vt ex modo, quo fit nutritio in I. quest. huius tractus explicato, facile intelligitur.

Argumenta verò contra successionem nutritionis iam sunt 47 soluta quæstione præcedenti, & eisdem modis soluenda sunt, in quantum procedunt contra continuationem eius: si enim non probant in instanti fieri, nec probabunt quòd non fiat continuè; quia ex successione euidenter sequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additum distinguenda est minor, quòd per totum tempus, quo disponitur alimentum, non possit conuerti, nam si de eadem parte, quæ disponitur, intelligatur, vera est; sed quamuis illa non conuertatur, conuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuū, ita per continuam conversionem transmutatur in substantiam aliti. Quòd vero dicitur calorem naturalem non posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluitur; nam de eadem parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuam esse non posse conuersionem alimenti, nec nutritionem ex ea factam.

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

Q 3

R Estat aliquid dicamus de secundo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriri toto tempore vitæ absque vlla prorsus interruptione per conuersionem alimenti numquam interruptam, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimenti, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interrumpi nutritionem; quod sic probo. Quia numquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vnumquam deest alimentum, quod disponatur: ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt prius, atque perfectius disponantur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen moru successino, atque continuo vniiformiter difformiter, vt patet in flamma continuè agens circa oleum; & ideo continuè illud conuertens: ergo necesse est semper fieri nutritionem, quæ sequitur naturaliter dispositionem alimenti. Antecedens probatur, quantum ad eam partem, quæ asserit numquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis; sed numquam deficit sanguis, quamdiu animal viuit; ergo numquam deficit actio caloris naturalis circa illum: quare numquam deficit dispositio, numquam deficit conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, conuersionem alimenti in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præciscisè necessariam ad vitam, vt eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conseruari sine vlla conuersione, vel nutritione. Hoc est ita certum, vt probari possit euidenti ratione: quia euident est hominem in primo instanti, in quo generatur, nutriri non posse, quia nondum sumpsit alimentum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atque disponere, quia alteratio fit successiuè, & in tempore; ergo indiget tempore sequente ad sumendum cibum, eumque alterandum; ac disponendum; quo tempore etiam est euident non dari vllam conuersionem, & ideo necesse est concedere, quod sine operatione nutritionis conseruetur; quare non est præciscisè necessaria ad vitam conseruandam. Secundo, dicimus, valdè probabile esse, quod non semper fiat conuersio alimenti, nec semper nutriatur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita, videtur sentire D. Thomas 2. 2. quæst. 24. artic. 7. his verbis *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet, quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit, quod proportionatè in qualibet parte illius temporis aliquid augetur, sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus*

tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animam, vel plantam in actu, &c. Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam solum disponere alimentum, & post ea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 8. libro Physicor. text. 33. vbi docet ita fieri diminutionem viuientis, vt non necesse sit, quolibet tempore aliquam partem substantiæ amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttas aquæ cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmentationem, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

Probatur etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nempe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum; sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minor; quia calor naturalis non minus subditur morbis, quam cætera membra, & partes corporis: ergo sicut membrum quodcumque potest tali morbo affici, vt motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita vt per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remissè, atque imperfectè, vt non possit alimentum perfectè disponere, neque illud conuertere. Nec minus est certum contingere posse, quòd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimenti, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimenti potest impediri conuersio, si ineptum sit ad conuersionem, vel certè difficile possit disponi, & conuerti; nam tunc necesse est pro aliquo tempore cessare conuersionem. Aliquando etiam potest cibus omnino deficere, vel non posse vllò modo sumi ab infirmo, & etiam tunc cessabit nutritio ob defectum alimenti.

Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & numquam interrupta ageret circa alimentum, non est tamen naturaliter possibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiusdem alimenti adeò vniformes esse, vt æquali tempore disponantur; sed quædam citius, aliæ tardius disponuntur; etiamsi omnes æqualem habeant approximationem successiuam, ita vt vna sit post alià eodè modo approximata: ergo non

sequitur statim post conuersionem vnius partis magis accommodatæ ad conuersionem conuerti alteram, ei proximam minus aptam, sed necesse erit per aliquod tempus expectare, vt completa sit dispositio eius, & pro hoc medio tempore cessabunt conuersio, & nutritio, vt Aristoteles, & D. Thomas docent.

Ad argumentum negandum est antecedens, quod numquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, sanguinem esse vltimum alimentum, distinguendum est; quia non quicumque sanguis est conueniens alimentum, sed ille, qui ex cibo assumpto præparatur, præter quem datur alius, qui pro consistentia, & conseruatione humorum, & spirituum vitalium, ac totius corporis in venis, & arteriis, atque etiam in poris residet, & iste non est conueniens alimentum corporis, nec conuersioni, aut nutritioni deseruit. Quod ex eo probari potest à posteriori, quia dū per multum tempus viuens non assumit cibum, consumuntur actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuents remanente adhuc sanguine in arteriis, venis, & poris, quia experientia constat posse adhuc ab eo extrahi per venas: ergo signum est calorem naturalem circa hunc sanguinem non agere. Nam si circa illum ageret, facilius atque etiam prius illum prorsus consumeret, quam carnem. Ex quibus sequitur non semper fieri conuersionem, nec semper adesse alimentum, licet semper adsit sanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius vniatur materiæ corporis viuents, quàm fiat conuersio, vel nutritio; aut simul ac fit, vniatur?

- 51 **Q**uæstio hæc à solis iunioribus tractatur, & prima opinio eorum tenet materiam sanguinis prius vniari materiæ corporis viuents, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, non quidem prius duratione temporis, sed in instanti, ita vt in instanti initiatiuo conuersionis, vel nutritionis, quod est vltimum non esse eiusdem nutritionis, fiat vnio, vel continuatio vnius materiæ cum altera. Probant hoc argumento. Vnio materiæ alimenti est quasi approximatio eius, vt possit virtus naturalis eiusdem agentis educere formam de potentia eius, vel propriam extendere ad eam informandam; sed approximatio agentis ad passum debet præsupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia sanguinis cum corpore viuenti, quam recipiat

recipiat formam: continuatio autem fit medio quodam indiuisibili producto: ergo debet fieri in instanti. Probatur consequentia; quia productio indiuisibilis non habentis partes simul debet fieri, & proinde in instanti. Conuersio denique, aut nutritio incipit tempore sequenti: quare necesse est, quod in instanti præcedenti idem tempus, quod est ultimum non esse eiusdem conuersionis, fiat continuatio materię. Secundo potest probari, quia non potest naturaliter vna forma informare duas materias diuersas, aut discontinuas, sed eo ipso, quod manus, vel brachium separatur ab homine, desinit informari ab anima: ergo non potest materia sanguinis informari ab anima, vt fiat conuersio eiusdem sanguinis in substantiam aliti, nisi prius continuetur cum materia corporis viuientis; continuatio vero simul fit, vt probauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempus conuersionis fieri debet.

Secunda opinio asserit non prius duratione temporis, nec in instanti fieri continuationem materię sanguinis cū corpore viuente, sed simul duratione, prius tamen natura. Itaq; eodē prorsus tempore, quo fit conuersio, vel nutritio incipiens per ultimum sui non esse, fit etiā cōtinuatio materię; & eodē modo incipit, sed prius natura, quia vnio, vel approximatio agentis ad passū ordine naturę præsupponitur actioni eius, tāquā causa sine qua nō.

Sed hæc sententia duabus viis defenditur à diuersis; quidam enim ideo reputāt impossibile, quod prius tempore, vel instanti fiat continuatio materię sanguinis cum corpore viuente quia cum sanguis non informetur anima, vel certe non informetur secundum gradum specificum, sed specie distinguatur à corpore viuente, non potest continuari cum materia eiusdem corporis viuientis, priusquam informetur eadem anima, & fiat eiusdem speciei, quia ea, quę distinguuntur specie, continuari non possunt, non solum secundū formas specie differentes, sed etiam secundum materias, ita vt eadem numero materia secundum diuersas partes informetur diuersis formis secundum speciem. Ita Sorus §. lib. Phys. q. 3. ad 8. Fonseca §. Metaph. c. 4. q. 3. & alij ex iunioribus. Probat testimonio Arist. §. lib. Phys. text. 39. vbi docet expressè, quod ea, quę differunt specie, non possunt continuari. Probat deinde ratione, quia si cōtinuatur sanguis cum corpore viuente, priusquam informetur anima: ergo datur vnum indiuisibile commune vtriq; materię, nam continua sunt, quorum vltima sunt vnū, sed hoc repugnat: ergo repugnabit etiam talis continuatio. Probatur minor quia indiuisibile illud materię, quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia, etiā indiuisibilis sine vlla forma: sed nō est maior ratio

ob quam informetur anima, quam forma sanguinis: ergo à neutra, vel ab utraque simul informatur, & utrumque patet esse impossibile; quare impossibilis quoque erit talis continuatio.

- 53 Alij vero ex iunioribus falsum reputant hunc modum defendendi hanc sententiam, quia existimant non repugnare naturaliter, quod continuentur ea, quæ sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cum diuersitatem specificam non efficiant materia, neque quantitas, sed formæ substantiales, asserunt continuari posse secundum materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secundum formas substantiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima earum esse vnum; vnde cum sanguis non distinguatur specie à corpore viuente ratione materiæ, vel quantitatis, sed solum ratione formæ substantialis, dicunt non repugnare, quod per materiam, & quantitatem continuentur; & ideo ex hac parte posse fieri continuationem prius tempore; vel instanti, quam fiat conuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorum, quæ distinguuntur specie. Albertus Saxoniz 5. lib. Phys. quæst. 5. ad 2. Vallesius controuerfia 31. ad Tyrones, Toletus 5. Phys. quæst. 3. ad 3. & cum his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quæst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quod si vino consecrato admisceatur alius liquor diuersus, poterit nihilominus ex utroque fieri vna dimensio secundum continuationem quantitatis, licet non fiat vna, secundum modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia vero erit in subiecto. Et addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis, erit, vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.* Quibus verbis concedit ea, quæ differunt specie posse continuari saltem secundum quantitatem.

- 54 Sed probant primo experientia, quia non est intelligibile, quod pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero; ergo continua. Euidens est consequentia, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secundum quantitatem per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdam alias partes eius extremas prius tempore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed vere continuari cum aliis partibus: ergo non repugnat continuari secundum quantitatem ea, quæ specie differunt. Sed quod non repugnet continuari

continuari secundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectum, etiam secundum easdem partes, ut patet de calore, & albedine; ergo nec repugnabit duas formas substantiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis, & anima, informare eandem materiam continuam secundum partes diuersas.

Refutato verò hoc modo defendendi duo asserunt. Primum, non fieri continuationem materię prius duratione, sed solum prius natura. Et prima ratio, qua id probant, præsupponit duo. Primum est, materiam, & formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substantiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatum, non solum quantitas, sed etiam materię, & formę, quo continuabantur, & producuntur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusque materię, & formę: dum verò duo continua prius inter se diuisa continuantur, ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusque; materię, & formę, & producitur vnum indiuisibile continuatum vtriusque materię, & aliud continuatum vtriusque formę. Quibus suppositis sic procedit ratio. 55
Si prius tempore, vel instanti vniatur materia alimenti materię viuētis per continuationem, sequitur in tali vnione corrumpi indiuisibile terminatum formę viuētis, sine productione continuatiui eiusdem formę; immo simul cum productione alterius terminatiui eiusdem formę omnino similis corrupto, quod experientia constat in nulla alia continuatione diuersarum rerum contingere. Probatur consequentia, quia non possunt continuari materia alimenti, & materia corporis viuētis, nisi corruptis terminatiuis vtriusque, & producto indiuisibili eas continuante: sed corruptis terminatiuis vtriusque materię, necesse est corrumpi indiuisibilia terminatiua formarū, à quibus informabantur: (loquimur enim de formis corruptibilibus, ac diuisibilibus dependentibus à materia) ergo necesse est corrumpi indiuisibile terminatum formę viuētis, & sine productione continuatiui: quia forma alimenti, & viuētis non possunt in eodem tempore continuationis materię continuari; cum permaneant specie distinctę: ergo corrumpitur indiuisibile terminatum formę viuētis, sine productione continuatiui eiusdem formę. Et necesse est etiam produci aliud indiuisibile terminatiuum eiusdem formę omnino simile; quod sic probatur: quia indiuisibile continuatum vtriusque materię producitur per continuationem: ergo necesse est produci indiuisibile formę, quo informetur: vel manebit indiuisibile materię

materiæ sine vlla forma. Illud autem indiuisibile formæ necessariò producendum est terminatiuum formæ viuētis, à qua potius, quàm à forma alimenti informatur, vt statim dicemus.

- 56 Secundo dicunt, continuationem hanc materiæ sanguinis cum materia viuētis prius tantum natura factam, semel tantum fieri, nempe dum viuens incipit nutriri post primam generationem, & per continuationem tunc factam permanere totum sanguinem continuatum cum corpore viuente secundum materiam, & quantitatem, quamuis discontinuatum secundum formam. Itaque non est necessarium, quod semper ac sit nutritio, & conuersio alicuius partis proportionalis alimenti, vel sanguinis in substantiam viuētis, fiat noua continuatio illius partis alimenti, vel sanguinis, quæ conuertitur cum substantia viuētis, sed per illam continuationem in principio nutritionis factam iam totum sanguinem, & omnes eius partes permanere continuas. Probant primò, quia si quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur, non erat continuata cum corpore viuente, sed de nouo continuatur: ergo discontinuata erat ab eo; quare non potest de nouo continuari cum eodem viuente, nisi simul discontinuetur à reliquis partibus eiusdem sanguinis: sed partes proportionales sanguinis, quæ conuertuntur per quamlibet partem nutritionis sunt actu infinitæ: ergo debent fieri infinitæ continuationes, & discontinuationes in qualibet nutritione; quòd videtur incredibile, & non necessarium, & ideo nullo modo admittendum, cum sufficiat prima continuatio absque vlla discontinuatione. Secundo, quia si tales discontinuationes partium admittantur, sequitur continuum diuidi in omnem partem, quòd repugnat. Probatur consequentia, quia per quamlibet partem nutritionis conuertitur aliqua pars sanguinis: ergo conuertuntur omnes partes proportionales eius actu infinitæ, & quælibet discontinuatur ab alia per conuersionem; ergo quælibet diuiditur, ac separatur realiter ab alijs, & dantur separationes actu infinitæ: ergo sequitur, sanguinem in infinitum esse diuisum, atque adeò in omnem partem.

- 57 Nostra sententia valde diuersa est ab his, & explicatur tribus assertionibus. Prima est, sanguis non est continuus cum carne, & alijs partibus corporis viuētis, sed quamdiu manet sub forma sanguinis discontinuus est ab eis, etià secundum materiam, & quantitatem. Hæc est contra vltimam sententiam iuniorum, & quæ non est probanda à nobis ex communi repugnantia continuationis secundum quantitatem rerum diuersæ speciei, vt probarunt Sotus, & Fonseca, quia valde probabile est vniuersaliter

uersaliter loquendo id non repugnare, sed ex repugnantia speciali continuationis sanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne, ossibus, & alijs, de qua forma nostra assertio expressa est apud Aristotelem 2. lib. de partibus animalium capit. 3. ad finem his verbis: *Non enim anguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi vasis continetur.* Quibus non docet esse discontinuum propter diuersitatem formæ specificæ, sed propter modum essendi corporis liquidi contenti in solido tamquam aqua in vase, cui repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinseca vnius corporis in altero dicit discretionem, ac separationem vnius corporis ab altero, sicut continentia loci, & locati, quibus repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Aristoteles de sanguine, non solum verbis relatis, sed 2. lib. de historia animalium capit. 19. vbi sic loquitur. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul undique mouetur, solumque omnium humorum sparsus per totum corpus animalium est. Et semper quandiu vita seruatur, sanguis animatur, & feruet.* Duo itaque assertit de sanguine Aristoteles his locis: primum in corde, atque in venis contineri, sicut aqua aut vinum in vasis: secundum, moueri semper in venis, & poris, & quasi in eisdem feruere. Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continuantur cum partibus vasis, sed discontinua sunt ab eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & ideo immotis partibus vasis mouetur aqua feruens in eo, sed eodem modo continetur sanguis in venis: & eodem modo mouetur in eis: ergo non potest continuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & consequenter neque cum carne, & alijs partibus, per quas venæ ducuntur.

Secundo probatur: quia naturaliter repugnat corpus solidum, & liquidum continuari, cum hoc moueatur motu fluxus, atque refluxus quiescente omnino corpore solido, & hac de causa naturaliter est impossibile continuari aquam cum terra, & non solum propter differentiam specificam: sed sanguis est corpus liquidum, vt probat euidentis experientia: caro verò, & cæteræ partes viuentis sunt solidæ: ergo non potest sanguis naturaliter continuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem. Et si dicatur non continuari in venis, sed in suo principio, vbi generatur, contra hoc sic arguo. Principium, & quasi fons totius sanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totum corpus, est cor, vt docet expresse Aristoteles locis citatis, in corde verò assertit esse tamquam aqua in vase: ergo neque in eo potest conti

continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probatur hac ratione. Sanguis non est continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuens: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessariò discontinuatur, quotiescumque conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuente non fit prius tempore, aut instanti, quàm conuertatur in substantiam aliti. Hæc etiam sequitur ex prima. Probatur hac ratione, quia si prius tempore, vel instanti, quàm sanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo instanti sub forma, atque specie sanguinis, sequeretur sanguinem esse continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum est impossibile per primam conclusionem. Secundò probatur, quia tempore, vel instanti præcedente conuersionem sanguinis in substantiam, nihil agitur circa illud, nisi virtute caloris naturalis, sed calor naturalis non agit tunc, nisi alterando passum, ac disponendo pro suscipienda anima; alteratio vero nec est continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, sed vt alteretur, sufficit esse contiguum, vt patet in cæteris corporibus alterantibus, & alteratis: ergo non continuatur prius tempore, vel instanti, quàm conuertatur.

- 59 Tercia assertio, continuatio sanguinis secundum materiam cum corpore viuente fit per conuersionem eius in substantiam aliti, quæ non est alia actio, vel mutatio à nutritione ipsa, sed eadem; & ideo nec prius tempore, nec prius natura continuatur hoc modo (continuatio vero secundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producit quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non sit augmentatio) quàm conuertatur, sed simul. Probo primum ex prima, & secunda conclusione, quia quamdiu sanguis manet sub forma, & specie sanguinis, non potest continuari cum corpore viuente; nam sub forma sanguinis permanens est corpus liquidum, quod non potest continuari cum solido, sed est intra ipsum, sicut aqua in vase; continuatur vero eo ipso, quòd fit solidum, sed fit corpus solidum per conuersionem in substantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem distinctam, vt per se est manifestum: ergo per eandem conuersionem continuatur, quare non prius tempore, nec natura, sed simul. Secundo, quia si per aliam actionem distinctam à conuersione, & ea priorem fieret continuatio substantialis,

tialis sanguinis, propterea esset, quia necesse est prius continuari, quam informari anima, alioqui informaretur discontinuus, vel diuisus à reliquis partibus viuents, quòd est impossibile; sed talis prioritas continuationis non est necessaria, vt informetur, sed potest simul ac informatur, continuari: ergo per eandem conuersionem, per quam informatur anima, continuari potest. Probatur minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui est quasi instrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimentum in substantiam alitis; sed hæc virtus simul est conuersiua: & vnitiua eiusdem substantiæ factæ per conuersionem cum cæteris partibus viuents: ergo simul ac alimentum conuertunt in substantiam, vniunt illud cum cæteris partibus viuents. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiât idem cum viuente, quod nutritur, sed per conuersionem vnitiuam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero: ergo per eandem actionem realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur continuatio informationi, sed vt simul cum ea fiat: ita vt simul sit verum, materiam alimenti informari ab anima, & vniri corpori viuenti ab eadem informato.

Probatur tandem, quia non sunt multiplicandæ actiones 60 reales sine vrgenti causa: sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam continuetur materia alimenti cum corpore viuente, sed per eandem actionem, per quam conuertitur, potest continuari, vt probauimus: ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cum corpore viuente distincta à conuersione, sed per eandem conuersionem conuertitur simul, & continuatur: & simul tempore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probarur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quòd continuatio materiæ alimenti cum corpore viuente sit approximatio passi ad agēs, sed vt sufficienter sit approximatum, satis est esse contiguum, quod habet sanguis in venis, & poris existens, in quibus suscipere potest actionem caloris naturalis, per quam disponitur ad conuersionem, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitiua, & ideo per eandem actionem, per quam conuertit

conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuat cum reliquis partibus corporis viuientis.

Ad secundum concessio antecedente, quod non potest anima informare partes materiæ separatas, neganda est consequentia, quod prius tempore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & conuertitur in substantiam aliti, continuetur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitua, vel continuariua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem materiæ, atque informat illam; dicitur conuersio, & in quantum per eamdem vnitur, vel continuatur pars substantiæ resultans ex informatione cum cæteris partibus viuientis dicitur continuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantiæ, dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta, vt continuetur sanguis cum corpore, & ideo non prius duratione, nec natura continuatur quam conuertatur, sed simul.

Primum argumentum secundæ opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes, atque etiam infinitas continuationes partium proportionalium sanguinis cōuersi in substantiam aliti, sed hoc non est inconueniens, quia sūt per mutationem quamdam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nempe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quod suo modo contingit in omni motu successiuo, vt in calefactione, quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest, quod sint in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

Ad secundum distinguendum est consequens, quod continuum, nempe sanguis, qui successiuè conuertitur, sit diuisum in omnem partem, quia diuidi in omnem partem dupliciter sumi potest. Primo ita, vt omnes partes proportionales continui separentur ab eo, atque etiam inter sese, & hoc est impossibile, quia iam essent indiuisibiles, & ideo non essent partes continui. Secundo modo ita, vt ab eo quidem separentur, & per separationem corrumpatur ipsum alimentum, sed partes ipsæ non separentur inter sese, sed eodem motu continuo, quo separantur ab illo, vniantur, vel continuentur inter se, atque efficiant aliud continuum: ex quo nullum sequitur inconueniens, immo per motum,

per motum, vel mutationem finitam, sed habentem partes proportionales infinitas, suo modo fit semper: nec talis separatio fit per solas partes proportionales, sed etiam per partes aliquotas, vel æquales, in quibus proportionales continentur, & ideo tempore finito fit tota separatio, vt bene Aristoteles docuit 6. lib. Phys. respondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impossibilem esse motum per spatium, quod cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit pertransiri, nam infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur continuam discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab aliis, sicut verum est, omnes corrumpi corruptione continua, sed simul vniuntur etiam per eandem nutritionem, per quam conuertuntur in substantiam corporis viuientis, & continuantur cum partibus eius, atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

HAnc quæstionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis 5. lib. Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius, vbi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis, & ideo plura hic necessario repertunt ex his, quæ in 5. illo lib. scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eam remisimus.

Vt autem melius intelligantur opiniones diuersæ, quæ versantur circa illam, notandum est, diuerso modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidentibus coporeis subiectari in materia nuda, vel in composito. Nam illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nouam, sed eam, quam adducit secum materia alimenti vniri, atque continuari cum quantitate viuientis, & per hanc vnionem augeri corpus viuens, quia per illam facit sibi propriam quantitatem alimenti, & ea addita fit maius. Qui verò subiectum quantitatis efficiunt compositum, consequenter asserunt quantitatem alimenti corrumpi eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quantitatis producat simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, non dari per se motum ad quantitatem, sed adquiri sine noua mutatione corporis viuientis; sicut in prima generatione hominis; in qua producit quantitas virtute generationis substantialis in eodem instanti,

quo res generatur: quemadmodum alix propriæ passionēs produciuntur sine nouis mutationibus in eodem instanti, quo res generatur: vel etiam si per distinctam mutationem acquiratur, non successiuam, sed instantaneam, sicut nutritio ipsa instantanea est, non successiua. Ita Plato in Parmenide, ubi duos tantum motus posuit, sic inquit: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur, hi quippe soli sunt motus.* Et in Theeteto idem repetit dicens, duas tantum esse species motus, alterationem, & lationem. Ita etiam Galen. 1. Method. c. 6. ubi ait, dupliciter tantum fieri motum, nempe secundū qualitatem, & locum. Vallesius etiam controuersia. 29. ad Tyrones, & lib. 2. controuersiarum medicarum cap. 27. Ita etiam sentiunt, qui negant nutritionem esse continuam, putantes fieri in solis instantibus temporis per minima; nam cum simul acquirantur substantia partialis per nutritionem, & partialis quantitatis, quæ eam consequitur per augmentationem; si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instantanea: nec augmentatio erit motus per se successiuus, atque continuus, sed ad summum mutatio instantanea, si à nutritione distincta est. Sic Tolet. 1. lib. de gener. q. 1. qui pro se citat Auerroem & Albertum Magnum.

- 64 Probatur hæc sententia testimonio Arist. 8. lib. Phys. text. 23. ubi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augere, vel minui continuè: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem non esse motum, quia motus apud ipsum de genere continuorum est. Deinde ratione; primò, quia sicut quantitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoque in eodem instanti produciuntur cum ea virtute generationis substantialis sine alia noua mutatione; ita quantitas partialis sequitur naturaliter substantiam partialem, vel partialem materiam: ergo acquiritur simul cum ea, & non per aliam mutationem, vel motum distinctum; sed quasi per naturalem resultantiam, vel emanationem: & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuētis est instantanea: ergo aggeneratio eiusdē, quæ est productio substantiæ partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instantanea, & nō motus successiuus. Probatur consequentia, quia eiusdem rationis sunt totalis substantia corporis viuētis, & partialis: ergo debent produci eodem modo: quare si totalis produciuntur in instanti per primā generationē, partialis debet produci in instāti per nutritionē. Sed iam, quòd partialis produceretur successiuè per nutritionē, non potest nutritio esse per se successiua, & continua, sed per accidens ratione alterationis præcedentis, nā ex eo alimentū non disponitur.

ritus.

nitur simul, sed successiue quia dispositiones eius contrarię sunt his, quas requirit forma viuentis ad sui introductionē in materia; vnū autē contrariū, cum sit virtutis finitæ, non expellit aliud simul, aut in instāri, sed successiue, & in tēpore propter resistentiā eius. Et hac sola de causa cōuersio alimenti, quæ est nutritio successiue, fit: ergo hac etiā sola de causa augmētatio fit successiue, & in tēpore, & nō per se. Probatur consequētia, quia quātitas ex se nō habet contrariū: ergo ex se nō postulat acquiri successiue, sed in instāri. Et si dicatur, habere ex se extensionē, & distantiam partium, & propterea non posse partes eius simul acquiri, sed vnā post aliam, sicut partes sparij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessariō vnā post alteram. Contra hoc est, quōd non sufficit extensio partiū sine contrarietate ad successionem, vt patet in illum in ratione; nam aer in quo producitur lumen, partes habet extensas, quæ tamen non sufficiunt, vt illuminatio sit per se successiua, sed potius est per se instantanea, quia lux non habet contrarium: ergo nec sufficiet extensio partium in quantitate, vt per se debeat produci successiue, cum contrarietate careat, sed augmentatio solum erit successiua, & continua per accidens, sicut illuminatio; & non dicetur motus per se ad quantitatem.

Sed hæc opinio expressē contraria est doctrinæ Aristotelis 66
5. lib. Phys. text. 18. vbi docet, & probat tres esse species motus, nempe alterationem quæ terminatur per se ad qualitatem; latitudo, quæ terminatur per se ad vbi; & augmentatio, quæ terminatur per se ad maiorem quātitatem. Quod probat hoc argumentō, quia hæc est differentia inter mutationem instantaneam, & successiuam, quæ est propriē motus, quod illa versatur inter terminos priuatiue oppositos, vt generatio substantialis inter priuationem formæ substantialis in materia existentem, & formam ipsam substantialem; motus verō inter terminos positiuos habentes latitudinem cum contrarietate, saltem pro impossibilitate sumpta, vt patet in motu locali, qui versatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ est latitudo cum impossibilitate, quia naturaliter repugnat simul esse mobile sub vtroque, & necessarium est, vt ad vnum accidens, recedat ab alio, & cōuerso recedens ab vno, accedat ad aliud; sed latitudo hæc cum contrarietate sic sumpta non minus reperitur in quantitate, quā in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per se motus successiuus, & continuus ad quantitatem, quā ad qualitatem, & vbi. Minorem sic probat: sicut inter hanc, & illam præsentiam in spatio datur latitudo, quia præsentia in toto spatio habet suas partes in ordine ad diuersas partes sparij veri,

vel imaginarij : datur etiam contrarietas impossibilitatis, quia naturaliter est impossibile idem corpus habere vtramque præsentiam : sed necesse est, vt acquirens vnam discedat ab alia ; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extensionis partium, vt per se est manifestum, atque etiam contrarietas pro impossibilitate, quia repugnat simul esse corpus sub vtraque, & necessarium, quòd accedens ad maiorem desinat esse sub minori, non ita, vt corrumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiori, sed ita vt desinat esse minor ; & repugnet idem corpus esse in se maius, & minus, sicut repugnat esse simul magnum, & paruum : ergo ita est per se motus augmentatio, sicut latitudo. Et certè in hoc valde probabilior, & magis veræ Philosophiæ consona est sententia Aristotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Aristotelis, vel non dari per se motum ad vbi, vt ipsi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

- 67 Secunda opinio asserit augmentationem esse per se motum ad quantitatem, non ita, vt per eum producatuur noua quantitas, sed solum indiuisibile quoddam, nempe linea, vel superficies, per quam vnitur quantitas alimenti permanens in materia post corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiusdem viuentis, & per eam augetur, & fit maius. Itaque secundum hanc opinionem augmentatio est per se motus, non productiuus nouæ quantitatis, sed vnitiuus vnus quantitatis cum altera, non per quem producatuur quantitas ; sed per quem acquiritur. Ita sentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam esse subiectum quantitatis, & aliorum accidentium sensibilium, quos in quæstione de subiecto accidentium citauimus : nam si in materia subiectatur quantitas, & còæua est ei, numquam ab ea separabitur : quare dum vnitur materia alimenti cum materia viuentis, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens. Quo supposito non potest produci noua in eo, nisi detur penetratio naturaliter impossibilis.

Sed diuerso modo defenditur à diuersis, nam quidam asserunt hanc actionem vnitiuam vnus quantitatis cum alia non esse realiter distinctam à nutritione, sed eandem ; ita tamen, vt per se, & ab intrinseco sit productiua partialis substantiæ, quædam verò ratione extrinseca terminetur ad quantitatem, in quantum ex vi productionis substantiæ partialis, & absque vlla noua actione, vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuentis ; itaque non est necessaria noua actio pro quantitate acquirenda, sed ex vi nutritionis, vt nutritio est, sequitur quantitatem alimenti fieri propriam viuentis, & per illam augeri ;

quare

quare augmentatio formaliter sumpta non dicit actionem, vel mutationem, sed solum extrinsecam terminationem nutritionem nutritionis ad illam. Vnde inferunt, quod si suspenderet Deus consecutionem quantitatis, nulla actio, vel mutatio deficeret, sed solum extrinseca terminatio nutritionis.

Alij verò ex opposito oppinantur augmentationem esse 68 actionem realiter distinctam à nutritione, & in eò differre ab ea, quòd nutritio per se est actio, & mutatio productiua substantiæ partialis: augmentatio verò actio, vel mutatio vnitiua quantitatis alimenti cum quantitate viuents: per quam vnionem sit ei propria, & dicitur illud augere. Conueniunt itaque, & differunt duo isti modi, nam vterque negat augmentationem esse actionem, vel mutationem productiuam quantitatis, & solum asserit esse acquisitiuam: sed primus modus negat etiam esse vnitiuam, quia ponit quãtitatem alimenti per aliam actionem priorem, atque distinctam à nutritione, & augmentatione continuari, vel vniri cum quantitate viuents. Asserit verò augmentationem esse eandem actionem realem cum nutritione, & solum addere supra illam quamdam denominationem extrinsecam, in quantum ex vi eiusdem mutationis, quæ nutritio est, sequitur absque alia actione acquisitio quantitatis. Secundus vero concedit esse vnitiuam, & ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuisibile quoddam; quod est modus vnionis vtriusque quantitatis: sicut generatio hominis est productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; sed solum ex eo quòd producit modus vnionis, qui est quasi vinculum vtriusque partis. Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, negat etiam produci indiuisibile quantitatis, quod sit punctum, linea, vel superficies: asserit vero produci modum quemdam vnionis diuersum ab his, quia putat præter hæc indiuisibilia dari in quantitate continua alium modum vnionis, quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proximiora puncta existens in se continuatur. Quæ continuatio magis est intrinseca quantitati, quam continuatio per alia indiuisibilia. Hunc verò modum vnionis diuisibilem esse asserit; & ideo posse successiue produci, & partes successiue vniri; & ita augmentationem successiuam esse; quàm successionem non potest habere, si solum producatur indiuisibile continuatiuum.

Sed hæc etiam opinio siue vno, vel alio modo defendatur, 69 contraria est doctrinæ eiusdem Aristotelis, & falsa. Ex quòd primus modus defendendi illam sit contra Aristotelem probo, quia 5. lib. Phys. loco citato docet expressè ad substantiam non

terminari motum per se, sed mutationem tantum; ad quantitatem verò terminari per se: ergo sentit augmentationem distinctam à mutatione, quæ versatur circa substantiam, & ut sic ab ea distinctum esse motum per se ad quantitatem; sed motus quilibet est vera, & realis mutatio, vera, & realis actio: ergo augmentatio ex mente eius, etiam ut distincta à nutritione realiter, vel formaliter, est actio realis successiva, & non sola denominatio extrinseca. Quòd vero sit contra rationem, sic probò: primo, motus, ut definit Aristoteles 3. lib. Phys. in principio est: *Actus mobilis prout mobile est*. Sed augmentatio est motus, ut distincta à nutritione: ergo ut distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est; sed esse actum mobilis, est esse aliquid intrinsece, & formaliter ei inhaerens: ergo repugnat augmentationem, ut à nutritione distinctam, esse solam denominationem extrinsecam. Probatur consequentia, quia denominatio extrinseca alicuius non est actus eius, sed alterius tantum, in quo est formaliter, ut dexteritas non est actus columnæ, sed animalis. Secundo, motus est actus mobilis, ut in potentia passiva, agentis vero, ut actus potentiae actiuae ab ea procedens: ergo respicit mobile, ut actus in eo receptus, ut in subiecto; sed actus receptus in aliquo, ut in subiecto, non potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum: ergo augmentatio, ut distincta à nutritione debet esse actus realis receptus in subiecto, & non sola denominatio extrinseca, & dicit mutationem, & actionem distinctam, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quæ versatur circa substantiam.

Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto. Primum, quòd non semper, nec necessario sit successiva, sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Evidens est consequentia, quia evidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur, augmentationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere isti, quod sit per se motus ad quantitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & propriè sumptus, ut distinguitur à mutatione instantanea, diuiditurque in tres illas species alterationem, lationem, & augmentationem, est per se successivus; sed augmentatio iuxta hanc sententiam non est per se successiva: ergo non est motus per se. Probatur minor, quia quòd alicui convenit per se, semper debet ei convenire, & numquam oppositum; sed augmentationi non semper convenit esse successivam, sed aliquando potest fieri in instanti, sicut nutritio,

cum qua

tum qua identificatur: ergo non est successiva per se; nec motus per se. Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura 70
vniri quantitatem alimenti cum quantitate viuents; quam conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatetur secundum substantiam, vel saltem secundum vnionem partium. Nam si neutro modo per eam producatetur, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos auctores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec à nutritione: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secundum entitatem suam, quia cum teneant quantitatem alimenti subiectari in nuda materia, consequenter asserunt permuere eandem in viuente, & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis: sed nec producatetur vnio quantitatis eiusdem alimenti cum quantitate viuents: nam secundo asserunt prius saltem natura vniri eandem quantitatem alimenti cum quantitate viuents, quàm fiat conuersio eius in substantiam aliti, vt vidimus quæstione præcedenti: ergo prius natura, quàm fiat nutritio, & consequenter prius, quàm fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per nutritionem, & augmentationem non producatetur vnio vtriusque quantitatis, & ideo neque vllò modo attingetur quantitas, nec poterit esse terminus nutritionis, nec augmentationis.

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producatetur, sed quia producatetur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies: quibus mediis vnitur quantitas alimenti quantitati viuents, imprimis est sibi contrarius, nam qui eum defendunt asserunt quantitatem esse in materia nuda tamquam in proprio subiecto, & esse ei coæuam, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem sicut materiam ipsam, & ex alia parte dicit corrumpi superficiem, & de nouo generari, de quibus euidenter est, esse veras species quantitatis, cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falsum est primum, quod quantitas sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Probatur deinde esse contra Aristotelem, & falsum, quia ex eo sequitur augmentationem non esse motum per se ad quantitatem, vt docet expressè Aristoteles, & ipsi concedunt. Probo consequentiam, quia de ratione motus propriè sumpti duo sunt, nempe continuum esse, atque successiuum, sed neutrum potest habere augmentatio secundum hanc sententiam: ergo nec esse

motum per se ad quantitatem. Probatur minor, quia vt supra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motum per se, nisi habeat latitudinem cum contrarietate incompossibilitatis; sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinem: ergo non potest per se produci successiuè, nec per se terminare motum. Probatur minor, quia latitudo aut est extensionis, aut intensiōis, sed neutra habet, quia nec habet partes extensionis, cum non sit quantitas, nec intensiōis, cum non sit qualitas: ergo nullam habet latitudinem secundum se, vt per se possit produci successiuè. Quod verò non possit produci continuè, non minus est euident, quia indiuisibilia quantitatis secundum se, nec sunt, nec esse possunt continua; immo nec immediata in eodem corpore, sed inter quælibet duo mediat pars: ergo nec secundum se possunt produci motu continuo: quare non erit motus per se augmentatio, si solum producitur per eam indiuisibile quantitatis. Sed respondent lineam, & superficiem non esse purè indiuisibiles, quia licet secundum latitudinem indiuisibilis sit linea; & superficies secundum profunditatem, vtraque tamen est diuisibilis secundum proprias partes extensionis; linea quidem secundum partes longitudinis; & superficies secundum partes latitudinis, & ideo possunt acquiri successiuè, & continuè. Contra hoc tamen sic arguo. Ideo augmentatio est motus per se ad quantitatem, quia licet eam non producat, producit tamen superficiem, quæ est modus vnionis, quo vnitur, atque continuatur quantitas alimenti cum quantitate viuētis, sed superficies non est modus vnionis duorum corporum, nec ea continuatur in quantum est diuisibilis secundum longitudinem, sed præcisè, & formaliter in quantum est indiuisibilis, secundum profunditatem, vt per se est manifestum: ergo nec terminat motum augmentationis, nisi in quantum indiuisibilis; nam quòd partes habeat longitudinis, & latitudinis per accidens est ad vniendum, vel continuandum corpora. Vnde sequitur non posse terminare per se motum successiuum, & continuum. Probatur consequentia, quia latitudo, & continuitas motui propriæ repugnant superfici, vt indiuisibili; ergo repugnat ei terminare per se motum augmentationis.

- 72 Tertius verò modus ponens præter indiuisibilia quantitatis continuæ, quæ sunt lineæ, superficies, & corpus, alios modos vnionis diuisibiles, quibus continuantur partes. Imprimis numquam fuit auditus in scholis, neque Aristoteles, vel alius Philosophus posuit aliud continuatiuum partium lineæ præter puncta; vel partium superfici, præter lineas; vel partium

partium corporis præter superficies: ergo sine fundamento additur alter modus vnionis; & hoc sufficeret, vt reiiceretur. Sed probo eundem esse falsum. Primò, quia siue sumantur partes corporis, vel alterius quantitatis aliquotæ, siue proportionales, non possumus designare duo aliqua puncta sibi proximiora inter quæ contineatur talis modus vnionis: sed necesse est infinita alia inter illa esse, quibus continuantur infinitæ partes proportionales; ergo non est intelligibilis talis modus vnionis, quem ponit modus iste in parte contenta inter quolibet duo puncta sibi proximiora. Secundò, modus iste vnionis ponitur diuisibilis: ergo non potest esse immediatum continuatiuum partium quantitatis. Probatur consequentia, quia si diuisibilis est; ergo habet infinitas partes proportionales medias inter quascumque partes quantitatis, quas continuare debet. Vnde sequitur non posse per talem modum immediate vniri, vel continuari. Et tandem, quia si diuisibilis est, habebit infinitos alios modos vnionis, quibus continentur infinitæ partes eius. De quibus inquiri, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebunt alios modos diuisibiles, quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles, & sufficienter continuant partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius modus continuationis partium quantitatis magis intrinsecus præter eum, quem habent per puncta, lineas, & superficies; cum necesse sit, quemcumque alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus, quas vnit, vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt puncta, lineæ, & superficies: ergo frustra, & sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

His omnibus opinionibus refutatis nostra sententia est, augmentationem esse per se motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expressè Aristoteles 5. lib. Physic. cap. 2. text. 18. D. Thomas ibidem lectione 4. & omnes eius interpretes, qui asserunt, quantitatem, & reliqua accidentia corporea esse in composito tamquam in subiecto; & nutritionem esse mutationem successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principiis euidenter sequitur, quod per augmentationem producatu motu successiuo maior quãtitas; quia euident est in quantitate reperiri latitudinem cõtrarietatis requisitam, & sufficientem ad motum per se terminandum, vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eandem sequuntur omnes

illi authores, qui tenent quantitatem subiectari in materia, vt informata forma substantiali : nam isti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimento permanere eo corrupto, & conuerso in substantiam aliti, & ideo necessarium esse putant simul cum substantia partiali producta per nutritionem produci partialem quantitatem, per quam viuens augeatur. Probatur hæc sententia ex refutatione aliatum; quia supposito, quod sint tres species motus, vt docet expressè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus contra primam opinionem; & refutatis cæteris omnibus modis defendèdi opinionem secundam, qui contendunt posse dari per se motum ad quantitatem, etiam si per ipsum non producat, nō restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationem esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam:

- 74 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuam, duobus modis intelligi posse; primò, ita vt numquam interrumpatur, sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quo durat, continuè fiat, & non per morulas discretas, vel instantia. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmentationem esse continuam, sicut alterationē, & motum localem rectum; contendens probare, quod solus motus circularis continuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nunquam interruptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel aliis motibus.

Ad primum argumentum concedendum est antecedēs, quod quantitas consequatur naturaliter substantiam corpoream, & partialem substantiam partialis quantitas; atque etiam quod in prima generatione quantitas consequatur sine noua mutatione: sed neganda est consequentia, quod etiam in augmentatione consequatur partialis substantia sine noua mutatione. Et ratio differentię est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quanto ad quantum; sicut non datur subiectum, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones; sed in eodem instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas, & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quantitatem, datur tamen noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substantia, distinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis consequitur. In nutritione verò datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit, nempe viuens, quod augeatur; & cum
dari

dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio, quæ verè, & propriè motus est, vt vidimus.

Ad secundum concedendum est etiam antecedens, quòd prima generatio viuentis sit instantanea; & neganda est consequentia, quòd aggeneratio, quæ est nutritio, debeat etiam in instanti fieri. Et ratio differentie est, quia licet eiusdem rationis sit substantia partialis cum totali; petit tamen modum productionis diuersum; nam substantia in prima sua generatione postulat quantitatem determinatam, quæ vocatur minimum, quod sic, propter rationes à nobis traditas 1. lib. Phys. in nutritione verò nō est necessaria talis determinata quantitas, sed ad quamcumque minorem in infinitum extendi potest forma, quia dum viuens nutritur, iam præsupponitur habere sufficientem quantitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quòd cum successiue disponatur alimentum, & quodlibet minimum possit disponi, & conuerti, prius disponatur, & conuertatur proximior pars, quàm remotior, & prius medietas eius, quam tota; & sic in infinitum, ideòq; successiue, hoc est, pars post partem, & non tota simul, nec in instanti. Et cum simul ac producit substantia per modum naturalis cōsecutionis producat quantitas, necesse est augmentationem quoq; esse successiuam.

Sed illud, quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem esse successiuam, solum ratione alterationis præcedentis, per quam successiue disponitur materia, & ideo non esse successiuam per se, sed per accidens: & ideo augmentationem solum esse successiuam per accidens, & non esse motum per se ad quantitatem, maximam habet difficultatem in hac re. Cui respondendo concedendo antecedens, quod nutritio solum sit successiua per accidens, sed negando, quod augmentatio quoque sit successiua per accidens. Et ratio huius est, quia quantitas ex propria sua ratione habet latitudinem contrarietatis requisitam, & sufficientem ad terminandum motum: hæc autem latitudo consistit in extensione partium, sicut latitudo qualitatis consistit in intensione gradualis: contrarietas verò quantitatis consistit in impossibilitate extremorum saltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori, & maiori quantitate, vel simul vtramque acquirere: sed prius debet habere minorem, & prius medietatem eius, quàm totam. Itaque negandum est, quod augmentatio sit successiua ratione nutritionis, vel alterationis præcedentis, sed sua natura petit successionem, quia in se, & ex se habet latitudinem, & contrarietatem requisitam, & sufficientem ad motum, quia caret substantia, modum potius indiuisibilem ex se habens: quare non potest per se

per se terminare mutationem successiuam, sed solum per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quantitatem, nisi ad productionem substantiæ; & ideo si substantia producatur in instanti, necesse est quantitatem eam consequentem in instanti produci; & propterea si nutritio esset instantanea, non esset augmentatio motus successius, sed etiam mutatio instantanea, petit autem natura quantitatis, per quam augetur viuens, successiuè produci, quia petit produci simul cum partiali substantia, sed propter latitudinem contrarietatis, quam habet sufficientem ad terminandum motum, per se petit produci successiuè, & terminat motum per se. Itaque vtraque petit naturaliter successionem, sed non vtraque natura sua, sed sola quantitas, propter latitudinem, quam habet in sua natura, substantia vero non natura sua, sed propter naturam successiuè alterationis cui naturaliter coniungitur, & ideo productio partialis substantiæ naturaliter est successiua, sed per accidens, productio vero partialis quantitatis est successiua naturaliter per se, quia sua natura habet latitudinem, substantia vero non habet eam natura sua, & ideo solum fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum, quibus naturaliter coniungitur, sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet, unde non produceretur, ut petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam, quin potius eam successionem quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponderetur, neque conuerteretur successiuè alimentum in substantiam aliam, nisi haberet extensionem partium, ratione cuius una pars propinquior est agenti, quam alia, & agens agit in omnes partes alimenti vniiformiter difformiter, ac propterea actione successiua. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmentationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiua: ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successionem, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motum per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

*An augmentatio fiat secundum omnes partes viuensis,
sicut dum augetur viuens, qualibet pars
eius augeatur?*

Vt intel

VT intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ partes 77
 viuentis, nam quædam sunt essentielles, vt materia, & forma, siue corpus, & anima. Aliæ verò integrantes, quæ licet sint substantiales, vel entitatiuæ, non tamen essentielles, quia sine vna, aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla eafum saluatur integra essentia rei; quamuis non existens actus: tales sunt manus, pes, brachium, & caput, nam sine tribus prioribus potest permanere homo: cum tamen sine aliqua essentiali non possit. Quæstio autem non procedit de partibus essentialibus, quia certum est in multis viuentibus, nec augeri, nec augeri posse præcipuam partem essentialem, quæ est forma, vt in homine, cuius forma est incorporea: & in cæteris animalibus perfectis, quorum animas esse indiuisibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantes; quæ adhuc sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ, aut similes, vt caro, neruus, & os: alia eterogeneæ, aut dissimiles, vt manus, pes, caput: & istæ componuntur ex illis: vt manus, & brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertio diuiduntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ sunt certæ magnitudinis: & quælibet est extra aliam: & in proportionales, quæ includuntur in eisdem æqualibus, vt pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates, & quælibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum: & istæ dicuntur proportionales. Procedit autem quæstio tam de homogeneis, quam de eterogeneis: an necesse sit omnes augeri, quotiescunque augetur viuens?

In qua quæstione duo sunt certa, quia expressè dicuntur ab 78
 Aristotele, recipiuntur ab omnibus, & probantur euidenti ratione. Primum est, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes: ita vt omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. textu 32. his verbis: *Videtur itaque eius quod augetur, quacumque pars aucta esse: similiter autem & in diminutione minor generata esse.* Et ratio est manifesta, nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus: ergo quælibet etiam augetur, dum augetur totum: euidentis est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitæ, vnde hæc sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitæ: ergo necesse est quamlibet partem viuentis nutriri, & ex consequenti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius, vt docet euidentis experientia: sed calor naturalis per propriam operationem consumit aliquid substantiæ eiusdem

eiusdem corporis viuentis, quod non potest reparari, nisi per nutritionem: ergo quælibet pars nutritur: vnde sequitur quamlibet etiam partem augeri, dum augetur totum. Hoc autem intelligendum est per se, & ex natura augmentationis, & corporis viuentis, ac partium eius: nam per accidens contingere potest, vt partes aliquæ sint ab extrinseco impeditæ, ne augeantur, vt constat de partibus aridis, nõ quidem omnino mortuis, sed ab officijs vitæ impeditis, quamuis non desunt, qui asserant aliquatulum augeri, quia non videtur naturaliter possibile vitam participare, & nullam habere operationem vitalem.

- 79 Secundum, in quo omnes conveniunt est, sic augeri omnes partes viuentis, vt primò augeantur homogeneæ, & ratione harum, & quasi secundariò eterogeneæ: ita Aristoteles capit. præsentis text. 35. his verbis: *Ea, quæ sunt dissimilium partium augentur, quia ea, quæ sunt consimilium partium, augentur: componitur enim ex his vnumquodque.* In quibus continetur ratio satis manifesta: nam partes eterogeneæ, aut dissimilares componuntur ex homogeneis, vel similibus, vt manus, & brachium ex carne, osse, & neruis: ergo non possunt augeri, nisi his auctis: quare istæ sunt, quæ primo augentur; illæ verò ratione harum, nam ideo manus maior fit, & similiter brachium, quia plus carnis, & ossis acquirit.

His suppositis, duo tantum sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similes tam aliquotæ, quam proportionales augeantur immediatè, & per se; vel solum aliquotæ: proportionales verò mediatè tantum ratione earum. Secundum, quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes, sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorundam recentiorum asserentium, augmentationem non fieri per se primo secundum omnes partes similes, sed solum secundum partes aliquotas, vel certæ magnitudinis: proportionales verò non augeri per se immediatè, sed mediatè, & ratione aequalium. Probant testimonia Aristotelis cap. præsentis textu. 35. vbi ait: *Adhuc autem quodcumque signum sensibile, aut maius, aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, &c.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes, ita esse intelligendum, vt fiat secundum signa sensibilia: hoc est, secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quæ solum sunt partes certæ magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

Probant

Probant deinde ratione, quia si partes proportionales augentur immediate per se: ergo quælibet suscipit alimentum, & illud conuertit immediate per se: sed non potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationem, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros, & ideo corpus uiuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessario dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediate, sed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quæ per se immediate suscipiunt alimentum: & illud in se conuertunt. Secundò, quia si partes proportionales per se immediate auferantur, quælibet per se fieret maior, ergo quotiescumque augetur corpus, fieret duplo maius quod est contra experientiam.

Hæc tamen sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, & falsa. Probo primum ex text. 33. huius capituli, ubi ita ait Aristoteles: *Hæc autem sunt tria, quarum unum quidem est, quamcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, ut si caro, carnis.* Quibus uerbis expresse, atque vniuersaliter docet carnem sic augeri, ut quælibet pars eius augeatur: sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotæ: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit: nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimilares non augentur per se immediate, sed quia augentur similes, ex quibus componuntur, distinctione proposita de his partibus explicuit diuersum modum, quo augentur, quem, si intelligeret in partibus similibus reperiri, quantum ad æquales: & proportionales, eadem distinctione illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, non intellexit diuerso modo augeri has, & illas, sed eodem.

Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similes sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediate, quin simul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediate præter easdem partes proportionales, à quibus solum differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundò, quia immediate per se suscipere alimentum, & immediate per se augeri duobus modis intelligi potest. Primò, ita ut immediate, & per se ei applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non per

per suas extremitates: & hoc modo nulla pars aliquota auge-
tur per se immediatè, cum euidens sit non suscipere alimentū,
nec partem conuersam ei vniri, nisi per suas extremitates; sed
solum in hoc rigore loquendo per se augetur illa pars propor-
tionalis extrema, cui adhæret vltimum indiuisibile terminans,
iuxta quod in mediâtè est porus continens alimentum, inde-
terminata quidem, quia nulla datur determinata indiuisibili
terminanti immediata, vt per se est manifestum; & huius ratio
est, quia solum huic parti proportionali indeterminatæ appli-
catur proximè alimentum, & solum ei proximè vnitur pars
eiusdem alimenti conuersa. Secundo modo potest sumi id, quod
est per se immediatè augeri, ita vt non per aliud à se extra-
neum, vel separatum, sed per aliquid pertinens ad propriam
substantiam, & in hoc genere sibi intrinsicum, augeatur: per se
immediatè augentur partes aliquotæ, quia per extremitates
propriæ suscipiunt alimentum, & illud sibi vniunt, sed non
minus per se immediatè augentur proportionales. Quod pri-
mò probo, quia extremitates illæ sunt partes proportionales
indeterminatæ. Secundò, quia sicut sunt extremitates partis
æqualis, sic sunt extremitates proportionalium, quæ in ea con-
tinentur; nam ideo sunt extrema illius, quia sunt vltimum quid
sub ea contentum, vltra quod non est aliud, sed in eodem sensu
sunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergo
etiam sunt extrema earum. Præterea, cum partes proportiona-
les contineantur immediatè in parte æquali, & pertineant ad
substantiam eius, eo ipso quod sunt extremitates partis æqua-
lis, æquè immediatè sunt extremitates earum, ideo non minus
istæ augentur per se immediatè, quàm æquales.

82. Nostra igitur sententia est, quod non solum omnes augean-
tur per se immediatè, sed potiori ratione proportionales, quia
secundum vtrumque sensum aliquo modo eis conuenit; ali-
quotis verò secundum postremum tantum, vt probatum est.

Ad testimonium Aristotelis respondeo per signum sensibile
intelligere omnem partem designabilem per sensum, quæ neq;
omnes æquales, neque omnes proportionales, sed plures æqua-
les, & plures proportionales comprehendit, nam tam minimas
æquales possumus per intellectum apprehendere, quæ non
sint designabiles per sensum, & plures proportionales possu-
mus designare per sensum, vt patet in vna, cuius primæ medic-
ates sunt æquales, primi palmi, & primi digiti, sed medietates
harum omnium iam sunt proportionales: quamuis etiam alia
ratione sint æquales, & omnes sunt designabiles per sensum:
Aristoteles ergo non voluit excludere ab augmento per se
immediatè

immediatè partes non perceptibiles per sensum, quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solum docere, quod cum augmentatio sit motus Phisicus corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debent considerari, atque à nobis cognosci conditiones eius.

Primum augmentum concedendum est, in quantum probat 83 partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo inferitur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros, nam licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter sese immediati, vt statim ostendetur: sed inter quoslibet poros mediant partes æquales, & infinitæ proportionales quibus approximaturs alimentum per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes alimenti conuersæ, quod sufficit, vt omnes augeantur propriè, & vt augmentum fiat secundum omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus, viuens, vt euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessarium, quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter sese per poros.

Ad secundum, concesso antecedenti, quod omnes, & singulæ partes proportionales augeantur per se immediate; distinguendum est primum consequens, quod qualibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiorem secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est, si vero secundum proportionalem, verum, & necessarium. Quod hoc modo intelligendum est, vt sicut partes proportionales ita se habent, vt vna sit minor alia in infinitum; & sub qualibet comprehendantur infinitæ ea minores, & ideo ex omnibus non resultet nisi finita, ac determinata magnitudo; ita etiam considerandum est, quod licet pars qualibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmentum, sit finita, & aliquando maior, aliquando minor, semper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis; ita vt cuiq; tribuatur aliquid proportionale iuxta magnitudinem eius, non quidem separatim ab eadem parte, sed in ea inclusum. Ex qua proportionione intelligitur, posse omnes, & singulas crescere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes (licet actu infinitæ) non nisi finitam entitatem efficiunt, & nimis aliquando exiguum. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

Secundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. 84 Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentum, quia vel sit per intus sumptionem, vel per iuxta positionem;

sed primum est impossibile, & secundum falsum: ergo non est naturaliter possibilis. Maior est certa, cum evidens sit non esse alium modum possibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si sit per intus sumptionem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, ut intra illas conuertatur in substantiam, quod non potest fieri nisi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuisionem earum; sed experientia constat non diuidi, quia diuisio causat dolorem, quem non sentimus: ergo sit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimentum per venas, & poros transire ad omnes partes corporis, quia omnes sunt venis, & poris plenæ; hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finitæ sunt, & inter quaslibet venas, & poros mediat pars solida, quæ augetur; vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in substantiam, & iam conuersum multò minus poterit penetrare carnem, vel ossa; cum sit iam factum caro, & os; unde sequitur non posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxta ponitur, & vnitur per continuationem, quod est augmentum viuientium, per iuxta positionem fieri: hoc autem aperte falsum est; nam iam non differret ab augmento non viuientium impropriissimo, ut ignis, & aquæ, quod sit per iuxta positionem lignorum, vel alterius corporis conuersi in substantiam elementi, & ei additi, ac iuxta positi.

- 95 Pro solutione huius dubij tanquam certum supponendum est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis, & poris, quæ sunt concouitantes quædam, & quasi aquæ ductus, per quos sanguis, qui est vltimum, atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis defertur. Quod non est sic intelligendum, ut asseruit Commentator. I. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere suum potum; nam si ita esset, non essent magis porosæ aliquæ partes corporis, quam ceteræ omnes; neque vnum corpus magis porosum, quam aliud, quod experientia patet esse falsum, & propterea falsum est, dari in corpore partes minimas; cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum, & ideo qualibet data etiam minima, dari aliam minorem. Sed ita debet intelligi, ut quælibet pars corporis sit circumdata poris versus quamlibet partem, magis tamen, aut minus distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis. Est autem differentia inter venas, & poros, quod venæ sunt longè maiores, & capaciores; pori vero angustissimi: unde per poros non tam fluit sanguis, quam sugitur ab eisdem venis, pori vero idcirco sunt à natura, quia cum cor

cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum, & quasi spongia, & non posset conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur solida membra, atque instrumenta. Necessè ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantes cum soliditate corporis requisita. Eiusmodi autem pori, licet multi sint per omnes partes corporis dispersi, non tamen sunt infiniti, sicut indiuisibilia corporis, nec immediati, nam hoc pugnaret cum prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parum inter se distantes mediant partes, quibus per eosdem poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores aliis, non solum in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis, immo in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quàm in senectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuersione alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt maiores. Has vero partes nec potest alimentum penetrare, & multo minus pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri; sed in eisdem poris debet fieri conuersio eius, & pars substantiæ producta per conuersionem vniri cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cum omnibus, sed per extremam illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo existens, quæ pars non est determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euident est partem illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans esse indeterminatam, quia cum sit diuisibilis, ante quamlibet designatam datur alia, & alia in infinitum vsque ad indiuisibile terminans. Et ecce quo pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri, sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est corrumpi, dum vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatum, per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminatæ, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam omnibus partibus proportionalibus in

ea contentis, & ideo per eandem vnionem dicuntur istæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primo, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuientis fit secundum omnes partes, cuius sensus est, quod dum augetur viuens, augentur omnes partes eius tam homogeneæ, quam eterogeneæ, tam aliquotæ, quam proportionales, sed tam istæ, quam illæ iuxta propriam naturam: eterogeneæ quidem, vel dissimilares non per se immediatè, sed quia augentur similes, ex quibus componuntur; similes vero aliquotæ, & proportionales in eis cõtentæ per se immediatè, in quantum per extrema tangunt alimentum, & illud disponunt, atque conuertunt in substantiam; eisdemque per eandem extrema vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se, & per se maiores fiunt; per se autem immediatè, ita vt immediatè, & per se tangat alimentum, & pars conuersa ei immediatè vnitur, & cum ea immediatè continetur, & non per suum extremum, quod solum habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatiuum ante conuersionem, & post conuersionem indiuisibile continuatiuum productum, quo mediò ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremum partis aliquotæ; & proportionalium, quas continet.

- 87 Secundo colligo, augmentum viuientium fieri per iuxta positionem alimenti ad partes viuientis, non tamen per iuxta positionem partis substantialis conuersa, sed per additionem, quæ fit mediâ vnione, & continuatione iam explicata. Probatur primum de iuxta positione alimenti, quia repugnat alimentum penetrare partes viuientis; ergo solum potest ad illas deferri per poros; sed per poros non potest ad eas peruenire, nisi in quantum iuxta illas ponitur, & ab eis tangitur; ergo fit per iuxta positionem alimenti. Probatur secundum, quod non fiat per iuxta positionem partis substantialis conuersæ, quia id quod alteri iuxta ponitur, solum est illi contiguum, hoc enim est iuxta illud poni; sed pars alimenti conuersa non ponitur iuxta partes corporis, nec illis est contingua, sed eis vnitur, & continuatur, & per vnionem, & continuationem fit vnum numero cum eis; ergo non fit augmentum per iuxta positionem partis conuersæ, sed per additionem eius mediâ vnione, & continuatione facta.

- 88 Secundo notandum est hos poros, per quos deferretur alimentum, numquam esse vacuos, sed semper plenos alimento, vaporibus, & excrementis quibusdam, vt ex sudore exeunte est manifestum; dum vero fit conuersio partis alimenti, pars conuersa, atque

atque unita parti corporis proximæ occupat partem concavitatis eiusdē pori, sed non ideo pori deficiunt, quia idem calor naturalis, cuius virtute concoquitur alimentum, aliquas partes eius in ipsa concoctione resoluit in vaporem, & vapor, ille quasi impellens partes viuentis versus externum locum eas dilatat, & per talem dilatationem, & nouum efficit porum, & easdem partes efficit occupare maiorem locum; & ita per augmentatiōnem dilatatur corpus, & simul mouetur localiter per extensionem ad maiorem locum, vt adnotauit Aristoteles cap. præsentī.

Norandum tertio, partes corporis viuentis esse in duplici differentia, nam quædam sunt duriores, quæ appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ sunt molliores, quæ appellantur nutrituales, vt caro: & istæ quidem certo tempore augentur, & ulterius diminuuntur, vt patet in infirmitate, & postquam diminutæ sunt, iterum augentur, & reparantur per conuersionem alimenti, quod deperditum ex eis fuit: quod in ossibus non ita contingit, non enim per infirmitatem diminuuntur, vel certe parum. Præterea tam istæ, quàm illæ partes augentur secundum omnem dimensionem, sed non tantum augentur secundum vnā dimensionem, quantum secundum alias; sed proportionabiliter, vt postulat natura corporis, quod non tam latum, nec tam profundum esse debet, quàm longum, vt commodius possit moueri ab anima, & aptum possit esse instrumentum ad exercendas operationes vitales; ideo magis crescit versus longitudinem, quàm versus alias dimensiones, & ideo ossa, quæ sunt partes magis consistentes, magis crescant secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem, & profunditatem; caro vero, & aliæ partes magis crescant aliquando secundum alias dimensiones, & secundum longitudinem parum possunt ossa superare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio argumenti propositi pro ratione dubitandi, nam ad maiorem respondeo, augmentatiōnem fieri utroque modo, videlicet per intus sumptionem, atque etiam per iuxta positionem alimenti ad partes corporis, & per additionem partis conuersæ media vnione, & continuatiōne facta. Sed neganda est minor, quòd alimentum non possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, deferretur namque per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros mediasse partes, concedendum est, sed nec illas penetrat alimentum, sed eis iuxta ponitur, & in poris conuertitur in substantiam, vniturque per continuatiōnem. Et dum tandem ex hoc inferitur, augmentum fieri per iuxta positionem, sicut dum aqua additur

aquæ, neganda est similitudo, sed fit per iuxta positionem alimenti, & conuerſionem eius, atque vnionem cum cæteris partibus, quod non reperitur in augmento aquæ, non tamen fit per iuxta positionem partis ſubſtantialis per conuerſionem alimenti productam, ſed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viuentium ab augmentatione non viuentium in tribus. Primò, quia illa fit per intus ſumptionem; hæc vero per externam tantum iuxta positionem pabuli, vt patet in igne. Secundò, illa fit ſecundum omnes partes viuentis, quia omnibus approximatut alimentum ex proprio, & naturali modo; hæc verò ſolum ſecundum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet poſſit per omnes partes iuxta poni; hoc non petit natura corporis non viuentis, ſed per accidens contingit; petit vero natura corporis viuentis, vt omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit ſecundum partes formales, hæc vero potius ſecundum materiales, & propterea in infinitum abire poteſt; cum tamen illa certum habeat terminum à natura conſtitutum.

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

- 90 **D**iuerſa quæſtio eſt hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauiſmus de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim querimus modo, an augmentatio ſit continua toto tempore vitæ, vel eo ſaltem tempore, quo fit, aut diſcreta; ita vt per minima fiat in ſolis instantibus temporis; quantum ad hoc enim eadem prorsus ratio eſt de ipſa, ac de nutritione; vnde quod ſuperius probauiſmus de nutritione, non ſic eſſe continuam, vt per totam vitam nullo tempore interrumpatur: eſſe tamen continuam eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in ſolis instantibus, ſed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum eſt de augmentatione. Quod igitur nunc querimus, eſt, an ſicut nutritio prædicto modo facta durat uſque ad finem vitæ, ſic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod uſque ad finem vitæ augeatur homo, ſicut nutritur. Primò, quia ſicut quantitas naturaliter conſequitur ſubſtantiam, ſic motus ad quantitatem naturaliter ſequitur mutationem in ſubſtantiam, quæ eſt nutritio, & eodem tempore fit cum ea; ſed motus ad quantitatem eſt augmentatio:

tatio : ergo durare debet usque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio, sed solus ille, per quem acquiritur maior quantitas, quam deperdita fuit : constat verò non semper maiorem adquiri, sed certo quodam tempore ; post illud verò æqualem tantum, vel minorem ; & ideo non semper durare augmentationem. Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicit ordinem ad terminum à quo, & respectu illius talis dicitur, ut patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quam erat perfectus in termino à quo ; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio : (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quam habuit aliquando subiectum) ergo ut motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum adquiratur maior quantitas, quam habuit aliquando subiectum, sed satis est, quod adquiratur maior ea, quam habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moveri ad quantitatem, quin acquirat maiorem, quam habuit in termino à quo, nam alioqui nullam de nouo acquireret : ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tamquam 92
à causa principali, & à potentia nutritiva, & calore naturali tamquam ab instrumentis eius naturaliter operantibus, atque ex determinatione ad vnum : sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur : ergo si maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate ; & consequenter maiorem quantitatem, per quam augebitur corpus usque ad finem vitæ. Probatur minor, quia eadem est ratio de calore naturali corporis viuentis, ac de calore elementari ignis ; sed calor iste crescit, quo plura ligna conuertit in ignem : nam cum eisdem lignis conuersis aduenit ei nouus calor : ergo calor etiam naturalis crescet per aduentum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuersi in substantiam. Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere.

Probatum tandem experientia, nam videmus plures post quadragesimum annum suæ ætatis pinguiore fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere : ergo adhuc in ea ætate crescunt, quod non potest fieri, nisi per veram augmentationem adhuc durantem : falsum est ergo, quod dici solet, hominem non crescere,

nec augmentationem durare post eam ætatem, quam status, & non augmenti vocant.

- 93 Pro solutione huius quæstionis notandum est primò ex doctrina Aristotelis. 3. lib. de anima tex. 59. corpora viuètia quantum ad nutritiuam virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decrementi, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsque ad tertium septennium, aut vigesimumprimum annum ætatis, vt docet Diuus Thomas. 2. 2. quæst. 147. artic. 4. ad secundum, quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam aliti, ideo plus conuerrere potest alimenti, quam de propria substantia consumere. Tempus verò status solet designari à vigesimoprimum anno, vsque ad trigessimumquintum, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimenti conuerrere potest, quantum substantiæ propriæ cōsumere: quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autem ætate vsque ad vltimam senectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuerrere, quantum de propria substantia consumit, ideo decrescit corpus, ac tandem consumitur. Ratio vniuersalis horum statuum sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdem caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantum temporis durare potest homo, vt vita eius non possit vltius procedere, & virtus caloris naturalis, cum sit potentia actiua, limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Aristoteles 1. libro de cælo & mundo cap. 4. Tantum ergo potest augete corpus, vt non possit vltius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud augmenti vocatur, hoc vero status. Et tandem cum natura corporis viuèntis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio vero particularis sumitur ex tribus, quæ docent Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & sectione 3. Problematum, Problematum. 14. & Diuus Thomas in 2. distinct. 3. q. 1. art. 1. ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfecte habet corpus in prima generatione; sed ab eodem deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humidi; deficiente autem humido, & calore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quam conuertat in substantiam, quia

quia virtus eius maximè dependet ex coniunctione cum humido, quo disiciente valdè debilitatur; quare non potest iam in eo statu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ est, quia substantia producta per nutritionem ex conversione alimenti non est ita connaturalis viuenti, sicut prima, quam accepit per generationem, sed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias dispositiones, & qualitates habente producta sit; ideo non continet calidum, & humidum adeò connaturale; & ex alia parte prima substantia idem temperamentum perfectè continens incipit consumi à calore naturali; & ita procedente tempore substantia corporis viuentis ex connaturali, & extranea permixta minoris virtutis sit, & calor naturalis in ea existens eodem modo permixtus quasi retunditur, & hebetatur, ita vt non possit tatum conuertere, quantum de propria substantia corporis consumit; vel certe non plus, & tunc non potest augeri corpus, nec vltius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiscetur aqua, explicuit Aristoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiscetur. Tertia ratio Diui Thomæ est, 95 quia anima, quæ est forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus diffunditur, vel extenditur ad informandam ampliorem materiam superuenientis alimenti, eo minor est virtus eius ad agendum per potentias, & instrumenta corporea propter illud vniuersale principium: Virtus vnita fortior est se ipsa dispersa: sed quo plus augetur homo vsque ad statum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor est virtus eius ad agendum per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minúsque alimenti conuertere potest, quàm prius; & tandem eo perueniet, vt non plus possit conuertere, quàm consumitur; & tunc dicitur corpus peruenisse ad statum, ac tandem ob maiorem permixtionem extraneæ substantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicitur corpus peruenisse ad statum decrementi, vel diminutionis.

His suppositis duabus conclusionibus responderetur quæstioni. Prior sit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primum argumentum in principio positum, quia nutritio durat vsque ad finem vitæ: quia vsque ad illum sumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in substantiam; ergo durat semper nutritio, sed partialem substantiam consequitur naturaliter quantitas partialis terminans motum per se: ergo durat etiam motus ad quantitatem vsque ad finem vitæ.

Posterior conclusio. Motus augmentationis solum durat usque ad statum. Probatum ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per se ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius; sed hæc maior quantitas acquiritur tantum usque ad statum, ut probatum est: ergo solum usque ad statum durat motus augmentationis, & non usque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda est minor, quod omnis motus ad quantitatem sit augmentatio: nam Aristotel. 5. lib. Phys. tex. 18. docuit, motum ad quantitatem sub hac ratione quasi communi innominatum esse, sub specialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motum ad quantitatem esse ad quantitatem maiorem ea, quam habebat corpus in termino à quo; negandum est; quia licet aliquid quantitatis acquiritur per omnem motum, sed plus deperdi solet per actionem eiusdem caloris naturalis eodem tempore, quo fit motus: & ideo non est necessarium, quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem respectu termini à quo; nam adhuc respectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus, ut per se patet.

- 97 Ad secundum, neganda est etiam minor, quod virtus animæ, & caloris naturalis non diminuat per procedente tempore; nam virtus animæ minor est dispersa, vel diffusa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in senectute deficiente humido, ex cuius societate fortior erat in iuuentute, atque per conjunctionem cum sicco, ut ostendimus; & propterea non potest plus alimenti, immo nec tantum convertere, quantum de substantia corporis dissipatum est; & ideo non potest toto tempore vitæ augeti corpus.

Ad ultimum respondeo, non augeri simpliciter corpus, nisi secundum longitudinem fiat maius: quod vero versus alias dimensiones crescat ultra tempus augmenti, solum est maius fieri secundum quiddam; & hoc quidem aliquando contingit: quod vero maius fiat secundum longitudinem, numquam. Et ratio utriusque est, quia ossa duriora sunt, & sicco temperamento constant, atque ex difficiliore alimento nutriuntur, nempe ex medulla facta ex sanguine, ideo difficilius augentur, & propterea virtus caloris naturalis extra statum augmenti non est iam sufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliore alimento nutriendam, propter peculiarem dispositionem corporis.

QVÆSTIO IX.

*An corpus vivens toto tempore vitæ, quo nutritur,
permaneant idem numero, saltem secundum
aliquas partes, vel secundum
omnes varietur?*

VT intelligatur quæstio, tamquam certum est præsuppo- 98
nendum, quod ante, & post nutritionem, & augmentationem
permanet corpus, quod augetur idem numero. quod Ari-
stoteles non solum asserit capit. præsentis, sed sæpe repetit, ve
textu 25. 31. 33. & 35. asserens vnam ex conditionibus necessa-
riis ad veram augmentationem esse, quod res, quæ nutritur,
& augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritio-
nem, & augmentationem. Quod probatur evidenti ratione,
quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutri-
tionem, sequitur nutritionem non distingui à generatione, &
corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem
numero: nec manet idem secundum substantiam, sed corrupti-
tur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & gene-
ratur aliud: erit ergo nutritio generatio, & corruptio substan-
tialis: quod est falsum.

Hoc supposito iam intelligitur difficultas quæstionis in eo 99
consistens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumi-
tur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in va-
pores, & excrementa diminuitur corpus: ex alia vero parte
conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, ut
reparetur id, quod deperditum est: & si maior sit pars alimen-
ti conuersa, quam deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex
quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus,
quas habebat, & accedentibus aliis distinctis saltem ex parte
materiæ, & aliquando ex parte formæ, si anima sit diuisibi-
lis; tunc enim necessariò videtur corrumpi pars formæ cum
parte materiæ, quam informabat, & nouam quoque partem
formæ produci ad informandam materiam eiusdem alimenti
conuersi. Et cum transmutationes istæ fiant per totam vitam,
sicut fit nutritio, non videtur ad finem vitæ permanere vlla
pars earum, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum.
Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte for-
mæ, quam ex parte materiæ, mutatur entitas, & substantia
rei: ergo merito dubitatur, an maneat idem corpus numero
ante, & post nutritionem, & augmentationem toto tempore
vitæ,

vita, vt voluit Aristoteles, & probatur ex differentia inter generationem, & nutritionem.

- 100 Sed certum est secundò, idem numero manere corpus, cuius anima est indiuisibilis, saltem ex parte formæ, vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles. Et huius ratio est manifesta, quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi posse; sed solum deperditur pars materiæ, quam informabat anima indiuisibilis: tota verò ipsa anima, quæ illam inadæquatè informabat, desinit eam informare permanens tota in reliquis partibus: vnde sequitur permanere eandem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam; & cum identitas numerica rei præcipuè sumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principaliori saltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viuientibus, quorum animæ sunt diuisibiles secundum sententiã Aristotelis, & communem Scholæ, vt in plantis, & imperfectis animalibus, qualia censentur reptilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diuersæ acquirantur per conuersionem alimenti, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nulla tamen pars formæ deperditur, quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his, quas informabat prius, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipuè sumitur identitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & secundum omnes partes permanet semper. Ita albertus Magnus opusc. de nutritione titulo primo, capit. 3. & titulo 2. capit. 1. Philop. 1. lib. de Generatione, capit. 5. Nimphus ibid. tex. 220. & Albertus Saxoniz quæst. 12. Burleus tractat. de intentione, & remissionne formatum. cap. 3.

- 101 Probant testimonio Aristotelis textu 36. & 37. huius capituli asserentis augmentum fieri secundum partes formales corporis, non secundum materiales; & reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud, quod augetur, & forma rei permaneat semper, vt forma carnis, & ossis: materia verò ex parte recedat, & ex parte adueniat de nouo per conuersionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valeret, si forma rei variaretur secundum partes aduenientes, & recedentes,

dentes, nam tunc non magis augmentatio fieret secundum formam, quam secundum materiam. Probat deinde ratione, quia si cum parte materiae deperditur etiam pars formae, & cum noua parte materiae aduenientis ex conuersione alimenti aduenit etiam noua pars formaeeducta de potentia eius, sequitur aliquando contingere, ut nulla pars materiae, neque formae, ex his, quae habuit corpus, dum primo fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitae, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diuersum: quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probat consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adueniunt aliae: ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem praeter entitatem partium: ergo non manebit idem corpus numero.

Haec tamen sententia falsa est, quod probo ex natura animae diuisibilis, quae ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quaelibet pars formae à sua parte materiae, & cum educatur talis forma de potentia materiae, quaelibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiae, à qua nata est dependere: ergo consumpta hac parte substantiae uiuentis per actionem caloris naturalis definit haec pars formae, à qua informabatur haec pars materiae, eam informare: & non potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probat consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiae eiusdem corporis, cum quaelibet sit informata sua parte formae, & non possit naturaliter eadem pars materiae informari duplici parte formae sicut materia totalis non potest informari duplici totali forma. Ex quibus sequitur necessarium esse, quod consumpta naturaliter quaelibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiam pars formae. Et eadem ratione probatur, 102 quod nouae partes formae adueniant cum nouis partibus materiae alimenti, nam partes materiae, quae adueniunt, non possunt informari à partibus animae praexistentibus in corpore, quia quaelibet pars formae dependet à quaelibet parte materiae determinatae, sicut tota forma à tota materia: ergo sicut haec non potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita non potest eadem pars formae simul informare duas partes materiae: quare necesse est, educi nouas partes animae de nouis partibus materiae aduenientis à quibus informantur.

Ideo secunda opinio concedit, quod consumpta quaelibet parte

parte substantiæ viuientis corporis, sicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & sicut adueniunt nouæ partes materiæ ex conuersione alimenti, ita adueniunt cum eis nouæ partes harum animarum eductæ de potentia earum. Negat tamen, quod omnes partes materiæ, & formæ varientur, quia distinguit duplices partes integrantes in quolibet corpore viuente, quasdam quasi fluentes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum has partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas numquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluæ, & integræ permanent à principio vsq; ad finem vitæ: vnde licet augeantur, non tamen diminuuntur, & ideo eadem numero permanent, & ratione earum permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodam modo varietur. Ita Magister senten. in 2. distinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generatiua, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrito; Alexand. & Philop. text. 35. huius capituli, Nimphus etiam quæstion. 5. huius libri, eandem opinionem tamquam probabilem defendit.

- 103 Sed in assignandis his partibus inuariabilibus diuisi sunt auctores istam quidam eorum distinguunt duplices partes integrantes in corpore viuente, quasdam spermaticæ, quæ immediate generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus componitur substantia primò producta per generationem. Aliæ sunt nutritimentales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuersione alimenti, & adduntur primis: de quibus asserunt nullo modo, neque villo tempore consumi, aut variari, sed omnino integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitæ; nutritimentales verò passim consumi, & alias loco earum succedere. Probant isti primo, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & non dantur aliquæ semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tunc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & alium hominem, quod est falsum. Probatur consequentia, quia totum corpus non habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatem, & substantiam partium integrantium: ergo si omnes istæ successiuæ variantur, & non manent aliquæ eadem numero, non manebit idem numero corpus. Secundò, quia si omnes partes variantur, ergo

ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & numquam senescet, nec senio conficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexand. Albert. Nimphus, quos sequitur Tolerus.

Alij vero, ut Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguunt partes corporis viuents, siue spermaticæ, vel nutritimentales, nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, ut ossa, nerui, & cartilagine, quæ semper manent eadem numero, quia non possunt consumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, ut caro; & istæ semper consumuntur, & aliæ loco earum succedunt per conuersionem alimentis: itaque duriores, & solidiores augentur, sed non diminuuntur, & ideo nec variantur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores verò augentur, atque diminuuntur, & propterea variantur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio usque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quamuis aliquo modo varietur propter variationem harum.

Probant primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores; ossa vero, neruos, immo, & cutem cum cæteris partibus durioribus integras permanere absque vlla diminutione: ergo euident signum est, quod numquam istæ partes consumuntur, vel diminuuntur. Probatur consequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probatur secundo ratione, quia calor naturalis non habet summam intensiorem, quam habet calor ignis, sed valde temperatus est; & præcipue residet in partibus mollioribus, ut in carne, ut probat experientia; ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores, ac solidiores; in quibus inuenit resistentiam maximam; unde sequitur integras permanere semper.

Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Probo primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quod dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminuitur, quælibet pars eius diminuitur; sed per augmentationem augentur omnes partes, siue spermaticæ sint, vel nutritimentales, siue duriores sint, vel molliores: ergo omnes etiam diminuuntur. Euident est Syllogismus, & maior non solum in se est certa, sed conceditur ab authoribus vtriusque modi. Probatur autem minor ex textu 32. huius capituli, ubi ita ait Aristoteles

Aristoteles: Videtur itaque eius, quod augetur, quacumque pars aucta esse. Similiter autem, & in diminutione minor generata esse, &c. & text. 35. Adhuc autem quodcumque signum, aut maius, aut minus factum esse, &c.

Primus autem modus dicendi est etiam expressè contra Diuum Thomam 1. p. q. 119. art. 1. ad 2. Et probatur, quòd sit falsus: primo, ratione eiusdem Diui Thomæ, quia partes nutritiæ eiusdem rationis sunt cum spermaticis, & ideo corruptibiles sicut illæ ut os, & caro, quæ de nouo adueniunt per nutritionem eiusdem rationis sunt cum ossè, & carne productis per primam generationem, & corrumpi possunt sicut illa, & calor naturalis, à quo corrumpi possunt est idem, & debetè approximatus omnibus: ergo sicut hæc potest corrumpere, sic illa: & est agens naturale: ergo agit circa omnia in quantum potest, & omnia corrumpit: falsum est ergo, quòd illæ partes sine corruptione permaneant per totam vitam. Secundò, quia si prima substantia, in qua generatur homo, non potest corrumpi, sequitur pueros postquam primò geniti sunt, non indigere alimento ad reparandum id, quod per actionem caloris, naturalis deperditum est, sed solum ut augeantur: sed consequens est falsum, & contra experientiam: ergo falsum est etiam, quod nihil corrumpatur de prima illa substantia. Probatur minor, quia euidenter est, quod si paruulus statim postquam natus est, non alatur: deficit atque consumitur: quod non potest ex alia causa prouenire, nisi quia calor naturalis incipit statim agere in illam substantiam, eamque consumere, & ideo indiget alimento primo ad reparandum id, quod consumptum est, deinde ad augmentum. Probatur deinde falsum esse secundum modum de partibus durioribus, & solidioribus numquam corrumpe-dis: primo quia partes istæ nutriuntur per totam vitam, sicut molliores, ut fatentur, qui eum defendunt: & probatur euidenter ex illo principio Aristotelis ab omnibus recepto, quod nutritio sit secundum omnes partes, sicut augmentatio: ergo per totam vitam additur illis aliquid substantiæ nouum: & nihil ab eis detrahitur: ergo sunt semper maiores, & longiores etiam post statum, & tempore decrementi: & consequenter totus ipse homo procerioris fiet staturæ: immo consequenter sequitur per totam vitam augeri has partes, & nullum habere statum, nec augmentationem intrinsecum terminum. Probatur consequentia, quia si nihil substantiæ ab eis detrahitur per totam vitam: ergo nihil etiam detrahitur quantitatis. Et si semper additur eis noua substantia: ergo etiam noua quantitas, & ita semper fierent maiores, quia nec potest detrahi, nec addi substantia,

stantia, nisi addita, vel detracta quantitate. Secundò, quia de his partibus durioribus, ac solidioribus duo sunt certa; primum, quòd corrumpi possint, cum constent materia sublunari; deinde, quòd in eis sit calor naturalis, quamuis non tantum in eis vigeat, quantum in mollioribus. Ex quibus probatur, quòd corrumpi possint, quia calor naturalis est agens debite approximatum respectu earum, sicut respectu aliarum: ergo sicut potest illas corrumpere, ita & has, quamuis difficilius, & tardius propter maiorem resistantiam earum. Quemadmodum guttæ aquæ cadentes super lapidem durum, & mollem; vtrumque quidem excavare possunt, & excavant, quamuis citius mollem; & durum tardius, etiamsi sit durissimus, propter continuationem: ergo cum sit continua actio caloris naturalis, aliquid semper poterit ab his partibus quantumlibet durissimis extrahere.

His opinionibus refutatis, nostra sententia explicatur tribus 107 assertionibus, quarum prima est, in nutritione viventium imperfectorum, quorum animæ sunt diuisibiles, simul cum noua parte materiæ aduenit noua pars animæeductæ de potentia eiusdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. distinct. 44. quæst. 1. artic. 1. Egidius in 1. distinct. 5. artic. 2. quæst. 3. Marsil. 1. lib. de Generatione, quæst. 11. & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo, & ultimo instanti. Palat. 2. lib. de Anima. Toletus quæst. 9. huius capituli, & iuniores multi. Quàm efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda assertio, sicut omnes partes viventis augentur, ita omnes diminuuntur; in viventibus quidem imperfectis, tam secundum formam, quàm secundum materiam; in viventibus vero perfectis, secundum materiam, & secundum extensionem animæ ad eam informandam. Hæc est expressa apud Aristotelem loco, & verbis citatis contra secundam opinionem; & eam tenent Auerroes 1. lib. de Generatione, comm. 38. Diuus Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio, & 1. p. quæst. 119. artic. 1. ad 2. & ibidem Caietanus, Conimbr. 1. lib. Physic. cap. 9. quæst. 5. artic. 2. in fine, & omnes ferè nouiores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eandem opinionem secundam.

Assertio tertia, non est necessarium ita diminui omnes partes viventis, saltem duriores, & solidiores, vt ossa, & nerui secundum materiam, aut secundum formam, vel extensionem eius, vt nulla earum, quas habuit à principio suæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, sed multæ permanent inuariatæ magna ex parte. Hæc est contra iuniores quosdam necessarium putantes, quòd omnes partes varientur. Et proba-

tur hoc argumento, nam partes istæ ex propria naturâ resistunt maxime actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intensus est; quare licet agat in eas semper, remississima absque dubio actione, & ferè nihil corrumpente; ut probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in has partes; licet continua sit, non est tamen sufficiens, ut eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet continua sit actio caloris naturalis, nunquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viventis, propter maximam resistentiam earum.

108 Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum asserit, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non intelligit formam substantialem Physicam, ut Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes porosas, hoc est, concauitates illas, quas vocamus poros, ut dicunt Marsilius & Albertus Saxoniæ. Nec etiam partes habentes aliquam operationem in corpore, ut sunt membra eius, ut voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, ut docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quod per formam partis intelligatur natura, & species eius, ut caro secundum formam significat carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars, & illa secundum rationem individualem huius partis, ut caro hæc, aut illa, quæ modo producit per nutritionem, vel perditur per diminutionem: nam ratio specifica cuiusque rei formalis vocatur, sed individualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad proprium augmentum est, quod permaneat semper idem, quod augetur: & natura, atque species carnis, vel ossis semper manet. hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis perditur, ac variatur; ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secundum formam, aut secundum partes formales, & non secundum materiam, vel partes materiales. Secunda expositio est, quod per formam partis intelligat Aristoteles, non substantialem, sed illam, quæ constituit quartam speciem qualitatis; & vocatur etiam figura; ut figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua evidens est, quod permaneat semper eadem

eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hanc vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutionem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicuntur augeri partes, non secundum hanc, vel illam entitatem materialem passim recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus vtraque hæc expositio satis apertè colligitur, hæc sunt: *Opor et enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam, semper enim alia, & alia, sic utique augmentatur materia carnis, & non cuicumque partium aliquid adijcitur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit, figura autem, & forma cuicumque particule. In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, ut manus, quod proportionaliter aucta est, materia enim altera existens manifesta est magis ipsa forma sui, quàm in carne, & his, quæ similium partium, ideo & morsui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium, &c.* Priorem vero expositionem tenet D. Thomas 1. par. quest. 119. artic. 1. ad secundum, & cum eo T. lectus quest. 9. huius capituli, quam sequuntur ferè omnes recentiores. Posteriores verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mentem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam.

Ad argumentum eiusdem opinionis respondet D. Thomas 109 in eodem articulo ad quintum, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes alicuius corporis, simul quidem omnes, ita ut loco earum aliæ simul succedant numero diuetsæ, vel successiue paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiue aliis loco earum; & si primo modo varientur, certum est, non posse manere eandem rem numero, sed dicetur potius desinere esse, & conuerti in aliam, cuius forma succedit in eadem materia. Si verò varientur secundo modo, manebit quidem eadem res numero, licet varientur omnes partes materiales eius. Et hoc modo variantur partes viuientis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedunt ex conuersione alimenti, & vniuntur eidem corpori viuenti per realem, ac Physicam continuationem, & ideo efficiunt vnum numero, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt, ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. itaque licet concedamus in viuientibus imperfectis, variari totam materiam, & totam formam, quam habuit à principio; ita ut nulla pars materiæ, vel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit

negandum est, quod non sit idem corpus numero in fine vitæ cum eo, quod genitum fuit in principio: & ratio huius est, quia solum variantur partes materialiter, non formaliter; hoc est, solum variantur, ut sunt entitates incompletæ realiter distinctæ, non ut efficiunt unum numero completum; nam quantum ad constitutionem unius completi, idem, atque eodem modo illud constituent superuenientes, ac illud constituebant recedentes, quia continuatio realis efficit eandem rem numero, licet ex diuersis partibus entitatiue distinctis; quod in motu, & tempore satis manifestum est; nam licet partes præcedentes desinant esse, & subsequentes incipiant, & ideo semper sint diuersæ partes secundum entitatem, ex quibus constituuntur successiua hæc; realis tamen continuatio efficit, ut semper sint eadem numero, nisi realiter interrumpantur; nam tunc cessante continuatione cessat identitas numerica.

110

Et si dicatur ex hoc sequi, non alio modo esse unum numero corpus, viuens à principio vitæ usque ad finem, ac dicitur vnus populus, vel fluuius à principio usque ad finem, quamuis in fine, immo post paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius. Respondeo aliquam esse similitudinem in exemplo populi, ac fluminis: sed maximam differentiam, quia populus non est vnus numero identitate Physica, sed morali, in quantum diuersi homines succedentes subordinantur eisdem legibus; corpus vero est idem numero identitate Physica propter Physicam continuationem partium succedentium cum præcedentibus, & præexistentibus, & quamuis flumen sit idem numero identitate Physica ratione realis continuationis aquæ, maiorem longe habet identitatem Physicam corpus, quod augetur, quia fluuius nullam habet partem aquæ eandem numero, cum ea, quam habebat prius, sed omnes fluunt, & ideo solum possunt idem numero flumen efficere per continuationem, sed non omnes partes viucentes fluunt, etiam per totam vitam, quin potius solidæ, ac præcipue omni serè ex parte permanent, ut probauimus, quare longe persistitius est idem numero in fine vitæ, quam flumen, cum sit idem non solum per realem continuationem omnium partium, sed per realem, ac materialem plurium, ac præcipuarum. Hæc autem vera sunt, etiam si admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ variari; sed cum permaneant duriores, & solidiores magna ex parte, quæ sunt quasi fundamentum cæterarum, maiori ratione dicitur permanere idem corpus numero, etiam in viucentibus, quorum animæ sunt diuisibiles; & si contingat nullas habere partes duriores, ut videtur contingere in quibusdam reptilibus imperfectis,

fectis, adhuc in his dicimus non variari omnes partes, quia quamvis molliores sint, calor tamen naturalis in eis est debilissimus, vnde numquam eas consumet omni ex parte.

Ad primum argumentum primi modi defendendi secundam opinionem respondeo primò, negando antecedens, quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varientur molliores totaliter, de durioribus probatum à nobis est non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non sequitur totum variari. Secundo, respondeo, quòd etiam si concedamus variari omnes, neganda est consequentia: quòd non permaneat idem numero corpus in fine vitæ. Et cum dicitur totum non habere aliam entitatem præter entitatem partium, si intelligatur simul vnitarum, concedendum est: minor vero, quod entitas partium sit diuersa, distingui debet; nam duobus modis considerari possunt omnes partes per totum vitæ tempus fluentes, primò secundum entitatem materialem, per quam inter sese distinguuntur realiter; & hoc modo diuersam entitatem habent: si vero considerentur vt vnitæ per continuationem realem, & Physicam, quamvis successiuam, efficiunt eandem entitatem completam vnā numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatem præter entitatem totius, nec totum aliam entitatem præter entitatem earum, sed cum per totam vitam continentur, efficiunt compositum vnum numero permanens per totam vitam.

Ad secundam neganda est consequentia, quod corpus per totam vitam sic renouetur, vt numquam senescat; nam licet renouetur in quantum nouæ partes semper ei adueniunt; deficit vero ex parte virtutis conuersiue, quæ est calor naturalis; hic enim repatitur semper ab alimento habente contrarias qualitates, & ideo quasi hebetatur, & impotentior fit ad conuertendum alimentum, & dum non tantum potest conuertere, quantum consumpsit de substantia corporis, diminuitur corpus, & debilius redditur, atque consenescit: & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaque materialiter, hoc est ratione partium aduenientium renouatur, sed formaliter, hoc est ex parte virtutis deficit, atque consenescit.

Sed aduersus hanc doctrinam sic arguo; calor naturalis, quo plus procedit, magis debilitatur, & ideo tempore diminutionis minorem partem alimenti potest conuertere: ergo eadem ratione minorem quoque partem substantiæ consumet, quare numquam diminuetur corpus. Probatur consequentia; quia omnis actio est inter contraria: ergo sicut repatitur à contrario in cōuersione alimenti, & ideo debilior fit virtus eius ad talem cōuersionem, repatietur etiam agendo circa partes corporis;

& eas consumendo, & debilior efficietur virtus eius ad easdem consumendas, & minores poterit consumere. Respondeo, concedendo, quod repatiatur in vtraque actione, qua agit circa alimentum, & circa partes corporis, sed multo minus in illa actione, quàm in hac, quia alimentum magis dissimile est, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali ex parte qualitatum, ac dispositionum, quibus afficitur, quàm partes corporis, vt per se est manifestum: & ideo longè difficilior est conuersio eius in substantiam, quàm conuersio partium in vapores, & excrementa & plus repatitur calor in vna cōuersione, quàm in alia: quare licet debilitetur in ordine ad vtramque efficiendam, & quo plus procedit, minorem efficiat vtramque: sed multo magis debilitatur in ordine ad conersionem alimenti longè difficiliorē, & propterea minus potest de alimento conuertere in statu diminutionis. quàm de substantia corporis consumere; & hæc est causa propter quam, quo plus procedit vita hominis magis diminuitur, & tandem moritur.

Sed arguo secundò aduersus eandem solutionem, quia ex ea sequitur nullo tempore posse augeri viuens, quod est falsum. Et consequentiam probō, quia si aliquo tempore augeri posset, maximè à prima sui generatione vsque ad statum: sed hoc tempore non potest: ergo numquam. Probatur minor, quia si hoc tempore potest augeri, ideo erit; quia calor naturalis fortior est; & ideo potest plus alimenti conuertere, quàm de substantia corporis consumere: sed hoc est impossibile. Probatur ex solutione præcedenti; nam si alimentum magis contrarium est, quàm substantia corporis videntis, vt dicebamus: & consequenter fortius resistit; & propterea difficilius conuertitur, & magis debilitatur calor ex actione circa illud, quia magis ab eo repatitur: ergo minus conuertere poterit de alimento, etiam tempore augmenti, & plus consumere de substantia corporis minus resistenti: minúsque proinde debilitante eundem calorem: & ita neque hoc tempore augebitur corpus. Respondeo diuersam esse rationem de tempore augmenti ac de statu, &
 114 tempore diminutionis. Et differentia consistit in duobus, quorum primum se tenet ex parte corporis videntis, & aliud ex parte alimenti: nam dum corpus primò genitum est, duo possunt in eo considerari, primum est, quod purissimam habeat substantiam ex materia seminis immediate genitam, & ideo, nullam habentem admixtionem alicuius aduentitiæ substantiæ, vel qualitatis, aut dispositionis extraneæ, ex parte cuius maioris virtutis est ad resistendum calori, & minori resistentia indiget quia quo purior est, magis est ei cōnaturalis calor, & minorem habet

habet cum eo contrarietatem, & ex consequenti remissius ager calor in eam: quod adeò verum est, vt plures sentiant nunquam pati, neque consumi ab eo, vt vidimus, & resutauimus. Aliud est, quod in eadem substantia primò producta considerari debet, nempe paruitas materiæ, & quantitatis; defectu cuius tenera, atque imbecilliora sunt membra eius ad exercendas operationes: & licet ratione primi, minus consumatur per actionem caloris; sed ratione secundi, parua consumptio debiliorem eam efficit. Et propterea, nisi breui ei succurratur subministrato alimento, breui etiam peribit. Secundum verò, in quo consistit differentia vtriusque status, tenet se ex parte alimenti, quod in ætate illa subministrari debet: proportionatum quidem teneritudini, ac imbecillitati corporis, quam habet in parua illa quantitate geniti, & ideo talis conditionis, vt facile possit conuertere in substantiam. Et ex vtraque differentia sic explicata intelligitur corpus viuens in prima ætate plus alimenti conuertere, quàm de propria substantia consumatur, sed quo magis augetur, minoris virtutis efficitur eius substantia; quia substantia ei adueniens ex conuersione alimenti aduentitia est, atque extranea, neque ita conaturalis calori naturali propter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis: p̄r admixtionem igitur huius aduentitiæ substantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendum, & maiorem contrarietatem acquirit cū calore naturali, & ideo magis ab eo consumitur: sed ex alia parte crescente quãtitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum, quod valde necessarium est, quia alimentum postulat magis solidū, & ideo difficilius conuertendū. Quibus ex vtraq; parte cōsideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti posse conuertere calore, quàm sit substantia corporis ab eo cōsumpta, & ideo toto illo tēpore crescere posse.

Ad primum argumentum secundi modi defendendi eandem opinionem, negandum est antecedens, quòd tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, semper enim diminuuntur, & semper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de substantia earum consumptum est, vt probauimus resurantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, siue tempore infirmitatis, siue quouis alio paucissimū est, & imperceptibile per sensum, & hoc propter maximam resistentiā earum, & remissam valde actionem caloris naturalis: & ideo nō iudicat sensus, quod aliquid sit detractum ab eis, sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi, vt sæpe in rebus aliis contingit.

Ad secundum concessio antecedente, quod calor naturalis minus vigeat in partibus solidioribus, & ideo remissius agat circa illas, & magis ipsæ resistent, quàm molliores, neganda est consequentia, quod nihil earum consumatur per actionem eius, sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi, vt iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguantur specie?

116 **D**Vo sunt circa hanc quæstionem disputanda; primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tamquam duo motus positiui? Secundum, an distinctio earum sit specifica, vel solum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est quæstio claritatis gratia. Et circa primum asserit prima opinio aliquorum augmentationem, & diminutionem esse duos motus positiuos. Probant testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. text. 18. vbi postquam separauit motus positiuos & propriè sumptos, qui versantur inter terminos positiuè contrarios, à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè solum oppositos, qualis est generatio; numerat motus positiuos, & asserit esse tres, nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi: deinde motum circa quantitatem in communi consideratum asserit, non habere proprium nomen, benè tamen in speciali, quia diuiditur in eum, qui tendit ad maiorem quantitatem, & vocatur augmentatio; & in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio: ergo numerat augmentationem & diminutionem inter proprios motus, & vt tales eos distinguit per terminos positiuos. Probant idem ratione, quia motum esse positiuum, vel negatiuum, cognosci debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus suam speciem, sed non minus tendit diminutio in terminum ad quem positiuum, quàm augmentatio; ergo non minus est motus positiuus, quàm illa. Probat minor, quia dum viuens conuertit plus alimenti, quàm amisit de propria substantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus positiuus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: si verò minus conuertat de alimento, quàm amisit de propria substantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quantum habebat prius, sed minorem; minor verò quantitas est terminus positiuus: ergo non minus habet terminum positiuum.

tium diminutio, quam augmentatio; & ideo non minus erit motus positivus.

Secundo, quia diminutio non est sola deperditio quantitatis, alioqui non distingueretur à corruptione; sed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat prius, & aliquid etiam retinet, & ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per se in minorem quantitatem per deperditionem alicuius; sed minor quantitas est terminus positivus: ergo diminutio motus positivus est; licet negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationem, & diminutionem non differre tanquam duos motus positivos, sed tanquam motum positivum, & negativum: ita ut augmentatio sit motus positivus, diminutio vero negativus eo fere modo, quo differunt sub genere mutationis generatio, & corruptio. Ita Fonseca §. Metaph. c. 13, q. 9. section. 4. Conimb. 4. lib. Phys. q. 2. ar. 2. & omnes fere recentiores: & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed, ut eam probemus: tanquam certum supponendum est, diminutionem per se includere deperditionem alicuius quantitatis, quæ verè est corruptio eius, quod sic probò; Non est intelligibile aliquid diminui, nisi deperdat aliquid ex quantitate, quam habebat prius, & per hoc diminuitur, quia aliquid deperdit: ergo diminutio per se includit deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis. Antecedens probò, quia diminui est minus esse, quam erat prius: sed non est minus, nisi per deperditionem alicuius, quod habebat prius: ergo diminutio per se dicit deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Secundo supponendum est, quod diminutio præter deperditionem non includit acquisitionem alicuius quantitatis: quod non minus efficaciter probat hoc argumentum. Tota ratio diminutionis in eo completur, quod aliquis quantitatis præhabitæ deperdat, & aliquid eiusdem permaneat: ex his enim solis intelligitur corpus diminutum, ut per se patet: sed quantitas permanens non est de novo acquisita, sed præhabita ante diminutionem simul cum deperdita: ergo per diminutionem nulla quantitas acquiritur. Tertio supponendum est, quod præter deperditionem alicuius quantitatis præhabitæ, & permanentiæ alterius, duo solum positiva possunt intelligi in diminutione: unum est relatio quantitatis permanentis ad totam illam, quam habebat corpus prius, quam diminueretur, vel ad aliam æqualem alterius corporis: dicitur enim quantitas permanens post diminutionem minor, vel inæqualis respectu totius quantitatis præhabitæ, vel respectu alterius quantitatis æqualis præhabitæ. Et ratio minoris, vel

inæqualis, relatio quædã est; & ideo entitas positiva. Aud verò, quod acquirit de nouo quantitas permanens post diminutionem, est modus essendi completus: nam cum esset pars totius quantitatis præhabite ante diminutionem, post eam habet modum totius eo modo, quo vna pars aquæ diuisa ab alia acquirit nouum modum essendi completum, cū sit iam totū per se subsistens. Sed neutrum horum potest terminare motum positium per se: non relatio, quia ad relationem non datur motus per se, nec modus essendi completus, quia non indiget motu, sed sine illo acquiritur, & per accidens omnino sequitur respectu diuisionis, vt patet in exemplo diuisionis aquæ: quia diuisio solū est motus localis, per quē nō potest per se acquiri, nisi localis præsentia, vel vbi. Eadem autē ratione sequitur modus ille essendi completus quantitatis permanentis deperditionem quantitatis præhabite, quia nō indiget motu aliquo, per quē producat, & respectu deperditionis per accidens sequitur: nā cum deperditio sit corruptio quædam, nō potest per se producere, vel per se terminari ad modum illum positium: ergo non terminat motum aliquem per se. Probatur consequentia, quia à nullo agente particulari per se producit, nō enim à calore naturali corrūpente quantitatem deperditam, qui solum poterat per se intendere productionem alterius corporis in quod resoluitur substantia deperdita: & non est aliud agens particulare, à quo possit produci per motum, ergo nec potest per se terminare motū positium.

- 119 Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non esse motum positium, sed solam deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabite. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus positius, sed solum non esse quantitatis partialis: ergo non est motus positius, sed negatiuus. Euidens est consequentia: & antecedens probatum est efficaciter ex tribus suppositis. Licet autem non terminetur per se diminutio ad minorem quantitatem permanentem, sed ad non esse deperditæ, connotat tamen ordinē ad illā, ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali: si enim nulla permaneret quantitas, esset totalis corruptio eius, & non diminutio. Itaque non distinguitur diminutio quantitatis à corruptione eius, nisi tamquam partialis à totali; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quantitatem permanentē. Nam si aliquid eius permanet, non est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respondeo diminutionem inter motus positivos enumerasse: quia licet essentialiter solum terminetur ad non esse quantitatis partialis, consequenter
connotat

connotat minorem quantitatem permanentem, vel ordinem ad illam quæ ratio quædam positiva est, per quam distinguitur aliquo modo à corruptione totali, & cæteris mutationibus in terminum pure negativum tendentibus.

Ad primum argumentum neganda est minor, quod diminutio tendat per se in terminum positivum, nempe in minorem quantitatem, sed solum tendit per se in non esse quantitatis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentem conuersionem minorem alimenti, per quam producit minor quantitas, quàm fuerat deperdita, esse diminutionem; negandum est, quia repugnat rem diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illum verò motum nihil quantitatis deperditur; ergo non potest esse diminutio, sed per se loquendo est motus ad quantitatem, quam sequitur per accedens relatio minoris respectu totius quantitatis præhabitæ: diminutio verò in sola deperditione consistit, connotans quantitatem permanentem.

Ad secundum negandum est antecedens, quod diminutio non consistat in sola deperditione quantitatis. Et cum dicitur non distingui à corruptione; respondeo non distingui tãquam motum positivum ab ea; sed tamquam negativum partialem à totali; quam distinctionem cognoscimus per cõnotationem quantitatis permanentis, & non censemus esse specificam, vel essentialem, sed accidentalem tantum, quia sicut totum, & pars eius non distinguuntur specie: ita neque corruptio totius, & partis. Propter hanc vero distinctionem accidentalem explicatam per connotatũ diminutionis fortiuntur distincta nomina, & numerantur pro diuersis motibus, vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per se est successiva, sicut augmentatio, licet non sit positivus motus, sed negativus. Et dum dicitur, illud diminui, quod aliquid quantitatis deperdit, & aliquid retinet, distinguendum est, nam licet vtrumque contineat diminutio, non tamen per se, sed solam deperditionem: retinere verò aliquid quantitatis, non per se, sed ex connotato dicit, vt expositum est.

Dubium secundum de modo distinguendi augmentationem, & diminutionem.

Sequitur secunda pars questionis, an augmentatio, & diminutio distinguantur specie, vel solum accidentaliter? Circa quam prima opinio aliquorum ex his, qui putant diminutionem esse motum positivum, tenet distingui specie tamquam duos motus positivos. Probât primò, motus positivi per se tendentes in terminos per extremũ oppositos, sunt oppositi; & ideo specie

specie distincti, quia opposita sunt specie distincta; sed augmentatio, & diminutio tendunt per se in maximam, & minimam quantitatem, quæ sunt extrema opposita quantitatis corporis viuentis: ergo sunt motus positiui per extremum oppositi, atque specie distincti. Probatur minor, quia viuens per se postulat maximam quantitatem, vltra quam non potest crescere; & etiam minimam, vltra quam non potest diminui, & quælibet augmentatio tendit per se in maximam, & quælibet diminutio in minimam: ergo per extremum opponuntur. Secundò probant, quia per diminutionem acquirit quantitas præhabita nouum modum positiuum essendi formaliter distinctum ab eo, quem habebat prius, nempe modum totius completi, cum prius haberet modum partis: ergo habet terminum ad quem formaliter distinctum ab augmentatione; sed motus distinguuntur specie per diuersos terminos formales: ergo augmentatio, & diminutio distinguuntur specie tãquam motus positiui.

Secunda opinio aliorum, qui etiam tenent esse motus positiuos, negat omnino distinguí specie propter hoc argumētum. Quia distinctio specifica motuum sumitur ex terminis ad quos; sed termini in quos per se tendunt augmentatio, & diminutio, solum distinguuntur accidentaliter: ergo motus ipsi non possunt distinguí specie. Probatur minor, quia terminus per se augmentationis est maior, vel maxima quantitas; diminutionis verò minor, aut minima; sed maior, & minor quantitas sunt eiusdem specie, vt per se patet; cum maius, vel minus in quantitate non variet speciem, sicut non variat eam magis, & minus in qualitate: ergo solum sunt termini accidentaliter diuersi.

- 122 Vt nostram sententiam explicemus, hæc distinctio præsupponenda est: distinguí aliqua specie, vel genere dupliciter contingit, positiuè, & negatiuè. Illa distinguuntur specie positiua, quæ sunt entitates positiuæ essentialiter diuersæ, vt albedo, & nigredo. Illa vero distinguuntur specie negatiua, quorū vtrumque importat rationem negatiuam formaliter diuersam; vel vnum rationem negatiuam, & aliud positiuam. Et hoc modo distinguuntur genere, vel specie generatio, & corruptio, vt in principio huius libri ostendimus.

Hoc supposito, nostra sententia duo esset: primum est, augmentationem, & diminutionem non distinguí distinctione specifica positiua tamquam duo motus positiui, vt distinguuntur calefactio, & infrigidatio contra primam opinionem. Secundum est, distinguí distinctione specifica negatiua eo modo, quo distinguuntur generatio, & corruptio contra secundam.

Proba

Probat^{ur} primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probauimus diminutionem solum per se consistere in deperditione alicuius quantitatis, augmentationem vero in productione quantitatis positiuæ maioris: & ideo non distingui tamquam duo motus positiuos, sed tamquam motum positiuum, & negatiuum. Ex quo sequitur non posse distingui specie positiua, quia distinctio positiua non potest reperiri, nisi inter extrema positiua. Probat^{ur} secundum, quòd distinguuntur specie negatiua, quia motus distinguuntur specie per terminos, in quos tendunt; sed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos distinctos specie negatiua: ergo distinguuntur specie negatiua. Minorem probo quia terminus ad quē augmentationis est quantitas maior: diminutionis verò non esse eiusdem: ergo distinguuntur tamquam species positiua, & negatio eius quæ vocatur species negatiua.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor ex ea partē, qua dicit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, sed solum tendit per se in non esse maioris cōnotādo permanentiā minoris, vt probaui in primo dubio.

Ad secundum distinguendum est antecedens, quod per diminutionem acquirat quantitas præhabita nouum modum essendi: nam per se loquendo, neque quantitas minor, neque modus essendi eius acquiritur per diminutionem: cum diminutio per se solum sit corruptio alicuius quantitatis præhabitæ: per accidens vero sequitur talis modus essendi quantitatis permanentis, sicut ex diuisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus vtriusque partis. Et ex hoc intelligitur talem modum essendi, vel quantitatem sub eo, non esse per se terminū diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiua, sed solum negatiua, quia distinctio specifica solum sumitur ex termino per se.

Ad argumentum secundæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, non enim tendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, vt probauimus, & ideo non distinguitur accidentaliter ab augmentatione, sed essentialiter, quia esse, & non esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguuntur, vt per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentationis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensiōis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentatione remisimus.

TRACTATVS SECVNDVS.

De rarefactione, & condensatione.

124 **R**arefactio, & condensatio magnam habent similitudinem, & affinitatem cum augmentatione, & diminutione, vt rationibus earum constabit, & ideo proprius locus agendi de illis est post explicationem augmentationis, & diminutionis. tria verò explicanda sunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdatur antiqua: secundum, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad vbi, vel localem præsentiam, tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philosophos antiquiores, ac recentiores significat mutationem corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extensionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare possunt, vt varias opiniones circa quidditatem eius comprehendamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter sese distantes fiunt, & quasi ad minorem extensionem se recipiunt, minoremque locum occupant, vel occupare aptæ sunt.

Intellecta autem nominum significatione, facile intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura, quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostendit: nam videmus rarefieri aquam, & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirit, quam prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem utraque sit, ex tribus quaestionibus propositis constabit, quarum prima est.

QVÆSTIO I.

*An per rarefactionem acquiratur nova quantitas,
& per condensationem deperdatur?*

125 **V**T perueniamus statim ad difficultatem huius quæstio-
nis, tamquam certum præsupponendum est illud, in quo
omnes consentiunt, videlicet per rarefactionem non acquiri
nouam

nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solum mutatur accidentaliter per nouam aliquam extensionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam: quare nullam substantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio esset generatio substantialis: sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & utrumque est falsum, & contra omnes, qui tamquam certum præsupponunt, rarefactionem distingui à generatione, & nutritione, ut probat euidens experientia; cum videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseverare post utramque mutationem: aërem etiam in vitro inclusum per facilem compressionem digito factam condensari, & per dilationem rarefieri: absurdum verò esset affirmare, quod per contactum ita facilem corrumpere tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam cōuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita ut maiorem acquirat, quàm habebat prius: & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducat, & de hoc est questio præsens.

Circa quam prima opinio tenet, per rarefactionem corporis 126
corrumpi totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationem produci minorem corrupta maiori. Ita Gotifredus, quem citat Scot. in 4. d. 22. q. 4. Hispalensis in 2. d. 18. Pomponacius 1. lib. de Generat. q. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem corrumpere præexistens, & produceretur alia minor: sequeretur totam ipsam quantitatem, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed utrumque est falsum: ergo falsum est, quod sine productione alterius quantitatis, & corruptione præexistentis fiant rarefactio, & condensation. Probatur consequentia, quia corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condensationem reducit ad minorem: ergo si eadem permanet quantitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & etiam nouum, ad quem extenditur: & si per condensationem eadem permanet, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, nisi quædam partes reducantur ad locum aliarum, quod patet non esse possibile, nisi se recipiant ad eundem locum, quod est se penetrare. Secunda opinio non concedit

concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrumpi per rarefactionem, sed sine corruptione aliqua totius quantitatis, vel alicuius partis eius asserit posse fieri, non tamen sine productione nouæ partis; neque etiam condensationem, quin aliqua pars quantitatis præexistens corrumpatur. Ita Scotus ubi supra, Marsil. 1. lib. de Gener. q. 15. Herueus quodlib. 2. q. 15. Buridan. 4. lib. Phys. ad textum 84. Tolerus ibidem q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probat primò, quia extensio partium in ordine ad locum est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa prouenire, quam ex eadem quantitate, sicut repugnat, risibilitatem ex alia causa procedere, quam ex natura rationali; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorem locum: ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur consequentia, quia sicut extensio non potest procedere, nisi à quantitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et confirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis inuariata non potest habere perfectiorem effectum; sed extensio partium in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tamquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem, vel perfectiorem extensionem, inuariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori fit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate.

Secundò, quia sic se habet extensio ad quantitatem, sicut intentio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extēdi quantitas sine additione nouæ partis: cōstat verò per rarefactionem extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua puncta; ergo nouas partes. Euident est consequētia, & antecedens probatur: nam si vas solum sit vsq; ad medietatem repletum, puncta aquæ solum correspondent punctis medietatis vasis; post rarefactionem verò cum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vasis: ergo acquisiuit aqua per rarefactionem infinita alia puncta, per quæ correspondet infinitis punctis vasis, quibus non correspondebat prius. Probatur consequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta correspondeam pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem produci aliquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrumpi; sed rarefactionem fieri docet per
exten

extensiohem eiusdem quantitatis praeexistentis ad maiorem locum, condensationem vero per reductionem, vel contractionem eiusdem ad minorem. Ita D. Thom. expressè 4. lib. Physic. lectione 14. his verbis: *Ideo rarum & densum non sunt per additionem partium subintrantium, vel per subtractionem earumdem, sed per hoc, quod una est materia rari, & densi, & 12. quest. 52. artic. 1. ad 1. ubi ait: Alio modo contingit augmentum per solam intensiohem absque omni additione, sicut est in his, quae rarefiunt, ut dicitur in 4. Physic. Durand. in 1. distinct. 17. quest. 7. nu. 22. & in 2. dist. 18. q. 1. Capreol. in 4. dist. 12. art. 3. ad 4. Sonzinas 8. lib. Metaph. quest. 27. §. dico igitur, Nimphus 1. lib. de Generat. comm. 120. & q. 7. Sot. cap. de quantitate in Longica q. 2. & recentiores ferè omnes: & hæc est probabilior, & tenenda. Probat testimonio Arist. 4. lib. Physic. text. 84. in fine, ubi inquit *Magnitudo, & paruitas sensibilis mollis, non insuper accipiente aliquid materia extenditur, sed quia potentia est in materia utriusque, &c.* Quibus verbis excludit quamcumque additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.*

Sed ratione probatur, primò quòd per rarefactionem non corrumpatur tota quantitas praeexistens, & tota alia producit de nouo, contra primam opinionem, quia quantitas est propria passio materiae, eique coæua, vel compositi; sed passio non potest corrumpi naturaliter, nec de nouo generari, nisi corrupto, vel de nouo genito composito: ergo si tota quantitas corrumpitur, & alia noua generatur, corrumpentur materia, vel compositum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non distinguetur rarefactio à generatione, & corruptione substantiali, quod constat esse falsum.

Secundò, quia omnia accidentia sensibilia inhaerent composito, vel materiae media quantitate, & omnino dependent ab illa: ergo corrupta quantitate corrumpentur omnia; sed cuius experientia docet, in cera rarefacta, aut etiam in aqua condensata eadem permansere accidentia sensibilia, ut idem calor in cera, eadem frigiditas in aqua: ergo falsum est, quòd quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probat deinde, quòd non producat per rarefactionem pars quantitatis, nec per condensationem corrumpatur, contra secundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admissio, quòd per rarefactionem non producit aliqua pars substantiae, neque aduenit noua pars materiae. Ex quo ita arguo. Si per rarefactionem producit pars quantitatis, vnum ex duobus sequitur, nempe dari accidens sine subiecto, vel penetrationem corporum, sed vtrumque est naturaliter impossibile: ergo etiam

erit impossibile, quòd producat per rarefactionem pars quantitatis. Probatur consequentia, quia non adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quoniam subiecto inhæreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem, Probatur consequentia, quia qualibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quin habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis: sequitur non habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

- 130 Tertiò probatur ex mysterio Eucharistiæ, quia experientia constat, species sacramentales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minus quàm ante illam: si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria sequuntur inconuenientia. Primum, quòd per creationem producat, & conueniente ad illam causa naturali, tamquam agente proprio. Probo vtrumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si fortè dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se, habet vicem substantiæ, à qua sustentantur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur: ergo in eadem recipitur tamquam in subiecto, & ita fiet, quòd duplici quantitati extensæ correspondeat idem locus, vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minus propriè concurrere aërem infrigidantem ad condensationem specierum, quàm ad condensationem alterius vini non consecrati; nam vtraque condensatio naturaliter fit: ergo si per eam producat quantitas, sequitur produci ab eadem causa condensante species, tamquam ab efficiente proximo, & producat ex nihilo per creationem: ergo concurrat causa naturalis condensationis ad creationem eius, quòd patet esse impossibile. Secundum inconueniens est, quòd producat, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo sit, quia nulla est ibi substantia, in qua inhæreat. Tertium, quòd detur quantitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communem modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non continetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non continetur Christus: & ideo non potest dari sine subiecto; quia

quia accidentia panis solum manent sine subiecto ex vi transubstantiationis, per quam definit esse substantia panis conuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit umquam in substantia panis desinente, tamquam in subiecto: ergo ex vi definitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quod species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri: ergo etiam condensari, & rarefieri.

Probatur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per se terminabuntur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est contra Aristotelem, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tamquam de diuersis.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia; & cum dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, concedendum est, sed negandum, quod ex eo infertur, nempe singulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum, & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita ut quælibet pars corporis immutata prorsus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deferendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quam habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quod partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriæ passionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, ut in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quod non possit provenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci; & ideo secundum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio: itaque quantitas ex se habet for-

malem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo afficitur; diuerso etiam modo se habet ad locum: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter sese distantes; & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locum, & maiori loco correspondant; & per condensationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese coninctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio respondeant. Ex quo intelligitur, non tenere arguendum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quantitate, & à sola quantitate: ergo maior extensio à maiori; nam consequens distinguendum est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem melius affecta in ordine ad locum, quia sicut quantitas est apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

333 Confirmatio verò concedenda est, nempe quòd immutata, vel inuariata quantitas non possit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locum; sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secundum easdem partes; & ita potest utroque modo, vel ex utroque capite variari actualis extensio eius in ordine ad locum, siue procedat ab ea tamquam à causa efficiente, siue tamquam effectus formalis secundarius; utroque enim modo se habens accidentaliter effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari, modum enim accidentis habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quamuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere easdem partes magis, vel minus distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationem; itaque maior, vel minor extensio actualis in ordine ad locum, non minus potest prouenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quam per augmentationem: quamuis extensio partium vt sic, proueniat ex quantitate secundum se considerata, hoc est, abstrahente ab his accidentibus sibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum esse potest in calore secundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectiorem posse effectum producere, si sit in materia densa, quam

quàm in materia rata, quamvis eundem habeat gradum intensi-
onis in utraque. Quo supposito, non sequitur, calefacere pro-
uenit à calore secundum se: ergo perfectius calefacere provenit
à perfectiori calore, nisi forte sumas calorem perfectiorem pro
perfectiori accidentaliter, & quasi extensivè, & tunc eodem mo-
do se habet quantitas eadem rarefacta, est enim maior acciden-
taliter per maiorem distantiam partium inter sese, quam habet
per rarefactionem. Et ita possumus ad formam argumenti sic
respondere; cum dicitur. Extensio in ordine ad locum provenit
à quantitate: ergo maior extensio à maiori quantitate. Distin-
guo consequens, à maiori substantialiter, aut entitativè, vel à
maiore extensivè, & accidentaliter: & in primo sensu non est
necessariò verum, bene tamen in primo, vel secundo; & quia ead-
em quantitas per rarefactionem sit quodammodo extensivè
maior propter maiorem distantiam partium ratione raritatis,
quàm erat secundum entitatem, hoc sufficit, ut possit habere
perfectiorem effectum accidentaliter, hoc est, maiorem exten-
sionem actualem in ordine ad spatium.

Ad secundum, concesso antecedente, quod per intensiorem 134
qualitatis acquiratur nova pars gradualis intensiorem, neganda
est consequentia, quod per extensionem quantitatis producat
necessariò nova quantitas. Et ratio differentie consistit in di-
versâ natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non potest in-
tendi, nisi in ordine ad eandem partem subiecti per novam
eductionem de potentia eius; nova autem eductio est nova pro-
ductio partis gradualis, ut per se patet; quantitas verò perficitur
per ordinem ad extrinsecum, nempe ad locum, vel spatium, in
quo extenditur; & quia in ordine ad spatium potest ex duplici
capite extendi magis; videlicet per additionem novæ partis, at-
que etiam per maiorem dilatationem earundem, quam acqui-
runt per raritatem, à qua habent magis inter sese distare: ideo
potest acquirere quantitas maiorem extensionem in spatio sine
nova parte acquisita, quod contingit in rarefactione, ut supe-
rius expositum est; licet non possit qualitas acquirere novam
intensionem, nisi per additionem novæ partis.

Ad tertium negandum est antecedens, quod per rarefactio- 135
nem producantur nova puncta; & cum dicitur, ante rarefac-
tionem aquæ singula puncta eius correspondere singulis pun-
ctis medietatis valis, post rarefactionem verò correspondere
etiam infinitis aliis in alia medietate valis contentis, distin-
guendum est; nam si intelligatur utrisque simul corresponde-
re, videlicet his, quibus correspondebant prius, & aliis, qui-
bus correspondent postea, negandum est; si verò successivè,

concedendum est, ita ut aliis quidem post rarefactionem cor-
respondeant, & non his, quibus corresponsdebant prius, quod
possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quan-
titas dilatatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, &
ex consequenti minor quantitas correspondet maiori spatio,
quod necessario debet fieri per mutationem præsentia; ita ut
totum se extendens ad maiorem locum amittat præsentiam,
quam habebat prius, & acquirat aliam, & singula etiam par-
tes, & indiuisibilia amittant partialem, aut indiuisibilem præ-
sentiam, quam habebant; & acquirant aliam, & ex consequen-
ti aliis partibus, & indiuisibilibus spatij corresponsdeant, &
non prioribus, quibus ante rarefactionem corresponsdebant,
alioqui permanerent omnino immotæ, quod pugnat cum di-
latione.

136 Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solu-
tione sequitur, novas partes, & puncta produci per rarefactio-
nem, vel tot partes, & indiuisibilia habere corpus paruum, ac
habet magnum, quod non est intelligibile. Probatur conse-
quentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat
vase, post rarefactionem vero adæquatur illi: ergo omnibus,
& singulis partibus, & punctis vasis correspondent partes, &
puncta aquæ: quare tot partes, & puncta habet post rarefactio-
nem, ac habet vas: ergo etiam ante illam, vel novas acquisi-
uit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Conimbri. qui nostram sen-
tentiam sequuntur c. 5. huius lib. quæst. 17. artic. 4. concedendo,
quod tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum,
cum utrumque habeat actu infinita, & vnum infinitum non sit
maius altero. Quod probant hoc argumento: si dentur duo
circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum
vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro
ad circumferentiam maioris circuli intersecabunt circulum
maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum
aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori,
& consequenter tot partes. Probatur consequentia, quia ad
omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia
puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plu-
ra puncta, quam minor, & consequenter nec plures partes; nec
ideo vnum infinitum erit maius altero. Nec soluitur argumen-
tum, si dicatur, non posse duci lineas ad omnia puncta maioris
circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem,
ita ut multæ lineæ transeant per idem punctum minoris circuli;
quia euident est in Mathematicis, quod à quolibet puncto,
in quod

in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctum in minori circulo, per quod non possit linea recta duci, & ideo sine penetratione, nam alioqui aliqua linea posset duci à centro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris: quod patet esse absurdum.

Hæc tamen solutio supponit falsum, & ideo non potest esse 137
vera; supponit quidem falsum, nempe, quod tot habeat partes, & indiuisibilia corpus paruum, ac habet magnum, quod falsum esse ostendimus 3. lib. Phys. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quod licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuatio autem, vel negatio in facto esse, qualis est hæc, consistit in indiuisibili, & ideo non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali pro entitate consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitum esse maius altero, hoc est alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum linearum rectarum, euidens est efficere duas lineas rectas, quarum vna sit longior alia. Quo supposito ita arguo: linea maior resultans ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex consequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nempe eas omnes, ex quibus constat longitudo, per quam eam excedit, & consequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem: quia eo ipso, quod in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset, non posset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente. Quidquid continet totum, quod continet aliud, & aliquid præter illud, maius est illo: sed totum continet quidquid continet quælibet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

Et si dicatur, argumentum hoc conuincere in corporibus, 138
vel quantitatibus finitis, non verò in infinitis, quia eo ipso, quod corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petitio principij, quia pro ratione reddit illud, de quo est controuersia: nam de hoc contendimus, an vnum

infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia una quantitas finita est maior alia, quia continet quicquid illa habet, & aliquid aliud non contentum ab illa: sed hoc idem habet unum infinitum comparatum alteri, ut per se patet: ergo est maius illo. Et si rursus dicas, non satis esse, quod aliquid contineat unum, quod non continet aliud, ut sit maius illo, sed requiritur, ut id habeat tamquam finita quantitas: & ideo non satis esse, quod idem habeat quantitas infinita, quia habet tamquam infinita: aperte petis principium, nam de hoc est controuersia, an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentum de maiori & minori circulo concedendum est antecedens, quod à centro ad circumferentiam maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia, & singula puncta eius per puncta minoris circuli, ita ut plures non concurrant in eodem puncto eius: sed neganda est consequentia, quod tot habeat puncta minor circulus, ac maior, sed habet pauciora in infinitum; per illa tamen possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris: quia ratione dispositionis circularis pauciora puncta possunt correspondere pluribus: quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo, si ducatur linea inter angulos magis distantes quadrati, quæ vocatur diametralis, euidenter est in Mathematicis posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, ita ut non concurrant multæ in eodem puncto eius, sed singulæ pertranseant per singula puncta. Deinde non est minus euidenter, quod si eadem linea diametralis ponatur iuxta alteram costam, erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidenter est, quod omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdem diametri, non possunt terminari ad omnia puncta eius, sed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine equali; quia secundum hanc tantum longitudinem possunt se correspondere per lineas rectas, ut
 139 per se est manifestum. Ex quibus euidenter sequitur, quod omnia puncta costæ, & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis, non ducuntur, nec duci possunt ad omnia puncta diametri, cum non ducantur ad puncta illius longitudinis, per quam exceditur costæ ab eodem diametro sic disposito; nec proinde his punctis diametri correspondent in hac dispositione, sed punctis tantum illius longitudinis, secundum quam censentur æquales, & puncta costæ non sunt tot, quot puncta diametri: ergo eadem puncta costæ, & eadem lineæ rectæ ab eis ductæ,
 non

non correspondent tot punctis diametri in hac dispositione positi, ac correspondebant in priori dispositione. Probatur consequentia, quia in priori dispositione correspondebant omnibus punctis eiusdem diametri, & in posteriori non correspondent omnibus, sed solum punctis certæ longitudinis eius, ultra quos restant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali dispositione excedit costam, quibus non correspondent. Et ex hoc satis aperte colligitur, quod variata dispositione possunt pauciora puncta correspondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eisdem circulis maiori, & minori: nam si protendantur in duas lineas rectas, euidens est, lineam rectam maioris circuli longiorem esse: sit ergo in duplo longior, & tunc si quælibet ponatur iuxta aliam, medietas lineæ maioris circuli erit æqualis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus punctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correspondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) sibi non correspondentis: unde sequitur, quod in prima dispositione circularis figuræ pluribus punctis correspondebant puncta circuli minoris: in secunda verò dispositione lineæ rectæ correspondent paucioribus.

Et ex tota hac doctrina clarè deducitur solutio argumenti principalis à nobis propositi de aqua rarefacta correspondente tori quantitati vasis, cum ante rarefactionem solum medietati illius corresponderet, quod consequenter habent partes, & puncta eius; correspondent enim omnibus partibus, & punctis eiusdem vasis, sed non sequitur, novas partes, vel puncta acquisisse; quia possibile est, immo & necessarium, ut probauimus, quod pauciores partes, & puncta secundum diuersitatem dispositionem respondeant pluribus, adquirunt vero diuersam dispositionem partes, & puncta aquæ per rarefactionem; cum magis distent inter sese, & maiorem extensionem habeant ad locum, ad quem ex consequenti mouentur, dum rarefiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & condensatio per se primo terminentur ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad ubi, seu localem præsentiam.

VT intelligatur quæstio, annoto, quantitatem dupliciter sumi posse. Primò pro ea, quæ est subiectum, quo medio

inhærent substantiæ cætera accidentia corporea. Secundò sumitur pro extensione ad locum eiusdè quantitatis, vel alterius rei per ipsam, quæ extensione carere potest eadem quantitas, & cætera omnia, quæ eam participant ab eadem quantitate, ut patet in corpore Christi, cuius quantitas non habet extensionem localem, nec dicitur esse in loco, nisi fortè per accidens ratione specierum sacramentalium; & ex hoc infero, extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quærit titulus quæstionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta, quia ex præcedenti quæstione constat, per rarefactionem, non acquiri nouam quantitatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò certum est, per rarefactionem acquiri nouam extensionem ad locum; atque ex consequenti nouam præsentiam localem, ut docet expressè Arist. 4. lib. Phisic. text. 86. & probat euidentè ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quam ante illam: ergo maiorem habet extensionem ad locum, & maiori spatio præsens est; sed nec potest habere maiorem extensionem ad locum, nec maiorem præsentiam localem, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum, & maiorem præsentiam, esse nouum, atque diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, impossibile cum minori: ergo necesse est, corpus per rarefactionem nouam, atque distinctam extensionem acquirere, nouamque præsentiam localem: an verò res sint distinctæ, vel saltem modi realis diuersi ex natura rei, attingemus postea. Quærit ergo titulus quæstionis, an extensio localis, vel localis præsentia, vel vtræque simul, (si eadem entitas realis sit) per se primò terminent motum rarefactionis, & ita non sit alteratio, sed motus localis, vel motus ad quantitatem pro extensione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius sit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas; consequenter vero, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localem præsentiam.

- 142 Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad minorem hoc modo factas, ut cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt concauitates quædam, quasi partibus eius insertæ, aliquando partes ipsæ comprimuntur, & per compressionem quasi occludunt eosdem poros, minoresque efficiunt, quò magis ad se inuicem accedunt, & ex hoc fiunt minus distantes.

distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & hæc contractio corporis est densitas, & acquisitio eius condensatio; aliquando verò dilatantur partes corporis, & maiores fiunt pori & magis separantur partes corporis inter sese; & hæc separatio est raritas, cuiusque acquisitio est rarefactio; & cum maior, vel minor separatio, vel coniunctio partium pertineat ad extensionem in loco, vel ad præsentiam localem, asserit hæc sententia rarefactionem, & condensationem esse motus locales compressionis, vel dilatationis. Ita senserunt antiquiores quidam Philosophi, quos citat, & impugnat Arist. 4. lib. Phys. c. 6. ita etiam sensit Valles. 4. lib. Phys. tex. 84. & controuersia 17. ad Tyrones, in eo solum differens ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Vallesius verò ponit eos corpore aliquo subtili, ut vaporibus repletos, & dum comprimuntur partes corporis, cedere eis corpus illud subtile, non tamen relinqui poros vacuos, sed plenos adhuc subtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replente, sed per compressionem partium, & per maiorem coniunctionem inter sese minores fiunt pori, & partes ipse minus distantes, & per dilatationem magis, quod est condensari, & rarefieri.

Argumentum huius sententiæ vnicum est; quia impossibile est condensari corpus, vel rarefieri, nisi partes eius comprimantur, vel dilatentur, & magis vel minus distantes inter sese fiant, sed etiam impossibile est, magis, vel minus distantes fieri partes solidas, nisi per penetrationem; si non ponatur interuallum aliquod inter eas, vel vacuum omni corpore, vel plenum subtili, quod facile cedere possit: ergo admittendum est hoc necessarium, vel impossibilis censenda rarefactio, vel condensatio, quo admissio, magis vel minus distantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad se accedunt, vel magis à se recedunt: ergo motus iste localis accessus, aut recessus est rarefactio, aut condensatio.

Hæc tamen sententia falsa est, & experientiæ repugnat. Et quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora, sufficienter impugnata est ab Aristotele eodem loco; deinde quantum ad utrumque sensum, probatur esse falsam multis experientiis: nam in corporibus cælestibus dantur partes quædam densiores aliis, & tamen intra illas non sunt pori, & multo minus esse possunt subtiliora corpora, cum & ipsa sint subtilissima, atque perfectissima, quæ nullum patiuntur aliud corpus intra se consistere. Præterea ignis, & aer sunt corpora rarissima, intra quæ repugnat dari alia subtiliora corpora intra poros eorum consistentia: & de igne euident est, quod tale corpus intra se non pateretur, sed illud consumeret,

atque

atque etiam aer nullum pati posset præter ignem subtiliorem se; quod verò ignem intra se non habeat, probat evidens experientia: quia per visum, atque etiam per tactum sentiretur: constat vero non sentiri. Alia denique experientia probari potest falsitas huius sententiæ: quia si aqua calidissima concludatur intra vas vndequaque opertum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem, simul condensatur, & cum se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, disrumpitur vas, ne detur vacuum in illa concavitate vasis, quam deserit, quod non esset necessarium, si poros, intra se haberet aliquo corpore repletos: nam tale corpus ab eo egressum illam concavitatem vasis replere posset.

144

Secunda opinio tenet, raritatem non esse maiorem distantiam partium inter sese, nec densitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condensationem, aut per compressionem, ita ut vel poros vacuos partes compressæ repleant, vel subtiliorem alio corpore repletos patiantur: nec raritatem, aut densitatem esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensationem alterationes ad illas terminatas, sed raritatem non esse aliud, quam maiorem extensionem corporis in ordine ad locum, vel (quod idem est) maiorem præsentiam localis, & rarefactio, non aliud, quam acquisitio huius præsentiam maioris: densitas verò minor præsentiam, minorque extensio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius, & cum præsentiam localis sit idem, quod ubi ad quod per se terminatur motus localis, consequenter asserit hæc opinio, rarefactionem, & condensationem esse motus locales per se terminatos ad præsentiam localem, vel ubi, sicut cæteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam, maiorem, vel minorem extensionem in spatio, quæ idem est cum maiori, vel minori præsentiam: quare dum rarefit corpus, non movetur pluribus motibus, sed unico motu locali sic explicato. Ita recentiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moveri duplici motu, quia extensionem distinguunt ex natura rei à præsentiam locali, & ideo dicunt primo, & per se moveri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem, vel condensationem propriæ, ac per se, quam consequitur motus localis ad maiorem præsentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius, & per se divisibilis sicut ipsa, asserunt constituere speciem aliam distinctam quantitatis continui à tribus, nempe, linea, superficie, & corpore: & ideo rarefactionem, & condensationem per se terminari ad hanc speciem quantitatis, & esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad maiorem,

maïorem, vel minorem quantitatem, prout est subiectum, quo medio inhaerent substantiæ accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel deperditur per rarefactionem, & condensationem, vt præcedenti quæstione probatum est, sed sunt motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

Probatur hæc sententia. Primo, quia raritas, & densitas non sunt qualitates, sed solum dicunt positiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem præsentiam: ergo rarefactio & condensatio non sunt alterationes, sed motus locales per se terminati ad maiorem præsentiam localem. Euidens est consequentia: quia motus omnes defumunt specie à termino ad quem: antecedens verò expressum in primis est apud Aristot. in prædicamento qualitatis his verbis: *Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem qualequid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa quale est quamdam enim positionem magis videntur partium utrumque monstrare, &c.* Deinde apud D. Thom. 2. lib. de gener. lect. 2. vbi ita ait: *Rarum autem, & densum, vt in 4. Phys. dicitur, non sunt qualitates Physica, sed positio partium materia secundum propinquum in denso, vel secundum remotum in raro.*

Secundo, quia non sunt multiplicandæ entitates, & multò minus morus sine vrgenti necessitate: sed nulla vrget necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, præter maiorem præsentiam localem, nec alterationem per se terminatam ad illam, quæ sit rarefactio: sed sufficit pro raritate maior præsentia localis, & minor pro densitate, & pro rarefactione, & condensatione suffiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponenda qualitas, nèque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor sic probatur, si aliqua esset vrgens necessitas ponendi qualitatem præter localem præsentiam, maximè vt modus, quo sunt raritas, & densitas, facilius intelligatur, vel vt assignetur causa proxima, & quasi effectiua maioris extensionis, vel præsentiae localis, sed vtraque ratio, vel causa est insufficiens: ergo non est multiplicanda propter illam. Probatur minor de causa priori, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio, in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum, vel habere maiorem præsentiam in eo absque aliqua noua causa, per quã alio modo afficiatur eadem quantitas cum idem, in quorum idem, semper sit natū facere idem, hoc est, non maius, neque minus, secundum int. asio

intensionem, vel extensionem vt possit occupare maiorem locum, vel correspondere maiori spatio, quam correspondebat prius, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assignare pro causa maioris extensionis primas qualitates corporis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem tali modo attemperatas: ergo prima causa non est sufficiens; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extensionis, vel presentia, nempe qualitate, quæ sit raritas: quia talis qualitas aliquam debet habere causam proximam suæ productionis in corpore; & hanc sufficeret assignare pro causa maioris extensionis, vel presentia, absque qualitate media, nempe tale temperamentum corporis, vel diuersum, secundum primas qualitates, à quo poterit sufficienter prouenire, vt maiorem, vel minorem presentiam habeat successiue in loco.

147

Probant tandem experientia: quia per solam compressionem digito factam condensatur aer in vtre inclusus; sed non est possibile, quod per actionem tam facilem producatu noua qualitas in eodem aëre, quæ sit densitas: ergo non est ponenda, & consequenter nec motus, per quem producatu, quæ sit condensatio, sed sufficit motus localis eiusdem aëris, quem facile intelligimus digiro posse fieri.

Præterea, eadem condensatio aëris fit per impulsu digito impressu, sed impulsus non est productiuus alterius qualitatibus, sed solius motus localis, & localis presentia, vt per se est manifestu: ergo densitas producta in aëre non est aliud, quàm minor presentia localis, neque condensatio erit aliud, quàm motus localis, per quem per se primò producit. Tertia opinio negat, raritatem, & densitatem esse maiorem, aut minorem extensionem localem, maiorem aut minorem presentiam: asserit verò esse qualitatem quamdam distinctam realiter ab his, & priorem natura eis, tamquam causam vtriusque, ita vt per eam disponatur corpus ad maiorem extensionem, & maiorem presentiam localem habendam, vel acquirendam: rarefactionem verò, & condensationem esse motus alterationis per se primò tendentes ad has qualitates, sicut calefactio ad calorem: maiorem verò extensionem in loco, & maiorem presentiam consequi naturaliter rarefactionem. Hæc est communis apud antiquos Philosophos, & interpretes Aristotelis: immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus capit. 12. Cathegoriarum in 1. tomo, Damasc. capit. 12. suæ Physicæ, Boecius, & Albert. Mag. in prædicament. quantitatis, autor sex principiorum capit. de situ, comm. 4. lib. Phys. text. 84. & ibidem Burleus, Capreol. in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argem. in 2. d. 18. quæst.

quest. vnica art. 4. Durand. ibid. q. 1. atque etiam Hispalen. Son-
zinas 8. Metaph. q. 27. Caietan. 3. p. q. 77. artic. 5. etiam si simul
asserat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quan-
titaris: & ex recentioribus multi, & videtur mihi longè proba-
bilior, & tenenda.

Nam in primis eam absque dubio tenet expressè Arist. 7. lib. 142
Phy. cap. 2. tex. 11. & 2. lib. de partibus animalium, c. 1. quibus
locis enumerat qualitates tangibiles, & inter eas raritatem, &
& densitatem: vnde non potest, vel apparens expositio adhiberi
his testimonijs ab authoribus secundæ opinionis: testimonium
verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à
nobis exponetur suo loco, sed clarius adhuc loquitur Arist. 4.
lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum
hanc contrarietatem lationis factiua sunt, secundum autem ipsum
durum, & molle, passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed
alterationis magis.* Quibus densum, & rarum causam esse do-
cet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe grauitatis, &
leuitatis: atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum
sunt causa primæ contrarietatis, asserit esse causam effectiuam
motus localis ab ea effectiuè procedentis. Ex quo euidenter ar-
gumentum desumo aduersus secundam opinionem hoc modo:
Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media
grauitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis
localis, & localis præsentia, quæ sunt terminus per se motus
localis. Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem,
non consistere in extensione locali, vel præsentia locali, sed
esse his priora secundum naturam, cum sint causæ efficientes
harum. De raro autem & denso loquitur propriissimè Arist.
eo loco, vbi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui po-
nebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videantur
partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum:
sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus
localis, cum eum potius impediat, sed rarum, & densum sunt
causa efficiens motus localis, media grauitate & leuitate, quas
causant: ergo non potest vacuum consistere in raro. Quod ar-
gumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso pro-
priè loqueretur. Idè D. Tho. expressissimè. 1. lib. de gen. lect. 14.
his verbis: *si aer rarefiat, vel condensetur: dicendum est, quod talis
transmutatio non potest propriè dici augmentum, sed alteratio, sit
enim secundum transmutationem possibilium qualitatum, scilicet
rari, & densi, &c.* & 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. vbi ita ait, *Rarum, &
densum sunt quædam qualitates conequentes corpora ex hoc, quod
habent multum, vel parum de materia cuius dimensionibus.*

Deinde

Deinde probari potest efficacioribus argumentis, & sit primum: impossibile est eadem quantitatem prorsus immutatam habere, vel acquirere maiorem extensione ad locum, aut maiorem presentiam: ergo assignari debet, aliqua mutatio in quantitate prior natura, quæ maior extensio, vel maior presentia, à qua hæc procedat, tãquam à causa proxima; sed non est alia assignabilis præter raritatem: ergo prior natura est hæc maiori extensione, maioriq; presentia: quare nulla harum potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactio. Probatur minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentum, quod assignatur ab authoribus secundæ opinionis pro causa maioris extensionis, vel presentia, non potest esse proxima, sed solû remota: ergo necesse est aliam qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quem corpus movetur ad maiorem extensionem, & presentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris presentia, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur; sed primæ qualitates, & tale temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis: ergo etiam maioris extensionis, & presentia. Probatur minor. Primò, quia proxima causa motus localis, sunt gravitas, & leuitas corporis, & causa proxima harum raritas, & densitas, vt docet expressè Arist. loco proximè citato: & causa raritatis & densitatis proxima est tale temperamentum primarum qualitatum, vt docet expressè idem Aristot. 2. lib. de partibus animalium capit. 1. in princip. his verbis: *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cetera autem differentia eas sequuntur, vt densitas, raritas, gravitas, leuitas, asperitas, lenitas, & reliqua id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdem maioris extensionis, maiorisque presentia localis erit tale temperamentum primarum qualitatum. Proximior verò raritas, & densitas media gravitate & leuitate, quæ ex eis sequuntur. Secundò probatur eadem minor, quia per primas

150 qualitates, vel per tale temperamentum earum, non disponitur corpus immediatè ad occupandum locum, vel ad maiorem presentiam in spatio: ergo non possunt esse causæ, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessariò assignanda, quæ non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia bene sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediatè corpus ad motum localem, sed per gravitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminum eius, quæ est maior extensio, vel presentia, quæ sunt terminus per se illius: solum ergo potest esse remota dispositio. Quòd verò non sit alia proxima

proxima præter raritatem, & densitatem: probatur, quia corpus rarefieri, est partes eius magis separari inter sese, & condensari; magis uniri, atque coniungi; sed hæc est proxima dispositio ad maiorem, vel minorem extensionem, & præsentiam, quæ statim sequitur ex maiori distantia partium inter sese: ergo raritas & densitas afficientes corpus sunt immediata causa, ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam in eo, & ex consequenti maior præsentia; atque extensio non possunt esse raritas, & densitas, sed effectus harum.

Secundò sic probatur. Raritas, & densitas possunt separari 151
ab extensione, & præsentia locali corporis: ergo non possunt in his consistere, sed distingui debent ab eis ex natura rei. Evidens est consequentia, & probatur antecedens in mysterio Eucharistiæ: nam quedam partes corporis Christi sunt densiores aliis, aliæ aliis rariore, ut ossa densiora sunt carne, & humores rariore carne, & ossibus, & tamen constât non habere extensionem in ordine ad locum, neque præsentiam localem, sicut nec eam habet ipsam corpus: ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori præsentia locali, & ideo non possunt in his consistere: & idem potest probari de quocumque corpore raro & denso, ut de aëre, & terra; quia sicut potest Deus convertere panem in corpus Christi, ita potest convertere aërem in terram; quâvis requiratur contrarietas ad conversionem: nam aër, & terra contraria sunt: facta autem tali conversione esset terra sub accidentibus aëris nullam habens extensionem ad locum, nec localem præsentiam, sicut neutram habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen haberet naturalem suam densitatem, sicut cætera accidentia naturalia frigoris & siccitatis: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori præsentia locali.

Huic argumento respondent autores secundæ opinionis ne- 152
gando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicunt esse dispositas, ut raritatem, & densitatem inducant, si suæ naturæ relinquantur: ideo autem videtur nobis raras esse, vel densas: quia apprehendimus eas secundum modum, quem habent in cælo, aut in cæteris corporibus humanis, & eodem modo negabunt, terram habere densitatem, si esset sub accidentibus aëris in eam conuersa. Hæc tamen solutio falsa est, quia rarum & densum sic definiuntur, ut docet D. Thom. 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. in 2. d. 30. q. 2. art. 1. & 3. p. q. 77. art. 2. ad 3. colligens definitiones eorum ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & lib. 7. text. 15. rarum est, *Quod parum habet materia*

sub magnis dimensionibus; densum verò, quod multum habet materia sub parvis dimensionibus. Sed definitiones istæ conveniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent veram, & formalem raritatem, & densitatem. Probat minor, quia evidens est, ossa eius plus materiz habere, quàm carnem, & iecur plus quàm sanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Eucharistia habere, non potest negari, cum habeant suum esse naturale partes istæ habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probo. Partes istæ sic existentes sunt occupatiuz minoris loci, & minorem occupant in celo, ubi habent localem extensionem; ergo minores habent dimensiones. Probat consequentia; quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam evidens est non amittere, etiam si aquali ordine ad locum careant, ex quibus sequitur, densiores esse alias, alias verò rariores, quia maioris loci sunt occupatiuz.

153 Probat ur tandem, quia cum æquali extensione locali, & etiam cum æquali præsentia stat, vnum corpus esse magis densum, vel raram; quàm aliud: ergo, raritas, & densitas non consistunt in maiori, vel minori extensione, aut præsentia locali; evidens est consequentia. Antecedens sic probo. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum vnum sit plenum aqua, aliud verò non plenum, sed quod minus aquæ eiusdem prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsius non minus, quàm alia adimpleat. Quo supposito, sic arguo. Istæ duæ aquæ habent eandem prorsus extensionem localem, eandemque præsentiam, ita ut neutra habeat maiorem extensionem, quàm alia, nec maiorem præsentiam; & evidens est, posteriorem habere multo minorem densitatem: ergo densitas non consistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aëre, tunc enim æqualem habent extensionem localem, æqualemque præsentiam, & aqua est densa, aër verò rarus: ergo non consistunt raritas, & densitas in maiori extensione, vel maiori præsentia locali.

154 Ut autem veritas nostræ sententiæ melius intelligatur, & argumenta aliarum facilius solvantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligetur quidnam sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primo, raritatem, & densitatem quatuor præstare corpori. Primum est, quod partes eius magis sint se

sint separata, vel disiuncta inter se, aut magis coniuncta, vel minus separata sine discontinuatione; illud enim habent per raritatem, hoc per densitatem. Secundum, quod præstat corpori, est, quod minorem habeat multitudinem materie, ac partium quantitatis sub maioribus dimensionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus raram, vel rarefactum, hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertium est, quod maiorem, vel minorem habeat extensionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorem quidem per raritatem, vel rarefactionem, & minorem per densitatem, vel condensationem. Sed in nullo horum trium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu primarii, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotantur, quare non potest sine utroque intelligi. Tertius verò effectus secundarius est, formalis quidem, vel certè in genere causæ efficientis ab ea procedens, secundum diuersos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes; nam cum extra primarium effectum sit, parum refert, vocare talem effectum formalem, vel secundarium efficientis causæ. Vltimum igitur, quod raritas, & densitas præstant corpori, est, quod maiores dimensiones, aut maiorem molem, vel magnitudinem habeat, vel suscipiat, sine additione nouæ materie, aut nouæ quantitatis: & hoc est primarius effectus eius, qui non debet sic intelligi, ut maiores ipsæ dimensiones, aut maior magnitudo sint effectus primarius, & formalis raritatis, vel densitatis; nam maior, aut minor magnitudo corporis, vel maior moles, seu maior dimensio, à quantitate prouenit, non tamen nudè accepta, sed affecta raritate, vel densitate: ergo non potest esse effectus formalis raritatis, aut densitatis, quæ sunt qualitates quardam, sed effectus formalis primarius earum est, constituere corpus raram formaliter, hoc est, ita illud afficere, ut sic affectus maiorem magnitudinem, & molem, maioresque dimensiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

Quatuor ergo modis possunt definiri raritas, & densitas, secundum hos quatuor effectus, ut sigillatim explicentur, & testimoniis Aristot. & D. Thom. confirmantur. Primo possunt definiri hoc modo: *Rarum est, quod habet partes distantes à se inuicem*: densum verò, *Cuius partes sibi ipsis propinqua sunt*, & per has definitiones explicantur secundum primum effectum per rationem intrinsecam, eorum connotatum, quas tradit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundo definiuntur sic. *Rarum est, quod parum habet materie sub magnis dimensionibus*; & densum, quod multum habet materie sub paruis; & his definitionibus

definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D. Thom. 3. part. quæstion. 77. artic. 2. ad 3. ex Aristot. collectas 4. lib. Physicor. text. 84. & 85. Tertio modo possunt definiri per maiorem, vel minorem extensionem localem, aut localem præsentiam, tamquam per effectum remotum, in hunc modum. Rarum est, *quod sub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extensionem localem, aut maiorem præsentiam, & densum, quod minorem*; & hæc definitiones non inveniuntur apud Aristot. vel D. Thom. nam dum Aristot. cap. de qualitate asserit, rarum, & densum magis monstrare quamdam positionem partium, quam rationem qualitatis, non de positione partium in ordine ad locum intelligit, sed de positione partium inter sese, ut definitiones ab eo ibidem assignatæ evidenter ostendunt. Ultimo definiri possunt hac ratione. Raritas est *qualitas apta sic afficere corpus, ut ex eius affectione maiorem magnitudinem, vel dimensiones habeat sub eadem materia, & quantitate*. Densitas verò *qualitas apta sic afficere corpus, ut ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimensiones sub eadem materia, & quantitate*. Quas definitiones deductas ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & 85. attulit D. Thom. 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. his verbis comprehensas: *Hoc autem est rarefieri scilicet; materiam eandem accipere maiores dimensiones*; & censeri debent essentialiter; quia assignantur per verum genus raritatis, quod est qualitas, & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, ut si definiamus albedinem dicentes: *Albedo est qualitas apta facere corpus album*.

156

Secundo notandum est, quod cum essentia quantitatis consistat in extensione partium, secundum molem, vel magnitudinem, ita ut una sit extra aliam, & cuilibet debeat distincta pars loci, perfici potest quantitas in subiecto accidentaliter secundum hanc extensionem, sicut qualitas perficitur accidentaliter secundum intensionem, quamvis diverso modo, quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius, quantitas verò perficitur secundum extensionem sine additione novæ partis pertinentis ad entitatem eius; sed ex eo quod afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento subiecti, quæ sunt raritas & densitas, quarum ratione accidentaliter crescit extensio, vel magnitudo eius. Et ratio huius differentię sumitur ex diversa natura quantitatis, & qualitatis; nam cum essentia quantitatis consistat in extensione partium, apta est magis dilatarī, vel contrahi, secundum partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius

extra

extrinseci, ratione cuius maiorem extensionem acquirunt, quod non habet qualitas; non enim perfici nata est, nisi per partes de nouo educendas de potentia subiecti, ut per se est manifestum. Et ex his intelligitur sensus quorundam verborum D. Tho. 12. q. 52. art. 2. ad 1. quibus asserit, quantitatem augeri in his, quæ rarefiunt, per intensiorem, absque noua additione, quod difficile visum est multis eius interpretibus, ex eo quod quantitas non suscipit magis & minus, id est, intensiorem; & remissionem, ut docet Aristoteles in prædicamento quantitatis: ergo non potest esse verum, quod augeatur per intensiorem in rarefactione. Sensus tamen D. Thom. non caret veritate, & proprietate, iuxta hanc nostram doctrinam; nam cum extensio quantitatis augeatur media raritate, quæ est qualitas habens gradus intensiōis in subiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intensiorem, non propriam, sed raritatis eam afficientis, & augentis eius extensionem.

Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis, qui non est aliud, quam constituere corpus rarum, vel densum; hoc est, sic eum afficere, ut ex tali esse formali maiorem, vel minorem habeat extensionem accidentalem partium inter sese, quæ non est aliud, quam maior, vel minor magnitudo, aut molles, seu maior dimensio sub eadem materia & quantitate. Deinde colligitur id, in quo decepti sunt authores secundæ opinionis, nempe in eo, quod vltimum, atque remotum effectum raritatis posuerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadem doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extensionem partium inter sese, maioremque magnitudinem, & mollem, quam intelligatur habere maiorem extensionem in ordine ad locum, maioremque præsentiam; nam hæc ex illa oritur tamquam effectus ex causa: ergo prius intelligitur; sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis, nisi per rarefactionem: ergo raritas non consistit in maiori extensione locali, sed in alio priori.

Tertio colligitur; quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tendens in raritatem*; & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideo con-

notantur per illas, vt dilatatio partium, disunctio, vel coniunctio maior earum, maior etiam multitudo partium eiusdem materiæ, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadem quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & densitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locum per potentiam Dei absolutam; quia extensio maior in ordine ad locum est effectus quantitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei; ideo potest ab ea separari, & verè separatur in corpore Christi in Eucharistia existenti, cum sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis neganda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minus distantes inter sese, nisi per penetrationem, nam per rarefactionem, & condensationem possunt, quia sic afficiuntur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimensiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel molem habeant, & sub ea maiorem, vel minorem multitudinem partium, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constant in aëre & aqua, quibus si duo vasa æqualis mensuræ eis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magisque inter sese coniunctas, quam aër sine penetratione.

- 159 Ad primum argumentum secundæ opinionis negandum est antecedens, quòd raritas & densitas non sint qualitates, etiam ex mente Aristot. qui tam expressè eas connumerat inter secundas qualitates duobus illis locis citatis, sed quoniam multa operantur in subiecto, ideo de illis loquitur diuersis in locis secundum diuersa, ex quibus illud est magis ad sensum manifestum, quòd partes corporis magis, vel minus disunctas, vel coniunctas efficiant inter sese, quod est talem positionem in continuo illis conferre, vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earum essentiam, nisi tamquam connotatum, sicut pertinet subiectum ad rationem accidentis in concreto significati, loquitur de illis in prædicamento qualitatis: in aliis verò locis eas considerat sub propriis rationibus, & effectibus formalibus, atque primariis; & ideo inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodem sensu intelligi debet testimonium D. Thom. cum in aliis à nobis citatis de illis loquens sub propriis rationibus expressius doceat esse qualitates.

- 160 Ad primū argumentū concessa maiori, quòd non sunt multiplicandæ entitates siue vrgenti necessitate, neganda est minor, quòd

quòd nulla urgeat necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, vel densitas, præter maiorem extensionem localem corporis, aut maiorem præsentiam: quia non est intelligibile, quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem: quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur, ut maiores dimensiones acquirat, maioremque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis, & maior præsentia: hæc autem qualitas non potest esse prima nec temperamentum primarum, quia istæ remotum tantum fundamentum esse possunt maiorum dimensionum: cum per eas, vel earum temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producit localis præsentia.

Ad ultimum concedenda est etiam maior, quòd per compressionem digito factam condensetur aër in vitæ inclusum: sed minor neganda, quod per tam leuem actionem producat qualitas: quia si levis est actio, leue est etiam corpus aëris, & facile comprimitur, parua est etiam raritas, quæ producit, sicut solet in subiecto nimis disposito, ut in stupa leuissima quædam scintilla calorem & flammam producere. Et quod tandem de impulsu obiicitur, quòd non sit productivus alterius qualitatis, sed solius motus localis, difficultate caret: quia impulsus non producit raritatem per se, sed per accedens, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere calorem per accedens, in quantum motus localis est causa per accedens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus parvum, cui nihil materia, nec quantitas additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Prima opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 2. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem. q. 1. Argentinæ art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 9. Altfiodor. lib. 4. summæ q. de veritate humanæ naturæ, Ægid. quodlib. 2. q. 11. pro qua refertur etiam nonnulli expositores sacræ Scripturæ, ut Nissen. oratione 3. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramentis p. 6. c. ult. Nicolaus de Lyra in cap. 2. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus parvum, cui non additur materia, neque

quantitas, non posset fieri magnum sine rarefactione, ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimensiones accipere, nisi per rarefactionem; sed hoc est falsum ergo nulla reperitur implicatio contradictionis. Probatur minor, quia maiores, vel minores dimensiones acquirere corpus, prouenit à quantitate, & ad illam pertinet; sed rarefactio tendit ad qualitatem, quæ est raritas: ergo sunt mutationes realiter diuersæ, sicut quantitas, & qualitas realiter distinguuntur, & ideo poterunt separari per diuinam potentiam, & corpus fieri ex paruo magnum per productionem maiorū dimensionum, nulla existente rarefactione.

Secundo, quia Deus potest facere, quidquid potest materia recipere, siue per potentiam naturalem, vel obedientialem; sed magnum, & paruum sunt in potentia naturali materiæ respectu agentis naturalis, & in potentia obedientiali respectu agentis supernaturalis: ergo potest Deus constituere materiam, vel corpus, cui nihil addatur sub quibuscumque magnis dimensionibus absque rarefactione. Probatur consequentia, quia magnæ dimensiones non minus sunt in potentia eius obedientiali, quam quantitas, à qua procedunt.

- 162 Tertiò, quia corpus, cui nihil additur, potest acquirere maiores dimensiones ex eo, quòd partes eius separantur inter sese, & ponantur in diuerso situ, & positione; sed Deus potest partes corporis sic separate sine rarefactione: ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimensiones sine illa. Probatur minor, quia difficilius est, corpus existens in vno loco ponere in altero, non relicto priore, quam separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, sed valde probabile est, non repugnare primum: ergo nec repugnabit secundum; quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas separare sine ulla rarefactione: præsertim cum talis separatio non sit effectus raritatis, sed quantitatis: per separationem verò partium acquirat corpus rarefactum maiorem magnitudinem, & maiores dimensiones, siquæ ex paruo magnum: ergo poterit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secunda opinio tenet, contradictionem implicare, quòd paruum corpus, cui nihil materiæ, vel quantitatis additur, fiat magnum sine rarefactione. Ita D. Tho. in 2. d. 18. q. 1. art. 1. & 1. p. q. 92. art. 3. ad 1. & ibidem Caiet. Capr. in 2. d. 19. q. 1. art. 1. Greg. d. 18. q. vnica, Basol. q. etiam vnica, art. 4. Maior, Mayronius, & Dionys. in eadem dist. Sonzin. 8. Metaph. q. 4. quam sequuntur Conimb. licet ex parte videantur etiam sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda.

Probatur testimonio expresso D. Aug. 10. lib. de Genes. ad litteram

literam cap. ult. ubi agens contra Tertullianum, qui putabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed numquam posse diminui, ita ait: *Quid autem absurdum, quam putare, vllum esse corpus, manente natura suâ quantitate, quod undique crescat, nisi rarefiat?* Nec loquitur hic Sanctus, ut aliquis putare posset, secundum communem ordinem rerum, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia si sic non loqueretur, nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiam si nihil ei addatur, nec rarefiat.

Probatur etiam ratione D. Tho. in posteriori loco citato, 163 quæ talis est. Magnum, & paruum non pertinent ad essentiam materiæ, vel corporis secundum substantiam considerati, sed extra illam sunt, ita tamen, ut in potentia sit ad utrumque: ergo implicat contradictionem crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimensionibus de minoribus in maiores: mutatio verò circa dimensiones duobus tantum modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem, aut quia eadem materia, vel corpus sub eadem prorsus quantitate manens suscipit maiores dimensiones; additio verò quantitatis nulla sit, ut supponimus: ergo solum potest fieri mutatio circa dimensiones, ita ut maiores suscipiat idem corpus sine ulla additione, hoc autem est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa. Probatur minor, quia proprius, atque formalis effectus raritatis est, rarum corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud album; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimensiones suscipiat sub eadē materia & quantitate*, lib. Phys. text. 84. ergo repugnat maiores dimensiones suscipere, nisi per rarefactionem, & ex consequenti maius fieri sine illa.

Pro solutione argumentorum notandum est, quod tota difficultas huius questionis consistit in hoc an per solam raritatem, vel densitatem, aut per solam rarefactionem, aut condensationem fieri possit, ut partes corporis sine discontinuatione magis separentur inter sese, & ut idem corpus sub eisdem dimensionibus maiorem habeat, vel minorem multitudinem partium, vel etiam possit fieri sine his qualitatibus: nam si solum per has qualitates fieri possit, contradictionem implicabit, quod corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahatur, fiat magnum, vel magnum paruum, nisi per rarefactionem, vel condensationem. Probatur euidenter consequentia, quia corpus paruum, cui nihil additur, non potest habere maiores dimensiones, vel minores, nec esse occupatum maioris, vel minoris loci, nisi partes eius magis inter se separentur, vel coniungantur, & sub eisdem

dimensionibus maior, vel minor multitudo eorum contineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum sine his. Si verò possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo eorum, aut minor sub eisdem dimensionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruum per potentiam Dei absolutam. Et prima opinio tenet, sine his qualitatibus fieri posse, nostra verò omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio partium, vel minor multitudo eorum sub eisdem dimensionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, ut maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia, & quantitate; simul tamen, ac necessariò connotantur illa & ideò nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideò omnino negandum est, quòd possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo eorum sub eisdem dimensionibus contineri nisi media raritate, & consequenter quòd possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

- 165 Ad primum argumentum Durandi, concessa maiori, distinguenda est minor, quòd maiores dimensiones accipere corpus necessario sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quantitatis, ut patet in corpore, quod augetur, vel eiusdem tali modo dispositæ, videlicet per raritatem, cuius proprius effectus formalis est, sic disponere corpus, ut per eandem quantitatem maiores dimensiones habeat; quid sit autem habere, vel accipere maiores dimensiones, profectò non est aliud, quàm esse occupatum maioris loci, vel ei deberi maiorem extensionem in ordine ad spatium, & maiorem præsentiam localem: Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem distinctam realiter à maioribus dimensionibus, etiam est concedendum, sed negandum id, quod infertur, nempe posse separari per potentiam Dei absolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquisitionem maiorum dimensionum: quia licet maiores dimensiones distinguantur à rarefactione realiter, non tamen sicut una res ab alia, sed sicut modus à re: & ideò distinctione reali modali, quam solent vocare ex natura rei; nam maiores dimensiones sunt modi eiusdem quantitatis rarefactæ, & propterea comparantur, sicut ad quantitatem, sic etiam ad raritatem (ratione cuius, ut formæ sic efficientis quantitatem ei conueniunt, vel eam sequuntur) tanquam modis; repugnat verò modum separari à re, quam modificat; cum intrinseca ratio eius sit actu modificare. Et exemplum adducere possumus

possumus in materia valde simili: nam maiorem quantitatem acquisitam per nutritionem sequitur extensio corporis ad maiorem locum, & motus localis extensionis sequitur motum augmentationis; & etiam extensio ipsa ad maiorem locum distinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per quem acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat prorsus dari in rerum natura talem extensionem, & talem motum localem, sine maiori quantitate, & sine augmentatione, quam sequitur, quia maior illa extensio modus est maioris quantitatis; & talis motus ad maiorem extensionem localem modus augmentationis, qui non possunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei absolutam siue maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutatione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor reperiuntur. Primum est, alteratio ipsa per se primo terminata ad raritatem, & hæc est rarefactio; secundum, maior moles, aut magnitudo, vel maiores dimensiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicantur, & intelliguntur per hoc, quòd eadem quantitas raritate affecta est occupativa maioris loci, vel spatij. Tertium, maior separatio partium inter sese sine discontinuatione, & simul minor multitudo partium, vel materiae sub maioribus dimensionibus; & hoc tertium, tamquam materiale necessariò concurrens ad secundū connotatur per illud, sicut corpus connotatur per hoc nomen album. Postremum, maior extensio actualis ad locū, vel maior præsentia localis: & ex his quatuor, primum non potest vllò modo separari à secundo; quia rarefactio non potest dari sine suo termino per se, qui est raritas, nec raritas potest intelligi in corpore sine ordine ad maiores dimensiones eius, nec maiores dimensiones in corpore, cui nulla sit additio sine ordine ad raritatem se afficientem: nec etiā duo hæc possunt separari à tertio: quia licet materiale sit respectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis separatæ sint inter se, atq; etiam quòd corpus ipsum rarefactum minorem habeat multitudinem partium sub eisdem dimensionibus: connotantur tamen nomine concreto rarefacti, sicut corpus connotatur nomine albi, quod satis est, vt repugnet esse sine illo. Tria verò priora non implicat contradictionē separari à quarto: quia non solum sunt res distinctæ, atque etiam natura priores, vt statim explicabitur, sed nec habent essentialē dependentiam ab eo.

An verò pro his quatuor ponendi sint quatuor motus realiter distincti, non est certum inter auctores, sed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionē non esse aliud, quàm motum localem,

per quem acquiritur maior præsentia localis; vnum tantum motum ponunt in tota rarefactione, putantes extensionem localem, & præsentiam localem non distingui, & ideo non terminare diuersos motus, nec dari præter has qualitatē, vel quid aliud acquisitum. Alij verò eas distinguunt, & ideo duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quantitatem, quia putant extensionem esse aliam speciem quantitatis distinctam ab his, quæ enumerauit Aristoteles, quamuis sub eis contētam, nec dari raritatem, quæ sit qualitas, vel quid aliud acquisitum. Conimbricenses verò tres motus distinguunt in rarefactione, primum terminatum per se ad raritatem, quæ est qualitas, & hunc vocant alterationem: secundum terminatum per se ad maiorem extensionem partium inter sese, quam vocant maiorem magnitudinem, aut maiorem molem; & iste est motus per se terminatus ad quantitatem præexistentem sub nouo modo. Tertium, terminatum per se ad maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam, quæ idem sunt, & hunc vocant motum localem.

168

Nostra verò sententia tria asserit. Primum est, rarefactionem solum supponere pro alteratione per se terminata ad qualitatem, quæ est raritas iam explicata: & ideo impertinens esse, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum esse motum localem maioris extensionis eam naturaliter consequentem, & omnino similem ei, qui consequitur augmentationem, & hunc motum per se terminari ad vbi, nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia; sed eundem. Quod probò hac ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expressè Arist. 5. lib. Phys. cap. 2. sed vbi non dicit nudum respectum præsentia ad spatium, alioqui non posset per se terminare motum: nam ad relationem non datur per se motus. Præterea non distingueretur prædicamentum vbi, à prædicamento relationis: ergo præter respectum dicit aliquam entitatem realem absolutam, videlicet talem modum se habendi in spatio vero, aut imaginario; sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud, quàm extensio eiusdem corporis in eo, quia non est excogitabilis alia entitas realis absoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per se terminantis ex utroque integratur, atque completur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentia ad spatium: quæ rationes licet aliquo modo distinctæ sint, tãquam absoluta & respectiua, hæc tamen intrinseca est illi, & in ea includitur, quia non est intelligibilis extensio corporis in spatio
fine

sine respectu præsentiæ ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex æquo, sed solum distinctione includentis, & inclusi, & ideo respectus præsentiæ inclusus intrinsicè in extensione complet rationem prædicamenti ubi, terminantis per se motum localem. Sed nec benè procedūt alij, qui sic distinguūt 169 extensionem localem à præsentiā, ut velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eandem extensionem localem, quia semper est eadē quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio, sed non semper habere eandem præsentiā, sed diuersā, secundum diuersas pattes spatij, quibus præsens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali consequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiue, ita acquirit successiue maiorem extensionem localem, cum quā euidēs est, non posse permanere minorem, quam habebat prius, alioqui adderetur quasi fragmentum extensionis pro noua magnitudine, vel quantitate acquisita, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactū, & auctum, nouum, atque distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atque distinctā acquirit extensionem sibi adequatā, sicut nouā, & adequatā præsentiā, corruptis prioribus, licet vtræque sit partialis comparata ad eā, quam successiue acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completum, à quo specificatur, diuisibilem esse in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum, & in motu locali propter specialem eius rationem necesse est singulas partes termini definere aduenientibus nouis, sicut delinunt singulæ partes motus.

Tertium, quod asserit nostra sententia, est probabile esse, 170 quod in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extensionis eam consequentem ponendus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extensionem accidentalem partium corporis inter sese, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut molem accidentalem. Ita sentiunt Coniabricenses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouus, atque distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illa permanente, est etiam distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem: ergo petit distinctum fieri, & per se successiuum, cum habeat propriam, & positā

positiuam latitudinem sicut quantitas rarefacta, quam sequitur: ergo petit distinctum motum. Probatur consequentia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundum argumentum eiusdem opinionis concedenda est maior, quod possit Deus producere in materia, quicquid est in potentia naturali, vel obedienciali eius, sed minor distinguenda, quod recipere maiores dimensiones sit in potentia materię; non est enim in potentia eius immediatē, sed media quantitate, à qua proxime proueniunt extensio, magnitudo, maior extensio, & maior magnitudo, vel maiores dimensiones, à quantitate verò ita proueniunt, ut vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solum per hanc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantię corporeę, in qua recipitur quantitas, tamquam in proximo subiecto, & ex potentia materię tamquam ex radice, & non immediatē in eo sensu, in quo existimat produci posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, ut iam fuit expositum.

- 171 Ad tertium neganda est etiam minor, quod partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dum dicitur, posse vnum corpus per diuinam potentiam separari ab vno loco, & poni in altero, non relicto primo, sed ita ut simul sit in vtroque concedendum est, sed negandum, quod infertur, videlicet, posse vnam partem eiusdem corporis non rarefacti sine discontinuatione magis separari ab alia, ac prius erat; quia maior separatio partium corporis inter se includitur in esse rari, vel rarefacti (quod est effectus formalis raritatis) tamquam materiale connotatum per illum, sicut corpus includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis; unde sicut implicat contradictionē, dari corpus ut materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine, ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese, quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia, si accipiamus corpus densum, & excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari: nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam; & prior separatio non est intelligibilis sine discontinuatione, nec secunda sine raritate: quia necesse est, ut corpus habens partes ita disiunctas minorem multitudinem partium contineat sub maioribus dimensionibus, quod est ratum esse, vel rarefactum, ut superius probauimus; & ideo repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione, nisi per rarefactionem.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*Quoniam autem oportet primum de materia, & de
vocalis clementis dicere, &c.*

Textus Expositio.

Intentum Aristot. in hoc cap. 6. est explicare, an necessarius sit contactus inter agens, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit necessitatem agendi de contactu corporum, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tangere; & docet, quo ex his modis summatur impræsentiarum contactus.

Ad primam partem capitis accedens, Arist. ait, agendum sibi esse in sequentibus de elementis, & natura eorum, atque etiam de modo, quo inter sese admiscuntur ad componendum mixta: & cum certum sit, per mutuam actionem, & passionem admisceri, agendum sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cum ad hanc mutuam actionem, & passionem exercendam necessarius sit contactus, de contactu agendum esse, prius quàm ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur cōtactus: primo modo, illa dicuntur se tangere, quæ cum diuersas magnitudines habeant, atque diuersum situm, eorum extrema simul sunt. Exemplum assignare possumus in quibuscumque corporibus, inter quæ nō mediat aliud, & talis cōtactus non est propriè Physicus, sed etiam conuenit corporibus Mathematico modo consideratis, & propterea potest vocari Mathematicus, vt si consideremus duas quantitates immediatas, non consideratis substantijs, in quibus sunt, dicemus se tangere, quia conuenit eis esse in loco, & habere distinctum situm, atque etiā extrema sunt simul, & hoc modo sumpsit Aristot. contactum 5. lib. Physic.

Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distincta loca naturalia habeant, & mutuo sint actiua, & passiuæ, eorum extrema simul sunt, vt aër, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & cōtactus iste conuenit corporibus sub consideratione Physica acceptis, & idè non est communis Mathematicis, nec Mathematicus vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea, quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distin

distinguuntur, quia iste solum dicit ultimam superficiem circumscribentem: naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati, vt locus aquæ frigiditatem, aut humiditatem. Secunda verò dicit esse mutuo actiua, & passiuæ, Mathematica autem corpora, vt talia nihil de actione, & passione dicunt. Tertio modo sumitur contractus communissimè, & ideo improprie, prout conuenit cuicumque mouenti, quod vt explicet Aristoteles, duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia, quædam ita mouent, vt non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cælestia, à quibus non mouentur) alia mouent simul, & mouentur ab alijs, vt primum mobile mouet corpora cælestia inferiora, & simul mouetur à sua intelligentia. Ita se habent agentia, nam quædam ita agunt, vt simul patiantur ab his, circa quæ agunt, vt ignis agens in aqua repatitur ab ea: alia verò agunt, sed non patiuntur, vt corpora cælestia circa hæc inferiora, à quibus non patiuntur.

- 3 Secundum, quod adnotat, est, agens, & mouens se habere tamquam superius, & inferius, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam sicut pati propriissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, sed solum de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem; ita agere propriissimè acceptum non significat quomodocumque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem, quod est mouere alterando; sic autem speciali, & propriissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionem elementorum, & ita sumptum constat minus vniuersale esse, quàm mouere, quia hoc demouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His suppositis asserit, tertiam acceptionem contactus communissimam esse, & ideo nimis impropriam, secundum quam omne mouens dicitur tãgere motum, quomodocumque illud moueat, vt is, qui dolore nos afficit, dicitur nos tangere, licet nos eum non tangamus, & corpora cælestia dum inferiora mouent, ea dicuntur tangere, licet ab his non tangantur. Vnde fit, tactum secundum primas duas acceptiones Mathematicam, & Physicam, reciprocum semper esse, ita vt quod tangit aliud, necesse etiam sit ab eo tangi. Secundum ultimam verò non necessario est reciprocus, sed potest se tenere ex parte vnius tantum, & ideo valde improprie est. In præsentī autem capite solum sumitur in secunda acceptione, atque propriissima, quæ respectu aliarum inferior est, & ideo vtramque includit, sed à neutra includitur. Quinto autem lib. Phys. desumitur ab Aristotele in secunda acceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO I.

*Utrum agens naturale possit agere in passum distans
nihil agendo in medium.*

NON quærimus modò, an agens naturale possit agere in rem absentem, vel distantem à se, vel solum in præsentem; iam enim hoc disputauimus 7. lib. Phys. c. 2. non solum secundum potentiam naturalem, sed etiam secundum absolutam Dei; sed solum quærimus, an possit agere in rem præsentem, hoc est contentam intra propriam spheram actiuitatis sine contactu, vel necesse sit eam tangere, ut docet Arist. c. præsentii. Ut autem intelligatur quæstio, distingui debet duplex contactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangunt duo corpora contigua, quorum vltima sunt simul, de quo egit Arist. 5. lib. Phys. Contactus iste reperitur inter aërem, & aquam in suis spheris existentes. Alter est contactus virtualis, quo vnum tangit alterum, non per se, sed per suam virtutem; ita ut inter passum, & virtutem agentis nullum detur medium; & contactus iste non solum reperitur inter agentia spiritualia, & corporea, ut inter Angelum, & corpus, quod mouet, sed etiam inter corpora ipsa: nam Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, non quidem tactu formali, cum non sit corpus eis contiguum, sed valde distans, tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem: sed in contactu isto virtuali inter corpora reperito etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed alterius, per quod eandem virtutem diffundit, ut in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non posset eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus, & per quem exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quærimus ergo, an necesse sit agens naturale vno, vel alio modo tangere passum intra spheram suæ actiuitatis constitutum, ut in illud agat, vel agere possit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas, & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò possit agere sine vlllo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autem quæstio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter; & secundum potentiam Dei absolutam.

Et primo disputabitur a nobis in primo sensu, deinde aliquid dicemus de secundo.

- 1 His suppositis, certum est primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in se existentes operantur, tamquam per rationes formales agendi, ut ignis per calorem: contactus verò quicumque non est virtus; vel forma agentis, sed solum in similitudine agentis, & passi consistit: ergo non potest esse ratio agendi, sed solum potest esse conditio: inquirimus verò, an sit conditio necessaria, sine qua agens non possit agere.

Secundò, certum est, per contactum non solum intelligi immediationem duorum corporum discontinuorum: quia evidens est, unam partem eiusdem corporis agere in alteram sibi continuam non habentem eandem formam, sed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, ut si una pars ligni calefacta calefaciat aliam sibi continuam frigidam, sed intelligitur quaecumque immediatio, vel propinquitas agentis, & passi, siue continua sint, vel contigua.

- 6 Tertiò etiam videtur certum de agente partiali, quòd possit agere in distans, nihil agendo in medium, si medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipsum. Constat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, sed superficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non est enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in isto casu non agere immediatè, sed per partes proximas, quibus suam virtutem imprimunt, & per illas transmittunt ad passum: nam cum omnes partes ignis habeant summum calorem, impossitile est, proximiores recipere calorem ab aliis, vel has eis imprimere eundem calorem. Sed nec verum est, immo planè ridiculum, quod voluerunt alij, nempe solum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extremæ superficies eius, reliquum verò corpus sicut per se non tangit passum, ita per se non agere, hoc enim contrarium est evidenti experientiæ, quia si solum ageret ignis per extremas superficies, solum posset imprimere indivisibilem caloris; & si solum ageret per quandam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non posset habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: præterquam, quòd cum passum sit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque esse debet agens, & non sola quædam indeterminata pars. Veritas igitur est, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes æquè

æquè etiam immediate operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna est ex omnibus partibus æquè immediate composita, & ideo sicut omnes concurrunt immediate ad illam componendam, ita concurrunt immediate ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat contactus. Euidens est ergo, de agente partia, li posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium, propterea solum procedit questio de agente totali, & immediato, an possit agere in distans, nihil operando in medium.

Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactum esse semper necessarium. Ita Aui-
cen. in lib. de anima sect. 4. capit. 4. cum Hypocrate, quem refert Alexandr. 1. lib. Metaph. comm. 18. Gab. in 1. distinct. 37. quest. 1. artic. 3. Ocham. Basolius, Mayronius, & Lique-
tus ibidem, & Priscianus Lidius apud Thophilum 2. lib. de ani-
ma text. 37. Pro hac etiam sententia citatur Scotus in 1. distin-
37. quest. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò
requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corpo-
reis, expressè tenet, non posse naturaliter agere in distans, nisi
agendo in medium, præsertim in solut. ad argum. quamuis de
agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradic-
tionem, quod operentur vbi non existunt per se, nec per propriam
virtutem.

Probatur hæc sententia multis experientiis, vt de magnete
attrahente ad se ferrum distans, nihil agendo in aère, vel in aliis
corporibus in eo existentibus: de pisce stupore quodam afficien-
te brachium piscatoris, nihil in aqua diuina media operante, de
animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem
aliis imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super
quam si oleum infuderis, calefit, immo feruescit oleum, integra
perseuerante charta: & de lebetes pleno aqua, & super ignem po-
sito, cuius fundus friget aqua feruescente, atque etiam de phan-
tasia, vel imaginatione mouente appetitum sensitium, à quo
valde distat, cum sit in cerebro, appetitus verò in corde, & ni-
hil agendo in intermediis partes corporis, & pluribus aliis,
quas libenter amitto, quia eadem est difficultas in omnibus;
nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans
nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non ne-
cessarium, sed omnino impertinens respectu operationis in di-
stans: quare non minus possent circa illud operari, etiam si ni-
hil operarentur circa medium, ex quibus sequitur, posse agens
naturale operari in distans, nihil prorsus operando circa
medium.

8. Secundo probatur in quibuscumque agentibus naturalibus, in quibus assignatur determinata sphaera actiuitatis, intra quam operari possunt, & non extra illam. Quo supposito sic arguunt: ignis operatur intra totam suam sphaeram actiuitatis: ergo vel operatur per se immediatè, tam in remotas, quam in proximas partes, vel solum in has operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc est, medio effectû producto circa proximas; & si primum dicatur, sequitur operari in distans, quod non tangit. Probatur consequentia, quia vltima superficies ignis non se extendit ad totam sphaeram; ergo nec potest eam per se tangere, cum tamen per se immediatè operetur in totam: si verò dicatur secundum, sequitur posse agere vltra suam sphaeram. Probatur consequentia, quia sicut potest agere in secundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem sibi proximior, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa secundam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & sic in infinitum: quare non habebit determinatam sphaeram, sed infinitam. Vnde sequitur, quod vel agentis naturale possit agere in distans: non agendo in medium, vel quod non habet sphaeram actiuitatis determinatam, sed actio eius ad infinitam distantiam possit se extendere. Tercio, quia agentia spiritualia possunt naturaliter operari in remotum, nihil operando in medium, vt Angelus potest mouere corpus à se remotum; & vnus alloquitur alterum quomodoque à se distantem, sicut nos alloquimur eos in cælo existentes: ergo concedendum est, idem posse agentia naturalia corporea, quorum virtus ad aliquam distantiam potest se extendere. Secunda opinio negat, agens naturale posse agere in distans, quin agat in medium aliqua actione reali, vt in principio questionis explicatum est, & ideo necessarium omnino esse, quod tangat passum tactu formali, vel virtuali per virtutem diffusam per medium. Ita expresse Aristor. cap. præsentis, & 7. libro Physic. cap. 2. D. Thom. 1. part. quæst. 8. art. 1. & ibidem Caiet. 3. contra gent. cap. 68. & ibidem Ferra. comment. 7. lib. Phys. comment. 2. Albert. Mag. 7. lib. Phys. tract. 1. cap. 4. Ægid. ibid. cap. 2. & Sorus quæst. 1. Capreol. in 1. dist. 37. q. vnicæ, Durand. & Argent. q. 1. & cum his omnes recentiores. Quæ sententia non solum est probabilior, sed vera, & tenenda: Quam probat Arist. in 1. loco experimentalis inductione in omni genere motus, tam augmentationis, quam alterationis: nam in omnibus experimur agentia naturalia non agere in passum, nisi tangendo illud, & ideo nec in distans, nisi agendo in medium.
- 9

medium. Sed potest aliquis respondere, experientiam hanc solum esse veram in effectibus sensibilibus frequenter productis, præter quos sunt particulares alij, & quasi extraordinarij, qui referuntur in secundo argumento primæ opinionis, & producantur in passum distans sine actione in medio, in quibus non probatur efficaciter per talem inductionem, quod semper sit necessarium agens tangere passum, licet probetur necessarium esse frequenter: ideo vniuersaliter probandum est, ita esse necessarium, ut numquam contingat oppositum.

Sed non bene probatur à quibusdam ex eo, quod sicut corpus non potest transire de extremo ad extremum, nisi per locum medium, ita neque actio eius: quare necesse est, ut per totum medium diffundatur vsque ad extremum corpus, cui imprimenda est. Hæc, inquam, ratio non est sufficiens, quia diuersa est consideratio de transitu corporis, & actionis; nam idem numero corpus transit de extremo ad extremum per medium, sed non eadem actio numero: cum non possit idem numero accidens de vno subiecto transire ad aliud: ergo non bene infertur ex actione, quod non possit ad extremum peruenire, nisi per medium, cum nec per medium peruenire possit.

Minus etiam bene probatur ab alijs ex limitatione agentis, 10 vel virtutis eius, ex qua colligunt indigere contactu, vel approximatione ad passum, sine qua non potest agere in illud: & quod si possit agere ad aliquam distantiam, non agendo in medium, posset ad quamlibet, etiam infinitam: quod est absurdum. Nam primo ex hac limitatione agentis solum videtur colligi, quod limitatam spheram actiuitatis habeat, ita ut ad tantam distantiam, & non ad maiorem possit actionem suam extendere: quod verò ad quamlibet possit, non probatur, quia maior virtus requiritur ad agendum ad maiorem distantiam, quam ad minorem; non tectè propter actionem in medium, ita ut invincenda resistentia medij videatur laborare virtus agentis, & ideo magis, si maior sit distantia medij: nam hoc euidenter probatur falsum in agentibus non habentibus contrarium, ut in luminoso, quod patet non laborare in vincenda resistentia medij (quæ nulla est) & nihilominus habet limitatam spheram, ad quam potest propriam actionem extendere, & non ultra: & ideo non sequitur, quod possit agere ad quaecumque distantiam: eadem ergo ratione non sequitur, quod si agens possit agere in distans, non agendo in medium, possit agere ad quamlibet distantiam. Probatur consequentia, quia seclusa resistentia, vel difficultate medij, sola distantia determinat virtutem agendi, ita ut ad tantam distantiam, ne-

cellaria sit tanta virtus, & minor non sufficiat, quare si finita sit, non poterit extendere actionem ad infinitam distantiam, etiam non agendo in medium: nam per actionem in medium nec heberatur, nec defatigatur virtus agentis: ergo impertinens est, quod agat in medium, vel non ad extendendam propriam actionem ad maiorem, vel minorem distantiam, sed hoc solum provenit ex maiori, vel minori limitatione virtutis, ex qua solum poterit probari, quod magis, vel minus limitatam spheram habeat & consequenter ex eo, quod sit limitata, solum probabitur, quod ad tantam distantiam agere possit, siue in medium agat, vel non; & nullo modo, quod non possit agere in distans, non agendo in medium.

- 11 Secundo, quia ut inferius ostendetur, non solum de agente finito probatur, quod agere non possit in distans non agendo in medium, sed etiam de agente infinito: ergo quod non possit agens finitum sic agere, sed necessario debeat tangere passum, non bene probatur ex eius limitatione. Sed nec tandem probatur efficaciter ex modo agendi corporei agentis uniformiter difformiter, hoc est, prius, & fortius in partem propinquo-rem passi, quam in remotiorem, ex hoc enim ita arguunt nonnulli. Agens naturale fortius agit in proximio-rem partem passi, quam in remotiorem: ergo signum est, quod non possit agere, nisi approximatum passo. Probatur consequentia, quia si non requirit approximationem, eodem modo aget in rem, vel partem magis, vel minus distantem. Hoc autem argumentum non probat sufficienter intentum, quia cum maior virtus requiratur ad agendum ad maiorem distantiam, quam ad minorem, siue in medium agatur, vel non, ut probauimus, etiam si agens non operetur in medium, fortius ager in proximio-rem partem passi, quam in remotiorem, propter minorem distantiam, quam habet respectu illius. Alia igitur via probanda est communis sententia, quam sequimur.

- 12 Probatur autem primo hoc argumento, una ex potissimis rationibus, propter quam natura non permittit vacuum inter unum, & alterum elementum, ex quibus componitur mundus, ea est, ne impediatur influxus, quem inferiora recipiunt à superioribus, quia per medium vacuum non potest naturaliter deriuari, ut docet expressè Arist. 1. lib. Meteororū in princ. illis verbis. *Est autem ex necessitate cernimus quodammodo iste superioribus latens, ut cernis ipsius virtus inde gubernetur.* Et cum eo tota schola Philosophica. Ex quo duo sequuntur euidenter. Primum, quod agens naturale non posset agere in distans, si medium esset vacuum, cuius tota ratio est, quia virtus agentis

agens non potest per medium vacuum naturaliter deriuari ad passum propter incapacitatem medij vacui. Secundo sequitur, non posse naturaliter agens agere in passum distans, nisi eius virtus deriuetur ad illud per medium. Probatur consequentia, quia si hoc non esset necessarium, nec vacuum inter medium impediret actionem superiorum corporum in inferiora, vt per se est manifestum; sed non potest naturaliter deriuari per medium, nisi media actione eiusdem agentis in ipsum; ergo nec poterit agens operari in distans, non operando in medium.

Secundo, quia euidenti experientia notum est, quod si inter ¹³ agens & passum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in passum, impeditur omnino actio eiusdem agentis circa ipsum, vt si inter luminosum, & aërem ponatur corpus opacum, impeditur illuminatio eius; sed non impediretur, si non esset necessarium deriuari virtutem per medium, vt perueniret ad extremum, sed posset agens operari in distans, non operando in medium: ergo omnino necessarium est, & ex consequenti naturaliter impossibile, quod agens operetur in distans, non operando in medium. Vt autem hæc veritas melius intelligatur, & facilius solui possint argumenta opposita, explicandum est, quo pacto deriuari debeat virtus agentis per medium ad extremum, vt circa illud agere possit. Dicimus autem necessarium esse, vt eadem virtus, per quam agens operatur, deriuetur per totum medium, & omnes partes eius, non quidem secundum eundem effectum, nec secundum eandem actionem numericam, vel specificam, sed secundum eundem, vel diuersum effectum iuxta capacitatem, & dispositionem diuersarum partium eiusdem medij; ita vt si totum medium capax sit eiusdem virtutis, eiusdemque effectus eius, eadem virtus, & per eandem actionem, & secundum eundem effectum deriuari debeat vsque ad passum; si autem non sit capax eiusdem virtutis, sed alicuius effectus eius, satis erit secundum eundem effectum deriuari. Quod hoc exemplo sit ¹⁴ manifestum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucem, cuius capacia sunt corpora celestia intermedia, non tamen sunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò vsque ad terram, non solum lucem recipere possunt, sed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis possunt generari mixta virtute eiusdem Solis, concurrentibus aliis causis; terra verò propter nimiam densitatem, & opacitatem non est capax lucis secundum profunditatem, sed solum secundum superficiem externam, est tamen capax caloris, quem media luce attingente superficiem terra diffundit Sol vsque ad centrum eius, & per

calore sic diffusum producit in inferioribus partibus eiusdem elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eisdem effectus simul cum calore Solis ceteris influentibus cœlorum, & astrorum, & sic tangit Sol tactu Physico, ac virtuali quæcunque corpora, circa quæ operatur, per eandem quidem virtutem secundum diuersos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & dispositionem diuersarum partium eius, quod requisitum est, & sufficiens, vt circa totam hanc spheram suæ actiuitatis vsque ad extrema eius agere possit.

Ex quibus sequitur non sufficere, vt agens operetur in extremam partem, vel corpus suæ spheræ, à se distantem, quod agat in medio per aliam virtutem distinctam ab ea, per quam acturum est in extremum, vt Scotus existimat vbi supra, sed requiritur, vt per eandem virtutem operetur in toto medio, quamuis non secundum eandem actionem, vel effectum, sed iuxta
15 capacitatem, aut dispositionem mediij, vt explicatum est. Gratia exempli. Non sufficit, vt ignis possit calefacere partem, vel corpus distans, quod agat in medio per siccitatem, quamuis siccitas esset dispositio requisita ad agendum per calorem, sed necesse est, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio est, quia agens per aliam qualitatem distinctam nō est idem agens, sed diuersum, licet materialiter ratione identitatis subiecti sit vnum: ergo etiam si per vnā qualitatem operetur per medium, non dicetur virtus alterius qualitatis deriuari ad passum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in distans, licet per aliam distinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, sed diuersum: & ita se habebit talis operatio respectu agentis per aliam qualitatem, ac si non esset: & ideo si ignis calefaceret terram, non calefaciendo aërem, licet in hunc ageret per siccitatem, eodem modo diceretur agere in distans, nihil operando in medium, ac si non haberet siccitatem, nec per illam in medium ageret; requiritur ergo, vt per eundem calorem agat in medium secundum se, vel secundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facile respondetur ad primum argumentum sumptum ex diuersis experientiis; de quibus egimus 7. lib. Phys. & ideo non est necessarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata sunt, sed vniuersaliter negandum est, aliquando contingere, quod agens operetur in distans, non operando in medium, & etiam negandum est, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piscis ille stupore afficit brachium
piscatoris,

piscatoris, effundendo aliam qualitatem per arundinē, & chor-
dam vsque ad brachium, cuius capaces sunt, & à qua stupor pro-
cedit, quamuis in illis non habeat eundem effectum stuporis
propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmo-
dum lux solis effusa per inferiora corpora cœlestia non habet
effectum caloris, quem habet circa aërem, & aquam. Et eodem
modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorum de-
ruiatam, vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per
medium effundunt quamuis non habeat eundem effectum in
medio corpore, quem habet in extremo, propter diuersam capa-
citatem, aut dispositionem vtriusque. Eodem etiam modo ope-
ratur magnes attrahendo ad se ferrum. Et pari ratione de le-
bete, & aliis philosophandum est.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vase adducit
Arist. sect. 24. proble. quæst. 5. & 8. vbi fundum lebetis in princi-
pio nimis calidum esse docet, post verò feruescente aqua, non
frigidum, sed minus calidum, vel temperatum, eo modo, quo
balneæ in hyeme calidiores sunt, quàm in æstate.

Ex quo deduci potest, quòd ignis agit in aquam nihil agen- 17
do in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem est)
intensius aliquando circa extremū agere, nempe circa aquam,
non intendendo medium. Rationem autem huius reddit, quia
in principio calefactionis, dum aqua frigida est, totus calor,
quem producit ignis, concluditur in fundo vasis, neque ascen-
dere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, sed
dum aqua per alias partes vasis magis calefit, quasi permitti-
tur respirare calor in fundo, velut erentus, & ascendere, ma-
gisque calefacere aquam, & per ascēsum eius relinquitur idem-
met fundum lebetis minus calidum, vel magis temperatum,
quàm prius. Hoc verò sic est explicandum, & intelligendum,
vt verum esse possit, non quidem ita, vt idem numero calor in
fundo existens ascendat, & fundum deserat: nam hoc impossi-
bile est, cum nō possit idem numero accidens transire ab vno sub-
iecto in aliud, sed per calorem inclusum, atque detentum in
fundo vasis intelligit Aristoteles vapores, & exhalationes cali-
das ab igne excitate, & in poris eiusdem fundi inclusas, quæ
non permittuntur ascendere propter maximam densitatem,
quæ habet aqua in principio frigida, & ideo in fundo perma-
nentes magis calidum ipsum efficiunt; sed aqua iam calefacta
per partes alias lebetis, & simul etiā rarefacta, ascendere possunt
calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cum leues sint, sua naturali
inclinatione sursum tendunt; ascendentes verò magis calefa-
ciunt aquam, & deferentes fundū, magis temperatum redditur.

Accedit etiam alia causa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nam partes aquæ frigidiores ratione suæ densitatis, & grauitatis, descendunt ad fundum lebetis, & succedunt calidis exhalationibus poros eiusdem lebetis deferentibus, eosque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quod dum iam aqua intensius calefit prope fundum vasis, propter raritatem, & leuitatem, quam acquirit simul cum calore intensiori, ascendit sursum; quia naturale est, vt grauiora sint sub leuioribus, & partes aquæ superiores, sicut frigidiores sunt: quia magis distant ab igne, ita sunt grauiiores, ideo naturali inclinatione descendunt ad fundum lebetis, sicut calidiores ascendunt, & ex hac parte magis infrigidatur: & ita numquam conringit, aquam fundum vasis tangentem eo esse calidiorem.

- 28 Nec sequitur, vt contendebat argumentum, ignem agere in distans non agendo in medium, vel fortius agere in remotum, quam in proximum, vt facile constabit intelligenti doctrinam traditam. Quamuis aliquando admitti posset, quod intensiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem dispositionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius, in qua assimilatur aëri, & iuuare etiam solet aër circumstans nimis calidus. Et eodem prorsus modo respondendum est ad aliam experientiam de oleo feruescente super papyrus, vel chartam, & similes, quas breuitatis causa omittimus. Ultima verò de phantasia mouente appetitum sensitium à se distantem, difficultate caret, iuxta communem, & veram sententiam tenentem, apprehensionem finis, per quam sensus mouet appetitum sensitium, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficientis causæ ad actus harum potentiarum, sed per modum finis, in quantum sunt conditiones, per quas finalis causa propriam causalitatem exercet circa illas, & ideo non est necessarius contactus, vel approximatio eius, sed satis est, quod vtraque potentia sit radicata in eadem anima, vt per naturalem sympathiam possit eam mouere, aut excitare ad operandum, ita vt dum per vnā potentiam anima percipit obiectum, per aliam illud appetat. Et in potentiis sensituiis & intellectiuis sufficit naturalis subordinatio externarum cum internis, & omnium sensitiuarum cum intellectu, vt eadem anima per inferiores operetur circa superiores, & per vtrasque circa obiecta, quamuis actio externorum sensuum in internos, in qua videtur propria efficiētia Physica intrinsece, per mediū fiat hoc modo, vt ab oculo, vel alio sensu ducantur species

species sensibiles per nervum usque ad sensum internum. & ita in eo imprimant alias similes eiusdem obiecti, per quas internus sensus operetur.

Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod 19
 præsupponit, videlicet agentia naturalia determinatam habere
 spheram suæ actiuitatis: illud verò, quod deinde inquit, an in-
 tra spheram operetur agens immediate per se in omnes partes,
 vel in proximas per se, & in remotas per proximas. Responde-
 mus per se operari in omnes, diuersa tamen ratione: nam in
 proximas, quas per se tangit tactu formali per se imprimendo
 eis effectum, in remotas verò per effectum, seu virtutem diffu-
 sam in proximas, nō quidem ita ut sola hæc virtus diffusa ope-
 retur, sed etiam agens ipsum, quia virtus hæc depēdet ex actuali
 concursu agentis, quod ex eo fit manifestum: quia si operaretur
 virtus illa in partibus existens sine tali concursu, & quasi
 separata omnino ab agente parum posset efficere, videmus au-
 tem fortioiorem habere actionem, & longè perfectiorem effectū,
 ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est,
 per quod in distantes partes operatur agens, sed cum sint
 omnes intra propriam spheram, absque dubio operatur cum
 omnibus, & virtus eius ad quamlibet deriuata operatur, ut actu
 coniuncta agenti, sicut riuulus decurrit semper, quia tota aqua
 & quælibet eius pars coniungitur fonti per quamdam conti-
 nationem. Et ideo neganda est vtræque consequentia. Prima
 quidem quod si agens operatur in medietate in omnes partes;
 ergo operabitur in remotiores sine cōtactu, cum nō possit eas
 per se tangere, hæc inquam consequentia neganda est, vel di-
 stinguendum consequens de tactu formali, aut virtuali, & licet
 primo tactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem
 diffusam à se per medium, & etiam interuenit contactus for-
 malis partis mediæ proximè attingētis vltimam partē eiusdem
 mediæ, & agentis circa illā simul cum agēte præcipuo actu con-
 currente cum sua virtute, per quam pars illa operatur, ut expo-
 situm est. Secunda etiam consequentia neganda est, videlicet,
 quod si agens operetur in partes remotiores per proximas, se-
 quatur, quod non sit determinata sphaera virtutis eius, sed possit
 extendi in infinitum: nā cum semper operetur actu agens cum
 omnibus partibus intra suam spheram contentis, per quas ef-
 fundit propriā virtutem, & effectū, & cum idē agēs sit finitum,
 non potest suā virtutē effundere hoc modo, nec per illam ope-
 rari ad quamlibet distantiam, sed ad certam, & limitatā. Argu-
 mentū verò probaret aliquid, si in partes magis distātes opera-
 retur proximiores omnino separatæ à cōcursu actuali agentis.

Ad

Ad vltimum, negandum est antecedens, quòd agentia spiritalia, vt Angeli possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, respondeo, vnum Angelum non alloqui alterum per productionem alicuius speciei, vel conceptus in intellectu eius, sed per voluntariam ordinationem sui conceptus ad alterum: quo pacto certissimum est, nos alloqui Angelos, & ideo non est necessarium, quòd Angelus, qui loquitur, præsens sit alteri, quem alloquitur, sed ad quamlibet distantiam potest fieri talis locutio, sicut nostra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentem imprimere speciem aliquam, vel effectum realem in intellectu audientis, consequenter erit necessariò concedendum, quod non possit alloqui vnus Angelus, nisi alterum sibi præsens: quia virtus, vel locutio, non potest diffundi per medium, sicut nec potest vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco, nisi præsens sit illi, neque aliquid aliud circa eum agere, nisi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionem Angelorum eo modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in se aliqua signa, vel in cælo, aut in aëre per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur cōcedere quod agat actione Physica in distans, quia impressiones istæ semper fierent circa corpus præsens, vt per se patet.

QVÆSTIO II.

*An agens naturale, vel creatum possit agere in distans
nihil operando in medium per potentiam
Dei absolutam.*

- 21 **Q**uestio hæc à nemine agitur: nam licet de instrumentis disputent plures ex recentioribus interpretibus Arist. 7. lib. Phys. cap. 2. an de potentia Dei absoluta possint eleuari ad agendum in rem distantem, vbi nec sunt præsentia per se, nec per suam virtutem, sed de secundis causis, an licet non possint naturaliter intra spheram suæ actiuitatis agere in remotum, nisi agendo in medium, per quod suam virtutem diffundant vsque ad idem passum remotum, possint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil prorsus agendo in intermedios cælos, vel in visceribus terræ possit producere aurum nihil agendo in aërem: hoc enim specialem habet difficultatem, atque maiorem, quam de instrumentis: quia nemo dubitat,

dubitat, quin causæ secundæ agere debeant per propriam formam, & virtutem, vt Sol per lucem, & ignis per calorem; instrumenta verò non agunt per propriam virtutem, sed per eleuationem à principali agente: & licet D. Tho. & qui eum sequuntur, teneant, necessarium esse, quòd aliquid efficiant propria virtute, per quod disponantur ad eleuationem, & alio modo non posse eleuari. Plures tamen alij negant id esse necessarium, putantes sufficere potentiam obedientialem, quam habet quælibet creatura, vt assumatur à Deo tanquam instrumentum, vt eleuari possit, & assumi ad quemcumque effectum producendum, licet nihil ex propria virtute efficiat; & ideo facilius defendunt isti, quòd instrumenta possint eleuari à Deo ad agendum in remotum, vbi nec præsentia sunt per se, nec per propriam virtutem, quam causæ secundæ, de quibus euidens est, quòd per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideo quòd effectus non excedant virtutes earum, quantum ad substantiam, vel speciem, in quibus norm est, distingui ab instrumentis.

Prima opinio asserit, quòd licet naturaliter sit impossibile, 22
agens naturale agere in distans, nihil agendo in medium, non tamen implicat contradictionem, & ideo fieri posse per potentiam Dei absolutam. Ita Scot. in 1. d. 37. q. vnic. Palud. in 4. d. 1. q. 1. Vega lib. 7. In Conc. Trid. cap. 14. Caiet. 3. p. q. 13. ar. 2. Suarez ibidem disput. 3. 1. sect. 6. Card. Bellarm. lib. 1. de sacram. in genere cap. 11. & videtur idem sentire D. Tho. 3. p. q. 13. ar. 2. & q. 56. ar. 1. ad 3. quibus locis asserit, humanitatem Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationem, & hoc non solum præsentì tempore, & loco, sed secundum quamlibet distantiam locorum, & temporum. Sed omnes isti authores, præter Scotum, videntur loqui de solis instrumentis, de quibus egimus 7. lib. Phys. & non de causis secundis, de quibus nunc agimus; esse autem diuersam rationem de vtrisque ostendimus, & ideo Scotus tantum pro hac sententia referri debet, & recentiores, qui eam sequuntur. Vt autem eam probet Scotus, supponit hoc fundamentum. Ex duplici capite prouenit, quòd agens naturale non possit naturaliter agere in distans, quin aliquid operetur in medium. Primum caput est, quia solet coniungi in eo duplex virtus, vel potentia agendi, quarum vna habet pro passio sibi proportionato corpus distans, & non medium, alia verò corpus mediū, & non distans, & ideo non potest agere per vnā virtutem in distans, quin agat per alteram in medium, cuius exemplum assignat in Sole, in quo concurrat forma substantialis, & lux, & per illam operatur in distans, nempe in visceribus terræ, aliquē effectum substan-

substantiali, ut aurum, ad quos effectus non potest lux concurrere, quia accidentia non possunt attingere productionem substantiæ, sed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, ut lumen, vel calorem.

- 13 Secundum caput est, imperfectio ipsius agentis, cuius virtus actiua principalis imperfecta est, & ideo non potest naturaliter agere per illam, nisi prius agat per aliam imperfectiorem, cuius effectus sit quasi dispositio respectu effectus principalis virtutis, ut ignis non potest agere in passum per formam substantialem, quin prius agat per calorem illud alterando: unde prouenit, quod non possit agere per formam substantialem in distans, quin prius agat per calorem in medium. Ex hoc fundamento sic arguit. Illud, quod necessarium est, ut agens operetur, si necessarium sit per se, non poterit vilo modo sine eo agere, si verò ex accidenti aliquo, licet semper concurrente, non implicabit contradictionem sine illo agere, saltem per diuinam potentiam: sed duo illa non sunt per se necessaria, ut agens naturale operetur, nempe concursus duarum formarum, aut potentiarum in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad disponendum passum: ergo poterunt tolli, vel suppleri à Deo, ita ut suspendat actionem vnius virtutis, aut potentie, & suppleat imperfectiorem præcipue formæ per suum concursum, & ita illa agat in distans, non agendo in proximum, & hæc agat in passum etiam remotum, non disponendo medium. Probatur minor, quia cum duæ illæ virtutes, vel potentie in eodem agente concurrentes diuersæ conditionis sint, nempe vna substantialis, & alia accidentalis, non possunt ita per se coniungi in eodem agere, quin possit operari sine coniunctione earum: imperfectio verò præcipue formæ eiusdem agentis non potest per se concurrere ad agendum, quia imperfectio non pouit aliquid in agente, sed potius tollit. Potebit igitur Deus tollere lucem à Sole, vel certe suspendere actionem lucis in medio: & ita producet Sol in visceribus terre substantiales effectus agens per solam formam substantialem nihil agendo in mediū, & non minus poterit suspendere actionem caloris, & producet ignis formam substantialem in lignū distans, non disponendo medium per calefactionem, & ideo nihil agendo in illud.

- 24 Secundò potest probari hæc sententia, quia approxinatio, vel cōtactus quicunque agentis, & passi, non requiritur rāquā ratio, vel virtus agendi, sed solū rāquā conditio naturaliter necessaria, & adhuc non semper apud multos, sed conditio non potest esse ita intrinseca, ut implicet contradictionem sine illa agere: ergo poterit suppleri à Deo, ita ut agens operetur in distans, quod

quod nec per se, nec per suam virtutem tangit. Probatur consequentia, quia secluto contactu formali, & virtuali agentis particularis, permanent agens, virtus eius substantialis, & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam spheram agere in remotum, nihil agendo in medium. Et confirmari potest, quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quam actio in medium, cum saepe sint actiones realiter distinctae, ac diuersae speciei, vt illuminatio, & calefactio: ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanente actione in distans, suspendatur actio in medium. Probatur consequentia, quia ea, quae distinguuntur realiter, & non habent intrinsecam dependentiam inter sese, possunt per diuinam potentiam separari: sed illuminatio, & calefactio Solis, quae sunt actiones in extremum, & medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese, vt per se patet: ergo poterit hæc suspendi permanente illa, & ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora, nihil agendo in intermedios caelos.

Probatur tandem, quia licet naturaliter non possit agens 25 creatum agere in vltimum corpus existens intra spheram suae ainitatis per medium vacuum, nemo dubitat, quin agere possit per potentiam Dei absolutam, quia vacuum solum potest impedire naturaliter actionem: sed per vacuum non potest virtus agentis diffundi, vt sic diffusa perueniat vsq; ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distans, nihil agendo in medium. Probatur minor, quia vacuum nihil est: ergo non potest esse subiectum, vel passum, circa quod agens operetur: sed non potest agens suam virtutem effundere per medium, nisi per actionem: ergo non poterit eam effundere per medium vacuum. Et quod de medio vacuo probat argumentum, probat etiam de medio pleno incapaci virtuti agentis. Vnde si sol ageret, non per lucem, sed per calorem, vt ignis, non videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermedios caelos. Et confirmari potest, quia non est certum, magnetem attrahentem ad se ferrum distans, & alia agentia similia, quae operantur per virtutem occultam, eam effundere per aridinem, vel chordam, aut aliud medium: sed probabiliter negari potest, sicut probabilis est opinio eorum, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in mediū: ergo non debet negari, quod per potentiam Dei absolutam non possit agēs creatū tali modo agere.

Secunda opinio affirmat implicare contradictionem, quod 26 agēs operetur in distans, nihil operando in mediū, & consequenter,

ter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per medium: diffusam dicimus, vel deductam, quia licet non posset agens diffundere propriam virtutem, nisi per medium capax recipiendi illam, sed virtute diuina deferri posset per quodcumque medium vacuum, vel plenum vsque ad passum. Ita Molina 1. p. q. 8. art. 1. in fine secundæ disputationis, & alij recentiores, & videtur mihi probabilior, & sequenda. Probatur primò, quia impossibile est agens proprium, vel causam secundam per propriam virtutem agentem, operari circa passum, nisi illud aliquo modo attingat, hoc est, per se, vel per propriam virtutem: sed implicat contradictionem, agens tangere passum distans per se, aut per propriam virtutem, nisi vel præsens sit ei per se, vel per propriam virtutem: per se autem supponitur absens, & per propriam virtutem nõ potest fieri illi præsens, nisi virtus ipsa diffundatur per medium, vel vsque ad ipsum alio modo deferatur: ergo nisi hoc fiat, implicabit contradictionem operari in distans. Probatur minor, quia quamdiu agens distans est, & virtus eius non effunditur, vel deferitur ad passum, intra ipsum detinetur, vel ab eo non egreditur; sed repugnat, quòd ab eo non egressa attingat passum, à quo distat, vt per se est manifestum; ergo repugnabit illud attingere, & ideo in illud agere. Et si dicatur sufficere contactum diuinæ virtutis vbique præsentis, à qua eleuatur causa secunda ad operandum in distans; hoc est aperte falsum; quia licet hoc sufficiat, vt diuina virtus operetur, non tamen vt operetur secunda causa: nam cum contactus sit omnino necessarius ad agendum,

17 quælibet virtus agens debet tangere passum. Et confirmari potest, quia causa secunda non potest agere circa passum, nisi illud, atque effectum attingat per realem influxum propriæ virtutis; tunc ergo vel virtutem propriam eleuari, vt influat in passum distans, est illuc vsque differri, vt præsens influat, vel procul permanentem illuc vsque influere. Primum patet non esse operari in distans, nihil operando in medium, per quod euident est, aliquo modo debere deferri; secundum verò est impossibile: ergo impossibile erit sic operari. Probatur maior, quod procul permanens non possit in passum distans influere, quia virtutem agentis Physicè influere in effectum non est aliud, quàm effectum ab ea Physicè emanare, & Physica emanatio nõ aliud, quàm Physica, & realis cõtinuatio eiusdem effectus cum sua causa, sicut emanatio riuus à fonte; sed repugnat, Physicè, & realiter continuari ea, quæ sunt separata secundum locum, & secundum virtutem: ergo repugnabit effectum emanare à causa, & hanc eum producere circa passum distans nihil agentem in medio.

in medio. Minorē vero, quòd Phytica emanatio sit continuatio realis effectus cum sua causa, ostendit ad oculum exemplum Solis, à quo radij lucis tamdiu censentur emanare, quamdiu vsque ad ipsum continuantur, si verò discontinuuntur, aut diuidantur ab eo in medio, cessabit statim emanatio: sed virtus agentis non diffusa, nec delata vsque ad passum, in quo produci debet effectus, sed procul permanens seiuncta est, atque separata à passo ipso, atque effectu: ergo repugnat effectum continuari cum ea, & consequenter ab ea emanare, vel procedere.

Secundò, implicat contradictionem agens operari circa passum per propriam virtutem, ac postulat ratio causæ principalis, nisi ei vnatur, aut coniungatur per se, vel per propriam virtutem; sed repugnat vniri per se passo absenti, vel distant, repugnat etiam vniri per propriam virtutem: ergo repugnabit in ipsum agere. Probaturs minor, quia per se non potest vniri ratione distantiae, & separationis localis ab illo, sed non minus separata est virtus eius, nec minus distans à passo quàm ipsum: ergo non minus repugnabit ei vniri per propriam virtutem.

Ad argum. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarum virtutum in agente creato, nempe formæ substantialis, & potentiae accidentalis ei superadditæ ad operandum sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, vt implicet contradictionem, quòd substantia creata sine vtraque operetur. Et necessitas præcissa formæ substantialis euident est, & admissa ab ipso Scoto; quia cum det esse intrinsecum rei, impossibile est agens esse sine forma substantiali, & impossibile est etiam operari, si non sit. De potentia verò operatiua superaddita, licet non sit euident, quia contrarium opinatur idem Scoto, & qui cum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D. Thom. in contrarium, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat contradictionem operari, quia sola substantia diuina immediatè per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, vt non sit immediatè per se operatiua, sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec Sol posset villo modo operari in præsens, vel in distans, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidenti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falsum igitur est, & omnino negandum, quòd sol operetur per suam formam substantialem in visceribus terre, & non per lucem, vel calorem quoscumque effectus; & non minus falsum, quòd ignis tamquam causa

propria producat, vel producere vlllo modo possit alterū ignem, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potentiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substantialis, & accidentalis virtus, ita vt possit agere sine coniunctione vtriusque, vt explicatum est.

- 19 Ad secundum concessa maiori, quòd contactus solum requiratur ad agendum tamquam conditio, neganda est minor, quòd conditio non possit ita esse necessaria, vt sine illa non possit agens operari vlllo modo, quia existentia actualis in rerum natura solum est conditio requisita ad agendum, & implicat contradictionem, efficientem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, vt sine illo implicet contradictionem, agens operari circa passum.

Ad confirmationem vero concedendum est antecedens, quod actio circa passum, & circa medium sint distinctæ realiter distinctione totali, vel partiali, & aliquando specifica; & ideo quælibet est intrinseca respectu alterius: sed distinguendum consequens, quod possint separari per diuinam virtutem: nam inter sese possunt quidem hoc modo separari, vt actio in medium reperiat in extremum; quia bene potest agens in medium agere, non agendo in extremum; sed e conuerſo repugnat separari actionem in extremum ab omni actione in medium, & hæc repugnantia separationis non prouenit ab ipsis actionibus, inter quas non reperitur dependentia essentialis, nam extrinseca est vna respectu alterius: sed prouenit ex modo ipſo agendi, qui ex sua ratione intrinseca postulat actionem in medium, vt possit versari eadem, vel diuersa actio circa extremum, vt superius ostendimus.

- 30 Ad vltimum concedenda est maior, quòd per potentiam Dei absolutam possit agens operari in distans per medium vacuum, sed minor distinguenda, quòd per vacuum non possit diffundi virtus agentis; nam sic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in subiecto positiuè eam recipiente, nullo modo potest; sed bene posset deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam sustentante, ac deferente vsque ad passum: quia sicut potest alia accidentia sustentare sine subiecto, sic potest virtutem productiuam effusam ab agente per vacuum. Et eodem modo posset fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffunderetur per medium natura sua incapax eius, vt si per impossibile ageret Sol per calorem, diffundere illum posset per intermedios cælos, quia non implicat contradictionem calorem in cælo recipi, licet re-

et repugnet ei naturaliter. Negandum igitur est, quod in tali casu agere posset Sol in hac inferiora corpora per calorem, nihil operando in corpora celestia intermedia, sed vel nullo modo posset operari, vel si in extrema operaretur, necessarium esset, quod eundem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendum est antecedens, quod non sit certum, agentia illa per occultam virtutem, vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, sed quia valde probabile est, id esse omnino necessarium, & oppositum non est ferè intelligibile, & ideo parum probabile, satis est, ut probabilius etiam sit implicare contradictionem, quod alio modo operetur, ut efficaciter satis probant argumenta à nobis facta; non est enim necessarium, ut probabiliter teneamus, quod hoc, vel illud fieri non possit per potentiam Dei absolutam, euidenter probare, quod implicet contradictionem, sed satis est, quod efficacioribus argumentis probari videatur.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS. •

*De ipso autem facere, & pati, dicendum
consequenter, &c.*

Breuis expositio textus.

Inrentum Aristotelis in hoc septimo c. est, explicare naturam, 31 & conditiones agentis, & passi. Diuiditur autem in tres partes. In prima propositis antiquorum Philosophorum sententiis de natura, & conditione agentis, & passi, cum fundamentis eorum, atque refutatis, ex propria sententia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dum agit, patiatur ab eodem passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum.

Ad primam igitur partem accedens Aristot. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, debere esse dissimilia, ita ut nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum argum. erat, quia si simile à suo simili pateretur, non esset maior ratio, ob quam hoc potius in illud ageret, vel ab illo pateretur, quàm ab alio, & ideo non essent determinata agens, & passum. Quod si aliquando contingit, minorem ignem à maiori parti, ab eoque consumi, respondebāt ideo esse, quia magnum

& paruum sunt contraria, & ex hac parte dissimilia, & propterea vnum potest agere in alterum, vel ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asserens, agens & passum similia esse debere, & hæc fuit Democriti, quam inductione probabat hoc modo. Album non agit in dulce, neque hoc in graue, aut leue, & sic de cæteris huius conditionis, propterea quod dissimiles, & quasi disparatas habent naturas, & ideo nullam similitudinem inter se: ergo agens & passum similia esse debent. Quod si accidat aliquando dissimilia inter sese agere & pati, ut calidum à frigido, vel à sicco humidum, non ideo agunt, & patiuntur, quia dissimilia sunt, sed quia aliquo modo conueniunt, nempe sub eodem genere substantiæ, vel qualitatis, & ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed utramque opinionem diminutam esse asserit Arist. quia quædam vera, alia falsa docet, sed quæ simul in veritate stare etiam possunt, sicut propositiones subcontrariæ, & deceptionem horum Philosophorum ex eo processisse ait, quia vnam vel alteram tantum conditionem agentis, & passi considerantur, ex parte cuius similia sunt, sed ex parte alterius dissimilia: agens enim, & passum & formas habent, & subiectum, circa quod se expellunt, & ex parte formarum dissimilia esse debent, ut calidum, & frigidum; habent etiam subiectum commune, à quo vnum expellit alterum, ex parte cuius aliqualem habent similitudinem. Quod verò vtraque falsa, probat; & primò, quod agens & passum non possint esse omnino similia, quia non esset maior, ratio, ob quam vnum potius quàm aliud pareretur. Secundò, quia sequeretur, quamlibet rem posse in seipsam agere. Probarur consequentia, quia si ratio agendi vnius in alterum est similitudo, nihil est adeò simile alteri, quàm idem sibi met: ergo poterit in seipsum agere, ex quo sequitur, inquit, aliud absurdum, quod etiam posset corrumpere seipsum: quia actio agentis in passum sua natura ordinatur ad corruptionem eius, & ideo nullum esset in rerum natura corpus incorruptibile, quod pater esse falsum, cum corpora cælestia incorruptibilia sint. Quod verò non possint esse omnino dissimilia, ut dicebat prima opinio, probat exemplis, & ratione: exemplis quidem, quia quantitas, & calor, & his similia sunt penitus diuersa, & non agunt, nec patiuntur inter se: ergo ratio agendi, & patiendi non est dissimilitudo. Ratione vero, quia agens, & passum debent esse contraria, sed contraria continentur sub eodem genere, & ideo in eo conueniunt: ergo saltem ex hac parte debent aliquo modo esse similia.

33 His sententiis refutatis, proponit propriam dicens: Agens, & passum,

passum, nec omnino similia esse debere, nec omnino dissimilia, sed secundum genus, & secundum commune subiectum, circa quod se expellunt, similia, & secundum formas specificas, dissimilia, ut calidum & frigidum ostendunt. Et ex hac veritate collegerunt Philosophi vulgatum illud sepe in schola repetitum: omne agens intendit assimilare sibi passum: quod non esset verum, si ante actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dum agit, simul patiatur ab eodem passio, circa quod agit, quod vocant repati ab illo. Ut autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agentis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita ut non procedat ab alio priori, ut prima causa, à qua mouentur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimum verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatum est mobili, ut baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterantis (nam agens pro alterante sumitur, ut vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, ut non alteretur ab alio, ut Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, ut medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quod sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, ut cælum non alteratur ab alio: sed differunt etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, ut Deus: primum verò alterans, licet non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, ut cælum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, ut baculus, ita alterans alteratur ab alio, ut medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, respondet dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis cum materia passi, agendo potest repati, quæ verò non habent formam in materia, hoc est, in materia communi, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublunaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, ideo non repatiuntur agendo: & vniuersa.

liter loquendo inquit; Primum agens non reparitur, sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum; & primo de agente ait, pertinere ad genus causæ efficientis. Probat primo, quia causa efficiens est, à qua incipit motus, sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundo probat à sufficiente diuisione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materiale, & est vera causa: ergo pertinet ad efficientem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione Metaphorica; sed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundo, quòd nec sit finis, nec forma, quia agens tunc est actu agens, quando ab eo egreditur actio; sed quando ab eo egreditur actio, nondum sunt finis, nec forma: nam dum sunt, cessat potius actio, & agens iam non est actu agens: ergo agens non est finis, nec forma. Quod verò agens non sit materia, per se notum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiva tantum est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, vt per se est manifestum.

C A P V T V I I I.

Quomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

B: cuius expositio textus.

35 **N**ihil nouum ad doctrinam pertinens affert Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & reiicit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patiendi corporum naturalium inter se, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc est intentum capitis, quod in duas partes diuidi potest. In prima referuntur duæ opiniones, & in secunda refutantur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora non posse agere, nec pati, nisi intra illa ponantur pori quidam, aut concauitates, per quas vnum possit subintrare alterum, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidem si æquales sunt pori vtriusque, atque commensurabiles, vicissim se penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriusque, quo pacto se habent aqua & vinum, & quæuis alia corpora liquida: si verò pori vtriusque
non

non sint commensurabiles, sed inæquales, tunc ingreditur quidem alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, ut ignis per poros ligni, sed non è conuersio: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio, sicut per poros aëris, & cuiuslibet alterius inedijsit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eosdem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: isti verò plenos corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quæ appellabant athomos, ita tamen ut nõ omnino eos repleret, sed cum iidem athomi essent discontinui, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum inoueantur, & quasi volitabant: per congregationem verò, seu vnionem horum athomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque ut ex contextu huius capituli colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniunt, & ex parte differunt: conueniunt quidem in eo, quod vtræque ponebat vacuum in poris omnium corporum, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eoque congregari, vel vniri ad aliquid generandum asserit: prior verò docet, in eisdem poris vacuis nõ esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deriuari, & quasi produci in eisdem poris, ut per productionem eorum agere possit in corpus idem. Ideò Arist. asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immisos.

Sed vtramque impugnatur, tamquam falsam, & veræ Philosophiæ contrariam in 1. part. capituli. Primam quidem Empedoclis hac ratione: quia si vnum corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, ut asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eundem habere posset absque ingressu, ut per se patet: ergo siue poris vacuis posset esset actio & passio. Si verò non agit per contactum: ergo quamuis agens subintret, & per ingressum tangat partes corporis, non agit, quia ingredi non est agere, sed approximari ad agendum; nec potest excogitari per aliquid aliud agere subintrans, per quod non posset agere extra corpus existens, & passum tangens: frustra ergo ponuntur tales pori vacui.

Secundam verò opinionem sic impugnatur, vel athomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiuntur, vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nam ipsi dicunt, non dari actionem, & passionem, nisi per vacuum, sed athomi ipsi non habent intra se vacuum, sed sunt solidi: ergo nõ possunt inter sese.

agere, & pati. Si verò secundum concedant, frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintranti, ita partes corporis possunt cedere alteri, præsertim si fluidæ sint, & ita æquè facile poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis, ac si non darentur, & propterea frustra ponuntur. Et si dixerint non esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, ut vnum corpus agat, & alterum patiatur, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt, & patiuntur sine his per solum contactum.

C A P V T I X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*Quo autem modo insit generare entibus, & facere,
& pati, dicamus, &c.*

Breuis expositio textus.

38 **I**ntentum Arist. in hoc 9. cap. est, ex propria sententia docere, in quonam modo corpora agant, & patiantur, postquam sententias aliorum refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debet agens, & passum; & reiicit quintam ab aliis additam, tamquam falsam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indiuisibiles athomos in poris corporis ad agendum, & patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollere, sed etiam alterationem, & augmentationem.

Prima conditio agentis, & passi est, ut agens in quantum tale sit in actu, & passum in potentia, ut ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio est ut agens, & passum se tangerent, proxime quidem, si agens proximum sit, vel vltimum, inter quod & passum non sit aliud agens; vel remotè, si non sit agens vltimum, sed primum, vel intermedium, ut Sol tangit aquam medio aëre, sed aër, quod est agens vltimum immediatè per se, vel etiam tactu forptali, aut virtuali, ut capit. 6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, acmpe secundum porosas, &

non secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam ideo potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundum omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secundum omnes potest pati. Probatur minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eandem formam: ergo eodem modo se habent omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

Tertia conditio est, quod agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitativa: nam evidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de continuatione secundum eandem formam agendi, & eundem gradum eius, ita ut si duo sint continua, & eandem formam, in eodemque gradu participant, non possit unum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æque calidis: si enim calor remissior esset in una, quam in alia sibi proxima, posset absque dubio intensior in remissiore agere.

Quarta conditio est, ut agens & passum sint in debita distantia, hoc est, ut passum sit intra spheram actiuitatis agentis: cum enim agentia naturalia, immo & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionem suam extendere ad quamcumque distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita ut ultra illam agere non possint, & ideo nisi passum intra talem distantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur passum.

Aliqui addiderunt quintam conditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum unam, & non secundum aliam. Quam probat esse falsam, & ideo non necessariam: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex atomis indivisibilibus, ut docet capit. præcedenti Democritus, vel ex superficiebus indivisibilibus, ut docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset divisibilis, nec extensa, immo nec esset corpus, quæ omnia necessaria sunt ad patiendum, immo nec totum corpus ita compositum esset continuum, vel extensum; quia nec indivisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendum igitur est, posse totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, ut partes eius actu sint divisæ, sed satis est, quod sit divisibile secundum omnes, & singulas.

In secunda tandem parte capituli docet, opinionem Democriti ponentis indivisibiles atomos intra poros corporis ad actio-

nem, & passionem necessarios, non solum frustra eos ponere, ut capite præcedenti probauit, sed tollere alterationē, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat, totum corpus calefieri, vel infrigidari sine ulla diuisione suarum partium: quod tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat athomos illos per quorum vnionem generantur corpora, discontinuos esse debere, situmque, & positionem mutare pro generatione, & corruptione vnus, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationem verò, quia vna ex conditionibus augmentatōis propriæ sumptæ est, quod quælibet pars corporis augeatur: si verò augmentatio per ingressum athomorum in poris existentium fieret, nō posset quælibet pars augeri, immo neque vlla, quia indiuisibiles athomi augeri non possunt, sed solum fieret positio quædam vnus iuxta alterum, quam constat veram augmentationem non esse.

TRACTATVS DE ACTIONE

& reactione corporum naturalium, &
de his, quæ ad eam pertinent.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit resistentia?

- 41 **A**cturus Arist. de mixtione elementorum, ex qua resultat compositio corporū naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus mediis admiscuntur elementa ad componendū mixtum, & consequenter de his, quæ ad agendū, & patiendū requiruntur, & cum actio, & passio sint inter contraria, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, ut patet in igne, & aqua, in aëre, & terra, necessariò agendū fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiā de distinctione inter agens & passum requisitas, & tandem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodē subiecto per mutatā actionem, & passionē vnus in alterum, & vnus ab altero, quæ quasi pugna, aut bellū vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio, & reactio vnus in alterum. Agit etiam de hac actione, & reactione, de qua nos tractatū nostrum institui-mus, tamquam de principaliori, ac difficiliori, & ad quā requiruntur & ordinantur prædicta omnia. Sed quia actio, & reactio inter contraria sit per actiuitatē, & resistentiā, quia sicut quodlibet

libet contrarium agit in aliud, ita resistit actioni alterius, & expulsionem propriam à subiecto; resistentia verò, sicut actio fit mediis qualitatibus contrariis, propterea agendum est de resistentia in primo loco, explicandumque quid sit, & quod duplex, & quonam modo conueniat qualitatibus contrariorum corporum, præsertim primis, per quas agunt, & patiuntur elementa, ex his enim maxime dependet notitia aliorum, de quibus in hoc tractatu agendum est.

Primum igitur, quod quaerit titulus questionis est, quidnam sit resistentia. Et prima opinio asserit, resistentiam realiter esse actionem ipsam, per quam vnum contrarium agit in aliud, ratione tamen ab ea distingui, ut resistentiam ignis non esse aliam rem à calefactione, vel exiccatione, per quas agit in frigidum, aut siccum, quia eadem actione, per quam ignis agit in aquam eam calefaciendo, defendit se ab illa, ne eum infrigidet, ratione tamen distinguimus in calefactione, seu in calore, qui est virtus actiua, actiuitatem, & resistentiam, seu potentiam actiuam, & resistentiam; nam in quantum ab eo procedit effectus, dicitur virtus, vel potentia actiua, & medium, quo procedit, dicitur actio; sed in quantum per eandem virtutem se defendit à frigiditate aquæ, vocatur virtus, vel potentia resistentia, & actio ipsa, in quantum est medium se defendendi, dicitur resistentia: & hæc distinctio sufficit, ut dicatur vna qualitas magis actiua, quam resistentia, vel è contra, vnum elementum magis actiuum, quam resistentium. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadem potentia realis, distinguimus in eo rationem intellectus, & memoriam, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorem intellectum, & memoriam minus perfectam, atque etiam è contrario: ergo licet eadem res sint virtus actiua, & resistentia, sufficit distinctio rationis, ut verum esse possit, vnam qualitatem esse magis actiuam, quam resistentiam, vel esse magis resistentiam, quam aliam. Ita Sôzinas 9. Metaph. q. 6.

Hæc tamen sententia, aut falsa est, aut insufficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probetur. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quod resistentia non sit aliud ipsa, quam actio, vel resistere, quam agere. Probat antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiam grauitas, immo & quantitas, resistunt nihil prorsus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatibus: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones.

dimensiones, ne eundem locum ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententia vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed rantum de aliqua, insufficiens est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

- 44 Nostra igitur sententia est, quod præter resistentiam purè negariuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiua, vna actiua, alia passiua, aut formalis. Ita tenet omnes rectiores, & ideo solum oportet explicare, quid sit resistentia in communi, & quonam modo in hæc membra positiua diuidatur, quid etiam sit quælibet earum in particulari, ex quorum explanatione censebitur nostra sententia sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquendo est impedire, vel retardare actionem, vel effectum eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tanta intensione, aut perfectione. Exempli gratia; dum ignis calefacit aquam, sua actione debilitat virtutem eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tanta velocitate, aut tanta intensione, ac ageret, si non impediretur: frigiditas etiam aquæ informas aquam eo ipso impedit actionem calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentum hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in communi sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quantum impedit contrarium, ne in idemmer agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tanta velocitate, aut intensione, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licet dicatur respectu actionis, vel actiue virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ impossibilis cum forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis impossibilis in aqua cum calore; itaque frigiditas per solam informationem impediens ingressum caloris, dicitur resistere aquæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

- 45 Nunc autem probandum est primò, vtrumque membrum huius diuisionis dari. Probatut autem ex definitione communi resistentiæ: nam resistere contrario est impedire actionem eius, & introductionem sue formæ in eodem subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum contrarij, actiue, & passiue, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia.

Probatut.

Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatē eius per impressionem caloris impedit, ne in ipsam agat, vel non tam cito, aut tanta intensione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationem impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatē ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationē, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secundo, quod eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, ut euidenti inductione discurrunt per singulas resistentias facile constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistentia præter actiuā & formalem.

Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, ut ex eorum solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiam formalem probō non dari: nam forma informans subiectum non impedit actionem agentis, per quam introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionē, qua cōseruatur ab agente, ut calor ignis impedit actionē frigiditatis, & introductionē eius in eodē igne, in quantū cōseruatur per actionē primæ causæ, atque etiā suo modo virtute formæ substantialis eiisdē ignis, quæ sicut effectiuē, cōcurrit ad emanationē caloris à se, ita ad cōseruationē eius, quæ non est aliud, quā continuatio eiisdē emanationis: ergo hæc resistentia formæ quæ appollatur à nobis formalis, potius est actiua pertinens ad primum membrū: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur cōsequenter, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas cōseruatur, non pertinet ad genus causæ formalis, sed efficientis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest confirmari: nā si forma ratione suæ informationis resistit agenti, vel resistit in eodē instanti, in quo agens agit ad introducendā oppositam, vel antequā agat. Primum est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita, ut patet in generatione substantiali viuentiū: ergo iam nō est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua non potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore, quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositæ: ergo etiam est expulsa eadē forma præexistens, quātum ad illū gradum, ratione cuius resistere non poterit; neque ratione aliorū permanentium, quia adhuc non agit circa illos contrariū. Qued verò

non resistat forma agētis per suam informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam ab illo impugnetur, vt docet experientia.

- 47 Propono secundum argumentū aduersus resistētiā actiuam hoc modo: si derur talis præsētia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullā qualitatem esse magis actiuā, quā resistiuā, vel e conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementū esse magis actiuum, quā resistivum. Probatur consequentia, quia quælibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eandem actionē est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autē est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferē Philosophorum, & expressē contra Aristotelem 2. lib. de Generat. text. 3. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressē asserentem, calorem, & frigiditatem esse qualitates actiuas, humiditatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumēti adnotandū est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsūponitur ad agendum vel resistendum. Quod sic probō. Existētia actualis rei extra causas præsūponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsūponitur resistētiæ actuali, quæ in agendo, & patiēdo interuenit; sed conseruatio rei nō est aliud, quā continuatio existētiæ eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ: & consequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsūponitur actioni, per quam agit, & resistētiæ, per quā resistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuam non esse resistētiā actiuā, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsūpositam, quia sicut non potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verō, atque resistētia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nēpe actio eiusdem rei, vel repugnācia formalis, per quā formaliter resistit contrario: negari tamen non potest, conditionem hanc præsūpositā iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causā conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longē difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendētis
- 48 eam expellere. Gratia exempli, Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conseruatur, magis resistit resistētia formali actiuitati eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistētiā

stentiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruata, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quòd forma non resistat actioni agentis per suam informationem, sed talem resistentiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licet actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodum præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem impossibilem cum forma contrarij, absque aliqua actione impedit actionem contrarij modo iam explicato, sic autè eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo: quòd actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur contrarium, sed ab eodem conseruante eandem formam, præter quam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideò in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei necessariò præsupposita, hoc non tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

Pro solutione confirmationis notandum est, quòd sicut for- 49
ma substantialis, non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentalem superadditam, ita non est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua: quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hæc resistètia, sed nec resistentia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per siigiditatem vel humiditatem vtrumque præstat, & eodem modo non resistit actioni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter contraria igni, nec resisteret actioni eius resistètia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quòd per suam virtutem resistit resistentia formali, quærebat argumentū, an resistat agenti antequàm agat, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidā nō resistere priusquàm operetur, sed dum iā operari: & licet tunc sã non sit forma secundum illū gradum iam expulsū, sufficit immediatè extitisse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formalis

non sit actio aliqua, per quam producatúr aliquis effectus, non necessariò postulat actualem existentiam formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licet resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionem alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam; ergo verum est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

90 Vt ergo explicemus veram solutionem argumenti, adnotandum est, quòd nunc præcipuè loquimur de resistentia, tam actiua, quam formali in ordine ad actionem, & passionem Physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, successiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariam resistere alteri resistentia formali non esse aliud, quàm impedire actionem agentis contrarij, ita vt vel non agat, vel nò simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aquæ resistere actioni ignis est per suam informationem impedire, nec introducatur calor, vel ne simul secundum totam intensionem, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora introduceretur, nisi contraria frigiditas adesset. Quo supposito, respondeo ad formam argum. dum dicitur, vel resistere frigiditatè antequàm ignis agat, vel dum ià agit, dico non resistere, dum iam agit, nec prius tempore, quàm agat, sed in instanti, in quo agere incipit, quod est vltimum non esse actionis successiuæ, per quam agit. Primam partem probat argum. quo refutauimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodem tempore, quo agēs operatur expulsa, nò potest resistere, cum eodè tempore iam non sit, & tunc per illam tantum posset resistere passum. Secundam vero partem, quòd non resistat prius tempore, quàm operetur, sic proba. Prius tempore quàm agens operetur, non aggreditur passum, neq; illud oppugnat, vel impetitur, immo nec omnino attingit; sed quod nò oppugnatur, nec aggreditur à suo contrario, nec attingitur, nò dicitur ei resistere: ergo nihil resistit prius tempore, quam in ipsum operetur agens. Restat igitur, vt dū agens appproximatum passo incipit in illud agere, tūc primo passum dicatur a quo resistere. Probatur hac ratione, si frigiditas (gratia exempli) nò informaret aquam in eo instanti, in quo primò verū est, ignē esse illi appproximatū, introduceret idē ignis simul totā latitudinem caloris in eā, & hac sola de causa, non simul, aut in instanti eam introducit, sed successiuè, & cum mora temporis ac per partes proportionales; ergo in eo instanti impedit frigiditas per suā informationem

mationem introductionem formæ contrariæ, sed hoc est resistere formaliter: ergo in eo instanti, in quo agens incipit agere, resistit illi contrarium resistantia formali. Secundo, bene sequitur, passum resistit agenti resistantia formali, ut superius probauimus, sed non resistit actu, dum agit, nec prius tempore, quam agat: ergo dum incipit agere. Evidens est consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc; sed probatur minor: nam dum agens actu agit, non est iam pars illa formæ, per quam posset passum resistere, sed expulsa est: ergo non resistit actu per illam. Quod vero non resistat prius tempore, quam agens agat, probatur, quia resistere formaliter non est aliud, quam formam per suam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto, vel non tanta velocitate, aut intensione; sed nihil horum impedit forma prius tempore, quam operetur agens circa subiectum, quod informat: ergo non est verum, tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tempore illo non informat subiectum, non introduceret agens in ipsum propriam formam: ergo non est verum, quod tempore illo impediat introductionem eius, & ex consequenti, quod actu resistat. Quod etiam probari posset ab inconuenienti: nam si prius tempore actu resisteret, dum nullum est ei approximatum agens, sequeretur, quod etiam si nullum haberet contrarium existens in rerum natura, diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatum, non magis illud respicit, quam si in natura rerum non existeret: si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti contrario non existenti, quod est absurdum.

Et si aliquis dicat, eisdem rationibus probari, quod nec in instanti, in quo agens incipit agere, dicatur passum ei resistere resistantia formali; quia non resistit passum actu, nisi contrario actu agenti in ipsum; sed in illo instanti non est verum, quod agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod passum ei actu resistat. Probatur minor, quia vnum contrarium non agit in alterum, nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti, sed in tempore: ergo nec verum est, quod in eo instanti actu operetur agens, sed in tempore statim sequenti: & ideo tunc dicetur passum ei resistere, & non prius. Respondeo, quod licet aliqui teneant in eo instanti actu operari agens actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile termini; hoc tamen non est certum, nec adeo consentaneum principiis Arist. qui 6. lib. Physic. expressè negat, motum habere primum indiuisibile, sed solū terminari aut indiuisibili quodam extrin-

seco. Hac igitur doctrina nunc prætermissa; ad formam argumenti neganda est maior, quod non resistat passum, nisi agenti actu operanti in ipsum; sed verum est, resistere agenti, dum non agit, sed agere incipit. Quod sic probo, resistere est impedire actionem agentis, vel obstare, ut non agat; sed hoc non potest præstare passum, dum iam agens actu operatur circa ipsum, nec prius tempore, quam operetur, sed in instanti, in quo incipit agere: ergo verè, & propriè tunc dicitur actu resistere passum, dum incipit agens circa ipsum agere, & non ante, nec post. Probatur minor, quia in eo instati introduceret suam formam, nisi obstaret forma opposita per suam informationem. Quod etiam probatur à priori, quia in illo instanti primo verum est, quod agens sit illi approximatum, & ideo tunc primò respicit illud respectu immediatæ præsentia, vel contactus, quem contactum sequeretur actio eius, & introductio suæ formæ, nisi obstaret opposita per suam informationem: ergo tunc primò verum est, ei actu resistere resistentia formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia?

- 53 **C**irca solutionem secundi argumenti insurgit secunda quaestio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrariis, præsertim primis elementorum actiuitas, & resistentia. Et de actiuitate certum est omnibus cōuenire, ita ut omnes sint actiua, & productiua sibi similia: Ita D. Tho. 4. lib. Metaph. lect. 1. Nimphus 2. lib. de Gen. comm. 14. Tolet. ibidem q. 3. & cæteri omnes: & de frigiditate, & calore non indiget probatione, quia euidenter experientia satis per se notū omnibus id facit; sed de humiditate, & siccitate non est adeo euidenter, colligitur tamen euidenter ex doctrina Arist. 2. lib. de Gen. text. 25. ubi docet, elementa similia, hoc est, ea quæ conueniunt in vna qualitate, facilius transmutari ad inuicem, quam dissimilia, hoc est, quam ea, quæ in vtraque contrariantur; sed elementa similia, ut ignis, & aer, non possunt se corrumpere, vel transmutare, nisi agendo per humiditatem, & siccitatem, cum in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra non possunt in se inuicem agere, nisi per humiditatem, & siccitatem, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates istæ actiua sunt. Et licet hoc argumentum non videatur efficaciter probare, quia posset aliquis negare, hæc elementa non agere per eam qualitatem, in qua conueniunt: nam cum hæc sit in vno intensior, quam in altero, ut in 2. lib. videbimus, bene

nius, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eam in altero vsque ad summū, & ita illud in se conuertere, licet non agat per alteram, in qua differūt, vt ignis poterit aërem in se conuertere, licet non agat in ipsum per siccitatem, sed per calorem, intendendo calorem aëris vsq; ad octauū gradum, & ita eum sibi perfectē assimilando, & in se conuertendo. Hoc tamen non tollit efficaciam argum. quia statim subdit Arist. quod ex igne potest effici aër, si vincatur siccitas ignis ab humiditate aëris, & ex aqua potest effici terra, si humiditas aquæ superetur à siccitate terre. Et probatur experientia, quia videmus rem in loco minus humido positam humectari, & tandem putrescere, & corrumpi, quod non posset fieri, nisi per actionem humiditatis, vt per se est manifestum, & eadem experientia docet propter nimiam siccitatem ex loco sicco contractā rem corrumpi. Testimonia verò Arist. in argum. adducta, in quibus solum calorem, & frigiditatem vocat actiuas qualitates, humiditatem verò, & siccitatem passiuas. Duobus modis explicari solet. Primò, ita vt non sit absoluta locutio, sed comparatiua, cuius sensus sit, duas postremas qualitates comparatione primarum passiuas potius, aut resistentias vocari posse, quàm actiuas, quia multo minus actiuæ sunt, vt statim dicemus. In quo sensu qualitates quasdam naturales vocauit idem Aristot. impotentias in secundo genere prædicamenti qualitatis, quia parum actiuæ, aut parum resistentiæ sunt, & idè respectu aliarum magis perfectarum, in vtroque genere non dicuntur potentia, sed impotentia potius, quamuis absoluta consideratione potentia sint, cum sint principia alicuius actionis, vel passionis. Pro hac expositione refert Toletus Albertum Saxoniam, & quamuis sibi non placeat, satis probabilis est.

Secunda expositio asserit, duas priores qualitates vocari actiuas, duas verò posteriores passiuas, quia in mixtione elementorum, ad quam præcipue ordinantur, actiue se habent illæ, & passiuæ istæ: nam calor congregat partes materie humidas, & siccitas, hoc est, quasi in vnum colligit, frigiditas verò easdem quasi coagulat, & consistentiam eis tribuit, & vtrumque horum fit per actionem, & idè dicuntur actiue se habere duæ istæ qualitates: partes verò humidas, & siccitas potius dicuntur congregata, & quasi coagulata ratione humiditatis, & siccitatis, & cum hoc potius sit pari, quàm agere, dicuntur qualitates istæ passiuæ se habere, quamuis in tota mixtione veram quoque actionem habeant omnino necessariam, vt ad mediocritatem reducantur omnes, hoc est, ad gradus intensiōis temperatos. Hanc expositionem sequitur Toletus ex Philopono, quem ipso

citatur, atque etiam Nymphus, & videtur esse D. Tho. loco nuper citato. Fundamentum autem vtriusque expositionis est testimonium eiusdem Arist. à nobis adductum, in quo expressè asserit, mutuam transmutationem elementorum similium fieri per mutuam actionem humiditatis, & siccitatis: ergo evidens est, non esse ex mente eius, quòd qualitates istæ sint purè passivæ: & idèò necesse est illa testimonia, quibus vocat eas passivas, vno, vel alio modo explicare, iuxta contextum literæ. Et utraque expositio nobis placet. Circa modum vero, & ordinem, quo eis convenit actiuitas, diuersas opiniones refert Toletus 1. lib. de gen. quæst. 15. sed res est facilis, & idèò satis est, communem, & veram explicare, & probare, quæ sic ordinat actiuitatem earum, vt primum locum teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas, & postremum siccitas. Ita Albert. Saxonix q. 6. huius libri, Marf. q. 19. Venetus cap. 15. summæ, Caiet. Tienen. tit. de reactione, & Tolet. vbi supra, Conimbr. cap. 9. huius libri q. 3. art. 3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione, & experientia.

- 56 Ratione quidem, quia illud agens censetur maioris actiuitatis, quod ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem, atque effectum; sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem, & effectum calor, & post calorem frigiditas, post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine convenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiam sentitur effectus earum ordine prædicto, vt experimur: ergo ad maiorem distantiam extenditur actio, & effectus earum secundum eundem ordinem. Probatur secundo experientia, quia minus detineri potest manus intra ignem, quàm intra aquam; minus intra aquam frigidissimam, quam intra humidissimum corpus etiam summe densitatis, minus intra hoc, quam intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates istæ secundum eundem ordinem, & consequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequentia, quia velocior motus, atque vehementior evidens signum est maioris virtutis actiue, maiorisque actiuitatis.

- 57 Difficilius longè est, constituere modum, & ordinem, quibus convenit resistentia eisdem qualitatibus. Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito convenire eis resistentiam ei, quo dictum est, convenire eis actiuitatem, ita vt quo qualitas est magis actiua, eo sit minus resistiua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin. 9. Metaph. qu. 6. ad 2. Astudilio 1. lib. de gen. quæst. 22. Vega lib. 1.

lib. 1. de arte medendi cap. 1. Vañez 1. lib. de gen. cap. 7. q. 3. Toller. ibid. q. 15. ad 1. & Conimb. vbi supra. Probant testimonio Arist. qui in prædicamento qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo non est desumendus ordo, aut modus, quo conuenit qualitatibus ex potentia agendi, aut ex actiuitate, sed ex opposita radice, quæ est potentia passiuæ: quare oppositus esse debet ordini constituto in actiuitate, ita vt quo qualitas magis actiua est, eò sit minus resistentia. Probant deinde ratione ab experientia desumpta: nam videmus aquam facilius calefieri, quàm exiccari: ergo facilius amittit frigiditatem, quàm humiditatem, quod non potest prouenire nisi ex eo, quòd hæc fortius resistat, quàm frigiditas, cum tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

Secunda opinio contraria prorsus est, affirmans eodem ordine conuenire his qualitatibus resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est qualibet, eo sit magis resistentia. Ita Nimphus 1. lib. de gen. comm. 195. q. 3. concl. 1. dub. 2. Vallesius controu. 11. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 3. Quam sententiam explicant, & sequuntur iuniores quam de resistentia actiua, de formali verò, seu passiuæ asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitatibus, ita vt nulla earum sit magis, aut minus resistentia, quam aliæ. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis actiua, quàm resistentia, vt asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit. Primum, resistentiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, resistentiam formalem, seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas sit magis actiua, quàm resistentia, vel è conuerso magis resistentia, quàm actiua. Primum probant, quia resistentia actiua non est aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agat, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eandem actionem (quæ est resistentia actiua) esse maiorem, vel minorem se: ergo etiam repugnabit, resistentiam actiuam maiorem esse, vel minorem, actiuitate eiusdem agentis. Secundum verò, quòd resistentia formalis, vel passiuæ sit æqualis in omnibus, probant hac ratione: qualitates istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectum impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem

propriae formae in eo; sed omnes istae qualitates eodem prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti, & impedimentum praestandum actioni agentis: ergo aequales sunt in resistantia formali.

- 59 Probatur minor, quia aequaliter informant subiectum, & non magis vna, quam altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informativam, quam alia, nec dissimilem modum oppositionis cum ea, nec minus ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius, quam subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistantiae, ut vidimus, quae ideo aequalis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quam resistiuam, vel è contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia resistantia praeter actiuam, & formalem, sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatur minor, quia non de actiua, cum haec sit idem realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus aequaliter, ut probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensiōis, ut ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quam calor ab igne, ut per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minus resistiuus, quam frigus. Nec minus efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia, atque etiam hac ratione, quia si resistantia humiditatis est maior, quam actiuitas eiusdem: ergo resistantia siccitatis (quae maior est resistantia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidum non posse agere in summè siccum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia non potest dari actio, nisi agens superet resistantiam passi, ut inferius ostendetur.

- 60 Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resistantiam actiuam eodem ordine, & modo conuenire qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ut asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine opposito conuenire eis resistantiam, & actiuitatem, ita ut quo magis actiua est quaelibet earum, eo sit minus resistiua resistantia actiua, & quo magis resistiua est, eo sit minus actiua. Quod probatur falsum de resistantia actiua: nam resistantia actiua non est aliud, quam actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel
retarda

retardatur: & quo fortius agit calidum in frigidum, eo imprimis ei intensiorem calorem, & consequenter magis remittit frigiditatem eius, per quam acturum est in idem calidum: sed virtus remissa debiliior est ad agendum: ergo debiliorem reddit virtutem eius ad agendum in se, quò fortius in ipsum agit, & ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quò eadem qualitas possit esse magis actiua, & minus resistentia.

Secundum, quod asserit nostra sententia est, resistentiam formalem, vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistentias, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem, præsertim ut à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimoniis Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatis, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse naturalem potentiam, & impotentiam, & sub eis non solum actiuas, sed etiam passiuas potentias contineri nec solum actiuas qualitates, sed etiam resistentias, & vtriusque tam sub potentia, quàm sub impotentia; quia impotentia nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed positiuam qualitatem, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, ut pugilatores, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquod facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, ut nihil à quibuscumque accidentibus facile patiantur, in salubres verò, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impotentiam, &c.* Quibus duplicem potentiam distinguit in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potentia, & impotentia ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quedam ex suo proprio temperamento habent, ut facile

possint resistere contrariis, & hanc vocat naturalem potentiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur impatibilitas; sed non pati à contrario, idem est, ac passivè resistere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productū per eam; & ideo ut sic recipiens iam nō resistit, saltem quantum ad ralem receptionem, solum ergo dicitur resistere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij non recipit, aut non tam cito, vel non cum tanta intensione: vnde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non facile patiendi à contrario, quæ vocari potest impatibilitas, esse naturalem potentiam resistendi illi passivè, quam vocamus resistentiam passivam, seu formalem, quia eam dicitur habere qualitas per suam informationem, per quam impedit, vel retardat actionem contrarij, & obstat, ne statim imprimat contrariam qualitatem in subiecto, vel saltem non in momento, sed cum mora temporis. Naturalem verò impotentiam vocat aptitudinem aliarum qualitatum in subiecto ad facile patiendum, quæ potest vocari patibilitas, quia natura sua facile cedunt: facile autem cedere idem est, ac facile recipere actionem, aut impressionem ab agente contrario, & hoc idem prorsus, quod ægrè, aut difficile, vel parum resistere, & propterea vocatur impotentia passiva resistendi, quasi debilis, & infirma ad resistendum, aut (quod

63 idem est) parum resistiva. Ex quibus hoc argumentum satis efficax desumitur ad probandum, quod resistentia passiva, aut formalis apud Arist. non conveniat æqualiter omnibus qualitibus, sed quædam sint magis resistivæ, quædam minus; quia naturalis potentia ad nihil patiendum est qualitas talis naturæ, ut per eam facile possit subiectum nihil pati, vel non tam citò, aut tantum pati à contrario: naturalis verò impotentia ad nihil patiendum est qualitas, per quam subiectum difficile potest nihil pati à contrario, hoc est, per quam facile cedit, aut facile recipit actionem atque impressionem eius: sed naturalis potentia ad nihil patiendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intensione, est naturalis potentia ad resistendum contrario passivè, aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi est naturalis potentia facile cedens contrario, hoc est, debilis, & infirma ad resistendum passivè, aut formaliter, quod esse parum resistivam, ut per se patet: ergo evidens est, dari apud Arist. quasdam qualitates fortiores ad resistendum formaliter, alias vero debiles, atque infirmas, quod est dari quasdam magis, quasdam minus resistivas resistentia passiva, aut formali. Vnde sequitur, in doctrina eius defendi nō posse, quod omnes sint

64 æqualiter resistivæ resistentia passiva, & formali. Quod etiam probat

probat efficaciter aliud exemplum duri, & mollis ibidem adductum ab Arist. nam durum (ait) dicitur, quod habet potentiam non facile secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam, quod est, durum habere maiorem potentiam ad resistendum sectioni, molle vero minorem: intelligit autem de potentia passiva: nam secari, vel non secari, passiva potentia est; sed potentia passiva duri, ut non secetur, vel ut non statim, est resistentia passiva, aut formalis, ut probauimus: ergo sentit Aristot. durum esse magis resistivum, quam molle resistentia passiva, & formali, & consequenter non æqualiter convenire hanc resistentiam omnibus qualitatibus. Et licet verum sit durum, & molle aliqualem resistentiam activam habere adiunctam passivæ, aut formali resistentiæ, quia durities ipsa hebetat instrumentum, à quo diuiditur, & magis quam molle, & ab hac resistentia activa iuvare passivam, aut formalem, non tamen est verum, quod solum ratione illius sit maior resistentia duri, quam mollis, sed etiam ut passiva, & formalis est. Probatur euidenter, quia utraque resistentia vocatur ab Arist. naturalis potentia, & impotentia ad nihil patiendum, & potentiam dicit esse maiorem impotentia: ergo sentit unam esse maiorem altera, ut potentiam passivam ad non patiendum quod est esse maiorem, ut resistentiam passivam, aut formalem, cum potentia naturalis ad non patiendum sit resistentia passiva, ut probauimus.

Secundum testimonium habetur 4. lib. Phys. cap. 8. text. 71. 65
vbi docet Arist. medium magis densum, quia magis resistit diuisioni magis retardare mobile, quam rarum minus resistens, & ideo velociorem fieri motum per rarum, quam per densum, etiam si cætera sint paria respectu virtutis motivæ, ut per aërem, velociorem fieri, quam per aquam; sed resistentia medij non est activa, sed passiva, & formalis, ut per se est manifestum: ergo euidens est in doctrina Arist. formalem resistentiam non esse æqualem in omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistivas.

Deinde probari potest multis experienciis, illis præsertim, quibus usus est Arist. duobus locis citatis, & illis addi possunt duæ aliæ. Sit autem prima, quia videmus ingens saxum ita resistere mouenti, ut non possit illud à suo loco dimouere, aliud verò non ita magnum minus resistere, sed resistentia hæc non est activa, quia lapis immotus nihil agit in illum, qui conatur eum mouere: ergo est resistentia passiva, aut formalis, quam præstat pondus per suam informationem, & ex duabus una est maior altera: ergo falsum est, quod æqualiter

conueniat qualitatibus. Secunda experientia est de magnete detinente ferrum per qualitatem ei impressam (non enim potest alio modo circa illud agere) cuius tanta solet esse resistentia, vt non possit ferrum facile moueri ab alio corpore; & idem est de paruo illo piscicula detinente nauim, etiam per qualitatem ei impressam ita fortiter resistentem, vt nec magna ventorum vis possit eam mouere: sed resistentiæ istæ sunt formales, cum nihil operentur qualitates impressæ, per quam resistunt mouentibus eiusmodi corpora, & vna est maior alia: ergo suscipit magis, & minus resistentia formalis.

- 66 Tertium, quod asserimus est resistentiam formalem opposito modo, & ordine cōuenire qualitatibus, ac cōuenire diximus actiuitatem, & resistentiam actiuam, ita vt quo magis actiua est qualitas, & magis etiam resistiua resistentia actiua, eò sit minus resistiua resistentia formalis, & passiuæ, & è conuerso, quo minus est resistiua, eò sit magis actiua. Hæc est contra secundam opinionem, vt à iunioribus intellectam & explicatam, & aliquo modo in fauorem primæ. Quam imprimis colligo ex communi modo loquendi, & sentiendi Philosophorū, qui vniuersaliter dicunt, elementa, & qualitates eorum, quo magis sunt actiua, eò esse minus resistiua: sed hoc non potest esse verum de resistentia actiua, quam semper esse æqualem probauimus cum actiuitate: ergo verum erit de resistentia formali. Probatur deinde ratione, primò ex ordine, & constitutione naturali vniuersi, quod constat esse compositum ex elementis contrariis, ex quibus generantur etiam mixta contraria, & ita fere omnia corpora sunt in perpetua pugna, & quasi contrariis circumsepta; sed quædam illorum sunt magis actiua: ergo necesse est, alia esse magis resistiua, vt possint se defendere à contrariis, & ita conseruentur: nam si maior actiuitas agentium non compensetur per maiorem resistentiam eorum, quæ patiuntur, consumuntur absque dubio ab eis, dispositio vniuersi non poterit esse stabilis, ac firma. Secundò probatur: nam densitas corporis multum iuuat ad resistendum contrario, quia per densitatem magis vniuntur partes inter se, & ideò non ita facile potest agens in eas sic vnitas agere, ac si essent separatæ, vel magis inter se distantes, & ex consequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura sua magis densa magis resistiua sunt cæteris paribus ex parte aliorum: sed ex elementis terra est densior, & post eam aqua: ergo sunt magis resistiua aëre, & igne, è quibus ignis minus resistiuus erit, cum sit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad resistentiam satis probabiliter colligi potest, eundem habere qualitates ipsas hoc

hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summa frigiditate, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & prope summa humiditate eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causa summæ, & prope summæ densitatis. Euidens etiam est, summum calorem ignis esse radicem summæ raritatis eius, & etiam si in aëre non sit summus, est etiam causa raritatis aliquantulum minoris, quam nō impedit summa humiditas eiusdem aëris: quia coniuncta cum calore non potest causare densitatem, sicut neque in igne; quam tamen causat cum frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemento. Ex quibus sequitur, siccitatem 67 esse magis resistiuam, quam aliās, & calorem minus, quam omnes, & sic de duabus aliis: & ita eodem ordine conuenire eis resistentiam, atque elementis ipsis, & omnino opposito ei, quo conuenit eis actiuitas. Probarur consequentia, quia à maiori densitate maior resistentia formalis prouenit cæteris paribus ex parte aliorum, & consequenter à qualitatibus, quæ sunt causa eius. Et fundamentum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortius vnitur, atque tenacius inhæret subiecto coniungens partes eius, & raritas eas separans minus efficaciter, aut fortiter: & consequenter primæ qualitates, quæ sunt causa densitatis, fortius vniuntur, tenaciusque inhærebunt: calor verò, qui est causa raritatis, minus efficaciter; sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationem, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficacius vniuntur per eandem informationem, & tenacius inhærent subiecto, eo difficilius expelli possunt à contrario, & ideo magis impediunt, ac retardabunt actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmitus vniri, atque inhære subiecto, non habent solum ex intensione, quemuis per intensiōem magis radicetur qualitas in subiecto: & ideo fortius ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intensiōis ex alio capite, nempe ex modo speciali, quo vniuntur subiecto coniungendo partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortius ei inhære, & tenacius coniungi, & ideo difficilius ab eo expelli; quod est magis resistiuas esse resistentia formali, aut passiuæ. Quod tandem probatur experientia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuilibet alteri agenti contrario, ita vt ferè numquam possit ab eis corrumpi, quod nō habet ignis, quæ cito solet consumere aqua. Videmus etiam humiditatem in aqua magis resistere, quam frigiditatem, quia aqua intensissime calida adhuc retinet

fere totam suam humiditatē : ergo euidens experientia docet, siccitatem, & humiditatē esse magis resistivas, quā calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserit secunda opinio, nempe in nullo sensu verum esse posse, quod eadem qualitas sit magis actiua, quā resistiua, vel ē contra; nam licet verum hoc sit de resistentia actiua, falsum tamen de passiua, de qua probauimus maiorem esse in qualitatibus minus actiuis, vt in siccitate, & humiditate, & ideo has esse magis resistivas, quā actiuas, & consequenter calorem, & frigiditatem magis actiuas, quā resistivas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intentum de resistentia passiua aut formali, quā concedimus inæqualiter conuenire primis qualitatibus: nihilominus de resistentia actiua verum est, eodem modo, & ordine eis conuenire, ac cōuenit actiuitas, cum sit idem realiter cum actiuitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passiua, distinguendum est: nam de actiua resistentia non est verum, sed hæc ad actiuam potentiam porius pertinet, quia per eandem potentiam actiuam, quā agens agit, dicitur actiue resistere, de resistentia vero formali concedendum est; ideo hæc solum potest diuerso modo cōuenire qualitatibus, ac actiuitas eis cōuenit, quod concedit nostra sententia. Secundum argumentum non indiget solutione, cum pro nostra sententia potius probet de sola resistentia passiua, & formali, maiorem esse in vna qualitate, quā in altera.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est minor, quod omnes istæ qualitates eodem modo se habeant quantū ad informationem subiecti: nā licet informatio quantū ad substantiā non sit maior in vna, quā in altera, sed quātum ad modū efficacior est in minus actiuis, quia firmitus inhærent subiecto cæteris paribus ex parte intensionis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & ideo fortiores efficiant ad resistendum contrario, vt probauimus, quod est magis resistivas esse resistentia formali.

- 69 Ad secundum neganda est minor, quod non sit verum, vnam qualitatem esse magis resistiuam, quā actiuam, vel ē contra; & cum dicitur non esse verum de resistentia actiua, concedendum est, negandum tamen, quod non sit verum de resistentia formali. Experientia verò, quā probatur, citius expelli frigiditatem ab aqua, quā calorem ab igne, neganda est, si applicentur secundum proportionem quantitatis intensionis, actiuitatis, & resistentiæ, & cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis esse debet, vt comparentur in eo gradu
inten

intensionis, in quo sint æqualis actiuitatis, & efficaciz ad agendum; quod non potest fieri, nisi sumatur secundum gradus inæquales intensionis: nam cum actiuior longè sit calor, semper erit superior frigiditate, si applicantur secundum eandem intensionem cæteris paribus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita vt quanto actiuior est calor frigiditate, tanto sit remissior ea, & hæc, quæ minus est actiua, applicetur in gradu intensiori, ita vt maior actiuitas vnus compensetur per maiorem intensionem alterius, & talis comparatio, vel applicatio iusta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera sint paria ex parte aliarum conditionum, quæ requiruntur ad agendum, negandum est, quod calor citius expellat frigiditatem ab aqua, quàm aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipsa docet contrarium. Quod adeo verum est, vt etiam si applicentur secundum eandem intensionem, & vincatur frigiditas propter magnum excessum actiuitatis eiusdem caloris, post magnam tamen moram temporis consequatur ignis victoriam, quam citius longè consequeretur aqua, si in tali proportionem applicarentur, vt habita ratione actiuitatis, & intensionis, multum excederet aqua, tunc enim velocius consumeretur ignis ab aqua, vt docet experientia, non alia de causa, nisi propter maiorem resistentiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentu concedendum est antecedens, quod eadem qualitas sit magis actiua; quàm resistiua, resistentia formali, aut è conuerso magis resistiua eadem resistentia, quàm sit actiua: sed neganda est consequentia, quod nõ possit agere summè humidum in summè siccum: nam licet ex hac parte, hoc est comparata resistetia formali huius cum actiuitate illius sit excessus, potest tamen compensari ex aliis, nempe ex maiori quantitate, & densitate agentis, aliisque conditionibus requisitis ad agendum. Ex quibus constat posse actiuitatem summè humidi superare resistentiam formalem summè sicci, quamuis hæc sit maior illa nudè cõsiderata vtraq;, & ita intelligitur agere posse illud in hoc, si applicatio fiat secundum debitam proportionem.

QVÆSTIO III.

An necesse sit actionem semper procedere à proportionem maioris inæqualitatis.

VT intelligatur quæstio, explicandum est quid sit proportio maioris inæqualitatis, & quid proportio minoris, atque etiam quid sit, actionem procedere à proportionem maioris, aut

aut minoris inæqualitatis. Manifestū est, actionē versari inter agens, & passum debitè approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam passiuam, & cum sint contraria, non minus est certum, vnum resistere alteri, hoc est, se defendere ab illo, impediendo quantum potest actionem eius in se, & prohibendo, ne per illam imprimat sibi propriam formam, vt approximatis igne, & aqua, ignis intendit aquę imprimere suum calorem, & consequenter remittere frigiditatem eius, quod est eam debilitare, ne possit circa se agere vel non tam cito, & introductio caloris est agere: debilitare verò virtutem eius est resistere resistentia actiua; & aqua intendit imprimere igni suam frigiditatem, & consequenter debilitare calorem eius, ne agat in se, aut non tam cito, vel tanta intensione, quod est resistere ei resistentia actiua: calor etiā eo ipso, quod informat substantiam ignis ratione impossibilitatis, & contrarietatis formalis, quam habet cum frigore, impedit, ne statim introducat in igne, aut saltem ne tota latitudo eius simul introducat, & hoc modo impedire actionem, & introductionem eius, est ei resistere resistentia passiuā, aut formali; simili etiam modo resistit frigus calori, impediendo per suam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autem vnum agat circa aliud, & imprimat propriam formam necesse est ipsum aliquo modo superare; quia actio, & impressio proprię formę est victoria quādam naturalis, cum notum sit, illud vicisse suum contrarium, quod ipsum omnino expellit à proprio loco, & in eum sese introducit. Ad intelligendum verò modum, quo necesse sit, vnum superare aliud, vt in illud agat, necesse est comparare vtrumque inter sese secundum proprias

71 virtutes agendi, & patiendi. Quatuor autem modis comparari possunt agentia contraria inter sese, secundum virtutes actiuas, vt si comparemus ignem cum aqua, vel aquam cum igne, secundum virtutes actiuas caloris, & frigoris, & in comparatione ista euidentis est, ignem superare aquam cum sit magis actiuus. Secundo possunt comparari secundum resistentias actiuas, in qua etiam comparatione superius euadit ignis, cum resistentia actiua sit eadem eius actio, vel virtus actiua diuerso modo considerata, & eadem est ratio, si cōparetur actiuitas vnius cum resistentia actiua alterius, vt per se patet. Tertia comparatio esse potest secundum resistentias passiuas: & hoc modo superior erit aqua, cum sit elementum magis resistiuum, quā ignis, vt probauimus: & comparationes istę insufficientes sunt, quia actio, & passio non versantur inter contraria, nisi in quantum vnum est agens, & aliud passum: ergo solum debent comparari

parari secundum actiuitatem vnus, & resistentiam passiuam, aut formalem alterius, & hoc modo cōparata, vel æqualia sunt, ita vt tanta sit resistentia passiuā vnus, quanta est actiuitas alterius, & tunc nulla sequetur actio, quia neutrum superabit alterum, & ideo nec vincere illud poterit, & ex consequenti nec imprimere ei propriam actionem, & effectum, sed mutuo se impediunt; inæqualia igitur esse oportet, vt sequatur actio, per quam vnus vincat alterū. Sed duobus modis possunt esse inæqualia. Primò, ita vt actiuitas vnus sit maior, quàm resistentia alterius, & hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secundò, ita vt ex opposito, minor sit actiuitas vnus, quàm resistentia alterius; & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis. Querit ergo titulus quæstionis, an necessaria sit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc est, an vt vnus contrarium agat in alterum, necesse sit, actiuitatem eius maiorem esse resistentia formali alterius, quod pari debet, vel etiam à proportionē minoris inæqualitatis, hoc est, etiam si minor sit actiuitas agentis, quàm resistentia formalis passi, possit illud in hoc agere. Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium, sed sæpe ait, actionem dari à proportionē minoris inæqualitatis. Ita Burleus 3. lib. Phys. ad textum 16. quem refert, & sequitur Toletus 1. lib. de gen. q. 13. post secundam conclus. & quæst. 15. ad 1. Valles. controu. 44. ad Tyron. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem, quia omne agens communicans in materia cum passo, potest repati ab illo, vt docet expressè Arist. cap. præsentis. Sed impossibilis esset reactio, & repassio si repugnaret sequi actionem à proportionē minoris inæqualitatis: ergo concedendum est, dari posse. Probatur minor, quia id, quod paritur ab alio, superatur ab eo: ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idemmet agens superior: ergo non potest agere, nisi tamquam inferius, hoc est tamquam id, cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt so habet tamquam passum in reactione, quod est agere à proportionē minoris inæqualitatis. Probatur consequentia, quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passi, vt explicatum est, & superatur ab eo: ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistentia agentis: ergo non potest in illud agere, nisi à proportionē minoris inæqualitatis: quare vel impossibilis erit reactio, vel possibilis erit actio à proportionē minoris.

Secundo, experientia, quia parua guttula aquæ cadens super lapidem excauat illū, quātumuis durissimum, cuius resistentia absque

absque dubio est maior actiuitate guttulæ, & formica sæpè mota super durissimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius resistantiam maiorem esse actiuitate formicæ euidentis est: ergo contra experientiam erit negare, quòd aliquando detur actio à proportionem minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est; vna, per quam agens totaliter vincit passum, & illud in se conuertit: & hæc dicitur actio victoriosa, per quam agens perfectam victoriam consequitur de suo contrario. Alia est, per quam agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se conuertit, sed aliqualem gradum suæ formæ ei imprimit, vel in aliqua tantum parte eius agit: & ideo non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia, actionem non semper, aut necessario dari à proportionem maioris inæqualitatis, sed sæpè dari etiam à proportionem minoris, non intelligit de actione victoriosa, quia repugnat agens, cuius virtus minor est resistantia passi, idem passum vincere, atque in se conuertere, sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere, vel in aliqua eius parte aliqualem effectum producere, quod est aliquam dari actionem remissam, vel imperfectam à proportionem minoris inæqualitatis.

72. Secunda opinio asserit, quæcumque actionem vnus contrarij in altetum, semper, & necessario debere esse à proportionem maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportionem minoris. Ita Nimphus 1. lib. de Gener. comm. 195. q. 3. Astudillo q. 22. & omnes ferè recentiores, & est communis sententia, quæ videtur mihi non solum probabilior, sed vera. Probatur primò, quia dum resistantia passi æqualis est actiuitati agentis, non potest sequi actio: ergo multò minus potest sequi, dum resistantia passi fuerit maior actiuitate agentis, quæ est proportio minoris inæqualitatis, vt nuper ostēdimus. Consequentia est euidentis, quia si æqualis resistantia passi impedit actionem agentis æqualis actiuitatis, multò magis impedit maior resistantia eiusdem passi actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò sic probatur; si tantum resistit passum, quantum agens agit, non superabitur vllò modo ab eo, hoc est, nec totaliter, nec partialiter: ergo nec poterit in ipsū quidquam agere. Probatur consequentia, quia eo ipso quod passum aliquam impressionem suscipiat ab agente, quamuis minimam, subditur illi, & ideo fit inferius, & verum est, non tantum ei resistere, quantum in ipsum agit, sed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis resistantia passi, quando ab hac non potest illa impediri, quin agat in passum;

sum; tunc enim evidens est esse superiorem, sed quotiescumque agens agit, non potest resistentia passi impedire actiuitatem eius, sed ea non obstante, vel impediante, sequitur actio: ergo 72 repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis sit maior resistentia passi, quod est, actionem quamcumque semper, & necessario debere esse à proportionem maioris inæqualitatis, Vtraque autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in sua actione est imprimere propriam formam passo, passum verò introductioni resistit per qualitatem contrariam: ex quo sequitur quod quamdiu æqualis, vel maior est resistentia passi conatu agentis, impeditur omnino introductio propriæ formæ; sed quotiescumque actio sequitur, introducit agens propriam formam: ergo tunc non est maior, nec æqualis actiuitati, vel conatui eius resistentia passi, sed minor. Vnde sequitur, actionem semper, & necessario esse à proportionem maioris inæqualitatis, & rationes istæ efficaciter probant de quacumque actione, immo probant quamcumque actionem esse simpliciter victoriosam, siue parum, siue multum de forma agentis introducatur, atque etiam siue sit actio, siue reactio, & ideo friuolam esse distinctionem illam de actione victoriosa. Quod hoc argumento probo aduersus eos, qui illa vtuntur ad explicandam secundam opinionem, dum agens incipit agere in passum, nullum gradum propriæ formæ, nullam partem, quantumvis minimam eius potest ei imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, nisi per propriam virtutem actiuam aliquo modo superet resistentiam eius: ergo nec circa ipsum agere, sed passum per reactionem in agens imprimit ei aliquem gradum, vel partem suæ formæ: ergo non est possibilis reactio (quam vocant actionem non victoriosam) nisi maior sit actiuitas passi reagentis resistentia formali agentis, quod ab eo reparitur, & consequenter neque vlla actio, quamvis minima, quod est nec reactionem, nec vllam parua actionem dari posse à proportionem minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nul- 73 lam actionem quantumlibet paruam, neque vllam reactionem dari posse, quæ non sit victoriosa (vt loquuntur isti) quia quotiescumque agens agit, victoriam ex passo reportat, vel consequitur, & sine tali victoria impossibile est dari actionem: ergo nec dari actionem, quæ non sit victoriosa.

Ad argumentum verò primæ opinionis, concessa maiori, neganda est minor, quod impossibilis esset reactio, si repugnet dari actionem à proportionem minoris, & dum dicitur, actiuitatem passi reagentis semper esse minorem resistentia agentis principalis, circa quod est reactio, negandum est, immo di-

- centum semper esse maiorem, quia agens principale non resistit passio reagenti secundum omnes suas partes, vel secundum omnes gradus intensiōis suæ formæ, sed solum secundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio est manifesta, quia resistentia passiva, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impediat actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, seu gradus eius, cum quibus est impossibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola illa pars, circa quam versatur reactio, impendebat actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantum conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solū circa illam partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primo, quamlibet reactionem, quantumvis minimam, fieri à proportionē maioris inæqualitatis; & à proportionē minoris non posse fieri. Secundo intelligitur deceptio oppositæ opinionis in eo consistens, quod credit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passi in ipsum, quod non est verum, quia solum resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & impossibilitatem suæ formæ, cum forma contrarij, impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solum tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, ut ostendit expulsio talis gradus, vel passio talis partis: unde semper actio quæcumque procedit à proportionē maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secundum vnum gradum suæ formæ, aut secundum vnam partem integram, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis vniuntur ad reagendum; & idem contingit in quocumque alio agente, quod non solū operatur per partem, qua tangit passum, vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem introducit, sed per omnes simul vnitos ad reagendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repatitur solum resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illam partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundum omnes partes, & gradus suæ formæ

formæ unitos per modum vnius resistentis integri, atque completi. Falsum igitur est, quod dicitur solum resistere secundum gradum, qui expellitur, vel secundum eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem. Probatur consequentia, quia non est maior ratio, ob quam omnes partes agentis uniantur ad agendum per modum vnius agentis, quam omnes partes passi uniantur ad resistendum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Vnde falsum quoque erit, quod in reactione maior sit actiuitas passi reagentis, quam resistentia agentis, quod ab eo repatitur. Respondeo concedendo antecedens, quod omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad agendum; & ideo quod agens per omnes suas partes, & gradus agat semper; sed negando consequentiam, quod ita se habeant ad resistendum resistentia formali; & ratio differentie est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resistentiæ formalis; nam omnes partes agentis, & omnes gradus formæ, eius æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producendum, & non ita, ut quædam partes, vel gradus agant mediis aliis; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt vnum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producit effectus. Ad resistendum verò formaliter non se habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impediunt omnes actionem agentis contrarij, & introductionem formæ eius, sed ille tantum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprii, reliquæ vero partes, vel gradus non per se, nec actu impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effectu probatur, quia nec proximè intendit eos tunc expellere agens, nec circa alias partes passi suam formam introducere, sed illum tantum gradum, vel gradualem partem intensiōis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias.

Sed contra hoc est argumentum, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutem agentis, etiam si sit maior propria. Probatur consequentia, quia actiuitas passi semper erit maior resistentia formali agentis: ergo semper poterit aliquid intensiōis formæ propriæ ei imprimere, & aliquid formæ eius expellere, & tandem eam omnino corrumpere, præsertim quia, quo maior intensio formæ propriæ imprimit ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formam eius, per quam resistit resistentia actiua, & ideo minor erit hæc resistentia eius, & facillius corrumpetur. Respondetur tamen negando consequentiam, quia quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus passi ad reagendum, & multo magis, quam

virtus resistiva agentis, non solum actiua, sed formalis; cum longe maiorem intensiōem suæ formæ imprimat ei agens, quam ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius contumetur passum ab agente, quam agens ab eodem passo reagente, vt per se est manifestum.

78. Ad primam verò experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo, non omnes excauare lapidem, sed priores disponere tantum ad excauationem, aliquantulum molificando lapidem, postquam verò dispositus est, illa, quæ accedit, extrahit aliquam particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paræ molificationis, quam efficit, absque dubio agit à proportionē maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quam resistentia passiva illius paræ siccitatis, quam expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim resistit totus lapis cuiuslibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantum particulâ, super quam cadit, & hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem, quæ expellitur, respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat, sed dicitur ei resistere, quia impedit, ne simul introducat tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiue & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam molificatam, etiam agit à proportionē maioris, quia maior est actiuitas, seu vis eius ad extrahendum, quam resistentia eiusdem particulæ, vt sic iam dispositæ. Quod probatur euidenter ab effectu: nam si extrahit illam, vincit resistentiam eius, quod repugnaret, nisi maior foret actiuitas.

79. Secunda verò experientia de formica super lapidem motu sapius repetito deambulante, eodem fere modo explicanda est: nam licet non extrahat prius molificando, vel humectando particulam lapidis, sua tamē (licet parua) vi, ac pondere, quasi paulatim concutit eam, & quasi diuellere aliquantulum incipit ab illa, cui continuatur, & tandem omnino eam separat ab illa, atque extrahit; & respectu effectus, quem semel efficit, superat suam actiuitate resistentiam particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt sic disposita minus resistit, quam agat formica; & hoc est in singulis actionibus agere à proportionē maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhesionis, sed cum illa tantum parte, quæ tollitur, quasi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus resistit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quam forma extrahens agat.

QVÆSTIO II. III.

*An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis
excedat resistantiam passi excessu determinato,
vel indeterminatus sufficiat?*

SVpposito dubio præcedente, necessarium esse ad actionem, 80
quod actiuitas agentis excedat resistantiam passi, merito
dubitatur à recentioribus, an sufficiat qualiscumque excessus,
vel. necessariò requiratur determinatus, ita vt licet actiuitas
agentis sit maior resistantia passi, non sequatur actio, nisi certo
quodam excessu eam excedat. Et prima opinio negat, determi-
natum requiri, sed sufficere ait quemcumque, quantumlibet mi-
nimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia sicut à pro-
portione minoris inæqualitatis numquam sequitur actio, ita à
proportione maioris semper sequitur; quia eo ipso, quod maior
est actiuitas, quàm resistantia, potest agens vincere passum, &
ex consequenti in ipsum agere; sed quicumque excessus con-
stituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo sufficit ad
actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor,
quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas
maior est resistantia; sed quicumque excessus efficit eam maio-
rem, vt per se est manifestum: ergo quicumque excessus consti-
tuit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia acti-
uitas agentis non potest vincere æqualem resistantiam passi,
benè tamen quamlibet minorem; nam vbi tantum resistit vnum,
quantum aliud agit, nulla sequitur actio, & vbi plus agit vnum,
quàm resistat aliud, necessariò sequitur, sed quicumque excessus,
etiam indeterminatus, sufficit, vt agens dicatur plus agere,
quàm resistat passum: ergo quicumque excessus sufficit ad
actionem. Probatur tandem, quia si necessarius sit determina- 81
tus excessus, sequitur, lapidem sursum proiectum, etiam per spa-
tium vacuum, necessariò debere per tempus quiescere in pun-
cto reflexionis, & non tantum per instans, quod videtur aperte
falsum, & à pluribus negatur; quia in eo instanti, in quo verum
est dicere, impulsus non excedere grauitatem lapidis, sed esse
illi æqualem, verum est etiam, non moueri lapidem, sed nec
moueri potest tempore immediatè sequenti: ergo debet per
tempus quiescere. Minorem probo, quia tempus, quod proximè
sequitur, indeterminatum est, cum non detur primum, sed quo-
cumque dato aliud sit prius: ergo tempore illo indeterminato,
non potest impulsus decrescere determinato decremento, sed

indeterminato tantum: si ergo excessus indeterminatus non sufficit ad moriunt, non mouebitur lapis tempore proxime sequente, sed quiescet quiete temporanea.

81. Nostra tamen sententia opposita est, quod non sufficiat excessus quicumque, sed determinatus requiratur necessario ad agendum. Quam hæc distinctione imprimis explico. Determinatio excessus dupliciter intelligi potest. Primo, ita ut ad agendum sit necessarium, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi vno gradu, vel dimidio, aut tertia parte, seu alio simili. Et in hoc sensu non debet esse determinatus excessus, quia tam minimus posset esse, ut non sufficeret, quod statim ostendamus; & tam magnus poterit determinari, quod non sit necessarius, sed minor sufficiat: ergo non quilibet determinatus sufficit, nec etiam quilibet determinatus erit necessarius. Secundo modo potest intelligi, excessum determinatum requiri ad agendum, sicut dicimus quantitatem determinatam requiri ad introductionem formæ in generatione naturali substantiarum, nepe termino intrinseco, ita ut tantus excessus sit necessarius ad agendum, ut minor quicumque non sufficiat, vel extrinseco, ita ut tantus non sufficiat, sed bene maior quicumque. Et in hoc sensu intelligimus necessario requiri ad agendum determinatum excessum virtutis actiue supra resistentiam passiuam, aut formalem.

Probatur autem nostra sententia sic explicata testimonio D. Tho. 12. q. 5. art. 6. ad 2. ubi sic ait: *Neque etiam omnia quæ sunt illuminata, aut calefacta: possunt alia calefacere, & illuminare sic enim illuminatio, & calefactio essent usque ad infinitum, &c.*

82. Ex quibus hoc argumentum colligo. Denique ignem tantæ magnitudinis agere, de quo certum est, determinatam habere sphaeram suæ actiuitatis, ultra quam non potest actionem extendere; & hæc sphaera sit decem vinarum, extra quam immediate sit positum aliquod corpus capax caloris, sed vel nullum habens, vel longè minorem, quam sit calor corporis terminantis sphaeram ignis, & tunc sic procedo. Vltimum corpus intra hanc sphaeram contentum calefit ab igne, ut per se est manifestum: aut ergo potest calefacere aliud sibi contiguum extra sphaeram positum, vel non: si posse dixeris, sequitur, quod corpus calefactum ab eo possit calefacere aliud sibi contiguum, & ita procedere poterit calefactio in infinitum, nec erit iam sphaera ignis determinata, ut supponimus: si verò dicas non posse, sequitur, non sufficere quemlibet excessum ad agendum. Probatur consequentia, quia vltimum corpus calefactum per suum calorem, excedit aliud sibi proximum nullum habens calorem, vel longè minorem, & tamen cum isto excessu non potest in illud agere,

agere, cuius nulla potest assignari ratio, nisi quia non pertingit mensuram excessus requisiti ad agendum: ergo sequitur, determinatum esse necessarium ad agendum.

Probatum etiam ratione à priori, quia maxima perfectio est, 84
posse communicare aliis proprium esse, si non individuale (nam hoc est summa) saltem specificum, quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere: ergo maior perfectio requiritur ad producendum sibi simile, quam solum ad essendum, sed vitium contrarium agit in aliud, ut illud efficiat sibi simile: ergo maior virtus requiritur ad agendum, quam ad essendum. Et maior quidem determinata, probatur, quia tam exigua potest esse virtus, ut non sit sufficiens ad operandum circa aliud; sed agens non agit, nisi ratione excessus actiuitatis supra resistantiam passivam: ergo requiritur determinatus excessus ad agendum. Vnde huius argum. explico exemplo corporum viventium, de quibus eandem est, quod non eo ipso quod sint, possunt agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutem eorum crescere usque ad determinatum gradum; ergo eodem modo nec reliqua corpora actiua, & passiva possunt agere ad assimilandum sibi passivum, nisi virtus actiua eorum aliquem gradum pertingat, ut constet experientia in ultimo corpore existente intra sphaeram actiuitatis ignis, quod licet calefiat ab igne, non potest alterum sibi congruum calefacere propter exiguam virtutem, & tam parva potest esse scintilla ignis, ut non possit aliquid agere, vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus: necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiue supra resistantiam passivam, ut circa illud agere possit.

Probatum tandem à posteriori in ascensu ac descensu lapidis 85
sursum proiecti, hoc modo in ultimo instanti temporis, quo movetur sursum, producit impulsus contra conatum gravitatis presentiam quandam adequatam lapidi, & superiorem quantumque alia prius producta, per quam ultimo terminatur motus sursum, & in qua desinit: ergo necesse est, quod in eo instanti actiuitas impulsus excedat resistantiam gravitatis excessu determinato intrinseco, cum sit minimus excessus, cum quo agere potest, & cum minori quocumque non possit. Ulterius, impulsus sic excedens gravitatem diminuitur successivè tempore sequenti: ergo non potest sic diminui, ut fiat minor gravitate, quin prius fiat æqualis; sed non potest fieri æqualis tempore immediatè sequenti, quia æqualitas consistit in indivisibili; ad quod in casu isto non pervenitur, nisi in instanti: ergo necesse est impulsus esse æqualem in aliquo instanti temporis sequentis; in quo verum erit dicere: nunc est æqualis, & immediatè non erat æqualis,

sed maior ; & inter instans , in quo est æqualis ; & instans , in quo produxit vltimam præsentiam terminantem motum , datur tempus : ergo in toto hoc tempore mediò fuit maior excessu indeterminato , & tamen non poterat mouere lapidem sursum ; cum motus sursum supponatur vltimo terminatus per illam indiuisibilem præsentiam ab eodem impulsu productam. Excessus igitur indeterminatus non sufficit ad agendum. Et licet daremus fieri æqualem in tempore immediato ; idem sequitur inconueniens , quia cum tempus immediatum sit diuisibile , sequitur , quòd etiam si in parte eius fiat æqualis , in prima medietate eiusdem partis non sit æqualis ; sed maior , & tamen non sufficiebat ad mouendum , vt ex suppositis est manifestum : ergo non quicumque excessus sufficit ad agendum , sed determinatus aliquo modo requiritur.

- 36 Ad primum argumentum oppositæ opinionis distinguendum est antecedens ex ea parte , qua asserit , à proportionem maioris inæqualitatis semper dari actionem ; nam si proportio maioris sit per excessum determinatum actiuitatis supra resistantiam passi , verum est ; si verò per indeterminatum , falsum : quia sicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua sufficit ad agendum , sed tanta requiritur , ita vt si sit minor , non sit sufficiens , vel cum tanta non potest agere , bene tamen cum maiori. Ita requiritur determinatus excessus actiuitatis vnus supra resistantiam alterius , quia ratione illius actiuitatis , per quam non excedit agens resistantiam passi , non dicitur agere , licet per totam simul actiuitatem operetur.

Ad secundum concessa maiori , neganda est minor , quod quicumque excessus sufficiat , vt dicatur agens plus agere , quàm resistat passum ; nam cum excessus indeterminatus non sufficiat ad agendum (vt probauimus) non dicetur propter illum agens plus agere , quàm resistat passum : immo neque ratione illius aliquo modo agere , quousque fuerit determinatus , hoc est tantus , vt habeat sufficientem vim ad agendum , quam non habet si sit minor. Ad vltimum concedendum est euidenter sequi ex nostra sententia , quod motus sursum , & deorsum lapidis factus per vacuum necessario interrumpi debeat per tempus in puncto reflexionis ; ex quo nulum sequitur inconueniens ; immò est expressa sententia

Aristotelis 8. lib. Phys. vt ibidem ostendimus.

Cuius ratio non minus probat de eodem motu facto per plenum ,
quàm per vacuum.

*An excessus actiuitatis supra resistantiam requisitus ad
agendum debeat esse determinatus termino
intrinsicco, vel solum extrinsicco.*

Supposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse ⁸⁷
determinatus; quærimus, an debeat esse determinatus per
intrinsicum terminum, quem vocant minimum, quod sic, ita vt
tantus requiratur, & quicumque minor non sufficiat; vel suffi-
ciat determinari termino extrinsicco (quem vocant maximum,
quod non) ita vt tantus non sufficiat, sed benè maior quicum-
que: hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo non
potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari possit. Et vi-
detur quod terminari debeat minimo (quod sic) quod probo
in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum
lapis mouetur sursum per impulsum proicientis, necessarium
est talem motum terminari per vltimam præsentiam, vel vlti-
mum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo
verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflec-
tionis, impulsus excedere resistantiam grauitatis. Probat
consequentia; quia si non excederet, non posset agere; sed agit
tunc, cum producat præsentiam indiuisibilem, & adæquatam
vltimo terminantem motum sursum; ergo excedit resistan-
tiam grauitatis; & excessu quidem determinato per minimum
intrinsicum, quia verum est dicere tunc agere, & immedia-
tè post agere non posse; cum non possit mouere, sed finitus
sit iam motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo
illo instanti producendo vltimam præsentiam est minimus,
cum quo agere potest, ita vt cum minori, quem habebit im-
mediate post, non possit agere, vt supra probauimus. Vnde se-
quitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum
termino intrinsicco.

Huic dubio respondeo hac distinctione, nam agere duobus
modis sumitur. Primo vniuersaliter pro actione quacumque
abstrahente à successiua, & instantanea, vel ab ea, quæ est mo-
tus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet muta-
tum esse. Secundò sumitur magis in particulari pro eo, quod
est mouere motu successiuo, qui propriè dicitur motus. Et si
agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessariò ex-
cessum determinatum extrinsicè per maximum, quod non;
ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non
possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem
termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit

excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primum in agentibus contrariis, quæ operantur successiue; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimum quod sic; dêmus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non possit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet successiue: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu, & vtrumque probat falsum esse, quod requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum minori mouebit, quia immediatè post producet aliquid formæ in passio: ergo minor erit excessus. Probatur secundo in agentibus carentibus contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia: nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum, & hoc repugnat propter defectum approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non possit producere; quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecum in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1. lib. Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic, quia effectus, qui producitur, est indiuisibilis, & determinatus intrinsecè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundo in motu sursum, quia in vltimo instanti cum terminante producit impulsus vltimam, & adequatam præsentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque villo modo operari: ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimum intrinsecum requiritur.

Et argumentum in contrarium propositum

hoc tantum probat, & ideo non

indiget solutione.

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile.

Hanc quæstionem tetigit Aristoteles cap. 7. huius libri, 88
iam à nobis explicatum : vt autem intelligatur, duo isti
termini declarandi sunt, nempe simile, & omnino simile. Simi-
lia vocantur ea, quæ participant eandem naturam specificam,
præsertim sub genere qualitatis, in quo solum reperitur propria
similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo:
alba dicuntur propriè similia; sed si participant eandem qua-
litatē, & nō secundū eundē gradum vt si vnū sit album vt duo,
aliud vt sex, non dicuntur omnino similia, & propterea additū
in titulo quæstionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia,
ea quæ non solū conueniunt in eadem natura specifica quali-
tatis, sed in eodem gradu intensiōis, & talia sunt duo alba, vel
duo calida vt quatuor. Hoc supposito querimus, an habēs eādē
qualitatē specificā cum alio, & in eodem gradu possit agere in
illud intendendo qualitātē eius, vt calidū vt quatuor, in aliud
calidū vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producen-
do effectū se ipso intensiorem. Certū est autem sermonē esse
de agente vniuoco, nam agens æquiuocum non producit sibi
simile formaliter, vt per se est manifestum.

Prima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem 89
qualitatis, & gradus: non semper, sed in casu aliquo, nēpe si plus
materiæ habeat ratione densitatis, vel ratione maioris quanti-
tatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit
multo maius altero; vel si duo corpora æquē calida inter se
coniungantur, poterunt agere in corpus aliud æquē calidum,
sed minus utroque intendendo calorem eius, quod est simile
agere in aliud omnino simile, producendo effectum seipso in-
tensiorē. Ita Sotus 2. lib. Phys. q. 4. concl. vltima, Nimphus 2. lib.
de generat. comm. 195. quæst. 2. Marsil. ibidē q. 18. & Toletus. q.
3. Probant ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex
natura densitatis, quæ talis est (vt capite. 5. ostendimus) vt pâr-
tes eiusdem corporis magis, ac fortius vniat inter sese: sed vir-
tus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem inten-
siōis in materia densa existens fortior est ad agendum, quā
si esset in alio corpore densitate carente: potest ergo produ-
cere effectum maioris intensiōis, & ideo intendere calidum
eiusdem intensiōis producendo effectum se ipso inten-
siorē, & quod densitas facit in casu isto, efficiet maior
quanti

quantitas corporis, vel coniunctio duorum: ad agendum in tertium utroque minus.

- 90 Secundò, probant multis experiētijs, sed his præcipuè, quæ videntur notiores. Prima est de ferro candenti agente in stupā, & conuertente eam in ignē, sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorem: ergo producit calor existens in ferro minoris longe intensiōnis calorem, summum; melius ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similis minoris densitatis, ratione cuius produxit in stupa maiorem intensiōnem caloris ea, quam habet in se. Secunda experientia est de lumine, nam radij Solares per speculum transeuntes solent generare ignem in corpus extra speculum positum: ergo producant effectum perfectiorem se, & ideo poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quàm in raro, vt in plumbo vel auro; & ideo perfectiorem longè effectum impulsioniſ producere poterit: ergo eadem erit ratio de qualitatibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensiōnis, quæ fuerit in densiori, vel maiori corpore, licet æqualis sint intensiōnis in se. Et tandem plures homines simul cōcurrentes plus pōderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quò magis vnitæ sunt, perfectiorem producent effectum: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensiōnis, ea, quam idemmet corpus habet in se, & consequenter intendere eandem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eandem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, vt. calidum vt quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum vt. quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auicēna. 7. Metha. cap. 3. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 2. Venetus in summa de gener. cap. 3. Alber. Saxoniz 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis. Vallesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quod certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 50. vbi docet. expresse agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam non quodcumque natum est pati, & facere, sed quacumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habens, necesse est ut patiens, & faciens genere quidem*

quidem simile esse, & idem specie autem dissimile, & contrarium. Et paucis interpositis reddit rationem huius dissimilitudinis sic loquens: Huius autem causa est, quod contraria in eodem genere sunt omnia: faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem, &c. Sed ea, quæ sunt eiusdem speciei, & in eodem gradu participant eadem qualitatē, nec dissimilia sunt, nec contraria; sed omnino similia: quāuis vnum sit maius altero, vel maiorem densitatem habeat: ergo pugnat cum verbis Aristotelis, quod possit vnum agere in aliud per eandem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis, probatur esse fallū, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem: cum multitudo partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quantitatem potius, quam ad qualitatem pertineat.

Probatū etiam ratione primo, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminenter: alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile: sed omnino simile, quāvislibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminenter gradum inferioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exempli gratia, calidum ut quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllō modo gradum ve quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatū minor, quia solum habet calorem intensum ut quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensiōis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei, sed diuersi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa vniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensiōis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectionis secundum rationem indiuidualem. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensiōis, ut quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem: sed quintus gradus per se est perfectior indiuidualiter calore ut quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu indiui

indiuidualiter, non ratione intensiōis, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo continere illum eminenter præcipue in ordine ad illum producendum, probo hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ, hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agētis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore ut quatuor, & cōsequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundo probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergo nec poterit dari actio. Probat minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est, assimilare sibi passum; sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, ut per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est aperte falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem: sed secundum formam, per quam agit: ut calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinent per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones, ut quantitas, vel dispositiones materiales, ut maior densitas: ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & cōsequenter calefactio ipsa.

DVBIVM AGITANDVM PRO solutione argumentorum.

*An maior magnitudo, vel maior densitas corporis
iuvet ad agendum, & quo modo.*

Authores primæ opinionis contendunt maiorem magnitudinem agentis, aut maiorem densitatem eius iuvare ad agendum, non tamquam rationem formalem agendi quia certum est, nec extensionem, aut multitudinem partium, nec densitatem corporis esse virtutem actiuā, & ideo nec formam, per quam operatur agens; ut maior densitas ferri, vel maior ma-
gnitu

magnitudo eius non est ei ratio formalis agendi, sed calor, ita tamen iuuare, ut ratio formalis agendi in multitudine partium eiusdem corporis existens, vel in densiori materia fortior sit, & maioris virtutis ad agendum, quam sit intensio eius, quia magis vnita; & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formam passi æqualem se in gradibus intensiōis. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum solutione propositum est hoc dubium.

Nos verò iuxta communem opinionem, quam sequimur, duo dicimus: primum, maiorem magnitudinem agentis, vel maiorem densitatem eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agendi: nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, ut possit eius ratione agens producere in passo effectum se intensiorem. Probatur primum, quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quam agit in ipsum, ut calidum intendit assimilare sibi passum in calore, qui est sibi ratio formalis agendi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agendi. Probatur consequentia, quia in his non intendit per se assimilationem, sed in calore tantum, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam continent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuere eam formæ, quæ est ratio agendi ad producendam maiorem intensiōem in passo, quam ipsa habeat in se, & consequenter nec ad agendum in aliud omnino simile. Probatur secundo, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formam agentis ad producendam maiorem intensiōem, quam in se habeat, quia sequeretur agens, & passum mutuo se posse intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia si magnitudo agentis, vel densitas eius sit forma agendi, vel iuuet formam agendi ad agendum in passum omnino simile, demus calidum ut quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intendere posse aliud calidum ut quatuor, vsque ad quintum gradum: & tunc passum factum calidum ut quinque poterit agere in idemet agens calidum maioris magnitudinis, vel densitatis, quia cum illud excedat in gradu integro intensiōis, euidentius est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus est euidentius maiorem magnitudinem, vel densitatem non impedire talem actionem. Et hoc rursus per calorem iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorem eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem ut octo.

Secundo dicimus multitudinem partium, aut maiorem densitatem, vel maiorem magnitudinem corporis posse iuuare formam agentis ad pro-

ad producendum suum effectum ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensiorem, quàm produceret sine illis, sed nullo modo ad producendum effectum intensiorem se. Et hoc vltimum probatum est iam in confirmationem communis sententia. Sed probo alia hoc argumento; maior magnitudo, seu maior densitas agentis, aut maior multitudo materiae, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadem virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum producendum, quia virtus vnita per densitatem fortior est seipsa dispersa (ut aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eadem intensiōe, atque eadem densitate fortior fit: ergo maior est ei tribuenda sphaera actiuitatis, per quam possit extēdere suum effectum, & intra eandem sphaeram intensior effectus, quàm tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probatur secundo euidenti experientia, quia aequalis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atque intensius calefacit manum, quàm in aëre, vel corpore alio minus denso, & aqua citius, atque intensius humectat manum, quàm aër, quàmuis intensiorem habeat iste humiditatē. Ignis etiam magnus ad maiorem distantiam calefacit, quàm paruus, & intra sphaeram minoris intensiorem calorem producit, quàm minor ipse. Et tādē videmus duo luminosa aequalis intensiōis maiorem partem mediij illuminare, quàm illuminaret quodlibet per se, & in eadē parte mediij ab vtroque illuminata intensius lumen produci, quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter: ex primo quidem, quia experimur in eadē parte mediij ab vtroque illuminata scripturam aliquam legi posse, quae non posset legi, si ab vno tantum illuminaretur. Ex secundo verò, quia si corpus opacum ponatur medium inter vtramque luminosum, duplex efficietur vmbra, vna versus vnum, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod praeter lumen à quolibet productum in parte proximiori, aliquid etiam luminis producit ab altero in eadē, quod sic probo. Vmbra causatur ex impedimēto corporis opaci, ratione cuius minus lumen producit in parte impedita, quàm in alijs non impeditis: sed pars illa aëtis, in qua fit vmbra, non est impedita ab effectū proximioris luminosi, ut per se est manifestum: ergo impeditur ab effectū alterius: sed non impeditur totaliter, alioquin nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solū impeditur: ergo habet ex parte effectum, quod

quod eſt aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luſinoſum magis proximum. Et ex hoc euidenter ſequitur intenſius lumen produci ab utroque agente circa eandem partem mediꝝ, quàm produceretur à quolibet per ſe, propter maiorem magnitudinem, maioremque multitudinem partiũ utriuſque, ſed in nullo caſu horum producitur forma, vel effectus in maiori intenſione ea, quam habet in cauſa totali, vel partiali; nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intenſionem, quam habet calor in qualibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab utroque luſinoſo excedit intenſionem, quam habet idem lumen in ſingulis per ſe ſumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intenſionis ratione maioris denſitatis, vel magnitudinis producere poſſe intenſiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intenſionis, ſed minoris denſitatis, vel magnitudinis; numquam tamen poſſe producere effectum intenſiorem ſe,

His ſuppoſitis reſtat reſpondere argumentis primæ opinionis: Et ad primum eorum conſeſcendum eſt primum enthymema, quòd virtus in denſiori corpore exiſtens magis eſt unita, & ideo fortior ſeiſſa diſperſa, hoc eſt fortior, quam ſi eſſet in corpore minus denſo, & ideo intenſiorem effectum poſſe producere, quam poſſet cum minori denſitate, quia ratione denſitatis melius eſt diſpoſita ad agendum, quam eſſet ſine illa: ſed neganda eſt alia conſequentia, quòd poſſit producere effectum intenſiorem ſe, quia talem intenſionem maiorem nullo modo continet forma, quæ eſt ratio agendi, nec ſecundum ſe, cum tantum ſit intenſa ut quatuor, nec ratione denſitatis, quæ nullam poteſt virtutem agendi ei conferre; ſed melius tantum diſponere ſubiectum, ut citius, vel ad maiorem diſtantiã, vel cum maiori intenſione non excedente propriam producat proprium effectum.

In ſecundo argumento afferbantur plures experientiæ ad probandum agentia ratione denſitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium poſſe producere effectum maioris intenſionis, aut perfectionis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientiæ præter primam pertinent ad cauſas æquiuocas, de quibus non procedit quæſtio, ut in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis reſpondebitur ſtatim. Ad primam igitur de productione ignis in ſtupa à ferro eandenti, duobus modis reſpondeo; primo concedendo, quòd in ferro illo non ſit forma ignis neque ſummus calor, ſed infra octauum gradum, concedendo etiam, quòd in

stupa producat ignem, sed negando quod producat calorem ut octo, se producit minus intentum, quam in se habet, & ille sufficit ad introducendam formam ignis in tali materia habente ceteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrum, non sufficit in eo calor maioris intensiōis, quem habet ad introductionem eiusdem formę ignis, sed cum propria conseruatur. Quod exemplo aëris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamen conuertitur in aquam, sicut conuertuntur nubes, quia deficiunt ei ceterę dispositiones aquę connaturalis, quas nubes habent, ut densitas, grauitas, & alię huiusmodi. Itaque nec necessarius est summus calor ad introductionem formę ignis in materia sic disposita, immo nec tam intensus; quam ille, qui est in ferro, sed nec ille sufficit, ut in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrum candens producit ignem in stupa, ergo intensiorem calorem eo, quem in se habet. Secundò respondeo, quòd in ferro est forma ignis secundum probabilem sententiam multorum, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodisęus opus. de mixtione, quod colligunt ex fulgore eius, quia, ut asseruit Plato in Thimęo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cum sit adeo vehemens calor ferri, facile creditu est, quòd aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat; ab hoc igitur igne in poris ferri existente producitur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de causis equiuocis vno verbo respondeo, admitendo illas, sed negando quod in aliqua earum producatur effectus maioris perfectionis, quàm causa, immò cum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causę, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectū causę vniuocę, qui numquam poterit intensiōem formę agentis superare, quantumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

*An agens possit producere effectum sibi omnia
equalem, aut similem in perfectione,
vel gradu intensiōis?*

Vt in

VT intelligatur questio, notare oportet, non procedere de effectu simili, vel equali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens uniuocum producere per generationem substantialem effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, ut homo hominem, & leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentalibus, hoc est in gradu intensiōis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quod cum habeat formam specie diuersam, nō potest assimilare sibi passum similitudine formalis; nec etiam in formali intensiōe, ut per se patet: sed de solo agente uniuoco producente formam eiusdem speciei, & eodem modo capacem intensiōis, ac est capax forma, per quam ipsummet operatur. Querimus ergo an calidum ut quatuor possit producere in passo, ut in ligno, aut ferro calorem eiusdem intensiōis; ita ut totam virtutem intensiōis, quam habet, possit refundere in passum; & facere illud æquē calidum, & omnino sibi simile, vel solum possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intensiōis, ut quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passo; & etiam luminosum posse producere lumen eiusdem intensiōis, quam habet in se. Ita authores illi, quos questione præcedente citauimus pro sententia; quæ asserit simile posse agere in omnino simile intendendo qualitatem eius; nam consequenter dicere tenentur posse producere totam intensiōem, quam in se habet; quia si calidum ut quatuor potest intendere calorem ut quatuor existentem in ligno, vel aëre, demus illum intendere usque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quod possit producere quinque gradus caloris in alio subiecto nullum calorem habente, ut in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intensiōis, quos in se habet, est qualitas actiua: ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intensiōis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi omnino simile. Probatur etiam experientia; nam euident est unum ignem posse producere alterum: ergo potest producere calorem ut octo. Probatur consequentia, quia calor ut octo est dispositio ad formā ignis; quare non potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensiōis, quantam habet forma, per quam agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producit ignis sine calore ut octo. Et ex hac experientia deduci potest hoc argumentum. Si calidum ut octo, quale est ignis, non

posset producere calorem ut octo, sed minorem; sequitur octavum gradum caloris non esse qualitatem activam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis; sed probatur consequentia, quia numquam potest illum gradum imprimere subiecto; ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

- 23 Secunda opinio est quorundam recentiorum asserentium, quod licet non possit corpus habens formam tantæ intensiōis, producere aliam eiusdem intensiōis in alio corpore, nisi forte cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intensiōem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum ut quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantiae inter agens, & partes profunditatis passī non posse in eas producere totam intensiōem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quam se tangunt posse producere indivisibile intensiōis ut quatuor: quod probant hoc argumento. Si calidum ut quatuor se penetraret cum passō; nihil obstar, quin posset producere in eo calorem eiusdem intensiōis, quia sola distantia impedit modo productionem totius intensiōis; sed per ultimam superficiem se penetrat cum ultima superficie passī: ergo poterit circa illam producere indivisibile intensiōis ut quatuor. Probatur minor, quod se penetret, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quam utrumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passī correspondent eidem superfici ei indivisibili spatij, ut per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superfici ei correspondent ultimæ superficies aeris, & aquæ: ergo se penetrant.

- 24 Nostra sententia quatuor asserit, primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensiōi posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensiōis circa passum eiusdem magnitudinis, ac densitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter, si tamen per divinam potentiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumento. Virtus agentis secundum totam intensiōem, quam habet, est activa, & productiva alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passī & perfectissime approximata, ita ut nulla sit distantia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit a perfecta productione sui effectus;

effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensi-
onis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo
impeditum perfecte operatur, & ideo perfecte assimilatur sibi
passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicit similitu-
dinem non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gra-
du intensi-
onis: ergo producit effectum sibi omnino similem
in gradu intensi-
onis; vel totam intensi-
onem, quam habet, im-
primit passo.

Secundo asserit, agens eiusdem virtutis, & eodem modo pro-
portionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem 95
non penetratum cum eo, sed ei contiguum, non posse produ-
cere effectum circa ipsum æqualis intensi-
onis, sed minoris tan-
tum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad pas-
sum est conditio necessaria requisita ad agendum, & ideo pro-
pter maiorem, vel minorem distantiam diuersarum partium
eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniformiter dif-
formiter circa illas agere, hoc est, simul imprimendo eandem
formam omnibus; perfectius tamen, vel intensius proximiori-
bus: sed agens, & passum non sunt perfecte approximata, etiam
si sint contigua; nisi se penetrant: ergo non poterit agens per-
fecte agere in passum, nec perfecte illud sibi assimilare, nisi fue-
rit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo
totam intensi-
onem, quam habet: Probatur minor; quia ea, quæ
non sunt simul, aliquo modo distant: ergo non sunt perfecte ap-
proximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet
sint contigua; ergo non sunt perfecte approximata. Probatur
iterum minor, quia se penetrare duo corpora ideum est, ac esse
simul loco, vel spatio, ita vt eisdem partibus spatij correspon-
deant partes vtriusque corporis; quod patet non habere corpo-
ra contigua, sed diuersis spatiis correspondere, & ideo aliquo
modo distare inter se saltem negatiue, licet nullum sit corpus
medium inter vtrumque; & propterea non esse perfecte appro-
ximata, vt requiritur ad perfecte agendum, & patiendum.

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, 96
agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per
quam tangitur ab eo totam intensi-
onem, quam habet, immo
nec maiorem, quam in partibus profunditatis. Probatur primo
ex parte subiecti, nempe eiusdem superficiiei, in qua recipi debet
talis effectus, quia non potest effectum maioris intensi-
onis re-
cipere, quam partes profunditatis, quas terminat, nisi in quan-
tum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indiuisibi-
lis; sed indiuisibile non potest esse per se alterabile; quia quid

cumque motus alterationis est accidens corporum diuisibile postulans subiectum, vt probauimus 6. lib. Physicor. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indiuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensiōem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima consequentia, quia non potest talem calorem recipere, nisi per motum, quia successiue illum recipit.

Secundò, quia vel indiuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continuant, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, vt fatentur omnes. Nemo enim vnquam dixit, quòd punctum possit separari naturaliter à liuea, vel superficies à corpore; neque vllò modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiam si sit res, imperfectissima tamen, & naturaliter dependens à re ipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se sit à natura; sed si superficies vltima passi intensiorem recipit calorem, quam partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidenter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probatur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidenter nullas partes intensiōis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus, nec proinde potest eis adhærere, quia indiuisibile non adhæret partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

- 97 Probatur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producit per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensiōis, quam partes. Probatur minor, quòd non per mutationem, quia euidenter est; & recentiores, qui sequuntur illam sententiam, id concedunt, intensiōem illam successiue produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producit. Quod verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus iste est idem numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum realiter distinctum. Nec etiam potest distin-
- gui nu

gui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantiæ non distinguuntur numero ab ipsa quantitate; & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci permutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus earundem partium, cum nec componat cum illis eandem numero qualitatem, nec villo modo eis adhæreat, vt probaui, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quem producit talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eum pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere, quod idem corpus mouetur simul duobus motibus calefactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiæ indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eundem numero motum. Probatur consequentia, quia repugnat eandem entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibile est ergo productio talis intensiōis maioris in sola superficie.

Et si pro eadem sententia dicatur, dati quædam accidentia, 98 quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensibili, dicens: *color est extremum perspicui in corpore terminato*. Atque etiam de lumine, quod videtur inhære in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passî. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, vt corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inhære, quamuis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilis, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primatum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inhære tamquam in subiecto; opacum veto solum extrinsecè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis propriis locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passiuis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, euident est, quod in profunditate corporis per se inhæreant,

& non in sola superficie terminante : quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si fortè aliqua earum in sola superficie inhæreat.

- 99 Ultimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensiõis; & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamuis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit ei ratio agendi, & ideo non possint hæc iuuare ipsum ad producendum effectum maioris intensiõis ea, quam habet in se; posse tamen iuuare ad producendum maiorem intensiõem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor ut quinque in aëre existens potest producere calorem ut tria in manu; ideminet calor ut quinque in aqua existens poterit producere calorem ut quatuor in eadem manu, & existens in ferro intensiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & aliis dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus produceretur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, ut totaliter recompensetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensiõis, ac si esset perfecte approximatum per penetrationem, quod est totam intensiõem, quam in se habet, posse producere non minus, quam si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conatur oppositum opinantes videntes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentesque non crescere intensiõem effectus in casu secundum proportionem Arithmeticam, sed secundum Geometricam crescente magnitudine, & densitate agentis, & ideo numquam posse eo peruenire agens, ut possit producere totam intensiõem, quam habet, sed minorem semper, quantumcumque densitas, & magnitudo crescant. Hæc tamen distinctio proportionum, licet in aliis casibus locum habere possit, (quod modo nec definio, nec disputo) in præsentem

presenti tamen locum non habet, quod sic probo. Agens imperfectè approximarum non potest producere, nisi tantam intensiorem effectus, & si perfectius approximetur; produceret maiorem, ac tandem omnino perfectè per penetrationem produceret æqualem; ergo crescit intensio effectus crescente approximatione secundum eandem proportionem vsque ad æqualitatem intensiorem; sed per densitatem, & magnitudinem agentis suppletur defectus approximationis; ergo sic possunt crescere, vt omnino suppleatur; & consequenter, vt æqualis intensio effectus producatur sine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio simili argumento probo, nam ratione maioris densitatis, & magnitudinis potest agens ad maiorem distantiam producere eandem intensiorem effectus, quam produceret sine illis in passo sibi contiguo; & his crescentibus potest ad multo maiorem: & tunc sic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quàm in remotum intra spheram suæ actiuitatis; demus ergo tale agens ita magnum, ac densum, calidumque vt quatuor, posse producere ad tantam distantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euident est, intensiorem producere in partibus, quo sibi proximiores sunt, ac tandem sequitur producere totam intensiorem quam habet in partibus passi sibi contiguis.

Sed contra hoc ira arguunt, si ratione densitatis, & magnitudinis potest agens producere totam intensiorem effectus, quam in se habet, sequitur, non esse vniuersaliter verum illud idem principium mox à nobis assumptum, nempe; agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quàm in remotum intra spheram suæ actiuitatis, quod est vniuersaliter diffinitum agere. Probatur consequentia, quia si in passum sibi contiguum potest producere totam intensiorem effectus, quam in se habet; ergo si verum est idem principium, prius eam produceret in medietate eiusdem passi sibi proximior, in qua non porerit deinceps aliquid producere, sed solum in medietatem sequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximior contentam intra spheram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agit in partem proximam, quàm in remotam suæ spheræ; immo agit in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parum difficultatis habet, si modus agendi in eodem casu rectè intelligatur; nam toto tempore, quo agens producit in medietatem passi sibi contiguum totam intensiorem, quam habet, & minorem in medietatem remotior, utraque habet rationem passi, vt per se est manifestum, & ideo verum semper

est, fortius operari agens in proximam, quàm in remotam, & in totum passum utramque constans vniformiter difformiter. Sed postquam in eandem partem proximiorē produxit totam intensiōem, quam habet, iam illa desinit esse passum, & incipit esse agens, quia cum tota sua intensiōe qualitatis vnitur agenti, & per modum vnus agentis operantur circa aliam partem, in qua euident est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensiōem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio, & difficultas argumenti. Et quod de partibus passi aliquoties dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum, quæ sunt partes proportionales in eis ineluxæ, sed placet eandem solutionem explicare hoc

101 exemplo. Si in medio igne proiciatur lignum; certum est posse in totum illud producere totam intensiōem caloris requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ, & consequenter formam ipsam. Certum est etiam totum hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter, quia non omnes partes profunditatis eius sunt æquæ approximata; ergo prius producet virumque effectum dispositionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximas, nihil circa illas agit, quia iam eas sibi perfectè assimilauit, sed desinunt esse passum, & incipiunt habere rationem vnus agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores, & ita numquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter, ut per se est manifestum; ergo neque in casu argumenti, cum sit per omnia simile; nam, quod non conuertatur secundum substantiam passum in agens, sed solum secundum formam eiusdem intensiōis, patet nihil ad rem pertinere, neque ideo vllam dissimilitudinem asserre.

102 Ad argum. primæ opinionis concessio primo enthymemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensiōis, quos habet, atque etiam, quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis, neganda est vltima consequentia, quod producat omnes in subiecto capaci: nam ad agendum, præter formam, quæ est ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad passum, tamquam conditio necessaria: & ideo secundum modum approximationis, perfectius, vel minus perfectè operatur agens naturale, & cum non sit perfectè approximatum, nisi per penetrationem, non potest perfectè imprimere suam virtutem passo, quamuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agendi posset totam imprimere.

103 Ad experientiam vero de igne concedendum est antecedens, quod producat alterum ignem, sed distinguendum consequens, quod

quod producat calorem, ut octo, nam immediate per se, hoc est, circa passum nondum corruptum, nec in ignem conuersum, non est verum, quia forma passi non potest permanere cum calore ut octo, sed cum multo minori expellitur, & introducitur forma ignis, quam consequitur calor ut octo. Hunc vero producit quidem ignis, non iam agendo in passum iam corruptum, nec agendo per calorem proprium, sed media forma substantiali iam a se introducta per naturalem emanationem ab ea, quare numquam est verum, quod ignis agens per se immediate circa passum producat totam intensiorem caloris, quam in se habet.

An aliud vero arg. ex eadem experientia deductum, neganda est consequentia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua. Et cum dicitur non posse illum per se immediate introducere in passum, negandum est, quia quantum est ex parte sua, potest, sed eam non introducit propter extrinsecum impedimentum eiusdem passi, non potestis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hanc solutionem sic arguere; etiam si calor ut octo esset dispositio præcedens necessario requisita ad introductionem forme ignis, quod fatendum esset si passum non corrumpetur cum minori: tunc necessario dicendum esset, ignem posse per se immediate agens circa passum, ei imprimere totam intensiorem sui caloris, vel negandum, quod posset introducere propriam formam substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum, & totum hoc verum esset, etiam si non se penetraret eum passo, sed imperfecte tactum esset approximatum, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensiorem forme, quam habet, non provenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, ut dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producendum totam intensiorem, non est negandum id posse fieri. Respondeo non esse naturaliter possibile, quod summus calor prærequiratur in materia ad introductionem forme ignis, quia non est possibile formam passi cum eo conseruari, & ideo naturalis est ordo rerum, ut una possit corrumpere alteram, & in materia eius introducere propriam formam cum minori intensiorem dispositionis, quam postulat ad sui conseruationem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admitteris necessario prærequiri summam dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generationis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, ut verè est concedendum, nam quod possit,

possit, verum est, seruato modo naturali agendi, & non aliter; quare numquam est verum, quod agens imperfectè approximatum passio possit producere circa idem passum totam intensiōem, quam habet.

- 104 Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori; quod si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset ei imprimere totam intensiōem formæ, per quam agit: Neganda est minor, quod superficies agentis & passi, per quas se tangunt, penetratæ sint; quia penetratio solis quantitatis ratione suæ extensionis conuenire potest, non indiuisibilibus, ut in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta; nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium; quæ est radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut diuisibilitas; sed indiuisibili, ut tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas: Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest conuenire penetratio, quia opposita sunt circa idem: ergo, penetratio non potest conuenire indiuisibili ut tali, & ideo superficies ultimæ agentis, & passi non possunt se penetrare. Quod verò correspondeant eidem indiuisibili spatio, non sufficit; quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit pro fundamento occupationem eiusdem spatij, vel extensionem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensionem, alioqui duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatium suo modo, nepe corpus ipsum ab utroque simul motum, quod est falsum. Deficiente igitur hoc fundamento in indiuisibilibus non potest dari in eis penetratio: sed quia negatiue saltem dicuntur non distare duæ illæ superficies, quod ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationem, quam habent corpora per penetrationem: necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda est eadem minor; quia licet perfectè sint approximate illæ superficies, non sequitur maiorem intensiōem effectus produci in superficie passi, quàm in partibus profunditatis. Quod autem dicitur agens naturale per qualitatem contrariam agere in passum vniiformiter difformiter, concedendum est: & quod rursus ex hoc infertur, intensiorem effectum producere in magis propinquum, quam in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si vero sit incapax, falsum. Superficies autem ultima non est capax recipiendi effectum maioris intensiōis, quàm recipiunt partes profunditatis, quas terminat: quia per se
nec agit.

nec agit, nec patitur: sed solum hæc conueniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat, ideo solum potest recipere effectum eiusdem intensiōis, & nō maioris: nam ex eo, quod maiorem intensiōem reciperet, darentur indiuisibilia intensiōis formæ separata à forma ipsa intensa realiter, vt probauimus: & hoc verum est, siue indiuisibile sit modus, siue res: quamuis magis euidens sit, supposito quod sit modus,

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione vniuoca?

VT intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, 105
quædam vniuoca, per quam producit forma eiusdem speciei cum ea, per quam operatur agens, vt calefactio, infrigidatio, generatio cuiuslibet similis agendi in natura specifica. Alia est actio æquiuoca, quæ procedit à forma diuersæ speciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales sunt omnes illæ, per quas producuntur effectus omnes sublunares ab influentijs cælestibus; omnes etiam actiones immanentes, vt sensationes, & intellectiōes, augmentatiōes, & motus locales. Hoc supposito, de sola actione vniuoca quærit titulus quæstionis, an possit ab eodem in seipsum procedere, præsertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas, & passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipue agit Aristoteles, & nos, qui commentatorem eius agimus, & quia de actione æquiuoca egimus 8. lib. Phys. disputantes cum eodem Aristotele, an vniuersaliter verum sit ab alio moueri, quidquid mouetur, vel posse moueri à seipso. Quæstio itaque proponitur, an calidum possit seipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare? Nec loquimur de calefactione, aut infrigidatione, quæ est naturalis emanatio caloris, vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellendo frigiditatem sibi impressam à contrario, vel aqua ad frigiditatem antiquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac, inquam, non loquimur, quia vel non est actio (vt quibusdam placet) sed quædam naturalis consecutio; vel si actio est (quod videtur probabilius) non est vniuoca, sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substantialis forma: & etiam si vniuoca actio esset, probabilius est, quod non sit tribuenda eidem aquæ, vt 106
principalis agenti, sed generanti, vt 8. lib. Physic. probauimus. Vnde

Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel infrigidatione procedente à calore, vel frigiditate eiusdem calidi, vel frigidi. Vnde idem est querere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si queramus, an eadem qualitas possit seipsam intendere; vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per propriū calorem fieri calidum vt quinque, vel sex. Hoc autē si possibile est, duobus tantum modis fieri potest secundum communē cōsensum omnium interpretū Aristotelis, aut per antiparistasim, aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agēdū est, primò de antiparistasim, deinde de reflexione.

*An qualitas per antiparistasim intendatur,
& quonam modo?*

107 **D**Vo querimus, primum, an verē intendatur eadem qualitas per antiparistasim? secundum, quonammodo, vel à qua causa fiat talis intensio? Vt autem vtrumque intelligatur, explicanda est significatio ipsius nominis (antiparistasim). Est autem antiparistasim Græca vox, idem significans, quòd Latine circumobstentia debilioris contrarij ab alio fortiori; vt si calidum vt duo omni ex parte circumdatum sit à frigido vt sex obstistente actioni eius, atque impediēte ne vltius transeat, vel extendatur. Eiusmodi obstentia, vel impedimentum fortioris contrarij vocatur antiparistasim, quia contrarium hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vltius extendat aliud propriam actionem. Contrarium verò infirmum sic circumdatum à potentiori quasi supra ipsum reflectitur, & veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eam roborare, & quasi ad pugnandum cum suo contrario circumobstistente præparare: eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensiōem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt quā hiemali, quod non videtur prouenire posse, nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehemēti ætatis; & per hanc circumobstentiā videtur frigiditas earū quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talē collectionem reflexam se roborare, quod est se intendere. Ipsa igitur circumobstentia, vel circumscripctio debilioris contrarij à fortiori vocatur antiparistasim: roboratio vero, vel intensio qualitatis eiusdem cōtrarij debilioris dicitur antiparistica actio. De qua duo querimus: primum, an detur & per eam vetē intēdatur qualitas debilio

debilioris cōtrarij ad præsentiam cōtrarij fortioris: Secundū, an procedat à contrario circum obsistente, vel ab eadem qualitate, quæ ideo dicatur seipsam intendere, vel ab aliqua alia causa.

Prima opinio tenet in antiparistasi nullā dari actionem, per quā vnu contrariū intendatur ad præsentiam alterius, sed solum secundum appariētiā sensus magis intensam videri propter diuersam dispositionē corporis, à quo tangitur. Gratia exempli: Aquæ puteales se vera non sunt frigidiores in æstate, quam in hieme, sed frigidiores apparent sensu in æstate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contrectantur manibus frigidis. Ita Galenus lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia simili experientia, quia quocūque tēpore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquā tepidā apparere calidā, quæ si tangatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiparistasi dicitur, potius in appariētia consistit, quàm in vera intensiōne qualitatis. Hæc tamen sententia experientię contraria est; quod sic probo. Nam etiā si eisdē manibus eodem modo dispositis in æstate contrectentur aliæ aquæ non puteales, non apparēt frigidiores: ergo quod frigidiores iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdē manibus vtriusque contrectantibus; sed frigiditas intensior per antiparisticā actionem producta. Secūdo, quia si manibus eodē modo calefactis contrectemus putealem aquam in hieme, atque in æstate; euident est frigidiorē hoc tempore, quam illo iudicari: ergo non id efficit sola dispositio organi, sed maior frigiditas aquæ: neque hoc videtur negasse omnino Galenus, vt constabit ex Cōmentarijs in Hipp. section. 1. Problem. 15, sed solum in aliquo casu.

Secunda opinio non multum à prima diuersa negat in antiparistasi dari actionem aliquam, quæ sit vera intensio debilioris contrarij, sed condensationem tantum eius, per quam magis vniuntur partes, & fortiores fiunt ad agendum, quia virtus unita fortior est seipsa dispersa, & ideo aquæ puteales frigidiores sentiuntur in æstate, quia tunc condensantur: calidiores verò in hieme, quia rarefiunt, vel saltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet non habeant intensiorem frigidatē, vel calorem, habent tamen melius dispositū per densitatem; & ideo diuerso modo se habent ad sensum. Quare non propter solam dispositionē organi diuersam videntur calidiores, vel frigidiores hoc, aut illo tempore: sed propter realē qualitātē. Ita Hugo Senensis 1. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam sententia insufficiens imprimis probatur, quia nō reddit causam talis densitatis in aqua

aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in æstate, Secundo, quia nullam causam reddit caloris, quem sentimus tangentes aquam in hieme: nam cum aqua ex se nullum calorem habeat, repugnat calidam iudicari per sensum, nisi ab extrinseco imprimatur ei calor, quantumcumque rarefieret, quia sola raritas non potest causare calorem in organo sensus, ut experimur causare aquam in æstate. Deinde experientia probatur falsa, quia præter puteales aquas dantur aliæ eiusdem densitatis, aut raritatis, & aliquando maioris, quæ tamen nec in æstate iudicantur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo sola densitas, vel raritas non est sufficiens causa, ut calidiores, vel frigidiores sentiantur. Probo consequentiam, quia eadem, vel maior densitas aliarum eundem effectum imprimeret: ergo eodem modo sentirentur calidiores, aut frigidiores, quod est contrarium experientiæ.

110. His sententiis refutatis, in vno conueniunt cæteri omnes auctores, qui de antiparistasi loquuntur, & in alio differunt. Conueniunt quidem in eo, quod per antiparistasm vera, & realis fiat intensio qualitatum aquæ, & similium corporum, & ita respondendum est, quia euidenter probatur his experientiis. Nam putei, & specus subterranei frigidiores sunt in æstate, quo tempore in superioribus terræ partibus nimium viget calor; unde & puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obfistentiam contrarij, nempe caloris circumstantis fieri, euident est: & ob eandem causam venter animalium in æstate frigidior est, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex opposito in hieme calidior sit, meliusque cibum concoquit, ut docent Hippocrates Aphorismo 15. & cum eo Galenus in commentariis eiusdem Aphorismi. Quod etiam natantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores sunt propter obfistentiam contrarij, nempe frigoris vndeque circumstantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obfistentiam contrarij, nempe caloris vndique eam circumdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdem aëris, in suprema verò semper propter spheram ignis. Et tandem aqua noctu infrigidata in æstate, & manè exposita modico tempore radiis solaribus infrigidatur magis propter calorem circumstantem; propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negati non potest, quod per antiparistasm fiant reales effectus in corporibus, & reales intentiones qualitatum.

111. Quo supposito tamquam certo tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensiois realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiparistasis est obfistentia contrarij

contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte : ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobstante intendi. Probatur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; ut ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calorem esse principium frigiditatis: ergo repugnat eandem frigiditatem intendere, & sic de cæteris contrariis. Vnde sequitur actionem antiparisticticam, per quam intenditur qualitas debilioris contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobstante; alia ergo causa talis intensiõis quaerenda est, quam cum difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solum condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiparistictism, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eandem condensationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sensum, quia per condensationem subiecti intenditur in eis calor: in hieme vero calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt; quæ eadem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensioris caloris est substantia eorumdem corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet infrigidandi se; rarefacta verò virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatem, quam in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probantque primum, quod frigiditas intendatur in eodem subiecto, per condensationem duplici experientia. Prima, quia aër à pulmone apertiori ore emissus calidus egreditur, angusto vero oris motu difflatus egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio; nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estque alia experientia similis; nam in æstate experimur aërem flabello ventilatum refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem condensatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundum vero, quod raritate intendatur calor eiusdem subiecti, probant experientia mutæ collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur; causa vero generationis eius non potest esse alia, quàm intensio raritatis in aëre, per quam facile in scintillas flammæ conuertitur.

Hæc tamen sententia insufficientis est, & falsa: insufficientiam eius ptobo ex duobus, ex primo quidem, quia experientia constat aquas puteales in æstate frigidiores esse; sed nulla potest

excogitari causa, à qua tunc condensentur: ergo non redditur causa sufficiens per cōdensationem intensioris frigiditatis eius. Ex secundo vero, quia impossibile est in elementum nullum habente in se principium alicuius qualitaris, produci talem qualitatem à propria substantia condensata; vt supposito, quòd aqua non habet principium caloris in se, repugnat per cōdensationem produci, vel intendi calorem in ea. Et supposito quòd aer non habet in se principium frigoris; non poterit frigidior fieri per cōdensationem. Probatur hoc ex fundamento eiusdem sententiae, quæ duo ait concurrere ad intensiorem caloris, vel frigoris; nempe substantiam corporis, & densitatem, aut raritatem; & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensiōis; sed substantia aquæ non potest per se concurrere effectiue ad calorem; nec substantia aeris ad frigiditatem, cum nullum sit principium in eis harum qualitarum: ergo quantumuis illa condensetur, vel iste rarefiat, non poterunt in se causare talem intensiōem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiae sic probō: raritas, & densitas non continent vilo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non possunt intensiōem earum producere. Evidens est cōsequētia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiue, sed solum tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superius probauimus. Secundo, quia qualitates istæ solum habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiue: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiue intensiōis earum.

- 113 Nec experientiae ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nam ad primam respondeo, aerem aequè calidum immediate exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labiis emittatur, quod experietur quisque si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, infrigidatur quidem non immediate ab aëre emissio, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emissio aëre aliquando commoto.

Ad aliam vero experientiam de ventilatione flabelli negamus aerem ventilatum per cōdensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aer ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per agitationem vero ille expellitur, & ei succedit alter minus calidus à quo refrigeramur.

Secunda opinio asserit hanc intensiōem prouenire ab eadem

dem qualitate, ita ut dum aqua circumdata est à calore maximo, ut putealis in ætate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumuallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre reflectitur supra seipsam, & quasi colligit se supra se, & per hanc reflexionem magis roboratur, & quasi se preparat ad pugnandum cum suo contrario calido: roboratio autem hæc non est aliud, quam intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Aristod. 1. lib. de gener. q. 21. & Pompona tit. de actione, & reactione art. 3. Tolet. 1. lib. de gener. q. 14. Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probatur hoc secundum ex c. 7. huius libri, ubi docet expresse, quod simile non possit agere in omnino simile; & probat primo, quia agens & passum debent esse contraria, sed simile non est contrarium alteri omnino simili: ergo non potest in illud agere. Secundo, quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione uniuoca; quod repugnat, quia agens, & passum debent esse distincta. Sed hæc sententia utrumque destruit: ergo non potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadem qualitas per antiparitalitatem intendit se ipsam: ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum. Probatur consequentia, quia frigidum ut quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

Probatur deinde, quod sit falsa hac ratio. Impossibile est effectum aliquem produci ab aliquo agente, nisi in virtute eius, per quam agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id, quod nullo modo in se habet; sed calidum ut quatuor quantumcumque se colligat supra se, vel reflectatur, non continet quantum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non potest eum sibi imprimere, nec proinde se intendere. Minor evidens est de continentia formali, quia calidum ut quatuor non habet formaliter plus intensiōis, quam ut quatuor. Sed probatur, quod nec maiorem intensiōem contineat eminenter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, ut per se est manifestum.

Tertia opinio negat qualitatem seipsam immediatè intendere per antiparitalitatem, mediatè vero se intendere affirmat, emittendo ex se species quasdam intensiōales, sicut color solet eas emittere ad oculum: eiusmodi autem species sic emissæ à corpore frigido impediuntur à calido potentiori circumobstante, ne ulterius procedant; sic autem impeditæ retrocedunt, vel migrantes de subiecto in subiectū, vel seipsas multiplicando ab uno in aliud subiectū: sicut species coloris productæ ab eodē

colore in aëre multiplicant se vsque ad visum; sic igitur reflexæ intendunt eandem qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendentem. Ita sentiunt Nymphus 1. lib. de generatione Comm. 195. q. 1. dub. 1. Marsilius quæst. 17. & 18. Albertus Saxoniæ quæst. 15. Caiet. Thienensis titulo de reactione cap. 14. Iacobus de Forlibio sect. 15. Aphorismorum Hipp. ad aphorismum 15. Venetus in summa cap. 24. Hæc tamen opinio non est minus falsa, quam præcedens, quod sic probò. Species intentionales habent esse diminutum, & propterea, nec subiectum alterant, nec illud denominant, nec sentiuntur per sensum: ergo sunt imperfectiores qualitate eas producente: quare non possunt eam intendere. Secundo, qualitas habens quatuor gradus non potest seipsam immediatè intendere: ergo nec medio aliquo effectû à se producto tamquam à causa principali. Probat consequentia, quia talis effectus non potest esse ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis: ergo si non habet qualitas sufficientem virtutem ad se intendendum immediatè, nec etiam poterit habere eius effectus: quare species illæ non poterunt intendere qualitatem à qua emittuntur.

- 115 Quarta opinio negat qualitatem à seipsa posse intendi immediatè, vt docuit secunda, aut mediis speciebus, vt docuit tertia; sed aliam causam extrinsecam quærendam esse. Hanc vero existimant in aquis putealibus, in stomacho, & aliis huiusmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinsecis, vt in aëre circumdante magis calefiunt, esse exhalationes siccæ, & calidas virtute solis à terra eleuatas æstiuo tempore, quæ adueniente hieme, & aëre nimium frigefcente, ab eoque circumdaræ fugiunt per meatus, & poros terræ ad internas, seu subterraneas partes eius, easque calefaciunt; atque adeò aquam in eis existentem, & hæc est causa propter quam eodem hiemali tempore calidæ extrahuntur: in æstate vero vigente iam calore aëris circumdantis facile ascendunt eadem exhalationes ad superiores partes eius, cum leuioris naturæ sint; & internas terræ partes, aquasque in eis existentes dimittunt; sic autem dimissæ, cum sint ex propria natura frigidæ, facile expellunt à se calorem illum ex consortio earundem exhalationum contractum, & sese reducunt ad pristinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde consentaneum est naturæ aquarum putealium frigidiores esse
- 116 in æstate, quamuis in hieme sint calidiores. Itaque iuxta hanc sententiam causa per se intensiōis caloris aquarum putealium in hieme extrinseca est, nempe exhalationes calidæ, & siccæ: quæ fugien

fugientes suum contrarium, nempe frigiditatem nimiam aëris circumstantis, sese coniungunt eisdem aquis; & per talem conjunctionem eas calefaciunt: & ita intelligi debent aliæ experientię similes. Causa verò per se intensiōis frigoris earumdem aquarum, & aliarum rerum similium in ætate intrinseca potius est; nempe natura earum, quæ ab exhalationibus contrariis expedita facile reducitur ad naturalem frigiditatem expulso calore ab extrinseco recepto. Ita sentiūt plures rectiores; & ita explicant antiparasticam actionem, & effectum eius; cuius causam per accidens esse aiunt contrarium circumobstans, in quantum impedit exitum illarum exhalationum; & exhalationes ipsæ etiam sunt causæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum suo abscessu, vel fuga remouent impedimentum, quo remoto se reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter hoc tantum displicet, quod sine causa, vel fundamento tribuit exhalationibus, vel aliis corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ: quod sic probō. Nam exhalationes calidæ, & siccæ leuioris naturæ sunt, vt ipsi etiam authores fatentur: ergo non possunt moueri deorsum per virtutem naturalem, atque intrinsecam. Probatur consequentia, quia iam haberent virtutem, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe sursum, & deorsum: nec possunt moueri motu violento, cum non sit à quo impellantur, nam contraria qualitas, quam fugiunt, non potest impellere ad motum localem, cum solum sit principium alterationis, & non motus localis. Et si dicatur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem sententiam multorum, vt se moueant ad replendum vacuum versus omnem differentiam loci, & ideo ad motus cōtrarios; cum habeant quoq; naturalem ac determinatam ad motum deorsum, si grauias sint, vel ad motum sursum, si leuia. Hoc non tollit difficultatē argumenti, quia cum virtus hæc ordinetur ad bonum commune totius vniuersi; vel ad impediendum malum ei oppositum, nempe vacuū, solum potest cōuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi; & ideo nō videtur esse aliud, quàm natura propria eorum, per quam componunt vniuersum, nec est ad motū contrarium, aut violentum, sed præter naturā, cum fiat à natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarū respectu obedientialē quamdam videntur habere potentiā inferiora corpora, vt versus omnem differentiam loci ab eis moueantur in ordine ad bonū commune. Sic enim explicant probabilem hanc sententiam omnes, qui eā amplectuntur. Ex qua explicatione intelligitur diuersam

valde esse rationem de motu exhalationū ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum cōmune totius vniuersi, nec fiat à natura vniuersali, vel vniuersalibus causis, necessario fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca impellente talia corpora ad motum cōtrarium suæ naturæ, & ex consequenti verè, & propriè violentum : talem autem causam impellentem dari repugnat, vt probauimus, & ideo impossibilis reputanda est talis fuga exhalationum, & solum conficta ad effugiendam difficultatem argumenti. Et si dicatur secundo, experientia constare, quòd quædam corpora moueantur ad fugiendum suum contrarium, vt si papyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad præsentiam ignis, quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum appropinquetur igni, videmus humorem quemdam à partibus inernis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquæ cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium : & hanc fugam arripiunt corpora grauiora, quæ difficilius mouentur : ergo facilius potest intelligi, quòd exhalationes sua natura leuissimæ, & quæ facile moueri possunt versus omnem differentiam loci moueantur ad præsentiam fortioris contrarij præsertim, vt propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientiis non probari, quod vnum corpus possit moueri ad præsentiam contrarij, vt effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad præsentiam eius moueri, vt corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si præsentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugæ per motum localem quotiescumque fuerit fortius contrarium præsens mouebitur ipsum fugiens : quod constat esse falsum, cum aqua non moueatur, etiam si ab igne sit circumscripta, & nimis calefacta. Sed dicunt auctores isti virtutem hanc se mouendi ad fugiendum contrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur versus hanc, vel illam partem, & tales esse exhalationes, aut vapores ; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumento eorum euidenter probatur falsa ; nam oleum ad præsentiam ignis mouetur, vt ipsi obijciunt, quod constat graue corpus, ac densum esse, & magis densum, quàm aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis : ergo falsum est, quòd hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ ; sed vel omnibus, vel nullis tribui debet, cum

cum obfistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficaciz fit respectu omnium. Et ira neganda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus, quia re vera nullum est, siue leuioris, siue grauioris naturæ, quod contrarium fugere possit, vel propter eius obfistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarefit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac se extendunt ad maiorem locum, præsertim versus illam partem papyri nondum combustam, per quam facile elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor vero ligni ad extrinsecas partes eius confugit, & ipse etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur, quos etiam dilatat ignis, & ideo maiorem locum tribuunt humori, vt rarefactus possit vsque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima vero experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua sua natura est corpus sphericum, cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum, vt saltem quantum fieri possit, propinquiores ei fiant, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilapsui aquæ supra se, reducit se ad figuram sphericam.

Nostra igitur sententia duo asserit, primum est, actionem anticipasticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobfistentis non esse tribuendam eidem contrario fortiori tamquam causæ per se, sed solum tamquam causæ per accidens; hoc est, tamquam remouenti impedimenta, vt talis intensio qualitatibus producat ab aliqua causa per se, vel tamquam melius disponenti, vel applicanti causam per se ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitandi propositum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat destructiuam: ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius, quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito querenda est causa per se talis intensio.

Ideo secundo asserit nostra sententia, causam per se talis intensio formæ debilioris contrarij aliquando esse intrinsecam, videlicet propriam naturam, vel substantiam eius expeditam ab extrinsecis impediens: si qualitas quæ intenditur, sit ei naturalis: aliquando extrinsecam, si qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo intenditur, sit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur simul cum modo, quo id fiat eiusdem experientiis.

de aquis putealibus, & similibus. Nam aquæ puteales calidiores sunt in hieme, & cum calor non sit naturalis aquæ, sed contrarius suæ naturæ, non potest habere causam intrinsicam ex parte eiusdem aquæ, sed extrinseca querenda est, & sic inuenienda. Nam Sol sua virtute maxime vigente in æstate, maximam quoque calidarum, atque siccarum exhalationum copiam extrahit ex partibus terræ subterraneis; sed non omnes potuit vsque ad externas partes aeris eleuare, quia aduentante hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aerëque proinde frigescente, & circumobstante easdem partes terræ subterraneas, pori eiusdem terræ, qui sunt quasi viæ, per quas exhalationes illæ sursum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aeris constringuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eisdem exhalationibus, sed coguntur non quidem fugere, neque talis fuga, (etiam si possibilis foret) necessaria est; sed in eisdem locis permanere, & cum sua natura sint calidæ, per se producunt calorem in eisdem partibus subterraneis, quibus coniunguntur, atque in aquis in eis existentibus. Et eodem modo assignanda est causa maioris caloris in stomacho residentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præstat concoctionem ciborum. Nam à frigore circumobstante magis comprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel resolutio spirituum vitalium calidorum, & ideo calor naturalis, cui coniunguntur, magis viget in stomacho. Ex opposito vero eadem aquæ puteales frigidiores sunt æstiuo tempore, quia vigente calore Solis in aëre externo circumobstante exsiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eadem partes, & pori terræ; & quasi via aperitur exhalationibus, vt exire possint, & motu naturali sursum tendere; & ita relinquuntur subterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quasi expeditæ ab extrinsecis contrariis; & cum sint ex propria natura frigidæ, facile se reducunt in naturalem frigiditatem, expellentes à se calorem ex consortio earundem exhalationum contractum. Et ita assignatur causa per se intrinseca intensiōis frigoris, quæ est propria naturæ aquæ, à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur causa, ob quam stomachus in æstate frigidior est, & non ita cito, nec ita bene præstat ciborum concoctionem, quia nimio calore aeris circumobstantis dilatantur partes, & pori viuētis corporis, & via aperitur spiritibus vitalibus exeundi, per maioremque resolutionem eorum permanet frigidior stomachus. Similis est etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrariis supra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & supra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos resoluit;

solvitur; nam aqua sua gravitate deprimat, ac detrudat partes subtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illisque impedit exitum; ibidemque sic depresso condensantur, & fortiores fiunt ad intendendum maiorem calorem aliarum partium solidarum, atque etiam ad resoluendum maxima ex parte calorem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur causa per se, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æstivo, & parvo tempore mane exposita radijs Solaribus magis infrigidatur; nam aer eam circumstantes calore Solis rarefit, & se extendens versus vas aquæ inducit vapores frigidos circumobstantes partes aquæ à quibus frigiditas eius per se intenditur. Et ex eadem doctrina solui possunt plura alia problemata, hac sola distinctione considerata, nam vel subiectum, cuius qualitas intenditur per antiparitasim, vel obstantiam contrarij habet principium radicale in se, à quo dimanare possit talis qualitas, sed impeditum ab extrinsecis contrariis, & tunc à remouente impedita illa procedit intensio tamquam à causa per accidens: à natura vero eiusdem corporis se reducens ad intensiorem eiusdem qualitatis naturalis tamquam à causa per se: atque etiam ab aliqua alia causa coadiuvante eiusdem naturæ, si vero qualitas producenda, vel intendenda non sit naturalis corpori, vel non sit naturalis in tali gradu intensiorem, tunc procedit intensio eiusdem qualitatis, vel prima eius productio tamquam à causa per accidens ab eodem contrario, cuius occasione detinetur, approximatur, rarefit, aut condensatur, vel melius disponitur aliqua alia extrinseca causa habentem virtutem producendi, vel intendendi talem qualitatem, & ab hac procedit intensio tamquam à causa per se, nam in his effectibus semper est querenda aliqua causa particularis, & per se, nec recurrendum ad primam quantum fieri possit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa?

Reflexio in rebus Physicis, atque corporeis solis corporibus 114
conuenit, ex eo quod ab aliis impediuntur, ne in suo motu ulterius procedant: sic autem impedita cognuntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide projectis: nam si corpus aliud obstitens eis occurrat eadem vi, qua ulterius procederent in

suo motu directo, reuertuntur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quamdam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphaera suæ actiuitatis: sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediens directum earum progressum, & à tali corpore, quasi repercussæ retrocedunt, vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medijs, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intenduntur: & huius reflexionis habemus exemplum in lumine productum in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole: cuius virtute extenditur lumen per aërem: sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vteriores partes aëris, ad quas transiret per eundem motum directum: lumen vero sic impeditum, quasi retrocedit, ac reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medijs aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quæ pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhæret, sed retrocedere dicitur, quia ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne vterius transeat, vel ne producat in vterioribus partibus medijs cum tanta intentione, videtur se intendere in prioribus partibus eiusdem medijs aëris, in quibus fuit iam productum per directam illuminationem; de hac igitur reflexione duo quærimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medijs, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intendatur, an à se ipsa, vel ab alia causa procedat talis intentio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligētes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fiat, non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacum, densum, ac tersum: & quo perfectius has condiciones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum: vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis, sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest, & maioris terræ, sed ea corpora sunt ad reflexionem apertissima, quæ non solum opaca, tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida.

lucida, vt vitrum, crystallum, & maxime omnium metalla expollita; quibus expolitur:

Dux sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui ¹²⁶ negant qualitatem intendi per reflexionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aiunt ob densitatem, & tersitatem eiusdem corporis; ratione cuius producit quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quàm possit producere lumen existens in medio, quamuis utrumque sit eiusdem intensiois, vt lumen, quod producitur in speculo, producit per reflexionem radiorum calorem magis intensum, quàm producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producat ignis, vt experientia compertum est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet visum per species intentionales à se emissas, quam moueat lumen medij, & hæc est causa propter quam apparet intensius, licet verè non sit intensius in superficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quàm in reliquis. Hæc tamen sententia falsa probatur; primò, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quam in remotioribus, aut quàm in cæteris partibus aëris; sed hoc nō potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorem densitatem in his partibus, quàm in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem, aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa, vt lumen, quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde cum per- ¹²⁷fectius iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intensiorem in se habere. Probatur deinde ratione; quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio esse potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam sphaeram actiuitatis earum: ergo si impediuntur, & reflecti possunt: sequitur non minus posse effectum producere per actionem reflexam, quam possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vltioribus partibus, si nō impedirentur: necesse est eundem posse producere in anterioribus: & ex consequenti intendere lumen productū per actionem directam in eis. Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vltioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere: in anterioribus verò iam erat productum per illuminationem directam: nō soluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quàm potest in vltioribus.

primò produci: ergo non impedit, quin possit per reflexionem produci, & per productionem intendi; nam virtus agentis potens est lumen mediij intendere, & medium ipsum imperfectè illuminatum capax est intensioris luminis, à virtute verò agentis, & capacitate passi sublatis impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet passum.

- 128 Secunda opinio extrema asserit per reflexionem non solum intendi lumen in medio, sed etiam in agente principali, à quo procedit, si tale agens non habeat summam intensionem; sed determinatam, & quæ crescere potest. Gratia exempli: si luminosum à quo procedit lumen reflexum, sit Sol habens summam intensionem lucis, solum potest lumen intendi in aëre medio per reflexionem radiorum eiusdem Solis à speculo. Si vero luminosum sit imperfectum, & capax intensionis, vt lucerna; non solum intendetur lumen mediij per reflexionem radiorum eius in speculo factam: sed etiam lumen eiusdem lucernæ. Ita sentiunt Conimbricenses 1. lib. de Generatione, cap. 9. quæst. 1. artic. 1. & probant hoc argumento. Si lumen agentis principalis non posset seipsum intendere per reflexionem, ideo esset, quia luminosum maius non potest intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aëre à se illuminato, in quo constat minorem lucem esse: vel quia reflexio radiorum facta in speculo, aut radij ipsi reflexi non possent peruenire vsque ad agens principale: sed neutrum obstat: ergo concedendum est posse intendi lumen agentis. Probatur minor, quia si primum obstaret, sequeretur, nec vnam partem aëris magis illuminatam posse illuminari per reflexionē ab alia parte aëris minus illuminata, quod patet esse falsum. Quod verò non obstat secundum, probant, quia si reflexio lucis à speculo extendatur vsque ad decem palmos, & intra illos ponatur lucerna, quæ est principale agens: euident est vsque ad illam peruenire radios reflexos, illamque pertingere: ergo intendere possunt lumen eius.

Sed hæc etiam sententia falsa est, & contraria doctrinæ Aristotelis. Probo hoc secundum ex cap. 7. huius libri, vbi docet, & probat simile non posse agere in omnino simile, quia ex eo sequeretur idem posse agere in seipsum actione vniuersa: sed vtrūque sequitur ex hac sententia: ergo est contra Aristotelem. Probatur minor, quia radij lucis reflexæ procedunt ab ipsa lucerna ramquam à causa principali, vt farentur expressè Patres ipsi Conimbric. atque etiam totum ipsum lumen productum in medio per directam, & reflexam illuminationē: ergo si intendunt lumen eiusdem lucernæ, eadem lucerna intendet proprium lumen, quod est agere in seipsam, & simile agere in omni-

nino simile, quod fieri posse negat Aristoteles. Et si dicatur Aristotelem solum negare, quod simile possit agere in omnino simile, & idem in seipsum actione directa, non vero reflexa, friuola erit interpretatio, quia simile posse agere in omnino simile, ideo negauit Aristoteles: quia inter omnino similia cessat finis proprius actionis naturalis, qui est agens assimilare sibi passum: nec minus cessat respectu actionis reflexæ, quàm directæ, ut per se est manifestum: ergo utroque modo id reputauit impossibile. Idè etiam posse agere in seipsum, ideo negauit, quia agens principale, & passum apud ipsum debent esse realiter distincta, ut patet ex octauo libro Phys. præsertim in actione uniuoca: sed non erunt minus indistincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale sit passum: ergo in utraque id reputauit impossibile. Quod enim pars æris, in qua subiectantur radij reflexi, sit distincta à lucerna, non sufficit, quia illa non agit, nisi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod vero eadem sententia sit falsa, probatur primò, quia repugnat causam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter: sed lucerna non continet maiorem illam intensiõem, quam dicunt suscipere per reflexos radios: nec datur alia causa eam producens, in qua contineatur ergo repugnat lucernam intendi per talè reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio siue directa, siue reflexa est actio uniuoca: ergo effectus per eam productus eiusdem speciei est cum forma, per quã operatur agens: quare non potest eum continere eminenter: quia causa eminenter continens effectũ alterius speciei debet esse. Quod vero non sit vlla causa à qua contineatur formaliter, non est minus euidens: quia lucerna non continet maiorem illã intensiõem, quam suscipit: nam si eam contineret formaliter, non posset eam suscipere. De corpore verò opaco, in quo fit reflexio, atque etiam de medio ipso illuminato. constat eam non continere, quia totam intensiõem luminis habent mendicantem à lucerna: ergo non possunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia si lucerna posset se intendere per reflexionem, sequeretur se intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum, cum non sit capax tantæ intensiõis. Sed probatur consequentia, nam si se intendit: supponamus suscipere vnum gradum intensiõis: quo supposito ita arguo. Lumen lucernæ intensum ut quatuor potuit per reflexionem producere in se quintũ gradum: ergo sic intensum ut quinque fortius est ad illuminandum: quare fortiores poterit emittere radios ad specu

ad speculum, à quo necesse est fortiores etiam usque ad eandem lucernam reuertantur, & lumen eius intendant, & ita usque ad summum gradum.

Ad argumentum oppositæ sententiæ concedenda est maior, quod propter primam causam non possit intendi lumen agentis principalis per reflexionem; nempe, quia luminosum minus non potest maius intendere: & cum ex hoc infertur, non posse partem mediæ minus illuminatâ intendere per reflexionem partem sibi proximam magis illuminatam: distinguendum est: nam per se ipsam non potest, hoc est, in quantum minus illuminata, sed in quantum maius lumen per reflexionem fortè accipit, quia proximior est corpori, in quo fit reflexio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoso principali magis intenso. Ex hoc tamen non sequitur posse idem luminosum principale intendere etiam per reflexionem: cuius ratio est manifesta, quia cum totum lumen productum in corpore opaco, atque etiam in medio tam per directâ illuminationem, quàm per reflexam, procedat à luminoso principali tamquam à causa vniuoca, & ideo non habeat maiorem intensiorem illud, quàm hæc, repugnat ab eo, vel ab aliqua eius parte, etiâ per reflexionem intèdi, quia nihil potest agere vltra suam perfectionem.

Tertia denique sententia quorundam recentiorum asserit produci quidem lumen in solo medio per reflexionem, non tamen intendi; sed esse aliud numero distinctum ab eo, quod producit per directam illuminationem. Hæc tamen sententia clarius probatur falsa, quia duo accidentia extensa, & purè absoluta eiusdem speciei in eadem parte subiecti recepta necessariò continuantur, & fiunt idem numero per continuationem, vt patet in calore producto in aqua à diuersis agentibus, immo & diuerso tēpore: sed duo illa lumina producta per directâ illuminationem, atque reflexâ sunt extensa accidentia, & recipiuntur in eadē parte mediæ: ergo fiunt idē numero per continuationem.

A quamam causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflexionem?

- 131 **S**Vpposito, quod qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore resistente factam; quærimus à quamam causa procedit per se talis intensio? Et vt disputationis exemplum in eadem illuminatione constituamus, triplex potest excogitari causa, nempe lumen ipsum in medio productum per directam illuminationem, quod se ipsum intenderet per reflexionem à corpore opaco, aut luminosum, à quo mediū illuminatur directè; & lumen producit in corpore opaco: vel tandē lumen hoc in corpore

corpore opaco, in quo fit reflexio productū Et de primo cōueniunt omnes, quod non sit causa suæ intensiōis per reflexionē factā, quia idē numero agens non potest se intendere: cum talē intensiōē non contineat formaliter, neque eminenter, vt probauimus: ergo repugnat lumē in medio productū esse causā suæ intensiōis. Quæstio ergo de duobus alijs procedit: nēpe de principali luminoso, vel de corpore opaco per lumen in se receptū.

Et prima opinio asserit causam intensiōis in medio factā per reflexionem non esse luminosum principalem, sed corpus opacū ab eo illuminatum. Ita sentiunt ex recentioribus plures. Quod vt probent, præsupponunt, intensius lumen produci in aliqua saltē parte corporis opaci, vt in aliqua parte speculi, quā producat in partibus medijs. Cuius causam esse putant, quia licet densitas, & tersitas speculi potius illuminationi resistat, atq; impediant, ne vltius progrediatur: ex alia vero parte disponunt idem subiectum ad maiorem intensiōem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obstat vniuersale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quam in remotum. Ex quo videretur sequi maiorem intensiōem luminis produci à luminoso in partibus medijs sibi propinquieribus, quam in corpore opaco remotiori. Nam principium hoc intelligi debet (vt sit vniuersaliter verū) si proximum, & remotum sint æquē disposita ad recipiendum effectum ab agente: si vero remotum melius dispositum sit, perfectiorem effectū recipiet, quia per meliorem dispositionem recompensatur maior distantia. Vnde cum melius sit disposita aliqua pars speculi ratione densitatis, & tersitatis intensiorem effectum recipere poterit, etiam si remotior sit. Sed hoc fundamentum ita explicatū probant exemplo Lunæ à Sole illuminata: cuius aliqua pars magis illuminat hæc inferiora, quā reliquum corpus eius: ex eo, quod maius lumen recipit à Sole: cuius non potest reddi alia causa, nisi quia astrum Lunæ ratione suæ densitatis, & tersitatis melius disponitur, vt secundum aliquam sui partem intensius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum, corporum cōtingere debet, vt corpus opacum, nempe speculum ratione suæ densitatis, & tersitatis melius dispositum sit ad suscipiendum lumen in aliqua sui parte, per quam intensiorem potest producere lumen in partibus medijs, ad quas reflectuntur radij eius: alioqui concedendum esset lumen productum in his inferioribus à Luna, non ab ea, sed à Sole produci.

Hoc supposito, probāt quod maior intensio luminis in medio nō procedat à principali lumine, vt à Sole, vel lucerna: primo, quia

quia effectus luminosi principalis, à quo directè illuminatur medium, impeditur à corpore opaco; ne ulterius transeat: sed per tale impedimentum sibi superneniens, non augetur virtus eiusdè luminosi; & ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus mediij per reflexionem, quā produxit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quātum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensiōis agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eundem effectum, 133 & non maiorem. Secundo quia, si luminosum intensiōis ut quatuor solū potest producere in reliquis partibus suæ spheræ lumen ut duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdè spheræ propinquieribus corpori opaco, & à se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quā in remotum æqualiter dispositum; sed partes mediij propinquiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdè luminosi; & eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdè mediij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quā circa propinquiores: & ex consequenti repugnabit, quod intensius lumen in eis productum per reflexionem procedat ab eodem luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquiores. Probatur hæc ultima consequentia, quia non est excogitabile aliud agens à quo possit procedere.

- 134 Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus conclusionibus. Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, non producitur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 32. ubi docet reflexionem localem corporis non fieri à corpore impediēte, vel obistente, sed à proijciente idem corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphaera non à pariete mota est, sed à proijciente.* Quæ verba præter quā, quod expressa sunt; ita intelliguntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quā novis: præsertim à D. Thoma, Soto, Toletico, & Conimb. in commentarijs eorum. Ex hoc igitur sic arguō: Pila ideo reflectitur in pariete impediēte, quia impulsus ei impressus à proijciente eam ulterius deduxisset, nisi paries extensionem sui motus impediret: eo vero impediēte non priuatur impulsus suo effectū ulterius dilatandi motum, sed quasi permutatur ulterior motus directus in reflexum eiusdem inten-
tento

intensionis ; ita ut si per decem passus extensurus erat ulterio-
rem motum directum, per totidem extendat reflexum: & ab ea-
dem causa à qua extenderetur directus, fit reflexus; ut docet ex-
presse Aristoteles, & cum eo omnes interpretes, nempe à proj-
ciente, quod est principale agens, & non à pariete, qui est cor-
pus obsistens, in quo fit reflexio ; sed eodem modo fit reflexio
luminis, vel alterius qualitatis : ergo motus reflexus illumi-
nationis ab eodem luminoso principali fit, & non à corpore
opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio ; & consequenter
intensio luminis per eum producta tamquam proprius terminus.
Probat minor, quia virtus luminosi principalis exten-
deret illuminationem directam per decem passus, nisi obstaret
corpus opacum: ergo illo obstante, & facta in eo reflexione non
priuatur luminosum suo effectu, hoc est extensione illa sui mo-
tus, sed quasi commutatur directa in reflexam. Vnde sequitur
eodem modo procedere alterationem reflexam à principali lu-
minoso, quo procederet directa quantum ad ulteriorem exten-
sionem, nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agente
procedunt motus, & terminus per se eius: ergo ab eodem lumi-
noso principali procedit terminus per se eiusdem alterationis
reflexæ: sed terminus illuminationis reflexæ est lumen produ-
ctum in medio cadens supra lumen productum per illumina-
tionem directam in eisdem partibus, per quas reflectuntur ra-
dij: ergo intenditur lumen medij ab eodem agente in eisdem
partibus, & non à corpore opaco impediente. Probat con-
sequentia, quia intensio qualitatis non est aliud, quam noua pro-
ductio eius circa eandem partem subiecti. Et si dicatur non 137
bene probari ex motu locali reflexo intensionem luminis in
medio ab eodem luminoso factam ; nam per motum localem
reflexum nullum effectum in medio productum per motum
directum intendit, aut perficit mobile, sed eandem præsen-
tiam producit, quam produceret, vel produxit per motum di-
rectum: ergo non bene probatur ex locali reflexione intensio
luminis facta in medio ab eodem agente, à quo fit directa. Res-
pondeo probari quidem efficaciter, quia ex eo non perficitur in
medio per motum reflexum effectus per directum, quia non
manet, nec manere potest, sed transit sicut motus: si vero per-
maneret, absque dubio perficeretur quadam ratione extensua,
non vero intensua, quia præsentia localis non est capax inten-
sionis ; perficeretur vero, quia duplicaretur in eodem corpo-
re, & in ordine ad idem spatium. Effectus autem illuminatio-
nis directæ permanet in medio ; propterea necessarium est, ut
cadat supra illum effectus productus per illuminationem dire-

Etiam in eisdem partibus medij, in quibus cadunt radij reflexi. Sed vnus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intensionem: ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probatur etiam ratione eadem conclusio; primò; quia tota ratio propter quam opposita sententia asserit reflexionem fieri à corpore opaco ramquam à causa per se est, quia ratione densitatis, & tertsitatis magis est dispositum, vt saltem secundum aliquam partem intensius lumen recipiat, quam medium; quod non est ita densum. Sed hoc fundamentum est falsum: ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probatur minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quam iuuere ad eam recipiendam; sed tertsitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo porius impediunt, quam iuuere, vel disponant
 136 ad receptionem intensioris luminis; falsum est ergo quod corpus opacum propter maiorem densitatem, & tertsitatem, sit magis dispositum, vt in aliqua eius parte intensius lumen recipiatur, quam in partibus medij. Maior viderur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illud capax maioris luminis. Probatur consequentia, quia si magis capax esset, impedire nõ posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiendũ lumen, sed opacitas opponitur diaphaneitati, aut transparentie: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadẽ ratione probatur minor de densitate, ac tertsitate; quia quo corpus magis densum, & tersum est, minus est diaphanũ, vt per se est manifestũ: ergo minus est dispositum ad recipiendam lucem, & ideo non potest intensiorem recipere si sit æquẽ, vel minus approximatum luminoso.

137 His addo, densitatem in nullo corpore esse dispositionem ad recipiendum maiorem intensionem alicuius qualitatis, vt euidenti inductione probari potest, licet sit dispositio; ad magis rerinendam intensionem receptam, & ad fortius agendum cum eadem, vel maiori inrensione.

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam sicut lux est qualitas intentionalis, ita species visibiles sunt accidentia intentionalia; & sicut reflectitur lux in speculo, ita reflectuntur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodem obiecto visibili, à quo causatur directã, & non à speculo: ergo reflexio lucis, & intensio per eam producta, non à speculo, sed à luminoso causatur. Minorem admittunt aduersarij, & probabitur efficaciter 2. lib. de anima c. de visu, quia species est aliqualis similitudo obiecti visibilis, & ideo ab eo debet pro

bet procedere; sed quod videtur per reflexionem specierum in speculo factam non est species, vel similitudo obiecti, sed obiectum ipsum, ut ibidem probatur efficaciter, ergo ab eo procedit species reflexa, & non à speculo; & consequenter à luminoso procedit reflexio luminis, & intensio eius producta in medio, & non à speculo, illuminato. Fundamentum vero oppositæ sententiæ negandum est, quia iam probauimus ratione terstitatis, & densitatis non posse corpus opacum esse maioris lucis capax, sed minus & minorem recipere, quàm partes medij, & ideo non posse ab eo procedere intensius lumen in medio. Quod autem dicitur de illuminatione Lunæ, simile quidem est, & ideo concedimus maximam partem luminis nocturno tempore producti per similem reflexionem in eodem astro Lunæ factam, produci, à Sole quidem tanquam à principali, & proxima causa: iuuare tamen lumē in eadem Luna receptum, quæ sic à Sole illuminata, quasi per modum vnius agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti, & ab utroque procedit nocturna illuminatio mūdi. Quod dicimus supposita opinione, quæ asserit totum lumen, quod habet Luna, recipere à Sole; nam alij de ea, ac de quibusdam alijs astris existimant aliquam eius partem à se habere: de quo statim agemus in libris de cœlo, & mundo: vbi & modum huius reflexæ illuminationis Solis, & Lunæ copiosius explicabimus. Eiusmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur sensu, sicut percipiuntur aliæ longè minores in his inferioribus factæ, propter maximam distantiam inter Lunam, & Solem, & corpora ingentis molis inter vtrumq; astrū media; nam reflexio ista fit eo tempore, quo Sol est in vno emispherio, & Luna in altero; & cum primis mediat inter vtrumq; magna pars profunditatis quarti cœli; deinde profunditas tertij, secūdi, & primi, & tandem sphaera integra quatuor elementorū. De reliquis verò minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ secundū proportionē dicendū est, fieri quidem à principali luminoso per maiorem intensiōē luminis in partibus medij productam, sed iuuare etiam lumē productum in corpore opaco; licet non sit magis intensum, quam in medio, quia se coniungit cum principali luminoso, & per modum vnius agentis operantur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ concessa maiori, quod luminosum impediatur à corpore opaco, ne ulterius extendat suam actionem, atque etiam minori, quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda est consequentia, quia ad producendum maiorem intensiōem per reflexionem, non est necessarium, quod augeatur virtus eius; nam si sufficiens erat ad extendendam illuminationem direc-

Etiam ad vltiores partes medij, erit quoque sufficiens ad eandem extensionem commutatam in reflexam efficiendam, sicut de impulsu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentum corporis opaci non intendatur virtus luminosa, sed quia ratione reflexionis agit per diuersam lineam, operatur quasi duplex agens; & ideo in ea parte medij ad quam pertingit reflexio quasi duplicatum effectum producit, eam illuminando quasi duabus viis, hoc est per duas, ac diuersas lineas rectam, & reflexam: non ergo mirum est, si quasi pro duobus agentibus operetur. Non sit enim intensio luminis in omnibus partibus medij, sed in certa, ac determinata, videlicet in angulo reflexionis, sicut reflexio fit ex parte speculi in angulo incidentiæ. Quod vero dicimus quasi pro agenti duplicato operari luminolum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quasi duplicatum producere effectum in ea parte, secundum proportionem suæ virtutis, aut intensionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non solum non superet intensionem eius, sed neque adæquare eam possit, vt ex supra dictis est manifestum. Er si dicatur, luminosum agit per illuminationem directam naturaliter: ergo agit circa medium in quantum potest. Quare repugnat maius lumen producere in medio per reflexionem. Respondéo agere quidem per illuminationem directam in quantum potest, sed non omni modo, quo potest; & ideo licet producat totum lumen, quod potest producere tali modo agendo, non tamen totum, quod potest, hoc & alio modo, nempe actione reflexa; nam sicut posset nouum lumen producere in vltioribus partibus medij, potest in anterioribus per reflexionem, quod est lumen earum intendere, vt probauimus. Er ex hac doctrina explicari debet commune illud axioma, nempe: *Idem in quantum idem semper facit idem*. Vt enim semper sit verum, sic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens semper faciat idem; secus vero est, si varietur modus agendi, vt contingit in hac parte.

140 Ad secundum neganda est consequentia, quod per reflexionem non possit produci intensior effectus ab eodem agente in partibus propinquiorebus corpori opaco, quam productus sit in aliis ab eo remotioribus per solam directam illuminationem. Er cum dicitur agens naturale fortius agere in partes suæ sphaeræ sibi proximiores, quam in remotiores, si sint æquè dispositæ, distinguendum est; nam agens per eandem lineam verum est, non tamen, si per diuersas operetur, vt in reflexione contingit: sic enim agit quasi duplicatum agens, cum agat per diuersas lineas, rectam & reflexam; & ideo quasi duplicatum producit effectum:

effectum : nam in parte illa medij, ad quam pertingit reflexio producit aliquid illius luminis, quod produceret in vltiores partes medij intra propriam sphaeram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directæ illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum.

QVÆSTIO IX.

*An omne agens dum agit, repatiatur à suo
contrario circa quod agit?*

VT intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit; quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 53. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint: nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit: & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadem, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materiale potest propter eminentiorem virtutem, quam habet; sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumque esse materiale; sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeant eandem materiam, non numero, sed specie. Vnde licet corpora cælestia agant in hæc sublunaria, non repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersæ. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; sed corpora cælestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunaribus; sunt incorruptibilia: ergo non possunt repati ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis; quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit eum sanando, & tamen non repatur ab eo inquit Aristoteles, quia non est agens vltimum, seu immediatum, sed primum: repatur vero medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum, atque immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimum, seu proximum. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quod

agens contineatur intra spheram actiuitatis passi, quia contingere potest, ut agens sit maioris longe virtutis, quam passum, & ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem, quod est maiorem habere spheram actiuitatis, quam passum; & tunc fieri posset quod passum esset intra spheram agentis: hoc vero extra spheram passi ut consideranti patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud, nisi intra spheram actiuitatis eius sit; non minus repugnat in illud reagere, quia reactio vera actio est. Quinta, & vltima conditio est, quod agant actione vera, & propria; hoc est corruptiua, quæ versatur solum inter propria contraria: nam hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere, ut vidimus superius. Si enim solum agant actione perfectiua, nulla sequitur repassio, ut constat in illuminatione: non enim repatitur luminosum à corpore diaphano, in quod agit; nec obiectum à potentia sensitiva. Itaque ut omnes conditiones hoc verbo comprehendamus, ut agens possit repati à passo, circa quod agit, materiale debet esse; habens materiam eiusdem speciei, vltimum; & intra spheram eiusdem passi contentum: agentemque circa passum actione corruptiua. Et de tali agente procedit questio, an dum sic agit, semper, & necessario repatiatur ab eodem passo, circa quod agit.

- 143 Circa quam questionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert, & reiicit Toletus 1. lib. de gener. q. 15. ex quibus tres tantum nos referemus, quæ difficultatem eius attingunt, nam reliquæ nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passi in agens, à quo patitur. Ita Maior in 1. distin. 17. & cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportionem minoris inæqualitatis, non potest dari aliqua actio; sed non potest passum reagere, nisi à proportionem minoris: ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inæqualitatis est, quando virtus agentis est minor resistantia passi, ut superius probauimus; sed virtus passi (si verè patiatur ab aliquo) debet esse minor resistantia eiusdem agentis, à quo patitur: ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistantia actiua agentis provenit à tota latitudine formæ eius, quam constat esse maioris virtutis, quàm forma passi, & resistantia formalis eiusdem agentis provenit ab eadem forma impossibili cum forma passi etiam secundum totam eius latitudinem,
- 144 quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus asserre in aqua, quæ si patitur ab igne, necesse est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quàm resistantiam eius, sed

sed etiam est maior resistentia ignis, quam actiuitas aque, nam per eundem calorem vt octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum hæc sit eadem realiter cum virtute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quæ est impossibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior est in igne, cum sit per eundem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aque, & ei repugnans secundum rotam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur conuincere, quando agens maximæ virtutis est; passum verò adeo exiguum habet, vt absurdum videatur dicere, quod in idem maximum agens possit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius: ergo necesse erit magis etiam resistere passo, quam passum in eum agat: Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescumque magis resistit passum, quam agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non solum resistit reactioni eius per eundem calorem, sed etiam per propriam substantiam naturaliter agentem ad conseruationem. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruatur media actiuitate eiusdem substantiæ: sed aqua non reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quam actiuitas eius. Consequentia videtur necessaria, quia habet eandem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem; sicut actiuitas aque habet frigiditatem, & præterea propriam substantiam ignis conseruantem eundem calorem. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 2. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet substantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia, per quæ solum attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solum per frigiditatem.

Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solum 145
secundum eandem contrarietatem, eam admittens secundum aliam: ita vt agens per vnā qualitatem non pariatur à passo per qualitatem illi contrariam, sed benè per aliam diuersam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nimphus 1. lib. de generat. Comm. 195. quæst. 3. referens pro se Auerroem, Alexand. & alios. Probatur primo, quia si admittatur reactio secundum eandem contrarietatem; sequitur impossibile prorsus esse, quod vnus

contrarium agat in alterum ; sed consequens est falsum , vt per se est manifestum ; ergo impossibilis est reactio per eandem contrarietatem. Probatur consequentia , quia agens naturale prius agit in proximum , quàm in remotum : ergo prius expellit contrarium à parte proxima , quàm à remota ; si ergo agens per vnâ qualitatem repetitur per contrariam : ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit ; prius ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam sibi magis proxima , quàm ab aliqua parte passivæ , sed numquam potest eam omnino expellere , nam si semper repetitur : ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatæ , à qua impeditur actio eius , ne transeat ad passum contrarium ; quia licet aliquid semper expellat , aliquid etiâ semper recipit de nouo : impossibilis ergo erit actio vnius contrarij in alterum , si repati debet secundum eandem contrarietatem.

- 146 Secundò , quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrariis , hoc sequitur , si detur reactio secundum eandem contrarietatem : ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per medium aërem , à quo aër necessario calefiat , quia non potest calor transire ad aquam , nisi per aërem , & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eandem lineam , & tunc necessario debet refrigerare aërem ; calefiat ergo eadem pars aëris ab igne , & infrigidabitur simul ab aqua , quod est moueri motibus contrariis. Exemplum secundū erit , si supponamus maximum calidum agere in paruum frigidum , ita vt totum frigidum sit intra spheram actiuitatis calidi , sed medietas tantum calidi contineatur intra spheram actiuitatis frigidi. Tunc ergo si frigidum reagit in calidum per frigiditatem , aliquem gradum imprimere debet in prima medietate calidi , non in postrema , cum hæc sit extra spheram actiuitatis eius : & eodem tempore , quo frigidum reagit in illa medietate per frigiditatem , reliqua medietas calida ei approximata debet in eandem agere per calorem ad expellendam frigiditatem , quam ei imprimit aqua : quare simul calefiat , & frigeat illa pars , mouebiturque contrariis motibus.

Tertia opinio omnino contraria his duabus asserit duo : primum , semper , & necessario dari reactionem inter contraria aduersus primam. Secundum , talem reactionem dari secundum eandem contrarietatem aduersus secundam. Ita expresse Aristoteles cap. 7. huius libri textu 53. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. lib. de generat. animalium capit. 3. non longe à principio , quæ ita habent : *Omnis agens patitur etiam*

etiam à patiente, ut quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur, quod calefacit, refrigeratur. Denique quodcumque movet exceptio primo, mutuo movetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, ut quod agit, magis patiat, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & caleseat, quod frigefacit, &c. Ita etiam Galenus lib. 3. de causis Simpthom. capit. 2. Diuus Thomas 1. lib. de generatione. lectio. 10. Themisti. & Simplic. 3. lib. Phys. textu 8. Philoponus, quem citavit Nimphus vbi supra, & cæteri omnes interpretes Aristotelis super capit. 7. huius libri paucis exceptis, quos pro aliis opinionibus citauimus: & est vera sententia, ac tenenda.

Probat,ur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidens est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperare: atque etiam si pruna accensa niuem tangat, niuis ipsa liquefcit, & pruna ex parte infrigidatur.

Ratione verò, primo ex mixtione elementorum hoc modo. 147
Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in summo gradu intensiõis: sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conseruari cum dispositione aliqua habente summum gradum intensiõis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate; sed postulat omnes has qualitates attemperatas, hoc est ad minorem gradum intensiõis redactas: quod constat non posse fieri, nisi per mutuam actionem, & reactionem elementorum: ergo necessariò hæc admittenda est, ut mixtio censetur possibilis. Licet enim elementa ignis, & aquæ agant, si non repatiatur quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, ut per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita ut tam minima dari posset, quæ non sufficeret ad agendum: benè tamen quæcumque maior, ut probauimus superius agentes de excessu determinato ad agendum requisito. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probat,ur consequentia in extrema parte sphæræ actiuitatis ignis, vel alterius agentis, quam certum est non posse in aliud corpus sibi approximatum iam extra sphæram eiusdem agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extremam illam partem sphæræ ignis calidam, non repatiatur ab ea: quia supponimus non posse amplius agere per calorem. Respondeo, etiam in

his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passo: quod vero non repatiatur, per accidens est propter defectum passi non habentis virtutem ad agendum; sicut etiam contingit dum passum est intra sphaeram actiuitatis agentis: sed agens non est intra sphaeram actiuitatis passi, quia est minoris virtutis; & ideo habet minorem sphaeram. Aristoteles vero vniuersaliter loquitur, & vniuersaliter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumenti potentia actiua ex parte passi.

- 149 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est minor, quod non possit passum reagere, nisi à proportionem minoris inæqualitatis. Et cum dicitur maiorem esse resistentiam actiuam agentis actiuitate passi, concedendum est: sed ex hac non probatur, quod actio sit à proportionem maioris, vel minoris inæqualitatis: nam cum resistentia actiua sit idem realiter cum actione, vel actiuitate: & formaliter non sit aliud, quàm debilitatio contrarij, euident est, quòd ex ea non sit sumenda proportio requisita ad agendum inter agens, & passum: quia etiam si virtus passi debilitetur per actionem agentis, non simul consumitur, sed successiue: ideo non tollitur, quin per virtutem remanentem reagere possit; cum sola ergo resistentia passiuæ, aut formali comparanda est virtus agentis: & de hac resistentia formali neganda est eadem minor, quòd maior sit in agente actiuitate passi. Et cum dicitur formam agentis secundum totam latitudinem suæ intensionis resistere formaliter: distinguendum est: nam duobus modis sumitur resistentia formalis, pro actuali, & pro potentiæ: vel pro resistentia, quasi in actu secundo, aut quasi in actu primo: & de resistentia actuali negandum est, quia actualis est per impossibilitatem actua-
lem, quam constat non habere formam, nisi ratione illius partis intensionis necessariò expellendæ per introductionem partis formæ contrariæ: nam cum reliquis partibus eiusdem formæ agentis non repugnat naturaliter permanere simul: ergo non habent reliquæ partes intensionis impossibilitatem formalem actua-lem cum tota latitudine formæ, per quam reagit passum, & consequenter non resistunt introductioni eius resistentia formali actuali, sed solum potentiæ, quod est posse resistere, & non resistere actu: forma vero eiusdem passi actu agit secundum totam latitudinem intensionis, quia actu agere, solum dicit actu influere in effectum: influ-
150 xum vero tribuit forma agentis applicata ad passum, & cum sit eodem modo applicata secundum totam latitudinem intensionis, absque dubio influit secundum totam, & consequenter secundum

secundum totam agit. Et cum solum resistat eadem forma agentis resistentia formali actuali secundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionem partis formæ passî eiusdem mensuræ, sequitur maiorem esse actiuitatem actualem passî resistentia formali actuali agentis, secundum quas solum fit comparatio: & consequenter non reagere à proportionem minoris, sed maioris inæqualitatis: resistentia vero formalis potentialis, quæ conuenit eidem formæ agentis secundum totam latitudinem intensionis ad hanc comparisonem non pertinet, quia cum sit comparatio in ordine ad agendum, & resistendum actu solum fit inter actiuitatem actualem, & resistentiam actualem: unde licet potentialis illa sit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali passî.

Circa minorem secundi argumenti asserentem, maiorem esse resistentiam formalem agentis actiuitate passî, quia non solum resistit formaliter calor ignis, per se ratione impossibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis, à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquuntur recentiores: nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt, sed negant efficaciorē esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quam frigiditatem a quæ ad illum destruendum: & ideo non sufficere talem conseruationem, ut maior censenda sit resistentia formalis eius actiuitate frigiditatis: etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua: nam ignis citius eam calefacit, quàm ipsamet ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eundem calorem: ergo efficacior est quælibet haturum qualitatum ad producendum sibi similem in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruandam propriam qualitatem à se emanantem. Alij vero admittentes etiam, quod substantia conseruet efficienter qualitatem propriam, consequenter asserunt efficaciorē esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant primo, quia est perfectior non solum secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiouoca suæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium vniuoca, causa vero æquiouoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationem, cum agat per naturalem emanationem circa seipsam: qualitas vero per imperfectam secundum contractum.

Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantijs effectiue, quia negant etiam effectiue ab eis procedere, vel emanare, ut summus calor

calor ab igne, & summa frigiditas ab aqua. Sed putant solum conseruari ab ea tamquam à causa materiali, in qua tamquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione; licet qualitates istæ dependeant in fieri ab agente, à quo producuntur, & à propria substantia, à qua tunc emanant; vt calor ignis geniti ab igne generante, & à propria substantia eiusdem ignis generi, sed postquam productæ sunt, non dependent in conseruari ab aliquo agente creato, sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conseruentur à propria substantia. Antecedens probatur euidenti experientia; nam calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis: sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conseruari, nisi à solo Deo, vt per se est manifestum: ergo neque calor ignis dependebit ab agente creato in conseruari, quale est eius substantia: sed à solo Deo. Quo supposito, facile respondent argumento negando minorem eius, quod maior sit resistentia formalis agentis, quàm actiuitas actualis passi, cum non adiuuentur efficienter à substantia; & ideo semper passum poterit reagere à proportionem minoris inæqualitatis.

- 154 Nostra vero sententia duo asserit: primum est, has qualitates primas elementorum efficienter conseruari à substantijs eorundem elementorum, & non solum materialiter. Et probō primo, quod dimanant ab eis efficienter, & ideo quod dependeant ab eis non solum in esse, sed etiam in fieri tamquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantijs in eodem instanti, in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentijs: ergo dimanant efficienter. Probatur consequentia, quia si in solo genere causæ materialis conuenirent his corporibus tamquam propriæ dispositiones materiæ, nulla esset talis emanatio ab eorum substantijs, sed à solo agente producerentur in materia, sicut reliquæ dispositiones. Secundo, quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum, vt aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, statim remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem; sed nullum est agens particulare, à quo producatetur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ, à qua dimanat naturaliter, vt per se est manifestum: ergo necessariò dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante, non nego: sed repugnat, quod à generante procedat efficienter, nisi media propria substantia, vel substantiali forma, tamquam à virtute eius: qua media agit ad eius emanationem. Probatur

Probatum euidenter; quia contingit, quod generans aquam iam non sit in rerum natura, dum talis frigiditas ab ea procedit: ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsamet substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo absque dubio procedit ab illa efficienter.

Hoc supposito, probatur, quod ab eadem conseruetur efficienter: primo, quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodem modo præsentem non conseruetur, ut euidenti inductione constat in omni effectum naturali sic se habente ad suam causam efficientem, à qua procedit: sed qualitates istæ, ut calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantijs tamquam à causis efficientibus eodem modo semper præsentibus, ac dum primo ab eis emanant: ergo conseruantur ab eis efficienter. Secundo, quia conseruatio rei non est aliud, quam continuata productio eius, sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istæ à suis substantijs; ergo semper dependent ab eis efficienter, quod est efficienter ab eis conseruari. Probatum minor simul cum consequentia, quia quotiescumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario, statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia.

Secundum, quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi, quam resistantiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatum primo euidenti experientia; nam euidens est calidum ut tria, vel ut quatuor applicatum aquæ aliquid agere in eam, & plus acturum si cum ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistantia frigiditatis aquæ, etiam si à substantia aquæ efficienter conseruetur. Probatum consequentia, quia si non esset maior, nulla posset actio sequi: nam ut superius probauimus à proportionem minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis, & summe frigiditatis à substantia aquæ maior esset resistantia formalis passi, quam actiuitas agentis, ut asserit prima sententia opposita, euidenter sequitur, non solum reactionem passi in agens contrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quæcumque contraria, quod est absurdum. Probatum consequentia: nam si resistantia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia forma passi non solum resistit resistantia formali ratione impossibilitatis, quam habet cum forma agentis, sed quia conseruetur effectus

tur effectiue à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, qualia sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistat passum, quàm agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia, quia si plus resistit: ergo non potest superari ab agente, neque ab eo pati; nam eo ipso, quod patitur aliquid ab alio, euidens est superari, & vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis neganda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiue à propria substantia, quàm actiuitas passi ad reagendum: nam cum forma agentis solum resistat passo reagenti, per illum gradum necessario expellendum, etiam si conseruetur secundum eundem gradum effectiue à propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensiōis suæ formæ: maior erit actiuitas, quàm resistentia, quia maior est virtus agendi totius intensiōis formæ, quàm resistentia formalis vnius gradus qualitaris contrariæ, etiam conseruati à propria forma substantiali, vt per se est manifestū. Et propterea à proportionē maioris inæqualitatis sequitur reactio.

Ad primum argumentum secundæ opinionis neganda est consequentia, quod ex reactione sequatur actionem inter contraria esse impossibilem. Et cum dicitur agens naturale prius agere in proximum, quam in remotum, distinguendum est: nam si proximum, & remotum se teneant ex parte mediij, vel passi, verum est, quia neque actio potest peruenire ad posteriorem, siue remotiorem partem mediij, vel passi, nisi per priorem, aut proximiorē: si vero intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum, quia agens neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnam partem propriij corporis per aliā vsque ad vltimā, & per illā ad passum; sed per omnes simul vnitates per modū vnius agentis agit immediate in mediū extrinsecum, vel in passum sibi approximatū; & ideo licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitaris contrariæ, non est necessarium, quod agēs prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quàm agat in passum, vel medium extrinsecum: nā illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediate agit in illud per omnes ad modum vnius agentis concurrentis. Gratia exempli, si aliqua pars aquæ sit calefacta vno gradu caloris, & ei approximetur aliud calidum, in quo possit agere, non est necessarium quod prius expellat à se vnum illum gradum caloris, quam agat in calidum extrinsecū, quia non agit in illud transmittendo actionem

nem per partē illā calefactam, sed per illam, & alias vnitas per modum vnus agentis frigidi immediatē agit: post actionem vero in calidum, illo iam superato, vel separato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute propriæ substantiæ, à qua emanabit gradus frigiditatis amissæ. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin possit agere in calidum sibi appproximatum. Huic solutioni addo aliā, quod etiā si pars proxima aquæ posset agere in eādē partē calefactam ab igne per repaliōē, impeditur tamen ab eodē igne reagente; vnde propter hoc impedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impressus, quamdiu durat actio, & reactio, nec proinde mouetur motibus contrarijs. Eodem modo respondendum est ad posteriorem experientiam secundi argumenti, de calido agente in frigidum, & habente vnā partem tantum intra sphaeram actiuitatis eius, sed totum ipsum, frigidum intra propriam contentum, vt consideranti est manifestum.

Solum restat soluendum secundum argumentum. Quantum
ad priorem eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinseco, nempe aëre, per quem ignis agit in aquam. Ad cuius solutionem tamquam certum præsupponendum est actionem, & reactionem non dari, nisi inter vltimum agens, & passum: vltimum vero agens est illud, quod immediatē tangit passum, & ideo solum immediatum agens repati potest. Ita docet expresse Aristoteles text. § 3. huius libri; quod probauit in sanatione; nam medicus, inquit, per artem sanat infirmum, sed nihil repatitur in actione sanandi, quia ipse per se non tangit passum, sed medicamentum tangens per se repatitur. Vnde sequitur impossibile esse, quod agens per medium repatiatur à passo, nisi simul cum medio per modum vnus agentis agit in ipsum; tunc enim immediatum, & vltimum agens erit, & ideo repati poterit. Hoc igitur supposito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre. Vt autem vniuersalis sit solutio de omni agente per medium, notandum est; medium tribus modis se habere posse, nam vel nudum est vtraque qualitate contraria, per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque affectum est, vel altera tantum: & primum non est naturaliter possibile propter ordinem, ac dispositionem corporum naturalium simplicium, qualia sunt elementa: vel mixtotum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate contraria, vel vtraque necessario debet affici. Si vero daretur super naturaliter casus, in quo corpus medium neutram qualitatem contrariam haberet; sed vtriusque esset capax (quod ad actionem, & reactionem necessariū est) tunc vtrūque extremū, nempe agens, & passum

& passum agerent simul in medium, quousque in eo producerent utramque qualitatem, in tota ea intensiōe, in qua non sunt impossibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius; nam secundum hos gradus intensiōis non se expellunt ab eodem subiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt simul in medio, neutrum extremum reparitur ab alio, quia neutrum est agens ultimum, vel immediatum in aliud; sed ad summum reparentur aliquid à medio incipiente habere utramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in utrumque extremum contrarium. Itaque toto hoc tempore mouebitur medium motibus non contrariis simpliciter, sed secundum quid, quod non repugnat; quia sicut qualitates contrariorum in tali gradu non sunt impossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos producuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est, & ex consequenti compossibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt impossibiles in eodem gradu, ita nec motus. Postquam verò medium peruenerit ad hos gradus, neutrum extremum circa illud agere poterit: sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto, in quantum propria qualitate affecto per modum vnius agentis agat, vel reaget immediatè in aliud; & tunc patet non sequi quòd mediū moueatur simul motibus contrariis, quia nō datur actio per mediū, sed solum immediata vnius extremi in alterū; medium vero per diuersas qualitates coniungitur utrique, & per modum vnius agentis agit in aliud, & ab extremo potèntiori nihil recipit, sed solum cum eo agit per qualitatem iam receptam, ab alio vero aliquid reparitur, & recipit, ideo non mouetur motibus contrariis, nec est possibile in casu isto, quia euidenter sequeretur simul intendi, & remitti eandem qualitatem eius, nempe calorem, vel frigus: nam si frigesit ab aqua; ergo intenditur frigiditas eius: & si simul calescit ab igne, cū latitudo gradualis vtrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorem nouū sine expulsionē, aut remissione frigiditatis, quæ ideo simul in eo intenderetur, & remitteretur: & consequenter simul erit maior, & minor: quod repugnat. Itaque totum calidum per modum vnius agentis agit in frigidum, & totum frigidum per modum vnius agentis agit in calidum. Nec est necessarium, ut totum calidum prius expellat à se frigiditatem, quam habebat mediū sibi coniunctū ad agendū, nec etiā totum frigidum expellat calorem eiusdem mediij sibi cōiuncti, quia non agit totū calidum in frigidū transmittendo actionem per suas partes ad passum, sed immediatè coniunguntur omnes partes eius ad agendum in illud: & eadē ratione totum frigidum non reagis

reagit in calidum transmittendo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul vnitæ per modum vnius agentis reagentur immediatè in calidum, vt superius explicatum est.

Si vero medium à principio fuerit affectum vtraque qualitate contraria, eodem modo sentiendum est; nam vel habet eas in eo gradu, vltra quem sunt iam impossibiles, & tunc nec agens, nec passum poterunt agere in mediũ, vt in passum à quolibet distinctum; sed agens simul cum eo sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis agat immediatè in passum, & hoc cum eodem medio sibi coniuncto, vt habente propriam qualitatem per modum vnius agentis reagat in idemmet agens. Et ita etiam patet, quod si medium hoc modo se habeat non mouebitur motibus contrariis per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantum motu repassionis à minori contraria. Si vero eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quam passum in illud agere quousque ad illum gradum perueniant qualitates ipsæ contrariæ in eo, vt in maiori intensiõne sint impossibiles, & non mouebitur simul motibus contrariis simpliciter, sed tantum secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt.

Et si tandem medium ita se habeat, vt vna tantum, vel altera qualitate contraria afficiatur, quo pacto se habet aër medius inter ignem, & aquam; habet enim summam humiditatem, & prope summum calorem; dicendum est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum, quousque intensio caloris, quæ ei deficit vsque ad octauum gradum impleatur partim per intensiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nam quousque impleta sit latitudo ex vtraque qualitate non necessariò vnum contrarium expellit aliud; post impletam vero vtrumque extremum illud sibi coniunget, vt affectum sua qualitate ad agendum in aliud per modum vnius agentis, & ideo solum repatietur à debiliore extremo, tamquam aliquid alterius, & solum mouebitur vno motu repassionis, non duobus, neque contrariis.

C A P V T X.

De Mixtione.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Reliquum autem est considerare de mixtione, &c.

Breuis expositio textus.

OMnia, quæ de actione, & passione disputat Aristot. per quatuor capita præcedentia ordinata sunt ad intelligendam naturam mixtionis; hæc vero cum sit generatio quadam visus ex multis concurrentibus ordinatur ad intelligendam naturam generationis; quæ huius libri, & totius operis scopus est. Intentum igitur huius ultimi capitis est, inuestigare naturam mixtionis. Dividitur autem in tres partes, prima propositis his, quæ ad intelligendam naturam mixtionis explicari debent, doctæ dari mixtionem in rectam naturam; eam distinguens à cæteris mutationibus; refutata prius quorundam sententia mixtionem omnino negantium, & soluto eorum argumento, quo id probare contendebant. In secunda explicat modum, quo fiat mixtio ex propria sententia refutatis prius sententiis aliorum. In tertia tandem colligit, quid sit mixtum, & quid sit mixtio.

Circa primum asserit quinque esse explicanda de mixtione, ut bene eius natura intelligatur. Primum, quid mixtio sit? Secundum, quid sit miscibile? hoc est, qualia esse debeant ea, ex quibus mixtio fieri debet? Tertium, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, seu quibus conveniat? Quartum, quonam modo fiat mixtio? Postremum, an sit in rerum natura? Incipit autem hæc explicare ab ultimo, quia secundum ordinem scientiæ, primum, quid ad scientiam cuiuslibet rei consequendum debet præsupponi, est rem illam esse, hoc est, esse possibilem.

Circa possibilitatem autem mixtionis non desuerunt, qui eam omnino negarent, propter hoc argumentum. Si mixtio sit possibilis, plura debent ad eam concurrere; vel ergo plura illa ita se habent, ut in mixtione ipsa permaneant utrumque, vel utrumquo corrumpatur, vel vnum permaneat, & edrumpatur alterum: si integra permaneant, non magis dicentur misceri nunc, quam prius. Probatur, quia eodem modo se habent, sicut prius se habebant, sed prius non miscebantur: ergo neque nunc miscentur. Et idem sequitur, si vnum eorum permanet, & alterum desinit esse: nam manifestum est, rem actu existentem non misceri cum re non existente: si vero utrumque desinat, multo minus verum erit, quod misceantur; quia ea, quæ desinunt, misceri non possunt, sed ad summum dicentur corrumpi. Hoc tamen non obstante asserit Arist. possibilem esse mixtionem. Ut autem id ostendat, distinguit illam à cæteris mutationibus. Et primo, quod non sit generatio, probat hoc argumento. Quando vnum generatur ex altero, ut ignis ex ligno, nec dicimus, nec verum est, quod ignis admisceatur ligno, vel lignum ignis.

igni; sed solum, quod vnum fiat ex altero: ergo mixtio diuersum quid est à generatione, & corruptione. Probat deinde primo, mixtionem non esse alterationem, vel augmentationem hoc modo. Illa, quæ augentur, & alterantur integra permanent ante, & post augmentationem, & alterationem; immo & in augmentatione, & alteratione ipsa; sed quæ miscentur non possunt integra permanere, vt probatum est; ergo mixtio non potest esse alteratio, nec augmentatio. Et eadem ratione ait probari, nec accidentia misceri cum subiectis, nec inter sese, vt albedo cum corpore, aut cum nigredine, quia postquam accidens coniunctum est cum subiecto, vel cum alio accidenti in eodem subiecto salua, & integra manent, vt per se est manifestum. Supposita distinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat esse possibilem: quia ea, quæ sunt, alia sunt in actu, alia vero in potentia, vel in virtute: sed possibile est miscibilia, vt elementa ita concurrere ad mixtionem, vt desinant esse actus; permaneant verò in virtute, hoc est per virtutes suas, quæ sunt qualitates propriæ, per quas concurrunt ad mixtionem, vt ignis per suum calorem, & per suam frigiditatem aqua: ergo possibile erit quod misceantur ad componendum mixtum. Et hæc eadem distinctio soluit argumentum propositum: nam ea, quæ miscentur, nec permanent secundum esse actuale, neque omnino desinunt esse, sed secundum virtutem, vel potentiam: iste autem modus permanendi postea explicabitur.

In secunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primo quidem ex aliorum Philosophorum sententia; deinde ex propria. Duplex fuit opinio eo tempore de modo, quo mixtio fiat. Prima eorum, qui putarunt mixtionem fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuisis, quæ licet secundum se possint esse minores, non tamen secundum apparentiam sensus, quia non potest eas ita minimas percipere: & has minimas particulas adiungit secundum se totas; vel omni ex parte ad inuicem iuxta poni, & per talem iuxta positionem permisceri, quia sensus non potest percipere separationem earum, & ideo iudicat esse permixtas. Exemplum assignare possumus in farina tritici, & hordei permixtis; nam farina non est aliud, quam granum ita in minimas partes diuisum, aut confusum, vt eas sensus non possit discernere. Alii vero dixerunt mixtionem corporum fieri ex partibus minimis non solum secundum sensum, sed etiam secundum materiam, & substantiam ipsam, vt non sint amplius diuisibiles, nec ideo possint dari minores. Quæ quidem omni ex parte iuxta positæ dicuntur permisceri: & hoc modo dicunt tam isti, quam illi permisceri elementa in minimas partes diuisa, aut secundum sensum tantum, aut secundum materiam, & veritatem rei. Sed utramque opinionem reiicit

Arist. primo, argumento communi aduersus vtramque, deinde singulis argumentis refutando singulas. Probat ergo vtramque esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret, non esset vera mixtio, sed potius compositio cuiusdam acerui minorum corporum. Probatur consequentia; primo, quia licet adeo exigta sint, quodlibet permanet integrum, atque separatum ab alio secundum situm, quamuis sensus non percipiat talem separationem: ergo coaceruata potius, quam permixta dicentur. Secundo, quia iam mixtum non esset homiomeron, seu homogeneous in ratione mixti, ita ut quælibet pars eius esset mixta, sicut quælibet pars aquæ est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibilium distinctæ, & separatæ permanent, quamuis distinctio, & separatio sensu non percipiatur. Consequens autem falsum est, quia ratio mixti æquæ debet conuenire toti, & partibus, ut per se est manifestum.

- 4 Probat deinde primam opinionem esse falsam, quia si mixtio tantum fieret ad sensum, sequeretur respectu vnius esse mixtionem, eius videlicet, qui separationem miscibilium non perciperet, & respectu alterius acutiorem visum habentis, eamque persipientis non esse mixtionem; quod patet esse absurdum, quia non esset mixtio vera res, sed apparens; naturalia vero non ex appaerentia iudicanda sunt, sed ex vera earum natura. Probat tandem falsam esse secundam opinionem hoc modo, Corpus naturale, cum sit continuum, debet esse diuisibile in infinitum hoc est, in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tam minimas partes, quæ non sint amplius diuisibiles, alioqui ex indiuisibilibus componeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phys. probatum est repugnare. Et etiam si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes, ut asserit hæc sententia; talis concursus non esset mixtio, sed congregatio, seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sententiis refutatis ostendit ex propria quonam modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem ostendendum, declarat prius, in quibusnam rebus mixtio reperiatur, aut qualia debent esse, quæ miscentur, ac distinctione præmissa, corpora naturalia quædam sunt mutuo actiua, & passiva, hoc est, quæ agunt in alia, & simul ab eis patiuntur, ut elementa, & vniuersaliter corpora omnia, quæ habent materiam eiusdem rationis: alia, quæ agunt quidem in alia, sed ab eis non patiuntur, ut corpora celestia. Et hæc misceri non possunt, sed illa tantum. Vnde Medicinæ ars & sanitas non possunt misceri, quia licet ab illa producat hæc, non tamen ab hac patitur. Hæc autem conditio

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis.

6 PRIMò oportet explicare, quid mixtionis nomine intelligatur, ut possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quamdam, per quam plura corpora confusa quadam ratione coniunguntur; ut patet, dum aqua admiscetur vino: coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione; ita ut quamvis distincta permancant secundum entitates reales, quamdiu vnum non conuertitur in alterum, vel vtrumque in tertium, non tamen manent separata, sed confusa ratione coniuncta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, ut colligitur ex Aristotele capite præsentis: vna per quam multa corpora, vel multe particule eorum confusa ratione coniunguntur solum secundum approximationem localem; immutata yero permanent secundum substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concissis mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen qualibet pars eius: immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet corporis inter sese, ut partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur non esse quamlibet mixtam, quia non qualibet continet partes vtriusque grani. Et hanc solam mixtionem videntur posuisse antiquiores illi Philosophi; quos refutat Arist. capite præsentis. Ideo secundo modo accipitur propriè pro vnione corporum, vel partium, ex qua media eorum alteratione, & corruptione resultat aliquid vnum substantiale distinctum ab omnibus. Quæstio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubium esse non potest, quin illa detur in rebus; cum videamus grana diuersæ speciei permisceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimis particulas concissa. De sola ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura, vel dari possit.

7 Et prima opinio asserit mixtionem esse naturaliter impossibilem, nam licet dentur plura corpora mixta, quorum solum substantiales postulant primas qualitates in certo gradu atque temperatas pro dispositionibus, sed repugnat mixta hæc fieri immediate ex materia elementorum, nisi prius præcedat sub alia forma mixti. Hanc opinionem citat Tolet. 1. lib. de gener. q. vltima. Probari tamen potest primo; quia, ut mixtum fiat immediate ex elementis per veram mixtionem, necesse est elementa ipsa concurrere per se immediate, simulque applicari ad agendum, &

parien

patiendum, vt per talem actionem, & reactionem se corrumpant, & in materia eorum introducatur forma mixti, sed talis concursus elementorum est impossibilis: ergo impossibilis erit mixtio. Probatum minor, nam vel ipsamet elementa concurrent ad vnum aliquem locum per motus naturales ex propriis inclinationibus procedentes, vel ab aliqua alia causa extrinseca mota, & quasi attracta ad talem locum. Sed vtrique modus conueniendi est impossibilis: ergo etiam mixtio. Minorem probamus quantum ad primum modum, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquem determinatum propria inclinatione: nam si esset sursum, non possent moueri ad illum naturaliter grauiora: si deorsum, non possent moueri leuia: & si esset medius, repugnaret moueri ad illum naturaliter extrema, vt per se est manifestum. Quantum vero ad secundum modum probatur esse impossibile, quia non possunt moueri ab aliqua causa extrinseca, nisi vniuersalis: sed ab hac non mouentur: ergo à nulla. Probatum minor: causa vniuersalis non mouet inferiora corpora, nisi pro bono vniuersali in mundo necessario requisito: sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali: ergo confictum prorsus est, & sine fundamento excogitare quod à causa vniuersali deducantur elementa quasi ad locum certaminis, vt in eo agant, & patiantur, ac se corrumpant. Probatum minor ex duobus. Ex primo quidem, quia mixtio non potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionem corporum mixtorum, sed hæc possunt sine mixtione prodaci, & sine interuentu elementorum ex materia aliorum mixtorum, & sic reuera producuntur, vt patet de quibuscumque mixtis viuentibus, atque etiam de non viuentibus: ergo non est vlllo modo necessaria. Ex secundo vero, quia si mixtio esset necessaria ad commune bonum mundi per talem concursum elementorum facienda, videremus aliquando elementa concurrere, sed nunquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidens signum est talem concursum non esse necessarium. Probatum minor, quia nunquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero sub aquis, vel sub terra coniungantur, difficilius multo est, quia elementum ignis non potest ad loca subterranea descendere, vel in eis detineri.

Secundo, quia etiam si elementa omnia simul concurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatum antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportionem applicentur, in qua non corrumpantur aliquod eorum à suo contrario, prius quam alia, cum tamen diuersa sit actiuitas, & resistentia eorum: ergo naturaliter

est impossibile, quod simul omnia se corrumpant, vt in materia eorum succedat forma mixti.

Secunda sententia tenet mixtionem propriam esse naturaliter possibilem; atque etiam dari in rerum natura: Ita Aristoteles expresse capite præfenti, & omnes eius interpretes: ita etiam omnes fere scholastici Doctores in 4. dist. 12. & 13. & Diuus Thomas non solum his locis sed 3. p. q. 77. art. 8. vbi supponunt diuersos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate misceri posse, vt ita vnum agat in alterum, & ab eo repatiatur, quod neutrum conuertat in se alterum: sed dum ad certas dispositiones materia vtriusque peruenit, disconnientes quidem naturæ vtriusque, sed conuenientes formæ alicuius tertij formam huius in eam introduci, & tertium mixtum ex vtroque generari, & hæc est vera, & tenenda. Quam his tribus conclusionibus explico. Prima est, naturaliter loquendo numquam dari mixtionem ex concursu omnium elementorum factam, hanc tenent omnes fere recentiores, & eam sic probo, quamuis tria elementa, nempe aer, aqua, & terra possint naturaliter congregari ad generationem mixti, repugnat tamen congregari ignem siue in terra, siue in aëre: ergo numquam datur mixtio per congregationem quatuor elementorum facta. Probatur antecedens, quia ad aquam, & terram non potest naturaliter descendere ignis, cum motus deorsum sit contra inclinationem eius; & eadem ratione, neque ad locum aeris: quod vero dicitur à causa vniuersali adduci ignem etiam per motum deorsum: sine fundamento dicitur; quia talis descensus non est necessarius ad bonum commune vniuersi, cum constet sine igne posse mixta generari per calorem Solis: ergo non fit à causa vniuersali. Probatur consequentia, quia vniuersales causæ non mouent corpora sublunaria contra propriam inclinationem; nisi forte pro bono vniuersali necessarius sit talis motus, vt ad impediendum vacuū; nec in ipsis corporibus potest poni inclinatio aliqua ad tales motus, nisi forte in ordine ad eundem finem sint necessarij. Quod vero fulgura descendere videamus, non probat ignem descendere, sed solum ignitā exhalationē: hoc est calidissimā, quæ non est ignis elementaris, sed mixtum quoddam, sicut etiā flamma (quam vulgo ignem vocat) vt docet expresse Arist. 1. Metheor. summa 2. c. 1. non est ignis, sed fumus accensus.

- 10 Secunda assertio, si quatuor elementa per diuinam virtutem congregarentur in vnum locum in certa, ac determinata proportionē, atque in particulas diuisa: verē, & propriē commisceri possent, & per mutuam actionē, & reactionē ad talē gradum dispositionū peruenire, vt omnia corrumpere, & in materia

eorum

eorum noua forma mixti introduceretur iuxta exigentiam talium dispositionum. Probatur ratione, & experientia: Ratione quidem, nam talis dispositio conueniens formæ mixti nulla ratione efficaci probatur impossibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitarum secundum diuersum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari possunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis simili, quàm aliis naturaliter conueniat: & ex alia parte ita sit disconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non possint in suis materiis conseruari. Tunc ergo naturaliter consequitur in materiis omnium sic dispositis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compositionem eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua, terrâ, & aëre simul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiam vapores, & exhalationes, de quibus suo loco ostendemus non esse elementa substantialiter; sed mixta: ergo sicut duo, vel tria hæc elementa concurrere possunt ad propriam mixtionem, ita proportionata secundum actiuitatem, & resistentiam, vt per mutuam actionem, & reactionem sese corrumpant; & talis dispositio ex hoc relinquitur in eorum materiis, quam naturaliter consequatur forma mixti; ita poterunt concurrere quatuor, si adeo applicentur. Quare mixtio ex concursu omnium elementorum possibilis censeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

Tertia assertio, non solum est possibilis mixtio naturaliter iuxta ex concursu duorum, vel trium elementorum, sed sæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concursu aquæ, & aëris: quam videmus fieri vigente pluuia æstiuo præsertim tempore: atque etiam de generatione vaporum, & exhalationum ex aëre, & terra permixtis. Probatur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus satis probabile est, vt inferius ostendetur, sic misceri posse secundum quantitatem, & qualitatem, vt neutrum in se conuertat alterum, sed ambo conuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem statim, sed post aliquod tempus: quorum mixtio satis propria est, cum ei conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vtérque enim liquor verè, & propriè miscibilis est, & quodlibet permeat, vel peruadit alterum, eumque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsi proprii: permanentque in eodem mixto genito non secundum actum, sed secundum aliquam virtutem propriam. Probatur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrentibus, & per mutuam actionem,

& reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuerſam habet naturam ab eis, & ideo non est elementum, sed mixtum: ergo non ſolum est poſſibilis mixtio propria, ſed ſæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet ſententia Ariſtorelis, & communis: numquam enim Ariſtoteles dixit omnia elementa ſimul concurrere ad mixtionem, ſed indefinite locutus eſt; intelligens omnia, vel ſaltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis ſeruatis propriæ mixtionis legibus. Et ex his aſſertionibus conſtat ſolutum eſſe primum argumentum pro contraria opinione poſitū: probat enim de ſolo igne non poſſe naturaliter deſcendere ad loca aliorum elementorum, nec talem deſcenſum eſſe neceſſarium, quod prima aſſertio noſtra concedit.

- 12 Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quod repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa ſecundum actiuitatem, & reſiſtentiam, quod nō prius corrumpatur vnum, quam cætera, nam cum tanta ſit latitudo intenſionis in qualitatibus elementorum, & tot poſſint combinationes ex eis fieri ſecundum diuerſas proportionēs actiuitatis, & reſiſtentię ſingularum, facile intelligitur, quod ſic poſſint applicari, vt omnia corrumpantur ſimul, & materiæ eorū permaneant diſpoſitæ pro forma mixti introducenda, in qua vniantur ſubſtancialiter.

QVÆSTIO II.

Quidnam mixtio ſit, & quomodo diſtinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

- 13 **C**irca primum de quidditate mixtionis Ariſtoteles capite præſenti in ſine, ita eam deſinit, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio*. Quam deſinitionem vitioſam eſſe aſſerit Scaliger exercitatione tetr. a, idque probat duplici argumento. Primo, quia vitium deſiniendi eſt ignotum per aliud non minus ignotum explicare, hoc enim modo numquā poterit cognoſci deſinitur; ſed ita explicat Ariſtoteles ſua deſinitione mixtionem: ergo vitioſa erit. Probatur minor, quia mixtionem deſinit per miſcibile ita incognitum ſicut eadem mixtio. Secundo, quia in tali modo deſiniendi committitur vitioſus quidam circulus: ergo vitioſus cenſeri debet. Antecedēs probatur, nā mixtio deſinitur per miſcibile, & miſcibile nō poteſt deſiniri, niſi per eandem mixtionem: ergo committitur circulus vitioſus. Probatur confe

consequentia, quia de primo ad vltimū sequitur idē per semetipsū definiri: quia si mixtio definitur per miscibile, & hoc rursum per eandem mixtionem: ergo mixtio definitur per seipsam.

Nostra tamen sententia est, definitionem mixtionis traditam ab Aristotele esse bonam. Ita sentiunt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicatione probabitur. Notandum igitur est tria reperiri in mixtione. Primum est localis coniunctio eorum, quæ miscenda sunt, vt liquorum, aut elementorum, in quorum congregatione quodlibet interfecat aliud secundum suas partes; quod necessarium est ad perfectam mixtionem. Secundum est mutua eorum alteratio, nam cum contraria sint, & sibi inuicem approximata, vicissim quoque agunt, & repatiuntur, actio autem, & reactio alterationes sunt, per quas singulorum materiæ disponuntur in eo gradu, & proportionem, quam requirit forma mixti introducenda, & quæ sufficit ad corruptionem eorum. Ideo sequitur introductio forme mixti, & hæc est tertium, atque præcipuum, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinantur. Hæc autem introductio formæ mixti dicitur vnionem substantialem elementorum secundum materias proprias, quæ est quædā substantialis continuatio per propria indiuisibilia, atque per quam ex omnibus fit vna numero materia. dicit præterea vnionē huius materiæ continuatæ cum forma substantiali mixti, quæ in ea introducitur, & ex hac vnione resultat mixrum per se primo productū per mixtionem tamquam proprius terminus eius. Ex hæc tria explicuit Aristoteles tribus verbis, quibus contingitur definitio eius, ait enim, *Mixtio est miscibilium alteratorum vnio*, id est, substantialis coniunctio miscibilium, quæ congregantur localiter, & disponuntur per alterationem. Vnio autem substantialis eorum per proprias materias mutuis alterationibus dispositas, & eadē forma mixti informatas dicit productionem substantialem mixti. Hanc autem explicationē Aristotelis sic possumus ad formam definitionis reducere: *Mixtio est mutatio substantialis, per quam producit corpus mixtum ex miscibilibus congregatis, & per mutuat alterationem dispositis, atque corruptis*. In qua definitione tria ponuntur, nempe mutatio substantialis: & terminus à quo, & ad quem eius: terminus ad quem est corpus mixtū per eam productum: terminus verò à quo sunt miscibilia congregata per alterationē disposita, atque corrupta; non enim sufficeret quomodoque disponi, vel alterari, nisi per talem alterationem, & dispositionem corrumperentur, vt sic posset in earum materiis vnitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdē definitionis ponitur. *Mutatio substantialis*, vt per eam censeantur exclusæ omnes.

omnes mutationes accidentales, vt sunt alteratio, augmentatio, atque etiam productiones substantiales, quæ non sunt mutationes, vt creatio alicuius substantiæ. Per secundâ particulam, nempe, *Corpus mixtum*, excluduntur generationes elementorû, quæ quotidie fiunt, dum vnum elementum aliquâ partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorû corporum, quæ ex alijs mixtis sine congregatione aliqua, vel alteratione miscibilium corporum producuntur, vt sunt generationes viuientium ex semine pro ductorum, atque etiam non viuientium, quæ ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licet enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potentia continentur elementa; productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hac autem explicatione possumus colligere argumentû, quo probatur bona esse definitionem Aristotelis hoc modo. Bona definitio est ea, per quam explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscumque alijs, sed talis est definitio Aristotelis, vt ex prædicta explicatione patet, per quam exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substantiales, quam accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

- 16 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ neganda est minor, quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotum, quia prius quam mixtionem definisset explicuit quidnam miscibile sit, vnde iam notum erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionem, & miscibile esse relatiuam; in relatiuis vero nullum esse inconueniens, immo & necessarium, quod vnum definiatur per alterum. Sed alijs non placet hæc solutio, quia etiam in relatiuis magnum est inconueniens, vnum definiri per alterum, cum sequatur vitiosus circulus, atque etiâ nugatio, & inutilis repetitio, vt in Dialectica probatur. Ideo respondent ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionem, propriè quidem, & impropriè. Miscibile propriè sumptum est illud quod cum alijs potest congregari, & à suo contrario alterari, atque corrumpi, atque etiam illud alterare, & corrumpere: sic enim fiet ex vtroque teritiû, quod vocatur mixtum. Impropriè vero sumitur miscibile, pro corpore, quod cum alijs potest congregari, atque confundi modo tantum locali per iuxta positionem: quemadmodum congregantur triticum & hordeum ad exiguas partes redacta in farinam. Hoc supposito dicunt Aristotelè definisse mixtionem propriam per miscibile non propriè sumptum, quia hoc modo relatiuum
eius

eius est, & vnum relatiuum non potest definiri per alterum, sed per miscibile sumptum improprie, quo pacto non refertur ad mixtionem propriam per eum definitam, sed ad impropriam, & ideo bene Aristoteles explicuit mixtionem propriam per miscibile improprium, non definiendo vnum relatiuum per alterum, vt illa inconuenientia fugeret. Hæc tamen solutio supponit falsum, & Aristoteli contraria est, supponit quidem falsum, quod vnum relatiuum non possit definiri per alterum, cuius oppositum probauimus in prædicaumento ad aliquid. Quod vero sit contra Aristotelem probo, ex verbis eiusdem definitionis ab Aristotele traditæ, quæ ita ait: *Mixtio est miscibilium alteratorum unio*. Ex qua ita arguo: Miscibile proprie sumptum est corpus, quod cum alijs congregatur, non solum secundum locum, & iuxta positionem quantitatis, sed per veram alterationem, per quam se corrumpunt, & ex eis generatur mistum, sed euidenter hoc modo summi in verbis definitionis: ergo euidenter falsum est dicere quod improprie sumatur. Probatur minor ex illo verbo. *Miscibilium alteratorum*, id expresse significante, nam impropria, miscibilia, vt grana tritici, & hordei non miscentur per alterationem.

Respondeo igitur Aristotelem sine villo vitio potuisse definire miscibile proprie sumptum per mitionem: sicut definiuit mitionem per miscibile. Nihilominus non est vsus, hac in parte tali modo definiendi, sed gratia maioris claritatis voluit definire miscibile proprie sumptum, per alias condiciones materiales, quas sequitur denominatio miscibilis, & per quas melius innotescit, nempe quod sit facile terminabile, & actiuum, atque passiuum. Quo supposito, manifestum est, nihil probare argumentum, cum supponat Arist. definisse mixtionem per miscibile: & rursus idem miscibile per mixtionem.

Quomodo distinguatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus.

CIrca secundum, quod quæsiuit titulus quæstionis de distinctione mixtionis à generatione, & cæteris mutationibus, diuerso modo loquuntur recentiores. Nam quidam asserunt mixtionem differre à generatione tamquam species à genere. Ita Conimb. c. præsent. q. 2. art. 2. quod asserunt colligi ex doctrina Arist. 4. lib. Metheo. c. de putredine. Alij vero affirmant differre accidentaliter per alterationem miscibilium positam in eius definitione, quod sic probant, mixtio essentialiter sumpta solum dicit generationem corporis mixti: alteratio vero præcedens, quæcumq; illa sit, quamuis necessaria ad generationem, non tamen pertinet ad essentiam eius, sed accidentaliter se habet ad illam

ad illam; sed per alterationem miscibilium præcedentem introductionem formæ mixti distinguitur mixtio, à quacumque alia generatione substantiali: ergo solū distinguitur accidentaliter.

Vt autem nostram sententiam explicemus adnotandum est primò, mixtionem vnum importare quasi de formali, & per se significato; aliud vero, quasi de materiali & connotato. De formali importat introductionem formæ substantialis sua natura postulantis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorum ad certam temperiem reductas. Et in hac ratione formali conueniunt omnes generationes mixtorum corporum, siue sint ex elementis alteratis, & corruptis, siue simpliciter ex quouis corpore mixto. De materiali vero, & connotato dicit concursus aliquorum miscibilium, siue sint elementa, siue mixta, ut patet de propria mixtione liquorum habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem; nam ex formali significato appellatur generatio mixti, non tamen mixtio, sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum, & corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

- 23 Secundo notandum est, corpus mixtum, ut tale est, duobus etiam modis considerari posse; primò ex parte formæ substantialis, quæ ex eo vocatur forma mixti, quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus; & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus, & singulis elementis: & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionum, quæ sunt accidentia; sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis, essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simplici, hoc est elementari, quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus; sed duas tantum; & inter sese non contrarias, ut aqua frigiditatem, & humiditatem. Secundo consideratur ex parte earundem dispositionum; & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solum accidentaliter.

Quibus suppositis, nostra sententia, & communis tribus assertionibus explicatur. Prima est, mixtionem essentialiter sumptam distingui à generatione elementorum, quasi distinctione generica. Generica enim voco hanc distinctionem, quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur verò hoc argumento. Mutationes distinguuntur specie athoma, vel subalterna per terminos ad quos per se ordinantur eodem modo distinctos; sed corpus mixtum essentialiter distin

distinguitur ab elementari specie subalterna continente sub se plures species corporum mixtorum: ergo mixtio per se ad illud ordinata distinguetur genere, vel specie subalterna à generatione elementi per se ordinata ad illud sub quo plures etiam species elementorum continentur.

Secunda assertio, mixtio eodem modo considerata non distinguitur essentialiter à generatione vnius mixti ex altero. 24
 Probatur ex Aristotele 5. lib. Phys. cap. 2. vbi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generationem; augmentationem, alterationem, & lationem; sed mixtio est mutatio: ergo sub aliquo ex his generibus contineri debet. Non sub tribus ultimis: ergo sub primo, quod est generatio. Quare non distinguitur essentialiter à generatione. Probatur deinde ratione: primo, quia ratio essentialis mixtionis sumitur à forma substantiali producta, in quantum sua natura postulat qualitates contrarias elementorum pro dispositionibus; sed hæc ratio cõmunis est productioni cuiuslibet mixti, siue ex miscibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte hõ possunt distinguï essentialiter, quia cõmuni ratio non distinguit essentialiter illa, quæ sub ea conueniunt sed solum distinguuntur specie diuerse generationes mixtorum ex diuersis formis substantialibus mixtis, atque ex diuersis corporibus mixtis per eas productis. Secundo, quia si mixtio differt specie à generatione, per quam producit mixtum eiusdem formæ specificæ, maxime propter diuersum modum tendendi in formas eiusdem speciei, quia illa tendit media commixtione elementorum; hæc vero sine illa: sed hic modus tendendi est accidentalis; cum solum se teneat ex parte elementorum, vt sunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ indiuidualis sit accidentalis: ergo non potest constituere essentialem differentiam.

Tertia assertio, mixtio considerata ex parte termini à quo, 25
 atque etiam ex parte materiæ, nempe ex parte miscibilium alteratorum concurrentium ad illam, distinguitur à generatione quacumque siue elementi, siue mixti ex alio mixto solum distinctione accidentali. Probatur, quia talis concursus miscibilium alteratorum non pertinet ad substantiam mixtionis desumptam ex solo termino, ad quem per se ordinatur, qui est forma substantialis mixti, & mixtum ipsum per eam essentialiter constitutum: ergo non potest constituere distinctionem essentialem, sed solũ accidentalem. Secundo, quia quod corpus mixtũ fiat ex hac, vel illa materia sublunari, non variat essentialiam eius, quæ solum cõstituit, & distinguit ab alijs forma substantialis: ergo mutatio ipsa, per quam producit non erit
 distiu

distincta essentialiter propter eandem materiam diuersam ; & consequenter, nec propter concursum miscibilium, sub quorum forma præcessit ? Et iuxta has conclusiones, in quibus ferè omnes recentiores conueniunt intelligi debet Aristoteles, dum distinguit mixtionem à generatione, & cæteris mutationibus.

- 26 Sed quamuis hæc ita se habeant, simpliciter, & absolutè loquendo pronuntiandum est, mixtionem distingui à quacunque generatione, siue sit elementi, siue mixti ex alio mixto. Et ratio huius est manifesta, quia mixtio accipit denominationem à materiali, & connotato, nempe à concursu miscibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non significatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, sed solum ea, quæ sit ex vnione miscibilium, atque ex materia eorum, & ideo Aristoteles volens definire mixtionem, non solum formalem, atque essentialem rationem eius considerauit, sed etiam materialem, & quasi connotatam, per quam formalis, & essentialis intelligitur ; & vtramque posuit in definitione, primam sub vltimo verbo eius, nempe *Vnio*, postremam, duobus aliis, videlicet *Miscibilium alteratorum*, modum definiendi obseruans, quem obseruare solet in definiendis accidentibus in abstracto per proprium genus, & per subiectum, vel materiale connotatum loco differentie; vt si definiretur albedo, quod sit forma constituens corpus album. Conueniens etiam fuit sic definire mixtionem, vt clarius posset distingui non solum à generatione elementorum, sed à generatione vnus mixti ex alio : hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cum notum sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quanam sit causa per se, & immediata mixtionis?

- 29 PRæsupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quam à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficientem per se, & immediatam querimus, à qua fiat. Et prima opinio quorundam recentiorum asserit non esse querendam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus producit forma mixti hoc ordine, vt cum non informantur simul omnes partes materię eorundem miscibilium à forma mixti, quæ introducit; sed prius quædam, deinde aliæ, in his partibus, quæ informantur prius, producat forma mixti efficienter à formis miscibilium existentibus in aliis partibus materię; in aliis vero partibus, quæ postea infor-
- mat,

mat, producat ab eisdem partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab aliis, & aliis partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquiunt, quod effectus sit perfectior sua causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elementorum, non tamen omnibus simul sumptis, à quibus primo producit, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiam sequitur, quod idem sit causa propriæ corruptionis, nam diuersæ sunt partes formarum miscibilium, à quibus producit forma mixti in prioribus partibus materiæ, à partibus earundem formarum expulsi, vel corruptis; quare solum sequitur quoddam partes formarum miscibilium esse causam corruptionis aliarum partium earundem formarum, à quibus realiter distinguuntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti producat à re non existente, nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producantur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore, sed sequenti, & ideo veram existentiam habent, dum actu causant.

Prodatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui passim 30 producantur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis, non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgenti necessitate, sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producantur per concursum elementorum sunt determinati effectus in specie, & in indiuiduo, vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debent per se immediate produci, & non ab vniuersalibus. Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producantur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest: vt ostensum est: ergo eis tribuendus est, & non causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum.

Hæc tamen sententia aperte falsa est, quamuis probabilis indicetur à Toletto qu. ult. huius lib. quantum ad mixta non videntur. Probatur primo, quia cuiuslibet effectus per se intenti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod producit per concursum miscibilium est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causam per se immediatam. Sed miscibilia non possunt esse causa per se illius, vt asserit prædicta sententia: ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum passo per se intendit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile: ergo dum miscibilia concurrunt ad agendum, & patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrarium, &

per talem conuersionem producere sibi simile in sua specie, vt ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex concursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accideus sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tamquam à causis per se.

- 31 Probatur secundo, quia sæpe contingit mixtum productum ex concursu elementorum esse corpus viuens, vt dum producuntur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quædam animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuents, cum sit essentialiter perfectius, non solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instrumenta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtum virtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorum, vt causæ præcipuæ eius.

- Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquā aliam particularem, sed disposita materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorundem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores. Et hæc est vera, & tenenda. Probatur hac ratione. Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, vt probauimus, nec est excogitabilis alia sublunaris: ergo necessario recurrendum est ad Solem, & alias cœlestes virtutes, à quibus tamquam à causis per se procedat. Hæc autem sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, non producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuente) alia non viuentia,

uentia, vt lapides, metalla, & his similia. Et mixtio, per quam procedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tamquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter, & ideo non possunt attingere productionem eius tamquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effectu, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necesse est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tamquam causæ per se immediatæ, ac principali; corporibus vero cœlestibus solum, vt instrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuentia, tribuenda est corporibus cœlestibus tamquam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ; qualitates vero miscibilium ad summum possunt esse dispositiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia; & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quanti sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius sententiæ concedenda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularibus, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate; hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor neganda est, quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurrunt omnes in aliis effectibus, quorum nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO IIII.

An elementa maneant in mixto secundum proprias formas substantiales?

Prima opinio asserit, non solum materias elementorum 33 permanere in mixto, sed etiam formas substantiales. Ita Auicena 1. sufficientiæ cap. 1. Philopponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 5. & 3. lib. de Cœlo tractat. 2. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 2. 18. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 4. Iand. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 48. Scaliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilin. lib. 3. de elementis art. 3. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Thomas de Garuio lib. 1. summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eamque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnia

Aureolus in 2. dist. 17. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cælo comm. 67. ita eam explicans, vt formæ substantiales elementorum permaneant in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intentionem, & remissionem) ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remissum attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantialibus.

Probatur testimoniis Aristotelis, nam 5. Metaph. cap. de element. tribus modis definit elementum. Prima definitio est; *Elementum est, ex quo in existenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur ultima, in qua corpora diuiduntur.* Tertia: *Elementum est, quod primo unicuique inest.* Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primo alicui inest, ipsum componendo, essentialiter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quibus Aristoteles quædam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: vt capite præsentis in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum unio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioqui si substantialiter corrumpuntur, non bene diceretur mixtio alteratorum unio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatis anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, vt ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec moventur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, vt verum sit, & 1. lib. de Cælo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locum elementi in eis prædominantis, vt lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 22. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 2. lib. de anima text. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus constant, & respondet, quia non est medium inter sensum, & talia elementa, sed immediatè sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediū, vt visus, & auditus aërem, vel aquam. Hæc autem omnia patet

pātet non esse vera, si elementa solum sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Arist. hoc posteriori modo in eo permanere.

Probat deinde ratione, primo, quia si non manent in mixto formæ substantiales elementorum; ergo solum permanebit materia; unde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito, vt aër in aqua, si ex eo fiat. Cōsequens autem falsum esse probatur ex eo, quod nemo vñquam dixit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute saltē permanere in mixto: ergo sentiunt aliquid aliud præter materiā permanere. Verbum etiā: *Saluantur enim virtutes eorum*, apud Aristotelem plus significat, quam virtutes eorum permanere in potentia materię, quia si sic solum permanent: ergo corrumpuntur secundū esse actuale. Quod vero secundum esse actuale corrumpitur non saluatur, alioqui omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potestate continentur forma, & accidentia.

Secundo, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quam elementa; consequens est falsum: ergo falsum est etiam, quod elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto nō manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit compositionem substantiāle ex materiā, & forma: & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorū; sed vtramque compositionem habent elementa, vt per se est manifestum, & nihilominus dicuntur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elementorum necessariō ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex.

Secunda opinio negat elementa permanere in mixto secundum formas substantiales, sed has corrumpi docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorum permanere præter materiam. Ita D. Tho. 1. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidem Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Caiet. Scotus in 2. d. 15. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, & Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 17. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes ferē interpretes Arist. capite præsentī, præsertim Albertus Saxoniæ q. 19. Marsil. q. 12. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 17. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mentem Platonis, Hippocretatis, & Galeni, & hæc sententia non solum probabilior est, sed vera, & tenenda.

Probat duobus testimoniis Aristotelis satis expressis. 37

Primum habetur capite præfenti textu 84. his verbis, *Videtur enim ea, quæ miscentur prius ex separatæ convenientiæ, & possibilia separari rursus; neque permanent igitur actu, ut corpus, & album; neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; ubi sic ait, *Cum itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordiis conficitur his, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aërem, ignem: sed melius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed ut antè expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum, cætera autem differentiæ eas sequuntur.*

- Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec potest existere naturaliter elementum ignis, neque illuc usque deferri, ut per se est manifestum. Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter falsum probatur, quod elementa sint in mixto secundum proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidenter est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc usque ascendere.
- 38 Ratione vero primo, quia si elementa manent in mixto secundum formas substantiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tantum in singulis partibus eiusdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eandem partem materiæ, quod naturaliter saltem esse impossibile docent omnes. Si verò dicatur secundum, sequitur nullam dari veram, & propriam mixtionem. Probatur consequentia, quia una ex conditionibus omnino necessariis veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorū, ut per se est manifestum: ergo nec daretur propria mixtio, sed solum coniunctio quædam localis elementorum; nam quodlibet esset separatū ab alio secundum formam substantialem, atque etiam secundum materiam.
- 39 Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtum aliam substantialem formam, vel non. Si non habet aliam, sequitur primo, nullum dari mixtum animatum, aut viuens, quia formæ elementorum non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui specie inter sese, neque ab elementis, & utrumque est absurdum. Sed probatur consequentia hæc

hæc, quia distinctio specifica corporum est per formas substantiales, sed omnia mixta habent easdem formas substantiales elementorum, & nullam aliam: ergo non distinguuntur inter se, nec ab elementis simul sumptis, quorum formas habent, & præter eas non habent aliam, per quam distinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formam, euidenter sequitur, in singulis partibus materię dari duplicem ad minus formam substantialem. Probatur consequentia, quia forma mixti, quæ datur distincta à formis elementorum, necessariò debet informare totam materiã elementorum, ut totum corpus sit mixtum: ergo debet etiã informare omnes, & singulas partes eius: sed in singulis partibus reperiuntur singulæ saltem formæ elementorum: ergo ut minimum informabuntur singulæ duabus formis substantialibus, nempe propria & communi forma mixti omnes informante.

Ad argumentum oppositæ sententiæ respondendum est, quod tres illæ definitiones elemēti ab Arist. traditæ diuersis modis exponuntur à diuersis authoribus. Nam primam, & terciã exponit Scor. ubi sup. §. ad dictum comment. non de consuetis, aut vulgaribus elementis, terra, aqua, aëre, & igne, sed de materiã priuā, quæ est primū elementū, ex quo cōponuntur omnia corpora. Quā expositionem sequitur Tolet. ubi sup. ad 2. & si hæc expositio verā sit, nihil ex his definitionibus probatur aduersus nostrā sententiam. Sed magis ad mentem Arist. videtur expositio D. Thom. asserentis easdē definitiones etiã conuenire cōsuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis secundæ definitionis. Et iuxta hæc expositionē dicendum est, ad rationem elementi sufficere, quod actus, vel virtute insit ei, quod ex eo componitur, ut Arist. ipse docet in utroq; testimonio pro nostra sententia adducto; nam in primo ait mixta componi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorū; & in secundo non manere in eo actus, neque etiã corrumpi, sed virtutes eorum in eo saluari. Secunda vero definitio hunc sensum habet, quod mixtum diuiditur, aut resoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quasi ab eo dicuntur separari, & separatio hæc, quasi diuisio vocatur, vel etiã resolutio.

Definitio etiam mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis: nam quidam verbum illud *Alteratorum*, idem esse aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuā alterationem corrumpuntur miscibilia, & sic corrupta vniuntur materiæ eorū sub eadem forma mixti. Hæc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbū illud de vera alteratione præcedente intelligit, non de corruptione eā subsequente, ut ex contextu totius capituli est manifestū. Sensus igitur definitionis satis est manifestus

ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non solum dicit formale, nempe introductionem formę mixti: hæc enim sola mixtio non est, cum cõstet repetiri in qualibet generatione vnus mixti ex altero: sed dicit etiam materiale, & connotatum, nempe concursum miscibilium se alterantium; immo pro hoc tantum supponit, licet illud de formali significet, & ideo melius dictum est *alteratorum*, quam corruptorum; quia concursus miscibilium se alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem se corrumpant, sed dum iam corrupta sunt, mixtio non est, licet sit introductio formę mixti, quæ non habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhaeret.

Illud verò ex 2. lib. de anima; nempe, quod dissoluerentur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substantiales, sed etiam secundum suas qualitates perfectas, addens, augmentum eiusdem mixti corporis non prouenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed vnumquodque discederet in suum locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiua vt grauitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elementorum prædominetur ignis secundum suas qualitates, generabitur mixtum simile naturę eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eam cõsequitur, eritque leue ad similitudinem ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & grauitate: & cum motus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elemēti prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; vt lapis ad locum terrę. Prædominatio vero elementi huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorum intelligitur, per quas agunt, & patiuntur; & vnum dicitur potius altero, & consequenter prædomināti in mixto. Quare dum dicitur mixtū moueri ab elemento prædominante, sensus

sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiusdem elementi. prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

Aliud verò de figuris argumentum quoddam est contra Democritum, vt contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex atomis, tamquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristot. in eo, non de substantiis elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum non sentiri ab eis; id est, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, cum sint mixta, non sentiri; quia immediatè eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum concedendum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eadem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur cum formis substantialibus, sed permanent aliæ similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Diuo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhære compósito, tamquam proprio subiecto; qui vero immediatè discurrunt materiæ inhære, consequenter concedunt easdè numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verum, quod in eis permaneant, etiam secundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthematis, quòd mixtum non sit magis compositum, quàm elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur; concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum: nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma verò mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quòdam modo dici potest habere maiorem, quia cum forma mixti naturaliter postulet talem

compositionem qualitarum contrariarum; quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quam forma elementis, in qua solum dux contrarie virtute continentur. Merito ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita non solum propter compositionem qualitarum contrariarum, sed suo etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

• D V B I V M.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

45 **P**reæsupponitur ex questione iam agitata, quod elementa manent virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quod permaneant per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem easdem numero, vel saltem specie, iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quod permaneant per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

46 Et prima opinio asserit, utroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quest. vnica. §. Sed tamen. Gregorius, & Gabriel. d. 16. Ægid. 2. lib. de gener. ad textum 48. Colonienſis cap. præſenti. Poſtremam verò continentiam virtuaſem formarum ſubſtantialium explicant exemplo medijs caloris, vr viridis, vel rubei, qui dicitur virtute continere extremos, in quantum utroque participat, & quaſi conuenientia quadam vtriuſque eſt: neutrum vero extremorum continet alterum, quia neque ipſum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, ſolum, quia virtutes, ſeu qualitates eius in eo manent, non quia forma mixti virtute contineat formas ſubſtantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; ſi forma ſubſtantialis mixti virtute contineret ſubſtantiales formas elementorum, in aliquo genere cauſæ formalis, vel efficientis eas contineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ eſſe earum, ſicut anima ſenſitiua continet vegetatiuam, quia tribuit corpori eſſe vegetatiuum, vel efficientis; quia poſſet eas effectiue producere in materia, vt corpora cœleſtia virtute continent qualitates elementorum, quia eas produciunt in corporibus, vel certe quia operationes,

quas

quas exercent formæ elementorum, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquè saltem perfectè, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis continentix virtualis non erit verum, quod elementa permaneant virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, ut per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficientis, quia nec potest formas elementorum effectiue producere, ut produciunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquè perfectè exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua in-frigidare.

Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, 47 perfectius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorum, perfectius debet esse substantialiter, non solum singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta contineat substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdum, immo etiam de omnibus, quia licet mixta viuentia perfectiora sint singulis elementis, atque etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex rarione speciali animæ habentis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quambis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita ut eam per se sumptam, atque immediatè contineat, quo pacto forma sensitiua continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et iste modus continentix perfectissimus est, & non formalis tantum, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modum essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur continere alteram, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia continet aliquam virtutem, vel dispositionem eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi in- 48 choatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionem formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptam, nec immediatè, sed quia talem eius virtutem continet, & ideo quasi remotè, & non secundum se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtum igitur non continet virtute formas substantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata

continea

continentia, ut probat euidenter argumentum Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se contineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentia: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est; iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis propriè loquitur iste quàm ille. Quare argumentum Caietani concedendum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuincit, sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens: nam si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cum hoc modo

49 eas non contineat, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secundum gradum ita perfectum, ac formæ illorum, nec imperfectè operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elementis respondeo non esse necessarium, quod à posteriori probari potest, cum videamus mixta quædam adeo imperfecta, ut licet omnibus qualitatibus elementorum constent, non habent virtutem generandi sibi similia, ut lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permanent formaliter in mixto?

90 **E**X quæstione præcedente videtur hæc resultare, nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum, & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur, permanere etiam easdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum

secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corrumpuntur accidentia omnia, quæ in ipso erant; sequuntur vero alia eis similia. Dupliciter autem possumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quamuis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel nõ per se, & formaliter, sed quadã ratione virtuali; ita vt per actionem, & reactionem harum qualitatũ, per quas miscetur elementa, resultet quinta quadã qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti; propriaq; dispositio in materia præcedens pro forma eiusdem mixti introducenda. Et si hoc verum est, non permaneant qualitates elementorum formaliter in mixto, sed solum virtualiter in vna illa qualitate superiori contentæ, vel nulla resultet talis qualitas distincta, sed qualitates ipsæ elementorum per se, & formaliter permaneant in certo quodam gradu, & proportionem: & ipsæmet sic attemperatæ sint proprium temperamentum mixti, propriaque dispositio materię ad introductionem formæ mixti.

Et prima opinio tenet non permanere per se, & formaliter, § 1 sed virtute tantum ratione illius temperamenti, quod qualitas quadam superior est, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2. distin. 15. q. vnica. §. id tamen. Albertus Magn. 2. lib. Phys. titul. 2. cap. 1. Durand. 2. quest. prologi num. 19. & in 4. dist. 12. q. 3. Gregor. in 1. dist. 17. q. 3. art. 3. Iauellus 8. Metha. q. 4. Sonzinas. 10. Metha. q. 22. & 27. Herueus tractatu de pluralitate formarum. Probatur testimonio Aristotelis 2. lib. de generatione textu 48. vbi per mixtionem calidi, & frigidi, humidi, & sicci ait generari mixtum, quod quasi medium est inter eadem extrema, nempe inter calidum, & frigidum: neutrum tamen extremorum: ergo sentit mixtum non esse calidum, neque frigidum formaliter, sed temperamentum quoddam habere medium nempe qualitatem superiorem virtute continentem calorem & frigus: quo pacto videtur exponere verba eius D. Thomas lectione 8. eiusdem libri ad finem: & Ideo videtur tenere eandem sententiam.

Sed probatur ratione. Primo, quia qualitates elementorum § 2 sunt naturales eorum proprietates, vel naturaliter saltem emanant à substantijs eorum; nam in eodem instanti, in quo generatur ignis, procedit ab eo calor summus, & ab aqua summa frigiditas: ergo vbi non est substantia elementorum, non possunt reperiri qualitates istæ per se, & formaliter; sed elementa non sunt

sunt in mixto secundum formas substantiales: ergo nec possunt esse in eo secundum suas qualitates, nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundo, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodem subiecto: nam ex propria definitione habent mutuo se expellere ab eo: sed qualitates elementorum sunt propriissimè contrariæ: ergo non possunt simul esse in mixto per se, & formaliter.

Secunda opinio est opposita, quòd qualitates elementorum manent per se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diuus Thomas 1. p. q. 76. artic. 4. ad quartum his verbis: *Ideo dicendum est secundum Philosophum in primo de generatione, quòd forma elementorum manent in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propria elementorum, licet remissa, in quibus est virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in 2. distin. 19. q. 1. art. 4. & in 3. d. 16. q. 1. art. 1. idem etiam Caietanus 1. 2. q. 52. artic. 2. §. ad hoc dicitur, Capreol. in 2. d. 30. q. 1. ad primum contra primam cõclusionem, Phil. 2. lib. de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 48. & 49. Vega 1. lib. de arte medendi cap. 1. Valles. 1. lib. controuersiarum medicarum cap. 6. Toletus 1. lib. de gener. q. 18. & omnes ferè expositores capitè præsentis, & hæc est probabilior, & tenenda.

- 53 Probatur testimonio Aristotelis cap. præsentis textu 84. vbi loquens de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur actu, ut corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, vt asserit Aristoteles. Libro etiam 2. de partibus animalium capit. 1. docet expresse mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

- 54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis: ergo non est ponenda. Antecedens sic probo, elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad mediocritatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti. Probatur cõsequentiã, quia

quia eadem dispositio expellens formam præexistentem, disponit materiam ad introductionem sequentis, ut euidenti inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materię ad formam mixti, & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil potest natura frustra facere. Supposito etiam quod daretur talis qualitas, falsum est, quod non permaneant in mixto genito qualitates elementorum: quod sic probo. Toto tempore mixtionis permanent qualitates istę, cum per eas agant, & patiatur elementa, vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdem elementis: si primū concedatur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, a quo destruantur; si vero sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorū corrumpantur istę qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita, quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in quacumque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrarię: nam in aqua calida repetiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aere; ergo contrarietas earum non tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quod istę qualitates sint formaliter in mixto: nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione, experimur esse formaliter calorem, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem; ut in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum literę attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatę generatur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis, hoc est, ut sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensa docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, ut sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque: quod satis clarę exponitur a D. Thoma: & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita: præsertim cum expresse teneat contrariam locis a nobis citatis.

Ad primum

- Ad primum argumentum negandum est antecedens, quantum ad primam partem, nempe, quod primæ qualitates elementorum sint propriæ passionibus eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs vlllo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiuntur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elementorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quam sequitur, neque vlllo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conueniat, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum
- 37 intensa, & remissa qualitas eandem essentiam habeant. Secundo, si qualitates istæ sunt propriæ passionibus elementorum, vel id habent in summo gradu intensionis, vel etiam in gradu remisso: neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passionibus. Minor quantum ad gradum remissum euidentius est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet conuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari: sed qualitates istæ in summo gradu non semper conueniunt elementis: ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minorem probo, quia dum elementa agunt, & repatiuntur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt: quod non fit, nisi cum expulsionem alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habent in summo gradu intensionis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanent naturaliter ab elementis, non satis est, vt censeantur proprietates, vel passionibus eorum: sed propterea emanare existimandum est, quia sunt dispositiones necessariae ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentia naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generandum sibi similia.
- 58 Ad secundum argumentum recentiores quidam concessa maiori, distinguunt minorem: quod qualitates elementorum sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, non tamen in gradibus remissis: & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamen solutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiam in gradibus remissis debet eis conuenire. Ideo
- respon

respondeo; qualitates contrarias semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autem mixti talis est, vt forma eius exigit contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellunt expulsionem formali, nec effectiua, vt explicabitur in 2. lib. vbi de contrariis qualitatibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita vt ex duobus, qui miscentur, resultet tertium ab utroque distinctum?

Explicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia petmanent in mixto; restat agere de mixtione liquidorum corporum; an vera sit, & propria; vel solum secundum situm, & apparentiam misceantur, gratia exempli: dum miscentur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundum proprias formas substantiales; ita vt ex utroque resultet tertium ab eis distinctum, vel integra petmaneant, & solum misceantur secundum apparentiam, ex eo, quod mutuo se interfecant, & peruadunt; & ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium, sed re vera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiam si in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum. 59

Et prima opinio renet, quod si duo liquores misceantur secundum quantitatem, ita vt quodlibet peruadat alterum, illumque interfeceret, vtrumque etiam corrumpetur per mutuam diuisionem, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparentiam. Ita sentiunt Palud. in 4. dist. 12. quæst. 1. Capreol. distinct. 13. q. 1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. artic. 8. vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibile est, sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum.* Probant Palud. & 60
Capreolus hoc argumento. Duo liquores ita permixti, vt quilibet peruadar suis partibus omnes partes alterius, se interfecant vsque ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima non potest conseruari forma eorum: ergo vtrumque corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis

distinctum, vel permaneat materia sine vlla forma, hoc est naturaliter impossibile: ergo illud est necessarium. Secundo, quia liquores ita permixti, vel mutuò se intersecant in minutissimas partes in infinitum; vel eorum diuisio sistit in quibusdam partibus, non amplius se intersecantibus; sed hoc secundum est impossibile; ergo primū erit necessarium. Ex quo euidenter sequitur vtrumq; corrupti, vel cōtinuum diuidi in omnem partem, & cū hoc sit impossibile, illud erit necessariū. Sed probatur minor, quia si perfectē permiscerentur: ergo quælibet pars quātumcumque minima erit permixta ex vtroque, quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem; quare nullū potest habere terminum diuisio, sed necesse est, in infinitum procedat, quod est se intersecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter diuidere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

- 61 Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, sed asserit solum permisceri secundum situm, & appariētiā, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos teijcit Aristoteles capite præsentī) dicebant misceri elementa. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experientia, quia post permixtionem vnius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio vnius ab alio, vt aquæ à vino, vel vini ab aqua: ergo non fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest. Probatur consequentia, quia per veram mixtionem vtrumque fuisset corruptum, & in tertium conuersum: ergo neutrum esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiam probari hoc argumentō: in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actionem & reactionem, non ita vt vnum in aliud conuertatur, sed omnia in tertium, quod euident est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non possint formæ propriæ conseruari, sed mediocritas eadē sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex vtroque generatur; sed hoc non potest contingere in liquoribus: ergo non potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel vtrumq; est corpus mixtum, vel saltem alterum: ergo habet iam qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem redactas. Quare non poterit ex eo corrumpi, quod ad mediocritatem reducantur, nec propterea per corruptionem vtriusque generari aliud mixtum, cuius forma postulat pro dispositionibus qualitates attemperatas. Et si dicatur, diuerso modo attemperatas qualitates postulare formam vnius mixti, & alterius, & ideo variato temperamento per actionem, & reactionē, corrupti miscibilia (etiam si mixta sint) quia non possunt formæ eorum conseruari cum eo; generari vero aliud mixtū diuersum à tēperamento

mêto vtriufq; mifcibilis cuius forma tale tẽperamentũ poſtulat. Cõtra hoc eſt, quod omnia corpora mixta cõueniũt in eo, quod qualitates temperatas, aut remiſſas poſtulant, & ſolum differunt ſecundũ diuerſum gradũ, vel intenſionẽ earumde qualitatũ; ex quibus conſtat tẽperamentũ hoc, vel illud; ſed per maiorẽ, vel minorẽ intenſionẽ qualitatũ non excedentem tẽperamentum aliquod mixti corporis non videtur poſſe naturaliter corrumpi mixtum, quamuis tale tẽperamentũ non ſit ei conſentaneum: ergo nec generari poterit mixtũ aliud ex liquoribus. Probatur minor ex ſimilitudine elementorũ, quia non ſtatim ac elementũ habet qualitates ſibi naturaliter cõuenientes magis intenſas, vel magis remiſſas corrũpitur; ſed cum maiori intẽſione, vel remiſſione earum conſeruatur, quamuis extra naturalem diſpoſitionẽ, vt patet de aqua nimis calida, & aẽre nimis frigido: ergo pari ratione conſeruabitur mixtũ habens qualitates magis vel minus intenſas, aut remiſſas, efficientes diuerſum tẽperamentum; & ideo non corrumpetur, vt tertium aliud mixtum generetur ex duobus poſtulans tẽperamentum diſtinctum.

Noſtra ſententia tribus concluſionibus explicanda eſt. Prima 62 aſſerit, liquores quantumcumque permixtos ſecundum quantitatem non ſe corrumpere per ſolã diuiſionem mutuã, nec ex eis generari tertium; & ideo non coniungi per veram mixtionem, ſed apparentem, niſi alteratio mutua intercedat. Hęc eſt contra primam opinionem. Quam ſic probo, quantũ ad primum, quod aſſerit, non ſe corrumpere per ſolã diuiſionem. Corpora naturalia habentia contrariũ non ſe corrumpunt, niſi per alterationẽ contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti non poſſunt ſe corrumpere, niſi vnus alteretur ab alio per qualitatem cõtrariam: quare non ex eo ſolum, quod mutuo ſe interſecant, corrumpentur. Euidens eſt conſequentia, quia diuiſio quantitatiua non eſt alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & ſubſtantialis corruptio ſolum poteſt fieri per ſe à cõtrario, & ideo corpora, quę cõtrario carent, incorruptibilia ſunt. Secundò, quia ſi per ſolam diuiſionem mutuam abſque alteratione ſe corrumpunt liquores permixti, maxime quia in infinitũ ſe interſecant, hoc eſt, ſecundum partes minores, & minores in infinitum; & ideo ſecundum partes minores minimis, in quibus non poſſunt conſeruari formę eorum, vel ſi poſſunt procedet diuiſio in infinitum, & dabitur continuum diuiſum in omnem partem, ſed vtrumque horum eſt falſum: ergo falſum quoque erit, quod per ſolam diuiſionem mutuam ſe corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei ſunt & hõmogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis poſtulant terminum

intrinsecum paruitatis; ita ut signata quacumque non possint formæ eorum in minori introduci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecant usque ad minora
 63 minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationem dicit propter naturam continui, quod non potest esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus tamquam ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quod se intersecant absque vlla alteratione interueniente non misceantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, ut definit Aristoteles ad finem præsentis capitis, est *Miscibilium alteratorum unio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apparens inter liquores se intersecantes absque vlla alteratione.

64 Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apparens tantum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex utroque generari, sed retinebit semper utrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneous: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile, sed tales liquores essent omnino similes, ut per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnius in alterum continuabuntur, & per continuationem fient vnum numero corpus.

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem contrarias qualitates habeant, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex utroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem; & probatur testimonio Aristotelis capite præsentis, ubi ita ait: *Actiuorum autem, & passiuorum quacumque sunt facile diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis composita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominantis: ideo gutta vini decem millibus congris aqua non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquam: quando autem potentiis adæquantur, quodammodo tunc mutatur quidem utrumque in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autem alterum, sed medium & commune, & paucis interpretis: ideo facile terminabilia diuisibilia*

& possi

Et passivorum miscibilia sunt, ut humida miscibilia maxime corporum. Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conveniunt liquoribus habentibus contrariam qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Evidens est consequentia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionem ab Arist. designatæ. Sed antecedens probatur, quia tales liquores sunt facile terminabiles, humidi, atque etiam activi, & passivi: ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex utroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, ut vinum tandem desinat, & id quod permaneat, non sit aqua, nam utrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates utriusque permanent in eo secundum aliquem gradum: ergo verè miscentur, & per veram mixtionem eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia constat ex duplici vino diversæ qualitatis, ac dispositionis in tanta quantitate permixto fieri acetum, quod patet esse specie, vel numero saltem distinctum ab utroque, ut ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter liquores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibilium alteratorum unio.* sed liquores possunt misceri secundum exiguas partes, & possunt se alterare, si cōstent contrariis qualitatibus: ergo possunt quoque uniri ad generationem mixti, etiamsi utrumque corpus mixtum sit, nihil ergo eis deficit, ut possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri. Hæc autem conclusio sic est intelligenda, ut tales liquores misceantur secundum debitam proportionem qualitarum, & quantitatis: nam si vinum excedat alterum magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, sed potentius corrumpet aliud, & in se conuertet, ut docuit expressè Arist. cap. præsentis text. 88. exemplo guttæ vini, quæ si proijciatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in vinum conuertetur. Vnde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctam misceri, sed in vinum converti, & ita absque dubio contingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdem vini in ipsam, conuertitur in vinum, & fit conveniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eam in se possit vinum convertere, facile probari potest, quia vinum qualitatem habet contrariam aquæ, cum sit mixtum, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se convertere.

Nec D. Tho. contrarium umquam sensit, quia verba illa à no-

bis citata, asserunt quidem liquores perfectè mixtos secundum quantitatem, ita ut mutuo se interfecerint, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen se corrumpere per solam diuisionem, sed per alterationem intercedentem, quam iuuat diuisio secundum partes exiguas ad veram mixtionem requisita. Et quod iste sit sensus D. Tho. probant verba statim subiuncta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, ut vinum, & aquam; & tunc solui speciem vini, & resultare alium liquorem diuersæ speciei, posse etiā esse speciei eiusdem, ut si vino albo permisceatur rubeum, & tunc ait non remanere idem numero vinū, sed aliud resultare distinctum numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actionem, nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistiæ) *retinent actionem substantia secundum prædicta, & ita*
68 *immutando afficiunt liquorem appositum.* Immerito ergo D. Thomas refertur à quibusdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (ut voluerunt multi) quod in quocumque casu, quo speciebus vini consecrati permisceatur aqua, vel aliud vinum non consecratum, desinit esse sub eis sanguis Christi. Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdem solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, ut si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdem, vel diuersæ speciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita ut non permaneant species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtionem; tunc desinit esse sanguis Christi sub eis, quod solum contingit, quando ex permixtione alterius liquoris corrumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quam corrumpuntur, quia non permanent eadem numero, aut specie. In aliis vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendas species, quamuis ab eis corrumpatur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam desinit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quod non sit sub illa parte liquoris continuati cum speciebus per conuersionem in eandem species, vel sine illa; & hæc est mens
Diu

Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab aliis; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est 69 antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se interfecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscentur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum.

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se interfecare in infinitum, sed diuisionem mutuam eorum tandem sistere in exiguis partibus; quæ propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem interfecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se interfecant corpora, & fiat cum aliquali resistantia, quia aliquantulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio.

Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, 71 ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter sese agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negandum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinum rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priusquam miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrum distinctionis numquam.

Ad argumentum vero eiusdem opinionis concessa maiori, 72 quod non possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad certum temperamentum, sub quo neutrum possit conseruari, neganda est minor, quod liquores non possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquando mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum est; sed negandum, quod possit quodlibet mixtum diu conseruari sub quocumq; temperamento, licet possit elemētum diu conseruari sub maiori intensiōe, vel remissione suarum qualitatū. Diuersa est enim ratio de elemēto, & mixto; nam elemētū solūm

habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conseruatio eius dependet; mixtum vero non solum à primis qualitatibus, sed etiam à secundis ex temperamento earum procedentibus, & ab earum operationibus dependet in conseruari, vt manifestum est in viuentibus. Secundæ autem qualitates, & earum operationes non parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti, & ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitatum conseruari, atque elementa; præsertim cum temperamentum indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariam qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum, possunt se corrumpere, & si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta facilius misceri possunt, facilius etiam possunt se corrumpere, & tertium quoddam mixtum per veram mixtionem ex eis generari.

- 73 Capite præsentis disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorum, & an dari possit naturaliter temperamentum æquale ad pondus, vel solum quoad iustitiam: atque etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodem subiecto, nempe in gradibus intensis, vel etiam remissis, & tandem, an in his gradibus sint verè contraria, vel solum secundum gradus intensos. Hæc tamen commodius disputabuntur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitatum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ex professo agit Aristoteles. Hæc igitur satis sint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo.

* * *

COMMEN

COMMENTARIORVM IN SECVNDVM LIBRVM

Aristotelis de ortu, & interitu,
siue de generatione, &
corruptione.

BREVE PROEMLVM.

Explicata natura generationis, & corruptionis substantialis rerum naturalium in communi, atq; etiam alterationis eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis eam consequentis, actionis, & reactionis mixtionisque, quibus mediis fit: agendum statim foret de generatione eadem substantiali earundem rerum in particulari, nempe animatorum, ac viuentium, cæterorumque corporum. Sed quia inter naturalia, vel sensibilia corpora, vt generationi, & corruptioni subdita primum locum tenent simplicia, (quæ vocantur elementa) ex quibus cætera omnia (quæ mixta vocant) generantur: elementa verò non ex aliis; ideo necesse fuit in secundo libro huius operis statim differere de generatione elementorum, atque mixtorum in communi ex eis, vt statim possit disputatio institui de aliis corporibus mixtis in particulari in reliquis operibus naturalis Philosophiæ: & hoc est intentum huius libri. Quem claritatis gratia possumus in quatuor partes diuidere. Nam in prima agitur de principiis generationis elementorum, atque de numero eorum: in secunda de generatione eorundem elementorum: in tertia de generatione mixtorum ex eis: & tandem de causis eiusdem generationis elementorum.

C A P V T I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De mixtione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est, quomodo existant in rebus, &c.

H H

Breuis expositio textus.

- 1 **I**ntentum huius primi capituli est, agere de principio materiali generationis elementorum. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumeratis his, quæ explicata sunt in primo libro; proponit, & reicit opiniones antiquorum Philosophorum de principio materiali generationis elementorum. In secunda explicat naturam eiusdem principij ex propria sententia.

Asserit ergo Aristoteles expositam esse à se in primo libro naturam generationis, & corruptionis substantialis, atque etiam contactus eorundem corporum ad agendum, & patiendum prærequisiti, alterationis etiam eam præcedentis, nutritionis, & augmentationis, atque mixtionis; ideo consentaneum esse, ut in hoc 2. lib. disputetur de generatione elementorum, quæ prima corpora vocantur, quia ex eis generantur reliqua; simplicia, quia ex eis componuntur alia, & primo sensibilia, quia qualitatibus primis sensibilibus prædita, per quas non solum sentiuntur ipsa, sed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Ut autem generatio elementorum explicari possit, tradenda esse docet principia eius, atque imprimis materiale, quod sibi explicandum proponit cap. præfenti.

- 2 Circa principium vero materiale diuersas opiniones antiquorum Philosophorum refert. Primam quidem eorum, qui posuerunt vnum esse, nempe aërem, ex quo elementa omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem subtilius, sed igne crassius. Itaque omnes isti pro eadem citantur opinione, quia licet diuersum principium materiale posuerint, omnes tamē dixerunt, esse vnum, atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium esse per se existens, & separatum realiter ab elementis ex eo generandis.

Secunda opinio fuit aliorum, qui posuerunt principium materiale generationis elementorum non esse vnum, sed multiplex. Nam quidam posuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërem; alij verò quatuor addentes aquam, ut Empedocles. Et hi omnes dixerunt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principiis per congregationem generari corpora naturalia, & per separationem corrumpi: cum tamen alij, qui vnum posuerunt per solam alterationem eius, ut per rarefactionem, vel condensationem generationes rerum naturalium fieri existimauerint.

- 3 Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur posuisse, cum prima opinione, sed confuse locutus est de eo, non explicans, quodnam sit, neque an sit separatum

separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principium materiale, nisi confusa quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus solum reiicit Aristot. primam, & tertiam; secundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum esse opinatur ipse: deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verum est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino reiiciendam.

Primam vero probat esse falsam hoc argumento. Impossibile est, quod primum principium materiale elementorum separaretur ab omni contrarietate, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, ut asserit eadem opinio. Evidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori convenire, nisi fortè eas ab illis participaverit; & id quidè in esse remisso, atque imperfecto. Sed probatur antecedens, quia vel tale corpus, quod est principium, erit graue, aut leue: si leue, naturaliter mouebitur ad locum ignis; & si graue, ad locum terræ: sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus erit ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est, quod ab eis sit distinctum, vel separatum.

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elementis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis: nam verum inquit, est, vas confectum ex auro esse aurum: & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principium naturale, ex quo tamquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solum potest esse substantialis pars eius, ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitum, alioqui, si totum sit substantiale, nihil eius corrumpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solum erit mutatio accidentalis, quod patet esse falsum, sed pars
substan

substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito, sed ad summum in obliquo: non enim dicimus cōpositum esse materiam, sed ad summum esse materiale: ergo falsum est, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, vt affirmat Plato.

- 5 In secunda parte proponit propriam sententiā dicens: principium materiale, ex quo generantur elementa, dum producantur de nouo quædam partes eorum corruptis alijs vnum esse, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus sensibile, sed vna materia, quæ potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed coniuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quatum ratione potest transmutari ad aliam formam; & ita circa hanc materiam transmutatam de vna forma in alteram, tamquam circa commune subiectum fiunt generationes, & corruptiones elementorum. Probat autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tamquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest transmutari in aliud ita vt aliquid eius fiat quia repugnat frigiditatem fieri calorem, vel è conuerso: etgo non possunt agere, & pati, vt se transmutent, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illudmet subiectum, quod ideo sit commune principium materiale omnium transmutationum, omniumque generationum, & corruptionum elementorum.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam igitur querimus sensibilis corporis principia, &c.

Breuis expositio textus.

- 6 Explicato principio materiali generationis elementorum capite præcedenti, querit Aristoteles in præsentī principium formale, nempe formas eorundem elementorum. Diuiditur

ditur autem in duas partes. In prima docet formas elementorum esse qualitates tangibiles, non quascumque, sed primas, sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur. In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit, quatuor ex eis esse primas, ad quas reducuntur reliquæ; ipsæ vero non reducuntur ad alias: & has quatuor primas qualitates esse formas elementorum.

Asserit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elementorum, ut corporum sensibilibus, non quocumque sensu, ut visu, vel auditu, sed solum sensu tactus, ideo quærendas esse formas eorum, ut tangibilium corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, ut sunt generabilia, & corruptibilia; ergo considerantur, ut actiua, & passiua. Probat consequentia, quia per actionem, & passionem propriè sumptam agunt, & patiuntur; sed actionem, & passionem exercent per contactum: ergo considerantur ut tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tangibiles, & cum sint prima corpora tangibilia debere esse primas qualitates tangibiles.

Sed obijcit sibi Aristoteles hoc modo. Sensus visus est prior, 7 atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ, potius quam pertinentes ad sensum tactus: sed elementa sunt prima corpora sensibilia: ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum, atque adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema, quod visus sit prior tactu secundum dignitatem, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas: & ideo, quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non ut corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua, & passiua, quia per se generabilia, & corruptibilia, & qualitates per se actiue propriissima actione, solum sunt illæ, quæ pertinent ad tactum; ideo formæ elementorum, quatenus sic considerantur, solum sunt qualitates tangibiles.

Ut autem ostendat in secunda parte capituli non omnes qua- 8 litates tangibiles esse formas elementorum, sed tantum primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas, nempe calidum, & frigidum, humidum, & siccum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum, asperum, & lene, crassum, & tenue. Ex quibus duas inprimis excludit, nempe grauitatem, & leuitatem, de quibus euidenter est, non esse formas elemen-

elementorum, quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint principia motus localis, & ideo actionis, & passionis in communi sumptæ, non tamen sunt actiux, & passiuæ actione propriissimè sumptæ, ut sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio corruptiua: ideo non sunt formæ elementorum, ut in hac parte considerantur. Ex reliquis vero solum illas quatuor, ex quibus efficiuntur duæ primæ contrarietates, asserit esse formas elementorum, nempe calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Quod probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, & passiuæ, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt primæ qualitates actiux, & passiuæ, & ideo primæ qualitates tangibiles, quia actio, & passio fit per contactum: sed solum quatuor illæ sunt primæ qualitates actiux & passiuæ: ergo illæ solum sunt formæ elementorum. Probat minor, quia illa dicuntur prima in quocumque genere, ad quæ reducuntur cætera; hæc vero non reducuntur ad alia; sed ad has quatuor qualitates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec ad alias, nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Ut autem probetur hæc minor. Ultima, duo sunt ostendenda. Primum, quod quatuor istæ qualitates sint actiux, & passiuæ: secundum, quod ad eas reducuntur cætera, ipsas vero non amplius reduci possint. Probat primum ex proprijs definitionibus. Nam calidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequenter dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & separare hæc non potest fieri, nisi per propriam actionem, ut per se est manifestum. Minorem vero probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur inter sese; sed partes alterius naturæ, nempe terrestres, quas habebat admixtas, separantur à proprijs. Probat deinde de frigido, quia propriæ virtute cōgregat per se dissimilia: ergo est per se actiuū. Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua congelatio aquæ, vel alterius liquoris, sed in congelatione coniunguntur, non solum partes aquæ, sed paleæ, lapides, & alia valde dissimilia, quod non potest fieri, nisi per actionem propriam: ergo frigiditas est actiua qualitas.

De humido vero, & sicco probat tantum, quod sint passiuæ; nam licet actiux sint, magis sunt passiuæ ut superius ostendimus. Probat ergo esse passiuas ex proprijs etiam descriptionibus: nam humidum est, quod proprio termino difficile terminatur, facile vero termino alieno, ut aqua, si sibi relinquatur, diffunditur per spatium; sed facile se accommodat figuræ vasis, ut intra terminos eius concludi possit. Ex opposito vero
siccum

siccum est, quod non est facile terminabile termino alieno, sed proprio, ut patet de terra, quæ non facile includitur sub alio, ut intra ipsum contineatur, & terminos eius non excedat, sed facile ipsa se continet proprijs terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino, vel alieno, denotat passionem: ergo humidum, & siccum passiva sunt; & consequenter humiditas, & siccitas, quarum ratione id habent, erunt qualitates passivæ, & activæ.

Probat secundum, quod ad has quatuor qualitates reducantur cæteræ omnes activæ, & passivæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humidi esse, quod sit repletivum alterius; quod sic declaro; humidum ex se est facile terminabile termino alieno: ergo ex se habet facile se accommodare alteri, ut intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere: sed tenue convenit esse repletivum: ergo erit humidum. Minorem probat quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles partes, per quas facile admiscetur alteri secundum exiguas partes illud interfecans, & illud pervadit, & quasi penetrat, ut patet de subtilioribus liquoribus: hoc autem est esse repletivum aliorum, & consequenter esse humidum, nam id habet per humiditatem. Quod vero crassum reducatur ad siccum probat, quia ex duobus contrarijs, sicut unum se habet ad unum sibi contrarium, ita se habet aliud ad sibi contrarium. Reducit deinde lubricum, & aridum ad humidum, & siccum hoc modo. Lubricum est humidum aliquid passum, hoc est commixtum cum terreo subtili, ex quo provenit ei, quod sit tenax, atque vinctuosum, ut oleum: ergo ex humiditate tali modo se habente provenit ei, quod sit lubricum: quare ad humidum reducitur, sicut particulare ad univernale eiusdem rationis, sub quo continetur. Aridum vero ex opposito nec admittit admixtionem terrei subtilis, nec vinctuosi humidi, sed calore extraneo resolvente humiditatem eius, frigido vero proprio comprimente easdem partes siccas, & faciente eas sibi constare hoc est, non dilabi, quasi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex siccitate provenientem, quare merito ad siccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effectus, quia propter humiditatem facile cedit tangenti, non quidem per fractionem, vel divisionem propriam, nec circumdando corpus subintrans, ut faciunt aqua, & alij liquores, sed quasi intra proprios terminos se colligens, ut cera blanda, quod constat facere per humiditatem. Durum vero ratione

ratione siccitatis quasi constipatum est, & diuidenti resistit, & propterea ad siccum reducitur. De aspero vero, & leni non loquitur, quia notum est ad siccum reduci vtrumque. Sunt enim sicca quædam, & dura ex eo contraria, quia addunt contrariam positionem partium; nam asperum habet partes inæqualiter prominentes, lene vero prominentes æqualiter, & ex cuiusmodi opposita positione partium, sequitur contraria ratio qualitatis, nempe asperitas, & lenitas.

- 12 Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & siccitatem, adnotat triplex esse humidum. Primum, quod non habet à se, nec sibi inhærentem humiditatem, sed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in sola superficie, ut lapis, cui superinfunditur aqua, & hoc dicitur vdim, vel roratum, aut etiam in profundo, ut cum aqua subintrat terram, ei-que imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium est humidum habens in se, & a se, hoc est ex natura propria, humiditatem, & hoc est propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia, & eisdem modis diuiditur siccum, & impropria reducuntur ad proprium, ut consideranti erit manifestum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt cæteræ, non reducantur ad alias; & ideo absolute sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducerentur ad alias, vel ad alias priores, vel vicissim inter sese, sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolute primæ. Probatur minor, quia omnes qualitates propriissime actiue comprehenduntur illis contrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter sese possint reduci, probat; quia siccum non potest reduci ad calidum, nisi dicatur, omne siccum esse calidum, quod patet esse falsum, cum terra valde sicca non sit calida: nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum, & non frigidum: sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habens naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum detur aer valde humidus nullam habens naturalem frigiditatem.

C A P V T I I I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem quatuor elementa sunt, istorum autem quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis

Breuis expositio textus.

Intentū Aristotelis capite præsentī est constituere numerum 13
elemētōrum ex numero qualitatum primarum, quæ sunt eo-
rum formæ capite præcedenti constituto. Diuiditur autem in
duas partes : in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura
nec pauciora. Quod probat ex quatuor cōbinationibus tantum
possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquo-
rum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci
eisdem elementis tribuit, & simul docet in quonam gradu con-
ueniant eis primæ qualitates; & quæ quibus sint contraria.

Quatuor, inquit, elementa, esse constāt ex capite præcedente,
id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus
colligit quatuor tantum esse elementa hoc modo. Vnum-
quodque elementum debet constare duabus qualitatibus, ut per
vnam possit cum alio sibi proximo conuenire, & per alteram
differre ab eo, eique contrarium esse : sed quatuor primæ quali-
tates quatuor tantum modis possunt accommodari, ut binæ
possint conuenire ad constitutionem elementi : ergo quatuor
tantum elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat.
Dux contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compo-
sitionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensi-
(ut oportet concurrere qualitates ad compositionem elementi)
non possunt simul consistere in eodem subiecto ; sed exelusus
combinationibus contrariarum qualitatum, ut impossibilibus
naturaliter, solum restant aliæ quatuor : ergo solum possunt ex
eis constitui quatuor elementa. Probat iterum hanc minorem 14
hoc modo. Sex tantum modis excogitari potest coniunctio
duarum qualitatum ex his : primus erit caloris cum frigore;
secundus humiditatis cum siccitate ; tertius caloris cum siccitate :
quartus caloris cum humiditate ; quintus frigoris cum
humiditate ; sextus frigiditatis cum siccitate ; sed duo priores
modi sunt impossibiles propter contrarietatem : ergo solum
restant quatuor alij, possibiles quidem ; quia sicut nullam con-
trarietatem habent qualitates eorum ; ita nullam habent in-
compossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum cali-
dum, & siccum, quod est ignis ; ex quarta elementum calidum, &
humidum, quod est aër : ex quinta elementum frigidum, & hu-
midum, quod est aqua. Et ex vltima elementum frigidum, &
siccum ; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura,
nec pauciora. Quod probat ex communi opinione antiquorum
Philosophorum ; qui licet diuersum numerum elementorum
posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium ; sed

cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cætera corpora, quidam vnum tantum posuerunt igne densius, sed aëre rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condenfaretur; sicque cætera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condenfationem. Alij vero duo ponebant, nempe ignem, & terram; ex quibus dicebant duo alia media generari per rarefactionem, & condenfationem; ita vt dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condenfatur ignis, fiat aër: & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videretur posuisse, nempe duo extrema contraria ex parte materiæ, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & veluti mixtum ex magno, & paruo; & per modum quemdam mixtionis similem fieri ex eis cætera corpora, Empedocles tandem quatuor hæc consueta elementa posuit; nempe ignem, aërem, aquam, & terram, quæ tamen sub vna contrarietate comprehendendi voluit, ita vt solus ignis propter summam actiuitatem constiteretur ex parte vnius extremi; tria vero alia simul ex parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc partem: licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consueta elementa asserit Aristoteles, tenuisse vera elementa non esse ignem, aërem, aquam, & terram, quæ videmus, & tangimus; sed mixta quædam veris elementis similia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos est, excessum caloris habere, sicut glacies habet excessum frigoris. Quamuis alij ex propria sententia hæc docere Aristotelem sentiant; sed D. Tho. in commentariis huius capitis, non ex propria sententia, sed Empedoclis, cuius mentem exponebat prolata esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia licet sentire videatur Aristoteles; verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concauo Lunæ, flammam vero, quam videmus, docet esse fumum quemdam ardentem, & mixtum ex aëre, & terra genitum, in hoc secundo libro text. 28. & 3. lib. de generatione animalium cap. 11. non longe à principio; de cæteris vero tribus, quæ apud nos sunt, tamquam de veris elementis loquitur in hoc secundo loco, & sæpe alibi.

16 In secunda parte capitis quatuor docet de elementis. Primum, duo superiora, ac leuiora, nempe aërem, & ignem primum locum tenere sub concauo Lunæ, sed supremum ignis ob suam leuitatem: duo vero alia grauiora, nempe aquam, & terram inferiores; sed terra infimum ob maiorem grauitatem. Secundum, extrema

extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora esse duobus aliis mediis. Tertium, superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrariis qualitatibus constent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnam tamen sibi propriam, in qua superat aliud eandem habens; vt ignis calorem; aer humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra.

TRACTATUS DE PRIMIS QUALITA- tibus elementorum.

Elementum, vt à significatione ipsius nominis incipiamus, 17
duobus modis sumitur. Primo, latissima quadam significatione; vt significat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarum, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definiuit elementum Aristoteles 5. lib. Metaph. cap. 3. textu 4. his verbis: *Elementum dicitur, ex quo componitur primo in existenti indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in qua vltima diuiditur; illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c.* Modò vero non sumimus elementum in hac significatione, sed in specialiori, & magis propria, pro primo, atque simplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod resoluuntur cætera; & hoc modo definitur ab Aristotele 3. lib. de cælo, & mundo text. 31. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia, aut actu; ipsum autem est indiuisibile in diuersa specie.* Quam definitionem constat non conuenire principiis incompletis rerum naturalium, sed corporibus tantum simplicibus, ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta: in his enim (ait Aristoteles) actu, vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis.

Qua præsupposita certum est, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aer corpora sunt simplicia, hoc est, neque facta, neque composita ex aliis corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera fiunt, quæ vocantur 18

mixta, in quibus actu, vel virtute permanent, vt cap. 10. præcedentis libri expositum est. Certum quoque est, elementa componi ex materia, & forma sicut cætera corpora sensibilia, & ex materia eorum per diuersas transmutationes fieri cætera corpora sublunaria, & ita verum est, cætera corpora ab eis participare materiam. De formis vero eorum dubitatum est, an sint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel præter has habeant alias formas substantiales, & istæ solum sint accidentales.

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primæ.

19 **T**Ria sunt disputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate tribus quæstionibus. Primum, an sint qualitates primæ, ita vt præter ipsas non reperiantur aliæ primæ, sed omnes sint secundæ. Deinde, an in mixtis reperiantur aliæ præter ipsas. Tertium an sint formæ substantiales elementorum?

Circa primam quæstionem refertur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positivas, frigiditatem vero, & siccitatem solum esse priuationes earum. Quod probant experientia; nam videmus infrigidari corpora per solum recessum caloris absque vlla productione alterius qualitatæ, vt in febricitantibus, quorum corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febrilis refrigerantur, & alia sunt corpora, quæ per solam consumptionem humiditatis videntur exsiccati. Quod sentire videtur Aristoteles 1. lib. de cælo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. text. 18. & 3. Meth. capit. 4. text. 22. quibus locis de frigore saltem docet esse priuationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem, non esse qualitatem, sed substantiam quamdam quasi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicuntur, atque etiam exsicari ea sola recedente, vel consumpta, & ideo siccitatem non esse aliud, quam priuationem huius substantiæ. Hæc tamen sententia expressè contraria est doctrinæ Aristotelis, atque
20 etiam experientiæ, & rationi. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite ultimo, docet expressè mixta generari ex elementis se corrumpentibus per mutuam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elementum posse generari ex alio; sed corruptio omnium elementorum ad

rum ad generationem mixti, non est possibilis, nisi quatuor istæ qualitates sint positiuæ: ergo contra Aristotelem est de vlla earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio fiunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam resistit alteri: contrarietas vero, actio, & resistentia dicunt rationes positiuas, quia nec priuatio propriè contraria est, nec resistit alteri, vt patet de reactivis, & luce: ergo euident est in doctrina Aristotelis has omnes esse qualitates positiuas. Præterea 2. lib. de anima capit. de tactu, textu 107. docet expresse has omnes qualitates esse per se sensibiles sensu tactus, his verbis: *In tangibili autem multa insunt contrarietates, calidum, frigidum, humidum, siccum*. Sed priuationes, vel substantia non sunt per se sensibiles: ergo nec in doctrina Aristotelis sustineri potest, quod vlla harum qualitatum consistat in sola priuatione. Probatur secundo, quod sit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & positiuè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & positiuos causare; sed priuationes non possunt efficere realem, & positiuam immutationem, nec realem, & positiuum effectum, cum vtrumque postulet virtutem realem, & positiuam in efficiente: ergo contradicit experientiæ, qui negat has omnes esse qualitates positiuas. Sed probatur tandem, quod sit contra rationem, quia impossibile est, qualitatem aliquam produci per se successiuè in aqua ab igne, nisi ratione proprij, & positiui contrarij in eodem subiecto existentis; sed calor producit per se successiuè in aqua ab igne, & pari ratione siccitas in luto, & humiditas in cera: ergo præsupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, positiuas in eisdem subiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum potest consistere in sola priuatione. Probatur maior, quia nec sola extensio subiecti, nec sola priuatio, nec vtrique simul sufficit ad successiuam productionem qualitatis, vt patet in productione per se instantanea lucis in aëre, vtrique simul non obstante: requiritur ergo contrarietas positiua cum extensione subiecti, quam proinde habere debent qualitates istæ per se productæ per mutationem successiuam. Minor vero, quod omnes istæ producantur per se successiuè in subiectis, constat, quia seclusa quauis alia causa extrinseca, vel per accidens experimur, aquam successiuè calefieri, & aërem instigidiari ab ea: ergo concedere necesse est, quod id fiat ratione positiuæ contrarietatis circa idem subiectum inter has qualitates repertæ, quam non possunt habere, nisi sint qualitates reales, & positiuæ.

Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elementis priores, quæ vocantur virtuales eiusdem denominationis, ut alium calorem virtualem, aliam virtualem frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has verò ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, ut formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citavit Marsil. 2. lib. de gener. q. 5. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intensum calorem recipere ab igne: à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt etiam sublatis impedimentis in antiquam frigiditatem se reducere eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quam agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intensum. Probatur consequentia, quia cum formalis frigiditas permanens in eis sit valde remissa, non poterit intensum calorem expellere, cum à proportionem minoris inæqualitatis non proveniat actio.

- 13 Secundo potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux; deinde potentia vitales, atque etiam colores, qui cum sint obiecta nobilioris potentia, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent: gravitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Vtrumque enim docuit, & probavit Aristot. 8. lib. Phys. textu 55. quia sunt principia motus localis, qui prior est, atque perfectior omni alio motu, quod docuit etiam expresse D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participant ab elementis, ut in magnete, auro, & lapidibus prætiosis, in pipere etiam, vino, & sale, quæ non dependent ex eisdem qualitatibus: ergo non possunt vocari primæ. Probatur consequentia, quia ut aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodem genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

- 14 Sed hæc sententia tamquam falsa rejicitur, non solum à recentioribus interpretibus Aristotelis in expositione secundi capituli huius libri, sed etiam ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæst. 6. Marsil. 1. de gener. quæst. 5. Egidius quodlib. 2. quæst. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæst. 2. Sonzini. 9. Meth. quæst. 8. Sorus 2. lib. Phys. quæst. 1. & in tota doctrina Aristotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non sint
admit

admittendæ hac ratione: nam vel qualitates formales emanant immediatè à substantiis elementorum, vel quia non possunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producantur. Si primum dicatur, euidenter ex eo sequitur superfluas esse virtuales; nam si proximè illæ emanant à substantiis, ergo non indigent aliis, à quibus producantur. Probatur consequentia, quia virtuales ipsæ ponuntur proximè emanantes à substantiis, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus mediis emanent, vel à quibus producantur, quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio de vtrisque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à substantiis, sequitur nec virtuales immediatè emanare posse. Probatur consequentia, quia nulla potest ratio assignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare posse.

Vt autem quid sit in hac re tenendum explicemus, notandum est primo, has qualitates de quibus loquimur, numquam vocari primas ab Aristotele, eiusque interpretibus vniuersali locutione, sed cum hac limitatione, nempe inter sensibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel ornatum eorum, vt talia sunt. Hunc autem esse sensum Aristotelis euidenter est ex cap. 2. & 3. huius libri à nobis expositis, in quibus easdem qualitates reduxit ad sensum tactus, & primas vocauit inter tangibiles: ergo solum in hoc sensu voluit esse primas, in quo etiam loquuntur omnes fere eius interpretes in commentariis secundi capitis. Quod autem in hoc sensu sint primæ, probatur hoc argumento. Primæ principia rerum naturalium vocantur ab Aristotele materia, forma, & priuatio 1. lib. Phys. quia nec fiunt ex aliis, nec ex alterutris, & omnia fiunt ex ipsis; sed ita se habent istæ inter qualitates sensibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non fiant ex aliis, quia generatio rei naturalis prior origine est perfectione, & ornatu eius; cum ordinetur immediatè ad esse substantiale eius: ergo qualitates disponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non fiunt; sed qualitates istæ elementorum sunt primæ inter eas, quæ disponunt ad generationem: ergo impossibile est, quod fiant, vel oriantur ex aliis in tali ordine sensibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia sola alteratio propriè sumpta, est primum medium, quo expellitur vna forma, & disponitur materia ad introductionem alterius ad quam tendit per se generatio: ergo solum possunt per se primo disponere ad generationem

qualitates illæ, quibus primo, & per se conuenit esse principia talis alterationis, sed istæ sunt qualitates elementorum, de quibus loquimur: ergo sic sunt primæ in hoc ordine, vt non fiant ex aliis. Minorem hanc sic probò, quia non sunt excogitabiles aliæ alterationes, per quas expellatur vna forma, & introducatur alia, priores calefactione, exsiccatione, & humectatione; quare impossibile est, has qualitates ex aliis fieri. Quod vero nõ fiant ex alterutris, hoc est vna ex altera quidens est, nam quælibet earum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei, & vniuocum quidem, vt calor solum est principium per se calefactionis; sicque de reliquis: ergo quælibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem; ita vt repugnet producere per se frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare, quod vna earum producat per se alteram. Probat tandem, quod ceteræ qualitates eiusdem ordinis fiant ex ipsis, expressis testimoniis Aristotelis, quibus id asserit, & probat: nam c. 2. huius libri, & 2. libro de partibus animalium cap. 1. omnes qualitates tangibiles ad eas reducit tamquam ad principia, ex quorum commixtione oriuntur, de coloribus vero sectione vltima problematum, & de odoribus 2. lib. de anima cap. 9. & lib. de sensu, & sensibili cap. 5. de saporibus cap. 4. eiusdem libri, & de sonis sectione 11. problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4. lib. Phys. text. 85. & 86. & 2. lib. de partibus animalium cap. 3. probat ex diuersa commixtione earumdem qualitatum procedere, non quidem immediatè, sed media raritate, & densitate: & ideo omnes qualitates, quæ ex quatuor primis sequuntur, merito appellantur secundæ.

- 27 Probatur deinde ratione, & experientia: ratione quidem, quia sensus tactus prior est origine, vel generatione cæteris sensibus, & ideo vniuersalior, & propterea in omnibus animalibus quantumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus singulorum, cum tamen cæteri sensus, nec in omnibus, nec in singulis partibus eiusdem reperiantur: ergo qualitates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine, æque vniuersaliores esse debent. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias, nempe circa raritatem, & densitatem, grauitatem, & leuitatem; circa colores, odores, & sapores, ac reliquas: istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ, ex quibus procedunt aliæ, & procedentes sunt secundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum esse, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ sint, probauit Aristoteles cap. 2.

huius

huius libri textu 15. ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas vero non reduci ad alias, nec inter sese vlla ad alteram; & experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo evidens censendum est non esse plures, nec pauciores.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est illa experientia, nempe, quòd in febricitantibus per solum abscessum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus, & quasi confugientibus ad internas partes corporis. Et pari ratione non exsiccat corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis.

Ad argumentum secundæ opinionis concesso antecedente, quod aquam intensum calorem sæpe ab igne suscipiat: neganda est consequentia, quod non possit se reducere in antiquam frigiditatem, nisi ei concedatur alia qualitas, quæ sit virtualis frigiditas. Et quod dicitur has qualitates non emanare à substantiis elementorum immediate, negandum est, nam licet non sint propriæ passionis elementorum, sunt tamen naturales virtutes eorum consequentes naturaliter eorum substantias, ut per eas possint producere sibi similia, non solum inducendo similes dispositiones in materia ad introducendam similem formam, sed etiam agendo per illas tamquam per instrumenta naturalia ad productionem eius. Vnde fit, ut si aliquando per introductionem contrariæ qualitatis maxima ex parte expellantur, remoto tamen agente contrario naturaliter emanent ab eadem substantia. In secundo argumento plures numerantur qualitates, quæ videntur esse priores qualitatibus elementorum: sed cum istæ non dicantur omnium primæ, sed facta solum comparatione cum qualitatibus sensibilibus corruptibilium corporum, concedendum est non esse primas respectu lucis, quæ longe perfectior est. De potentiis autem vitalibus corporeis, certum est præsupponere in subiecto commixtionem, & temperamentum primarum qualitarum, tamquam dispositiones necessarias, ut in eo recipiantur; nam potentiæ vitales, ut vegetatiua, generatiua, & loco motiua, atque etiam potentiæ sensitiuæ non possunt recipi, nisi in organo, vel parte corporis, aut in toto corpore talis temperamenti, ut debito modo possint suas operationes exercere: quare ordine naturæ, saltem in genere causæ materialis præsupponunt qualitates primas; sed quia ab eis non procedunt tamquam à causa efficienti, non dicuntur qualitates secundæ. De coloribus verò iam diximus in

- 30 explicacione textus procedere ex permixtione, ac temperas
 mento primarum qualitarum, & ideo secundas vocari. Quod in
 hac etiam quaestione probauimus, non solum ex doctrina Ari-
 stotelis, sed euidenti experientia, cum videamus mutationes
 passim fieri circa colores ex mutatione temperamentis. Negan-
 dum est ergo, quod sint perfectiores primis qualitatibus, nam
 quamuis visus sit perfectior tactu, ut suo loco dicitur; non se-
 quitur omnia obiecta materialia eius esse perfectiora quibus-
 cunque obiectis materialibus tactus, sed maiorem perfectio-
 nem habet propter rationem formalem obiectiuam vniuersalio-
 rem, atque perfectiorem, & modum operandi minus materialem.
 Ex quibus intelligitur potentiam ipsam immaterialiorem esse;
 atque adeo perfectiorem; & adhuc intra obiectum materiale
 visus continetur lux longe perfectior primis qualitatibus. De
 grauitate autem, & leuitate hac distinctione loquendum est,
 nam vniuersaliter, vel à toto genere priores sunt natura, quia
 motus localis vniuersaliter loquendo prior est alteratione, cu-
 ius principia sunt primæ qualitates; cum approximatio agentis
 ad passum præcedens alterationem fiat per motum localem.
 Perfectiores vero solum accidentaliter, quia motus localis, cu-
 ius sunt principia, perfectior est ceteris motibus accidentaliter,
 ex ordine ad subiectum, quod minus in potentia præsupponit,
 sed respectu eiusdem corporis priores sunt primæ qualitates,
 quæ sunt principia alterationis, prius eidem corpori conuenien-
 tis, quam motus localis, atque etiam sunt perfectiores simpli-
 citer, quia qualitas eum sit forma absolutâ, atque intrinseca, ut
 perfectior est præsentia locali, & ideo alteratio perfectior sim-
 pliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminum, ad quem
 tendit, nempe ad eandem qualirarem perfectiorem præsentia
 locali, ad quam redire motus localis. Aristoteles vero, & D. Tho.
 loquuntur vniuersaliter de motu locali, ut comprehendit motum
 celorum, & de maiori perfectione tantum accidentali ex ordine
 ad subiectum perfectius, cum quo stat, ut perfectior sit alteratio
 simpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior
 natura respectu eiusdem corporis; & ideo qualitates elementor-
 um priores, & perfectiores simpliciter grauitate, & leuitate.

QVÆSTIO II.

*An in mixtis reperiantur alia qualitates præter
 elementares?*

- 31 IN eodem secundo argumento opponebantur particulares
 qualitates quorundam mixtorum, quas videntur habere di-
 stinctas

finctas à primis, & eorum temperamento, vt piper, vinum, sal, & eiusmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinatas, vt ad producendum calorem, aut siccitatem, atque etiam alios particulates effectus, non quidem in eisdem corporibus, sed in aliis. De his ergo procedit secunda quæstio duo quærens, primo, an dentur? Secundo, an procedant ex mixtione, aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates secundæ? Et prima opinio quorundam recentiorum negat dari tales qualitates saltem ad producendum elementares, vt ad producendum calorem, vel frigus; asseruntque communem esse sententiam, pro qua citant Nimphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæst. 3. Petrum Martinez ad caput 2. eiusdem libri Valles. 1. lib. de controuers. med. cap. 12. Claudium de Sancteis repetitione 8. de Eucharistia cap. 2. Probantque duplici argumento; primo, quia corpus habens virtutem vniuocam, siue æquiuocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel siccitatem, si applicetur subiecto capaci eiusdem qualitatis, naturaliter, & semper eam producit; sed piper, vinum, & sal non calefaciunt, neque exsiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus applicantur, nisi atterantur, vel 32 ab animali fumanur, ac partibus corporis eius applicantur: ergo non habent virtutem naturalem ad producendum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundo, quia non sunt multiplicandæ qualitates, sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi has qualitates præter primas: ergo non sunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia si vlla esset necessitas, maxime pro aliquibus effectibus, vel qualitatibus producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; sed pro his producendis non sunt necessariæ, cum dentur aliæ causæ, à quibus produci possunt: ergo non sunt admittendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento possunt hæc mixta corpora producere tales effectus, vt piper calefacere per calorem in eo prædominantem, qui si aliquando impediatur per frigiditatem impressam eidem piperi ab extrinseco agente; hoc tamen impedimento sublato ab agente alio, reducet se in calorem prædominantem sibi naturalem, per quem poterit eundem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari potest, & non sine fundamento eiusmodi corpora, nec producere calorem, nec siccitatem; sed habere quamdam virtutem attractiuam similē ea, quæ in quibusdam medicamentis reperitur, per quam attrahunt spiritus calidos animales ad stomachū, à quibus calefit, aut denique calorem accipiunt ab eodem stomacho, per

per quem calorem ipsum calefaciunt, quod videtur probari in pipere, & vino non calefacientibus, nisi prius in stomacho calefiant.

- 33 Nostra tamen sententia asserit, non solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in alijs corporibus, sed nec in particulari ad producendum calorem, aut alias qualitates elementorum. Ita D. Thomas opusc. 3. 4. cap. vnico, quæst. vnica de spiritualibus creaturis art. 2. & 2. cōtra gentes cap. 88. Conimb. 2. lib. de generat. cap. 3. q. 2. art. 2. & 3. & est cōmunis Medicorū. Probatur primum euidenti experientia, quia in magnere, & lapidibus prætiōsis, atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractiuam aliorum corporum distinctam à qualitatibus elementorū, quia attractio illa non fit per calefactionem, vel infrigidationem, aut alterationem elementarē, & licet media alteratione primarum qualitatū fiat aliquando, euidens est, non cōsistere in tali alteratione attractionē ipsam; cum constet calefieri, & exiccari, vel infrigidari rem omnino immotam localiter; necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorum, per quam
- 34 attrahantur per se ab eis corpora. Probatur secundum, quod etiā dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum, & eas sæpe producentes; nam si non dantur, ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in alijs, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessariæ pro his effectibus producendis, sed superflue, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari: ergo cōcedendum est, quod dētur, cum effectus experiamur. Probatur minor, quia primam rationē insufficientem esse probat lux virtualiter cōtinens calorem, & eum producens in corporibus corruptibilibus: ergo non repugnat dari qualitatem virtute cōtinentem elementares, & potentem eas producere. Quod vero non repugnet talem qualitatem esse in mixtis, probatur. Quia euidens est in eisdē corporibus dari alias qualitates ad altiores effectus producendos, vt probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandē probō non esse superfluas, sed necessariō ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ, vel rationes, quæ assignantur, nullius sunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorū sibi proprias, & à cōtrarijs expeditas tales effectus producant, impossibile est, cum euidenti experientia constet, non semper, nec in omnibus

omnibus corporibus eos producere etiā si expedita sint à contrarijs, sed solū in quibuldā determinatis; nec in his, nisi attrita, vel cōminuta, & determinatis partibus eorum coniuncta: ergo non procedūt ab eis per qualitates formales. Eadem etiā experientia docet in multo maiori intensiōe eos producere, quam sit intensiō qualitatum elementariū proprio tēperamento eorundem corporum debita; sed non potest agens producere effectum perfectiorem se: ergo nec per formales qualitates possunt producere tales effectus. Secunda etiā ratio de attractione spirituum vitalium ad stomachū insufficiens est, & falsa. Insufficiens quidem, quia piper non solū calefacit stomachū, sed vehementem calorem producere solet in ore, & partibus eius internis, quod non potest fieri per attractionē spirituum ad has partes. Iuvat etiā ad decoctionem carniū in olla: ergo virtus eius non consistit in attractione spirituum, nec ab his calefit stomachum, sed à calore producto ab eodem pipere. Quod vero sit falsa, probo. Quia excellētiōr effectus est attractiō spirituum, quam simplex calefactiō; falsum est ergo denegare his corporibus minorem virtutem, & tribuere eis maiorem, præsertim cum facilius intelligatur tales effectus per minorem fieri. Postrema tandem ratio, quod eiusmodi corpora stomachū calefaciāt per calorem ab eodē acceptū, planē falsa ostenditur; cum experiamur intensiōrē produci calorem in stomacho per receptionem horum corporū in eo, quam haberet prius: ergo non potest produci per calorem ab eodem stomacho receptum. Probatur consequentia, quia intensiō caloris in stomacho minor erat, & non potuit tota produci in vino, aut pipere: ergo per eā, quā ab eodē stomacho recipiūt hęc, naturaliter repugnat intēdi calorem eius, cum nulla sequatur actiō à proportionē minoris inequalitatis.

Sed restat explicandum, à quā causā producantur in mixto qualitates istæ, nepe ex cōmixtione primarū, vel à qua alia. Et videtur non posse habere aliam causam, præter primas qualitates, ex quorū permixtione procedunt; quod sic probo. Qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis, vt mixta corpora sunt talis naturæ, cum constet non habere alium gradum perfectiorem essendi; sed primæ qualitates sunt causā corporis mixti, vt mixtum est: ergo consequenter erunt causā cuiuslibet qualitatis, aut virtutis eius, vt talis.

In hac re primum dicendum esse existimo has omnes qualitates præsupponere in corpore permixtionem primarum, per quam materia disponitur ad receptionem formæ substantialis eorum. Probatur hac ratione à priori aut mixta, quibus concedūtur qualitates istæ, sunt proximè ex elementis, vel ex alio mixto:

mixto:& si ex elementis fiant, evidens est elementa ipsa vicissim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum qualitatibus, quia cum corrumpantur per se à contrario, non dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus corrumpi possint. Ex quo infero per primas qualitates primo expelli formas substantiales eorum, atque etiam primo disponi materiam pro forma mixti recipienda, & consequenter primo sequi in materia corporis mixti ex eisdem elementis geniti dispositiones alias similes, & ideo ante alias qualitates inesse mixto, quas proinde præsupponunt particulares aliæ qualitates eisdem mixtis concessæ. Et eadem ratione probatur necessarium id esse, dum hæc mixta sunt ex alio mixto, vt considerati est manifestum. Probatur etiam à posteriori, quia videmus in multis ex his corporibus mutatione facta circa primas qualitates eorum, debilitari virtutem particularium qualitarum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in alijs corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum qualitarum, tamquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conseruationem earum.

Secundo, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum non procedere ex permixtione primarum tamquam ex causa efficiente, sed ea præsupposita in subiecto produci effectiue à generante idem mixtum, cuius sunt propriæ. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiã auri producitur ab eo, à quo generatur, quod est virtus cœlestis, tâquam à causa efficiente principali operante per lucem, & alias influentias. Itaque ferè semper virtutes istæ habent pro causa
 38 principali cœlestem virtutem, quemadmodum forma substantialis, & corpus, cuius sunt propriæ. Ita docuit expresse D. Thomas, & cum eo Conimbricenses locis citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quæst. vnic. de anima art. 1. his verbis: *Forma enim elementorum, quæ sunt infima, & materia propinquissima, non habent aliquam operationem excedentem qualitates actiuas, & passiuas, vt rarum, & densum, & alia huiusmodi, quæ videntur esse materiæ dispositiones. Super has autem sunt forma mixtorum corporum, quæ præter prædictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiuntur ex corporibus cœlestibus: sicut, quod adamas attrahit ferrum, non propter calorem, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis cœlestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qualitatibus, nec ab elementis, tamquam à causis principalibus, & proximis, sed nec à Sole, & alijs influentijs cœlestibus, vt placuit Toletio quæst. 2. huius lib. conclus. 4. Probatur primum,

primum, quia sua natura ordinatur ad altiores effectus, nempe ad organizandum corpus pro introductione animæ; immo ad educendam animam de potentia materiæ, si sit materialis tamquam instrumentum generantis, vel viuendum eam corpori, si sit spiritualis; ergo non possunt eam attingere elementa, vel qualitates eorum, ut præcipua causa. Probatur secundum quia quoriscumque possumus assignare causam particularem alicuius effectus, non est recurrendum ad vniuersales; sed dari potest propria causa talis virtutis, sicut datur propria causa eiusdem seminis, nempe viuens ipsum, à quo decissum est; ergo ab eo procedere censendum est tamquam à propria, ac principali causa. Vnde sequitur, quod licet ut plurimum proueniant qualitates istæ mixtorum ab vniuersalibus causis, non tamen semper, sed aliquando à particularibus, nunquam tamen ab elementis, vel à permixtione qualitatum eorum, quia ex propria natura sunt eis perfectiores, ut probauimus. Euidens est consequentia, quia causa efficiens non potest agere ultra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertiā ratio ad id probandū hoc modo. 39
Perfectio potentia, vel virtutis ordinatæ ad operationem colligitur ex perfectione propriæ operationis; sed virtutes istæ aut qualitates sunt principia perfectioris operationis, aut secundum substantiam, aut secundum modum eam producendi, quàm primæ qualitates elementorum: ergo sunt eis perfectiores; quare non possunt ex permixtione earum procedere, tamquam à causa efficiente. Probatur minor, quia virtus attractiua alterius corporis, etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio est, quàm simplex calefactio, cum sit altioris ordinis, per quam corpus eam habens, quasi prædominatur alijs. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt alijs eandem primas qualitates, ut virtus calefactiua piperis, & vini, atque exsiccatiua salis longè perfectiori modo producant calorem, & siccitatem, quàm ignis, vel terra; quia producant eas tamquam causa æquiua, ad cuius actionem pertinent plures effectus specie distinctos posse producere, vel eundem altiori modo. Nec existimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuersales causas, particulari, vel extraordinario modo, ut designet proprias harum virtutum, sed ad proprias, & naturales secundum naturalem ordinem vniuersi constitutas. Non est enim constituta alia causa principalis auri, & argenti, ac lapidum pretiosorum præter cælestes influentias, à quibus generantur in visceribus terræ: ergo nec potest alia designari, cui virtutes istæ eorundem corporum tribuantur, cum sint altioris

altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eisdem corporibus debito.

- 40 Ad argumentum illius sententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda est maior, quod virtus naturalis productiua alicuius effectus applicata subiecto capaci eius, semper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus insunt particulares istæ qualitates applicata subiecto capaci, non semper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris censetur capax caloris à pipere, & vino producendi; nam licet non sit distinctus specie ab elementari, speciale tamen subiectum postulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum alijs. Et illud tantum censetur capax effectus eorum. Nec solum postulant particulare subiectum, sed sæpe etiam coniunctionem Physicam, ac præuiam cum alio corpore, ut possint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia: Indigent enim plures coniunctione ac permixtione cum alijs, immo & alteratione aliqua ab eis suscepta, ut odorem spargere possint, eumque imprimere subiecto capaci, cui etiam approximata sine his eum non imprimunt: atque etiam in argento viuo patet, quod licet mineralibus integris, hoc est, non prius attritis, immo etiam prius attritis, non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & separandi à terrena earum fæce, non præstat, quantumlibet capaces essent secundum se tali effectu coniunctionis.
- 41 Ita ergo censendum est de alijs corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam si calorem, vel siccitatem producere suis virtutibus possint, non circa omnia mixta caloris capacia, quia non omnia capacia censentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; sed perfectiora quædam, ut viuientia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, nisi prius alijs corporibus, aut saltem calori naturali eorum coniungantur, & forte ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum concedenda est maior, quod qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis talis naturæ, sed neganda est minor, quod elementa sint causa effectiua eorum; nam licet elementa, vel primæ qualitates eorum sint causa mixtionis, & secundum modum permixtionis earum præcedentem in materia producat mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur secundæ, non tamen sunt causa efficiens eorundem mixtorum, sed perfectiorem aliam postulant, & ex consequenti qualitates, aut virtutes
ea con

Cap. III. Tract. de primis qualitatib. Quest. III. 513
ea consequentes ab eadem causa perfectiori produci debent, &
non à primis qualitatibus minus perfectis; quamvis tempera-
mentū earum pro dispositione necessaria possulent in materia.

QVÆSTIO III.

An prima qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales?

PRIMA opinio tenet, esse formas substantiales, per quas con- 42
stituuntur in primo esse substantiali, & per quas distinguun-
tur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib.
Metaph. comm. 12. atque etiam 4. quest. naturalium, Ammo-
nius cap. de substantia in prædicamen. Curtius, & Zimara 2.
lib. de anima, text. 18. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de usu
partium; & 1. de elementis. Probatur testimonio Aristotelis
cap. 2. huius libri textu 7. 8. & 24. ubi tria docet de his quali-
tatibus. Primum, quod constituunt elementa. Secundum, quod
sunt eorum principia. Tertium, quod sunt eorum differentia,
Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eo-
rum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per acciden-
tia; nec accidens potest esse ei principium essendi; & multo-
minus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per
propriam operationem alicuius cognoscimus à posteriori for-
mam substantialem eius, à qua procedit operatio ipsa, tam-
quam à principio efficienti intrinseco; sed nullam aliam ope-
rationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his
qualitatibus; ut ignis non habet aliam operationem, quam ca-
lesfactionem, & exsiccationem; & sic de cæteris: ergo qualita-
tes istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere 43
alias formas, concedendum erit, dari formas substantiales; à
quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo,
quia elementa ex propria natura sunt verè, & propriè contraria,
ut etiam docet expressè Aristoteles in hoc 2. lib. text. 24. sed con-
trarietas non potest eis convenire, nisi ratione harum qualita-
tum: ergo non habent alias formas substantiales, per quas con-
stituuntur in propriis naturis. Probatur minor, quia contraria
sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem sub-
iecto, mutuo se expellunt: sed elementa maxime distant per ca-
lidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eadem qualitates se
expellunt mutuo ab eodem subiecto: ergo per eas sunt elementa
essentialiter contraria; & ideo erunt formæ substantiales eorum.

KK

- 44 Secunda opinio communis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tamquam vera negat primas qualitates esse formas substantiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficientis causæ emanare affirmat easdem qualitates primas. Ita Diuus Thomas in commentariis 2. capituli huius libri, & omnes Latini interpretes tam veteres, quam noui ibidem, ideo nullum in particulari referre oportet. Probari solet testimonio Aristotelis cap. 9. huius libri-textu 54. ubi asserit calidum, & frigidum esse instrumenta elementorum ad agendum. Sed quia hæc dicit non ex propria sententiâ, sed aliorum, quam rejicit, ut legenti erit manifestum, nihil probat testimonium hoc. Colligitur autem euidenter ex-textu 22. eiu'dem libri. Vbi ex propria sententiâ loquens de elementis, asserit esse contraria, quia passiones habent contrarias his verbis: *Et utraque utrisque contraria, igni enim contraria aqua, æri autem terra: hæc enim ex contrariis passionibus constituta sunt.* &c. Sed euident est esse contraria per has quatuor qualitates, per quas vicissim agunt; & patiuntur, & se corrumpunt; ergo censet Aristoteles esse passiones eorum, & non formas substantiales, quas constat passionibus præsupponi. Atque etiam ex libro de sensu & sensili. cap. 4. ubi sic loquitur de eisdem elementis: *Quia igitur ignis, & quæ terra nihil, natum est agere, vel pati, nec aliud quicquam: quia autem inest contrarietas in eis; hæc omnia agunt, & patiuntur.* Sed contrarietas inest eis per primas qualitates; ergo per has tantum agunt, & patiuntur, & non ut ignis & terra. Ex quo euidenter infero, quod non sunt ignis, & terra per has qualitates, sed per alias formas constituuntur in esse ignis, & terræ; & istæ sunt substantiales; qualitates vero accidentales, quia si per has sunt contraria elementa, non possunt esse formæ substantiales, quia substantia non habet contrarium. Vbi obiter adnoto expressam esse sententiâ Aristotelis in hoc eodem testimonio, quod substantia nihil agit per seipsam, sed solum per accidentia ut.
- 45 2. lib. Physicor. scriptum reliquimus. Probatum deinde ratione. Primo, quia si qualitates istæ sunt formæ substantiales elementorum: ergo constituunt vnum compositum substantiale cum materiis eorum. Euident est consequentia, quia ex materia prima, & substantiali forma resultat vnum compositum substantiale, tamquam ex potentia substantiali, & actu substantiali; sed hoc est impossibile: ergo falsum est, quod sint formæ substantiales. Probatum minor, quia compositum illud resultans ex forma caloris, aut frigiditatis, & materia est calidum formaliter, aut frigidum formaliter; sicque de reliquis elementis;

mentis : ergo non est substantia , & ideo nec totum substantiale. Probatnr consequentia , quia substantia non est per se sensibilis , non suscipit intensionem , & remissionem , nec habet formaliter contrarium ; sed calidum , & frigidum formaliter sumpta , sunt per se sensibilia sensu tactus , vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de anima capit. 9. de tactu , & expressius experientia ipsa ; cum quilibet nostrum percipiat calorem ignis , & frigiditatem aquæ ; sunt etiam inter sese contrariæ , & suscipiunt intensionem , & remissionem : ergo qualitates istæ non possunt esse formæ substantiales elementorum. Secundo probatur , quia vel qualitates primæ sunt formæ substantiales , aut accidentales ; aut vere , & realiter habent vtrumque , nempe esse substantiales , & accidentales simul. Primum probauimus falsum ; & ex eo sequitur tertium esse impossibile , quia repugnat eandem formam respectu eiusdem materiæ esse substantialem , & accidentalem simul. Solum ergo restat tertium , nempe has qualitates esse formas vere , & realiter accidentales : quod si ita est , sequitur euidenter non esse formas substantiales elementorum , sed habere alias per quas constituentur in esse substantiali , vel elementari non esse composita substantia , sed solum accidentalia , nec distingui specie substantialis , sed solum accidentali , quia accidentalis forma , nec potest constituere compositum substantiale , nec distinguere illud specie substantiali ab alio ; constat autem absurda hæc esse ; & ideo falsum , quod qualitates primæ sint formæ substantiales elementorum , & veritas est , quod alias formas substantiales habeant , per quas constituentur , has vero esse accidentia eorum , per quæ agunt , & patiuntur.

Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates constitutere elementa , esse principia eorum , atque etiam differentias duobus modis exponitur , primo à Diuo Thoma in commentariis eius , tales appellari ab Aristotele non re ipsa , sed quoad nos ; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles , nec possunt à nobis per se cognosci , & cum sentiantur per has qualitates , per easdem à nobis cognoscuntur. Vnde sicut sæpe solet loco generis , vel differentię nobis ignoræ poni in definitione rei aliquod accidens , vel proprietas eius , quam vocamus genus , vel differentiam eius , quia per illam deuenimus in cognitionem veri generis , aut differentię , ita Aristor. has qualitates vocauit differentias , aut principia , vel constitutiua eorum , quoad nos , quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas veras formas substantiales , quæ sunt differentię , principia , & constitutiua eorum. Secundo respondeo,

Aristotelem considerasse in hoc opere elementa in quantum generabilia, & corruptibilia, atque etiam, ut concurrunt ad generationem mixtorum, ut ex contextu horum trium capitum aperte colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias, atque principia, vel constitutiva eorum. Ex quo non bene inferitur eum sensisse, quod sint formæ substantiales: nam sicut actioni, & passioni præsupponitur substantia rei, quæ agit, & patitur; ita ad rem ipsam, ut actiuam, & passiuam præsupponitur forma substantialis. Actiua vero, & passiuam dicitur, & formaliter est, per accidentalem formam, quæ est proximum principium actionis, & passionis.

- 48 Ad primum argumentum concessa maiori, neganda est minor, quod non habeat aliam actionem distinctam substantia elementi, aut forma eius substantialis ab alteratione, quæ est propria actio primarum qualitarum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non est actio, per quam producit substantia, sed præter alterationem datur alia actio realis, quam vocamus generationem substantialem, quæ est quasi terminus alterationis; & terminatur per se, non ad calorem, vel frigiditatem, sed ad substantiam ignis, vel aquæ, & in igne vocari potest ignitio. Hæc igitur actio est propria substantiæ, & procedit à forma substantiali tamquam à causa principali medio calore, & calefactione, ut instrumento.

QVÆSTIO IIII.

An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates?

- 49 Secundum argumentum excitat aliam quæstionem satis difficilem, an elementa sint contraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates. Ut autem difficultas eius ostendatur, præsupponenda est definitio contrariorum, quæ colligitur ex Aristotele 10. Metha. cap. 6. & talis est: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt.* Ex qua sic ostendo elementa esse contraria secundum formas substantiales; nam eis videtur convenire tota definitio. Sunt enim sub eodem genere vniuersali corporis in prædicamento substantiæ, vel sub eodem genere particulari, & immediato corporis simplicis, sub quo etiam maxime distant. Nam differentia specifica maxima distantia est sub eodem genere, cum nulla possit dari maior, ut per se est manifestum.

Quod

Quod verò ab eodem subiecto inutuo se expellant, sic probò, Se expellere circa idem subiectum conuenit formis; sed formæ substantiales elementorum se expellunt formaliter circa eandem materiam, vt constat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè contraria sunt secundum formas substantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non sufficere expulsionem formalem, sed etiam requiri effectiuam, formas vero substantiales elementorū non se expellere effectiue, sicut se expellunt primæ qualitates eorum, sed solū formaliter, & ideo non esse verè contrarias. Contra hoc est, quod ad veram contrarietatem non requiritur expulsio effectiua, sed formalis sufficit: nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiue, nec potest, nisi seipsum intendant: ergo expulsio effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philosophi.

Quod verò elementa non sint propriè contraria secundum formas substantiales est expressa sententia Aristotelis capite de substantia in prædicamentis: vbi inter proprietates substantiæ enumerat hanc: quod substantiæ nihil contrarium sit; sed contrarietas conuenit rebus per suas formas, cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ sunt corpora substantia) non potest conuenire propria contrarietas secundum doctrinam Aristotelis. Quod, vt ostenderet in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: *Terra enim aëri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam substantia contrariam esse.* Quasi dicat non esse contraria, nisi communissima, atque impropria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua, quæ sufficit, vt dicatur vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsa ab eadem materia per eandem formam; & hæc est communis sententia totius scholæ, & vera.

Difficile tamen probari potest, quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1. lib. Phys. q. 5. ad 1. asserit ad propriam contrarietatem non sufficere, quod duæ formæ se expellant quomodocumq; sed necessariū esse, vt successiue, & per gradus, ita vt subiectum prius perueniat ad medium participans vtroq; extremo, quam ad aliquod extremum, quo pacto se expellūt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius

- aqua sit tepida per calorem remissum, quam perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria talis sunt naturæ, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hunc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha. q. 24. Sed contra Aristote-
- 52 lem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in post prædicamentis, vbi ex contrariis, quædam ait nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, & de quibus predicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium* Quibus expresse docet non esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectum, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probatur etiam ratione, quia ratio expulsionis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alterum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habent in eo; quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectionem expulsionis, quin potius perfectior expulsio est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiue, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsio formarum substantialium non tollit propriam contrarietatem earum. Secundo probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa idem obiectum propriissimè sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiue, & per gradus, sed simul, quia quilibet prorsus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus; aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiua, & gradualis expulsionis, aut simultaneæ insufficiens est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.
- 53 Secundus modus dicendi quorundam iuniorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maximè distant.* Vnde quamuis eis conueniat posterior, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, sed solum ratione primarum qualitatuum. Quod vt explicant, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maximè distare sub aliquo genere. Primum, quod ita vnum distet ab altero, vt à nullo alio

alio eiusdem generis æquè distet. Secuadum; quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullus eorum æquè distet ab alio quocumque colore. Secundum vero, quia ceteri colores cuilibet eorum repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeum, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent; & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est impossibilis, cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint propriæ contrariæ: quod sic probo in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certum naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo: Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorum. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æquè distet ab aliqua alia eiusdem generis, & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maxime distant inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quàm à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quàm à reliquis. Quod autem dicitur necessarium esse, vt aliqua dicantur maxime distare, quod reliqua distent à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participant aliquo modo alterum extremum, non semper est verum, & ideo non est necessarium ad maximam.

stantiam, quia ut ex Aristotele probauimus, non est necessarium dari medium inter quæcumque contraria; ut inter sanitatem, & ægritudinem (inquit ipse) nullum datur medium : ergo non est necessarium, quod inter quæcumque maximè distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maximè distant, & ita contingit in elementis; non enim dantur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solum elementa ipsa maximè distantia inter sese.

Probaturs secundo insufficiencia eiusdem modi dicendi, nam sub genere animalis dantur duæ species maximè distantes : ergo ex parte maximæ distantiaæ dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Probaturs antecedens : quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, ut non æquè, sed minus distent à quocumque alio ; sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi ; nam quælibet non æquè distat ab aliis speciebus animalis ; sed magis distat ab altera : ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

- ¶ Vt nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo : oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in postprædicamentis capit. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, priuatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularum specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus ; Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt ; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione subintelligenda est particula, *Opposita*, quasi pro genere, quam absque dubio refert particula, *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, ut per se est manifestum ; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantiaæ specialium extremorum, inter quæ versantur : contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua prouenit, ut

nit, vt maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subie-
cto mutuo se expellant. Vnde si duas istas condiciones non
habeant extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde,
sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter
se formaliter repugnantia: ita nec per tales condiciones con-
stituentur propriè contraria; & hoc modo intelligenda est
definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probò.
Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tam- 57
quam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reli-
quas: ergo ceteræ particulæ definitionis, per quas determi-
natur idem genus, continent specialem rationem oppositio-
nis distinctam ab aliis oppositionibus; sed specialis ratio op-
positionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut op-
positio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita
intelligi debet, quod contraria maximè distent sub eodem ge-
nere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, vt sub ratione
formalis, atque specialis repugnantiz eis conueniat, & non
aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intel-
ligitur eandem definitionem non conuenire formis substan-
tialibus elementorum, & ideo non esse propriè contrarias, sed
qualitatibus eorum, in quibus vera, ac propria ratio contrarie-
tatis reperitur. Probatur hoc argumento. Formæ substantiales,
nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto
propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solum
propter rationem communem informandi materiam, & con-
stituendi cum ea talem speciem, vel indiuiduum substantiz,
qualitates vero idem habent ratione repugnantiz specialis; er-
go his, & non illis definitio, ac vera contrarietas conuenit.
Probatur minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur
maximè distare ab anima imperfectissimæ animalis, quia con-
stituit perfectissimam speciẽ, hæc vero imperfectissimam & ex
communi tantum ratione informandi substantialis formæ ex-
pellit formaliter vna forma substantialis aliam ab eadem ma-
teria, quia non habet materia naturalem capacitatem, vt simul
ab vtraque informetur, cum nec possit esse specificum vtrius-
que simul recipere; immo nec esse indiuiduale. Vnde non 58
solum expellit vna forma aliam diuersæ speciẽ: sed etiam si sit
eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formas
substantiales propter specialem repugnantiam, sed propter com-
munem rationem impossibilitatis ex communi ratione in-
formandi, & tribuendi esse materiz prouenientem: ergo ea-
dem maxima distantia, atque eadem expulsio ab eodem sub-
iecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantiz,

vt in definitione contrariorum intelligitur, & ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera; & propria contrarietas; quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, vt humiditatem, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodem subiecto propter communem rationem informandi illud: nam diuersæ formæ accidentales secundum speciem, atque etiam diuersæ qualitates, adhuc primæ simul informant eandem materiam, vt patet in singulis elementis, non tamen diuersæ qualitates contrariæ, quæ potius se expellunt naturaliter ab eodem subiecto: ergo expulsio in his, & ex consequenti maxima distantia sub eodem genere prouenit ex repugnantia speciali; & ideo specialem rationem oppositionis importat formaliter, vt significatur in definitione contrariorum, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquam in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione. Nam dum in definitione contrariorum dicitur, contraria maxime distare sub eodem genere, & mutuo se expellere ab eodem subiecto, intelligi debet utrumque sub ratione specialis oppositionis, vel repugnantia; & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extremæ perfectionis, vel imperfectionis. Cuius ratio est optima, quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi, cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum, necesse est ceteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, vt possint contrahere idem genus oppositionis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

59. Ex doctrina huius questionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas propria, formaliter, aut virtualiter, seu radicaliter. Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maxime distantium sub eodem genere, & mutuo se expellentium ratione eiusdem repugnantia; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum, & solum conuenit qualitatibus. Virtualiter vero, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & sic conuenit eisdem formis substantialibus elementorum, ex quibus tamquam ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.

QVÆSTIO V.

An contraria qualitates possint esse simul in gradibus intensis?

PRæsupponit quæstio illud, quod cap. 4. prioris libri probatum est, nempe qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & secundum eam perfectius, aut minus perfecte posse participari à subiecto, quod est secundum intensiorem, & remissionem participari. Et hoc supposito quærit, an possint esse simul in eodem subiecto. Sed quia duobus modis possunt comparari ad subiectum, in gradibus intensis, & remissis, duo etiam sunt disputanda. Primum in hac quinta quæstione, an in gradibus intensis possint esse simul in eodem subiecto? Postremum in sequenti, an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis? Gradus autem remissi vocantur omnes vsque ad medietatem latitudinis, vt si tota latitudo cuiuslibet qualitatís contineatur octo gradibus, remissi dicentur à primo vsque ad quartum, intensi vero ab octauo ferè vsque ad quartum.

Circa primum, an possint esse simul in gradibus intensis? distinctione opus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut secundum ordinem, aut virtutem causarum naturalium: aut secundum potentiam Dei supernaturalem, vel absolutam. Et in primo sensu certum est apud omnes, non posse esse simul qualitates contrarias secundum gradus intensos, vt calor vt octo, vel vt septem non potest naturaliter, esse simul cum frigiditate vt octo, vel vt septem, sed necesse est per introductionem vnius expelli alteram. Vt autem hoc explicemus, & probemus, vno verbo repetendum est illud, quod cap. 7. primi libri tamquam certum statutum est, & ab omnibus receptum, nempe capacitatem subiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad agens naturale potens eas circa ipsum producere limitatam esse: ita vt solum possit recipere integram latitudinem octo graduum, siue ex vno eorum, vel ex vtroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile solum potest recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul: ita vt quod ei de tota latitudine caloris descenderit, ex frigiditate habere possit. Quod euidenti experientia constare vidimus, & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates non se expellunt, nisi completa fuerit ex vtraque latitudo octo graduum; vel quousque adimpleatur, sed introduci potest vnus, nullo gradu alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aëre constare potest,

potest; supposito, quod octo gradus humiditatis habeat; caloris vero non nisi quinque, vel sex, potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsionem alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex utroque contrario recipere potest. Postquam vero adimpleta est latitudo ex utroque contrario, vel si ex vno tantum eorum adimpleta præsupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, quin gradus alter contrariæ qualitatis expellatur, & ideo neque utrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex utraque qualitate, & ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad agens naturale.

- 62 Hoc supposito, probatur naturaliter esse impossibile, quod contrariæ qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intensos, nempe calor ut octo, & frigus etiam ut octo, aut quid simile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur, quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto; sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere ullo modo, atque adeo non esse contrarias. Probatur consequentia, quia si non se expellunt secundum gradus intensos, multo minus se expellent secundum remissos minorem habentes repugnantiam, vel certe non maiorem, & ideo nullo modo se expellent. Itaque tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quam necessarium est dari propria contraria in rerum natura. Secundo probatur experientia, quia sensu tactus experimur, quo magis calefit aqua, eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aer, eo esse minus calidum: ergo signum evidens est, quod calor, & frigus secundum intensos gradus se expellunt. Nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem, quantumcumque calefieret ab igne.

- 63 Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem, non est certum; sed prima opinio tenet implicare contradictionem: quam videntur sequi Capreol. in primo dist. 17. q. 2. ad argumenta contra 2. conclusionem, Iauellus 10. lib. Meth. quæst. 13. & Marsil. 2. libro de gener. q. 6. putantes contradictionem sequi ex eo, quod simul sint. Quam probo testimonijs Aristotelis, & rationibus. Aristoteles enim eandem repugnantiam reperiri docet in eo, quod contraria sint simul, ac reperitur in contradictorijs; sed contradictorie opposita, ut esse, & non esse, non possunt eidem rei simul convenire, etiam per absolutam Dei potentiam: ergo ex mente Aristotelis eandem contradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem secun-

Cap. III. Tract. de primis qualitatibus. Quest. VI. 523
 secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem
 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 27. his verbis: Cum vero impossibile sit con-
 tradictionem simul de eodem verificari, patet quodcumque contra-
 ria simul eidem inesse contingit: contrariorum enim alterum non
 minus privatio est. Substantia vero privatio, negatio à quodam de-
 terminato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare
 verè: impossibile est etiam contraria simul inesse, sed aut ambo se-
 cundum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simplici-
 ter. Quod etiam de calido, & frigido, de humido, & sicco in
 gradibus intensis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asserens con-
 iungi non posse in eodem elemento.

Sed probatur ratione satis efficaci in eisdem verbis Aristote-
 telis relatis contenta. Ita enim arguit. Duo contradictoria re-
 pugnat simul eidem convenire, quia sunt affirmatio, & negatio
 eiusdem esse, ut quod idem corpus simul sit album, & non al-
 bum; sed contraria dicunt eandem affirmationem, & negationem
 eiusdem esse: ergo non minus repugnabit simul esse in
 eodem. Minorem sic probat: Vnum contrarium, quod imper-
 fectius est altero, dicit privationem alterius tamquam perfe-
 ctioris, ut nigrum dicit privationem albi; sed privatio est ne-
 gatio eiusdem esse; ergo dicit negationem; & ex consequenti
 eandem repugnantiam oppositionis contradictoriae. Quare
 non poterunt contraria perfecta eidem subiecto simul conve-
 nire. Secundo probatur, quia implicat contradictionem ali-
 quam formam esse in subiecto, quin ei tribuat proprium effe-
 ctum formalem, ut albedinem esse in pariete, quin constituat
 eum formaliter album: sed vnum contrarium in gradu inten-
 so expellit aliud per proprium effectum formalem, cum
 illud expellat in genere causæ formalis: ergo repugnat esse in
 subiecto, in quo aliud erat, quin expellat illud. Probatur conse-
 quentia, quia repugnat esse in subiecto, nisi per informationem,
 sed per eandem informationem expellit contrarium; ergo re-
 pugnat simul esse cum eo. Quod exemplo aquæ declarari po-
 test, si ei applicetur ignis, & producat in ea summum calorem:
 tunc enim calor expellit frigiditatem expulsionem formali, &
 ideo expellit eam per informationem, quia informatio eius
 impossibilis est cum informatione frigiditatis: quare re-
 pugnat informare aquam, quin expellat ab ea eandem frigidi-
 tatem, atque adeo simul cum ea esse: & hæc est tota repugnan-
 tia, quia forma in subiecto inherente repugnat suspendi effe-
 ctum formalem eius, & proinde repugnabit suspendi expulsio-
 nem formæ contrariæ per eundem effectum præstandam. Pro-
 batur tandem, quia eadem est ratio de formis substantialibus,
 & acci

64

65

& accidentalibus; cum omnes tribuant esse subiecto per informationem; sed de substantialibus valde probabile est repugnare, quod simul informet eandem materiam: ergo non erit minus probabile, quod repugnet duas formas contrarias accidentales simul informare idē subiectum in gradibus perfectis.

- 66 Secunda opinio tenet non implicare contradictionem, & ideo per potentiam Dei absolutam fieri posse, quod simul consistant in eodem subiecto summus calor, & summa frigiditas, sicque de cæteris contrariis in gradibus intensis. Ita Paludanus in 3. distinct. 15. quæst. 2. Sotus in 4. distinct. 10. quæst. 1. artic. 5. Astudillo 3. lib. de Generatione, quæst. 23. & est communis, & vera, sed hac distinctione explicanda. Contraria sunt in triplici differentia, quædam talis naturæ, ut vnum prorsus tollat rationem formalem alterius, ut actus scientiæ, & erroris, actus amoris, & odij circa idem obiectum; & de his contrariis certum est, non posse esse simul in eodem subiecto, non solum in gradibus intensis, sed nec in remissis. Alia sunt contraria, quæ fundantur in aliqua ratione non habente latitudinem, sed consistente in indiuisibili, ut sanitas, & ægrotudo, quæ fundantur in certo quodam temperamento primarum qualitatum, quo variato desinunt esse in subiecto, de quibus, & alijs similibus docuit expressè Aristoteles, ut superius vidimus, nullum medium habere, & ideo nec simul esse posse in eodem subiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc sententia, sed de contrariis tertij ordinis, quæ nec in indiuisibili consistunt, sed certam latitudinem habent, neque vnum tollit prorsus rationem formalem alterius; huiusmodi sunt primæ qualitates, atque etiam secundæ ex temperamento earum resultant, ut calor, frigiditas, albedo, nigredo, & aliz, de quibus procedit dubium, an simul esse possint in gradibus intensis per potentiam Dei absolutam, & nostra sententia tenet non repugnare.

- 67 Probatur primo, quia si hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppositionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad subiectum, ratione cuius vna necessario destruit alteram, vel effectum formalem eius in subiecto per proprium: sed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni. Probatur minor, quia eadem est ratio formalis, & essentialis harum qualitatum in esse intenso, & remisso, & solum distincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis, ut patet in calore intenso, & remisso, nam remissus calor formaliter calor est, & formaliter constituit subiectum calidum, sicut intensus, solo modo accidentali intensiōis excepto, quem

quem certum est non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in subiecto; sed in gradibus remissis possunt qualitates istæ simul esse in eodem subiecto naturaliter, in quo reperiuntur frequenter secundum sententiam Aristotelis, & communem ferè totius Scholæ, vt statim ostendemus: ergo licet non possint virtute agentis naturalis produci in eodem subiecto secundum gradus intensos, quin vna expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei supernaturalem. Probatur consequentia, quia licet maiorem postulent capacitatem in subiecto secundum gradus intensos, quam secundum remissos, maiorem etiam capacitatem habet subiectum respectu agentis supernaturalis, quam respectu naturalis: ergo agens supernaturale poterit suspendere expulsionem vnius ab altera, vt constat in quantitatibus: quarum quælibet nata est expellere alteram ab eodem loco, cum sit impenetrabilis sua natura cum ea; & tamen communis est sententia Scholæ, quod per diuinam potentiam possit suspendi talis expulsio, & ideo fieri, vt vtræque occupet simul eundem locum, quod est se penetrare: ergo eodem modo poterit suspendi expulsio vnius contrarij ab alio, & fieri, vt simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo, quia si repugnaret contraria esse simul, ideo esset, 68 quia in oppositione contraria includitur contradictoria, sed hæc inclusio non est immediata, nec per locum ab intrinseco. & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eandem, repugnantiam inter contraria, vt sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia vnum contrarium non est negatio alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius, & consequenter inhaerentiam eius in subiecto, qua media eundem effectum confert subiecto: sed hæc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus; eum sit negatio, quam causat vnum contrarium per suum effectum formalem positium, atque primarium in subiecto, ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere vnum contrarium intensum, simul cum altero.

Vt autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum soluamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei; vt in essentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis, non equi,

equi, & non Leonis, essentialis est homini. Et cum contraria differant specie sub eodem genere, necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, ut calorem negationem frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque alijs speciebus.

- 69 Ideo cum opposita importent repugnantiam unius cum altero, & contraria specialem repugnantiam, necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialem negationem alterius, ut calor præter communem negationem quantitatis, vel relationis, aut alterius accidentis specie distincti, licet non sibi contrarij, includit specialem negationem frigoris, ut sibi repugnantis. Et tandem inter contraria illud, quod imperfectius est, includit negationem perfectionis alterius, & proinde negationem eiusdem contrarij, ut se perfectioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quam quod unum contrarium non sit aliud essentialiter, sed distinctum ab eo: & cum qualitates istę tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus continentur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque earum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco, quod effectus formalis unius contrarij non sit effectus formalis alterius, sed distinctus ab eo essentialiter, atque ei repugnans ex propria natura: hæc autem repugnantia non est affirmationis, & negationis, sicut ea, quæ reperitur inter esse, & non esse, sed duarum rationum positiuarum naturaliter impossibile in eodẽ subiecto. Quod quidem intelligi potest cum utraque, & utraque etiam in eo simul existens, quia neq; una est negatio, vel exclusio alterius, licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiua exclusionem, quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet, quia etiam sine actuali expulsionem contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, ut constat in eisdem contrariis remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei, & essentiæ cum effectibus formalibus intensius, & tamen unus non excludit alterum, etiam naturaliter, & tota ratio huius est, quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis unius contrarij, sed secundarius, & extrinsecus, qui ex primario, & positiuo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi adeo. Ex quibus sequitur primò, non implicare contradictionem, quod existente vno contrario in subiecto, & adueniente alio in quolibet gradu intensiõis suspendatur per diuinam poten

potentiam actualis expulsio, saluo effectu formali vtriusque, & ita simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo sequitur germanum sensum Aristotelis in verbis illius testimonij esse, quod vnum contrarium non solum includat in sua ratione formali negationem fundamentalem alterius, sicut quælibet alia species includit negationem alterius speciei, sed etiam quod contrarium minus perfectum includat negationem alterius, vt minus perfecti, sicut nigrum negationem perfectionis in albedine inclusæ. Ex quibus euidenter sequitur tertium, quod vnum contrarium in gradibus intensis per suum effectum formalem naturaliter excludat alterum in gradibus etiam intensis ab eodem subiecto, & ideo, quod non possint esse simul naturaliter secundum gradus intensiōis: & hoc solum est, quod intulit Arist. non tamen, quod cōtradictionem inuoluat, sicut eam inuoluit, quod contradictoria sint simul vel simul conueniant eidem rei; quem sensum aperte indicant verba postrema eiusdem testimonij, quæ sic habent: *Impossibile est etiam contraria simul inesse: sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter*: nam expressè per ea concedit Arist. contraria aliquo modo posse simul inesse eidem rei, cum tamen contradictoria nullo modo possint. Et ratio differentię manifesta est ex doctrina tradita, quia contradictoria per proprias rationes formales se excludunt; immo ratio formalis vnius consistit in exclusione alterius, & ideo repugnat prorsus eidem conuenire, vt patet de esse, & non esse; nam esse actuale in sua ratione intrinseca dicit exclusionem non esse actualis, & non esse actuale exclusionem actualis esse; propterea includit intrinsecam repugnantiam, quod eidem simul insint, vel conueniant. Contraria vero, etiam in gradibus intensis non sic habent rationes repugnantes, nā quamuis quodlibet virtualiter dicat negationem alterius, hoc est, non esse alterum; ratio tamen formalis vnius non consistit in exclusione alterius, ideo contraria oppositio non est immediata, sicut contradictoria, quia nec est necessarium per locum ab intrinseco de quolibet affirmari vnum vel alterum, vel de quolibet negari. Vnde licet verum sit rationem formalem albi non esse rationem formalem nigri, non est verum quod sit exclusio eius. Cuius euident ratio est, quia vtraque est ratio positua, & ideo repugnat, quod ratio formalis vnius sit actualis exclusio alterius; hoc enim non potest intelligi, nisi ratio formalis vnius in negatione alterius consistat, & non in aliquo positiuo, & absque dubio hoc habent contradictoria ex eo præcisè, quod opponuntur tamquam positiuum, & negatio eiusdem, & ex hoc fit quod

- contraria non se excludunt ab aliquo tertio per locum ab intrinseco, sed solum per naturalem consecutionem suorum effectuum formalium, ex quibus tamquam secundarius effectus sequitur exclusio, vel expulsio actualis. Hæc autem consecutio naturalis impediri potest per potentiam Dei supernaturalem; & ideo per eam fieri, ut vnum non expellat alterum, sed ambo sint simul in eodem subiecto. Ad formam igitur argumenti, quod constituit Aristoteles, concessa maiori, quod repugnet contradictoria simul eidem conuenire, distinguenda est minor, quod contraria dicant eandem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita ut ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictoriæ oppositionis; quia non esse non est aliud, quàm puta negatio essendi; esse verò exclusio positiva eiusdem negationis. Secundò, non ita ut vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ex consequenti, in quantum est ratio positiva, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tertio, nempe ab eodem subiecto utrique communi, quam exclusionem dicimus posse suspendi per potentiam supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis exclusio vnius extremi contradictoriæ inclusa in essentia alterius.
- 73 Ad secundum argumentum distinguenda est maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua forma sit in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius vero est aliquid, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Gratia exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturali sequella frigis ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariæ est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus discrimen est, quod primarius immediatè per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsecus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediatè per se à forma inhærente, sed medio effectui primario; quare non est intrinsecus, licet sit formalis, & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suspendi à causa superiori per potentiam superna

supernaturalem ; immo nec repugnat fieri ab ea sine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem esse veram de effectu formali primario, falsam vero de secundo propter discrimen assignatum inter vtrumque.

Ad tertium neganda est maior, quod eadem sit ratio de for- 74
mis substantialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. Nam illæ conferunt materię primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacitatem materiam villo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo nec ad recipiendas simul plures formas substantiales. Formæ vero accidentales non conferunt subiecto primum esse indeterminata specie, & indiuiduo, sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatus vero cum sit accidentalis, & multis, arque diuersis constare potest, & aliquando ex contrariis, vt patet in mixtis, in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus saltem remissis, & cum non contineat intrinsecam repugnantiam, poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVÆSTIO VI.

*An contraria possint esse simul in eodem subiecto
in gradibus remissis?*

QVæstio sexta procedit de eisdem formis contrariis, an sal- 75
tem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt calor vt quatuor, cum frigiditate vt quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand. in 2. quæst. prologi, & in 2. dist. 30. quæst. 1. Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 3. art. 3. Sonzin. 10. Metaph. q. 12. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Generat. text. 16. vbi absolute docet, quod contrariæ qualitates, vt calor, & frigus non possint coniungi in eodem subiecto. Probatur etiam ratione, primo ex definitione contrariorum superius adducta, in qua dicitur, quod contraria mutuo se expellunt ab eodem subiecto. Ex quo ita arguo. Definio conuenit definito essentialiter, sed qualitates istæ eiusdem essentię sunt in gradibus intensis, & remissis, cum intensio, vel remissio sint accidentia earum: ergo in vtrisque gradibus debet eis conuenire: quare in gradibus intensis non possunt esse simul naturaliter, sed necessario se expellunt: ergo idem habere debent in gradibus remissis.

Secundo, quia qualitates istæ in diuersis subiectis existentibus 76
secundum gradus remissos se expellunt efficienter, nam calidum

vt tria agit in frigidum vt duo, & expellit ab eo frigiditatem; ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter. Probatur consequentia, quia eandem habent repugnantiam formalem in eodem subiecto existentes, ac effectiuam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficienter in diuersis; ergo ratione illius debent se expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterunt esse simul. Et certe si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab utroque denominari, & ita dicitur simul calidum, & frigidum; sed calidum idem est, ac non frigidum; ergo dicitur simul frigidum, & non frigidum, dabunturque contradictoria predicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertio, si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter, duo sequuntur absurda; primum, quod idem subiectum moneatur simul motibus contrariis, vt si demus aliquod calidum vt tria, atque etiam vt tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterum gradum vsque ad quatuor utriusque qualitatis, & ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & diminui, simul moueri motibus contrariis, sursum, & deorsum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis. Absurdum secundum, quod sequitur, est, quod vnum contrarium agat in alterum, nullo modo illud corrumpendo, vt si ignis agat in corpus frigidum vt vnum, poterit ei imprimere calorem vt sex, nihil ab eo expellendo; cum frigus vt vnum possit esse simul cum calore vt sex; & ideo non necessario expellatur ab eo; toto ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris agat in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

77 Hæc sententia contraria est doctrinæ Aristotelis, experientia, & rationi. Probo primum, quia Aristoteles c. 10. huius libri docet mixtionem ita fieri, vt elementa per mutuam actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales; sed secundum suas qualitates ad quamdam medioeritatem reducuntur, & qualitates ipsæ in eadem medioeritate existentes in materia sunt dispositio conueniens pro forma mixti introducenda, & ita in eodem mixto permaneant. Quod docet expressè in hoc etiam 2. lib. text. 48. his verbis: *Et primo quidem elementa ita transmutantur. Ex his autem carnes, & ossa, & quæ talia, calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem mulci, & non in indiuisibile. Similiter autem & secum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnes, & os, & alia huiusmodi.*

Et 2.

Et 2. lib de partibus animalium cap. 1. ubi asserit expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum, nempe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & ideo in eo permanere, quod ut minimum intelligitur in gradibus remissis.

Experientia verò probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia 78 sensu tactus percipimus, quod si aqua intense calida permisceatur frigidæ, attemperatur utraque; ita ut tota ipsa aqua ex utraque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida; ac prius. Et si manum calidam adiungamus frigidæ, sentimus illam minus calidam reddi, hanc vero minus frigidam: ergo in utroque casu reperiuntur simul calor, & frigus in minori gradu, quam prius.

Probatur tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de causa, nisi quia imprimit ei aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid eius corrumpetur: ergo necessarium concedendum est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa; & ex consequenti contraria simul in eodem subiecto secundum gradus remissos. Huic tamen evidenti argumento duobus modis solent respondere aduersarij. Primo respondet Gregorius ubi supra contraria applicata ad agendum, ita se habere ut fortius per solam suam præsentiam corruptat debilius sine productione alicuius gradus propriæ formæ: corrupto autem debiliori ad præsentiam fortioris statim incipit hoc propriam formam imprimere subiecto, & ita calefit lignum ab igne destructa prius frigiditate eius; non quidem per productionem caloris, sed ad præsentiam eius; post vero producto calore in eo ab eodem igne. Hæc tamen solutio falsa est, & experientię contraria. Probatur primum, quia si frigiditas non corrumpitur per introductionem caloris: ergo per solam subtractionem concursus illius agentis, à quo conservabatur: sed evidens est non conservari unum contrarium ab alio absente, vel præsentem, quia contrarietas potius est ratio destructionis: ergo non potest corrumpi per solam præsentiam eius. Probatur consequentia, quia per præsentiam nullum concursum potest contrarium subtrahere, quo conservaret aliud contrarium, ut probatum est. Et si dicatur conservari à Deo, qui ad præsentiam contrarij subtrahit proprium concursum, quo aliud contrarium conservabat, & ideo verum est ad præsentiam contrarij corrumpi; probatur hoc esse falsum. Nam vel ad præsentiam contrarij subtrahit Deus suum concursum simul, vel successivè, hoc secundum dici non potest, quia cum contrarietas iam

sit præiens, & non producatur contraria qualitas, nulla est causa successionis; simul ergo concursus subtrahitur; & ideo simul definit esse tota frigiditas: ergo non potest produci calor successiue post destructionem frigiditatis, quia non habet contrarium in subiecto: hoc autem est contra experientiam, quia sensu percipimus aquam successiue calefieri: ergo falsa est hæc
 80 sententia. Probatut præterea, quia sola præsentia contrarij non potest esse ratio ob quam Deus subtrahat proprium concursum; ergo non corrumpitur contrarium desinente Deo illud conseruare propter præsentiam alterius. Probatut antecedens, quia Deus non conferebat concursum vni contrario, quo conseruaretur propter absentiam alterius: ergo nec eum auferet propter eius præsentiam, quia seclusa actione non plus obesse potest præsentia contrarij respectu corruptionis alterius, quàm absentia prodesse ad conseruationem: constat vero hanc non prodesse ad conseruationem: ergo nec illa poterit obesse, ita vt propter eam concursus à Deo subtrahatur. Et præterea repugnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante introductionem caloris, quia frigiditas aliqua est dispositio necessaria ad conseruationem eius: non ergo potest sine vlla permanere, sed si per solam præsentiam contrarij corrumpetur, tota debet corrumpi, quia non est maior ratio de tota, quàm de parte: ergo nihil eius corrumpitur per solam præsentiam contrarij.

Secunda solutio est Scoti, & Durandi vbi supra, asserentium corrumpi à contrario qualitatem, non per productionem qualitatis contrariæ, sed cuiusdam qualitatis mediæ, aliquo modo ei simili, vt quando ignis calefacit aquam, destruit frigiditatem eius, non per productionem caloris, sed alterius qualitatis mediæ calori similis, destructa vero frigiditate ab hac media qualitate introducit calor in aqua. Hæc tamen solutio imprimis ponit tales qualitates medias sine vlla necessitate, vel
 81 fundamento, solum ad effugiendam difficultatem argumenti, quod sufficeret, vt reputaretur falsa. Deinde est contra rationem, primo, quia talis qualitas media non potest expellere frigiditatem, expulsionem formalem, nisi propter repugnantiam, quam cum illa habeat ex propria natura; nam si nullam habet, poterit esse simul cum ea, sicut aliæ formæ accidentales non contrariæ simul esse possunt; quod si propter repugnantiam eam expellit: ergo propter cōtrarietatem. Probatut consequentia, quia contrarietas non est aliud, quàm specialis repugnantia duorum in ordine ad subiectum à quo se expellunt, cum sint sub eodem genere; & hæc omnia habet talis qualitas media respectu frigiditatis,

ditatis, supposito, quod eam expellit formaliter, & non expellit eam simul, sed paulatim, & per gradus, ut constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis; & ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secundo, quia in habitibus virtutum, & vitiorum contrariis non possunt admitti tales qualitates mediæ; nam si aliquis assuefactus virio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperantiæ: euident est per eos non posse produci habitum, vel dispositionem mediam; sed habitum, vel dispositionem temperantiæ, quia habitus sumunt suam speciem ab actibus. Tunc ergo necesse est concedere contrarios habitus, vel qualitates simul in eodem subiecto secundum gradus remissos.

Secunda opinio distinguit duo genera contrariorum, alia 82 actiua, & passiua: qualia sunt primæ qualitates elementorum: alia, quæ licet habeant rationes repugnantes circa idem subiectum, nihil tamen agunt, nec patiuntur, ut sunt colores, & aliæ secundæ qualitates: & de primis contrariis asserit simul esse posse in eodem subiecto secundum gradus remissos; de aliis veto negat, sed subiectum habens albedinem remissam, putat nullum gradum habere nigredinis, licet habens remissum calorem, necesse sit habere aliquem gradum frigiditatis. Ita Sorus 1. lib. Phys. quæst. 5. ad 1. & lib. 2. quæstion. 1. ad 4. in fauorem huius sententiæ, quantum ad priorem eius partem de contrariis actiuis asserit possunt omnia argumenta, quibus impugnauimus præcedentem: sed quantum ad partem posteriorem potest probari hoc argumento. Contraria, quæ non sunt actiua, sunt secundæ qualitates, ut colores, & aliæ, quæ procedunt ex mixtione primatum, hoc est ex tali temperamento corporis mixti; sed repugnat idem mixtum habere simul temperamenta contraria: ergo repugnat etiam habere secundas qualitates contrarias, etiam in gradibus remissis. Probatur consequentia, quia etiam in gradibus remissis sequuntur ex contrariis temperamentis, cum in his etiam gradibus sint aliquo modo contrariæ. Pro hac sententia citat Diuum Thomam Ferrata, 2. lib. contra gentes cap. 56. asserentem in minus albo nihil esse nigredinis, sed albedinem minus intensam, locum vero ex quo id accepit, inuenire non potui.

Tertia opinio vniuersaliter concedit contraria simul esse 83 posse in eodem subiecto secundum gradus remissos. Ita Enri. quodlib. 12. quæst. 12. Matf. in 3. distinct. 11. artic. 2. Maior distin. 15. quæst. 2. Argen. quæst. vnica art. 3. Iauell. 10. Meth. quæst. 13. Suarius tom. 2. suæ Metha. disput. 45. section. 4. & omnes recentiores; estque iam communis in schola, & vera. Sed plures pro ea citantur, qui vel eam non tenent, vel non ita vniuersaliter, aut non ita expresse, ut D. Aug. D. Thom.

- Scorus, Ferra. & Caiet. & propterea eos non affero. Præter testimonia vero Aristotelis ad refutandam sententiam oppositam à nobis adducta probanda est primo ex tribus principiis eiusdem, ex quibus euidenter colligitur. Primum est, mixtio de qua docet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib. de partibus animalium c. 3. mixtum componi ex quatuor elementis, vel potius, ait, ex quatuor qualitatibus eorum: ergo sentit permanere in mixto, & illud componere. Non enim potest intelligi de permanentia virtuali in vna aliqua qualitate simplici, quæ sit dispositio pro forma mixti, quia vt sic contentæ non sunt distinctæ realiter, sed realiter vnum: ergo nec possunt mixtum realiter componere.
- 84 Secundum principium est, quod omne agens in suum contrarium repatiatur simul ab eo, secundum eandem contrarietatem. Ita docet capit. 7. præcedentis libri; & principium hoc recipit vniuersa schola; sed non potest esse verum, nisi contraria dentur simul in eodem subiecto secundum aliquem gradum. Probatu euidenter, quia si aer agens in aqua per calorem repatiatur simul ab ea per frigiditatem: ergo aliquid frigiditatis ab ea recipit, quia passio est receptio formæ ab agente per actionem ei impressæ; & habet simul calorem, per quem calefacit aquam: ergo necesse est concedere calorem simul, & frigiditatem in aëre, vel negare reactionem contra euidentem experientiam. Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem.* Quod habetur 6. lib. Phys. capit. 3. text. 32. Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calefit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas, & partim in termino ad quem, qui est calor, simul ergo tunc participat utroque termino: ergo utraque qualitate contraria. Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia contineatur in doctrina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.
- 85 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis est inter contrarios terminos, & ideo ex propria natura successiuus. Cuius ratio à priori est, quia qualibet qualitas contraria producit in subiecto cum resistantia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; sed aqua (gratia exempli) calefit semper ab igne successiue, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistantia contrarij existentis in eodem subiecto; alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor; necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calefit, vel negare

negate quod successiue calefiat cōtra euidentem experientiam. Secundo, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtualem in aliqua alia qualitate virtute contentum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor formalis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessario concedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aque, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest conservari naturaliter sine vilo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorem.

Probatam iam nostram sententiam, explicanda est, vt veritas eius melius intelligatur. Explicatur autem hæc distinctione. Contraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnius destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positiua: contradictoria vero sunt affirmatio, & negatio, vel extremum posituum, & negatio eius; & hoc primo modo sunt contraria ratio virtutis, & vitij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & ægritudinis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quasi in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & ægritudo, nam etiam si minimus sit gradus in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria, quorum ratio formalis vnius non destruit alterum formaliter, sed per naturalem consecutionem sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habent primæ, & secundæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gradualem, intensionemque, & remissionem suscipere.

His suppositis, tribus assertionibus explico communem sententiam iam vniuersaliter probatā. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnius destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibili consistunt: nec in gradibus intensis, nec in remissis possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & ægritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudine carent, non possunt ad mediocritatē reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio eorum, & ideo omnino repugnat simul esse in eodem subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarij possint esse simul in eodem subiecto.

Secunda assertio est, quoscumque habitus contrarios (exceptis supernaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissis naturaliter: atque etiam actum vnius

- cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissis per nullam potentiam posse esse simul. Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamen utriusque actus: habitus etiam scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remissis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter
- 88 possunt etiam simul esse in gradibus intensis. Contrarium huius tenent Conimbricenses ex parte scientiæ, & erroris 2. lib. de gener. cap. 3. q. 8. art. 1. ad finem negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; asserentesque esse communem sententiam, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita ut se destruat secundum rationes formales obiectiuas, quia actus scientiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quam actus vnius cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia non dependet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinatur habitus, aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinatur habitus; sed hanc repugnantiam rationum formalium assentiendi habent etiam in gradu remisso: ergo non possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissis repugnat affirmare simul, & negare eandem rem: ergo repugnat esse simul actus horum habituum, quantumlibet remissos; & cōsequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quemlibet tamen actum eorum expellitur omnino habitus cōtrarius; & ideo neque actus cum habitu, neque habitus ipsi possunt, ullo modo, vel in gradu aliquo esse simul.
- 89 Ergo vero sic probo contrarium iam explicatum, quia non minus habent rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedientiæ, & inobedientiæ, quam habitus scientiæ, & erroris; & ideo non minus repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiæ, & intemperantiæ, quam actus scientiæ, & erroris; sed cum tali repugnantia actuū euidentis est, & ab his authoribus concessum, quod habitus temperantiæ, & intemperantiæ, atque etiam actus temperantiæ cum habitu intemperantiæ possint esse simul naturaliter: & reuera sint simul in homine prius ex consuetudine
intem

intemperato ; post vero exercente aliquos actus temperantiæ, per quos ex parte saltem acquiritur habitus temperantiæ, & ex parte expellitur habitus intemperantiæ : ergo non erit minus euidens, quod possint esse simul habitus scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris in homine, qui prius errauit ex habitu circa aliquam propositionem, & adueniente demonstratione acquisiuit habitum scientiæ, non statim omnino expulso habitu erroris. Quem habitum scientiæ permanente adhuc eodem habitu erroris potest exercere, quousque eum omnino expellat. Secundo probatur, quia habitus erroris cum sit radicatus in subiecto, non potest omnino expelli per vnum, vel plures actus scientiæ ; sicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppositæ : ergo necesse est qualitatem illam permanere, & sub vera ratione habitus, quia habitus non est aliud, quam inclinatio acquisita in obiectum ; sed qualitas illa permanens inclinat in idem obiectum, in quod inclinabat ante aduentum scientiæ : ergo permanet sub vera ratione habitus, & ita vterque habitus simul, & actus vnus simul cum habitu alio.

Probatur tandem, quod per potentiam Dei absolutam qui- 90 cumque habitus contrarij, & quomodocumque se habeant, & actus similiter vnus cum habitu altero possit esse simul secundum gradus intensos ; quia sicut permanent naturaliter habitus isti in eodem subiecto, & actus vnus cum alio habitu secundum gradus remissos ; sic potest fieri per diuinam potentiam, quod actus vnus habitus nullum gradum intensiōis alterius expellat ; sed in eadem intensiōe, quam habebat prius, permaneat. Potest etiam Deus existente habitu erroris intenso in intellectu producere habitum scientiæ etiam intensum sine expulsiōe eiusdem habitus erroris. Et ratio horum est, quia vt statim dicemus, habitus solum sunt inclinationes ad actus : quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, sed quasi potentialem : potentiæ autem, vel inclinationes ad actus contrarios non nisi diuerso tempore eliciendos per diuersas qualitates, non repugnant eidem potentiæ, quamuis repugnent actus ipsi contrarij simul eliciendi propter actualem repugnantiam, ratione cuius vnus est actualis destructio obiecti rationis alterius ; ideo non possunt simul elici ab eadem potentia. De actibus vero euidens est habere intrinsecam repugnantiam actualem, vt actus scientiæ, & erroris, & quenlibet esse destructionem rationis obiecti alterius, quia manifestam continet repugnantiam eundem intellectum affirmare, ac iudicare simul eandem propositionem, veram.

veram esse, & falsam, ut per se est manifestum. Vnde sequitur non posse villo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis, quia intensio, vel remissio neque augent, neque minuunt intrinsecam repugnantiam.

- 91 Ad argumentum vero oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens quod quilibet actus horum habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius; nam ratio obiectiua actus, & habitus diuerso modo se habent. Quemadmodum actus, & habitus diuersum modum habent attingendi obiectum, aut tendendi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ, & coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis, & ideo quasi potentialis coniunctionis cum eo, & quia repugnat eundem intellectum simul & actu coniungi cum veritate, & falsitate eiusdem propositionis actu iudicatæ, & ideo ratio formalis vnius actus destruit omnino alium actum, nec potest villo modo simul cum eo esse: sed quia non repugnat eundem intellectum posse attingere veritatem vnius propositionis vno tempore, aut posse ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnius habitus non omnino destruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitum ipsum; ideo non repugnat habitus quantumlibet contrarios simul esse in eodem intellectu circa eandem propositionem, ut habitum scientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectum veritati propositionis, vel actu eam attingere per iudicium; & posse attingere falsitatem eiusdem, eique coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnius habitus esse simul cum habitu opposito, ut actus scientiæ cum habitu erroris: immo & actus erroris cum habitu scientiæ (saltem per potentiam Dei absolutam) quia quamuis repugnare videatur naturaliter, quod habens habitum scientiæ alicuius propositionis in intellectu, & species eiusdem propositionis in memoria, possit habere actum erroris circa eandem, vel circa
- 92 contrariam iudicans esse veram. Fieri tamen potest per potentiam Dei absolutam, ut ablatis speciebus permaneat habitus, & tunc non repugnabit, quod intellectus utatur eodem habitu erroris permanente cum habitu scientiæ; & ex consequenti actus sit simul cum habitu. Quare negandum est ad formam argumenti, quod actus vnius habitus omnino tollat habitum contrarium. Et hæc quidem de habitibus acquisitis, & eorum actibus vera esse censemus: nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur, sic etiam simul amittuntur, & intrinsecum quidem possunt

possunt per actus supernaturales ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti vero sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corrumpi per oppositos, & non simul.

*Quonam modo contraria non actiua possint esse
simul in eodem subiecto.*

Vltima tandem assertio nostra est, contraria etiam non 93
actiua simul esse posse; & simul re vera dari in eodem subiecto secundum gradus remissos, & per potentiam Dei absolutam posse dari simul secundum gradus intensos. Itaque eandem prorsus rationem esse de contrariis actiuis, & non actiuis; ita ut sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita album remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est ut octo, potest secum copari in eodem subiecto summam frigiditatem, quæ est etiam ut octo, ita albedo intensa ut octo potest secum compati nigredinem ut octo per potentiam Dei absolutam. Probatur primum de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 3. lib. Top. cap. 4. loco 9. ubi ita ait: *Quæ contrariis sunt impermixtiora magis talia, ut albus quidem nigræ impermixtus.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrariis non actiuis, nam 7. lib. Physic. text. 11. enumerat quæ inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 5. text. 11. & 12. expresse asserit motum propriissimum alterationis dari non solum quando remittitur aliquod horum contrariorum, vel intenditur in subiecto, ut quando minus album fit magis album: sed quando mouetur ab uno contrario in aliud simpliciter, ut quando ex albo fit nigrum, vel è contra, lib. etiam 6. text. 87. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse ut subiectum, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumentum desumitur. Corpus potest moueri ab albo in nigrum motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat utroque termino à quo, & ad quem: ergo participat simul aliquid albedinis, & aliquid nigredinis: quod est utramque qualitatem contrariam, etiam non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis.

Probatur deinde ratione, quia contraria non actiua habent 95
eandem latitudinem gradualem, ac habent actiua, & cum sint vere, & propriè contraria, debent se expellere ab eodem subiecto, saltem expulsioue formali omnibus contrariis intrinsecè
(actiua

(actiua enim expulsio, vt diximus, non est omnibus essentialis: ergo albedo & nigredo, ceteraque contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiue, quia expulsio contrarij necessario debet fieri cum resistentia, sed ex graduali, & successiua expulsionem ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eo illa, quæ se expellant: ergo necessario concedendum est, quod hæc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Posse autem esse simul in gradibus intensis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumentis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrarijs actiuis, & passiuis.

- 96 Ad testimonium Aristotelis adductum pro prima opinione respondeo, duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primo ad compositionem elementi. Secundo ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope summum: mixtam vero eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis: Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatium ad compositionem elementi; & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum gradus intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolute sunt impossibiles combinationes qualitatium contrariarum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti concurrere possunt, vt alijs locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secundum gradus remissos concurrunt, in quo nulla datur repugnantia.

- 97 Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiam, sed secundum modum intensiōis, & ideo absolute concedunt secundum gradus remissos non esse contrarias, sed solum secundum intensos, quia solum secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsa mihi videtur, quod probatur à priori ex his, quæ diximus, q. 4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiam duorum extremorum maxime distantium sub eodem genere; sed maxime distare sub eodem genere conuenit speciebus ex proprijs differentijs essentialibus: nam per differentias accidentales non dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istæ contrariæ sint, ex propria essentia debet

debet eis conuenire contrarietas: sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos, vel intensos accipiantur: ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solum intensis.

Secundò probatur, quia calor remissus expellit frigiditatem 98
ab aqua expulsionem effectiua, & formali, & etiam expellitur ab aqua reagente in idem calidum remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati, & si dicas expellere frigiditatem intensam, & non remissam, & ideo solum esse contrarium ei, & non remissam; non tollitur argumentum, quia expellens intensam non desinit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere, & cōtrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solum conueniat qualitatibus secundum gradus intensos.

Pro solutione vetò argumenti adnotandum est mutua expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinem, vel secundum actum; & aptitudo quidem essentialis est eis: actualis vero non, nisi accidentalis. Probatur euidenter, quia non semper se expellunt, sed dum agunt, & patiuntur: ergo expulsio actualis nec essentialis est eis, neque propria passio eorum: ex opposito vero semper sunt apta se expellere, & hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem, & repugnantiam habent in ordine ad subiectum: ergo essentialis est, vel ab essentia oritur. Vnde sequitur, in definitione contrariorum non sumi expulsionem pro actuali, quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionem eius pertinere, sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis vero expulsio, cum sit à subiecto, secundum capacitatem, & dispositionem eius accipienda est, atque etiam secundum debitam proportionem eorundem contrariorum; ita ut circa illud agere, & pati possint: non enim in quocumque gradu intensiois accepta, agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus: non enim se expellent, immo nec omnino vnū ager in aliud, sed in tali proportionem applicari debent, ut maior sit actiuitas agētis, quā resistentia passiui: nam si æquales sint, ita ut tantū resistat passum, quantum agens agit, nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua, vel formalis: nam hæc ab illa dependet, ut per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel utroque contrario: nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus vel partis vtriusque contrarii: quare vtrūque poterit simul recipere sine vlla expulsionem quouique latitudo cōpleatur, cōpleta vero nullam

nullum gradum vnius accipere potest sine expulsiōe alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorundem contrariorum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis, & secundum densitatem, & alias conditiones requisitas ad agendum, & patiendum; ita ut omnibus consideratis maior sit actiuitas vnius, quam resistētia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuas & passiuas, & hoc eis conuenire essentialiter, & tamen non semper, neque in quocumque gradu etiam intenso agunt, & patiuntur, sed in certo gradu, & proportionē applicata, ut superius ostendimus, ita de contrarietate dicendum, essentialiter conuenire eisdem qualitatibus, & consequenter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum vero expulsiōis non semper exercent, etiam in gradibus intensis, sed cum certa proportionē requisita ad agendum, quia media actiōe, & non aliter se expellunt.

100 Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedimus enim definitionem contrariorum essentialiter conuenire his qualitatibus, sed in definitione non sumi expulsiōem pro actuali, sed solum pro aptitudine, quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiuntur. Vnde licet non semper se expellant, semper possunt aliquo modo se expellere, & ideo semper, & in quibuscumque gradibus accipiuntur, conuenit eis definitio, & verē contraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto utroque contrario in gradu remisso, numquam se expellunt, sed simul sunt in eodem subiecto; ergo sic accepta, non sunt apta se expellere, nec verē contraria. Concesso antecedente, neganda est consequentia, quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu contrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu utriusque in eo gradu, in quo non excedunt latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo; expelletetur ab alio etiam remisso expulsiōe formali, ut patet in actiōe, & reactiōe, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsiōe formali, & hoc sufficit, ut semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso, licet non se expellant, nisi adimpleta iam in subiecto latitudine gradualis; & hæc expleta quodlibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certē aliquem eius gradum, qui remisso æquiualeat.

101 Ad secundum, negandum est antecedens, quod contrarium remissum expellat aliud etiam remissum efficienter, aut formaliter; neutro enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, utrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum ut tria agere in frigidum ut duo negandum est, quia

quia frigidum vt duo debet esse calidum vt sex, alioqui non erit
 latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt sex repu-
 gnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem
 eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumento dicitur de de-
 nominatione eiusdem subiecti ab vtroque contrario simul in
 eo existente, hac distinctione respondendum est, (ne de solo
 nomine sit quæstio, si omnibus modis negetur talis denomina-
 tio.) Duobus modis possumus sumere denominationem; vel
 secundum communem vsum loquendi, & hoc modo subiectum
 habens vtramque qualitatem, solum denominatur à prædomi-
 nante, nempe ab intensiori, vt si sit calidum vt quinque, & frigi-
 dum vt tria, simpliciter denominamus illud calidum; immo
 aliquando licet prædominetur re vera frigiditas in corpore ali-
 quo, quia magis sentitur calor propter actiuitatem eius maxi-
 mam, denominamus corpus calidum; vt aquam vocamus abso-
 lutè calidam, etiam si plus habeat frigiditatis, quàm caloris. Si 102
 vero in gradu æquali habeat corpus vtramque qualitatem, non
 denominatur ab aliqua earum, sed aliquo nomine simplici il-
 lud denominamus, quo significatur vtrumque in gradu æquali,
 vel secundum rem, vel saltem secundum sensum, vt aquam vo-
 camus tepidam, quo nomine significamus æqualem habere fri-
 giditatem, & calorem saltem secundum sensum; quod si non sit
 nomen simplex, quo significetur æqualitas vtriusque, significa-
 mus eam nomine complexo dicentes corpus esse humidum, &
 siccum in æquali gradu. Secundo modo potest sumi denomina-
 tio ex ipsismet effectibus formalibus, quos tribuunt qualitates
 contrariæ subiecto, qui siue sint in gradu æquali, vel inæquali,
 non denominamus subiectum ab vno solo, sed vtrumque con-
 cipientes, & explicantes dicimus corpus esse calidum vt qua-
 tuor, & frigidum vt quatuor, aut quid simile. Ad formam igitur
 argumenti concedimus vel denominari subiectum à solo con-
 trario prædominante, vel ab vtroque simul explicatis gradibus
 vtriusque, secundum quos inhærent eidem subiecto. Negamus
 autem consequentiam, quod suscipiat simul contradictorias
 denominationes calidi, & non calidi, aut frigidi, & non frigidi;
 quod manifestum est, dum à solo prædominante fit denomina-
 tio; nam si solum denominatur ab vno, non sequitur simul sus-
 cipere denominationem contradictoriam à negatione eius-
 dem, sed solum à negatione alterius. Denominatio vero posi-
 tiua vnius non est contradictoria denominationi à negatione
 alterius; sed necessariò conueniens cuiusque rei: quod exem-
 plo posset explicari. Si vero denominemus subiectum ex effe- 103
 ctibus formalibus vtriusque cōtrarij secundum se consideratis,

non ab vno solo denominatur, sed ab utroque explicatis gradibus vtriusque effectus: vnde non sequitur, quod ei possit conuenire denominatio positiva, & negatiua eiusdem rei.

Ad tertium negandum est, quod sequantur duo illa absurda ex eo, quod contraria in gradibus remissis sint simul in eodem subiecto. Et ad primum absurdum asserunt quidam ex his, qui sequuntur nostram sententiam, nullo modo concedi posse, quod idem corpus moueatur simul motibus contrariis; quia secum videtur hoc asserre repugnantiam, vt in cæteris motibus est manifestum. Ego vero ex suppositione, quod contraria in gradibus remissis simul esse possunt in eodem subiecto, vt probauimus; teneo non solum, quod possit, sed quod in eisdem gradibus moueri debeat motibus contrariis, propter hoc argum. Motus non habent aliam repugnantiam, vel contrarietatem, præter eam, quam accipiunt ex terminis ad quos; sed non repugnat terminos ad quos calefactionis, & infrigidationis esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eisdem motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione conceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolute, sed cum addito remissionis gradualis, ita non est absolute concedendum, quod idem corpus possit simul moueri motibus contrariis, nisi secundum gradus remissos, quos constat habere motus à terminis.

- 104 Ad secundum, quod tamquam absurdum inferebatur, nempe posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpendo illud, hac distinctione respondeo, si in utroque sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, impossibile est; quia nec tunc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrariis, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsionem contrarij gradus. Si vero non sit expleta, non est inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpendo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessariò expulsio contrarij; cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integram latitudinem ex utroque complendam, vt probauimus. Et idem posset contingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales; tunc enim generationem vnius substantiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinam plures habere potest, per eandem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrariū non corrumpendo illud, sed solum introducendo propriam formam in eandem materiam, & cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in eodem

eodem subiecto, vt probauimus, potest vnum agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, & minori, neganda est consequentia, quod mixtum non possit simul habere qualitates contrarias non actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates contrarias sequi non posse, nisi ex contrariis temperamentis, distinguendum est, nam dum primo sunt, cōtraria, vel saltē diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ cōtrariæ sunt, & ex eadem causa circa idem subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundæ qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remissis, sed vna tantum earum in aliquo gradu intentionis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarum qualitarum: postea vero variato temperamento incipit produci contraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodem subiecto secundum gradus remissos, licet non producantur simul in eo.

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quæ simul produci possunt in eodem subiecto vtraque carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamen ex similitudine essendi sequitur bene, quod simul fieri possint. Quia aliquod impedimentum dari potest, ne simul fiant, quod non detur ad similitudinem essendi, & verè datur in his qualitatibus: cum tamen non detur in primis, quia primæ qualitates non supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat simul produci in nudo subiecto vsque ad certum gradum: qualitates vero secundæ supponunt tale temperamentum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non possit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idem, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum possit diuerso tempore variari, potest post productionem vnius produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remissis, licet non possint simul produci.

Q V Æ S T I O VII.

*An cuilibet elemento ex propria natura conueniant
duæ qualitates primæ?*

DE solis primis qualitatibus in primis quæritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, &

densitatem, atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo quaeritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëri calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aëre docet solam humiditatem esse ei naturalem; calorem vero, & frigiditatem ab extrinseco tantum ei imprimi. Ita Vallesius 1. lib. controuerf. Medic. capit. 10. vbi eandem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 3. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probarque hoc argumento. Qualitates illæ, quas habet elementum ex propria natura non facile, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt paret de igne, qui numquam ferè admittit calorem, & siccitatem; sed aër passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua fit calidus, fit etiam frigidus: ergo neutra harum qualitarum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseverans.

- 107 Secunda opinio solum tribuit eidem aëri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stobis Galen. lib. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 2. Eandem securus est Seneca lib. 2. naturalium quaestionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrariis; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aër, cuius ratio solum potest esse absentia Solis, per præsentiam cum calefacientis, eo vero absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida vero ab extrinseco, pari ratione de aëre censendum est. Probatur etiam ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ex hac parte magis sit ab extrinsecis contrariis remotum; sed aër in media regione semper est frigidus, immo frigidiôr

frigidior multò, quàm in suprema, & infima: ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat euidentis experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, æstiuo autem tempore grandinem propter nimiam frigiditatem aëris.

Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit. 2. huius libri, 108
textu 16. & 4. Metheo. capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aëri calorem & humiditatem; aquæ frigiditatem & humiditatem; & terræ siccitatem, & frigiditatem. Et hæc est communis sententia Scholæ, & videtur nobis probabilior, & sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso, cuius partes, quasi integrantes sunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita sunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quòd singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo: Generatio rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem suæ formæ: ergo necesse est elementa esse inter sese contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere, vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possit mixtum generari, contrarietas autem secundum vnā saltem qualitatem debet esse: ergo quodlibet debet habere vnā qualitatem, per quam alteri sit contrarium. Quod vero necessarium 109
sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata, vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & à quo nec destruat, neque illud destruat; alioqui talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruatur corpus, debet habere qualitatem aliquā similem, aut consonam temperamento eiusdem corporis, alioqui, si omnes haberet contrarias, non bene conseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum: necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundo, elementa sunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt possint se corrumpere, & vnum transmutari in alterum, atque etiam omnia in tertium, quod est mixtum, si vero vna tantum qualitate contraria constarent, difficilis admodum redderetur mixtio, nec suffi-

ceret duo, aut tria concurrere, sed necessarium esset concursus omnium, alioqui nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec ideo mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

- 110 Probatur deinde experientia in singulis elementis: nam ignem experimur esse calidum, atque etiam siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exsiccare. Præterea, quo corpus aliquod magis est siccum; melius, atque facilius in ignem conuertitur, & quælibet materia sicca magis est disposita, pro forma ignis in eam introducenda, quàm humida: siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod non potest intelligi, nisi forma ignis eam tamquam sibi connaturalem postulet simul cum calore, de quo evidens est ei conuenire.

De aëre etiam probatur primo, quod sit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum est omnia elementa esse inter sese contraria; sed si aër non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt voluerunt alij, non esset aquæ contrarius: ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia si aër non esset calidus, facile, & sine vlla resistentia conuerteretur in aquam, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contriguum agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successionem conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aër sit humidus, probatur primo; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrariam: ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam: ergo necesse est aërem esse humidum. Secundo, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus: ergo aër est contrarius igni, non per calorem; cum probatum sit esse sua natura calidum: ergo per humiditatem, & ideo ex propria natura erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aëre respiramus: ergo cum respiratio sit operatio vitalis; aëre ex hac parte sustentatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido: ergo humidus, & calidus debet esse aër eam conseruans.

- 111 Quod vero aqua sit frigida, probatur duplici experientia. Prior est, quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem: ergo à propria natura habet frigiditatem, & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque

non

non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat quæcumque alia corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalia censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuinæ Scripturæ verbis in principio Genesis, ubi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex definitione siccæ, quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *Siccum autem facile terminabile proprio termino, difficile autem terminabile alieno.* Sed evidens est terram per se terminari, vel consistere, etiamsi à nullo alio corpore coarctetur: ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quocumque extrinseco eam humectante, statim se reducit ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam exsiccante: ergo sua natura debet censi sicca.

Ad argumentum primæ opinionis concedenda est maior, 112 quod illa qualitas censenda sit naturalis corpori, quam retinet semper. Minor vero distinguenda; quod aer facile transmutetur à calore ad frigiditatem; nam transmutari ad frigiditatem contingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda est, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate, quam reliqua elementa recipiant qualitates sibi contrarias; & in hoc sensu conceditur: hoc autem habet propter humiditatem cum raritate, & subtilitate coniunctam: quarum ratione facile subditur alienis impressionibus; sicut etiam facile mouetur localiter à quocumque extrinseco versus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non esse calidum, sed solum, quod ita sit naturaliter calidus, ut facile ab eodem calore transmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhæret, atque humiditas, quæ est qualitas ei propria, ut quæstione sequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedenda 113 est etiam maior, sed minor neganda, quod frigiditas conueniat aëri, remotis contrariis. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem, quia postquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole absente reducit se ad naturalem frigiditatem, sicut aqua semoto igne, negandum est; sed absente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida, atque etiam ex vicinitate terræ ex se frigida, & plus ab aqua infrigidatur. Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere: sed quæcumque habet, & quocumque tempore eam ab extrinseco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

*Quanam sit causa maxima frigiditatis, quam habet
aër in media regione.*

Secundum argumentum eiusdem opinionis quæstionem ex-
scitat de causa maxime frigiditatis, quam habet aër in me-
dia regione. Præsupponit autem quæstio tamquam certum, aë-
rem in media regione frigidissimum esse; nam experientia con-
stat maximam ibi fieri condensationem nubium ex aëre, &
vaporibus; & easdem nubes non solum conuerti in aquam, sed
eamdem aquam ex eis genitam statim conuerti in niuem, &
grandinem, per quamdam congelationem, quæ omnia proce-
dunt ex nimia frigiditate: Probatur euidenter, quia aqua non
potest produci ex vaporibus, & aëre, nisi præcedente in materia
eorum frigiditate maxima, quam pro dispositione petit forma
eiusdem aquæ ad sui introductionem. Deinde aqua non con-
gelatur, nisi crescente frigore: (vt in hac nostra regione vider-
mus) ergo neque in media illa congelatur, vt ex ea fiat nix, &
grando, nisi eodem adhuc frigore crescente; & ex utroque fit
euidens, aërem in ea regione nimis esse frigidum. Quærit vero
eadem quæstio, quanam sit causa illius frigiditatis.

- 114 Et prima opinio præcipuam causam eius esse docet naturam
eiusdem aëris, quem putat summè frigidum à natura esse, &
non calidum. Quam primo sequuti sunt Stoici, vt testatur Ga-
lenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus c. 20.
à quibus eam desumpserunt Seneca 2. lib. qq. naturalium cap.
10. Tullius 2. lib. de natura Deorum, Philo Iudæus in lib. de
plantatione Noë, & Galenus lib. 8. de vsu partium cap. 3. vbi
reprehendit Aristotelem, quod posuerit aërem ex propria na-
tura calidum. Hæc opinio duo habet pro se argumenta satis
efficacia. Primum est illud, cuius occasione excitatum est du-
bium, quia quodlibet elementum habet puritatem naturalem
in medio, vel circa centrum, vbi minus potest à contrariis agen-
tibus alterari: sed aër in media regione frigidissimum est: ergo
summam habet frigiditatem ex propria natura, & non impres-
sam ab aliquo agente contrario. Secundum, quia nullum vio-
lentum potest esse perpetuum, vt testatur Arist. 1. lib. de cælo, &
mundo text. 15. & lib. 2. text. 18. sed nimia illa frigiditas, quam
habet aër in media regione, est perpetua, nullo anni tempore
deficiens, vt probat continui effectus eius, pluuia, niuis, & gran-
dinis: ergo non potest esse violenta. Vnde sequitur eam non
habere

habere aërem ab aliquo agente contrario, atque extrinseco im-
pessam, sed ex propria natura:

Hæc tamen sententia non solum est contra Aristotelem as- 115
serentem, aërem non esse à natura frigidum, sed calidum & hu-
midum, sed etiam contra rationem, vt probauimus; ideo causa
aliqua extrinseca frigiditatis eius in media regione quærenda
est. Quam assignat secunda opinio asserens frigiditatem illam
ex eo procedere, quod Sol minorem effectum illuminationis,
& calefactionis habet circa mediam regionem aëris, quàm circa
supremam, & infimam; quam circa supremam quidem, quia for-
tius eam illuminat, & cōsequenter intensius calefacit tamquam
proximior; iuvat etiam non parum, quod iuxta elementum
ignis posita est, à quo etiam necesse est calefieri. Hæc vero infi-
ma regio aëris propter reflexionem radiorum solarium in ter-
ra, & aqua factam intensius illuminatur, & calefit, media vero
ab his causis extrinsecis libera est, & propterea nō est calida, sed
frigida. His autem causis addunt Parisienses virtutem cœlestem
particularem, à qua eadem media regio aëris infrigidatur.

Sed hæc etiam sententia ex ea parte, qua pro causa assignat
minorem illuminationem, & calefactionem mediæ regionis à
Sole, insufficiens est: ex alia vero, quæ addit virtutem cœlestem
infrigidantem eandem regionem mediam, parum probabilis.
Ostendo primum; quia ex eo, quod minus illuminetur me-
dia aëris regio, quàm suprema, & infima, & consequenter mi-
nus calefiat à Sole, solum probatur, quod minus calida sit, ma-
gisque temperata, quàm suprema, & infima: non tamen, quod
sit frigida, & multo minus, quod tam intensam habeat frigidi-
tatem, quantam habere semper probant effectus pluuiarum, ni-
uium, & grandinis: non ergo reddit causam huius intense fri-
giditatis, quam quærimus, & ideo insufficiens est. Quod vero 116
influentia alicuius astri infrigidantis eandem regionem sit
causa, parum probabile esse sic ostendo, quia non est verissi-
mile dari astrum potentius ad infrigidandum, quàm sit Sol ad
calefaciendum corpora sibi approximata, præsertim in æstate,
quo tempore maxime eleuatur: sed in æstate experimur me-
diam illam regionem magis tunc à Sole calefactam, frigidio-
rem esse, quàm alio quouis tempore anni: ergo verisimile non
est, quod ab aliquo astro tantum infrigidetur. Secundo, quia
tale astrum frigiditatem influens circa mediam regionem aë-
ris, fortius eam influet circa supremam, immo circa ignem, cum
proximiora sint ei, & frigiditatis capacia. Probat cōsequentia,
quia repugnat naturaliter agens agere in distans, quia eadem
actione operetur in medium capax, quod vero in ignem, &

quem habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis cum
 120 circumdantibus, ideo quasi tēperata esset ex hac parte. Tertio,
 supponendum est, solem sua virtute semper extrahere à terra
 exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam
 copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquam, &
 infimam regionem aëris, ideo fortior est virtus eius ad effectū
 eos extrahendi, quos constat sua natura leues esse, & aëri valde
 similes, præsertim in raritate, & leuitate, & propterea sursum
 ascendunt vsque ad mediam regionem aëris. Quarto supponi-
 tur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco
 nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore pro-
 ducto in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extra-
 here. Quod vero sua natura sint frigidi, docet Aristoteles, &
 probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco cicato, vbi
 generationem pluuiæ ex vaporibus explicans sic ait: *Manente
 autem terra, quod circa ipsam est humidum à radiis, & ab alia,
 qua desuper est caliditate euaporans fertur sursum. Cum autem ca-
 liditas, qua duxit ipsum sursum, derelinquit, & illa quidem disper-
 ditur ad superiorem locum: hac autem & extinguitur, propterea
 quod suspenditur longius in aërem, qui est super terram, cogitur
 iterum vapor infrigidatus, & propter derelictionem caloris, & pro-
 pter locum, & sic aqua ex aëre, &c.* Et longe ab his, sed in eodem
 capite loquens de generatione niuis ex nube congelata in me-
 dia regione aëris, & de generatione pruinae ex congelato va-
 pore in hac infima regione, hæc verba scribit: *Similiter autem,
 & pruina, & nix, cum enim congelata est nubes, nix est, cum autem
 vapor, pruina: qua propter aëre temporis anni, aut regionis signum est
 frigida: non enim utique congelaretur adhuc multa inexistente ca-
 liditate, si non superuinceret frigus: in nube enim adhuc inest mal-
 tum calidum, residuum ignis: qui euaporare fecit ex terra humidum,
 &c.* Quibus docet expresse nubem, quæ non est aliud, quàm va-
 121 por condensatus in media regione, calorem adhuc habere, de-
 relictum quidem à Sole, qui cum illi impressit, dum extraxit ab
 aqua, & terra, quod est cum habere ab extrinseco agente, & sua
 natura oppositam frigiditatem. Quod docet etiam D. Thom.
 eodem loco his verbis: *Sic igitur deficiente calore calefaciente, &
 eleuante vaporem aqueum, vapor aqueus redit ad naturam suam,
 coadunante etiam frigiditate loci, & sic infrigidatur, & infrigida-
 tus inspissatur, & inspissatus cadit ad terram, &c.* Sed probatur
 etiam ratione, quia aut vapores sunt eiusdem naturæ cum ele-
 mento, à quo extrahuntur, vel diuersæ; Si eiusdem, euident est
 esse valde frigidos sua natura sicut elementum aquæ. Si vero
 sint mixta, valde tamen similia in natura eidem elemento, cum
 ex eius

ex eius substantia proxime, ac cito oriantur: ergo participant qualitates eius, & præferrim frigiditatem, quæ in eis prædominabitur, & calorem non possunt habere ex propria natura, quia aqua illum non habet naturaliter. Vnde fit solum ab extrinseco agente, à quo extrahuntur, impressum calorem habere posse, quem sursum ascendentes cum virtute propriæ naturæ à se expellunt (vt asseruit Arist.) & reducunt se ad naturalem frigiditatem.

Ex his præsuppositis hoc argumentum colligitur ad probandum, quod per antiparitasim sufficiens reddatur causa intensæ frigiditatis, quam habet aer in media regione, etiam si ex propria natura non sit frigidus. Nam toto tempore anni ascendunt vapores extracti ab aqua, & terra, & sua natura frigidi, maioremque densitatem habentes, quàm aer, ascendentes vero quo plus separantur ab hac infima regione calida, plus etiam deficit calor extrinsecus, quem à Sole, & à loco impressum habebant; & ad naturalem frigiditatem se reducunt; ac tandem ad locum mediæ regionis perueniunt: nec ulterius permittuntur ascendere propter maximum calorem supremæ regionis circumobstantem; sed nec etiam descendere obstante calore huius infimæ regionis: ergo necesse est maximam eorum copiam ibi condensari, & per condensationem eorum valde infrigidari aerem eiusdem regionis; & ex condensatione, & infrigidatione, tam ipsum, quàm vapores passim conuerti in nubes, & pluuiam. Vnde non est necessarium ad specialem influxum cœlestem, nec ad Deum per se infrigidantem eandem regionem recurrere, sed ex solo ordine naturali à Deo ipso constituto in his corporibus sufficiens redditur causa maximæ frigiditatis illius regionis. Quod satis efficaciter confirmatur ex magna infrigidatione aquæ putealis, & subterraneorum locorum æstiuo tempore à similibus causis sufficienter facta (eisdem aduersarijs concedentibus) & absque dubio minorem efficacitatem habentibus; & propterea non tam intensam frigiditatem causantibus, quanta producit in media regione aeris propter efficaciores causas; sed eodem modo operantes, vt expositum est.

Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quod illa qualitas sit elemento naturalis, quam habet circa medium; nam licet verum hoc sit in elemento solido, quale est terra, quia non habet fluxum, & refluxum secundum partes, sed ferè immobilis perseverat secundum omnes, & propter maximam densitatem non facilem præbet ingressum alijs corporibus, & ideo non facile recipit impressiones eorum secundum

secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemēto magis actiuo, quale est ignis, qui propter maximam actiuitatem non permittit permixtionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præsertim in aëre non potest esse verum, & ratio est manifestas, quia cum aër non solum fluat, sed adeo subtilis sit, facile cedit alijs corporibus, & transitum eis per seipsum præbet: facile etiam eis perquirat, vt secum permisceantur, si subtilia sint; facile etiam impressiones, vel qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium, quam in extremis partibus. Vnde sequitur non posse deduci argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis, quia non minus potest eam recipere ab agente extrinseco secum permixto circa medium, quam in alijs partibus extremis.

- 124 Ad secundum distinguenda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius contineri. Violentum enim duplex est; vnum, quod ita est contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocumque calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi; & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte, vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem particularem corporis, cedit tamen in bonum eius particulare conseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi: & ex hac parte potius naturale est, quam violentum, & propterea solum secundum quid, vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuersi necessario sequitur: & ita se habet frigiditas mediæ regionis aëris. Nam ex naturali ordinatione eiusdem elemēti cum cæteris necessario sequitur continua, atque perpetua antiparistasis iam explicata, per quam illa pars aëris infrigidatur, & rotus ipse aër non potest alio modo naturali conseruari in suo loco naturali, nempe infra elemētorum ignis, & supra elemētum aquæ, nisi eum dispendio illo infrigidationis secundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & conseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expēdatur eadem infrigidatio, solū ex ea habetur, quod elemētū aëris patiarur dispendiū aliquod solū in vna, vel
- alia

alia parte propter bonum propriū totius elemēti, & commune vniuersi, quod solum est violentū secundum quid etiam consideratum respectu eiusdem aëris: naturale vero simpliciter, quia solum est contra inclinationem vnius partis, sed conformis particulari inclinationi totius elementis aëris naturaliter inclinati in propriam conseruationem. Et hoc modo dari violentū secundum quid, quod sit perpetuum in eisdem elementis, cuius est. Nam suprema regio aëris semper calidior est, quā petit sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corumpuntur ab igne, & in eum conuertuntur, quod patet esse violentum, & perpetuum eodem modo, ac infrigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoque secundum plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eam dilapsa: immo maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra proprium locum naturalem, quia cum aqua deberet circumscribere elemētum terræ, & terra deberet circūscribi ab aqua: nec circūscribitur hæc ab illa: nec illa maiori ex parte eadē terrā ambit. Axioma igitur Aristotelicum de priōri violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuum: non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonum commune eius ordinato, sed etiā ad particulare eorumdē corporum, quod ipsum patiuntur solū secundū aliquas partes propter conseruationē totius. Et ideo ex naturali ordinatione, & constitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessario concedendis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertiæ opinionis respōdeo primo, 116
nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessario intelligendam mediam aëris regionem, sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quas refert D. Tho. r. p. q. 62. artic. 1. vt cæleste corpus, in quo sunt sydera: vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacræ aliquid colligi pertinens ad illam partem aëris. Secundo respōdeo, quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatem à Deo per se immediatē, quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatem tunc in ea productam: sed producta densitate relinquit potuit infrigidāda per virtutē causarū naturalium, & antiparasticā actionē earū iā explicatā. Quare nec etiā ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest, quod.

quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatè, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO IX.

*In quonam gradu habeat quodlibet elementum duas
qualitates primas, quæ naturaliter
ei conueniunt?*

117 **V**T melius intelligatur difficultas quæstionis, tamquam certum est præsupponendum sermonem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam per mixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aër ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorem, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorē semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorē aliquando, & calidiorem sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permixtis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus,

118 quam secundum alias partes habere censendum est. Secundo, præsupponendum est ex præcedenti quæstione, quod cuilibet elemento sua natura conueniunt duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an vtræque ei conueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensiōis, quem vocare solent prope summum. Vt igni summus calor, & summa etiam siccitas: aëri vero humiditas summa cum summo etiam calore: aquæ vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cum summa frigiditate. Vel certe igni conueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, vt vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinque gradus intensiōis, aut quid simile.

119 Et prima opinio asserit vtramque qualitatem conuenire singulis elementis in summo gradu. Ita Nimphus in hoc 2. lib. commen. 28. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc sententia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre
saltem

Saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem eo rariorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur temperasse eandem sententiam, vt probabilis saltem existimari posset, asserentes ignem habere vtramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed vtramque in minori; quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quàm terram; hanc vero summè frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quàm ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem intensiorem in aqua, quàm in aëre tam sequitur Bañez quæst. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vnico argumento vniuersali de omnibus elementis, quia si in quolibet esset vna tantum qualitas in summo gradu intensiōis, altera vero in minori; sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem eum siccitate, sicque de cæteris secundum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certum gradum attemperatas, quod mistorum est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex vtroque, vel altero contrario, vt superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinem vnus contrarietatis completam ex vno contrario: ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiunt; & ita habebit humiditatem, & siccitatem, quæ sunt contrariæ qualitates ad certum gradum attemperatæ, sicut habent mixta.

Secundæ opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensiōis, sed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori; aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. comm. 13. Albertus Saxoniæ in hoc 2. lib. q. 1. Marsil. quæst. 6. Iacobus de Forliu. tractatu de intensiōe formarum par. 2. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 3. q. 5. art. 1. ita etiā S. Patres Ambros. lib. 4. Examerō. c. 4. Basil. homel. 4. in Genesim, Damasc. in suis cōmentariis Phisicis c. 12.

- & est communis inter recentiores, & tanquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 2. lib. text. 23. his verbis: *Sed tamen impliciter quatuor existentia, unus unusque est. Terra enim siccæ magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidæ: aer autem humidæ magis, quàm calidæ, ignis autem calidæ magis, quàm siccæ.* Et si dicatur non necessario hæc intelligi de maiori intensiōe vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtræque qualitas in summa intensiōe conuenit igni; non propriè, imò nec verè dicitur magis calidus, quàm siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non propriè dicitur, nisi ratione intensiōis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtræque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quam vna sit ei magis propria, quàm altera; ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectiōe, neque potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas non potest conuenire aëri ratione caloris, neque è conuerso, alioqui omne calidum esset humidum, & omne humidum esset calidum, quod patet esse falsum. Et eodem modo probatur, quod non possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nam si hoc ita sit, falsum erit, quod terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quàm calidus. Probatur euidenter consequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.
- 133 Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, quod singula elementa habeant vnam qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu, atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summum secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summam perfectiōem, aut intensiōem, quæ sibi potest naturaliter conuenire, vt inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectiōem, vel intensiōem eis naturaliter possibilem; sed eam non habent in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habent

habent in eis summam intensionem. Quare necesse est eam habere in elementis, & ita singula habebunt, vt minimū aliquam earū in summo gradu. Probat̃ur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diuersas postulare pro dispositione in materia eandem qualitatem in eodem gradu intensionis; sed formæ substantiales elementorum distinguuntur specie: ergo non postulant eandem qualitatem in eodem gradu pro dispositione, postularent verò, si quodlibet haberet vtramq; in summo, vt consideranti est manifestum. Probat̃ur secundo, quia in vnoquoq; genere debet designari vnum primum, & maximum, 136 in quo reperiatur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput cæterorum, vt in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorum dari maxime calidum perfectissimè participans rationem caloris. Vnde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in multis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione in genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre euidenti experientia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi appproximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere: ergo aër non est calidus in summo gradu. Probat̃ur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensionis, & præterea haberet maiorem densitatem, ratione cuius plus agunt corpora cum eadem intensione formæ, vt superius probauimus: ergo intensius ageret, quàm ignis. Et si dicatur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem cum siccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, vt constat experientia, nam in materia sicea citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem verò hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minus aget, quàm ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Respon- 137 deo quod si argumentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse non posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi vtramque qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod vtramque simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionem eius, non potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadem forma substantiali; cum constet in

ordine ad actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in minori secundum illam distributionem explicatam. Hoc autem probandum est de singulis in particulari: & primo probatur de igne, quod sit summè calidus, quia calor debet habere summam perfectionem sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne habet perfectionem summam. Secundo, quia calor est prima qualitas
 138 omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli conuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cælum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori euidens maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatem, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quam ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel heberaretur saltem, fieretque, vt minus ageret, quàm petit natura: summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignem simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaque exsiccare.

139 Probatur deinde de aëre, quod sit humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidum est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principalius aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atque adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & durtiem maximam, quarum ratione proprio termino consistit; aqua vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatem maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorē aëre, & ideo humidam in summo gradu, vt Galenus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis capit. 12. Garbius in summa tract. 1. qu. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 1. lib. text. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corpori*

corporibus, quia indigent terminari: scilicet autem esse simplicium facile terminabilem, &c. Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam asserit esse maxime 140 proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quam aer; & ex alia parte aer non solum humectat, sed exsiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exsiccare. Aqua etiam tempore pluuiæ humectat aërem: ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluuntur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu, quem intensiorem efficit in alia corpora, quam aer, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquam esse facile terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctam; quod non præstat aer, quia densitate caret, licet habeat intensiorem humiditatem, & eundem effectum præstat aqua in permixtione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aëre. Et ita responderetur experientie de maiori humectatione aquæ ob maiorem densitatem. Aer vero exsiccat aliquando, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporare facit corpora: euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiam propter aliquam siccitatem receptam ab igne exsiccat. Aqua vero non intendit naturalem humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amiserit per actionem extrinseci contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatem eius remissam à contrario intendere. Quod vero idem aer ca- 141 lore habeat prope summum, superius à nobis probatum est. De aqua nunc probandum est, quod summam habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatur primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatur consequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas summam intensiorem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectorum, atque etiam hominum, ut in ea viuant, & conseruentur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summa frigiditas, & ex consequenti soli aquæ tribuenda est. Probatur minor, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipue propter nimiam frigiditatem eius: ergo nec possent conseruari in terra, si summam

haberet frigiditatem. Quod verò prope summam humiditatem
 142 habeat aqua, euidentis experientia docet, cum experiamur hume-
 stare alia corpora. Sed contra hoc videtur esse quod illud cor-
 pus debet esse maximè frigidum, quod maximè distat à summo
 calido; sed terra maximè distat ab igne, qui maximè calidus est:
 ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maxi-
 me calidum, vt ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod
 habet summam grauitatem, debet habere summum frigus, sed
 constat terram esse grauissimam: ergo & frigidissima censenda
 est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respon-
 deo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secun-
 dum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori suma-
 tur, verum est, quod maximè distans à summo calido summam
 frigiditatem habere debet: si verò sumatur posteriori modo, non
 est necessarium, immo nec verum, quia maxima distantia loca-
 lis non prouenit immediatè, & per se à calore, sed à grauitate, &
 leuitate maxima. Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco
 ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maxime leuis,
 illa verò maximè grauis. Et sicut summa grauitas terræ non
 procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus si-
 mul concurrentibus, nempe siccitate, densitate, & alijs; ita sum-
 ma leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex alijs etiam
 qualitatibus eius simul sumptis: quate nec sequitur per locum
 ab intrinseco, summū calidum habet summam leuitatem: ergo
 quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probat tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Pri-
 mo ex definitione sicci tradita ab Aristotele in 2. capite huius
 libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino pro-*
 143 *prio, difficile verò alieno.* Sed hæc definitio conuenit primo, & per
 se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni
 etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem,
 minus tamen, quàm terræ, aëri verò, & aquæ nullo modo: ergo
 primo, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gra-
 du. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem
 in aliquo elemento; sed constat eam non habere in aqua, & aë-
 re, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à
 siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire po-
 test, & propterea Genes. 1. vocatur arida, vt adnotarunt sacri in-
 terpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1.
 Exam. cap. 4. & D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ad 5. Quod verò terra
 habeat frigiditatem prope summam, experientia conuincitur;
 nam videmus tertam in sua naturali dispositione existente cor-
 pora sibi approximata infrigidare.

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeat permixtionem contrariam?

VNicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis 144
difficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in
singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem con-
trariæ qualitatis, ita vt quot gradus deficiunt tali elemento de
qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debeat ha-
bere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quin-
que, vel sex gradus siccitatis; quærimus, an necesse sit habere
duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vsque ad octa-
uum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de
cæteris elementis. Et quæstio hæc solum habet locum apud
eos, qui non tribuunt singulis elementis vtramque qualitatem
in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum
infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradi-
bus qualitatis contrariæ. Itæ Marsil. q. 4. & 6. huius libri, Altu-
dillo q. 4. Forliuius tractatu de intensione formarum, parte 2. &
omnes ferè Nominales, quam sequuntur Conimb. 2. lib. de Ge-
nerat. cap. 3. quæst. 5. art. 4. Probant testimoniis Aristotelis &
ratione. Aristoteles enim 5. lib. Phys. text. 19. vniuersaliter do-
cet, eo plus, vel minus vnius contrarij esse in aliquo subiecto,
quo plus, vel minus habet de alio contrario his verbis: *Magis
autem, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij in est.*
Et eadem ferè verba repetit. 2. lib. de Cælo text. 37. quibus sen-
tire videtur, non posse vnum contrarium dari in subiecto se-
cundum gradus remissos, quin tot gradus permixtos habeat
secum alterius contrarij. Probant deinde ratione. Primo ex 145
vniuersali illo principio ab omnibus admissio, quod latitudo
gradualis cuiuslibet contrarietatis primarum qualitatum debet
esse expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita vt, quod ex vno
deficit, suppleatur, atque compleatur ex altero: ergo illa qua-
litas, quæ non habet summum gradum intensiõis in singulis
elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contra-
riæ qualitatis, qui ei deficiunt vsque ad octauum, vel non habe-
bit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contra-
rio. Secundo, quia si non haberet talem permixtionem contra-
riæ qualitatis, duo sequuntur absurda. Primum, quod secundum
illam qualitatem posset alterari illud elementum in instanti vsque

ad summum gradum eiusdem qualitatis ab alio agente : & ex
consequenti posset tale elementum corrumpi in instanti, quod
patet esse falsum, cū alteratio sit per se successiva. Probat^{ur} utra-
que consequentia, quia tota ratio, ob quam alteratio est succes-
siva, est, quia sit cum resistantia contrarij in eodem subiecto
existentis : deficiente igitur hac resistantia, deficit successio, si
ergo aër habet quinque, vel sex gradus caloris sine vlla permix-
tione humiditatis, in instanti poterit intendi calor eius vsque
ad octavum gradum, & aër ipse corrumpi, atque in ignem con-
146 uerti. Aliud absurdum est quod elementum, cuius qualitas re-
missa intenderetur à cōtrario, numquam posset intensionem il-
lam à se expellere, quam contra propriam naturam semel rece-
pisset, & cum ei esset violēta, sequeretur aliquid violentum esse
perpetuum. Probarur prima consequentia, quia si intenderetur
calor aëris ab igne vsque ad septimum gradum, non esset virtus
naturalis in eo, à quo expelli posset duo illi gradus caloris, quos
recepit ultra quinque sibi naturales : ergo numquam posset eos
expellere. Antecedens probō, quia non potest per se expelli qua-
litas à subiecto, nisi à contraria, vel à natura ipsiusmet subiecti, à
qua contraria qualitas oritur per naturalem emanationē; sed in
aëre nō datur frigus, à quo possit expelli, nec ex natura eius ema-
nar : ergo numquā posset aër à se expellere illos gradus caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatem illam, quæ est in elemen-
to minus intensā, quā alia, nullum gradum habere permixtum
contrariæ qualitatis ex propria natura elementi, vt calorem
aëris nullum gradū frigoris. Ita Alexand. 1. Metaph. comment.
13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 13. eiusdem lib.
Fernelius 2. lib. Physicor. cap. 4. Zimar. theorem. 18. Toletus
q. 6. huius lib. & est communis inter recentiores, nobisque
probabilior videtur, & ex doctrina Arist. euidenter colligi
147 posse. Probo hoc secundum, quia Aristoteles cap. 3. huius lib.
text. 16. distribuens quatuor qualitates primas secundum diuer-
sas coniugationes pro cōstitutione elementorum, duas tantum
tribuir singulis elementis ; deinde expresse negat qualitates
contrarias coniungi posse ad constitutionem elementi, & ideo
duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitatibus excogitari
possent, vt ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & siccitate
reiciendas esse tanquam impossibiles, & quatuor tantum re-
linquendas ex duabus qualitatibus nō contrariis singulas; ergo
ex doctrina Arist. plane colligitur qualitatem minus intensam
in quolibet elemento nullam habere admixtionem contrariæ.
Probat^{ur} consequentia, quia si eam haberet tribus qualitatibus
cōstituerentur elemēta ex propria natura. Capite etiā 4. tex. 25.
agens

agens de mutua generatione elementorum affirmar, facilius generati vnum elementum ex alio symbolo, hoc est ex eo, cū quo conuenit in vna qualitate, quam ex dissymbolo, hoc est ex eo, cum quo in nulla qualitate conuenit, vt ignis facilius generatur ex aëre, cum quo conuenit in calore, quam ex aqua, cum qua nullam habet conuenientiam; & rationem huius reddit, quia vt generetur ex symbolo, vnā tantum qualitatem oportet corrumpi per se; vt autem ex dissymbolo, necessarium est duas per se corrumpi. Ex quo euidenter sequitur nullum elementum habere contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minus intensam admixtionem contrariarum. Probatur consequentia, quia si eam habent, tot qualitates deberent per se corrumpi in generatione elementi ex symbolo, ac ex dissymbolo, vt consideranti est manifestum in generatione ignis ex aëre, & ex aqua, in vtraque enim duas qualitates oporteret corrumpi per se, videlicet humiditatem, atque frigiditatem: nam in calore conuenit aer cum igne, & aqua in siccitate, quam habet permixtam humiditati. Propterea existimo hanc sententiam non esse probabilem in doctrina Aristotelis. 148

Quod verò sit falsa, probo primo ex naturali constitutione elementorum, ex qua habent, vt sint corpora simplicia; simplicitas autem opponitur cuilibet compositioni, vel mixtioni ex contrariis, nam quod aliqua admittit compositionem, non potest simplex vocari in tali genere: ergo constitutio ipsa elementi excludit quamcumque compositionem, seu mixtionem ex contrariis qualitatibus: mixtio enim in hoc genere compositio est. Et confirmari potest, ac declarati simul, nam corpus mixtum tale est, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtam habet in certo gradu; sed quodlibet elementum iuxta sententiam oppositam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis, postulans qualitates contrarias ad certum gradum attemperatas, atque permixtas: ergo negari non potest, quod ex medietate saltem sit mixtum, & ex consequenti non simplex. Secundo, quia elementa distinguuntur ab Aristotele, & tota schola in symbola, & dissymbola, hoc est in ea, quæ conueniunt in aliqua qualitate, & in nulla, sed omnino sunt contraria, sed iuxta primam sententiam omnia elementa sunt symbola, & nulla dantur dissymbola: ergo contra Aristotelem, & totam scholam reputari debet, & ideo falsa. Probatur minor, quia si in quolibet elemento qualitas minus intensa habet admixtionem contrariarum, omnia elementa conueniunt in vna qualitate, vt consideranti patet. Quod vero huic argumento respondent quidam, videlicet symbola vocari elementa, non quæ 149

conueniunt in aliqua qualitate, sed in qualitate in excellenti gradu, & ideo non dici symbola, etiam si conueniant in qualitate remissa, friuolum est, & gratis confictum, quia symbolum dicit quaecumque conuenientiam, & dissymbolum negat quaecumque, ut ex significatione vocabulorum, in qua accipiuntur ab omnibus, est manifestum: ergo absque fundamento negatur symbola esse elementa, quæ conueniunt in aliqua qualitate remissa, & affirmatur esse dissymbola. Probatúr tandem, quia per quaecumque humiditatem hebetatur actiuitas summi caloris, sicut per siccitatem acuitur: ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit summæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua sit frigida in supremo gradu, si aliquā haberet siccitatem naturalem, non posset dari in sua naturali dispositione, quin congelata daretur, quia sola siccitas deficere ei poterat ad congelationem.

- 150 Ad testimonia Aristotelis respondeo, loqui de successiua intensiōe qualitatis in subiecto cum remissione contrariæ, de qua verum est plus, vel minus intensiōis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de opposita. In casu verò non daretur successiua intensio, quia deficit resistentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de opposita: quod patet in intensiōe lucis; in qua plus de luce datur in subiecto sine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum respondeo latitudinem gradua-lem cuiuslibet contrarietatis debere esse completam ex altero, vel vtroque contrario in subiecto postulante vtrumque extremum contrarietatis, quale est mixtum in quo repugnat naturaliter dari tot gradus vnus extremi, quin dentur de alio extremo: quot debiciunt vsque ad complementum latitudinis. Si verò subiectum non postulet, vtrumque extremum contrarietatis, quale est elementum, sed alterum tantum, & hoc in certo, ac determinato gradu intensiōis, non est necessarium, quod latitudo contrarietatis sit in eo completa ex altero, vel vtroque contrario: sed potest dari vnum extremum absque vlla admixtione alterius, in quo nulla apparet repugnantia.

- 151 Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Toletus quidem asserit sufficere latitudinem qualitatis ad successionem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij verò ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatē subiecti, quæ sufficit ad successionem motus:

nam

nam qualitas corporea non potest intendi, nisi in eodem subiecto, aut parte eius diuisibili: sufficit autem extensio subiecti, ut non possit simul intendi, vel produci qualitas in eo, sed prius in vna parte, quam in alia, & ideo successiue. Alij denique aiunt resistere formam substantialem, vel naturam eiusdem elementi, quæ non postulat maiorem illam intensionem eiusdem qualitatis, sed determinatam, quam prope summam vocant. Sed duæ priores solutiones hoc argumento ostenduntur insufficientes, & falsæ. Lumen habet latitudinem, intensionis, & produci-
tur, aut intenditur in subiecto, vel parte eius diuisibili, & nihilominus tota intensio, quam potest producere luminosum introduci-
tur simul, vel in instanti in omnibus partibus, ut patet, si luminosum non adducatur, per motum localem, sed in instanti collocetur in aëre, vel in cubiculo; tunc enim totum simul, & omnes eius partes intra sphaeram actiuitatis contentas illuminabit, & secundum totam intensionem, quam potest producere ex eo solum, quod contrario caret in subiecto: ergo in instanti etiam intenderetur qualitas remissa elementi in toto subiecto diuisibili, & in omnibus partibus eius nullum habens contrarium in eodem subiecto. Tertia verò solutio non est minus insufficientis, & falsæ, quia natura elementi non resistit per se resistentia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, cuius est consequentia, quia non datur alia resistentia præter has. Sed probatur antecedens, quod non effectiua, quia hæc non distinguitur ab actione; sed substantia non agit per se immediate, nisi mediis accidentibus attingat subiectum, atque effectum in eo producendum; sed nec resistentia formali, quia resistentia formalis fit per informationem impossibilem; sed informatio formæ substantialis elementi non est impossibilis cum informatione cuiuscumque qualitatibus: ergo falsum est, quod resistat formaliter substantialis forma elementi.

Concedendum igitur est talem alterationem fieri in instanti, quamuis non generationem, vel corruptionem elementi, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in instanti, sed in tempore producendam naturaliter. Et dum dicitur alterationem esse per se successiuam, distinguendum est; nam alteratio dupliciter sumi potest, videlicet sub communi ratione abstrahente ab ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto, vel non habentem, aut certe non habentem in tali subiecto; & hoc modo non potest esse per se successiua, sed potius comprehendit successiuam, & instantaneam. Alio modo sumitur pro ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto circa quod versatur, & sic accepta per se est successiua, non quidem
perfectitate

perfectate essentiali, ita vt contradictionem inuoluat fieri in instanti, sed perfectate naturali; ita vt naturaliter repugnet. Vt enim in nostris commentarijs Physicis ostendimus, non repugnat, quod tota resistantia contrarij simul superetur ab agēte supernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in instanti; & ex consequenti alteratio etiam circa subiectum, in quo reperitur contraria qualitas in instanti fiat.

153

Ad aliud verò absurdum, quod inferebatur, videlicet nunquam posse elementum, cuius qualitas minus intensa intendetur ab agente extrinseco, illam intensiorem, quam semel receperat, à se expellere, & ideo semper in eo permanere violentum: respondeo, elementum ipsum non posse, sed sicut ab vno agente extrinseco talis intensio recepta est, poterit ab alio agente contrario expelli; vt si calor aëris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aëris: & ita non semper in eo permanebit, sed nunc habebit qualitatem sibi naturalem magis intensam, quam propria natura postulat; postmodum verò habebit contrariam, à qua remittatur: & ita violentum non erit perpetuum.

QVÆSTIO X.

*An qualitates symbolæ elementorum sint
eiusdem speciei?*

154

Symbolæ qualitates vocantur in elementis illæ, quæ duobus elementis sunt communes, vt calor ignis, & aëris; humiditas aëris, & aquæ; frigiditas aquæ, & terræ; & siccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque calor sit eiusdem speciei, vel calor ignis distinguatur specie à calore aëris. Sicque de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio distinguit in elementis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à substantijs elementorum proximè emanantes, per quas elementa producant in se formales. Et de qualitatibus symbolis virtualibus affirmat specie distingui, vt calor virtualis ignis à calore virtuali aëris, sicque de reliquis: de formalibus verò esse eiusdem speciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxonie 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio est omnino opposita non ponens qualitates virtuales, sed affirmans qualitates formales symbolas non solum specie differre, sed contrarias esse, vt calorem ignis contrarium esse calori aëris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib. de

Cap. III. Tract. de primis qualitatibus. Quest. VI. 573

lib. de gener. q. 7. sed nullum pro ea authorem citauit. Probatur autem his argumentis. Primo à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum substantiis: sed qualitates symbolæ emanant à substantiis elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substantia eius, & calor aëris à substantia aëris: ita vt repugnet hunc emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aëris: ergo distinguuntur specie. Secundo probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolæ produciunt sæpe effectus specie diuersos, ergo specie distinguuntur. Euidens est consequentia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aëris (quam constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis, humiditas verò aquæ extinguit potius, vt docet experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstat, cum vehementer calefacta illum quoque extinguat, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solum specie diuersos, sed oppositos.

Hæc sententia parum probabilitatis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expressè Aristoteles cap. 4. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolo potest generari aliud symbolum, vt ex aqua aër. Secundum, quod facilius generaretur elementum symbolum ex alio symbolo, vt aër ex aqua, quam dissymbolum ex dissymbolo. Cuius rationem reddit, quia pauciora corrumpuntur per se in generatione symboli, vt ex aqua ignis, sed utrumque est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis non est probabilis. Minorem sic probo, quantum ad primum, quia si ex aqua potest generari aër per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & producitur humiditas alia specie diuersa, & aëri propria, vel permanet in aëre humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguuntur specie humiditas aquæ, & aëris, nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aëre. Et tunc maius absurdum sequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atque contrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur: & tunc necessarium est aliam specie distinctam produci in aëre genito, cum sit dispositio necessaria ad formam aëris introducendam: sed nullum est agens à quo possit produci: ergo nec erit possibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Mi-

norem sic probo, quia vel producenda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non potest produci, quia desinit esse, nec etiam ab igne nullam habente humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo produceretur, nec sequeretur generatio aëris.

Quod verò secundum sit falsum, euidentius probatur, quia si calor ignis, & aëris distinguuntur specie, & contrarij sunt: ergo ut generetur ignis ex aëre, necesse est utramque qualitatem aëris contrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatem à siccitate contraria, quod est utramque contrumpi per se. Tot igitur corrumperebuntur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia duæ tantum qualitates contrariæ deberent contrumpi, nempe frigiditas, & humiditas aquæ, ut idem ignis generaretur ex ea.

- 157 Quod verò falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primo ex effectu, quia ut experientia docet, calor ignis intendit calorem productum ab aëre in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitativis symbolis: ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia, primo, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt: ergo calor ignis, & aëris produciunt effectum eiusdem speciei, & quidem tanquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distingui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, ut per se est manifestum. Probatur etiam eadem consequentia, quia ea quæ sunt specie diuersa, coniungi non possunt, neque vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quæ se intendunt se perficiunt, & constituunt vnum per continuationem. Secundo probatur, quia ipsimet calores, & quæcumque aliæ qualitates symbolæ vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aëris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intensio caloris, quam producit ignis in aëre, est eiusdem speciei cum calore aëris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producit ab eo tanquam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cum intensione caloris producti ab eodem igne in aëre, & quæ sunt idem specie cum aliquo tertio, necessario debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedens, quod vicissim se intendant, quia dum ignis calefacit aërem, vel producit calorem eiusdem speciei cum calore aëris, & ita intendet illam, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur
- in eodem

in eodem subiecto, & sunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendunt; aut producit calorem specie diuersum, atque contrarium, & tunc non intendet calorem aeris, sed destruit illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aer calefactus ab igne, non erit magis calidus, quam prius; quia licet productus sit nouus calor, expulsus est praeexistens, & secundum eandem intensiorem. Hoc autem euidenti experientiae contradicit: ergo haec sententia falsa est. Quod tandem probatur, quia ex ea sequuntur tria absurda. Primum, quod vni sint 159 plura contraria; nam eidem frigiditati aquae contrarij essent calor ignis & aeris specie diuersi. Secundum, quod non dentur elementa ymbola, sed omnia sint dissymbola contra communem sententiam omnium Philosophorum. Probatur hoc sequi, quia in nulla qualitate conuenirent, nam illa, in qua nomine ipso conueniunt ex utroque duo elementa, ut calor, vel frigus, aut quauis alia, specie diuersa est, atque contraria in vno, & in alio. Tertio sequitur, quod nullum elementum habeat virtutem conseruandi aliud. Probatur consequentia, quia vnum omnino contrarium alteri non conseruat illud, sed destruit; sed elementa essent omni ex parte contraria specieque diuersa: ergo nullum posset conseruari iuxta aliud.

Vera igitur sententia est, quod neque qualitates virtuales, neque formales symbolae distinguuntur specie; illae quidem, quia non dantur; de his vero probatum est efficaciter non distinguui. Ex eisdem argumentis probatur, quod licet virtuales darentur, non essent specie distinctae. Ita Aristoteles, ut vidimus. Diuus Thomas in quaestione de spiritualibus creaturis artic. 3. ad 19. Marsil. in hoc 2. libro quaest. 4. Toletus ubi supra, Coniung. capite 3. huius libri quaest. 6. artic. 1. & est communis in schola; ita ut nemo aliam sequatur. Sufficiens vero probata est argumentis, quibus oppositam refutauimus: quare solum restat argumenta eius soluere,

Ad primum negandum est antecedens, quod primae qualitates ita emanant à natura elementorum, ut emanant propriae 160 passionis à suis subiectis; sed ita emanant, ut non solum eis, sed alijs etiam corporibus conueniant, & ab eis etiam in gradu aliquo remisso aliquando emanare possint, nec solum ex participatione eorum, sed etiam ab alio agente productae, nempe à Sole, Luna, & alijs caelestibus influentijs. Quare potius sunt communia accidentia elementorum, quam proprietates, vel passionis, & ideo possunt conuenire, vel emanare ab elementis specie diuersis, etiam si eiusdem speciei sint. Quod verò dicitur calorem ignis non posse emanare à substantia aeris,

aëris, verum est, sed hoc solum est propter gradualement intensiorem, quia ignis postulat calorem in summo gradu; aer verò in minori: conitat verò gradualement intensiorem non efficere differentiam specificam qualitatis, sed solum accidentalem.

Ad tertium distinguendum est antecedens, quòd qualitates symbolarum elementorum producant effectus specie diuersos; nam duplex est effectus earum, primarius, & secundarius. Primarius effectus caloris est calefacere. Secundarius vero consumere humiditatem per extractionem vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et ex primario effectu bene colligitur distinctio specifica, non ex secundario, quem non semper producant, sed iuxta dispositionem subiecti. Qualitates igitur symbolarum elementorum semper habent effectus primarios eiusdem speciei, ut calor ignis, & aëris calefacere, & ideo eiusdem speciei sunt, quamuis aliquando habeant effectus secundarios specie diuersos propter diuersam dispositionem subiecti, ex quibus non bene colligitur distinctio specifica earum.

C A P V T I I I I.

T E X T V S A R I S T O T E L I S.

Quoniam autem determinatum est prius, quòd simplicibus corporibus ex se inuicem generatio, &c.

Breuis expositio textus.

Explicata in superioribus capitibus natura primarum qualitatum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in praesenti exponere modum, quo inter se eadem elementa transmutentur, hoc est, quomodo vnum generetur ex altero, aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solum enim proponit quatuor regulas, vel modos; quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis, asserens, quodlibet elementum, siue symbolum sit, vel dissymbolum, posse in aliud transmutari, vel conuerti, ita ut ex eo generetur aliud, & ita mutuam esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quaecumque contraria sunt transmutabilia, cum ex proprijs conditionibus contrarietatis conentur se destruere; sed omnia elementa sunt ad inuicem contraria: ergo ad inuicem transmutabilia. Minorem probat, quia si sint dissymbola, contrariantur

riantur secundum utramque qualitatem, ut ignis, & aqua, aer, & terra; si veto symbola, contrariantur saltem in vna, licet connec-
tiantur in altera, ut ignis, & aer.

Secunda regula, inter elementa symbola facilius est transmutatio, quam inter dissymbola, vel facilius generatur elementum symbolum ex alio symbolo, ut ignis ex aere, quam ex alio dissymbolo, ut idem ignis ex aqua, vel aer ex terra. (Vocat enim symbola, vel similia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate, ut ignis, & aer, dissymbola vero, vel dissimilia, quæ in nulla conueniunt, ut ignis, & aqua, aer, & terra.) Probat hac ratione. Eo facilius est mutatio vnius in alterum, quo pauciora corrumpi oportet; sed ut fiat elementum symbolum ex alio symbolo, pauciora oportet corrumpi: ut autem fiat elementum dissymbolum ex dissymbolo plura: ergo illa est facilius transmutatio, vel generatio. Minorem sic probat. Elementa symbola conueniunt in vna qualitate, & secundum aliam contrariantur: ergo ut vnum fiat ex altero, ut ignis ex aere, non est necessarium corrumpi eam, in qua conueniunt, nempe calorem, sed solum eam, in qua contrariantur, nempe humiditatem; ut autem generetur dissymbolum ex dissymbolo, ut ignis ex aqua, utraque corrumpenda est, nempe frigiditas, & humiditas, quia secundum utramque contraria sunt: ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent, quam ad illam.

Tertia regula, ex duobus elementis dissymbolis facilius generatur tertium respectu vtriusque symbolum, quam vnum ex altero, ut ex igne, & aqua pugnantibus facilius generatur aer, vel terra, quam ex aqua ignis, vel ex igne aqua; quod est dicere, duo elementa dissymbola facilius transmutari in tertium, quam inter sese. Probat eodem fere argumento, quo probauit regulam præcedentem, nam ut vnum elementum dissymbolum conuertatur in alterum, necesse est duas qualitates ex eodem corrumpi, quia secundum utramque contrariantur, ut patet in igne, & aqua: ut autem ex utroque fiat tertium, solum est necessarium singulas ex singulis corrumpi, quia duæ aliæ sunt naturales elemento tertio generando; ut pugnantibus igne, & aqua, solum est necessarium, ut generetur ex utroque aer, quod corrumpatur frigiditas aquæ, & siccitas ignis, quia calor & humiditas conueniunt naturaliter aëri. Et ut generetur terra, solum est necessarium corrumpi calorem ignis, & humiditatem aquæ; nam siccitas, atque frigiditas naturales sunt terræ; sed facilius est corrumpi singulas ex singulis, quam utramque ex vno; sicut facilius est singula se corrumpere, quam duo corrumpere alia duo, ut per se est manifestum; ergo facilius est generatio tertij

elementi ex duobus dissymbolis, quàm vnus dissymboli ex alio dissymbolo. Probat præterea Aristoteles exemplo flammæ, quæ nihil est aliud, quàm fumus aëre permixtus, atque inflammatus habens summum calorem: fumus verò exhalatio terre; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris.

- ¶ Ultima regula est, ex duobus elementis symbolis non posse generari tertium, vt ex igne, & aëre, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantibus duobus elementis symbolis, vt igne, & aëre, vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria: (necesse est enim vtrumque corrumpi, vt generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas symbola, remaneat dux contrariæ, ex quibus impossibile est elementum constitui. Si verò his corruptis permanet qualitas symbola, non potest ex ea constitui elementum: quod constat ex vna sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus: ergo non est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

C A P V T V.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Sed tamen adhuc, & sic considerabimus de eis, signum est naturalium corporum materia, &c.

Breuis expositio textus.

- ¶ Intendit Aristoteles cap. præsentis docere, quodnam sit principium materiale, aut subiectum mutæ generationis elementorum, nempe an aliquod ex eisdem elementis, vel pluræ eorum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius, & aëre rarius; vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus, quod sit ens completum, & omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principium; sed solum detur incompletum, & potentiale, nempe materia communis omnibus elementis, quæ transmutetur per diuersas formas eorum. Caput verò diuiditur in duas partes. In prima reijcit vniuersales opiniones eorum, qui ponebant vnum, vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipsa esse principium. In secunda reijcit specialem aliorum, qui determinatè

Cap. III. Tract. de primis qualitatib. Quest. VIII. 579
asserant media elementa non esse principium, sed solum ele-
menta extrema, vel dissymbola.

Fuerunt igitur plures Philosophi ponentes corpus aliquod, 6
quod esset ens completum esse principium, quidam vnum, vel
alterum ex quatuor elementis, vt aërem, vel aquam. Alij duo ex
ipsis, vt aërem, & ignem, vel aquam, & terram. Alij denique nul-
lum ex eis, sed corpus aliud medium, vel inter ignem, & aërem
illo quidem subtilius, hoc verò crassius. Aut inter aquam, &
terram, hac subtilius, & crassius illa. Contra hos omnes probat
Aristoteles, nihil horum esse principium, hoc discursu. Si vnum
aliquod elementum, vt aër esset cæterorum principium, ita vt
generationis eorum commune subiectum sit, sequitur nullum
elementum generari posse ex eo; sed quas vocamus generationes
elementorum, solum esse alterationes quasdam eiusdem prin-
cipij, & non mutationes substantiales; & ideo illud solum ele-
mentum dari in rerum natura diuersis modis alteratum, & non
plura, quod est absurdum. Consequentiam sic probat, quia sub-
iectum alicuius mutationis debet manere integrum sub vtro-
que termino eius, à quo, & ad quem: ergo si est integrum, atque
completum elementum materia & forma constans, integrum
quoque, & completum manebit in termino ad quem mutatio-
nis, & solum mutabitur secundum diuersa accidentia.

Quod verò tale principium non sit duo, vel plura elemen- 7
ta, vt aër principium generationis ignis, & aqua principium ge-
nerationis terræ, & ita ignis, & terra fierent ex aëre, & aqua tan-
quam ex principio, probat. Quia si ignis fieret ex aëre, duo es-
sent necessario concedenda, nempe, quod aër maneret in igne
secundum legem principij materialis generationis, quod perma-
nere debet in re genita, & ignis, quod generatur ex suo contra-
rio, generaretur iuxta generationis legem, quod semper debet
ex contrario fieri. Ex quibus sequitur contrarietatem dari inter
ignem genitum, & aërem, ex quo generatur, & vnum extremum
huius contrarietatis habere ignem; alterum verò aërem; sed aër
cum sit principium, ex quo generatur ignis, permanet in igne
genito: ergo & extremum contrarietatis in eo existens, & ignis
habet etiam aliud: ergo continebit in se verumque extremum
contrarietatis, & ita contraria erunt simul in eodem, quod est
absurdum. Et si dicatur ignem, & aërem esse distincta, & ideo
non sequi, quod contraria sint in eodem, sed in diuersis. Probat
Aristoteles, non nisi in eodem esse, quia principium materia-
le generationis non est compositum distinctum ab eo, quod
ex illo generatur, sed potius efficit cum eo vnum compositum:
ergo si aër est principium materiale, ex quo generatur ignis,

facit cum eo vnum compositum. Vnde si aër habet humiditatem, & ignis siccitatem habebit vtramque qualitatem contrariam ignis, & erunt contraria simul in eodem.

8 Probat tandem, quod principium materiale non sit corpus medium inter ignem, & aërem, vel inter aquam, & terram, quia si tale corpus esset principium, aut habet qualitatem aliquam ex primis contrarietatibus elementis propriis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, aut siccitatem, vel non. Si aliquam habere dicatur, eo ipso erit aliquid ex elementis, & non corpus medium inter illa. Probatur consequentia, quia qualitates istae sunt veluti proprietates elementorum, saltem quantum ad emanationem ex natura eorum: ergo nullum corpus potest habere aliquam à natura, quod non sit elementum. Si vero nullam habet contrarietatem primam, sed omnibus priuatur, & ideo quasi infinitum est, non limitatum per aliquam qualitatem (ut voluerunt aliqui) sequitur adhuc non posse esse sine aliqua qualitate ex primis contrariis; & ideo necessario debere esse aliquid ex elementis. Probatur consequentia, quia priuatio semper est adiuncta alicui extremo positio contrarietatis, ut priuatio caloris adiuncta est frigiditati, & priuatio humiditatis adiuncta est siccitati: ergo non potest habere priuationem contrarietatis, quin habeat formam, quae sit extremum eius. Ex his colligit Aristoteles elementa esse prima corpora sensibilia, quia si nullum aliud potest dari corpus, quod sit principium ipsorum, ex quo generentur: ergo nullum potest dari corpus sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt prima corpora sensibilia.

9 In secunda parte capitis rejicit aliam sententiam antiquorum asserentium, quod licet extrema elementa, vel dissymbola non possint esse principium materiale aliorum, bene tamen media, ita ut aër possit esse principium ignis; & aqua principium terrae. Ex fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa sunt ad inuicem transmutabilia, sed media quidem conuerti posse in extrema, hæc verò non in media, vel licet in media conuerti possint, non tamen inter sese, hoc est vnum non in aliud, ut aqua potest conuerti in terram, & aër in ignem; sed nec terra rursus in aquam, nec ignis in aërem, vel si possent ita conuerti saltem non inter se, ita ut ex terra posset generari ignis, vel ex igne terra, & ita nullum ex his extremis elementis posset esse commune principium materiale omnium, quamuis media principium omnium esse possint. Ut autem hanc positionem rejiciat Aristoteles, rejicit prius fundamentum quasi per modum dubij proponens, an omnia elementa sint ad inuicem transmutabilia, vel aliqua tantum, ut dicebant isti, nempe media,

media, & non extrema, vel vt dicebat in Thimæo Plato, sola terra sit intransmutabilis, & respondet omnia esse adinuicem transmutabilia, ita vt quodlibet ex quocumque possit generari. Probat hac ratione. Transmutatio, vel generatio est inter contraria; sed omnia elementa contraria sunt; nam vel in vna qualitate contrariantur, si sunt symbola, vel in vtraque, si dissymbola, vt experientia notum est: ergo quodcumque potest ex alio generari. Vnde falsum est fundamentum eorum. Ad reiiciendam verò eorum sententiam præsupponit duas esse contrarietates in elementis, ita vt nec plures sint, nec pauciores, nempe calorem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. Et ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura constitui, quia ex quatuor qualitatibus contrariis quatuor tantum combinationes fieri possunt, cum contrarias coniungere in eodem repugnet.

Probat iam neque media elementa, neque extrema posse esse principium aliorum hac ratione. Omnia elementa sunt adinuicem generabilia, ita vt quodlibet possit ex quocumque alio generari: ergo nullum potest esse aliorum principium. Consequentiam probat, quia principium generationis non potest esse generabile, & præterea, quia cum omnia sint generabilia, non est maior ratio ob quam, vnum, quàm aliud possit esse principium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de extremis, atque etiam de mediis, quod nullum eorum possit esse principium; de extremis quidem hoc argumento. Principium ex quo aliquid generatur, debet permanere in re genita secundum propriam essentiam: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omnium, sequitur in quibuscumque rebus genitis permanere secundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis, vel terra; aut ex his secundum proprias formas composita, quod pater esse absurdum. Vt autem probet de mediis, vtitur quibusdam literis pro elementis, atque etiam qualitatibus contrariis non actiuis, quibus abscurior fit ratio, sic ergo erit clarius formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cetera, non potest esse transmutabile per generationem; alioqui si generabile sit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia; sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia; sed nec extrema, nam si ex mediis generantur extrema: ergo sunt eis contraria; quidquid autem contrarium habet, generabile est, quia generatio versatur inter contraria. Hanc autem rationem præsupponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex

extremis non procedatur in infinitum versus partem superiorem, ita ut ex igne generetur aliud elementum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partem inferiorem, ita ut ex terra generetur aliud eadem terra inferius, sed ut reciprocos sit circulus generationum à mediis ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistat ulterius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta aequaliter se habere in ordine ad mutuam generationem vnius ex altero extrema elementa, & media, & ideo aequaliter repugnare utrisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si vero ultra elementa extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elementis multiplicandas esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quàm versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tanquam ex contrario, notia alia contrarietas esset multiplicanda, cuius vna qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda esset talis qualitas, & infinitæ multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenienti, quod infinitæ dentur contrarietates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum sub ratione elementi posset definiri, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset generabile, quia ad generationem eius necesse est infinitas contrarietates pertransire, infinita verò pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllum elementum poterit transmutari in aliud sibi proximum propter eandem rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodcunque esset omnia elementa, vel quod omnia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus inferitur veritas præcipue intenta ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit, vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completum, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiam constituentem singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno
elementa corporum, &c.*

Breuis expositio textus.

Intentum Aristotelis capite præfenti est probare aduersus 14
Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit
capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In pri-
ma, quadam diuisione præsupposita contradictionis arguit Em-
pedoclem. In secunda aliis argumentis ad impossibile ducenti-
bus ostendit falsitatem opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit,
quod nullum elementum sit transmutabile, ita vt ex eo aliud
generetur, vel ipsummet ex altero. Ita autem dicebat intrans-
mutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & equalia vocabat.
Probat autem primo Aristoteles hæc duo inter se pugnare,
nempe quod comparabilia sint, & non transmutabilia, nam po-
tius vnum ex alio sequitur, nempe ex comparatione transmu-
tabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentum
præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt com-
parari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur
equalia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæ-
qualia, si diuersæ: aut secundum virtutem, vel potentiam acti-
uam; secundum quam comparationem dicimus tantum pondus
posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duo-
bus modis fieri posset, aut secundum qualitates diuersæ speciei;
vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum ca-
lescere ignem. Aut secundum qualitates eiusdem speciei, vt
dum dicimus, minus infrigidare terram, quam aquam. Qua
supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt
concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur con-
sequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus infert
transmutabilitatem. Et de duobus vltimis euident est. Sed pro-
batur etiam de prima, nempe quantitatiua, non quidem forma-
li, sed virtuali, quam concedebat Empedocles in elementis, di-
cens tantam molem continere vnum terræ pugillum, quan-
tum quinque pugillos aquæ, vel decem aëris, hæc enim vir-
tualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi
in corporibus habentibus materiam communem, & in quan-
tum ex vno potest fieri aliud: ergo necessario infert transmuta-

bilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aëris, quia ex pugillo terræ conuersio in aërem refultabunt decem aëris. Vbi adnoto argumentum hoc Aristotelicum ad hominem esse, hoc est procedere aduersus Empedoclem supposita hac æqualitate virtuali elementorum, quam eis tribuebat, & ideo de hac sola procedere, & non de formali, quæ sumitur ex nuda quantitate, ex qua non sequeretur transmutabilitas, cum inter partes colorum reperiatur, quæ intransmutabiles sunt.

- 15 Deinde probat falsitatem eiusdem sententiæ in secunda parte capitis argumentis ad impossibile ducentibus, quorum primum est. Si elementa sunt intransmutabilia, tollitur prorsus augmentatio eorum, & solum crescere poterunt per iuxta positionem, ita vt vna pars ignis solum fiat maior, quia ei adiungitur altera, nõ per conuersionem alterius elementi in se, quod patet esse contra experientiam. Arguit secundo, quia si elementa sunt intransmutabilia, non potest reddi ratio generationis naturalium corporum. Probatur consequentia, quia Empedocles solum dicebat quædam generari, & alia corrumpi per coniunctionem elementorum, quam tamen constat, non sufficere, nisi elementa ipsa transmutentur, & aliqua noua forma in materia introducatur: hæc est enim, quæ confert speciem rei genitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpori. Et si dicatur, aliam quoque reddidisse causam Empedoclem, nempe, litem, & amicitiam; amicitiam vocantem coniunctionem elementorum in vnum locum, hoc est, in chao illo, quem ponebat: litem vero separationem ab illo, per quam vnumquodque tendit in suum locum naturalem. Probat Aristoteles non esse sufficientem causam, quia siue elementa coniungantur, siue separentur, impossibile est aliquid nouum generari, nisi detur noua forma substantialis introducta in materia, & ideo
- 16 vera transmutatio vnius corporis in alterum. Ex quo infero primo stultum fuisse Empedoclem in eo, quod existimauit litem segregasse elementa ab illo chao, & per hanc segregationem mundum fuisse factum, itaque causam mundi asserit fuisse litem. Quod tamen ait Aristoteles stultitiam esse, nam si alicui ex his, nempe liti, vel amicitie tribuenda esset constitutio mundi, amicitie potius, quàm liti deberet tribui, quia amicitia bonum quid est, lis vero malum; sed effectus adeo bonus bono potius auctori, quàm malo debet tribui; ergo amicitie potius, quàm liti. Secundo infero adhuc insufficienter locutum fuisse de lite, & amicitia, ponens eas tanquam causas moventes elementa ad constitutionem mundi, quia non explicuit, quisnam

quisnam esset motus amicitiae, & quis etiam motus litis, & quomodo se haberent, sed solum in vniuersali, & in confuso de his egit. Tertio infert male adhuc de lite, & amicitia locutum fuisse in eo, quod asseruit, amicitiam vocari congregationem elementorum ex eo factam, quod elementa mouentur à propriis locis ad chaos, vel aliud, vbi coniungantur, litem verò dum à loco coniunctionis separantur, & ad propria tendunt. Nam ex hoc sequitur litem esse secundum naturam eorum, & amicitiam violentam, vel naturis eorum contrariam. Probatur consequentia, quia naturalis motus elementi est tendentia in proprium locum, vt terræ in locum deorsum, & ignis in locum sursum: ergo violenta est separatio ab illo. Colligit quarto falsum esse, quod asseruit, non dari motum, nisi vbi est lis; nec dari quietem, nisi vbi est amicitia; nam ex hoc sequitur, vnicam, & sufficientem causam motus, & quietis esse litem, & amicitiam; nec aliam assignauit causam motus. Probatur autem hoc esse falsum, non solum secundum veritatem, sed etiam ex duobus aliis quæ simul asserbar. Primum asserbat ipse litem separare elementa, post separationem verò vnumquodque se conferre in suum locum, non per se, sed à fortuna, & ita aliquando fuisse aërem, vbi modo est terra. Vnde sequitur, litem & amicitiam non esse causam motus sufficientem, sed addendam esse fortunam. Asserebat secundo 17 perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum; ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus semper similis non reddit pro causa litem, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrariis, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & lite, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniumque motuum. Et tandem asserit eundem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cætera omnia ex eis esse composita, non solum corpora, sed etiam animam. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terræ, si vero non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporum; quod probatur falsum, quia esse musicum, recordari, obliuisci, & aliæ similes, non sunt passiones corporum, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

XX

TRACTATUS DE MVTVA GENERATIO- ne elementorum.

QVÆSTIO I.

*An quodlibet elementum possit ex quocumque alio
immediatè generari?*

- 18 **T**Anquam certum fundamentum præsupponendum est il-
lud, quod aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist.
in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse
transmutabilia transmutatione substantiali, ita vt generari, &
corrumpi possint, quod receptum est in tota schola Peripateti-
ca. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cum sit
actiuum, habet virtutē producendi sibi simile ex materia capaci
sue formæ, vt ignis producendi ignem, ex tali materia; sed ele-
menta omnia habent materiam communem, & ideo capacem
formæ cuiuslibet elementi ergo ex ea potest quodlibet genera-
re sibi simile inducendo proprias dispositiones in materia alte-
rius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est
quodlibet elementum posse aliud corrumpere substantialiter,
& ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia
id ostendit, cum videamus ex aëre aquā fieri, & ex aëre ignem,
sicque de reliquis censendum est. Secundo, certum est eiusmodi
transmutabilitatem conuenire integris elementis, hoc est, non
solum partibus cuiuscumque, sed toti ipsi elemento; quamuis
supposito ordine vniuersi solum possit exerceri secundum par-
tes, vt adnotauit D. Th. in 2. d. 19. q. vnic. art. 2. ad 2. & 2. lib. con-
tra Gentes, cap. 9. & cum eo Ferras. ibidem, atque etiam Marsil.
in hoc 2. lib. q. 9. & Saxonia q. 7. Probatut euidenter vtrumque.
Primum quidem, quia totum elementum secundum omnes
suas partes est eiusdem naturæ: ergo eodem modo conuenit
toti ratione totius, & partium ratio generabilis, & corruptibili-
19 lis. Secundum verò, quia si integra elementa se corrumperent,
dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent
in se superiora, vt aqua, & terra ignem, & aërem, ad minorem
locum ea reducerent, cum inferiora minorem locum occupent
ratione densitatis, & ideo pars loci à superioribus occupati re-
linqueretur vacua. Si vero superiora cōuerterent in se inferiora,
extenderēt ea ad maiore locum, vel certè maiorem occuparent
conuersa

conuerſa in ſuperiora propter maiorem raritatem, & ideo non poſſet ſpatium hoc ſublunare ea capere naturaliter. Hoc igitur ſuppoſiro, ſolum poteſt eſſe quæſtio, an quodlibet poſſit immediate conuerſi in aliud? Ita vt ex quocumque poſſit quodlibet ſine vlllo medio generari; vel non immediate in aliud elementum conuerſi poſſit, ſed neceſſe ſit prius in mixtum: vt hoc medio in aliud elementum conuertatur, vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtum conuertatur, quàm in ignem. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eundem ignem mediatè.

Et prima opinio negat vllum elementum poſſe immediate 20 conuerſi in aliud, ſed vt ex vno generetur aliud, neceſſarium eſſe, quod prius conuertatur in vaporem, aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum, quod poſtmodum in elementum tranſeat. Huius opinionis meminit Toletus q. 8. huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis ſymbolis, in quibus facilius eſt tranſitus, & ideo euidenter erit, quod ſi ex nullo elemento ſymbolo poteſt immediate generari aliud, quod nec ex diſſymbolo poterit, & ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa ſymbola contraria ſunt ſecundum alteram qualitatem, quæ debet corrumpi per ſe ab alia; corruptio autem ſit per alterationem ſucceſſiuam includentem actionem, & reactionem ſecundum eaſdem qualitates, vt ſuperius oſtendimus: ergo prius quàm corrumpatur vna qualitas ſecundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi, à quo corrumpitur, debet etiam remitti per repaſſionem: ergo attemperabuntur ad certum gradum, in quo erunt conuenientes diſpoſitiones pro forma alicuius mixti, ſaltem imperfecti, & non requirentis omnes qualitates elementorum remiſſas, ſed duas tantum, & ita neceſſarium erit, quod prius elementum corrupendum conuertatur in mixtum, quàm in aliud elementum, etiam ſymbolum. Secundo, in elementis ſymbolis extremis videtur efficacius probari, vt in aqua, & terra hoc modo. Terra cum ſit denſiſſima, non poteſt naturaliter conſeruari ſub ea raritate, quæ eſt minimum quod ſic raritatis requiſitæ ad generationem aëris, ſed prius quàm perueniat ad raritatem ignis, debet neceſſario peruenire ad minimum raritatis aëris: ergo corrumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis ſed in exhalationem aëri ſimilem, quæ ideo poſtulat ſimilem raritatem, & proinde nunquam poterit conuerſi immediate in ignem.

Secunda opinio eſt omnino contraria: quod ex quocumque 21 elemento

elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolum, siue disymbolum. Ita Marfil. q. 9. huius lib. Saxonia q. 7. Nymphus comm. 46. q. 1. Toletus q. 8. Conimbric in hoc 2. lib. c. 4. q. 1. art. 2. & ex iunioribus plures. Probant primo expresso testimonio Aristotelis cap. 4. huius lib. textu 24. vbi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia possint ad inuicem transmutari, manifestum est. Generatio enim inter contraria, & ex contrariis: elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, &c.* Quod autem de immediata transmutatione loquatur, manifestum est, & ex ratione eius colligitur; nam elementa ait esse transmutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria, quia absque vlllo medio opponuntur ignis, & aqua, & aër, & terra: ergo sunt immediatè rãsmutabilia, ita vt sine vlllo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolum sit vel disymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primo, quia si aqua non potest immediatè cõuerti in ignem, ideo erit, quia non potest tam cito consumi humiditas eius, quàm frigiditas, ex eo quod calor ignis lōge actiuior est frigiditate aquæ. Vnde consumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur prius in aërem. Sed hoc non obstat, quia fieri potest, vt prius quàm ignis accedat ad agendum in aquam, sit exiccata ab aliquo frigido, & sicco, vt à terra; tunc ergo cito consumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanēs, & siccitas à terra impressa augeri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per calorem, & siccitatem sufficientem ad introductionem formæ ignis: poteritq; in ignem proxime conuerti. Secundo, quia euidentius est per actionem ignis in aquam generari vapores, sicut per actionem eiusdē in terram generantur exhalationes; sed vapores non distinguuntur substantialiter ab aqua, sicut nec exhalationes à terra: & conuertantur istæ immediatè in ignē per facilem inflamationem, vt experientia est manifestum: ergo non potest negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia vero quia gutta aquæ in fornacem ignis sparsa cõuertitur, non in aërem, sed in ignem.

Tertia opinio est media inter has extremas affirmās ex elemento symbolo immediatè generari aliud symbolum, sed ex disymbolo non posse generari disymbolum, sed prius transire in mixtum, vel elementū symbolum, & hoc medio statim posse generari disymbolum. Ita Themistius 5. lib. Phys. ad textum 9. Sorus 4. Physic. q. 1. art. 1. Valles ibidem cap. 5. ad finem, & multi

ex recentioribus. Quam sententiam asserit Nimphus ubi supra esse doctissimorum virorum, videturque nobis probabilior, & nullo modo cōtraria doctrinæ Aristotelis. Vt autem eam probemus, præsupponendum est duobus modis in se inuicem agere elementa dissymbola: primo, ita ut vtrumque corrumpatur, & tunc certum est non generari vnum ex altero immediatè, sed vel elemētum symbolum, vel mixtum. Ita docuit expressè Aristoteles cap. 4. huius libri textu 27. his verbis: *Si autem vniuscuiusque alterum corruptum fuerit facilis quidem erit, non autem in se inuicem transitus, sed ex igne quidem, & aqua erit terra, & aër, ex aere vero, & terra ignis, & aqua, &c.* Secundo modo possunt applicari ad agendum, ita ut non corrumpatur vtrumque, sed vnum sit superius, & corrumpat alterum. Et in casu isto consistit tota difficultas quæstionis, an ex tali corruptione alterius generetur alterum immediatè, vel necesse sit transire in mixtum, vel in elementum symbolum: ex quo dissymbolum generetur. Et secunda sententia asserit immediatè posse generari: nostra vero non posse naturaliter, sed necessariò transire ad mixtum, vel ad elementum symbolum, ut ex eo generetur.

Probatur autem ratione, & experientia. Ratione quidem, quia ut corrumpatur aqua ab igne, necesse est, vtramque qualitatem eius, nempe frigiditatem, & humiditatem remitti prius vsque ad quatuor gradus, paulo plus, vel minus, quam totaliter expellantur, cum successiue expelli debeant; sed non possunt remitti frigiditas, & humiditas aquæ, nisi per introductionem caloris, & siccitatis in eisdem gradibus ergo necesse est, ut prius quam corrumpatur aqua, perueniat ad talem dispositionem, in qua habeat omnes quatuor qualitates ad quandam mediocritatem attemperatas, quo pacto sunt dispositiones conueniente ad formam mixti: ideo necesse est hanc prius introduci in materia aquæ, quam formam ignis, pro qua introducenda multo magis deberet crescere intensio dispositionum. Sed quia posset quis dicere, multo fortius agere ignem per calorem, quam per siccitatem, quia calor est actiuus in summo gradu; siccitas vero in infimo, & ideo in eodem tempore, quo producet vnum, vel duos gradus siccitatis in aqua, producet sex gradus caloris; quæ non videntur efficere posse conueniens temperamentum pro forma mixti. Respondeo satis probabile hoc esse, & fortassis verum, sed talis dispositio conueniens est pro forma aëris, quia permanserunt in materia aquæ cum sex gradibus caloris sex, vel septem gradus humiditatis, & ideo non dicimus ex elemento dissymbolo generari aliud dissymbolum medio mixto prius genito, sed medio mixto, vel elemento symbolo: & fortè hoc
secundum

secundum frequentius accidere iudicabimus, si consideremus excessum actiuitatis inter duas qualitates contrarias, per quas vnum elementum disymbolum agit in aliud disymbolum.

- 25 Secundo, quia vniuersaliter verum est non posse rem transire naturaliter de extremo ad extremum, nisi per medium, si ergo vna forma maximè distet ab alia secundum dispositiones, quas postulat in materia, non poterit ad illā transire, nisi per aliam mediam illi similem secundum easdem dispositiones, vt videmus in semine, quod non potest transire immediatè in hominem, nec homo in terram propter maximam dissimilitudinem dispositionum; sed illud transiit media forma embryonis, homo verò in terram media forma cadaueris, quæ postulant dispositiones similes, & minus distantes; sed elementa disymbola maximè distant, & valde sunt dissimilia secundum dispositiones, quas exigunt in materia: ergo non potest naturaliter vnum transmutari in aliud immediatè, sed per medium aliquod minus dissimile, quale erit mixtum postulans temperamentum, quasi mediū, vel elementū symbolum vtrique extremo simile.

- 26 Probatur deinde experientia, quia aquam etiam vehemèter calefactam ab igne diu in eam agente videmus nunquam in ignem conuerti, sed in vapores resoldi, & eodem modo continget in terra, & aëre; nam hæc per resolutionem in exhalationes consumitur ab illo: ergo euident signum est nunquam ex elementō disymbolo generari immediatè aliud disymbolum, sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed respondebunt aduersarij, vapores non esse corpora mixta, sed elementum aquæ secundum substantiam, & exhalationes esse terram, & ideo potius hac experientia probari eorum sententiam, quod disymbolum elementum immediatè transeat in aliud disymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis superius refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora esse, quamuis imperfecta. Et certè absurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate præditæ) ascendunt sursum motu naturali, sicut videmus vapores, & exhalationes ascendere, & in loco sursum detineri, nubesque aquam esse formaliter, & substantialiter, & solum eis deficere quædam accidentia, vt condensationem, vel quid simile, & ideo nec mutari substantialiter, dum conuertuntur in aquam, sed solum alterari, & tamen si quodam facili vento dissoluantur, necessariò concedendum est mutari substantialiter in aërem: valeat ergo solutio hæc tanquam parum probabilis.

- 27 Vt soluamus primum argumentum primæ opinionis, præsuppo

supponendum est tanquam certum, quod vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, non sic debent applicari, vt corrumpatur vtrumque, sed vt vnum superet alterum, & ita possit illud in se conuertere. Quo supposito, negandum est, quod assumitur in argumêto, nempe prius peruenire materiam elementi corrupendi ad dispositiones conuenientes formæ mixti, quàm alterius elementi; immo oppositum est necessarium. Gracia exempli: si ignis agat in aërem per calorem, & siccitatem, necesse est calorem aëris fieri summum, & simul acquirere siccitatem, per quam expellatur eius humiditas; cum summo autem calore, & aliqua siccitate non potest generari vllum mixtum, cum constet has non esse dispositiones temperatas, vel conuenientes formæ mixti, sed crescente siccitate, & alijs dispositionibus cum summo calore introducetur forma eiusdem ignis, & ita immediatè conuertetur in elementum symbolum.

Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum symbolum extremum non posse ex alio extremo symbolo immediatè generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, sed necessarium esse prius in mixtū aliquod imperfectum, vel in aërem transire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores secundæ, & tertiæ opinionis tenent omnia elemēta symbola proximè trāsmutari posse in quoduis aliud symbolum, siue extremum sit, vel medium. Et ita tenendum est, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum potest illud, quod superius est, inducere primatiam dispositionem requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ in materia, nempe primam qualitatem sibi propriam in gradu intensionis requisito, & sufficiente, vt ignis summum calorem, aliam verò qualitatem vtrique communem continet aliud, quamuis secundum aliquem excessum. Nec prius peruenit materia ad dispositiones mixti proprias, quàm ad has: ergo non est necessarium per formam mixti transire vnū ex his elementis ad aliud, sed immediatè potest in aliud conuerti, quod in igne, & terra sic potest declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum successiuè agat prius introducit tres, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, sed cū summā adhuc retineat siccitatē terra, licet habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius conueniēter disposita ad formā mixti, quæ cum summa siccitate non potest introduci, & longè minus postquā ignis intendit calorē terræ impressum, vsque ad summū, vel certè vsque ad gradum requisitum, & sufficientem pro introductione propriæ formæ, sed tunc

28

sed tunc disposita erit materia per calorem valde intensum, & summam siccitatem, quæ sunt conuenientes dispositiones ad formam ignis, solum habentes aliquem excessum siccitatis, quod non impedit introductionem formæ. Quare non est necessarium extremum elementum symbolum prius transire ad mixtum, quàm ad aliud elementum symbolum, etiam extremum, sed immediatè potest in hoc transire

- 29 Neque argumentum illud probat oppositum. Quod vt melius intelligatur, adnotandum est dispositiones requisitas ad ad introductionem formæ esse in duplici differentia; nam quædam sunt primariæ, nempe illæ, per quas proximè, & formaliter expelluntur dispositiones formæ oppositæ; tales sunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppositæ, vt primariæ dispositiones pro forma ignis sunt calor summus, aut valde intensus, & prope summa siccitas, & ex his ea censetur principalior, quam elementum postulat in summo gradu. Aliæ sunt secundariæ, quæ ex tali coniunctione illarum sequuntur, & ideo vocantur qualitates secundæ, vt in elementis raritas, & densitas, grauitas, & leuitas. Quamuis autem requirantur dispositiones primariæ, & secundariæ ad introductionem formæ elementatis, sed præcipuè primariæ, quæ si adsint, introducetur forma, non quidem omnino sine secundarijs, sed bene cum aliquo gradu illarum, qui non est adeo determinatus, sicut in primarijs dispositionibus. Et hoc quidem iudicandum est secundum aliam distinctionem, nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem statum essendi habent, vnum sibi commodum, quod possumus vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patiuntur in eo contrarias dispositiones. Et dum in statu naturali sunt, certum postulant gradum vtriusque dispositionis tam primariæ, quam secundariæ, sed in statu violento cum longe minori conservari possunt; & eodem modo possunt generari in vno, vel alio statu secundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ, & dispositionum eius. Et si generentur in statu commodo, requirunt certum gradum dispositionum: ad introductionem formæ; si vero in statu violento, cum multo minori dispositione potest forma introduci. Vnde sequitur, quod licet forma
- 30 ignis requirat ad sui introductionem in statu naturali maiorem leuitatem, quam forma aëris, etiam in statu naturali, atque etiam in statu violento requirat maiorem, quàm eadem aëris in eodem statu violento: potest tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate, quàm postulet forma aëris ad sui introductionem in statu naturali. Et par est ratio de cæteris

cæteris elementis secundum proportionem, atque etiam de cæteris dispositionibus iuxta primam distinctionem primariæ, & secundariæ dispositionis. Et ex hoc patet iam solutio argumenti. Distinguenda est enim maior, quod necesse sit terram prius peruenire ad leuitatem aëris, quam conuertatur in ignem; nam si intelligatur de leuitate, quam requirit forma aëris ad sui introductionem in statu naturali, neganda est, si verò de leuitate requisita, & sufficiente ad introductionem eiusdem formæ aëris in statu violento, concedenda, quia terra dum ad talem peruenit leuitatem, in statu violento est; talis autem leuitas longè minor est leuitate eiusdem aëris in statu naturali, & tamen sufficiens, ut introducatur forma ignis in eodem statu violento, quia adsunt aliæ dispositiones ignis, & non aëris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate forma ignis, quam aëris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum 31
respondeo, intentum eius in his capitibus solum esse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elementa omnia sunt transmutabilia secundum substantiam, ita ut corrumpi possint, & ex eis alia generari, non solum mixta, quod probauerat capite ultimo primi libri, sed etiam alia elementa, quod verò immediate, vel medio alio corpore prius ex eis genito, quod tandem potest in elementum conuerti, non fuit necessarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediatione locutus est.

Sed aduersus hanc expositionem potest argui hoc modo. Aristoteles cap. 4. huius libri docuit transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quam inter dissymbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas ex singulis, difficiliorem verò inter dissymbola, quia plura corrumpi debent, nempe vtraque qualitas singulorum, quia secundum vtramque contrariantur. Sed hoc discrimen non habet locum, nisi detur immediatus transitus inter dissymbola: ergo ex mente eius dari debet. Probat minor, quia æqua facilitate fit transitus inter dissymbola per mixtum, vel symbolum elementum, ac inter symbola: 32
ergo non habet locum talis differentia. Probat antecedens, quia ad talem transitum solum debet corrumpi vna qualitas ex singulis, ut ex igne siccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aër calidus, & humidus, vel mixtum, ita ergo est facilis medius iste transitus inter dissymbola, ac immediatus inter symbola. Respondeo, transitum inter elementa dissymbola non solum includere generationem mixti imperfecti, vel elementi symboli, quo medio vnū transit in alterum, & corruptionem eiusdem

elementi dissymboli, ex quo debet generari, sed etiam corruptionem eiusdem medij, & generationem elementi dissymboli ex eo. Ad corruptionem verò vtriusque, nempe dissymboli, ex quo fit generatio alterius dissymboli, & medij, per quod fit transitus, & generationem alterius dissymboli, necesse est vtramque qualitatem corrumpi, & ideo difficilior semper est transitus. Nec infertur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt contraria, sed sunt immediatè contraria: ergo immediatè transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum contraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediatè transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perueniat materia cuiuscunque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

- 33 Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa sit causa ob quam non possit generari proximè ignis ex aqua, sed alia longè diuersa, quam attulimus probantes nostram sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corumpatur omnino, generentur vapores ab igne, sicut producuntur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substantialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, vt in primo libro ex professo probauimus.

QVÆSTIO II.

*An facilius sit transitus inter elementa symbola,
quàm inter dissymbola?*

- 34 **E**Xpressa est in hac re sententia Aristotelis capit. 4. huius libri textu 27. vbi asserit elementa symbola facilius transmutari, quàm dissymbola, quod probanit hoc argumento. Transitus ab vno ad aliud extremum, eo est facilior, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; sed transitus inter elementa symbola pauciora habet impedimenta vincenda, & transitus inter dissymbola habet plura: ergo facilior ille est, & difficilior iste. Minorem probat, quia vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, vna tantum qualitas necessariò corrumpenda est, in qua contrariantur, nam in altera conueniunt, quæ ideo non debet, nec potest corrumpi, cum non sit

non sit contrarium, à quo corrumpatur; transitus verò inter dissymbola duas habet qualitates contrarias impediētes, & ideo necessariò corrupendas: plura igitur habet impedimenta necessariò superanda, vt fiat; & propterea difficilior est, sed facilius alter.

Sed hæc sententia Aristotelis videtur falsa, & ratio eius friuola. Probarur primum, quia elementa ideo sunt transmutabilia, quia contraria, vt docuit idemmet Aristoteles eodem capite 4. aduersus antiquiores Philosophos: ergo quo magis sunt contraria, magis erunt transmutabilia, & consequenter facilius; sed euidenter est dissymbola esse magis contraria, cum contrariantur secundum vtramque qualitatem: ergo erunt magis, ac facilius transmutabilia. Quare facilius erit transitus inter ea, quam inter symbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per solani siccitatem parum actiuam: in generatione verò ignis ex eadem aqua agit ignis, non solum per siccitatem, sed per calorem maximè actiuum: ergo citius, atque facilius conuerteret ignis aquam in se, quàm terra eandem aquam in se, & ideo facilius, & breuius erit transitus inter elementa dissymbola, quàm inter symbola. Probatur secundum, quia non est difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quàm vnā ab vno; sed in transitu elementi dissymboli corrumpuntur duæ qualitates à duobus agentibus, & in transitu elementi symboli vna ab vno: ergo æquè faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia si duplicatur effectus, vel difficultas impediēti vincendi ex parte passi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatus effectus sine maiori difficultate produceretur. Quare non est intelligibilis maior difficultas in vno, quàm in alio.

Argumenta hæc satis difficilia, varias, atque diuersas opiniones excitauit inter authores circa modum defendendi sententiam Aristotelis. Non tamen referam omnes, sed eas tantum, quæ sunt alicuius momenti; & prima asserit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, & difficiliorem inter dissymbola, quia illa immediatè transmutantur; hæc verò non, nisi prius conuertantur in mixtum, vel elementum symbolum. Vnde conuersio horum duplicem includit transitum, nempe elementi dissymbolia in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notum est autem conuersionem duorum corporum difficiliorē esse conuersione vnius, & prolixiorē, & ideo transitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit

Aristoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis non potest esse ad mentem Aristotelis; quod sic probo. Aristoteles ideo dixit transitum inter elementa dissymbolea difficiliorem esse, quia plura debent vinci impedimenta, nempe plures qualitates contrariæ corrumpi, pauciores verò in transitu elementi symboli, non quia immediatus sit vnus, & medius alter, vel quia vnus, vel plures includat conuersiones corporum: ergo aliena est hæc sententia ab eius mente. Et præterea non soluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum dissymboleum in aliud dissymboleum, breuiori tempore, vel saltem in eodem possunt transmutare duo corpora, ac vnus agens transmutat vnus corpus, nempe elementum symbolum in aliud symbolum per vnus tantum qualitatem.

- 37 Ideo secunda opinio tenet faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia vna illa qualitas contraria elementi symboli minus resistit alteri elemento symbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate, in qua conueniunt. Gratia exempli: humiditas aeris propter coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus resistit siccitati eiusdem ignis, quam humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiusdem ignis, & ideo facilius, ac breuius conuertit ignis in se aerem, quam aquam, & eadem est ratio de cæteris elementis symbolis, atque dissymboleis. Ita Toletus quæst. 9. huius libri, vbi pro se citat Diuum Thomam in Comentariis 4. capitis; immerito tamen, quia verba Diui Thomæ valde diuersa sunt ab hoc sensu. Asserit enim faciliorem esse transitum inter symbola, quia qualitas, in qua conueniunt, non resistit, in dissymboleo verò resistit vtraque qualitas contraria. Hic etiam modus dicendi non est ad mentem Aristotelis, quod sic probo. Aristoteles ideo asserit transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, hoc est in symbolo vna, & in dissymboleo duæ; sed quod illa vna in symbolo plus, vel minus resistat, non est plura, vel pauciora corrumpi, nec aliquid efficit ad corruptionem plurium, vel pauciorum: nec si minus resistat, verum est pauciora corrumpi, nec minus esset verum, si plus, vel æqualiter resisteret; ergo hæc minor resistentia, quæ pro ratione
- 38 affertur, aliena est à mente, & ratione Aristotelis. Sed probatur quod sit falsa, quia qualitas illa, per quam resistit elementum symbolum, non solum est ei naturalis, sed naturaliter coniungitur cum alia, in qua conuenit cum alio elemento symbolo,

symbolo, & sæpe est principalis, hoc est per se primo, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem resistentiam, præsertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram, non minus resistet ei siccitas terræ, quàm resisteret siccitas ignis, si in eum ageret, quia intensior est in terrâ, quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni veto secundariò.

Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facili- 39
or, vel difficilior: in primo quidem; prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tempore factus. In secundo verò, ita vt facilior non sit idem, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factus, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitus inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secundo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si verò intelligatur in secundo sensu, verum est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factus, & sic debet intelligi opinio Aristotelis, quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Mat. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nimphus Cömen. 46. q. 2. & in recognitione eiusdem Commentii; ubi eam tribuit Philoppono asserenti hunc sensum valdè consentaneum esse textui Græco. Probant primo hunc esse sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nam plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio transitu, solum potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spa- 40
tium percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud verò planius, minoraque impedimenta habeat, bene quidem sequitur difficilior esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorem esse, huius verò faciliorem, quia plures sunt difficultates vincendæ in illo, pauciores in hoc. Non tamen sequitur hunc fieri necessariò in minori tempore, ille verò in maiori, vel longiori: ergo licet sequatur transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia plures qualitates contrariæ ad illum perficiendum necessariò debent corrumpi, pauciores verò ad perficiendum hunc, non sequitur faciliorem, hoc est breuiorem esse.

Probatut minor, nam cætera patent, quia spatium illud asperum, poterit homo maiori agilitate præditus velocius percurrere, & proinde transitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quàm multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum dissymbolum agens in aliud dissymbolum sit agens maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & alteram aliquando summæ actiuitatis, & semper summæ intensiōis, sequitur posse in minori tempore, vel saltem in eodem corrumpere vtramque qualitatem resistentem, quàm elementum symbolum minoris longè virtutis ad agendum, vnam qualitatem resistentem. Quare non potest esse vera opinio Aristotelis de transitu faciliiori pro breuiori.

- 41 Nostra tamen sententia est huic opposita, quod transitus inter elementa symbola in vtroque sensu faciliior sit ex natura rei, & ideo semper, & necessariò, ita vt non solum cum minori difficultate fiat, sed etiam breuiori tempore. Hæc est expressa apud Aristotelem, quia in vtraque translatione expressè habetur vtrumque verbum, nempe facilius, atque velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius; quæcumque enim habent symbolum ad inuicem: velox horum est transmutatio, quæcumque autem non habent, tarda.* Aliq. verò translatio ita habet. *Different tamen celerius, & tardius, item facilius, difficiliusque, alia aliis transmutationem subeunt.* Immo in textu Græco habetur expressè vtrumque verbum; dicitur enim *ῥᾶτλον*, quod est celerius, & *ῥᾶον*, quod est facilius. Ita etiam sentit Diuus Thomas in commentariis eorundem verborum. Ita Toletus, licet alia ratione eam defendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probatut autem opinione ratione D. Thomæ vbi supra, quia qualitates elementorum oriuntur à formis substantialibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent conuenientiam in qualitatibus, habent etiam maiorem conuenientiam in formis substantialibus, & consequenter in dispositionibus requisitis in materia ad introductionem: & huiusmodi sunt elementa symbola, vt per se
- 42 est manifestum. Vnde sequitur materiam vtriusque similes præhabere dispositiones magna ex parte ad recipiendam formam alterius; sed in materia præhabente similes dispositiones alicui formæ, minor gradus sufficit illius dispositionis, quæ deficit, atque contraria est, vt introducatur talis forma, & ideo facilius, ac velocius introducitur in ea, quàm in alia præhabente omnino dissimiles, atque contrarias dispositiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo faciliior, & breuior erit transitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola. Probatut
- confe

consequentia, quia illa præhabet similes dispositiones, hæc vero prorsus dissimiles, & omnino contrarias; quæ ideo facilius, ac brevius introducitur. Quod hoc exemplo declarari potest, ut vis argumenti melius percipiatur. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor sufficiet ad eam introducendam in materia stupæ, quod patet evidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eandem formam ignis in stupa, & ratio huius differentię non potest esse alia, quam quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur; nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis; in stupa vero dantur siccitas, raritas, & alia, quæ similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea cum minori calore, & facilius, ac velocius introducitur in eam forma ignis, quam in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aer præhabet plures dispositiones similes dispositionibus ignis, nempe calorem, raritatem, leuitatem, &c. quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & 43 ideo necesse est, ut siccitas, quæ deficit, in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo facilius, ac breviori tempore producantur, etiam ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum vero dissymbolum præhabet omnes dispositiones, non solum diuersas, sed omnino contrarias, per quas materia eius valde inepta est ad recipiendum proprias elementi dissymboli, ut aqua habet non solum frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnam; ratione cuius fortius resistit dispositionibus ignis, & propter hanc ineptitudinem materiæ maiorem intensiorem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ, & hinc fit, ut etiam per utramque qualitatem operetur, non solum difficilius propter plura contraria corrumpenda, sed tardius propter maximam indispositionem materiæ ex eisdem contrariis qualitatibus, & aliis resultantem.

Secundò probatur, quia summum summo modo difficilius 44 vincitur, quam non summum, vel quam summum, non tamen summo modo, sed ut ignis fiat ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionem caloris secundum summam intensiorem, vel certe paulo minorem, ut autem fiat ex aëre, non est vincendum summum summo modo, nec etiam per tantam intensiorem oppositæ qualitatis, sed per longè minorem, quia ignis non requirit summam siccitatem, sed

prope summam, & cum minori adhuc gradu intensiōis introduci potest forma propter similes dispositiones, quas reperit in materia, & ideo non solum facilius, sed breuiori tempore. Vnde in utroque sensu, quem exprimunt verba Aristotelis, vera est eius sententia.

- 45 Ad primum argumentum in principio propositum concedendum est antecedens, quod probauerit Aristoteles possibilem esse transmutationem inter quaecunque elementa, quia omnia sunt contraria; sed neganda consequentia, quod ubi maior est contrarietas, facilius sit transmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte sit necessaria ad actionem, & passionem, ac transmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas, & dispositiones; ratione cuius illæ agunt, ut eas expellant, & istæ resistunt, ne expellantur, & resistantia hæc retardat actionem, & transmutationem, & quo maior est contrarietas magis; & hinc fit transitus difficilius, atque prolixior inter elementa dissymbola propter maiorem contrarietatem, & facilius ac breuius inter symbola propter minorem.

- 46 Ad secundum distinguendum est antecedens, quod non sit difficilius expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus, quam vnum ab vno solo agente; nam ubi cetera sunt paria, hoc est si eodem prorsus modo se habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & passi, verum est; non tamen si sint disparia, quia diuerso modo se habent, & ita contingit in proposito. Nam ut ignis conuertat in se aërem, sola siccitas debet vincere humiditatem eius, licet summam; non tamen debet eam vincere summo modo, sed longè inferiori eam vincere sufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris, quos in instanti intendit ignis vsque ad summum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intentio siccitatis sufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta similibus dispositionibus; aqua vero nullam dispositionem similem præhabet in materia, sed omnes dissimiles, atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor summo ferè modo, quia in materia sic inepta maior intensio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam siccitas eadem ratione debet in suo genere perfectius vincere humiditatem aquæ, quia propter indispositionem materiæ maior intensio eius requiritur ad introductionem formæ; densitas etiam aquæ iuuans resistantiam frigiditatis, & humiditatis ex parte sua retardat victoriam, quæ ideo difficilius est, & tardius cōsequenda. Aristoteles verò, dum probauit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia

quia pauciora corrumpantur, nempe vna sola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt se habent naturaliter in elementis, in quibus non sunt cætera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non solum esse faciliorem ex eo, quod cum minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore necessario efficiendum. Quod verò vtraque etiam qualitas corrumpenda sit in symbolis: nihil obstat, quia vna tantum per se, alia per accidens: corruptio verò per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit, sed absolute in sua ratione asseruit pauciora esse corrumpenda in transitu elementis symboli, quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens, quod ignis ad conuertendum in se aërem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: sed neganda est consequentia, quod citius, atque facilius conuertat in se aquam, quàm aërem, quia obstat maxima ineptitudo, atque indispositio materiæ aquæ, à qua plus retardatur conuersio, quàm iuuetur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum iam responsum est, probare quidem transitum inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solum pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum verò concedendum est antecedens, posse dari transitum difficiliorem in eodem tempore factum, non tamen in elementis; in quibus propter modum, quo superantur impedimenta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorum esse transitum inter dissym-bola, vt iam fuit explicatum.

QVÆSTIO III.

An vnum elementum possit producere aliud specie à se diuersum.

VNum præsupponit quæstio tanquam certum, & ab Aristot. superius probatum, & aliud tanquam dubium quærit. Præsupponit quidem quodlibet elementum posse generare aliud sibi simile in specie, vt ignis ignem, & aër aërem, sicque de cæteris,

Et inquit, an possit quodlibet elementum generare, vel producere aliud specie à se distinctum, vt ignis aërem, aut aquam; & hæc ignem, vel terram, & id quidem tanquam causa efficiens eius; sicut potest generare aliud sibi simile in specie. Et prima opinio affirmat posse. Quam videtur tenere Toler. q. 8. huius libri ante primam conclusionem. Probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim. c. 4. huius libri asseruit, & probauit elemēta omnia esse transmutabilia, non solum ab aliis corporibus, sed à se inuicem; ita vt quodlibet possit ex quocunque generari, & concludens sententiam hanc text. 26. eiusdem capituli, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus.* Sentit ergo quodlibet posse generare aliud, & ab eo generari; sed generans aliud est causa efficiens eius: ergo ex mente eius tanquam causa efficiens potest quodlibet indifferenter producere aliud, non solum eiusdem, sed diuersæ speciei.

- 30 Probatur deinde ratione. Primo. Quatuor primæ qualitates sunt quasi semina elementorum, quia sicut virtus seminis inducit formam viuientis, sic istæ qualitates inducunt formas elementorum: ergo omne illud, quod potest inducere has qualitates potest etiam inducere formas substantiales eorum, sed quodlibet elemētū potest producere vnam saltem qualitatem alterius elemēti specie à se distincti, vt ignis siccitatem, quæ est virtus terræ, & aër calorem, qui est virtus ignis: ergo consequenter poterit idem elementum producere. Secundo, quia Aristoteles 1. lib. Metheo. summa 4. cap. 1. asserit ex aëre intra cauitates terræ detento generari aquam, & causam huius generationis esse terram, quæ sua frigiditate destruit calorem aëris, & inducit frigiditatem sufficientem ad introductionē formæ aquæ; sed non potest esse terra causa tantum materialis talis generationis: ergo tanquam efficiens generat aquam specie à se distinctam. Probatur minor, quia frigiditas summa est propria virtus aquæ: ergo quod producit eam efficienter, censetur producere efficienter aquam; sed terra producit efficienter intensam frigiditatem in materia aëris, ad quam sequitur introductio formæ aëris, & generatio eiusdem: ergo est causa efficiens aëris specie à se diuersi. Præterea non datur ibi alia causa efficiens aquæ ex aëre genitæ, præter terram effectiue inducentem vltimam dispositionem: ergo illi debet tribui talis effectus, tanquam causæ efficienti, & non solum materiali. Probatur tertio, quia maiorem virtutem habet vnum elementum ad producendum aliud, quàm mixtum, præsertim infini ordinis, qualia sunt ferrum, & lapis, sed hæc possunt producere elemēta ignis, quod constat specie differre ab eis: ergo à fortiori poterit vnū elemē-

elementum producere aliud specie à se diuersum. Probatur minor, quia per collisionem ferri, & silicis generatur ignis, qui non potest tribui alteri tanquam efficienti, cum nihil ibi reperiatur, à quo possit ignis generari: nisi velis recurrere ad causas vniuersales, quod videtur absurdum.

Nostra sententia opposita est, & tria asserit. Primum est, quod nullum elementum possit producere aliud specie à se distinctum tanquam causa efficiens per se. Probatur primo, quia vnum elementum non potest producere aliud specie distinctum tanquam causa vniuoca, neque tanquam causa æquiuoca: ergo non potest esse causa efficiens eius. Euidens est consequentia, quia causa efficiens adæquatè diuiditur in vniuocam, & æquiuocam secundum communem consensum totius scholæ. Antecedens etiam per se notum est de causa vniuoca, quia hæc solum se extendit ad productionem effectus eiusdem speciei. Probatur autem de æquiuoca, quia causa æquiuoca duo habere debet respectu effectus. Primum, quod sit essentialiter eo perfectior. Secundum, quod eum contineat eminenter. Et ex primo sequitur euidenter, quod elementa minus perfecta non possunt esse causæ æquiuocæ elementi perfectioris, vt terra respectu ignis, sicque de reliquis imperfectioribus. Ex secundo verò sequitur, quod etiam perfectiora non possint esse causa æquiuoca imperfectorum. Probatur consequentia, quia non continent ea eminenter, vt ignis non continet terram, neque aquam, vt ex duobus conuinci potest. Primo ex parte formæ substantialis cuiuslibet elementi perfectioris, quæ particularis est, & limitata ad propriam speciem, vt cætera corpora sublunaria, etiam longè perfectiora elementis, quæ licet perfectiora sint aliis corporibus inferioris ordinis, vt homo perfectior cæteris animalibus, nullum tamen continent eminenter, neque producere possunt; quia continere eminenter inferiora corpora solum conuenit vniuersalibus corporibus, vt cælestibus, à quibus ideo produci possunt. Secundo, ex parte dispositionum, quia euidens est nullam causam efficientem posse producere formam, vel educere eam de potentia materiæ, nisi possit materiam sufficienter disponere pro tali forma in ea introducenda; sed nullum elementum potest inducere in materiam dispositiones sufficientes pro forma alterius specie à se diuersi introducenda: ergo euidens est, non posse illud producere tanquam causam eius efficientem. Probatur minor, quia nulum elementum continet dispositiones sufficientes alterius specie diuersi: ergo non potest materiam disponere pro forma eius recipienda.

Asserit secundo nostra sententia; quod nec duo elementa possint

possint esse causa efficiens per se elementi tertij, quod de duobus elementis symbolis docuit expressè Arist. c. 4. & est per se euidens. Nam eum conueniant in vna qualitate: & si duabus alijs contrariantur, vel corrumpitur illa; in qua cōueniunt, & remanent duæ contrariæ, & tunc nullum generabitur elementum, quia ex contrarijs qualitatibus constare non potest, vel corrumpuntur duæ contrariæ, & remanet cōmunis, ex qua minus potest constare elementum, quod ex duabus saltē constare debet. Quod verò non possit ex duobus elementis dissymbolis generari tertium, probatur eisdem ferè rationibus. Prima, quia nullū ex his elementis continet eminenter aliud specie à se diuersum; ergo nec utrūque simul potest illud continere. Antecedens iam probauimus. Consequentia verò sic probanda est. Primo, duo elementa simul concurrentia non efficiunt vnum tertium per se substantialiter perfectius singulis eminenter aliquid continens, quod non continerent singula per se; ergo nec possunt tertium elementū effectiue producere. Secūdo, quia nullum corpus potest continere aliud eminenter, nisi ratione eminentioris formæ; sed constat duo elementa simul sumpta non habere eminentiorē formam, sed duas tantum eiusdem ordinis; ergo non possunt eminenter continere aliud elementum specie distinctum ab utroque, neque illud producere. Et si dicatur posse illud producere tanquam partiales causæ: ita vt singula disponant materiam secundum vtramque qualitatem
 54 requisitam, & ideo sufficienter disponatur ab utroque. Probo hoc esse falsum. Primo, quia tales dispositiones non producuntur per se in ordine ad formam tertij, sed ad proprias: forma vero tertij per accidēs sequitur; ergo non sunt causa per se. Secundo, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & necessariò sequitur qualitas in summo gradu, vt formæ aëris summa humiditas, sed talē qualitatem in summo gradu neque continent, neque possunt producere duo elementa dissymbola, etiam vt partiales causæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tanquam causæ efficientes, vt ignis, & aqua non habent summam humiditatem aëri propriam; ergo nec possunt eam producere, & ex consequenti, neque formam substantialem eius. Probatur tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non possunt esse causa per se alterius elementi ab utroque distincti quia præter intensionem vtriusque sequitur; ergo ad summum possent esse causa per accidēs. Probatur antecedens, quia quodlibet intendit per se assimilare sibi passum, & sibi simile producere; ergo quodcūque aliud à se diuersum sequitur per accidēs.

Asserit

Asserit tandem nostra sententia, nullū corpus mixtum posse
 producere elementum, tanquam efficientem causam per se. 55
 Quod probari potest hoc modo. Nullum mixtum, vt tale con-
 tinet eminenter elementa: ergo nec potest tanquam efficiens
 causa ea per se producere. Antecedens probatur, quia si mix-
 tum contineret eminenter elementum, vel formam eius; ne-
 cessariò deberet continere dispositiones necessarias, easque
 inducere posse in materiam, vt illis medijs, educeret eandem
 formam de potentia eius; sed nullum mixtum, vt tale continet
 dispositiones necessarias pro forma elementi: ergo nec potest
 eam educere de potentia materiæ, nec elementum producere.
 Probat minor quia qualitates sufficienter disponentes pro
 forma elementi debent esse summę intensiōis, vel propè sum-
 mæ, aut certè magnam habere intensiōem; sed nullū mixtum
 habet primas qualitates sub magna intensiōe, sed remissas, &
 temperatas: ergo non potest disponere materiam pro forma
 alicuius elementi introducenda.

Restat igitur, vnum elementum solum posse esse causam ef-
 ficientē per accidens alterius specie distincti, vel aliquo modo
 materialem inducendo aliquam dispositionem in materia
 pro forma talis elementi introducenda; & insufficientem qui-
 dem, vt in solutionibus argumentorum explicabitur.

Ad testimonium Aristotelis respōdeo, intentum eius solum 56
 fuisse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elemēta
 sint transmutabilia, ita vt quodlibet possit corrumpi ab alio,
 atque etiam corrumpere aliud, & ex quocumque possit etiam
 quodlibet generari per se. In quo consistit circulus elementa-
 rium generationum; sed ex hoc non sequitur vnum esse effi-
 cientē causam per se alterius distincti à se specie, sed solū, quod
 ex quocumque tāquam ex termino à quo possit aliud generari.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens pri-
 mi enthymematis, quod primæ qualitates sunt quasi virtutes
 feminales elementorum; sed distinguendum consequens, quod
 agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa
 ipsa: nam si possit vtramque qualitatem cōuenientem eidem ele-
 mento producere in eo gradu intensiōis, quo sequuntur na-
 turaliter formam elementi in materia, vel certè in eo, in quo
 sunt dispositiones sufficientes in materia ad introductionem
 formæ eius, poterit elementum ipsum producere, non tamen
 ex eo, quod possit vnā tantum; præsertim si non sit prima,
 quæ conuenit elemento in summo gradu, quod verò nullum
 elementum hoc possit probauimus, & ideo non sequitur, quod
 possit producere elementum distinctum à se specie.

Ad secun-

Ad secundum concessa maiori & minori, neganda est consequentia, quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aëre; sed solum est efficiens per accidens, in quantum inducens frigiditatem, ut aërem in se conuerteret, per accidens consecuta est productio aquæ; nec sufficeret, terram produxisse frigiditatem, etiam per se ordinatam ad generationem aquæ, ut esset causa efficiens eius, quia non ex vi solius frigiditatis, nisi humiditate præsupposita in materia, (cuius constat terram non fuisse, nec potuisse esse efficientem causam) consecuta est generatio aquæ, quia, ut aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia convenientem formæ, nisi inducat sufficientem, ita ut eam necessario sequatur forma. Cuius ratio est, quia ut sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo ut agens sit causa formæ, necesse est, ut integram possit producere.

- 58 Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia utrumque simul, tanquam vna causa totalis poterit utramque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completam dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, ut si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permaneant in materia humiditas, & calor, quæ sunt propriæ dispositiones aëris. Respondeo in tali casu utrumque corrumpi, quare euidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam non sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam; quod autem non est, nullam potest efficientiam habere. Si verò corumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrum potest esse causa per se aëris propter duo. Primum, quia præter intensionem utriusque sequitur: ideo solum possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanente certum est, & de igne non minus, certum, cum non inducat sufficientes dispositiones. Quod verò humiditas aquæ permaneat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aëris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumentalis, quia licet virtus agentis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in materia solum potest esse causa disponens, quæ ad materiale reducitur, ut in primo libro probauimus.

- 59 Ad vltimum de generatione ignis ex aëre per collisionem ferri, & silicis negandum est, quod ab his corporibus mixtis produ

producatur tãquam à cauſis efficientibus per ſe. Nam ſiue producatur ignis ex eo, quod exſiccatus iam aër per admixtionem terreſtris exhalationis, & diſtractus ad maiorem locũ per impulſum ei impreſſum ab eiſdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem diſpoſitus ad ſuſcipiendum intenſiorem calorem cauſatum per accidẽs ex motu: quæ diſpoſitiones ſufficientes eſſe cenſentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aëris. Siue producatur per ſiccitatẽ cauſatam in aëre ab eiſdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impreſſam per motum. Aut non producatur ex materia aëris, ſed ex materia alicuius exhalationis terreſtris in poris eiſdem ſilicis incluſæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiſdem lapidis, quæ intenſam ſiccitatem habeat, vt oſtendit eius durities, & cuius calor inrendatur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non 60 poteſt fieri à ferro, & lapide tanquam à cauſis efficientibus per ſe, ſed omnino per accidens, quia non ſunt cauſa per ſe intenſarũ diſpoſitionũ, quidquid enim caloris, raritatis, aut ſiccitatis produciunt in aëre per motum, per accidens efficiunt, quia motus non eſt cauſa per ſe caloris, vel aliarum qualitatum; ſed ſolum per accidens, vt per ſe notum eſt, & conſequenter, neque corpora ipla per collisionem, quæ motus localis eſt. Cauſa igitur per ſe educens formam ignis de potentia huius, vel illius materiæ, & produciens conſequenter ignem ex ea ſunt virtutes cœleſtes, ad quas pertinet ſupplere omnes defectus particularium cauſarum. Conſtat autem nullam dari particularem cauſam per ſe effectus producti in caſu iſto: ergo neceſſe eſt ad vniuerſales recurrere: quemadmodum recurritur neceſſariò in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentiæ cœleſtes virtutes producendi elementa; cum conſtet poſſe ab eis produci, & in diuerſis caſibus verè produci omnes primas qualitates, quæ ſunt diſpoſitiones ſufficientes pro formis elementorum, & eas cõſequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne producto in caſu iſto dicimus, dicendum eſt de elementis productis ex materia aliorũ, ita vt quotieſcũque ex vno elemento, vel duobus produciatur aliud diuerſæ ſpeciei, cauſa per ſe educens formam de potentia materiæ, & produciens tale elementum ſint cœleſtes virtutes, quia nec elementa ipla, (vt probauimus) poſſunt eſſe cauſa efficiens principalis per ſe, neque instrumentalis per diſpoſitiones in materia remanentes, quas probauimus, non poſſe efficiẽter concurrere ad introductionem nouæ formæ, nec expulſionem antiquæ, ſed ſolum in genere cauſæ materialis.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*De elementis autem ex quibus corpora
constituta sunt, &c.*

Breuis expositio textus.

¹ **C** Apite præfenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intenum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima, proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriolem. Et tandem in tertia docet, & probat quodlibet mixtū cōstare quatuor elemētis.

Proponit ergo dubium, an, & quonam modo mixta possint generari ex elementis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiam, & ideo esse transmutabilia; immò eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessarium esse, vt habeant communem materiam. Altera fuit, Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substantiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundum eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionem, vt difficultatem eius ostendat. Et primo aduersus hanc secundam, quia ex ea (ait) tria sequuntur inconuenientia. Primum est, quod nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, sed vtrumque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem sensus perfectissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. ² Secundum inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non possent saltem dari in eo similes partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vr sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium verò inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacūque parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera

altera figura pyramidalis, quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docens, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumque possunt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte cere potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduersus aliam, probatque nec iuxta illam 3 esse possibilem talem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corrumpuntur omnia, vel aliquod tantum, & permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia non potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem formæ mixti, nihil commune haberet mixtum cum elementis, cum materia illa elementorum tantum sit, non mixti. Si verò dicatur secundum, sequitur non dari mixtionem veram, sed quæ vocatur mixtio, erit corruptio vnius, & generatio alterius, sicut dum generatur ignis ex aëre, aut quid simile: quare nec iuxta hanc opinionem poterit mixtum generari ex elementis.

In secunda verò parte respondet dubio proposito duobus præsuppositis, quorum primum est, quod quatuor primæ qualitates, quæ sunt virtutes elementorum, habent latitudinem intensionis, & remissionis. Præsupponit secundo; dupliciter posse aliquid esse, aut denominari calidum, sicque de cæteris qualitatibus; vno modo actu, & simpliciter, quando habet in se totam latitudinem caloris, hoc est, totam eius intensionem, ut ignis, dum est in sua naturali dispositione dicitur actu, & simpliciter calidum, & calidum hoc modo sumptum solum est frigidum in potentia, quia nihil caloris, actu habet, sed habere potest. Secundo modo aliquid dicitur calidum, actu quidem, non tamen simpliciter, sed secundum quid, quia aliquid caloris habet actu; & quod ita calidum est, potest etiam aliquid frigoris habere actu, & vocabitur calidum frigidum.

His suppositis respondet dubio hac distinctione: elementa 4 duobus modis applicari possunt ad agendum. Primo, ita ut omnino vnum superet aliud. Secundo, ita ut non omnino, sed secundum diuersas qualitates, ac secundum quamdam proportionem vnum superet aliud, & superetur ab eo. Et si applicentur primo modo, non sequetur mixtio, sed generatio vnius, & corruptio alterius. Si verò secundo modo, ita agent, & patientur, ut propriæ qualitates eorum remittantur, & ad certum gradum attemperentur; sub quo temperamento conseruari non poterunt, quia in maiori gradu intensionis postulant qualitates ad

fui conseruationem: corrumpuntur ergo, & introducitur in materia eorum forma mixti, cuius dispositio conueniens sunt quatuor ipsæ qualitates sic attemperatæ; & cum qualitates istæ attemperatæ habeant latitudinem intensiōis, secundum eam habet latitudinem tale temperamentum; nam attemperari posuit, ita ut calor vno gradu, aut dimidio, aut minori parte intensiōis excedat frigiditatem, vel ut excedat duplici gradu, vel vno cum dimidio, vel cum minori parte. Et eodem modo potest frigiditas excedere calorem; sicque de humiditate, & siccitate; & secundum hos excessus actiuos, & passiuos diuersa sunt temperamenta, & secundum diuersa temperamenta introducitur in materia elementorum forma huius mixti, vel illa, quæ tale, vel diuersum temperamentum postulant; & generantur diuersa mixta. Et his modis potest mixtum fieri ex elementis per veram mixtionem iuxta primam opinionem in principio capituli adductam, quæ propria est ipsius Aristoteli. & vera. Secundum opinionem verò Empedoclis nullo modo fieri potest vera mixtio, neque verum mixtum ex elementis, ut argumento illo ad tria impossibilia ducente probatum est, quod ideo non soluit, quia conuincere arbitratur illam opinionem esse falsam.

- 5 Sed respondet duplici argumento contra propriam sententiam à se proposito. Et ad primum ait concedendum esse, quod elementa applicata ad mixtionem non omnino corrumpuntur, sed per mutuam actionem, & reactionem remittit virtutem, vel qualitatem, aut qualitates eorum, ita ut sub ea sic remissa conseruari non possint, & ideo omnia corrumpuntur, & generatur mixtum, cuius propria dispositio sunt quatuor qualitates ad talem gradum remissum attemperatæ. Negandum verò est solam materiam elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quasi refractæ, aut remissæ, eadem quidem secundum speciem, vel numerum iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium. Ad secundum, negandam quoque esse consequentiam docet, quod mixtum non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorum communicatur mixto, & præter materiam qualitates attemperatæ disponentes eam ad introductionem formæ substantialis eiusdem mixti, & ratione vtriusque verè, & propriè dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, verè, & propriè etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

*Omnia autem mixta corpora quacumque circa
medij locum sunt, &c.*

Breuis expositio textus.

Breue admodum est caput hoc, cuius intentum est probare, 6
quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuidi-
tur autem in duas partes. In prima probat intentum duplici ra-
tione. In secunda verò docet inter elementa omnia solū ignem
nutriri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto sint omnia
quatuor elementa secundum proprias virtutes. Mixta, quæ fiunt
in terra, constant quatuor elementis: ergo idem est de cæteris.
Antecedens sic probat. Hæc mixta constant terra, & aqua: ergo
etiam ære, & igne, quæ sunt eis contraria. Consequentiam pro-
bat, quia generatio ex contrariis debet fieri; & contraria idem
subiectum respiciunt, circa quod possunt se expellere. Antece-
dens verò sic ostendit. Hæc mixta conseruantur in terra, & ad
illam mouentur naturaliter, si separata sint: ergo participant na-
turam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum na-
turaliter mouetur. Terra verò sicca admodum est, & ideo quasi
coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta na-
turam eius consistentē, ac terminabilem fieri; ita vt nisi humido
foveatur, conuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet ac-
cipere, quæ non solum humida est, sed partes terræ subintrare,
& quasi peruadere potest: quod non habet ær, etiam si in summo
gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta non solum aqua, sed
terra constare; igne verò, & ære, quia contrarij sunt. Secundo 7
probat ex nutritione per quam producitur pars substantiæ simi-
lis eidem substantiæ viuenti, cui superuenit, & producitur per
conuersionem alimenti: ergo alimentum eisdem constare de-
bet, ac substantia corporis viuētis; vt ita verum sit, quod ex
eisdem nutrimur, ex quibus geniti, vel compositi sumus; sed nu-
trimentum constat quatuor elementis: ergo etiam mixtum,
quod ex eo nutritur. Minorem probat argumento à maiori in
plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex, maximè ali-
mentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimen-
to maximè ad terræ simplicitatem accedente nutriri debent; sed
alimentum plantarum constat quatuor elementis; ergo quod-
cunque aliud. Minorem probat experientia agricolarum, qui

vt plantas nutrant, ac foueant, aquam terræ permisceant, vt ex vtraque permixta alimenta eis præparent, & applicent. In secunda parte docet ignem solum inter elementa nutriri, quod probat, quia nutrimentum sic se habet ad nutrimentum tanquam materia, cum in ipsum conuertatur: nutritum verò quasi forma eius est, cum ei præbeat formam; sed ignis inter omnia elementa est formalis: ergo maximè conuenit ei nutriri. Minorem probat ex motu eiusdem ignis, per quem tendit in orbem Lunæ, qui quasi forma est corporum sublunarium, cum ea terminet, arque contineat. Vnde sequitur ignem ei esse similem, quia vnumquodque mouetur naturaliter in suum simile tanquam in terminum sui motus; & ideo esse formalem, sicut ille formalis est. Nutritio verò, quam asserit Aristoteles conuenire igni, non est propria, quia non fit per intus sumptionem, sicut nutritio viuientium, sed per iuxta positionem pabuli.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

TRACTATVS DE MIXTORVM TEM- peramentis.

QVÆSTIO I.

*Quidnam sit, vel in quo consistat tempera-
mentum mixtorum.*

- 8 **T**emperamentum mixti (vt à nominis significatione incipiamus) vocatur congrua illa dispositio, quam forma substantialis mixti corporis postulat, vt introducatur, & conseruetur in materia. De qua merito dubitamus, quidnam sit, vel in quo consistat? Præsupponendum est autem non consistere in proportionem primarum qualitarum formaliter sumptarum pro relatione. Nam temperamentum mixti significat congruam dispositionem præcedentem in materia pro introductione, & conseruatione formæ substantialis eius; sed relatio nihil ad disponendam materiam confert, & longè minus ad conseruationem, quia nec materia præparatur relationibus ad suscipiendam formam; nec forma conseruatur relationibus, sed qualitatibus: ergo temperamentum non in relatione, sed in qualitate vna, vel multis consistere debet. Secundo, quia in mixtis dantur contraria temperamenta, per quæ agere possunt, & pati;

Cap. VIII. De temperam. mixtorum. Quæst. I. 613

& pati ; sed relatio contrario caret , & actiua non est : ergo in ea non consistit temperamentum ; sed in qualitatibus utrumque habentibus.

Quo supposito , prima opinio tenet temperamentum mixti 9
esse vnâ simplicem qualitatē distinctā à primis , quæ ex
corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrup-
puntur formæ substantiales elementorum , & succedit eis vna
forma substantialis mixti , in qua virtute continentur , ita cor-
rumpuntur omnino qualitates elementorum , vt non perma-
neant in mixto , neque eadē numero , neque specie , sed eis
succedat vna qualitas distincta , in qua virtute contineantur. Ita
Auicena 1. Sufficientiæ cap. 10. Albertus Magnus 2. Physic.
tract. 2. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 15. quæst. vnica. Diuus Tho-
mas in his Commentariis lect. 24. ad finem. Probatur primo ex
dispositione corporis viuētis , nam effectus adeo diuersi , qui
fiunt ab anima , calorēque naturali tanquam instrumento eius ,
non possunt fieri per solam proportionē primarū qualitatū ,
etiā si diuersa hæc sit in partibus etherogenicis viuētis : ergo
necesse est ponere diuersas qualitates in diuersis partibus pro
diuersis effectibus præstandis. Probatur minor , quia etiā si
eadem esset , vel diuersa proportio primarum qualitatū in pe-
de , aut brachio , quæ est in stomacho , non fieret in eis chylus
pro sanguinis productione : ergo ponenda est peculiaris quali-
tas distincta à primis , immo distincta in singulis membris cor-
poris viuētis , vt produci in eis possint effectus adeo diuersi.
Secundo , quia si temperamentum mixti consisteret in propor-
tione primarum qualitatū , in indiuisibili consisteret , cum
proportio consistat in indiuisibili , sicut æqualitas ; sed tempera-
mentum non potest consistere in indiuisibili : ergo neque in 10
proportionē primarum qualitatū , sed in qualitate ab eis dis-
tincta habente latitudinem. Probatur minor , quia si tempo-
ramentum consisteret in indiuisibili , quælibet mutatio alicuius
primæ qualitatē secundum intensiōem , etiā minimam dis-
solueret temperamentum naturale mixti : & cum sanum sit cor-
pus , dum habet temperamentum sibi naturaliter debitum , se-
quitur sanitatem quoque consistere in indiuisibili ; & ideo sta-
tim , ac tantisper calor intenditur , vel quælibet alia qualitas sa-
nitatem amittere , morbumque incurrere , quod est contrarium
communi consensui Medicorum omnium , atque euidēti ex-
perientiæ ; nam experimur sæpe hominem per excessum motus ,
vel alia de causa nimis incalescere , & tamen nec debitum tem-
peramentum amittere , nec præhabitam sanitatem.

Secūda opinio nō tollit quatuor qualitates primas à mixtis , 11

sed addit præter illas alteram, ita ut illæ quasi fundamentum eius sint, temperamentum verò non consistat formaliter in proportionem illarum, sed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, sed solum rationem hanc non contemnendam. Si temperamentum mixti consisteret in sola proportionem primarum qualitatum, sequeretur passim interire quodlibet mixtum, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia proportio primarum qualitatum debilis est, & parum firma, facileque mutatur à causis extrinsecis, usque adeo, ut propter nimiam intensiorem caloris, facile extinguatur frigus, & è contra propter intensiorem frigoris extinguatur calor, sed una qualitate extincta, extinguitur omnino temperamentum in proportionem omnium consistens, & consequenter extinguetur mixtum, non valens consistere sine temperamento, quo medio conservatur forma in materia: quate necesse est ponere quintam qualitatem sua virtute continentem omnes quatuor, in qua consistat temperamentum, & per quam possint defectus omnes primarum reparari, & quælibet earum si nimis remittatur intendi, & corroborari: & ita diu conservetur temperamentum in eisdem primis qualitatum fundatum, & ex consequenti mixtum.

- 11 Tertia opinio est quasi media inter has duas extremas; nam ex una parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera verò ponit duas alias, unam mediam inter calorem, & frigus; & alteram inter siccitatem, & humiditatem. Ita Saxonia quæst. 19. huius libri. Fundamentum huius sententiæ est quia per has qualitates medias commodius possunt fieri effectus omnium primarum qualitatum, quam per ipsas primas: quæ ratione contrarietatis formalis, quam habent, possunt ab aliis agentibus intendi, & remitti, & ideo intensiores, vel remissiores effectus præstare, quam naturæ corporis mixti conveniat.

Ultima opinio tenet temperamentum mixti consistere in proportionem primarum qualitatum, nec præter eas aliam qualitatem ponendâ, quæ sit temperamentum. Ita Marsil. q. 22. huius libri. Fernellius lib. 2. Philos. c. 3. Tolet. q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius lib. q. 1. art. 1. & est communis inter recentiores, & tanquam probabilior tenenda. Et in primis videtur expressa D. Thom. 1. part. quæst. 76. artic. 4. ad 4. vbi nullam aliam qualitatem præter primas attemperatas ponit, quas dicit esse sufficientem dispositionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduersus primam sententiam, quia temperamentum non est aliud, quam debita dispositio, per quam conservatur forma in materia, sed debita hæc dispositio conservans non potest esse aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum: ergo

in hac

in hac proportione, seu temperie primarum qualitatum, & non in alia qualitate supetaddita consistit temperamentum. Probatur minor, quia per eandem dispositionem conseruatur forma in materia, per quam introducitur in ea, quia introductio ordinatur ad conseruationem; sed primæ qualitates, ita proportionatæ sunt conueniens, & naturalis dispositio pro forma mixti introducenda, atque etiam sufficiens, ita vt non sit necessaria alia qualitas disponens præter illas: (quod etiam fatentur aduersarij), cum nemo sit, qui aliam qualitatem præter quatuor primas ponat ad introductionem formæ mixti necessariam; ergo nec alia debet poni pro eadem conseruanda, & ideo nec pro temperamento mixti. Secundo, quia Medici omnes, immo & omnes Philosophi asserunt viuentia omnia corporea ex propria natura asserre secum internam causam morborum omnium, atque etiam senectutis, & corruptionis, & hanc causam esse, quod ex contrariis, & inter se pugnantibus sit compositum: quod patet esse falsum, si vna tantum qualitas sit temperamentum eius, & primas qualitates elementorum non habeat, quia contrarietas in vno solo non saluatur, sed duo extrema, vt minimum requirit. Et si dicatur qualitatem illam virtute continere contrarias. Probatur id non sufficere, quia sicut non est sibi 14 contraria propter virtuale continentiam contrariorum, ita non potest esse principium corruptionis, quæ in sola contrarietate consistit. Tertio, ad mutuam actionem, & passionem; ad mutuamque actionem, & reactionem, atque etiam veram passionem, & corruptionem necesse est ponere in mixto qualitates formaliter contrarias, quales sunt primæ elementorum, quæ si non ponantur, non poterit resistere elementis in se agentibus, sed in instanti corrumpetur ab eis. Probatur aperte, quia formalis, & actualis resistentia non potest dari, nisi inter formaliter, & actualiter contraria; sed illa qualitas non est actu, & formaliter contraria alicui: ergo per illam non potest actu, & formaliter mixtum resistere elementis.

Probatur deinde, quod non detur quinta qualitas, quæ sit temperamentum existens in mixto, cum quatuor primis contra secundam opinionem, quia operationes qualitativis elementorum, proprias exercere potest mixtum per primas qualitates; immo per has potest resistere contrariis, & se defendere ab illis, & non per illam, vt probauimus: ergo superflua est talis qualitas, quia sine necessitate ponitur. Probatur consequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur; sed sicut in elementis ad recuperandam intensionem auiusmodi cuiuslibet qualitatis non requiritur alia qualitas, sed

virtute propriæ formæ substantialis, se reducit elementum ad intensiorem sibi debitam, nisi impediatur; ita mixtum potest virtute propriæ formæ se reducere ad intensiorem amissam suæ qualitatis; & hoc satis est, ut non facile extinguatur. Quod si contraria sint potentiora, extinguetur, quia corruptibile est: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

- 15 Probatur tandem non dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro temperato mixti aduersus opinionem tertiam, quia per experientiam tactus cognoscimus mixtum habere calorem, & frigiditatem in suo statu naturalis, sed mediæ illæ qualitates non possent causare sensationem caloris, & frigiditatis: ergo falsum est eas ponere pro extremis. Probatur minor, quia sicut solus formalis calor, vel lux potest sentiri per visum, & formalis sonus per auditum; ita solum formalis calor, & frigus possunt sentiri per tactum.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod non sufficiat diuersa proportio primarum qualitarum, ut per diuersa membra corporis viuentis possit anima per suas potentias, & instrumenta præstare effectus diuersos. Sed reuera fiunt diuersi effectus in diuersis partibus propter diuersum temperamentum primarum qualitarum, simul cum secundis ex eo procedentibus.

- 16 Ad secundum concessio antecedenti, quod naturale temperamentum in indiuisibili consistat, neganda est prima consequentia, quod per quemcunque excessum caloris, aut frigoris ex illis causis prouenientem dissoluatur, nam cum temperamentum sit secundum se permanens, cum sit dispositio naturalis corporis, non quicunque excessus ex causa facile superueniente, & cito transeunte procedens, dicitur illud dissoluere, nam statim à propria natura reducit ad naturalem statum: quod si diuturnus sit, dissoluetur quidem, & mixtum non habebit statum naturalem, sed violentum, & censebitur esse in via ad corruptionem. Secunda vero consequentia de sanitate, & morbis concedenda est; sed distinguendum cōsequens; nam sanitas, & morbus dupliciter possunt sumi, nempe in rigore Philosophico, & sic verum est sanitatem in indiuisibili consistere, & per quemlibet excessum, vel defectum intensiōis ex causa aliquantulum permanente procedens, tollit, & morbum incurri. Sed non sumitur sub hac Physica formalitate à Medicis, sed prout notabiliter lædit, vel proxime lædere potest operationes corporis, & membra eius grauare, ne proprias possint functiones, aut munera exercere. Et hoc modo posset forte vocari morbus practicè: ille vero videtur esse morbus quasi speculatiuus tantum, de quo cura est Medicis solum

Cap. VIII. Tract. de temper. mixtorum. Quest. II. 617
lum in gymnasiis, ubi de natura eius disputant. De morbo vero
in alia acceptione agunt Medici cum infirmis, & ideo hunc so-
lum communi modo loquendi morbum vocant, ex quo potest
eis lucri aliquid provenire. Fundamentis vero aliarum opinio-
num satisfecimus in confirmatione nostræ, & ideo non oportet
solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

*An detur in mixtis temperamentum æquale
ad pondus?*

DVplex temperamentum distinguunt Medici, atque Philo- 17
sophi; vnum vocant temperamentum iustitiæ, vel æquale
quoad iustitiam; & est illud, quod constat primis qualitatibus
in eo gradu intensiōis, aut in ea proportionē, quæ conueniens
est formæ mixti, etiamsi in gradu inæquali contineat omnes
qualitates. Ideo enim vocatur temperamentum iustitiæ, quia
quod debitum est alicui, ex iustitiā ei confertur: ergo illud tem-
peramentum, quod debitum est formæ mixti, merito vocatur
æquale, vel cōueniens quoad iustitiam. Aliud potest excogitari
temperamentum æquale ad pondus, quod constat ex quatuor
qualitatibus in gradu intensiōis omnino æquali, nempe calore
ut quatuor, frigiditate ut quatuor; & pariter de cæteris. Et de
temperamento iustitiæ nulli dubium est, quin detur in mixtis;
sed certum est dari in omnibus, quæ sunt in statu naturali, hoc
est naturæ suæ conuenienti, ideo de solo temperamento æquali
ad pondus quaerimus, an detur in mixtis, vel saltem in aliquo.

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentum in
aliquo mixto. Ita Auicenna sent. 1. doct. 3. c. 10. Auerroes 1. lib.
de cælo comment. 7. 10. Meth. comm. 2. 4. Meth. comm. 10.
& 2. lib. de Gener. comm. 48. quæ sequuntur omnes Arabes. D.
Thom. in 2. dist. 19. q. unica art. 4. & in 3. dist. 16. q. 1. art. 1. Mi-
chael de Medina in sua Parenesi Conciliator dif. 18. & hanc se-
rè sequitur Tol. q. 1. huius libri, aperte asserens tale tempera-
mentum vix dari posse in rerum natura. Probat Auerroes pri- 18
mo, quia ad mixtionem non possunt concurrere qualitates in
æquali gradu intensiōis; ergo neque ad mixtum. Evidens est
consequentiā, quia temperamentum mixti resultat ex mixtione
elementorum, per quam corrumpuntur: ergo si mixtio non sit
ex qualitatibus in æquali gradu intensiōis concurrentibus, nec
temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu constare.
Sed probatur minor, quia si qualitates elementorū concurrerent

ad mixtionē in gradu intensiōis æquali, non sequeretur actio; nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione non sequitur actio. Quod potest confirmari, quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitatibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta, omnia sunt fortia, atque consistentia, in quibus prædominatur terra, ut patet in omnibus, quæ degunt in terra; sed prædominante terra, debent prædominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atque frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si vero sint mixta imperfecta, quæ non constant omnibus qualitatibus elementorum; euidentius patet prædominari in eis elementum, à quo extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex consequenti qualitates eius, ut patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quam faciliè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, ut probat siccitas maxima earum: qua re neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

- 19 His argumentis alterum longe difficilius addere placet, quia si detur temperamentum mixti æquale ad pondus maxime in viuētib; vel possibile foret, non est dubium, quin perfectissimum esset, quia mixtis perfectissimis conueniret, qualia sunt viuētia; sed repugnat viuētib;: ergo nulli mixto potest conuenire. Probatur minor, quia viuētia habent partes diuersas, per quas exercent diuersas operationes, & ideo in his partibus postulant temperamentum diuersum; sicut animalia in corde, aut iecore calorem maximum propter sanguinis, atque spirituum vitalium generationem; in cerebro vero maximam frigiditatem, ut oportet ad generationem spirituum animalium, atque etiam ad species sensibiles retinendas, operationesque sensitiuas exercendas, sicque de reliquis partibus pro ratione suarum operationum: ergo repugnat his mixtis temperamentum æquale ad pondus.
- 10 Secunda opinio est quorundam Medicorum, inter quos refertur Hugo Senensis, qui quatuor videntur temperamenra distinguere in animali. Primum vocant naturale innatum, & est illud, quod fuit conueniens dispositio ad introductionem formæ mixti in materia, & ideo sub quo fuit genitum animal. Et hoc negant posse esse æquale ad pondus. Secundum temperamentum vocant influxum, quia resultat ex influxu quarundam partium in alias. Cum enim corpus animalis diuersa habeat organa pro operationibus exercendis valde diuersis, diuersa etiam postular temperamenra in eis, quia repugnat per membra eiusdem temperamenti exercere. Exemplum esse potest in corde, & cerebro; nam illud est quasi sanguinis, & spirituum vitalium

vitalium officinâ, hoc vtrq̃ quasi totius sensationis, & spirituum animalium fons; ad species vero intentionales producendas, recipiendas, & retinendas requiritur abundantia frigiditatis, sicq̃ue de cæteris membris, quæ vicissim se temperant membris calidioribus frigidiora calefacientibus, & frigidioribus refrigerantibus calida. Nihilominus secundû hoc temperamentum influxum asserunt animal magis esse calidû, & humidum, quàm frigidum, & siccum, vtrouque autem hoc temperamento videtur resultare tertium, quasi mixtum ex vtroque, quia qualitates influxæ cõiunguntur cum naturalibus, & videtur temperamentum quasi totale constituere æquale ad pondus, quia inæqualitatem primi temperamenti naturalis reducit temperamentum influxum ad quandam æqualitatem, quam in cute circa quam primo fit tactus ostendi aiunt habente omnes quatuor qualitates ad æqualem gradum intensiõis attemperatas. Vltimum temperamentum dicunt esse quasi aggregationem omnium qualitatum, vel totius intensiõis earum in partibus animalis existentium. Et hoc dicunt esse æquale ad pondus in toto animali, quia æqualis est intensio omnium qualitatum, ita vt tantam habeat intensiõem caloris totum animal simul accipiendo eam, quàm habet in omnibus membris simul sumptis, quantum habet intensiõem frigoris, & cæterarum qualitatum.

Vltima opinio concedit, naturaliter esse possibile temperamentum æquale ad pondus secundum primas qualitates, ita vt ex omnibus in eodem gradu intensiõis constet. Autor huius opinionis fuit Galenus lib. 1. de temperamentis cap. 9. & lib. 2. cap. 1. quibus locis non solum dari posse tale temperamentum docet, sed esse omnium optimum, quæ potest mixtum naturaliter habere, & ideo in specie humana, in qua reperitur mixtum perfectissimum dari. Ita sentiunt cum Galeno Fernelius lib. 8. Philosophiæ cap. 4. Thomas de Garuio in summa titulo 2. de complex. q. 9. Vallesius lib. 1. Controuers. c. 7. Isaacus cap. 1. dietarum vniuersalium, & Medici omnes, Matæius, & Saxonia vbi supra, Conimb. 2. lib. de Gener. cap. 8. q. 2. art. 3. & est communis inter recentiores Philosophos, & videtur nobis tanquam probabilior sequenda, ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas, & motiuas, negânque posse dari vtrâmq̃ simul, & concedens quod naturaliter possit dari, quodlibet separatim ab altero, quam tenent Albertus Saxoniæ q. 1. huius lib. & Mar. q. 15. & de qua agemus inferius.

Pro eius autẽ explicatiõne distinguenda sunt temperamenta mixtorum secundû genera, species, & indiuidua, sicut distinguit

ea Galenus ubi supra, non quod qualitates ipsæ, quibus tempera-
 menta constant differre posse genere, aut specie, cum confiter
 solum posse differre tempera menta secundum diuersos gradus
 intensiõis, aut remissionis earundem qualitatu, qui non pos-
 sunt efficere differentiam specificam, sed distinguuntur diuersa
 genera, & species temperamentorum, quia cum ratio tempera-
 menti consistat in proportionẽ primarum qualitatum, diuersi
 modi quibus proportionari possunt, dicuntur diuersa tempera-
 menta genere quidem, si sint vniuersaliores, sub quibus minus
 alij vniuersales, minusque diuersi contineantur: specie vero, si
 sub vniuersalioribus contineantur immediatè, & sub se con-
 neant alios minus diuersos, minusque vniuersales ad similitu-
 24 dinem indiuiduorum. Ad nouẽ igitur tẽperamenta reduxit Ga-
 lenus omnia, quæ naturaliter possunt conuenire mixtis corpo-
 ribus. Ex quibus primum est quasi athoma species, & octo alia
 quasi genera (quia æqualitas intensiõis in omnibus qualita-
 tibus cõsistit in indiuisibili, & ideo non habet sub se alias tem-
 peramentorum species, sed solum indiuidua.) Sub quibus plures
 comprehendantur temperamentorum species, & sub speciebus
 plura temperamentorum indiuidua, hoc ferè modo. Vel tem-
 peramentu est omnino æquale, hoc est constans omnibus qua-
 litatibus in æquali gradu intensiõis, vel inæquali, ita vt con-
 stet omnibus qualitatribus non in gradu æquali intensiõis. Si
 primum modum habeat, erit primum temperamentum, quod
 vocatur æquale ad pondus, & de quo disputamus, an solum sit
 excogitabile, vel etiam naturaliter possibile. Si vero inæquale
 sit temperamentum, vel inæqualitas est in vna tantum contra-
 rietate, & ita resultant duo quasi temperamentorum genera se-
 cundum duas qualitates se expellentes, quia vel solus calor ex-
 cedit frigiditatem, & est primum genus, vel sola frigiditas ca-
 lorem; & est secundum (in vtroque enim humiditas, & siccitas
 reperiuntur in eodem gradu intensiõis) Si vero excessus repe-
 riat in alia contrarietate humiditatis, & siccitatis, calore, &
 frigiditate in eisdem gradibus intensiõis concurrentibus re-
 sultant duo alia genera, quia si excedat humiditas, erit tertiu,
 si vero siccitas, quartum; deinde si excessus sit ex parte vtriusq;
 contrarietatis, resultabunt quatuor alia genera, & ita explebi-
 25 tur nouenarius numerus. Nam vel excedunt calor, & siccitas, &
 resultat sextum genus, quod vocatur temperamẽtum, vel com-
 plexio ignea; aut excedunt calor, & humiditas, & resultat septi-
 mum, quod vocant complexionem aëream; vel excedunt frigi-
 ditas, & humiditas, & resultat genus octauum, quod vocant
 complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas, &
 siccitas

siccitas, & resultat nouum, & vltimum, quod appellatur complexio tetrea. Nec sunt alia genera temperamentorum possible, quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodem subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem contrarietatis excedere, vt calorem, & frigiditatem excedere humiditatem, & siccitatem, nam vel excederent in gradu infra medietatem, ita vt calor, & frigus essent vt quatuor; duar vero aliar in minori gradu, & ita latitudo huius contrarietatis non esset expleta; vel excederent in gradu vltra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem subiecto secundum gradus intensos, quod est impossibile naturaliter, sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem alicuius contrarietatis ex vno, vel vtroque contrario, vt superius statutum est.

Sub quolibet autem horum generum continentur plures ²⁶ species temperamentorum, quia secundum maiorem, vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distinguuntur plures differentiar temperamentorum, vt in primo genere, in quo solus calor excedit; distinguuntur plures species, vna si calor excedens sit vt sex, & frigiditas vt duo; alia si calor sit vt quinque, & frigiditas vt tria, sicque de cæteris gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub qualibet etiam specie temperamentorum continentur diuersa numero temperamenta inæqualia, nam quælibet species temperamenti certam habet latitudinem gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentum, quod experientia probati potest. Quia sicut inter elementa datur actio, & reactio, sic suo modo inter mixta: ergo in quolibet mixto potest remitti, aut intendi aliqua qualitas absque sui corruptione substantiali, & ita contingere potest, quod intra eandem speciem temperamenti diuersa indiuidua diuersa habeant temperamenta, & inæqualia iuxta maius, vel minus prædominium eiusdem, vel earumdem qualitatum; quod in specie humana sic potest declarari, vt si temperamentum ei debitum sit æquale ad pondus, non est intelligendum sic in ²⁷proportionem illa indiuisibili qualitatum consistere, vt non possit sine illa conseruari, sed verè potest, cum possit remitti vna, vel alia qualitas sine corruptione subiecti; sed ita debet intelligi, vt perfectissimum temperamentum huius speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intensiōis omnium qualitatum, quod temperamentum non habebunt, nisi illa indiuidua, in quibus sic reperiuntur, habebunt tamen imperfectum eiusdem speciei

speciei excedente aliqua qualitate vsque ad certum terminum, ultra quem non erit iam temperamentum humanæ speciei, nec poterit indiuiduum aliquod eius sub eo conseruari. Hæc autem diuersitas temperamentorum, seu complexio num indiuidualium sub eadem specie prouenit absque dubio ex diuersa perfectione indiuiduali formarum substantialium eiusdem speciei, iuxta quam diuersæ formæ indiuiduales diuersum quoque temperamentum postulant in materia ad sui introductionem, & conseruationem in ea. Hæc autem omnia sic intelligenda sunt, ut sicut temperamentorum genera octo tantum sunt, ita temperamentorum species sint actu finitæ, quamuis in lōge maiori numero. Et ratio est manifesta, quia excessus vnius, vel plurium qualitatum sumitur secundum partes aliquotas, & non secundum proportionales: constat vero partes aliquotas latitudinis cuiuscumque qualitatis finitas esse. Et par est ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualem, qui semper est actu finitus sub qualibet specie, passim tamen extinguitur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non est vique quaque certus eorum numerus, sed quodammodo multiplicantur in infinitum, cum tamen numerus specierum semper sit idem, & propterea asseruit Porphyrius cap. de specie, finitas esse species, sed indiuidua procedere in infinitum.

- 18 His præsuppositis communem sententiam his tribus assertionibus explico: prima est, temperamentum æquale ad pondus naturaliter est possibile in mixtis. Probatur testimonio Aristotelis, & ratione. Aristoteles enim sectione 5. Problematur quæst. 22. docet expressè, corpora ad æqualitatem temperata facile in morbum incidere, atque etiam facile curari: quæ vero non sunt ad æqualitatem temperata, ex opposito non facile infirmantur, nec facile à morbo curantur, sed difficile sanitatē consequuntur. Ex quibus sequitur plane sentire, quod naturaliter dari possit, & deus temperamentum æquale ad pondus. Ratione vero primo.

Quia non est impossibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intensionis ut quatuor dari in eodem subiecto; ergo non erit impossibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu postulentur. Probatur consequentia, qui si dantur formæ mixti postulantes easdē qualitates in gradu inæquali superiori, & inferiori; cur non poterunt dari aliæ easdem postulantes sub gradu æquali? certe nulla potest ratio impossibilitatis afferri. Quod efficaciter probari potest secundo, nam ad rationem mixti pertinet habere qualitates primas ad tēperiem redactas, sed quo magis accedunt ad æqualitatem intensionis,

magis

Cap. VIII. Tract. de temper. mixtor. Quæst. II. 623
magis attemperantur: ergo si omnimodâ æqualitatem habeâr,
dicentur summo, ac perfectissimo modo attemperata. Et ex con-
sequenti dicetur mixtum perfectissimam habere temperiem,
atque adeò perfectissimam rationem mixti, vt mixtum est, &
tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter
possibile.

Secunda assertio, in genere animalium, præsertim in specie ²⁹
humana, aut in vno, vel multis individuis eius datur tempera-
mentum æquale ad pondus. Ita Galenus cum cæteris, quos pro
communi sententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par.
quæst. 91. artic. 1. in corpore his verbis. *Dissimilitudine vero cœ-
lestium corporum habet homo elongationem à contrarijs propi-
r maximam æqualitatem complexionis: elementa vero secundum sub-
stantiam: ita tamen quod superiora elementa prædominantur in eo
secundum virtutem, scilicet ignis, & aër, quia vita præcipue consi-
stet in calido, quod est ignis, & in humido, quod est aëris. Inferiora
vero elementa abundant in eo secundum substantiam, aliter enim
non posset esse mixtionis æqualitas. Et in solutione ad 3. ita ait.*
*Quod si ignis, & aër quæ sunt maioris virtutis in aërendo, etiam se-
cundum quantitatem in compositione humani corporis abundarent,
omnino ad se traherent alia, & non posset fieri æqualitas commis-
sionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatem sensus
tactus, qui est fundamentum sensuum aliorum. Et tandem art. 3.
ad primum docens hominem excedere cætera animalia per-
fectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum sen-
suum, ita ait. Et similiter potest assignari ratio, quare quadam ³⁰
animalia sint acutioris visus, & subtilioris audiûs, quàm homo
propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi
in homine ex perfecta complexionis æqualitate. Sed probatur du-
plici testimonio Aristotelis, quorum primum habetur 2. lib. de
partibus animalium c. 16. in ultimis verbis, quibus docet ho-
minem inter omnia animalia habere perfectissimum sensum
tactus, & ita habent, itaque carne instituta sunt, eaque mollissima,
qualis caro hominis est, scilicet, quod maxime omnium animalium
valet sensus tactus. Secundum vero habetur 2. lib. de anima c.
de tactu tex. 118. vbi docet sensum tactus non sentire qualita-
tes tâgibiles in eo gradu, in quo eas habet, sed solum in maiori,
vel intensiori: & est idem, quod dici solet, tactum solum sentire
excellentiâs qualitatium tangibilium. Ex quo colligit senso-
rum tactus habere temperiem, vel complexionem, æqualem ad
pondus. Verba autem eius hæc sunt. *Calidû aut frigidû, durû aut
molle non sentimus sed exuperantias, tâquâ sensu, velut medietate
quadam existente eius, quæ in sensibilius contrarietatis, & propter*
hor*

hoc discernit, ac indicat sensibilia : medium enim indicatorium est, sic enim ad utrumque ipsorum alterum ultimum. Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertionem hoc modo. Sensus tactus, cum sit potissimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte innituntur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu, aut perfectione eius homo scientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimum tactum; sed ad perfectionem tactus necessarium est temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maxime viget in cute eiusdem corporis, ut docet idem Aristot. in eodem c. de tactu. Probatum minor ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet posse percipere omnes excellentias tangibilem, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliqua excelleret qualitate, non posset eamdem sentire excellentiam, ut 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totum corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

- 31 Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & est talis. Illud censendum est optimum temperamentum primarum qualitarum, quod maxime distat ab extremis earum omni ex parte, nempe à summa intensione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maxime distat ab extremis, cum consistat in eadem mediocritate omnium qualitarum: ergo optimum censi debet, & mixto omnium perfectissimo convenire, quod est homo. Probatum maior, quia temperamētum dissolvitur, si ad extrema perveniat, nempe ad summam intensiōnem primarum qualitarum: ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentum æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namque diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse alijs, quæ ab eodem medijs secundis causis procedunt. Deinde maiori ratione tribuendū est sacro corpori Christi in visceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cum sit omnium corporum perfectissimum, optimum omnium temperamentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius congruat, quam habuit ex vnione ad diuinum verbum; nec deroget merito operum eius infinito, aut redemptoris muneri. Quod etiā probari potest ex his, quæ docet Galenus ubi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, videlicet esse saluberrimum omnium: quare Christo Domino tribui debet, in quo nullus

nullus erat futurus morbus, vt docent Scholastici Doctores in 3.dist.15.& 16.cum D.Thom.3.par.q.14.art.4.

Sed eadem ratione videtur tale temperamentum non esse tri- 32
bendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis
docet Aristoteles sectione 5. Problematum q.22. facile in mor-
bum incidere, atque etiam facile ad sanitatem reuocari, & me-
rito, quia cum hoc temperamentum consistat in maxima aqua-
litate intensiōis omnium qualitarum, facile est ab ea recedere
per excessum quemcumque eiusdem mixti, vel per actionem
alicuius extrinseci contrarij: ergo non potest tribui corpori,
quod ex propria dignitate numquam ab eo recessurum erat.
Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima
ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis tem-
perantiæ non transgrediente: deinde quantum humana pru-
dentia fieri potest à contrariis agentibus recedente, ne ab eis
lædatur, vtrumque autem præstitisse Christum Dominum, cer-
tissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus in-
temperantiæ: à contrariis verò agentibus propriæ saluti infe-
stis, non solum quantum humana prudentia fieri potuit, sed per
diuinam recessit, per quam, si aliqua nihilominus secundum na-
turæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt, vt sic nullum
morbum contraheret. Nec Aristoteles absolutè docet de cor- 33
poribus ad æqualitatem attemperatis facile in morbum inci-
dere, sed comparatiue tantum, hoc est comparatione corpo-
rum inæqualiter temperatorum; de quibus asserit, quod sicut
difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilior ab eo re-
uocantur, & sæpe extinguuntur: cum tamen æqualiter tempera-
ta facile curentur: diuturnior verò censetur sanitas, quæ facile
recuperatur, etiam si frequentius (leuiter tamen) amittatur, nam
minus longè periculum incurritur per leues morbos, & si fre-
quentes, quàm per grauiores minus frequentes. Ex quibus in-
telligitur verum esse omnibus consideratis, quod Galenus do-
cuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimum omnium
esse, nec ei contrarium, quod de eodem temperamento asseruit
Aristoteles.

Tertia assertio. Naturaliter est impossibile dari mixtum tem-
peratum ad pondus secundum omnes suas partes. Veritas huius
assertionis ex explicatione potius dependet, quàm ex aliis ra-
tionibus: ideo explicanda est, & eo ipso efficaciter probata cen-
sebitur. Et imprimis supponendum est, temperamentum æqua- 34
le ad pondus in solis mixtis perfectis, qualia sunt viuientia repe-
riri. Viuientia verò ex propria natura sunt etherogenea corpora
abentiã diuersa organa pro diuersis operationibus exercendis,

ut in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina sanguinis, & spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius sensationis. Diuersa item organa, vel sensoria pro diuersis sensibus externis, ut organum visus, quod sunt oculi, sicque de cæteris sensibus. Eius vero organa, vel partes, sicut diuersam habent figuram ad propriam operationem exercendam accommodatam, & diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa temperamenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrum frigidissimum, & pariter singula organa sensuum debent habere particularem temperiem propriam operationi accommodatam; quæ cum sint diuersæ, non possunt per organum eiusdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere idem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso, quod in corde, atque etiam in iecore non prædominaretur calor, non possent esse sanguinis, vel spirituum officinæ, & eo ipso, quod in cerebro non prædominaretur frigiditas, non posset esse officina sensitivæ virtutis, & operationum, & nisi organum tactus esset ad æqualitatem temperatum, non posset talis potentia percipere omnes excellentias qualitatum tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse temperatum ad pondus; necessarium tamen est temperatum esse ad iustitiam, & saltem quantum ad plures eius partes, eas præsertim, in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est, ut quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc in utramque actionem, & passionem se temperent. Et temperiem hanc resultantem appellant alij influxam, quia per influxum, & actionem unius partis in alteram consequitur eam corpus secundum plures partes. Primam vero temperiem, quam postulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse æqualem ad pondus in aliquibus mixtis, vocant innatam, quia à sua constitutione naturali eam habet corpus. Ex utraque vero simul sumpta sequitur, quod cum in quibusdam partibus talis mixti multum prædominetur calor, in aliis multum prædominetur frigiditas, in aliis humiditas, & tandem in aliis siccitas, consideratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloribus habere videtur, quantum frigoris, atque etiam quantum humiditatis, & siccitatis; ita ut non plures habeat gradus intensio-
nis ex una qualitate, quam ex aliis. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis, sed quasi in unum aggregatis resultat. Et his explicantur omnes nostræ assertiones, iuxta quas communis
sententia,

sententia defendenda est, ad quam reduci potest secunda de quatuor temperamentis, ut ex dictis facile intelligi potest.

Ad primum argumentū Auerrois negandum est antecedens, 36 quod non possint elementa concurrere ad mixtionem secundum æqualem gradum intensiōis, nam licet in gradu æquali concurrerent, agere, & pati possent: quia ut bene D. Tho. ubi supra, ea, quæ magis sunt actiua, ut ignis, & aer applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & præterea hæc sub maiori densitate iuuante actionem, illa vero sub minori, & ita applicata proportionarentur; agerēque, & pati possent, & se corrumpere.

Ad argumentum Toleti ex eodem testimonio D. Tho. respondendū est distinguendo antecedens, nempe mixta perfecta, quæ generantur in terra fortia, atque stabilia esse, & ideo in omnibus prædominari terram, & qualitates eius. Nam duobus modis ait D. Tho. prædominari posse elementa in mixto, aut secundum maiorem magnitudinem, vel copiam substantiæ, quæ requiritur ad consistentiam, & soliditatem corporis, & membrorum eius, aut secundum intensiōem qualitatū, quibus constant. Et modo priori prædominari ait terram, & aquam; quia si materia, ex qua fiunt corpora hæc, non esset similis substantiæ terræ per cōmixtionem aquæ, quasi coagulata, sed substantiæ aeris, & ignis, non possent ex ea solida membra, & aliquando densiora, ac duriora formari. Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elementa hæc, sed hanc, vel illam qualitatem prædominari secundum diuersitatem membrorum, atque organorum desumendam ex diuersis operationibus animæ per illa exercendis; ita ut in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in aliis humiditas, & in aliis siccitas. Gratia exempli: cor calidissimū esse oportet, frigidissimum cerebrum, ossa, & cartilagine valde sicca, sensoria visus, & gustus magna ex parte humida: cætera autem membra omnia, in quibus residet sensus tactus æqualem intensiōem qualitatū postulant. Et vniuersaliter loquendo dicendum est membra omnia, quæ toti corpori præbent consistentiam, sicciora, ac frigidiora esse debere, ut ossa, & cartilagine. Secundo, membra omnia, in quibus vigent opera vitæ, quia vel sunt officinæ sanguinis, vel spirituum vitalium, calidiora, & humidiora, ut sunt cor, & iecur; illa vero in quibus vigent sensus, quia ab eis deriuatur sensitiua virtus, valde frigida ut cerebrum. Et illa tandem, in quibus viget tactus, qui est scientiarum sensus æqualiter temperata; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependent alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit, quia

possit per potentiam Dei absolutam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marfil, & Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumento. Posse dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actiuas efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamento inæquali possunt intendi, vel remitti qualitates, quarum ratione inæquale est, & reduci ad eisdem gradus intensiōis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquali secundum qualitates motiuas, nempe grauitate, & leuitate potest quælibet earum intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perueniat ad gradum intensiōis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemadmodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intensiōis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitibus; pari ratione ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate. Secundo probatur, quia grauitas, & leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expressè Aristoteles 4. lib. Phys. text. 85. & c. 1. huius libri: ergo ex permixtione primarum qualitatum in æquali gradu intensiōis sequuntur grauitas, & leuitas secundum æquales gradus intensiōis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque erit temperamentum æquale ad pondus ex grauitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale temperamentum in qualitibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est communis inter iuniores, & vera. Probatur primo à priori hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitatem, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditatem, vt patet in terra: ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitatem: & hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidenter est medium calorem superantem siccitatem, & mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicant inæqualem intensiōem qualitatum; immo euidenter est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatum, quia includit euidentem contradictionem: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem, & ex parte leuitatis minorem, quia inferior

- rem medio calore : ergo impossibile est tale temperamentum
 42 æquale ad pondus ex qualitatibus motiuis. Secundo, quia non potest dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus naturalis in mundo, & iuxta eum motus naturalis, per quem ad eum moueatur, si per violentiam extractum fueris; sed tale corpus æqualis grauitatis, & leuitatis nullum haberet locum naturalem, nec etiam motum: ergo non potest dari naturaliter. Probatur minor, quia nō posset quiescere naturaliter in loco ignis, & aëris propter æqualem grauitatem, à qua inclinaretur ad motum deorsum: nec in loco aquæ, & terræ propter æqualem leuitatem, à qua inclinaretur ad motum sursum: ergo nec locum, nec motum haberet naturalem. Sed respondent locū naturalem eius fore mediū inter loca sursum, & deorsum, sicut grauitatem, & leuitatem ad medietatem reimpertas haberet, & talis locus
 43 esset inter aquam, & aërem. Hæc tamē solutio falsa est, quod sic probō. Locus aëris non potest esse naturalis illi corpori, propter grauitatem, quam habet, nec locus aquæ propter leuitatem: ergo nec locus medius inter vtrumque elementum. Antecedens enim est, cōsequentia vero probatur, quia aër, & aqua ex propria natura sunt immediata, & ideo docuit Arist. 4. lib. Phys. & cum eo omnes concuam superficiem aëris esse locum naturalem aquæ, quod non posset esse verum, nisi hæc duo elementa essent immediata, sicut quodlibet corpus locatum cum suo loco circumscribente: ergo tale corpus mixtū non posset habere locum medium inter aërem, & aquam, quia non est dabilis naturaliter talis locus medius; nisi dicatur ex parte esse in vtroque elemento tanquam in loco, nempe medietatem eius in aqua, & medietatem in aëre, & ita diceretur quodammodo habere locum naturalem medium inter vtrumque elementum. Sed quod locus iste non esset ei naturalis, sic ostendo. Corpus illud est mixtum sicut ex primis qualitatibus alteratiuis; ita etiam ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate, & est mixtum habens vtramque qualitatem ad medietatem intensiōis, nempe leuitatem vt quatuor, & grauitatem quoque vt quatuor: ergo quælibet pars eius habet easdem qualitates ad medietatem, sicut habet ad medietatem primas. Probatur consequentia, quia quælibet pars mixti debet esse mixta; sed totum corpus nō potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aëre; ergo nec medietas eius, quæ eiusdem naturæ, & grauitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solum quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illum inueniatur, naturaliter potest moueri ad illū; sed si tale corpus daretur æqualiter
 44 graue,

græue; & leue, & poncretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter ætrem, & aquam: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probaturs minor, quia à proportionẽ æquali non datur actio, sicut nec à proportionẽ minoris inæqualitatis; sed ut agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret villo modo grauitatem; ergo non posset corpus illud sursum ferre contra resistentiam æqualis grauitatis. Quod præterea probo testimonio expresso Aristotelis 1. lib. de cælo, & mûdo cap. 1. text. 7. ubi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente; hoc est, à principio motus naturalis, quod est grauitas, aut leuitas prædominans; sed in tali corpore nullum ex his principiis prædominaretur; ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec esset naturaliter possibile.

Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor; quod dato mixto inæqualis grauitatis, & leuitatis, posset intendi, vel remitti quælibet harum qualitatũ ab agente extrinseco; nam istæ qualitates motiuæ non sunt actiuæ, nisi solius motus localis; ideo non possunt immediatè intendi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarum permixtione sequuntur. Vnde nec potest agens extrinsecum alio modo eas intendere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentũ primarũ qualitatũ, ex quo sequatur grauitas, & leuitas ad medietatẽ, ut probauimus; ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas.

Ad secundũ concessio antecedente, neganda est consequentia; quod ex temperamento primarum qualitatũ æquale ad pondus sequantur grauitas, & leuitas æqualis intensiõis, sed necessariò sequuntur in gradu inæquali, ut prima ratio nostra probauit:

Circa secundum vero sensum, an per potentiam Dei absolutam dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, vtraque pars videtur difficilis; & ratio dubitandi pro negatiua est hoc argumentum. Intrinsecum est corpori naturali habere principium motus; ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non sit naturaliter mobile; sed corpus æqualis grauitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatũ motiuarum. Minorem probo, quia non esset maior ratio, ut moueretur sursum, quam

deorsum, cum æqualem habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum medium; probatur esse falsum, quia sicut æqualis est inclinatio ad vtrumque motum in tali corpore, ita esset æqualis repugnantia; ex parte quidem grauitatis ad motum sursum; ex parte vero leuitatis ad motum deorsum, non solum extremum, sed etiam medium. Vnde si esset in superioribus locis, non posset moueri ad locum medium repugnante leuitate, & si esset in inferioribus repugnante grauitate; vbi autem est æqualis actiuitas, & æqualis resistentia non potest naturaliter sequi motus, sicut à proportionem æquali non sequitur actio in qualitatibus alteratiuis; præterquam quod repugnat dari locum naturalem medium, vt probauimus.

- 47 Pro affirmatiua verò parte, quod tale corpus dari possit, extat hoc argumentum. Quia non sufficit repugnantia naturalis, vt dicatur effectum aliquem dari non posse in rebus per potentiam Dei absolutam, sed requiritur omnimoda implicatio contradictionis, sed tale corpus dari non inuoluit contradictionem, quia grauitas, & leuitas non opponuntur contradictoriæ, quod omnino requiritur, vt non habeant medium respectu eiusdem rei, sed solum opponuntur contrariè: contraria verò medium habent respectu eiusdem subiecti, vt per se patet: ergo licet argumentum oppositæ partis probet repugnantiam naturalem, non probat implicationem contradictionis; & ideo negari non debet, quod tale corpus sit possibile.

- 48 Communis sententia recentiorum tenet dari posse tale corpus. Ego vero hac distinctione respondeo, dari corpus naturale æqualis grauitatis, & leuitatis, dupliciter intelligi potest. Primo, ita vt æqualitas ipsa vtriusque qualitatis sit ei naturalis, videlicet dispositio, quam naturaliter postulat forma eius in materia, quemadmodum naturalem esse dicimus igni summam leuitatem, & terræ summam grauitatem. Secundo modo potest intelligi, ita vt eadem qualitates ad medietatem non sint ei naturales, sed diuina virtute ei impressæ. Et in primo sensu existimo implicare contradictionem, quod detur tale corpus, quod sic probo. Grauitas, & leuitas sunt qualitates naturaliter procedentes ex permixtione, vel concursu primarum qualitatum; sed repugnat prorsus dari temperamentum primarum qualitatum, ex quo procedant ad medietatem intensionis grauitas, & leuitas, vt probauimus per primam nostram rationem contra primam illam opinionem concedentem dari posse naturaliter corpus temperamentum ad medietatem secundum grauitatem, & leuitatem: ergo

ergo implicat contradictionem dari corpus postulans easdem qualitates ad medietatem. Idem probat efficaciter argumentum pro ratione dubitandi ex parte negatiua propositum; quia licet non cōuincat implicare contradictionem, quod detur tale corpus in rerum natura, conuincere tamen videtur implicare contradictionem, quod ita detur, vt naturaliter postulet vtramque qualitatem ad medietatem intensiōis.

In secundo vero sensu assero posse dari tale corpus per potentiam Dei absolutam, vt si Deus aliquid tollens de grauitate lapidis eam reduceret ad quatuor gradus, & quatuor alios gradus leuitatis ei imprimeret, in quo nullam inuenio repugnantiam. Et hoc solum esse possibile conuincit argumentum propositum pro parte affirmatiua, non tamen primum: quare neutrum argumentum indiget solutione.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quia vera sunt quadam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

IN capite isto, & sequenti tradit Arist. vniuersas causas generationis, & corruptionis, in isto quidem in communi, & hoc est intentum eius, in sequenti vero in particulari. Diuiditur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessariò ponendam pro generatione rerum naturalium, materiam, formam, & efficientem. In secunda refert, & reiicit duas opinionēs circa causam efficientem, ex quarum refutatione probatum relinquit necessariò esse ponendam præter materiã, & formam.

Ex cælestibus (ait Aristoteles) posse nos efficax argumentum sumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens, vt res naturales possint generari. Nam vt cælum possit aliquid efficere, non sufficiunt materia, & forma eius, sed præter has requiritur mouens, seu efficiens, nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formam necessaria est efficiens causa, à qua istæ suo modo moueantur, vt forma educatur de potentia materiæ, & in ea introducatur, & ita fiat generatio rei naturalis. Supposito, quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia, asseritque esse potentiam ad esse, & non

esse, & ideo principium, quo res generantur, & intereunt. *Mari* res ait duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, vt chimæra, & aliæ, quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt, aliquando non; vt sublunaria corpora: & materia est principium à quo habent, vt generari, & corrumpi possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum, & non essendum. Per receptionem namque formæ in materia generantur, & sunt, & per expulsionem eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentia, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam, esteductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

¶ Circa causam vero efficientem asserit, antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo mirius necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idæarum impressionem, vel quasi sigillationem, ita vt cuiuslibet speciei datur idæa quædam, quæ est substantia separata imprimens materiæ formas individuales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione; sed abolita impressione delentur ipsæ, vel corrumpuntur. Vnde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hanc sententiam duplici argumento reiicit. Primo quidem, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem; sed idæa, vel species rei efficiendæ est eadem, & eodem modo se habet semper: ergo impressio eius eadem erit semper, & eodem modo se habebit; sed materia etiam eodem modo se habet, cum semper sit apta, & quasi parata ad recipiendum: ergo fient semper impressiones formarum, & generationes rerum, semper res durabunt, & nunquam corrumpentur, quod patet esse falsum. Secundo, quia ars imitatur naturam, sed in operantibus per artem, & quasi per impressionem formæ, præter impressionem, formam impressam, & materiam, vel subiectum recipiens, datur efficiens causa educens eandem formam de potentia materiæ, vt præter sanitatem, & subiectum, Medicus: ergo præter impressionem idæalem formæ, & materiam debet poni causa efficiens, à qua forma producat, & infundatur materiæ, resque integra generetur.

Secunda

Secunda opinio fuit aliorum Philolophorum, qui materiam ipsam posuerunt pro efficiente, in quantum operatur, & quasi se mouet per qualitates tamquam per organa, vel instrumenta, vt per calidum, & frigidum, & ideo ab ea tamquam ab efficiente rem generari. Hanc tamen opinionem falsam esse probat duplici argumento. Primum est, quia materia ex propria natura est pura potentia passiuā nullum habens actum: sed passiuæ potentia non est agere, sed solum pati recipiendo, cum conllet nihil agere, nisi in quantum est in actu: ergo non potest materię tribui ratio causę efficientis. Secūdo, quia in operibus artis non se mouent instrumenta, nisi manu artificis moueantur, & applicentur ad opus: ergo qualitates illę, quas ponunt in materia pro instrumentis eius ad efficiendam generationem, non se mouent, sed moueri debent à principali efficiente, quod non potest esse materia, cum nullam habeat virtutem actiuā, sed passiuā tantum: quare necesse est præter illam ponere efficientem causam à qua moueantur. Quod patet ex igne habere summam actiuitatem, & nihilominus agere non potente, nisi moto ab vniuersalioribus causis, nempe à corporibus cœlestibus: ergo multo minus qualitates illę materię poterunt rem generare, nisi à causis efficientibus vniuersalioribus moueātur.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Amplius autem quoniam secundum latitudinem motus demonstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opinionibus antiquorum circa causam efficientem generationis, & corruptionis intendit Aristoteles in præsentī proponere propriam: & ex ea ostendere in particulari, quænam sit talis causa generationis naturalium. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima repetit ea, quę alibi de hac re docuit. In secunda proponit contra ea dubium, & soluit, proponens propriam sententiam. Et in tertia non nihil agit de vnitatē primi motoris, & primi motus, cuius continuitatē simul cum continuitate temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib. Phys. probasse dari vnū primū motorē, atque vnū primū motū circularē per se cōtinuum, atque

atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipsum esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt 8. lib. Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationum, & corruptionum. Probatur consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quàm è conuerso id, quod non est, sic causa eius, quod est; sed primum mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo semper est; ea vero, quæ generantur, & corrumpuntur non sunt, vel certe non semper, cum incipiant esse, cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suum motum erit causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earum, quàm istæ sint illius causæ.

2. Sed aduersus hæc proponit dubium in secunda parte capituli, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationum, & corruptionum propter duo: Primum, quia idem in quantum idem, & eodem modo se habens, semper facit idem; sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pari ratione motus eius: ergo semper producent eundem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & nec succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cum videamus, nunc generari vnam rem, postmodum vero corrumpi. Secundò, quia contrariorum effectuum contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt contrariæ, vt per se patet; ergo contrarias causas habere debent, & ideo non vnam, sed plures; constat vero primum mobile vnum esse, & motum eius vnicū: ergo repugnat esse sufficientem causam generationis, & corruptionis.
3. Respondet Arist. hac distinctione, motus celestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodem modo, & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidens, qui absoluitur spatio viginti quatuor horarum, & per quem primum mobile rapit secum omnes inferiores cælos, & facit eos moueri ab eodem puncto Orientis, vsque ad idem punctum Occidentis eodem tempore. Alter est motus proprius Solis per circulum quemdam obliquum (quem Zodiacum vocant) & iste non absoluitur, nisi per annum integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat Sol à Capricornio ad Cancrum, & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornium: primisque sex mensibus propinquior nobis fiat: sex vero alijs à nobis recedat. Accellus distinguatur in ver, & æstatē, recessus vero in autumnum, &

num, & hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Arist.
non esse causam generationum, & corruptionū, de motu vero
solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis con-
tinet accessum eiusdem solis ad hæc sublunaria corpora, per
quem influit virtutem in omnia ad generationem, efficitque
sua luce, & calore, ut arbores, & alia semina, atque etiā anima-
lia suos fructus, suosque partus edāt, quod est sibi similia gene-
rate, per recessum vero decrescēte tali influxu corrumpuntur
res; vnde merito accessus vocatur tempus generationum, re-
cessus vero tempus corruptionum: idem itaque motus proprius
solis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & re-
cessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe
generationum, & corruptionum, & ita sit satis duobus argu-
mentis propositis. Priori quidem, quia licet Sol sit idem agens,
atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modo se ha-
bens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non
sequitur semper efficere idem, sed diuersa efficere potest. Poste-
riori vero, quia concessa maiori, & minori, neganda est conse-
quentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corrup-
tionis per proprium motum habentem partes oppositas, &
quod immodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex
quibus tria colligit: primum, finitum esse, atque determinatum
tempus vitæ singulis viuētibz, quo absoluto corrumpuntur;
sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed
aliquando diuersum, ita ut longiorem vitam aliquibus natura
cancedat, breuiorem vero alijs propter diuersas causas particu-
lares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influ-
xum causarum vniuersalium. Vnde fit, ut rebus, quibus aspectus
vniuersalium causarum longiorem promittebat vitam, breuior
concedatur propter diuersam modificationem particularium
causarum. Secundò, colligit dependentiam omnium subluna-
rium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia
consonum est naturis rerum, ut inferiora regantur, & guber-
nentur per superiora, ab illisque dependeant, ut docuit, & pro-
bavit idem Aristot. 1. lib. *Metheor.* cap. 2. Tertio colligit per-
petuas esse posse generationes, & corruptiones, quia causa ef-
ficiens earum, quæ est Sol per motum proprium, perpetua est.
Et finis, quem intendit, dum generationes, & corruptiones cau-
sat, est perpetuitas, quam perpetuitatem, quia non potest con-
sequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia,
non possunt semper durare, eam saltem consequitur in specie-
bus semper durantibus, per continuam, & numquam intermis-
sam generationē nouorum indiuiduorum corruptis succeden-
tium.

tium. Reddit autem rationem ob quam non omnia corpora sub-
 lunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut cœlestia corpora, quia
 inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam
 perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo
 non posse eadem perpetuitatem participare eodem modo, sed
 modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet spe-
 cificam perpetuitatem, non indiuidualem, cum tamen illa tam-
 quā proximiora vtramque participant. Sed videri alicui posse,
 ait, nec istam perpetuitatem in specie consequi posse subluna-
 ria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones
 eorum posse durare semper, nam per corruptionem separantur
 elementa à mixtis, & tendunt in propria loca: ergo per conti-
 nuam corruptionem tandem eo res deueniet, vt omnino sepa-
 rata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt
 generationes, & corruptiones, & desinent omnino res genera-
 biles, & ita nec in specie poterunt perpetuitatem consequi. Et
 responderet non ita contingere, sed idem Sol, qui per recessum
 causat corruptionem, & quasi reducit elemēta ad propria loca,
 extrahit iterum, etiam recedens ab eisdem elementis vapores,
 & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdē in pluuiam
 conuersis efficiendis, quod est quasi eadem elementa à proprijs
 locis iterum extrahere, eaque confundere: nam vapores, & ex-
 halationes naturā, & qualitates elementorum participāt: & fa-
 cile in eadem elementa conuertūtur, & per conuersionē eorum
 iterum in pluuiam terra fecunda redditur, vt sic non solum
 Ipsa, sed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre possint
 in accessu eiusdem solis. In vltima parte capituli eandem cau-
 sam perpetuitatis generationum, & corruptionū à se traditam
 reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est:
 ergo motor est, deinde motus semper est: ergo motor semper,
 ac perpetuo est. Rursus, motus est perpetuo continuus: ergo
 motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis, quas
 omnes cōsequentias probatas reliquit 8. lib. Phys. Solam con-
 tinuitatem, & perpetuitatē motus explicat, & probat hoc loco
 asserens eam sumere motum ex continuitate sui mobilis, nepe
 spheræ cœlestis, quæ cum mobilis sit, & motu circulari mouea-
 tur, qui non fit per spatium, sed circa centrum terræ sine loco,
 & spatio (loquitur enim de motu primi mobilis tamquam de
 primo) ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatem su-
 mēre, sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedēter
 continuæ sunt: ergo motum circularem semper continuum ef-
 ficiunt: & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori
 tēpus perpetuo cōtinuū, sed à posteriori (inquit) cognoscimus,
 & proba

& probamus eundem motum esse cōtinuum, atque perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus non est aliud, Quam numerus motus secundum prius, & posterius, vt 4. lib. Phys. ostensum est.

CAPVT XI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem in his, qua continue mouentur secundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expositio textus.

INtentū Aristot. cap. præfenti est probare, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ, non secundū lineā rectam, sed reflexam, & circularem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur, à quo iterū procedant, & in illudmet reuertantur sine vllō termino. Diuiditur autē caput in tres partes: in primā duobus propositis dubijs, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentum probandū, quibus addit tertiū aliud præsuppositum. In 2. probat intentū, quod generationes, & corruptiones sint perpetuæ in circulo. Et tandē in 3. duo dubia proponit, & soluit. Cum probatū sit 8. lib. Phys. seriem, vel fluxum perpetuū generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo, an omnes istæ generationes perpetuo futuræ sint necessariae, vel aliquæ earum in particulari cōtingentes, ita vt possint esse, & non esse: nam si omnes in particulari sunt necessariae, facile potest intelligi, seriem, vel fluxum omnium esse perpetuum, ac necessarium: si vero aliquæ earum in particulari, vel omnes sint contingentes, non videbitur seriem omnium esse necessariam, atq; perpetuam, sed fieri posse, vt terminū habeant, vltra quē non procedant. Respondet, præsupponendum esse ad probandū intentū, quod aliquæ generationes in particulari sint necessariae, ita vt non possint non fieri, & aliquæ contingentes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu. & primum desumit ex communi vsu loquēdi; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vocabulo vtimur, dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tūc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tūc significamus determinate esse futurum, hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod crastina circulatio solis erit: ergo in rebus futuris, quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem

crit de

erit de generationibus earum. Secundo probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quædam res habentes esse necessariū, ut quod Sol sit in Cancro, vel quid simile, aliæ cōtingentes, ut cursus Petri: ergo dabitur etiā in particulari generationes necessaria, atque etiam contingentes.

8. Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessarium, sequitur quidem ex generatione eius necessitas generationis prioris, ut si necessarium sit domum esse, vel fieri, necessario etiam sequitur poni, vel positum esse fundamentum: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio luti, & lapidis. Atque etiam è conuerso ex positione fundamenti sequitur positio, vel cōstructio domus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamenti: ex hac vero non sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solum ex suppositione necessitatis, quam habet ex se, & hoc est secundū præsuppositū. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionum esse excogitabilem, rectum, & circulare: rectus est, cum omnia quæ generantur successiue vnum post alterum, sunt diuersæ speciei: ut cum ex terra fit aqua, ex aqua aër, & ex aëre ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quæ generantur, differunt specie, sed sit regressus ad aliquam eiusdem speciei: ut dum ex terra madefacta fiunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationē pluuia iterum madefit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

9. His præsuppositis in prima parte capitis probat intentum, in secunda, videlicet generationes nō esse necessario perpetuas per progressum rectum, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuæ per progressum rectum, vel essent finitæ, vel infinitæ: non finitæ, quia nō possent esse perpetuæ. Probatur consequentia, quia finitum semper procedens absque repetitione tandem consumitur, nec etiam possent esse infinitæ, quia tunc nulla daretur vllo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quæ sibi inuicem succedunt, non potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria positio fundamenti, nisi supposita cessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius

ex virtute,

ex virtute, vel positione prioris, vt non sequitur generatio dominus ex vi generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec detur primum, & vltimum: ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum infinitarum rerum. Restat igitur, vt sit necessario perpetua per circulum, ita vt ad idem saltem secundum speciem fiat regressus. Quod hoc 10 discursu probat. Existencia mundi est æterna: ergo corpora cælestia, atque elementa in ea dispositione, quam modò habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extrahit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regressio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D. Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, vt prius sit tota materia posterioris, & è conuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiam ratione probat Aristot. quia cum Sol per motum circulem sit causa perpetuitatis generationum, sicut circulare est agens, & circularis motus, ita effectus eorum, qui sunt generationes ipsæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita vt ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circulem esse debere confirmat ex tempore, in quo fiunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circulem dierum, mensium, & annorum.

Proponit tandem duo dubia, primum est, quare generatio 11 per circulum, in quibusdam locum habeat, ita vt vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousque ad idem redeat progressus generationum, vt in vaporibus, nube, & pluuiis: in aliis vero non habeat locum talis circulus generationum, vt in hominibus. Et responder, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet vtrumque in quibus vnum est tota materia alterius, vt patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, pater tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, vt re- 12

gressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel incorruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio sit ad eandem rem numero, ut patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundum substantiam, non sit regressus generationum ad eandem rem numero, sed specie, ut dum ab aqua procedit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuere vapores, sed alia eadem vero secundum speciem,

XX

TRACTATUS DE REPRODUCTIONE

ciusdem rei secundum identitatem numericam.

- 13 **C**apite præsentis docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionum esse necessario perpetuam, non per progressum rectum, ita ut semper generentur res novæ, atque diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita ut ad eandem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamen ad eandem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

Circa hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum Casserentium, non solum eandem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octavarum spheræ celestis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionem Astrologorum durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habuerunt. Hæc solet tribui Platoni, & eam tribuit

tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. historię naturalis capit. 7. tribuitur etiam Origeni 1. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, ubi sic dicitur: *Quid est, quod fuit? Ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit? ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in sæculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probatur eo supposito, quod post completam circulationē octauæ spheræ redituri sunt cæteri omnes orbes cœlestes ad idemmet punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, incipientes moueri ab eodem puncto, eundem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eosdem numero effectus producent. Probatur consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eosdem numero effectus, iuxta vulgatum illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habens semper facit idem.*

Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, 14
& licet verum esset, sufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua sphaera post completam illam prolixissimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, vt certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi contra Platonem. Probatur secundum, quia etiam si ad idem punctum redirent vniuersi orbes, non bene ex eo colligitur, quod eosdem numero motus repeterent, ac fecerunt à principio; & consequenter, quod neque eosdem numero effectus producerent, quia licet corpus, quod mouetur per hoc spatium, ad idem punctum redeat, à quo moueri cœpit, & ab eodem etiam iterum moueri incipiat, non efficiet eundem numero motum, sed numero diuersum, quia identitas numerica motus non ex solo eodem puncto accipitur, sed ex tempore eodem, atque ex aliis, vt 5. lib. Physicor. ostenditur; ergo nec sequitur orbes cœlestes ad idem punctum redeuntibus eosdem numero motus, atque effectus efficere. Contra fidem etiam Catholicam est eadem positio.

Nam primo tollit omnes actus liberos, nam si redituri sunt 15
ijdem numero effectus: ergo necesse erit ad eosdem vitiosos actus reddere omnes in posteriori sæculo, quos habuerunt in priori, atque etiam ad eosdem actus bonos, vel indifferentes, nec posse statum mutare, quem habuerunt in sæculo priori, ita

vt qui in eo duxit uxorem, in hoc permaneat in exlibatu, quod patet esse absurdum. Secundo tollit statum beatitudinis, in quo consistit summa felicitas hominum, de ratione enim beatitudinis est perpetuitas. Sed secundum eandem sententiam necesse foret, vt omnes, qui in priori seculo fuerunt beati, redirent in posteriori ad eundem statum viatorum, quem habuerunt etiam in eorum quo necessario sequitur, quod desinerent esse beati, aduersus illud Pauli, primæ ad Thessalonicen. 4. Et sic semper cum Domino erimus.

- 16 Ad testimonium vero Scripturæ, quod pro eadem sententia affertur, respondet Diuus Agust. lib. 12. de ciuitate Dei capit. 13. sensum eius esse, quod nihil sit nouum sub Sole, quod non præcesserit, vel idem numero, si à prima sua conditione inuariatum permanfit, vel idem saltem genere, aut specie.

Secunda sententia asserit naturaliter posse eundem numero effectum reproduci, si eadem materia numero iterum approximetur eidem agenti, vt si eadem materia seminis subijciatur actioni eiusdem agentis naturalis, poterit idem homo numero reproduci. Ita Scotus in 4. d. 43. q. 3. & videtur consentire Richard. q. 1. ad 6. immo & D. Tho. art. 1. quæstiuncula 3. eiusdem distinctionis, quam probabilem reputauit Tolet. q. vltima huius lib. concl. 2. Probatur primo, quia idem numero agens, & passum cum eadem numero virtute actiua & passiuæ, à quibus productus fuit hic numero calor, iterum coniungi possunt: ergo eundem numero effectum producere. Antecedens euidentius est in hoc igne calefaciente hanc aquam. Consequentia vero probatur, quia calor productus in aqua secundum suam entitatem procedit à calore existente in igne: sed aqua est eadem numero, eadem etiam potentia passiuæ eius, ignis etiam est idem numero, atque eius calor: ergo erit etiam idem numero calor productus in aqua, quia à quo res habet suam entitatem, habet etiam suam vnitatem numericam. Et si dicatur, non esse idem tempus vtriusque calefactionis, & ideo non esse eandem numero, sed diuersam, & consequenter diuersum numero esse

17 calorem productum. Contra hoc est primo, quia calor, & quicumque alius effectus non pendet à tempore in sua indiuiduatione, cum tempus sit ei extrinsecum: ergo diuersitas temporis non est sufficiens, vt dicatur numero diuersus. Secundo, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eundem numero calorem à se productum: ergo poterit producere eundem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in conseruari ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedens vero constabit, si postquam

quam ignis calefecit aquam, remoueat ab ea, & approxime-
tur eidem aquæ aliud calidum, à quo tantisper conseruetur
idem calor productus ab igne, postmodum vero remoto illo
calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor
ille fuit productus, & eum conseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam cor-
ruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero
reproduci. Hæc est expressa sententia Aristotelis cap. præsentis,
& Sth. 4. lib. contra gent. c. 80. vbi & Ferra atque etiam Schola-
sticorum ferè omnium in 4. d. 43. & 44. vbi Capteol. Palud. So-
tus, & reliqui omnes, præter citatos pro secunda sententia, Pa-
ter Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capitis, art. 3.
Tolerus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera. Sed diffi-
cile est rationem inuenire, per quam efficaciter probari possit,
ideo in modo eam probandi non omnes sequuntur eandem
viam. Sed quidam rationem eius esse dicunt, quia causa secun- 18
da ex se est indifferens ad producendum hunc, vel illum nume-
ro effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium produ-
cendum à prima causa, à qua determinatur ad producendum di-
uerfos effectus, & non eundem diuersis temporibus, & propte-
rea non potest eundem numero effectum reproducere. Hic ta-
men modus probandi insufficiens est, quod sic probo. Vel ratio
indiuidualis effectus postulat hoc determinato tempore pro-
duci, vel non, si postulare dicatur, iam reducitur identitas nu-
merica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo
producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si vero
idem numero effectus non postulat produci hoc determinato
tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius,
ob quam determinetur secunda causa à prima, potius ad hunc,
quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eundem nume-
ro producendū determinari, ac potest determinari ad alterum,
quare sicut potest naturaliter alterum producere, ita poterit
producere naturaliter eundem numero. Præterea in actionibus
liberis hoc non potest esse verum, quod à Deo determinetur
agens ad hunc actum malum, cum Deus non determinet volun-
tatem ad peccandum. Propterea probant alij eandem senten-
tiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente
non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest
illum reproducere. Et ratio hæc satis efficax esset, nisi falsum 19
supponeretur, quia apertè falsum est, quod effectus semel produ-
ctus ab aliquo agente, etiam si corruptus iam sit, non amplius
maneat in potentia actiua eius. Quod sic probo, potentia actiua
agentis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superaddi-

tum, sed euidens est entitatem vtriusque non minus integram permanere, postquam produxit hunc effectum, quam ante productionem eius, neque aliquid esse ei detractum: ergo virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minus, quam habebat prius, quam eum produceret. Secundo, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui producitur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potentia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semel educta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiva eiusdem materiæ: ergo etiam in potentia actiua agentis. Euidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potentiæ passivæ cum actiua. Sed probatur antecedens, quia potentia passiva materiæ non est aliud, quam entitas eiusdem materiæ: sed euidens est de entitate materiæ integram manere post educationem alicuius formæ ex illa: ergo continet eandem formam iam extinctam, sicut continebat prius, quam educeretur.

- 10 Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eundem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectus certo quodam ordine, ita ut primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatum; & sic cæteros. Vnde sequitur, quod non possit semel productum, atque corruptum, iterum producere, quia post productionem primi necessario debet succedere secundus, & sic cæteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductio alicuius. Hic tamen modus probandi, non solum inefficax est, sed fundamento rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadem: ergo ex parte sua semper potest, quid quid poterat prius; sed prius poterat producere hunc numero effectum: ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquam extinctus est; falsum igitur est, quod producto primo, non possit, nisi secundum producere. Secundo, quia sine fundamento supponit subordinationem effectuum omnium eiusdem speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus dependet ab alio, cum sint numero diuersi, nec vnus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo euidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

- 21 Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producendum plures numero effectus, per plures actiones, indifferens etiam esse passum, ut ex potentia eius educantur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum

Etum producendum, potius, quàm alterum, non quidem per puram, vel solam eius libertatem, sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talem determinationem, in quantum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, vt nunc postulet talem actionem, & concursum, postea vero alium: iuuant etiam cælestes influentiæ, quæ diuersæ sunt pro diuersis effectibus. Et tandem iuuat bonū commune totius vniuersi, ad quod pertinet, vt plures ac distincti effectus producantur semper, & non repetantur iam producti, atq; extincti; nam ex hoc plures habebunt indiuidua species, in quibus conseruentur, & mundus longe maiorem decorem, & ornatum. Propter hæc igitur omnia exigit orderum naturalium, vt Deus determinet causas secundas ad diuersas numero actiones, & effectus producendos, & nunquam ad eandem numero actionem repetendā, vel eundem numero effectum producendum, & quia illa cēsentur fieri à Deo naturaliter, quæ sunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerum naturalium; & quæ sunt præter hanc exigentiam, ac dispositionem dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verum est, quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem, vel ordinariam, idē numero iam corruptum non possit reproduci. Hæc tamen sententia insufficiens censenda est, quia ²² per hæc omnia non reddit sufficientē rationem, propter quam numquam possit per virtutem naturalem redire, vel reproduci idem numero semel corruptum. Probatur hoc discursu discurrente per singula: imprimis falsum est, quod causa particularis secundum se sit inclinata ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probo. Ignis secundum se omnino indifferens est, vt applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud, ad operandum hoc tempore potius quam alio, ad operandum cum hoc concursu vniuersaliū causarū, atque ipsius Dei potius quam cum alio, & sic de cæteris circumstantiis, à quibus determinari possit; ergo secundum se non est vllō modo determinatus, immo neque inclinatus ad hanc numero actionem, vel effectum potius quàm ad alterum, sed sicut æquē primo continet omnes, ita ex se est æquē indifferens ad omnes, & singulos producendos, ad omnesque, & singulas actiones, per quas producendi sunt, quare nec ex se exigit hunc concursum potius, quàm alterum, immo nec hoc tempore potius, quam altero operari. Vnde sequitur, nec secundum se exigere productionem noui, atque distincti effectus, potius quam eiusdem iam extincti, sed æquē indifferens est ad eandē numero actionē, & effectū producendum, sicut ad distinctam actionem, & effectū, cum eodem prorsus modo vtrumque

contineat, ut probauimus. Et tandem, quantum ad bonum vniuersi, & ornatum eius pertinet, duo existimo esse certa, primum, quod postulet productionem distinctorum effectuum. Secundum, quod id non postulet semper. Probatur utrumque ex conseruatione specierum, & ornatu, ac decore eiusdem vniuersi: nam si eadem semper indiuidua repeterentur, non possent conseruari species, & mundus ornatu illo, & decore priuaretur, quæ ex mul-

- 23 titudine indiuiduorum consequitur. Quod vero non semper exigit talem distinctionem, his exemplis probatur: nam, quod candela hæc eadem numero illuminatione, & lumine producto illuminet eundem numero aërem huius cubiculi, hac hora, & sequenti, vel numero diuersis ad eosdem fines, impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modum calore in ea producto, diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterum post horam calefiat, vel eadem numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari potest, quod propter conseruationem speciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuersi, aut ornatum eius exigatur: quid enim boni, quid ornatus, quid conseruationis speciei alicuius provenire potest ex distinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quam ex numerica identitate vtriusque: nihil profecto. Constat igitur ex toto hoc discursu, quod licet aliquando, vel in aliquibus exigit ordo rerum naturalium, aut conseruatio specierum, vel bonum, atque ornatu eiusdem vniuersi distinctionem numericam actionum, & effectuum, non tamen semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio, quam identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam, & liberam Dei voluntatem, ita ut non magis natura rerum exigit, quod ad distinctas actiones, & effectus determinantur ab ea, quam ad easdem numero actiones, & effectus extinctos repetendos per reproductionem; sed id, quod non exigit natura, ac dispositio rerum, non dicitur determinari à Deo secundum ordinem naturalem: ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus, & consequenter nec redditur sufficiens ratio, ob quam non possint naturaliter produci sæpè idem numero, sicut producantur diuersi propter determinationem causarum à diuina voluntate.

- 24 Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia ut idem numero effectus iam corruptus reproducatur virtute causæ naturalis, necesse est eandem numero actionem redire; sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo,

probo, quia actio est medium, per quod effectus procedit à causa, & ab ea dependet, vel est dependentia ipsa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, nisi redeunte eadem numero dependentia reali, eademque numero actione, alioqui posset idem numero effectus naturaliter dependere à causa diuersis numero dependentiis totalibus, & adæquatis, diuersisque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod est absurdum. Minor vero, quod non possit redire eadem numero actio, probatur ex 5. lib. Phys. vbi docet Aristoteles, tria requiri ad unitatem numericam actionis, vel motus, nempe unitatem numericam subiecti, termini, & temporis, ita vt quomodocunque horum variato, non sit eadem numero actio, sed diuersa: constat autem non posse redire naturaliter idem tempus iam transactum; ergo nec potest redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

Ad primum argumentum oppositæ opinionis concessio antecedente, neganda est consequentia, quod ignis producat in aqua eundem numero calorem, quia non potest iterum agere in eadem numero aquam; per eandem numero actionem; sed necessario per diuersam propter diuersum tempus; & ideo necesse est diuersum numero calorem producere, non enim potest naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica causæ, nisi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producitur, atque dependet. Argumenta verò, quibus probatur effectum non dependere à tempore in sua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac distinctione soluantur. Dupliciter potest sumi effectus, vel secundum propriam entitatem permanentem, quam iam habet extra causas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quam productus est extra causas, sed à propria entitate indiuiduatur. Posteriori modo sumitur, prout fit à sua causa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & non alius exeat, vel egrediatur ab eadem causa, nisi enim per hanc numero actionem exiret ab hac causa, talémque virtutem eius participaret, non haberet hanc numero entitatem in facto esse, à qua indiuiduaretur simpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis, per quam eum producit. Cuius ratio à priori est, quia licet tempus sit extrinsecum, dependentia agentis corporei ab illo in suis motibus, & actionibus intrinseca est, saltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinseco desumi potest indiuiduatio actionis eius, atque effectus, pro

ut exiit ab illo, sicut etiam sumitur à subiecto agente, & termino sibi extrinsecis. Hac igitur distinctione applicata eisdem argumentis, ad primum negandum est, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad secundum, concessio antecedente, neganda est consequentia, quia diuersa est ratio de productione, & conseruatione, nā hæc præsupponit rem iam existentem, & indiuiduam, & ideo non dependentem in sua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam conseruatur, & propterea potest per eandem actionem, vel diuersam conseruari ab eodē, vel diuersis agentibus, eodem, vel diuersis temporibus: de productione vero constat ex sententia omnium non posse naturaliter eandem rem numero produci à diuersis agentibus totalibus, nec per diuersas numero actiones totales. Vnde non sequitur ex conseruatione eiusdem effectus ab eadem causa diuersis temporibus, vel etiam à causis diuersis, quod possit produci, & reproduci ab eadem, vel diuersis per virtutem naturalem.

- 26 Et si quis nobis obiiciat illud, quod docuimus in 1. lib. cap. 4. tract. de alteratione, nempe omnes gradus intensionis eiusdem qualitatis esse eiusedē prorsus rationis, & ideo non magis vnum, quam alterum expelli per alterationem contrariam, sed determinari à Deo expulsionem huius gradus potius, quam alterius, sicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppositæ, à quo expelli debet, & vniuersaliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producendos. Respondeo solutionem illam assignatam fuisse à nobis iuxta sententiam eorum, qui determinationem causarum particularium in suis actionibus, & effectibus producendis reducunt ad primum agēs; ab eis enim procedebat arg. & ideo soluendum fuit iuxta eorundem opinionem, quam licet nunc reiiciamus, adhuc tamen solutio illa in suo robore permanet; nam licet verum sit, quod nunc asserimus, videlicet agens particulare, atque etiam primum, ut cum eo concurrens determinari ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadē numero actio hoc tēpore elicitā, & hic numero gradus formæ per eam productus adhuc sunt indifferentes ad expulsionem huius, vel alterius gradus formæ oppositæ: quia supposito, quod omnes sunt eiusdem prorsus rationis, non est maior ratio, ob quā vnus, quā alter expellatur ab hoc gradu formæ oppositæ, & per hanc numero actionem, vel motum, sed gradus iste productus, & hæc numero actio, per quā producitur, tāquā effectus primarius, determinatur ad expulsionē huius gradus oppositæ formæ potius quam alterius tamquā ad effectum secundariū à Deo tamquam à primo

à primo agente, propter vniuersalem regulam, quod ad primum agens pertinet determinare secundum, quando nec à se, nec ab aliquo alio determinari potest, & quia ad secundariū hunc effectum, qui est expulsio talis gradus, neque ab actione tali, neque à tali tempore, vel tali parte subiecti, circa quā operatur determinari potest, sed hæc omnia adhuc indifferentia manēt ad expulsionem huius, vel illius gradus, ideo necesse est determinari à primo agente, quamuis ad talem actionē, & talem effectum primum à tali tempore determinentur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO II.

An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus.

Affirmatiua pars probati potest primo, quia post mortem 27 hominis permanet eadem numero materia cum eadem inclinatione, & appetitu naturali ad recipiendam eandem animam permanentē quoque cum eodem appetitu naturali informandi eā; ergo necesse est dari in rerum natura virtutē actiuam naturalem alicuius causæ efficientis secundæ, vel saltem primæ, per quam possit reuniri eidem materiæ, quia cnicumq; potentie passiuæ naturali debet correspondere naturalis actiua, à qua possit reduci in actū, & si in casu isto non datur, permanebit anima separata à corpore, & priuata appetitu informandi in statu violento, & perpetuo quidē, cū sit ipsa incorruptibilis, & ita aliquid violentum erit perpetuum. Secundo, quia quælibet res naturalis potest naturaliter cōsequi proprium finem naturalem; ergo per aliquod medium naturale, quia media debēt esse proportionata fini, sed non potest homo mortuus cōsequi proprium finē naturalem, nisi per solum medium resurgendi in eadem identitate numerica; ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei. Probarur minor, quia finis naturalis hominis, quē naturaliter appetit, est beatitudo saltem naturalis in eo posita, quod habeat omne bonū suæ naturæ proportionatum, & careat omni malo eidē naturæ contrario; sed hanc beatitudinem non potest consequi naturaliter in hac vita præsentī innumeris plena miseriis; ergo naturaliter debetur ei altera, in qua eā consequatur; quā constat habere non posse iam mortuū, nisi per reunionem animæ ad corpus, ex qua resultabit idē numero homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videtur sentire plures ex sanctis patribus vniuersaliter asserentibus resurrectionem corporū debitam esse naturæ hominum.

Commu

- 28 Communis tamen sententia Scholæ à nobis tenenda asserit resurrectionem hominis, vel reproductionem eius in eadem numerica identitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, ut causæ primæ naturalis. Ita sentiunt Scholastici omnes in 4. d. 43. & 44. D. Tho. Ricard. Durand. Palud. Sorus, & alij, Hentio quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. & probari posset testimoniis sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicum institutum excederet. Id tamē egregiè præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. probatur vero tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitas numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma; sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter hunc hominem reproduci. Probatur minor, quia ut eadem numero materia iterum informetur ab eadē anima, necesse est ita coniungi partes eius, & ita applicari simul agenti naturali, ut possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem anime; sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis; sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisq; dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterū minorem, quia materia hominis per continuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur aliis, & à diuersis formis informatur, & quod certissimum est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earum, per quas disponi debet ad recipiendam eandem animam; ita ut non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, ut possit recipere proximas, ut consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit per se manifestum.
- 19 Secundū probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens eandem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eandem animam iterum reuniri eidem materiæ, nisi eisdem numero dispositionibus organizatæ; ergo naturaliter repugnat talem reunionem fieri. Probatur minor, quia non possunt produci ab agente naturali eadem numero dispositiones, nisi per eandem numero actionem; sed non est possibile naturaliter redire eandem numero actionem: per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis; quia identitas numerica actio-

nis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato, quo variatio non est eadem numero, sed alia; ergo nec possunt redire eadem numero dispositiones. Quod vero sit necessarium easdem redire, & non sufficiant alia numero diuersæ, manifestum est, quia naturalis est correspondentia inter generationem substantialem, & alterationem, ac dispositiones prærequiritas in materia pro introductione eius, ita ut sicut talis forma numero postulat talem numero generationem, per quam producarur, vel uniatur materiæ, ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones, sine quibus non possit naturaliter fieri, nec talis forma introduci. Ex his autem duabus rationibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi Dei, ut agentis cum causis naturalibus, Deus ut auctor naturæ nihil in rebus operatur, nisi secundum exigentiam, & quasi debitum naturalium causarum; ita ut, quod præter hanc exigentiam efficit, supernaturale, aut miraculosum dicatur, sed reunitio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiam, & debitum alieuius causæ naturalis; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum, non est enim debita materiæ, quia licet habeat potentiam vniuersalem & remotam ad recipiendam eandem animam, non tamè proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones, quas probauimus naturaliter impossibiles, nec reunitio debita est formæ, nempe eidem animæ, quia licet naturalem habeat inelinationem ad informandam hanc materiam, non certè, nisi ut talibus dispositionibus præparatam. Causæ vero efficienti nulli debetur, quia sicut non potest easdem numero dispositiones efficere in materia, ita nec potest reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter. Nec tandem est debita causæ finali, quia sola felicitas, vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1. lib. *Æthi. c. 10.* hæc enim sola finis naturalis eius est, & cum homo sit ex propria natura corruptibilis, non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua, sed pro tempore vitæ eius, ut docet expresse idem Aristoteles eodem cap. atque his verbis. *Inerit igitur id quod queritur ipsi felicitate per totam vitam: semper enim, vel maxime omnium ea aget, & contemplantur, quæ sunt secundum virtutem.* Animæ vero separatae, quia perpetua est ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in actibus perfectæ virtutis consistens: perfectissima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omnium, & in carentia omnium malorum vniuersaliter loquendo posita est, non

est, non est homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita, sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quam necessaria erit reunitio animæ, & resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali finis hominis solum esse debitam imperfectam illam beatitudinem, secundum totum quidem hominem temporalem, & secundum animam, æternam, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam, sed solum ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam, quæ supernaturalis est, & ideo neq; homini, nec animæ eius naturaliter debita, sed ex supernaturali gratia Dei, atque ex meritis proprijs adultis, paruulis vero ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reunitio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita, sed supernaturalis censenda.

- 32 Et ex toto hoc discursu facile soluuntur duo argumenta in contrarium proposita, nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum attinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima, nam de vniuersali, & remota verum est eam habere; sed hæc communis est, & æqualiter respicit omnes formas, & ideo non magis animam, quam habuit prius materia, quàm cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cæteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones, ita debet esse certum de anima, sed non potest ab agente naturali præparari eisdem numero dispositionibus, quas habuit prius, & per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius, quàm ad alias: ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus, ut author naturæ ad reuiniendam ei animam, sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam vniendam in instanti generationis, quia tunc est sufficienter disposita, habetque proximam, ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quàm alias formas, & ideo debita est ei naturaliter introductio eius.
- 33 Ad secundum de fine constat solutio ex vltima nostra ratione. Ex qua intelligitur, quod etiam si anima numquam reuineretur corpori, non diceretur habere statum violentum, quia violentum est à principio extrinseco passo non conferente vim, ut definiuit Aristoteles, constat vero animam habere naturalem potentiam ut sit separata à corpore, quid ex vna parte est perpetua, & ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euident est vniri vnione non solum naturaliter dissolubili, sed naturaliter disoluenda: ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem habeat

Cap. XI. Tract. de reproduct. rerum. Quæst. III. 655
habeat appetitum informandi materiam, non probat, quod separata sit in statu violento, quia cum simul habeat potentiam ad statum separationis, videtur natura eius utrumque statum complecti, ita ut quilibet per se sit quasi inadæquatus ei. Et hoc satis est, ut neque in vno, neque in altero patiatur violentiam, sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuante in nostris commentarijs ad libros de anima. Quod vero aliqui ex sanctis patribus asserere videntur, reunionem animæ ad corpus, vel resurrectionem nostram debitam esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit.

DE solis rebus permanentibus quaerit titulus quaestionis, 34
quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agendum erit quaestione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quaestione præcedenti, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eandem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadem numerica vnitatem, quam prius habuit, implicet contradictionem, vel non, sed factibile sit à Deo per absolutam potentiam.

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholica fidei docens eosdem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eundem numero hominem ad vitam fuisse reuocatum, ut ex historijs sacræ paginæ constat. Ex qua veritate refutatur error multorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupta reproducat. Quod imprimis videtur tenuisse Aristoteli. cap. præsentis negans in continua, atque perpetua generationum serie easdem res numero redire posse, quod vero ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium contradictionem implicare absque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. historiæ naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idemque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, ut refertur Actuum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum demoniorum annuntiatorem. Idem tandem senserunt Sadaucei ex Iudæorum natione, ut refertur Matthæi. 22. & Actuum 23.

Hac

Hac igitur veritate fidei præsupposita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud, ita Duran. in 4.d. 43. q. 3. Marti. q. vltima huius libri, Ioānes de Neapoli, quodlib. 3 1. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4.d. 44. q. 1. art. 2. quæstiumcula 2. ad primum, & 3. Et 3. p. q. 77. art. 5. nam in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuum posse eundem numero redire, quia permanet non solum materia eius, sed anima, cuius esse communicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrumpi esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinā potentiam, non tamen res alias, quorum esse omnino perijt ipsis pereuntibus, & cōsequenter interrumpitur: quare redire non potest villo modo. In secūdo vero loco negat vniuersaliter rem semel anihilatam à Deo, redire posse eandem numero.

Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non possunt produci per eandem numero actionem, sed necessario per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia cum actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersas dependentias, per quas repugnat procedere eundem numero effectum, sed repugnat eandem numero actionem semel transactam redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eundem numero effectum.

35 Secundo, quia repugnat eandem rem bis esse, aut duplicem habere durationem, vel duplicem existentiam: nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequuntur, si eadem res numero reproducatur: ergo impossibile censendum est. Minorem probat, quia priusquam corrumpetur, fuit, & post corruptionem iterum producit, ergo iterū est, nam secunda productio non minus ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiam heri, & erit die crastina, cum tamen hodie non sit, duo autem dies interrupti sunt duo tempora, cum sint discontinua: ergo habebit duplicem durationem; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Terriò, si Deus ageret ex necessitate naturæ, sicut ignis agit, & non liberè, non foret potentia eius minus infinita, ac est modò, cum libertas nullam potentiam Deo conferat, sed infinitam præsupponat, sed Deo agente ex necessitate naturæ implicaret contradictionem eandem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si liberè operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate naturæ

naturæ

natura est agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel numquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret saepe diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo numquam posset reproducere idem numero iam corruptum.

Secunda opinio affirmat non solum eundem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanentem semel extinctam posse eandem numero reproduci per potentiam Dei absolutam. Ita sentiunt omnes fere Scholastici in 4. d. 43. Scotus q. 1. D. Bona. q. 5. Capreol. q. 1. Palud. quaest. 2. & 3. Sotus d. 44. quaest. 1. & D. Thom. expresse, quodlib. 4. artic. 5. opus. 9. cap. 82. & 4. contra gent. cap. 8 1. & ibidem Ferra. Henr. quodlib. 7. q. 16. Aegid. theorem. 1. P. Suarius 3. p. tom. 2. disput. 44. sect. 6. & ceteri omnes tam antiqui, quam recentiores, estque communis, & vera. Probatum primo, quia eandem rem numero iam extinctam iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentiae, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis: ergo ex nullo capite repugnare potest, & ideo censendum est posse fieri. Antecedens probatur, quia postquam Deus aliquam rem creauit, & extincta est, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minus, quam erat ante productionem. Ex hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum. ad probandam hanc communem sententiam, præsertim Aug. 22. lib. de ciuitate Dei cap. 20. & serm. 19. de verbis Apostol. vbi ita ait, *Si in nihilum rediremus, facere Deus poterat, vt essemus, sicut fecit: cum antea numquam fuissetis.* Atque etiam Greg. homil. 18. in Euang. his verbis. *Longe minus est Deo reparare, quod fecit, quam creasse, quod non fuit.* Quod vero non repugnet ex parte ipsius rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per educationem de potentia materiæ: si primo modo, nullam potest habere repugnantiam ad essendum: postquam ad nihilum reducta est, magis quam habuit, priusquam crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potentia actiua Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, vt iterum fiat. Si vero producenda est ex potentia materiæ, nec ex hac parte potest esse repugnantia, quia etiam est euidens in potentia materiæ contineri, non minus postquam extincta est, quam continebatur prius quam produceretur, cum potentia materiæ non sit aliud, quam entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semeleducta fuit eadem res ex

eius potentia. Sed tandem probō, quod non repugnet ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tempore dependentes, suam actionem (quæ non est alia ab actione creaturæ) tempori accommodet, per se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eandem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, quæ eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atque etiam (ut ego existimo) poterit id præstare per diuersam actionem, prout sibi placuerit, quia si non repugnat Deum simul applicare plures causas totales, & adæquatas ad producendum eundem numero effectum, per plures numero actiones, & dependentias adæquatas, ut 2. lib. *Physicor.* probauimus, multo melius poterit ipse pluribus actionibus eundem effectum, nunc, & postea producere, & reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentiis ab eo dependeat.

- 39 Secundo probatur argum. euidenti ad hominem contra primam opinionem, ex resurrectione hominis, per quam fide catholica consentitur patrioni eius eundem numero hominem reproduci. Ex quo sic arguo, siue resurrectio hominis sit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuersa numero ab ea, sequitur non minus posse Deum reproducere quamlibet aliam rem. Probatur consequentia, quia si est eadem: ergo per eandem numero actionem potest Deus producere, & reproducere eandem rem; si vero sit actio diuersa, poterit per diuersas numero actiones eandem rem numero producere; ac reproducere. Discrimen vero illud inter reproductionem eiusdem hominis, & cuiuscumque alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per anihilationem, vel defitionem aliam, permanet tamen esse iam extinctum in potentia diuina, & hoc sufficit, ut reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primò illud produxit ex nullo præsupposito.

- 40 Ad primū Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nam actio est agentium dependentiam à tempore, qualia sunt *Physica*, suam indiuiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cum his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacta tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per se sine his causis, non dependet in sua

in sua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eandem suam actionem reperere, & per eam producere eandem rem, & iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eandem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eandem diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neque existentia, nec actio Dei, per quam primo producit, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat utrumque habere distinctas durationes, quia istæ extrinsecæ prorsus eis sunt. Quod vero de distinctione durationis ab existentia rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedunt omnes distingui realiter ab existentia rei permanentis; unde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, ut aui ab existentia Angeli, de qua probaui 4. lib. Physicor. distingui ex natura rei, deo non potest sumi argum. ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia non implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertium neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minus infinita, ac modo est liberè agens, nam repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate; & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summum ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solum secundum quid, hoc est solum infinitam ad certum genus operandi ex determinatione ad vnum, per quam bene probat argum. quod non posset eandem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (ut re vera habet) non possit rem semel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit supra substantiam eius, sed solum connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen liberè operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter,

vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel specie reproducere.

Et ad D. Thom. respondeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standum esset posterioribus testimoniis à nobis adductis duplici de causa. Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissime explicat mentem propriam: cum tamen in aliis locis obiter tantum verba illa proferat. Secundo vero, quia testimonium ex summa contra gentes posterius est aliis, quæ ex quarto sentent. referuntur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIVM.

An actio per quam Deus eandem rem numero iterum produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cum prima eius productione.

42 **N**ON intelligitur dub. de actione, per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac suo loco docent Theologi, quoniam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocarunt mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo quaerimus. Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, ut quaestione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producit res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse Phisicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inhaerentiam in subiecto, si sit accidens: ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat

constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioqui eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. 43
ne. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primò secundum entitatem, vel substantiam: secundò quantum ad modum quo fit, videlicet præter exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus, sed supernaturali. Priori ergo modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposita. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergo si naturalis est vna secundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductum, erat naturalis, sicut entitas, atque existentia eiusdem hominis extra causas: ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argum. pro ratione dubitandi priori positum. Et si quæseris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandam simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiam est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantum secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas vero cum sit ei intrinseca, & naturalis, naturalem denominationem simpliciter ei tribuere debet.

Secundum quod petebat dubium est, an reproductio sit eadem actio secundum speciem cum prima productione eiusdem rei, atque etiam, an sit eadem numero. Et quantum ad identitatem specificam videtur non esse eandem, sed specie distinctam, quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt docet expresse D. Th. 12. q. 11. art. 3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio vero ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguuntur specie. Secundò quia licet fiant ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esseeductio formæ de potentia materiz, vel subiecti, reproductio vero ex nihilo, vt per se est manifestum, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo

fit, qui est ratio formalis eiusdem: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductiois, non solum specie, sed numero, ut præsupponitur: ergo non possunt distingui

45 specie. Secundo, quia siue motus sumatur ut actio, siue ut passio, dicit intrinsecum ordinem ad terminum per se à quo sumit speciem; ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguantur specie, quod patet in productione, & reproductioe eiusdem rei non reperiri, ut in generatione hominis, & resurrectione eius. Et ita tenendum est non differre specie productionem, & reproductioem eiusdem rei, sed solum accidentaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumenta; nam, quod eis posset responderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modum diuersum, quo fiunt iam explicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

- 46 Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nam actio non respicit agens, vel formam eius secundum se sumptam, sed tamquam principium à quo procedit, & consequenter res, quæ agit, non respicit actionem, nisi tamquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tamquam dependentiam termini à se, & de primo ad ultimum actio non respicit agens, nec agens actionem, nisi ut continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere unitatem; & distinctionem specificam ab agente, vel forma eius; ut principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illam, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Thom. quod actio, ut actio sumat speciem ab actu agentis, ut principio termini, passio vero ab eodẽ termino, ut recepto in passio ab agente. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter sese, & à motu, copiose explicauimus in nostris Commentariis super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solutum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdem procedat à diuersis agentibus, non certe, ut diuersa sunt, sed ut continent sua virtute eundem terminum ab utroque productum principiumque productionis eius sunt, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solum diuersas secundum modum accidentalem, atque extrinsecum iam explicatum.

- 47 Ad secundum arg. respondeo in casu illo produci accidens cum nouo modo essendi, simili modo essendi per se substantiæ; & ideo

Ideo produci per actionem specie distinctam. Dum autem dicimus productionem, & reproductionem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quod reproducatur res cum suo modo essendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo supernaturali. De unitate vero numerica productionis, & reproductionis eiusdem rei, hac distinctione loquendum est, nam si utraque fiat à Deo per se immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediate agens non dependet à tempore, neque ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadem numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediate ab agente tamquā modus eius. ergo repugnat eandem actionem procedere à diuersis numero agentibus totalibus, & adæquatis, sicut repugnat eandem modum esse diuersarum rerum. Et unitas numerica actionis sumitur ab eodem numero agente, ut probauimus 5. lib. Phys. ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eandem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam.

Specialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiua: propter specialem modum esse eius non perennantem, sed continuo fluentem, ratione cuius videtur, semel transacta nō posse redire, ut postquam effluxit hic numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur possibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniunt omnes non posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solum ergo potuit esse questio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiam Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, sed fieri posse à Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4. d. 43. q. 1. art. 2. Mayronius d. 44. q. 3. Bernardus contra Henricum, quod lib. 7. q. 14. & q. vltima huius libri, & ex iunioribus non pauci. Probant primo, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadem actio successiua, quæ est motus, atq; eadem duratio eius, quæ est tempus. Consequentia videtur euidens, quia nulla

potest assignari differentia: quantū pertinet ad hoc inter actionem successivam, & instantaneam. Sed probatur antecederē, quia eandem illuminationem instantaneam potest Deus conservare per horam continuam: ergo potest eam in medietate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non requiritur maior virtus ad conservandum, quàm ad producendum, nec ad cōservandum tempore interrupto, vel continuo: ergo qui potest vnum, poterit alterum, & ita poterit producere, & reproducere eandem actionem in extremis partibus horæ, etiamsi in medio tempore fuerit interrupta. Quod confirmari potest ex quæstione præcedenti, ubi probauimus, Deum posse reproducere eundem numero effectū per eandem actionem, quam potest repetere: ergo non repugnabit, quod possit eandem numero actionem bis ponere in rerum natura. Secundò, motus accipit speciem à termino, sed potest Deus reproducere eundem numero terminum motus; ergo poterit reproducere eundem numero motum. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero præsentia locali, quam acquisiuit per motū: ergo poterit producere eundem numero motum, per quem eam acquisiuit.

- 49 Tertiò, quia si repugnaret reproduci eundem motum, ideo esset, quia non potest reproduci idem tempus, à quo sumit suam identitatem numericam, sed hoc non est necessarium: ergo reproduci poterit. Probatur minor, quia vel repugnat produci eundem numero motum, quia repugnat produci idē numero tempus verum, & reale: quod sequitur eundem motum, vel quia non potest correspondere dīterfus numero motus eidem tempori imaginario; sed utrūq; horū est falsum: ergo nulla est propter hoc repugnantia. Probatur minor de tempore reali, & proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione, quæ posterior saltem natura, vel ratione est eō, & ideo illum præsupponit indiuiduum. Et multo minus potest indiuiduari ab hoc tempore imaginario, quod prorsus extrinsecum est motui, & ex consequenti tempori reali, quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum. Et certe si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelum dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur, sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eundem numero Angelum, cuius oppositum docuimus q. præcedenti. Probatur consequentia, quia non minus dependet existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario, quam motus à propria duratione successiua reali, & hæc à tempore imaginario:
ergo

ergo sicut non potest redire idem motus, nec eadem eius duratio, quia non potest redire idem tempus imaginarium, cui correspondent, pari ratione non poterit redire idem numero Angelus, neque idem numero xuum eius. Et tandem probant, quia argum. in oppositum solui possunt, quod sufficeret, ut Deo non denegaretur.

Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod 50 idem numero motus, & tempus reproductantur, & ideo non posse fieri etiam per potentiâ Dei absolutam. Ita D. Tho. quodlib. 4. art. 5. Henric. quodlib. 7. q. 16. Duran. in 4. d. 43. q. 3. Capreol. & Palud. ibidem q. 1. Ferras. 4. lib. contra gentes c. 81. & Sotus 4. lib. Phys. q. 4. concl. 3. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & plures alij, & videtur nobis probabilior. Sed probati solet quibusdam argum. minoris momenti, quæ ideo facile soluuntur ab aduersariis. Primo quidem, quia ad præteritum non datur potentia: ergo impossibile est præteritum tempus redire. Cui bene respondent diuersa esse illa duo, & propterea qui concedit primum, non tenetur concedere postremum. Dati enim potentiam ad præteritum non est aliud, quàm fieri posse, quod præteritum non fuerit, & hoc apertam contradictionem inuoluit, quare nullo modo fieri posse. Quod vero idem numero tempus reproductatur, non est, quod desinat esse præteritum, sed quod cum vere fuerit præteritum, iterum redeat, hoc est iterum fiat præsens, atque præteritum, in quo nulla apparet repugnantia.

Secundò probant, quia si successuum potest reproduci, po- 51 terit etiam conseruari, sed hoc repugnat cum intrinseca eius successione, quia si conseruaretur, eo ipso permaneret, & fluere desineret; ergo etiam repugnat reproduci. Et confirmat Sotus, quia repugnat successuum non fluere, dum est: ergo repugnat iam transactum redire. Probat consequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fuit, quàm reproducere quod iam non est. Nam quod fuit iam supponitur esse. Sed respondent negando utramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successuum pugnat cum ratione intrinseca successionis, quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit, iterum fluat, nulla videtur esse repugnantia. Et ita intelligitur non esse facilius detinere successuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit, & desinit esse, ut putauit Sotus.

Tertiò probant, quia si pars præterita temporis reproductatur, sequeretur simul esse cum parte præsentis, aut futura eiusdem temporis. & consequenter duas partes temporis simul fluere, quod patet esse impossibile, quia partes eiusdem temporis di-

stinguuntur tamquam priores, & posteriores, vt ex definitione eius constat, quia dicitur esse: *Numerum motus secundum prius, & posterius*. Sed probatur consequentia, quia partem præteritam reproducere, non est aliud, quam efficere, vt iterum fluat; sed iterum fluere, est iterum fieri futuram; & præsentem: ergo simul fluentem cum futura, & præsentem. Cui facile respondent negando consequentiam, quia si reproduceretur pars præterita, suspendenda esset futura, ne fieret præsens, & loco eius poneretur reproducenda, & ita hæc sola fieret præsens immediatè post instans, quo terminabatur, & sola fluere, non cum alia.

- 52 Probant tandem, quia intrinsecum est tempori habere partes reales priores, & posteriores, nempe præteritum, & futurum: ergo intrinsecum est ei, quod ex præterito, & futuro copulatis instanti præsentem, atque efficientibus vnum numero tempus per continuationem componatur, sed nihil horum habebit tempus, si pars præterita reproducatur; ergo impossibile reputandum est. Probatur minor, quia si pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura post instans præsens, & ita eadem pars erit præterita, & futura, nec poterit futura coniungi cum præterita per instans præsens, quia idem non coniungitur realiter sibi ipsi, nec secum continuatur continuatione reali, quæ diuersitatem realem continuatorum dicit. Immo sequitur, quod breuissima pars temporis possit fluere semper; ita vt mille anni, immo & omnes computabiles in ea includantur, vel solum sine brevis illa pars semper repetita per reproductionem, quæ videntur impossibilia. Respondent tamen hæc omnia aliena esse à consuetudine temporis decurrentis, nec esse naturæ eius consentanea, sed non implicare contradictionem, quia satis in illa parte temporis reproducenda saluaretur distinctio realis præteriti, & futuri, & vnio realis, vel continuatio earum, non est tamen necessarium hanc distinctionem partium dari in tota extensione temporis; sed suppleri potest per reproductionem, & replicationem eiusdem partis.

- 53 Aliis ergo efficacioribus arg. probanda est communis sententia, quam sequimur, & sit primum: indiuiduatio motus sumitur ex quatuor, vt docet Arist. 5. 7. & 8. lib. Phys. nempe ex subiecto, ex termino, ex tempore, & agente: ita vt quodlibet horum variato, varietur idem numero motus, & sit alius numero distinctus; sed ad reproductionem eiusdem motus, atque eiusdem temporis, quod est propria duratio eius, necesse est variari tempus imaginarium, per ordinem ad quod sumitur indiuiduatio motus; ergo implicat contradictionem, quod reproducatur idem numero. Euidens est consequentia, quia euidens est, variari eundem numero

numero motum variato eodem numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo non est minus evidens variari variato tempore, quia ab omnibus simul sumitur veritas numerica eius secundum Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quam Latinos. Sed respondent tempus esse extrinsecum motui, & ideo non esse tam necessariā dependentiam ab eo, quā à cæteris, quare bene potest Deus eundem numero motum reproducere in diuerso tempore imaginario. Sed contra hanc solutionem sic arguo: in toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atque effectum variari, quæ omnia fatentur etiā aduersarij: ergo motus secundum suam naturam intrinsecum ordinē dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tempus imaginarium; gratis ergo & sine fundamento rationis asserunt talem dependentiā à tempore extrinsecam esse motui, potius quā dependentia ab aliis rebus. Quod autem tempus extrinsecum sit, nihil refert, nam etiam subiectum est extrinsecum cuique accidenti, & ex consequenti motui: quare hac ratione posset esse idem numero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecū sit subiectum, intrinsecus est accidenti respectus dependentiæ ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiæ ad ipsum, cuius ea est ratio satis efficax, quia agentia corporea intrinsecam habent dependentiam in suis operationibus à tempore, quare hoc variato necessario variantur.

Secundo probatur, quia sicut corpus per suam extensionem permanentem est præsens spatio imaginario loci, ita motus per suam extensionem successiuam durationis est præsens spatio imaginario durationis. Quod probatur euidenter, quia licet cælum quiesceret, & Deus suspenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum est posse, supposito quod propria duratio motus distinguitur ex natura rei ab eo). nihilominus idem motus particularis haberet extensionem durationis extrinsecæ, atque imaginariæ; vnde sequitur implicare contradictionem dari motum, qui non sit præsens spatio durationis imaginariæ, sicut implicat dari corpus extrinsecum in loco, quod non sit præsens spatio imaginario loci; sed implicat contradictionem, quod idem corpus per eandem præsentiam simul sit præsens duobus spatiis imaginariis loci, vel per eandem præsentiam vtrumque repleat; ergo etiam implicabit contradictionem, quod idem motus per eandem numero durationem sit præsens diuersis spatiis durationis imaginariæ, vel quod vtrumque repleat.

repleat, sed repugnat, quod reproducatur idem motus, quin sit præsens duobus spatijs imaginarijs durationis; ergo impossibile reputandum est, quod reproducatur. Minorem sic probo, hæc pars motus præterita per suam durationem est præsens huic parti spatij imaginariæ durationis, sicut hoc corpus per suam extensionem est præsens huic parti spatij imaginarij loci, si vero reproducatur hæc pars motus, necesse est fieri præsentem alteri parti eiusdem durationis imaginariæ, quia repugnat eidem parti esse præsentem, cum hæc pars durationis imaginariæ transeat non reditura; unde sequitur repugnare, quod eadem pars motus cum sua propria duratione reproducatur, alioqui eadem pars motus per hanc durationem esset præsens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, sicut etiam repugnat, idem corpus per eandem præsentiam localem simul esse præsens diuersis partibus spatij imaginarij.

- 56 Huic etiam arg. eonantur respondere recentiores quidam, assignato duplici discrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte, & imaginarium ex altera. Alio vero inter spatium imaginatum loci ex vna parte, & spatium imaginarium temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginarium in hoc dicunt consistere, quod spatium imaginariū fluēs, quod vocatur tempus imaginarium, concipitur, vt omnino necessarium, & immutabile in suo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur semel præterita, non potest concipi, vt iterum fluēs, vel iterum rediens. Et huius ratio est, quia spatium imaginarium concipitur, vt non causatum, & propterea concipi debet, vt habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessarium, & immutabile, & hinc prouenit, quod pars semel præterita non potest concipi, vt iterum rediēs, tempus autem verum, & reale non habet à se ordinem, & successionem suarum partium, sed dependentem à sua causa efficiente, à qua dependet in suo esse, & ideo neque omnino necessarium, & immutabile, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eandem partem iam transactam, iterum fluere.
- 57 Et hinc etiam fit, vt licet sit necessarium, atque intrinsecum temporis, & motui habere partes successiuas priores, & posteriores, non tamen est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transiit, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discrimine intelligitur, quod pars temporis realis dupliciter potest sumi, primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatiū durationis eius replet, & hoc modo considerata non potest semel transacta redire, vel reproduci, quia

quia cum pars illa tēporis imaginarij irreuocabiliter transeat, & iterum non possit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irreuocabiliter transit, & redire non potest sub tali re-duplicatione coëxistentiæ. Secundo consideratur, secundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis est ei, atque extrinseca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei secundum se, sed in quantum sub ea concipitur ab intellectu nostro. Secundum discrimen inter spatium imaginariū tēporis, & spatiū imaginariū loci in hoc dicūt esse positū, quod spatium locale concipitur vt permanēs, & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præsens diuersis partibus eius, nisi per sui mutationem, & consequenter per acquisitionem alicuius modi effendi sibi inhærentis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt successiū, & fluens, atque transiens. Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexistere illi, non est necessarium, vt distinctos modos reales, aut durationes in se habeat, sed solum, vt iterum, atque iterum fiat, acciditque illi, vt coexistat huic, vel illi parti eiusdem imaginariæ durationis. Deinde sicut duratio vera vt coexistens maiori, vel minori parti eiusdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor licet in se maior, vel minor non sit, vt patet de æuo, quod in quātum coexistit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor duratio, licet in se formaliter non sit maior, vel minor, sed indiuisibilis; ita duratio eiusdem motus, quæ est tempus, si bis extendatur per reproductionem, vel extendi concipiatur, coexistere potest duabus partibus eiusdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexistentiam, etiā si in se non sit realiter maior, aut distincta secundū partes, sed eadem, æquiualens tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam summarim collegi) respondent ad formam nostri argum. negando maiorem, quod sicut se habet præsencia localis corporis ad spatium imaginarium loci, ita se habeat duratio motus ad spatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differentię est, quia corpus non fit præsens spatio imaginario loci, nisi per aliquē modum sibi intrinsicum, & ideo per sui mutationem, & propterea non potest per eandem præsentiā fieri præsens diuersis spatijs: motus vero, & tempus non coexistunt tempori imaginario, per aliquid sibi intrinsicum, sed solum per comparisonem nostri intellectus ei accidentalem, & extrinsecam, quæ ideo variari potest, & ita non repugnat per locum ab intrinseco, quod eadem pars repetita per reproductionem possit

correspon

correspondere diuersis partibus eius.

- 59 Hæc tamen doctrina, ex qua soluitur arg. apparentiam quidem veritatis habet, diligentius tamen considerata, tria, vel quatuor in ea inuenio difficilia, & quæ mihi videntur falsa, & solû excogitata ad eludendû arg. Primû est, quod cõparatio motus per suâ duratiõem realẽ cum spatio imaginario durationis, sit ei extrinseca, & non necessario, neq; per aliquid intrinsecum ei cõueniens, sicut cõparatio corporis cum spatio imaginario loci conuenit ei per aliquẽ modum sibi intrinsecû. Quod vero hoc sit falsum, probò, quia corpus per suâ entitatẽ, vel extensionem permanentem tãquam per fundamentum sufficiens intelligitur præsens spatio imaginario loci, & per præsentia formalem intelligitur præsens formaliter; ergo motus per suâ entitatẽ successiuam, vt successiua realis est, tãquam per fundamentum sufficiens intelligitur præsens spatio imaginario durationis, & per suâ duratiõem formalem, & ab intrinseco successiuâ intelligitur præsens formaliter. Probatur consequentia, quia quemadmodum extensioni permanenti corporis debetur præsentia permanens in spatio imaginario loci, ita vt contradictionem implicet esse sine illa, ita etiã entitati, atq; extensioni successiuæ debetur præsentia in spatio durationis imaginariæ, vt cõtradictionem implicet esse sine illa. Probatur efficaciter patitas rationis, quia entitati reali existenti extra causas debetur ex se, & ab intrinseco propria præsentia in spatio imaginario, sine qua esse non potest per vllã potentiã, corporea quidem si sit entitas corporea, spiritualis vero si sit entitas spiritualis. Quod adeo necessariû reputat recentiores oppositã sententiã defendentes, vt affirmant, tot præsentias deberi cuicumq; corpori, quot habet accidentia realia, aut reales entitates distinctas, sed motus habet entitatẽ realẽ extra causas per se, & per suâ duratiõem realem; ergo debetur ei ab intrinseco, & per aliquid reale sibi etiã intrinsecum realis præsentia in spatio imaginario, nõ præsentia permanẽs, cum sit entitas realis ab intrinseco successiua,
- 60 nec in spatio loci, quia spatium loci ex sua propria ratione est permanens, hoc est, per modum permanentis conceptum; ergo debetur ei præsentia successiua, & fluens in spatio imaginario successiuo, & fluente, quod est spatium durationis imaginariæ. Et ratio huius à priori est, quia extensio realis eius non est permanens, sicut extensio corporis, sed successiua, & fluens, & ideo occupatiua spatij fluẽtis, quod nõ est loci, sed durationis. Vnde sequitur, quod sicut non potest idem numero corpus habere eãdem præsentia in duabus partibus spatij localis sibi adæquatis, etiam si per potentiã Dei absolutam ponatur in eis, sed
- necessa

necessario debet habere presentias distinctas, pari ratione implicat contradictionem, quod idem motus per eandem durationem sit præsens diuersis partibus spatij imaginariæ durationis sibi adæquatis, & cum hoc sequatur euidenter ex reproductione eius, vt concedunt aduersarij, sequitur esse omnino impossibile.

Ex his infero primo, falsum esse, quod in eadem doctrina dicitur, nempe motui, & tempori cōuenire respectum ad spatium imaginarium per solā coexistentiā, vt cōuenit mēsuræ indiuisibili respicere diuisibilem per solā coexistentiam, vt æuo respicere tempus, sed re vera cōuenit illi per intrinsecā, atq; sibi essentialē rationem præsentia, in quo etiā differunt à corpore respiciente spatium imaginarium loci: nam licet respectus ad spatium loci sit intrinsecus, atque essentialis ipsimet præsentia quam habet corpus in spatio, corpori tamen non est essentialis præsentia ipsa, nec ideo talis respectus in ea inclusus ad spatiū, quia prius præintelligitur cōstitutus in suo esse essentiali, quam intelligatur præsens, quamuis per suamet entitatem debeatur ei præsentia, motui vero, & durationi eius, non solum debetur præsentia in spatio, tãquam ei præsuppositis, atque constitutis in sua essentia, vel entitate reali, sed pertinet ad essentiam eorum, quare sine illa non possunt vilo modo reperiri. Quod sic probō; essentialis est motui, & tempori extensio successiua partium realium priorum, & posteriorum, sed per hanc extensionem occupant, & quasi replent spatium successiuū imaginariæ durationis, & illi sunt præsentia; ergo talis præsentia essentialis est eis, & ideo occupatio determinatæ partis eiusdē spatij imaginarij, & præsentia ad illam intrinseca est determinatæ parti motui, & tempori, sine qua nec potest esse in rerum natura, neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinsecā indiuiduationem eius, sicut ad indiuiduationem talis præsentia localis pertinet respectus ad tale spatium, & in hoc puto principaliter distingui has duas opiniones; nam illa putat hanc præsentia in spatio imaginario durationis extrinsecā, & accidentalē esse motui, & tēpori, nos vero dicimus esse ei intrinsecam, neque conuenire illi per aliquem modū realē sibi inhaerentem, sicut præsentia in spatio loci cōuenit corpori, sed per suam entitatem, & rationem intrinsecā, in quibus includitur, eo modo, quo respectus ad spatium conuenit ipsimet locali præsentia corporis, vt probat efficaciter nostra ratio facta.

Secundo infero falsum esse, quod dicitur, spatiū quidē imaginariæ durationis habere modū, & ordinē snarū partiū fixum, & stabilem, seu immutabilē, & necessarium, ita vt semel transacta parte, vel semel præterita non possit vilo modo fieri iterum futura,

futura, aut præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, & ideo nec illo modo redire, tempus autem verum, & reale non habere modum, & ordinem suarum partium realium necessarium, & immutabile, sed variari posse, ita ut pars semel præterita possit fieri iterum futura, & præsens, & quæ semel est prior, potest fieri posterior per reproductionem, cuius rationem assignat, quia spatium imaginariæ durationis concipitur ut non factum, sed quasi à se habens esse, & ideo ut independens ab alio, & consequenter à se habens modum, & ordinem suarum partium, & non dependentem ab alio, & propterea nec mutabilem, aut variabilem, sed tempus verum habet esse dependens à suis causis, præsertim à prima, & consequenter non omnino immutabile, & necessarium, sed variabile, & pari ratione modum, & ordinem suarum partium variabilem habet modo explicato. Falsum autem dicimus esse discrimen hoc, atque etiam rationem eius, sed dicendum verum tempus habere esse dependens à causis, quantum ad actualem existentiam extra illas, ita ut potuerit non fieri, vel non esse, & postquam factum est realiter, desinat, sed quantum ad rationem intrinsecam, non solum specificam, sed individualement suarum partium, & consequenter quantum ad modum, & ordinem earum immutabile, & necessarium esse, non minus, quam tempus imaginarium, immo hoc talem habere immutabilitatem ab illo. Quod sic probo, tempus imaginarium non est factum, cum non sit reale, & verum, sed suum esse in eo consistit, quod ad similitudinem veri actu existentis, vel possibilis excogitatum sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati conformis, sed quasi tragica, & sine fundamento cõstructa, ut cõfingere solemus chimeram, vel hirco æcerum, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinem, ac modum suarum partium immutabile, & necessarium: ergo necesse est eadem habere tempus verum, à quo ea in cogitatione desumit.

- 63 Secundo, spatium imaginariæ durationis excogitatur quasi fluens, atque cõpositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis, & ideo nondum existentibus, actu existentibus etiã non extantibus, sed hæc non potest habere, nisi in quantum per similitudinem ad tempus verum eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modum, & ordinem tamquam immutabile, & necessarium excogitatum, nisi quia eum habet, vel postulet tempus verum, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte temporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiam, quæ semel est præterita, fieri futura, vel præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserendum sit de parte temporis veri, quod non possit semel transacta redire per reproductionem, nec semel præterita fieri futura

futura aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primum argum. oppositæ sententiæ distinguenda est maior, quod eadem numero actio instantanea possit reproduci, nam si sit agentis naturalis, & corporei, negandum est, quia vnitas numerica eius ab intrinseco dependet à tali instanti temporis, in quo fit, & cum non possit reproduci idem instans temporis iam transfactum, sicut neque idem tempus, nec potest reproduci eadem numero actio in eo facta. Non est autem eadem ratio de actione diuina non dependente à tempore, sed ex hoc non sequitur posse reproduci eandem actionem successiuam, quia ab intrinseca pendet vnitas numerica eius ex tali tempore, in quo facta est. Et dum dicitur, posse Deum conseruare eandem actionem corpoream per horam continuam, concedendum est, sed negandum, quod infertur, nempe posse interrompere conseruationem eius per secundum quadrantem eiusdem horæ, & iterum eandem numero illuminationem ponere in rerum natura per tertium, & vltimum quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, non potest eadem numero reproduci, vt probatum est propter intrinsecam dependentiam ex tali tempore.

Ad secundum distinguenda est minor, nam præsentia localis, ⁶⁴ quam corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quam acquirit in singulis instantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudinem secundum proportionem diuisibilem ad spatium, quam acquirit corpus per partes motus, & per totum, vnde eam non habet nisi dum actum mouetur, illam vero non potest habere dum mouetur. Sed in primo non esse partis motus præcedentis, vel in primo non esse totius motus, si sit vltima, cum præsentia igitur adæquata quam prius habuit, potest Deus reproducere corpus iam corruptum, cum præsentia vero inadæquata atque diuisibili repugnat. Et ratio differentię est, quia hæc est proprius terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quod non possit acquiri, vel haberi nisi successiuus, atque in motu, & per motum; vnde sicut non potest reproduci idem numero corpus cum eodem numero motu, quem prius habuit, ita non potest reproduci cum eadem numero præsentia inadæquata, quam semel habuit. Præsentia vero adæquata, & indiuisibilis non est proprius terminus motus, sed sine motu etiam haberi potest, vt eam habuerunt corpora omnia in prima sui productione, quare bene potest produci a Deo non solum sine motu, sed etiam sine actione dependente à tempore, quod si per motum, vel actionem dependentem à tempore producenda esset, impli-

caret contradictionem semel extinctam reproduci.

65 Ad tertium neganda est minor, quod dependentia motus à tempore non sit sufficiens ratio, propter quam repugnet eundem motum numero reproduci. Et cum quaeritur, an indiuiduatio motus dependeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Respondeo ram motum, quam propriam eius durationem indiuiduari, per ordinem ad spatium imaginarium durationis, ad quod intrinsecum respectum dependentiae dicit, eo prorsus modo, quo pendet talis praesentia localis corporis, vel tale corpus sub ratione praesentis per illam à tali spatio imaginario, unde sicut repugnat, idem corpus habere eandem numero praesentiam in diuerso spatio, ita repugnat eundem motum, eademque durationem esse praesentem diuersis partibus spatij imaginariae durationis. Et haec est ratio propter quam repugnat idem numero reproduci, quia ex hoc sequeretur per locum ab intrinseco diuersis partibus esse praesens. Et quod tandem infertur de æuo, difficultate prorsus caret, propter duplex discrimen inter æuum ex vna parte, & tempus cum suo motu ex altera, nam æuum cum sit duratio ex propria natura indiuisibilis, & ordinis superioris, hoc est non sublunaris, nec dependet à tempore vero, nec etiam imaginario, quare non indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius instanti. Præterea licet sit duratio, permanens tamen, & non fluens, nec intrinsecam habens successionem, quamuis sua virtute possit coexistere cuicumque durationi inferiori, etiam successivæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte non potest dependere indiuiduatio eius ab spatio temporis imaginarij, sicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerum permanentium, ut permanentes sunt, vel ut in suo esse, & non in suo fieri consideratur. Non ergo sequitur, quod repugnet eundem numero Angelum cum eodem numero æuo prius annihilatum reproduci, quia iterum creari potest à Deo, per actionem non dependentem à tempore, neque ab æuo imaginario, motus vero, & tempus quomodocumque, fiant, intrinsecam habent dependentiam à tempore imaginario, ut probauimus, & ideo implicat contradictionem reproduci. Et haec sint satis de hac quaestione perdifficili, ac de tota commentatione horum librorum Aristotelis de ortu, & interitu rerum naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, ut quæ in ea scripsimus grata sint ei futura, & reipublicæ litterariæ utilia, & ira in laudem, & gloriam ipsius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici Doctoris Diui Thomæ cedant.

I. A V S D E O.

IN

INDEX RERVM OMNIVM NOTABILIVM, QVÆ IN his commentariis continentur.

Actio.

ACTIO semper est à proportionem maioris inaequalitatis, & à proportionem minoris dari non potest. p. 384. nu. 72
Actio, & reactio dantur simul inter contraria, & secundum eandem contrarietatem. p. 440. nu. 146

Actiuitas.

Affinitas agentis quomodo debeat ex edere resistantiam passi.
p. 390. num. 82. & p. 393. num. 87

Aër.

Aër habet ex propria natura summam humiditatem, & prope summum calorem. p. 564. 565. num. 139. & 140. Sed in media regione per antiparistiam est frigidissimus, sicut in regione superna, & infima maximum calorem habet à sole impressum. p. 423. num. 120. & seq. & p. 424. num. 19. & seqq.

Agens.

Agens, & passum non debent esse omnino similia, neque omnino dissimilia. p. 404. num. 93

Agens an, & quomodo possit producere effectum sibi aequalem in intensione. p. 403. num. 91. An possit agere in seipsum actione uniuoca. p. 413. num. 105

Alteratio.

Alteratio an sit, & eius accepciones. p. 78. num. 106. Quid sit. p. 78. num. 106. An faret possibile, si esset impositio generatio. p. 81. num. 108. Proprie sumpta est motus successiuus, atque continuus. p. 86. num. 113. Quomodo continuatur. p. 97. nu. 125. An semper sit continua. p. 108. num. 135

Aqua.

Aqua habet summam frigiditatem, humiditatem vero nõ, nisi prope summam. p. 565. num. 141. & 142. Per antiparistiam vero hyemali tempore calida est in subterraneis locis, sicut verno tempore frigida. p. 554. num. 118 119

Augmentatio.

Augmentatio an detur in rerum natura, & quid sit. p. 213. nu. 10. Realiter distinguitur à nutritione. p. 219. nu. 18. Motus est ad

INDEX.

maiores quantitates per eam productam. p. 265. num. 73. Per eam augentur omnes partes viuentis. p. 269. num. 78. In quo sensu verum sit, quod toto tempore vita duret. p. 280. num. 94. A diminutione distinguitur tamquam positum à negativo, vel tamquam productio à corruptione. p. 297. num. 117

Christus Dominus.

Sacrum Christi corpus habuit temperamentum aequale ad pondus ex primis qualitatibus tamquam omnium temperamentorum perfectissimum, & nihilominus nullum morbum contraxit per totam vitam. p. 624. num. 31

Contactus.

Contactus quatuorplex sit. p. 337. num. 4. Qualis contactus requiratur inter agens, & passum ad agendum. p. 340. num. 9. An possit suppleri per potentiam Dei absolutam, ita ut agens agat in passum, quod nullo modo tangit. p. 351. num. 26

Contrarietas & contraria.

Contrariorum definitio elucidatur. p. 520. nu. 56. Contraria non possunt esse simul in gradibus intensis naturaliter. p. 524. num. 62. Sed bene per potentiam Dei absolutam. p. 526 nu. 66. Contrarietas non est immediata oppositio, sicut contradictoria. p. 528. n. 69. & 70. Quamuis contraria quadam nullum medium admittant circa subiectum. p. 526. num. 68. In gradibus vero remissis simul esse possunt, & in mixtis ita reperiuntur. p. 535. num. 83. & 84. Quod verum est non solum de actiuis, & passiuis, sed etiam de non actiuis. p. 541. num. 93

Densitas.

Densitas non est virtus actiua agentis, sed solum conditio agendi. p. 397. 398. num. 90. Iuuat maxime ad agendum. ibid. Ratione maioris densitatis potest agens producere effectum sibi aequalem in intensione. p. 408. num. 99

Dispositio.

Dispositiones precedentes in materia non concurrunt efficienter ad expulsionem vnius formae, & introductionem alterius, sed solum materialiter. p. 198. num. 224 & sequens.

Elementa.

Elementa sunt corpora simplicia p. 588. num. 22. Non manent formaliter in mixto. p. 475. nu. 47. Quid sit elementa virtute contineri in mixto. p. 475. num. 47. Quodlibet eorum habet duas qualitates non contrarias, nec in summo gradu. p. 549. num. 108. Sed unam in summo, alteram in minori gradu. p. 561. num. 131. & 132. Sed qualitas, quam habet minus intensam, non habet permutationem qualitatis contraria. p. 568. nu. 147. Nullum elementum potest producere aliud specie distinctum à se, tamquam causa

INDEX.

causa efficiens per se, immo nec duo simul. p. 603. nu. 52. & 53
Elementorum forma non sunt formaliter contraria, sed bene radicaliter. p. 520. num. 56. Qualitates elementorum non sunt formae substantiales eorum, sed accidentia superaddita. p. 514. nu. 44

Generatio,

Generatio substantialis datur in rerum natura. p. 17. nu. 23. Quid sit, & qua eius definitio essentialis. p. 20. nu. 28. & pag. 22. n. 31. Habet pro termino ad quem adequato, & ut quod totum compositum. p. 28. num. 41. Pro termino formali, atque primario ordine executionis formam cum modo unionis. p. 28. nu. 42. Rationem formalem generationis desumit à forma. p. 31. nu. 46. Proprium subiectum inhaesionis eius est materia prima. p. 36. nu. 52. Est actio instantanea distincta ab alteratione. p. 39. num. 58
Generatio unius est corruptio alterius, in quo sensu sit vera. pag. 59. num. 84. & seqq. Generatio prior natura est corruptione absolute loquendo. p. 74. num. 102.

Habitus,

Duo habitus contrarij possunt esse simul naturaliter, ut erroris, & scientia, & actus cuiusque cum habitu altero, sed actus utriusque, nec per potentiam Dei absolutam. p. 532 nu. 90. & seqq.

Ignis.

Ignis habet calorem summum, & prope summam siccitatem. pag. 564. num. 138. Quomodo, vel à quo generetur per se, tamquam à causa efficiente, dum per collisionem ferri & silicis generatur. pag. 605. num. 55. & seqq.

Indivisibile.

Indivisibilia quot sint in alteratione, an producantur in tempore, vel in instanti. An distinguantur continuativa à terminatiis. pag. 108. num. 135. & seqq.

Intensio.

Intensio fit per additionem gradus ad gradum, atque etiam per maiorem radicationem in subiecto, nam duo hac sibi non aduersantur. pag. 117. num. 145

Gradus intensiois similes omnino sunt, atque eiusdem perfectionis individuali, nec inter se essentialiter subordinati. p. 131. nu. 158

Intensio qualisatiu habet terminum magnitudinis intrinsecum naturaliter, non vero paruiatiu. p. 140. num. 167. Quomodo terminetur intensio qualisatiu, ut est dispositio ad formam substantialem. pag. 147. num. 174

Intensio qualisatum supernaturalium secundum se non habet terminum intrinsecum magnitudinis. p. 150. num. 177

Mixtio, & mixtum.

Mixtio quid sit. p. 454. nu. 6. Naturaliter est possibilis. p. 459. nu. 14.

I N D E X.

- An, & quomodo distinguatur à generatione.* p. 462. n. 23. 24. 25.
An vera mixtio fieri possit ex liquidioribus. p. 483. num. 62
In mixtum reperiuntur alia qualitates præter elementales. p. 508. n. 33.
Sed nullum mixtum potest generare elementum, nisi ut causa per accidens. pag. 605 num. 55
Mixtorum temperamentum non consistit in quinta qualitate continente, vel non continente quatuor primas, nec talis qualitas datur, sed consistit in sola proportionem prunarum. pag. 614. num. 13. & 14
In mixtis datur temperamentum æquale ad pondus ex qualitatibus alioratius, non tamen æquale secundum omnes partes eorū. pag. 619. num. 23. & seqq. Vbi explicansur varia temperamentorum genera, ex qualitatibus vero moris non datur æquale ad pondus naturaliter, quamvis aliquo modo dari possit per potentiam Dei absolutam. pag. 628. num. 40. & seqq.

Nutritio.

- Nutritio datur in natura rerum.* pag. 211. num. 8. *Quid sit.* p. 213. num. 10. *Sit semper successivè.* p. 226. nu. 27. *Quomodo sit continua.* p. 245. nu. 45. *Non semper sit, sed interrumpitur aliquando.* pag. 246. num. 48. *In nutritione imperfectorum viventium cum nova parte materia advenit nova pars forma, non vero in animalibus perfectis præsertim in homine.* p. 289. nu. 107. *In nutritione sicut augentur omnes partes, ita diminuantur omnes.* ibid. *Nihilominus idem numero permanet vivens toto tempore vite.* ibidem.

Qualitas.

- Qualitates propria elementorum sunt prima, atque etiam formales, præter quas non dantur virtuales.* p. 503. num. 25
Qualitates symbola diversorum elementorum non distinguuntur specie. pag. num.

Rarefactio, & condensatio.

- Per rarefactionem non producitur quantitas, nec per condensationem perditur.* p. 304. num. 128. *Rarefactio non est motus localis ad maiorem extensionem corporis, sed vera alteratio, per quam primo, & per se producitur qualitas, quæ vocatur raritas.* pag. 318. num. 147. *Sine rarefactione implicat contradictionem corpus cui non additur quantitas minus fieri.* p. 328. nu. 162. *Explicansur omnia quæ reperiuntur in rarefactione.* p. 331. num. 166

Resistentia.

- Quid, & quod duplex sit.* pag. 364. num. 44. *Quo ordine, & modo conveniat primis qualitatibus* p. 374. num. 60

Reflexio.

- An intendatur lumen in medio per reflexionem, & quæ sit causa talis*

I N D E X.

talis intensiōis. [pag.430. num.131](#)

Reproductio.

Res permanens iam corrupta non potest eadem numero reproduci naturaliter, sed bene supernaturaliter, successiva vero, nec per potentiam Dei absolutam. [p.665. num.50](#)

Resurrectio.

Resurrectio corporis mortui est actio, vel mutatio eiusdem speciei cum prima generatione eius, sed per virtutem naturalem, etiam Dei, ut concurrentis cum naturalibus causis non potest fieri. [pag. 661. num.43](#)

Sanguis.

Sanguis numquam est continuus cum carne, & aliis partibus corporis viventis. [p.252. num.57.](#) Continuatio eiusdem sanguinis cum corpore viuente, non fit prius, quam conuersatur in substantiam aliti. [p.253. num.58.](#) Sed simul, & per eandem actionem nutritionis. [p.252. num.57](#)

Subiectum.

Quod sit subiectum horum librorum. [p.3. num.4.](#) Subiectum accidentium est compositum, non materia. [pag.67. num.92.](#) & seqq. & [pag.159. nu.187.](#) & seqq. Sed unus accidentis non semper est subiectum proximum aliud accidens. [p.183. nu.208.](#) Nec subiectum proximum accidentium semper est substantia. [pag.188. num.213.](#) Sed saepe unum accidens est proximum subiectum alterius. [pag.191. num.216](#)

Terra.

Terra habet summam siccitatem, & prope summam frigiditatem. [p.447. nu.143.](#) Habet etiam summam grauitatem. [p.566. n.142](#)

Violentum.

Violentum simpliciter non potest esse perpetuum naturaliter, bene tamen violentum secundum quid, quod sequitur ex ordine naturali uniuersi, & de solo illo intelligitur uniuersale principium Aristotelis: Nihil violentum est perpetuum, non de hoc. [pag. 558. num.124.](#) & [125](#)

Vita.

Vitam consistere in calido, & humido, ut docet Aristot. quonam modo sit intelligendum. [pag.628. num.38](#)

F I N I S.

ANT. 1317423

